

SSD JOURNAL

3rd International Conference on Social Sciences & Humanities

February 05-06, 2022

Sanliurfa,TURKEY

**THE PROCEEDINGS
BOOK**

EDITOR: Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN

ISBN: 978-625-7464-74-1

www.ssdjournal.org

SSD JOURNAL
3rd International Conference on
Social Sciences & Humanities
February 05-06, 2022 / Sanliurfa,TURKEY

THE PROCEEDINGS BOOK

EDITOR
Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN

All rights of this book belong to IKSAD. Without permission can't be duplicate or copied.
Authors are responsible both ethically and juridically
IKSAD Publications – 2022 ©
Issued: 18.02.2022
ISBN: 978-625-7464-74-1

Bu Kitabın Tüm Hakları IKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerden sorumludurlar.
IKSAD Yayınevi – 2022 ©
Yayın Tarihi: 18.02.2022
ISBN: 978-625-7464-74-1

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

**SSD JOURNAL
3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES**

DATE and PLACE

February 05-06, 2022 / Sanliurfa, TURKEY

ORGANIZATION

SOCIAL SCIENCE DEVELOPMENT JOURNAL

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Gulzar IBRAHIMOVA

Doç. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Dr. ZHI Huan Menc Huang

Elvan Caferov

Gönül EDEŞLER

Neslihan BALCI

NUMBER of ACCEPTED PAPERS - 76

NUMBER of REJECTED PAPERS - 15

PARTICIPANT COUNTRIES

**Turkey-36, Indonesia-16, South Africa-1, South Korea-1, India-2, Iraq-1, Iran-1, Italy-1,
Kazakhstan-3, Malaysia-1, Nigeria-7, Pakistan-5, Romania-1**

***Double blinded evaluation process**

**SSD JOURNAL 3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
February 05-06, 2022 / Sanliurfa, TURKEY
www.ssdjournal.org**

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Gulzar IBRAHIMOVA- Baku Avrasya University
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI- Elmi Korbordi University
Prof. Dr. Aparna SRIVASTAVA- Noida International University
Prof. Dr. Ariz Avaz GOZELOV- Moscow State University
Prof. Dr. Cavit YAVUZ- Ordu University
Prof. Dr. Emine Müge ÇETİNER- Istanbul Kultur University
Prof. Dr. Erkut AKKARTAL- Yeditepe University
Prof. Dr. Metin BAL- Dokuz Eylul University
Assoc. Prof. Dr. Aydın GÖRMEZ- Van Yuzuncu Yil University
Assoc. Prof. Dr. Haluk YÜCEL- Duzce University
Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ- Harran University
Assist Prof. Dr. Ali AYCI- Ankara Yıldırım Beyazıt University
Assist Prof. Dr. Anjelika ŞİMŞE- Cag University
Assist Prof. Dr. Emrah AYHAN- Anadolu University
Assist Prof. Dr. Erdoğan AKMAN- Kırgızistan Türkiye Manas University
Assist Prof. Dr. Fatma OKUR ÇAKICI- Kahramanoglu Mehmetbey University
Assist Prof. Dr. Hatice Burçin ŞOLT- Zonguldak Bulent Ecevit University
Assist Prof. Dr. Sadiye KAYAARSLAN- Kirikkale University
Assist Prof. Dr. Savaş ALTUN- Yozgat Bozok University
Assist Prof. Dr. Volkan HAN- Nevşehir Hacı Bektaş Veli University
Assist Prof. Dr. Yasin AKYILDIZ- Kırklareli University
Assist Prof. Dr. Zeki EDİS- Van Yuzuncu Yil University
Assist Prof. Dr. Zuhale ŞİMŞEK- Uludağ University
Dr. Abdullah BALLI- National Defense Department
Dr. C. VIJAI- St. Peter's Institute of Higher Education and Research
Dr. Dipanwita PAL- The University Of Burdwan
Dr. Emre EKİNCİ- Yozgat Bozok University
Dr. Hakan GÜNEŞ- Bartın University
Dr. Kamil KANIPEK- Yakın Doğu University
Dr. Nargiz SULEIMENOVA- Moscow State Hospital
Dr. Nuran VARİŞLİ- Social Security Institution
Dr. Münevver BAYAR- Social Security Institution
Dr. Mahmut BARAKAZI- Harran University
Dr. Mazhar DÜNDAR- National Education
Dr. Murat KÜRKÇÜ- Ministry of Treasury and Finance
Dr. Ömer CANPOLAT- National Education
Taylan Can DOĞANAY- Hacettepe University
Atiyya Thabet ABUHARRIS- Libya Postgraduate Education Academy

SSD JOURNAL

3rd INTERNATIONAL SOCIAL AND HUMANITIES
CONFERENCE

February 05-06, 2022 / Sanliurfa

Conference Program

Meeting ID: 838 1941 0274
Passcode: 030303

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID
- or Personal Link Name” and solidify the session.
- The presentation will have **15 minutes** (including questions and answers).
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on at least %70 of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

**Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. Hall-1, Kaya AĞIN**

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Sunumlar için **15 dakika** (soru ve cevaplar dahil) süre ayrılmıştır.
- Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden **10 dk öncesinde** oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofona olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom’da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

**Zoom’a giriş yaparken önce lütfen adınızı, soyadınızı ve SALON numaranızı yazınız
Örnek: Salon-1, Kaya AĞIN**

PARTICIPANT COUNTRIES:

Turkey, Indonesia, South Africa, South Korea, India, Iraq, Iran, Italy, Kazakhstan, Malaysia, Nigeria, Pakistan, Romania

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 10.00-12.30
Session-1 / Hall-1

Head of Session:
Serap SARIBAŞ

Kaya AĞIN	<i>Erzincan Binali Yıldırım University</i>	SOCIOLOGICAL EVALUATION AND MANAGEMENT OF DIABETIC FOOT PATIENTS
Zehra Betül KARAKAYALI & Ahmet SEVEN	<i>İstanbul Sabahattin Zaim University & Kahramanmaraş Sutcu Imam University</i>	THE EFFECT OF EDUCATION ON RE-HOSPITALIZATIONS AND QUALITY OF LIFE IN PATIENTS WITH D-HF (DECOMPENSATED HEART FAILURE)
Serap SARIBAŞ	<i>Karamanoglu Mehmetbey University</i>	TOTALITARIAN CONTROL OVER THE FEMALE BODY; THE QUESTION OF ABORTION, THE MOVIE, “4 MONTHS, 3 WEEKS AND 2 DAYS” AND ITS METAPHORIC DISCOURSE
Pırl DURMUŞ & Rojin YAZAR & Özlem TOLAN	<i>Ministry of Family, Labor and Social Services & Dicle University</i>	THE RELATIONS BETWEEN THE USE OF SOCIAL MEDIA LEVEL, EMOTION REGULATION AND GENERAL SELF-EFFICACY IN ADOLESCENTS
Hasan YİĞİT & Enver ULAŞ	<i>İstanbul Sabahattin Zaim University</i>	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL MEDIA ADDICTION LEVELS AND SOCIAL APPEARANCE CONCERNS AND EATING ATTITUDES OF ADOLESCENTS
Ozan YAĞMUROĞLU	<i>Millî Savunma University</i>	USAGE OF MOLECULARLY IMPRINTED POLYMER (MIP) TECHNOLOGY IN DETECTION OF NERVE AGENTS IN CHEMICAL WEAPONS

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 10.00-12.30
Session-1 / Hall-2

Head of Session:
M. Taner ŞENGÜN

Dilan ADANÇ	<i>Neusehir Haci Bektas Veli University</i>	THE STYLE OF TELLING PERSONS IN SEHİ, LATİFİ AND AŞIK ÇELEBİ TALKS
Danyal APUHAN	<i>MEB</i>	A COMPARISON OF AHMET ARIF AND YAVUZ BULENT BAKILER'S POEMS ANATOLIAN
Sevgi AYDIN	<i>Ankara Yıldırım Beyazıt University</i>	A THEMATIC REVIEW OF THE REEDLESS MINSTRELSY
M. Taner ŞENGÜN & Muhammed KILIÇARSLAN & Yaren GÖKTAŞ	<i>Firat University & Harran University</i>	BIRKLEYN CAVES (DIYARBAKIR) AND TOURISM POTENTIAL
Suna TOPÇULU	<i>Agri İbrahim Cecen University</i>	RUG WEAVING SAMPLES FROM THE 19TH CENTURY EXISTING AT THE AHMED-I HANI CITY MUSEUM AND OLD BAYAZIT HOUSE IN AGRI/DOĞUBAYAZIT
Burak GÜLBAĞÇA & Serap IŞIKHAN	<i>Dokuz Eylül University</i>	REFLECTING THE REMAINS OF GÖBEKLİTEPE ON CERAMIC SURFACES
Nazlı Nurçay TURGUTOĞLU KAYGISIZ & Serap IŞIKHAN	<i>Dokuz Eylül University</i>	KINTSUGI TECHNIQUE
Tuğba RENKÇİ TAŞTAN	<i>İstanbul Ayvansaray University</i>	HEART IMAGE IN THE WESTERN PAINTING ART
Ahmet UZUNER & Mehmet Ali BÜYÜKPARMAKSIZ	<i>Kahramanmaraş Sıtkı İmam University</i>	3D PAINTING IN DIGITAL ART

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 10.00-12.30
Session-1 / Hall-3

Head of Session:
Tufan SÜREN

Serkan ÖZDEMİR	<i>Kocaeli University</i>	PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS COURSE IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXAMINATION OF HAPPINESS LEVELS
Oktay ULUDAĞ & Mehmet DEMİRHAN	<i>MEB</i>	CLASSROOM TEACHERS' METHODS OF NOMINATING STUDENTS TO SCIENCE AND ART CENTERS AND THE PROBLEMS THEY EXPERIENCE
Nihat ERSOY & Tuncay UZUN	<i>Yıldız Technical University</i>	UNIVERSITIES AND ACADEMICS IN TURKEY HOW IT SHOULD BE
Tufan SÜREN	<i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	EVALUATION OF GASTRONOMY UNDERGRADUATE CURRICULUM IN TERMS OF NUTRITIONAL COURSES
Hafsa KESGİN	<i>Sakarya University</i>	THE RELATIONSHIP BETWEEN MORALITY, RELIGION AND LAW
Hafsa KESGİN	<i>Sakarya University</i>	THE RELATIONSHIP BETWEEN FIQH AND LAW

Date: 05.02.2022 Ankara Time: 10.00-12.30 Session-1 / Hall-4		Head of Session: Mehmet Sedat ERKAN
İzzettin BEŞTAŞ	<i>Pamukkale University</i>	DEPUTIES OF SIVEREK AND THEIR ACTIVITIES
Mehmet Sedat ERKAN	<i>Baskent University</i>	ALPHABET REFORM AND NATIONAL SCHOOLS OPENED IN URFA
Ahmet Faruk YILDIRIM & Fatma Ceyda BAŞ	<i>Neusehir Haci Bektas Veli University & Cankiri Karatekin University</i>	SOCIAL MEDIA AS THE PUBLIC SPACE OF THE POSTMODERN WORLD
Ayman KARA	<i>Kirikkale University</i>	ACTIVE-PASSIVE CITIZEN DISTINCTION AS A REFLECTION OF THE OLD REGIME AFTER THE FRENCH REVOLUTION
Ayman KARA	<i>Kirikkale University</i>	EFFECT OF ENLIGHTENED DESPOTISM UNDERSTANDING IN ENLIGHTENMENT MOVEMENT
Çağlasın YALDIZ	<i>Kirklareli University</i>	TRANSFORMATION OF VILLAGES TO NEIGHBORHOODS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE AMENDMENTS OF LAW NO. 6360

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 10.00-12.30
Session-1/ Hall-5

Head of Session:
Mukadder HORASAN

Feride Aşlı ERGÜL JORGENSEN	<i>Ege University</i>	FROM UNIVERSAL DISCOURSE TO REGIONAL ACTOR: ISLAM AND THE NATION-STATE IN THE MIDDLE EAST
Besra TOKTAŞ	<i>Ahi Evran University</i>	THE SPANISH CIVIL WAR AND FOREIGN POWERS TO CIRCUMVENT THE
Furkan KAYA	<i>Yeditepe University</i>	THE IMPACT OF THE TURGUT OZAL PERIOD ECONOMIC UNDERSTANDING ON TURKISH FOREIGN POLICY
Mehmet BAYKARA	<i>9 Eylül University</i>	THE IMPACT OF ILO CONVENTIONS ON THE TURKISH SOCIAL SECURITY SYSTEM
Mikail KAR	<i>Bursa Uludag University</i>	INDIRECT NETWORK EFFECTS AND TWO SIDED MARKETS
Mikail KAR	<i>Bursa Uludag University</i>	MARKET FAILURE IN TWO SIDED MARKETS
Mukadder HORASAN	<i>Ataturk University</i>	EXAMINATION OF INVESTMENT DECISIONS OF INDIVIDUAL INVESTORS IN RESPECT OF BEHAVIORAL FINANCE: THE CASE OF ERZURUM

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 13.00-15.30
Session-2 / Hall-1

Head of Session:
K. R. Padma

Chinnah Promise Chinwe	<i>Ignatius Ajuru University Of Education</i>	ANALYSIS OF TRAINING / DEVELOPMENT OF NATIONAL YOUTH SERVICE CORPS STAFF IN RIVERS STATE AND ORGANISATIONAL PERFORMANCE FOCUSING ON 2010 TO 2021
Okoro Lawrence	<i>University of Nigeria</i>	RELATED INNOVATIVE TRENDS IN THE FIELD OF POLITICAL SCIENCE EDUCATION AND THEIR IMPLICATION FOR TEACHING GOVERNMENT IN SENIOR SECONDARY SCHOOLS IN NIGERIA
Muhammad Maskur Musa & Musripah & Muhammad Minanur Rohman	<i>State Islamic Institute Of Pekalongan</i>	SHAPE THE CHARACTER OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS THROUGH SPORTS EDUCATION
Nur Aliah Leonard Abdullah	<i>Keningau Vocational College</i>	INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION
Moch Bambang Sulistio	<i>Yonsei University</i>	ASSESSING THE ROLE OF GOVERNMENT'S EDUCATION SPENDING ON THE LOCAL COMPETITIVENESS: STUDY CASE INDONESIA'S LOCAL GOVERNMENT
Moses Adeolu AGOI & OSHINOWO OLUWAKEMI RACHEAL	<i>Adeniran Ogunsanya College of Education</i>	ICT AND RECORD KEEPING: IMPLICATION FOR SCHOOL ADMINISTRATORS
Teguh Handoyo & Dirasti Novianti & Zulaikhah Fitri Nur Ngaisah	<i>State Islamic Institute of Pekalongan</i>	STEAM AS AN ALTERNATIVE FOR MATHEMATICS LEARNING IN MI/SD THE 21ST CENTURY
K.R.Padma & K.R.Don	<i>Sri Padmavati Mahila Viswavidyalayam (Women's) University & Bharath Institute of Higher Education and Research (BIHER) Bharath University</i>	DISRUPTION IN EDUCATIONAL SYSTEM DUE TO COVID-19: MANAGEMENT STRATEGIES FOR SUSTAINABILITY
Rofiqotul Umah & Maulida Aulia & Muhlisin & Syarif Hidayatullah	<i>Unit Kegiatan Khusus (UKK) KSR PMI Unit IAIN Pekalongan</i>	DISASTER EMERGENCY RESPONSE TRAINING TO IMPROVE THE QUALITY OF VOLUNTEER IN UKK KSR PMI UNIT IAIN PEKALONGAN
Betty Mauli Rosa Bustam & Rika Astari	<i>Ahmad Dahlan University</i>	THE ROLE OF ISLAMIC HIGHER EDUCATION IN SHAPING STUDENTS AS AGENTS OF TOLERANCE

Date: 05.02.2022 Ankara Time: 13.00-15.30 Session-2 / Hall-2		Head of Session: Neslihan BALCI
Adinda Riski Amalia & Nanang Hasan & Heriyanto	<i>State institute of Pekalongan</i>	THE RISE OF ISLAM DUE TO THE RAPID DEVELOPMENT OF WESTERN SCIENCE AND TECHNOLOGY TODAY
Adinda Riski Amalia & Aaan Fadia & Heriyanto	<i>State institute of Pekalongan</i>	ANALYSIS OF CURRICULUM: LEARNING MODEL, EXTRACULICULAR IN ELEMENTARY SCHOOL MI SALAFIYAH KARANGANYAR 01 TIRTO
Amma Chorida Adila & Abdul Khobir & Jainul Arifin	<i>State Islamic institute of Pekalongan</i>	CULTURE OF THE RELIGIOUS SOUL
Rifani Ranasati & Tri Astutik Haryati & Aris Priyanto	<i>IAIN Pekalongan</i>	IBNU BAJAJAH'S PHILOSOPHY THINKING
Naseem Akhter	<i>Shaheed Benazir Bhutto Women University</i>	MYSTIC QUALITIES OF HAZRAT BABA FARID FOR PROMOTING HARMONY AND PEACE AMONG HUMANITY
Naseem Akhter	<i>Shaheed Benazir Bhutto Women University</i>	A TREND FOR UNCONVENTIONAL MATRIMONIALS IN PAKISTAN (FROM ISLAMIC CONTEXT)

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 13.00-15.30
Session-2 / Hall-3

Head of Session:
Anekwe Rita Ifeoma

Elsa Vitale	<i>Local Healthcare Company Bari</i>	THE ORGAN DONATION KNOWLEDGE: AN OBSERVATIONAL STUDY AMONG STUDENTS AND GENERAL POPULATION IN THE SOUTHERN OF ITALY
Akande, Oluwakemi Juliana & Olude Adebisi Sylvester	<i>AdeniranOgunsanya College of Education</i>	EFFECTS OF ORAL ADMINISTRATION OF POLYHERBAL BITTERS (LIVING) ON BLOOD ANALYTES IN RATS
Major Gheorghe Giurgiu & Manole Cojocaru	<i>Deniplant-Aide Sante Medical Center & Titu Maiorescu University</i>	NATURAL MODULATION GUT MICROBIOTA IN PSYCHOLOGIC STRESS: IMPACT OF DENIPLANT NUTRACEUTICALS
Armish Ahmad & Rabia Khadim	<i>University of Management and Technology Lahore</i>	PJPR 4-599 D-I-A RELATIONAL TURBULENCE SCALE FOR MARRIED COUPLES: A DEVELOPMENTAL AND VALIDATION STUDY
Wajiha Malik	<i>University of Gujrat</i>	THE IMPACT OF SELF CONCEALMENT PSYCHOLOGICAL INFLEXIBILITY AND MINDFULNESS IN DEVELOPING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG ADOLESCENTS
Azka Waqar & Rabia Khadim	<i>University of Management and Technology</i>	PREDICTORS OF INTERPERSONAL PROBLEMS OF DRUG ABUSER IN UNIVERSITY STUDENTS: IDENTIFYING HIGH RISKS
Ana Chonitsa & Jainul Arifin & Muhammad Mufid	<i>State Islamic Institute of Pekalongan</i>	RESPONDING TO A PATRIARCHAL CULTURE IN INDONESIA IN UNDERSTANDING GENDER EQUALITY
Ndubuisi-Okolo Purity Uzoamamka & Anekwe Rita Ifeoma & Eze Solomon Uchenna	<i>Nnamdi Azikiwe University</i>	HUMAN SECURITY AND PERFORMANCE OF BUSINESS ACTIVITIES IN ANAMBRA STATE, NIGERIA
Yilmaz BAYAR	--	ANALYSIS OF EMPIRICAL RESEARCHES CONDUCTED IN TURKEY ABOUT CORPORATE REPUTATION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR RELATIONSHIP
Shafinatun NISA & Hendri Hermawan ADINUGRAHA	<i>IAIN Pekalongan</i>	MONETARY POLICY INSTRUMENTS

**SSD JOURNAL 3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
February 05-06, 2022 / Sanhurfa, TURKEY
www.ssdjournal.org**

Date: 05.02.2022
Ankara Time: 13.00-15.30
Session-2 / Hall-4

Head of Session:
Morakeng Edward
Kenneth Lebaka

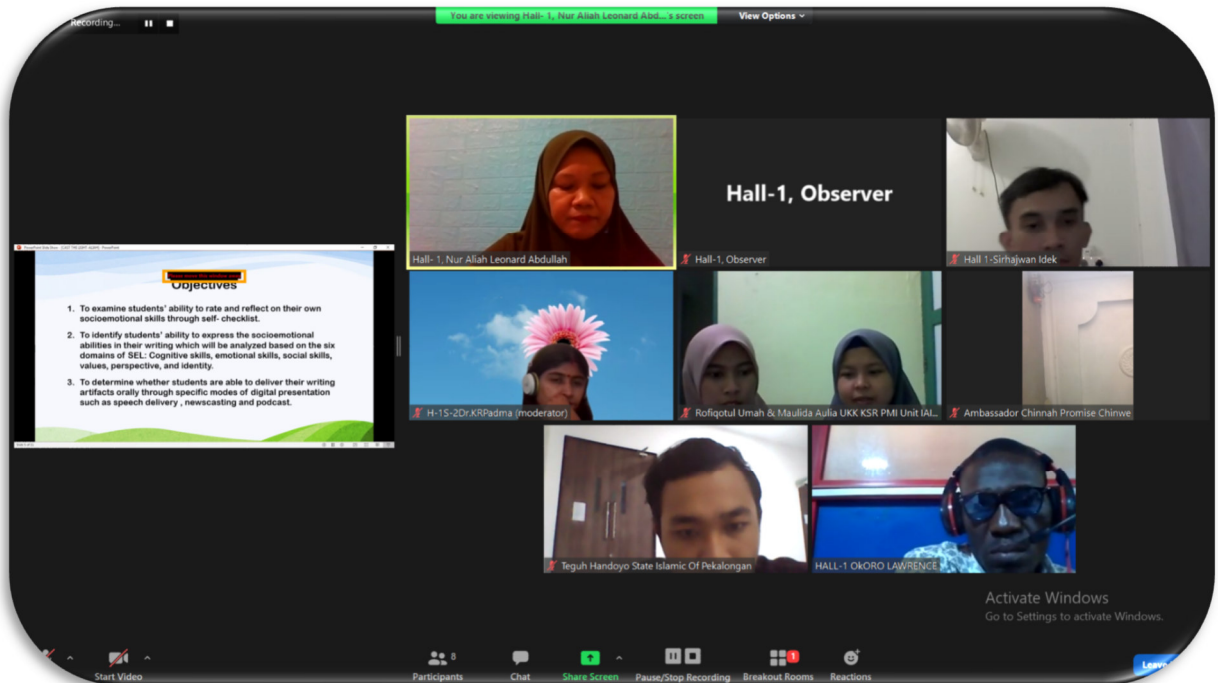
Ali Aghayari	<i>Tabriz- Urmia University</i>	THE ROLE OF MIRZA ABDUL GHAFAR NAJM AL-DAWLAH IN THE ARRIVAL OF NEW SCIENCES IN IRAN
Shawkat Arif Mohammed ALatroshi	<i>University of Zakho</i>	OPHTHALMOLOGY (KAHALA) IN SYRIA AND EGYPT DURING THE MAMLUK ERA (648-784AH\1250-1382AD)
Aasiya Jan	<i>Bhagwant University</i>	PRICE PAID BY COMMON MASS DUE TO CULTURAL CLASHES AMONG OUR SOCIETIES
Sukaina Mahmood ZAYNALABDEN	<i>Selcuk University</i>	RACISM IN TONI MORRISON'S THE BLUEST EYE AND LESLIE MARION SILKO'S CEREMONY
Abdissamet Karakoz Erlankyzy & Zhetkerger Nurshat Almasbekkyzy & Kuash Raida	<i>Kazakh National University after Al-Farabi</i>	INNOVATIONS OF KAZAKH LITERATURE IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE
Aliya Bakbergenovna Zhanbota	--	DEFINITION OF THE CONCEPT OF " POEM " IN LITERARY STUDIES
Nusipova Zhansaya Dauletbaevna	----	T. MOLDAGALIEV'S POEMS, ARTISTIC FEATURES, WAYS OF LEARNING
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	<i>University of Zululand</i>	LEARNING INDIGENOUS MUSIC THROUGH KEEN OBSERVATION AND LISTENING IN ANTICIPATION OF PARTICIPATION: THE CASE OF BAPEDI CHILDREN'S MUSICAL ARTS
Victor MARKUS & Pawam Martins STEVE & Cyrus Ayok SIMON	<i>Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi</i>	MORTGAGE FINANCING AS A HOUSING PROVIDER'S PANACEA TO HOUSING DELIVERY: AN ASSESSMENT OF AWARENESS, AVAILABILITY, AND ACCESSIBILITY
Pawam Martins STEVE & Victor MARKUS & Cyrus Ayok SIMON	<i>Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi</i>	IMPACT OF SOCIO-CULTURAL BELIEFS ON THE FIGHT AGAINST GENDER BASED VIOLENCE IN NIGERIA: AN ASSESSMENT OF THE CURRENT PERCEPTION OF WOMEN

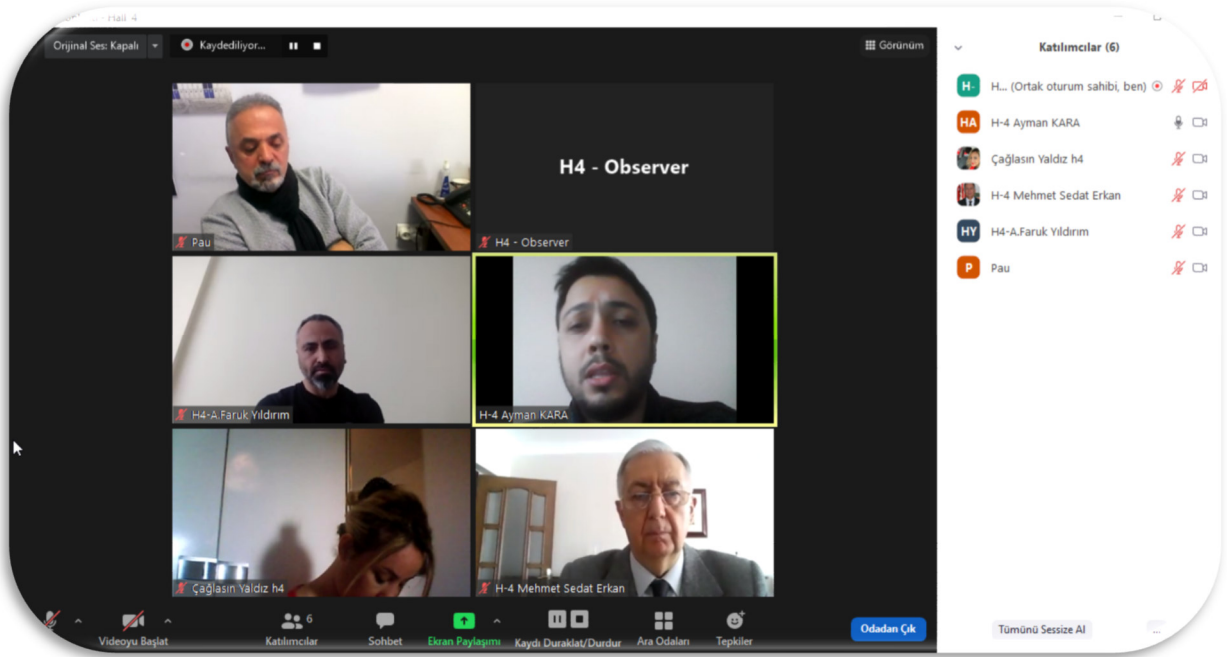
Date: 05.02.2022
Ankara Time: 13.00-15.30
Session-2 / Hall-5

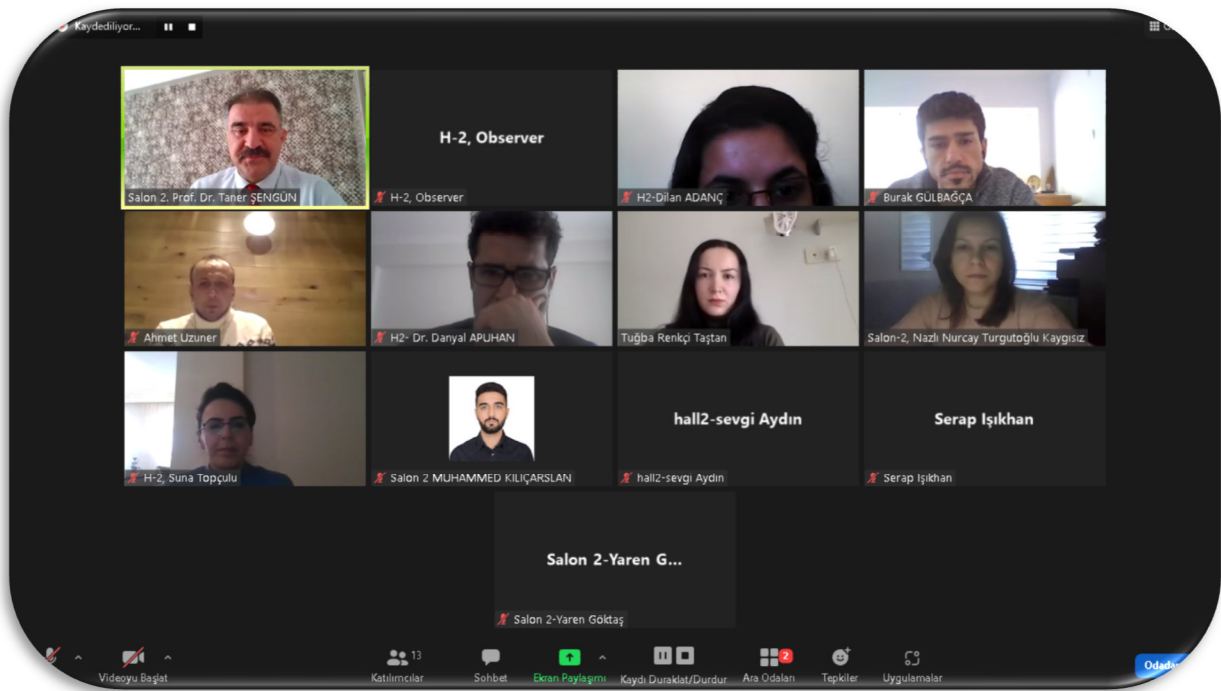
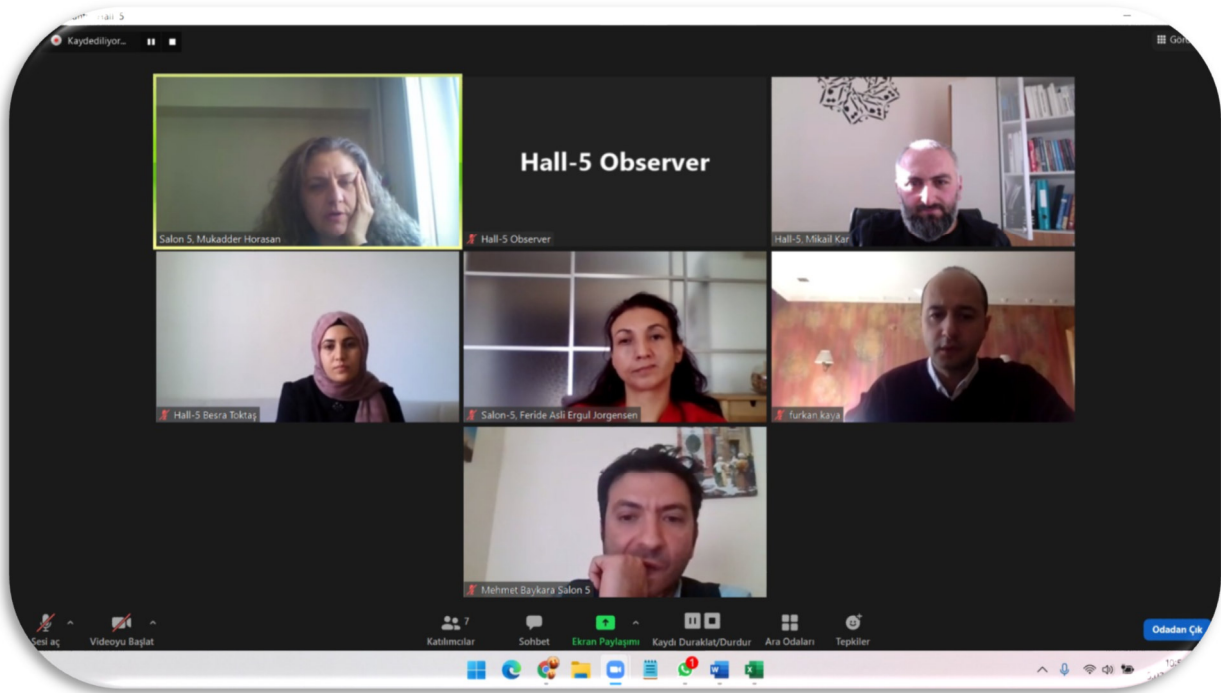
Head of Session:
Hendri Hermawan
ADINUGRAHA

Rizky ANDREAN & Hendri Hermawan ADINUGRAHA	<i>Halal Center of IAIN Pekalongan</i>	HALAL SLAUGHTERHOUSE MANAGEMENT SYSTEM IN INDONESIA
Hidayatul SIBYANI & Muhammad SHULTHONI	<i>IAIN Pekalongan</i>	HALAL INDUSTRY DEVELOPMENT IN INDONESIA
Fitri MUKARROMAH & Muhammad Aris SYAFI'I	<i>IAIN Pekalongan</i>	HALAL MARKETPLACE IN INDONESIA: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES
ERLINDAWATI & Rinda ASYTUTI	<i>Halal Center of IAIN Pekalongan</i>	EXPORT HALAL PRODUCT INDUSTRY DEVELOPMENT: PERSPECTIVE OF INDONESIAN GOVERNMENT SUPPORT
Mochamad YUSUF & TAMAMUDIN	<i>Halal Center of IAIN Pekalongan</i>	SYNERGY OF RESEARCH AND INNOVATION IN THE FIELD OF SCIENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE HALAL PRODUCT INDUSTRY IN INDONESIA
Elsa Tiara & Muh. Izza & Hendri Hermawan Adinugraha	<i>State Islamic Institute of Pekalongan</i>	SETTLEMENT OF SHARIA ECONOMIC DISPUTES IN INDONESIA

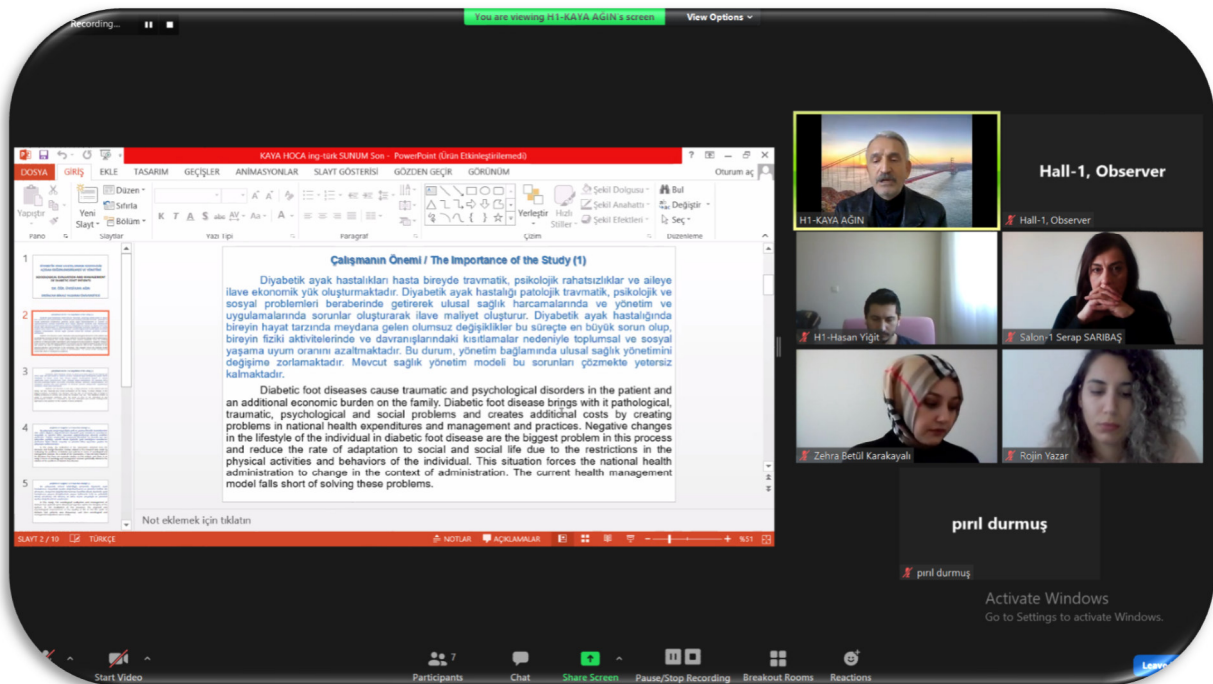
PHOTO GALLERY

**SSD JOURNAL 3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
February 05-06, 2022 / Sanlıurfa, TURKEY
www.ssdjournal.org**

CONTENTS

AUTHORS	WORK TITLE	NO
Kaya AĞIN	SOCIOLOGICAL EVALUATION AND MANAGEMENT OF DIABETIC FOOT PATIENTS	1-8
Zehra Betül KARAKAYALI & Ahmet SEVEN	THE EFFECT OF EDUCATION ON RE-HOSPITALIZATIONS AND QUALITY OF LIFE IN PATIENTS WITH D-HF (DECOMPENSATED HEART FAILURE)	9-23
Serap SARIBAŞ	TOTALITARIAN CONTROL OVER THE FEMALE BODY; THE QUESTION OF ABORTION, THE MOVIE, "4 MONTHS, 3 WEEKS AND 2 DAYS" AND ITS METAPHORIC DISCOURSE	24-25
Pırl DURMUŞ & Rojin YAZAR & Özlem TOLAN	THE RELATIONS BETWEEN THE USE OF SOCIAL MEDIA LEVEL, EMOTION REGULATION AND GENERAL SELF-EFFICACY IN ADOLESCENTS	26-27
Hasan YİĞİT & Enver ULAŞ	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL MEDIA ADDICTION LEVELS AND SOCIAL APPEARANCE CONCERNS AND EATING ATTITUDES OF ADOLESCENTS	28-29
Ozan YAĞMUROĞLU	USAGE OF MOLECULARLY IMPRINTED POLYMER (MIP) TECHNOLOGY IN DETECTION OF NERVE AGENTS IN CHEMICAL WEAPONS	30-31
Dilan ADANÇ	THE STYLE OF TELLING PERSONS IN SEHİ, LATİFİ AND AŞIK ÇELEBİ TALKS	32-36
Danyal APUHAN	A COMPARISON OF AHMET ARIF AND YAVUZ BULENT BAKILER'S POEMS ANATOLIAN	37-45
Sevgi AYDIN	A THEMATIC REVIEW OF THE REEDLESS MINSTRELSY	46-56

M. Taner ŞENGÜN & Muhammed KILIÇARSLAN & Yaren GÖKTAŞ	BIRKLEYN CAVES (DIYARBAKIR) AND TOURISM POTENTIAL	57-58
Suna TOPÇULU	RUG WEAVING SAMPLES FROM THE 19TH CENTURY EXISTING AT THE AHMED-I HANI CITY MUSEUM AND OLD BAYAZIT HOUSE IN AGRI/DOĞUBAYAZIT	59-75
Burak GÜLBAĞÇA & Serap IŞIKHAN	REFLECTING THE REMAINS OF GÖBEKLITEPE ON CERAMIC SURFACES	76-85
Nazlı Nurcay TURGUTOĞLU KAYGISIZ & Serap IŞIKHAN	KINTSUGI TECHNIQUE	86-100
Tuğba RENKÇİ TAŞTAN	HEART IMAGE IN THE WESTERN PAINTING ART	101-102
Ahmet UZUNER & Mehmet Ali BÜYÜKPARMAKSIZ	3D PAINTING IN DIGITAL ART	103-113
Serkan ÖZDEMİR	PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS COURSE IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXAMINATION OF HAPPINESS LEVELS	114-115
Oktay ULUDAĞ & Mehmet DEMİRHAN	CLASSROOM TEACHERS' METHODS OF NOMINATING STUDENTS TO SCIENCE AND ART CENTERS AND THE PROBLEMS THEY EXPERIENCE	116-124
Nihat ERSOY & Tuncay UZUN	UNIVERSITIES AND ACADEMICS IN TURKEY HOW IT SHOULD BE	125-129
Tufan SÜREN	EVALUATION OF GASTRONOMY UNDERGRADUATE CURRICULUM IN TERMS OF NUTRITIONAL COURSES	130-144
Hafsa KESGİN	THE RELATIONSHIP BETWEEN MORALITY, RELIGION AND LAW	145-154
Hafsa KESGİN	THE RELATIONSHIP BETWEEN FIQH AND LAW	155-166

İzzettin BEŞTAŞ	DEPUTIES OF SIVEREK AND THEIR ACTIVITIES	167-177
Mehmet Sedat ERKAN	ALPHABET REFORM AND NATIONAL SCHOOLS OPENED IN URFA	178-179
Ahmet Faruk YILDIRIM & Fatma Ceyda BAŞ	SOCIAL MEDIA AS THE PUBLIC SPACE OF THE POSTMODERN WORLD	180-188
Ayman KARA	ACTIVE-PASSIVE CITIZEN DISTINCTION AS A REFLECTION OF THE OLD REGIME AFTER THE FRENCH REVOLUTION	189-190
Ayman KARA	EFFECT OF ENLIGHTENED DESPOTISM UNDERSTANDING IN ENLIGHTENMENT MOVEMENT	191-192
Çağlasın YALDIZ	TRANSFORMATION OF VILLAGES TO NEIGHBORHOODS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE AMENDMENTS OF LAW NO. 6360	193
Feride Aşlı ERGÜL JORGENSEN	FROM UNIVERSAL DISCOURSE TO REGIONAL ACTOR: ISLAM AND THE NATION-STATE IN THE MIDDLE EAST	194-195
Besra TOKTAŞ	THE SPANISH CIVIL WAR AND FOREIGN POWERS TO CIRCUMVENT THE	196
Furkan KAYA	THE IMPACT OF THE TURGUT OZAL PERIOD ECONOMIC UNDERSTANDING ON TURKISH FOREIGN POLICY	197-198
Mehmet BAYKARA	THE IMPACT OF ILO CONVENTIONS ON THE TURKISH SOCIAL SECURITY SYSTEM	199-200
Mikail KAR	INDIRECT NETWORK EFFECTS AND TWO SIDED MARKETS	201-202

Mikail KAR	MARKET FAILURE IN TWO SIDED MARKETS	203-204
Mukadder HORASAN	EXAMINATION OF INVESTMENT DECISIONS OF INDIVIDUAL INVESTORS IN RESPECT OF BEHAVIORAL FINANCE: THE CASE OF ERZURUM	205-221
Chinnah Promise Chinwe	ANALYSIS OF TRAINING / DEVELOPMENT OF NATIONAL YOUTH SERVICE CORPS STAFF IN RIVERS STATE AND ORGANISATIONAL PERFORMANCE FOCUSING ON 2010 TO 2021	222
Okoro Lawrence	RELATED INNOVATIVE TRENDS IN THE FIELD OF POLITICAL SCIENCE EDUCATION AND THEIR IMPLICATION FOR TEACHING GOVERNMENT IN SENIOR SECONDARY SCHOOLS IN NIGERIA	223
Muhammad Maskur Musa & Musripah & Muhammad Minanur Rohman	SHAPE THE CHARACTER OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS THROUGH SPORTS EDUCATION	224
Nur Aliah Leonard Abdullah	INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION	225-234
Moch Bambang Sulistio	ASSESSING THE ROLE OF GOVERNMENT'S EDUCATION SPENDING ON THE LOCAL COMPETITIVENESS: STUDY CASE INDONESIA'S LOCAL GOVERNMENT	235-251
Moses Adeolu AGOI & OSHINOWO OLUWAKEMI RACHEAL	ICT AND RECORD KEEPING: IMPLICATION FOR SCHOOL ADMINISTRATORS	252-256
Teguh Handoyo & Dirasti Novianti & Zulaikhah Fitri Nur Ngaisah	STEAM AS AN ALTERNATIVE FOR MATHEMATICS LEARNING IN MI/SD THE 21ST CENTURY	257
K.R.Padma & K.R.Don	DISRUPTION IN EDUCATIONAL SYSTEM DUE TO COVID-19: MANAGEMENT STRATEGIES FOR SUSTAINABILITY	258

Rofiqotul Umah & Maulida Aulia & Muhlisin & Syarif Hidayatullah	DISASTER EMERGENCY RESPONSE TRAINING TO IMPROVE THE QUALITY OF VOLUNTEER IN UKK KSR PMI UNIT IAIN PEKALONGAN	259
Betty Mauli Rosa Bustam & Rika Astari	THE ROLE OF ISLAMIC HIGHER EDUCATION IN SHAPING STUDENTS AS AGENTS OF TOLERANCE	260-268
Adinda Riski Amalia & Nanang Hasan & Heriyanto	THE RISE OF ISLAM DUE TO THE RAPID DEVELOPMENT OF WESTERN SCIENCE AND TECHNOLOGY TODAY	269
Adinda Riski Amalia & Aaan Fadia & Heriyanto	ANALYSIS OF CURRICULUM: LEARNING MODEL, EXTRACULICULAR IN ELEMENTARY SCHOOL MI SALAFIYAH KARANGANYAR 01 TIRTO	270
Amma Chorida Adila & Abdul Khobir & Jainul Arifin	CULTURE OF THE RELIGIOUS SOUL	271
Rifani Ranasati & Tri Astutik Haryati & Aris Priyanto	IBNU BAJAJAH'S PHILOSOPHY THINKING	272
Naseem Akhter	MYSTIC QUALITIES OF HAZRAT BABA FARID FOR PROMOTING HARMONY AND PEACE AMONG HUMANITY	273
Naseem Akhter	A TREND FOR UNCONVENTIONAL MATRIMONIALS IN PAKISTAN (FROM ISLAMIC CONTEXT)	274
Elsa Vitale	THE ORGAN DONATION KNOWLEDGE: AN OBSERVATIONAL STUDY AMONG STUDENTS AND GENERAL POPULATION IN THE SOUTHERN OF ITALY	275
Akande, Oluwakemi Juliana & Olude Adebisi Sylvester	EFFECTS OF ORAL ADMINISTRATION OF POLYHERBAL BITTERS (LIVING) ON BLOOD ANALYTES IN RATS	276

Major Gheorghe Giurgiu & Manole Cojocaru	NATURAL MODULATION GUT MICROBIOTA IN PSYCHOLOGIC STRESS: IMPACT OF DENTIFLANT NUTRACEUTICALS	277
Armish Ahmad & Rabia Khadim	PJPR 4-599 D-I-A RELATIONAL TURBULENCE SCALE FOR MARRIED COUPLES: A DEVELOPMENTAL AND VALIDATION STUDY	278
Wajiha Malik	THE IMPACT OF SELF CONCEALMENT PSYCHOLOGICAL INFLEXIBILITY AND MINDFULNESS IN DEVELOPING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG ADOLESCENTS	279-284
Azka Waqar & Rabia Khadim	PREDICTORS OF INTERPERSONAL PROBLEMS OF DRUG ABUSER IN UNIVERSITY STUDENTS: IDENTIFYING HIGH RISKS	285
Ana Chonitsa & Jainul Arifin & Muhammad Mufid	RESPONDING TO A PATRIARCHAL CULTURE IN INDONESIA IN UNDERSTANDING GENDER EQUALITY	286
Ndubuisi-Okolo Purity Uzoamamka & Anekwe Rita Ifeoma & Eze Solomon Uchenna	HUMAN SECURITY AND PERFORMANCE OF BUSINESS ACTIVITIES IN ANAMBRA STATE, NIGERIA	287-288
Yilmaz BAYAR	ANALYSIS OF EMPIRICAL RESEARCHES CONDUCTED IN TURKEY ABOUT CORPORATE REPUTATION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR RELATIONSHIP	289-295
Shafinatun NISA & Hendri Hermawan ADINUGRAHA	MONETARY POLICY INSTRUMENTS	296
Ali Aghayari	THE ROLE OF MIRZA ABDUL GHAFAR NAJM AL-DAWLAH IN THE ARRIVAL OF NEW SCIENCES IN IRAN	297-300
Shawkat Arif Mohammed ALatroschi	OPHTHALMOLOGY (KAHALA) IN SYRIA AND EGYPT DURING THE MAMLUK ERA (648-784AH\1250-1382AD)	301

Aasiya Jan	PRICE PAID BY COMMON MASS DUE TO CULTURAL CLASHES AMONG OUR SOCIETIES	302
Sukaina Mahmood ZAYNALABDEN	RACISM IN TONI MORRISON'S THE BLUEST EYE AND LESLIE MARMON SILKO'S CEREMONY	303-306
Abdissamet Karakoz Erlankyzy & Zhethergen Nurshat Almasbekkyzy & Kuash Raida	INNOVATIONS OF KAZAKH LITERATURE IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE	307-314
Aliya Bakbergenovna Zhanbota	DEFINITION OF THE CONCEPT OF " POEM " IN LITERARY STUDIES	315
Nusipova Zhansaya Dauletbaevna	T. MOLDAGALIEV'S POEMS, ARTISTIC FEATURES, WAYS OF LEARNING	316-322
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	LEARNING INDIGENOUS MUSIC THROUGH KEEN OBSERVATION AND LISTENING IN ANTICIPATION OF PARTICIPATION: THE CASE OF BAPEDI CHILDREN'S MUSICAL ARTS	323
Victor MARKUS & Pawam Martins STEVE & Cyrus Ayok SIMON	MORTGAGE FINANCING AS A HOUSING PROVIDER'S PANACEA TO HOUSING DELIVERY: AN ASSESSMENT OF AWARENESS, AVAILABILITY, AND ACCESSIBILITY	324
Pawam Martins STEVE & Victor MARKUS & Cyrus Ayok SIMON	IMPACT OF SOCIO-CULTURAL BELIEFS ON THE FIGHT AGAINST GENDER BASED VIOLENCE IN NIGERIA: AN ASSESSMENT OF THE CURRENT PERCEPTION OF WOMEN	325
Rizky ANDREAN & Hendri Hermawan ADINUGRAHA	HALAL SLAUGHTERHOUSE MANAGEMENT SYSTEM IN INDONESIA	326
Hidayatul SIBYANI & Muhammad SHULTHONI	HALAL INDUSTRY DEVELOPMENT IN INDONESIA	327
Fitri MUKARROMAH & Muhammad Aris SYAFI'I	HALAL MARKETPLACE IN INDONESIA: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	328

ERLINDAWATI & Rinda ASYTUTI	EXPORT HALAL PRODUCT INDUSTRY DEVELOPMENT: PERSPECTIVE OF INDONESIAN GOVERNMENT SUPPORT	329
Mochamad YUSUF & TAMAMUDIN	SYNERGY OF RESEARCH AND INNOVATION IN THE FIELD OF SCIENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE HALAL PRODUCT INDUSTRY IN INDONESIA	330
Elsa Tiara & Muh. Izza & Hendri Hermawan Adinugraha	SETTLEMENT OF SHARIA ECONOMIC DISPUTES IN INDONESIA	331

DİYABETİK AYAK HASTALARININ SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YÖNETİMİ

Kaya AĞIN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID: 0000-0003-2783-5334

ÖZET

Bu çalışmada, diyabetik ayak hastalarının sorunları sosyolojik ve yönetim bilimi açısından ele alınmıştır. Diyabetik ayak hastalığına maruz kalan bireylerin karşılaştıkları psikolojik travmalara ilaveten tedavi gider maliyetlerinin de oldukça yüksektir. Bu maliyetlerin bireye ve ulusal ekonomiye getirdiği giderlerin yüksek olduğu bilinmektedir. Bu maliyetlerin bilimsel olarak nasıl yönetilmesi ve çözümlenmesi hususunda yerli ve yabancı literatür taramasında sosyolojik ve yönetim bilimi bağlamında öznel bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Diyabet ayak hastalıkları, bireylerin yaşam döngüsünde olumsuz değişikliklerine neden olup, bireyin toplumsal ve kültürel yaşama uyum göstereme oranını düşürmektedir. Bu süreç diyabetik ayak hastaları açısından patolojik ve psikolojik travmalara, toplumsal açıdan sosyolojik problemlere, yönetim ve sosyoloji bilimi açısından da toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Bu çalışmada, diyabetik ayak hastalarının sağlıklı beslenme ve kaliteli yaşam döngüsünü daha yaşanabilir kılabilmek ve hayat kalitesini iyileştirerek sürdürebilmek için stratejik yaklaşımlar ve modern yönetim modellerinin uygulanabilirliği araştırılmıştır.

Öncelikle diyabetik ayak hasta bireylerin, spesifik aktiviteler yapabilmesi ve sosyo-kültürel hayata uyum sağlaması için, modern yönetim yaklaşımları çerçevesinde zaman ve stres yönetiminden de yararlanarak bu bireylerin daha kaliteli yaşam döngü ekosistemi oluşturulmalıdır. Sosyoloji bilimi, insan davranışlarının arkasında yatan, saik anlam ve nedenleri araştırır. Sağlık sosyolojisi ise bireyin yaşadığı sosyo-kültürel sistem ile hastalık bulgularını, hastalıklara verilen tepkiyi ve sağlık politikalarını analiz eder. Sağlık ve hastalık kavramları bireyin yaşadığı toplum ile yakın ilişkilidir. Diyabetik ayak hastalığının algılanış biçimi ve hastalığa verilen tepki de hastanın yaşadığı toplum ve kültürüne bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Hastayı sadece hastalığı yönüyle değil aynı zamanda sosyo-kültürel faktörler, ailesel ilişkiler ve sosyal yapı içerisinde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmek gerekmektedir. Koruyucu sağlık uygulamaları ve toplum sağlığı alanındaki gelişmeler sağlık sosyolojisini gelişmesinde önem arz etmektedir. Diyabetik ayak hastalıklarının sorunlarının çözümü, sosyoloji ve yönetim bilimi çerçevesinde birlikte ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Organizasyon, Diabetik

SOCIOLOGICAL EVALUATION AND MANAGEMENT OF DIABETIC FOOT PATIENTS

ABSTRACT

In this study, the problems of diabetic foot patients are discussed in terms of sociological and management science. In addition to the psychological traumas faced by individuals who are exposed to diabetic foot disease, the cost of treatment is also quite high. It is known that these costs bring high costs to the individual and the national economy.

It has been seen that there is no subjective study in the context of sociological and management science in the domestic and foreign literature review on how to manage and analyze these costs scientifically.

Diabetes foot diseases cause negative changes in the life cycle of individuals and reduce the rate of adaptation of the individual to social and cultural life. This process causes pathological and psychological traumas in terms of diabetic foot patients, sociological problems in terms of society, and social problems in terms of management and sociology. In this study, the applicability of strategic approaches and modern management models were investigated in order to make the healthy nutrition and quality life cycle of diabetic foot patients more livable and to improve their quality of life.

First of all, a better quality life cycle ecosystem should be created for diabetic foot patients by making use of time and stress management within the framework of modern management approaches so that they can do specific activities and adapt to socio-cultural life. Sociology studies the motives and meanings behind human behavior. Health sociology, on the other hand, analyzes the socio-cultural system in which the individual lives and the signs of disease, the response to diseases and health policies. The concepts of health and disease are closely related to the society in which the individual lives. The perception of diabetic foot disease and the response to the disease also differ depending on the society and culture of the patient. It is necessary to evaluate the patient not only in terms of the disease, but also in socio-cultural factors, familial relations and social structure with a holistic approach. Preventive health practices and developments in public health are important in the development of health sociology. The solution of the problems of diabetic foot diseases should be considered together within the framework of sociology and management science.

Keywords: Management, Organization, Diabetic

GİRİŞ

Diyabetik ayak hastalıkları hasta bireyde travmatik, psikolojik rahatsızlıklar ve aileye ilave ekonomik yük oluşturmaktadır (VGNF, 2019). Diyabetik ayak hastalığı patolojik travmatik, psikolojik ve sosyal problemleri beraberinde getirerek ulusal sağlık harcamalarında ve yönetim ve uygulamalarında sorunlar oluşturarak ilave maliyet oluşturur (Boyko and Seeding, 2018). Diyabetik ayak hastalığında bireyin hayat tarzında meydana gelen olumsuz değişiklikler bu süreçte en büyük sorun olup, bireyin fiziki aktivitelerinde ve davranışlarındaki kısıtlamalar nedeniyle toplumsal ve sosyal yaşama uyum oranını azaltmaktadır (Armstrong, 2017). Bu durum, yönetim bağlamında ulusal sağlık yönetimini değişime zorlamaktadır. Mevcut sağlık yönetim modeli bu sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Diyabetik ayak hastalığı, hasta ve ailesi açısından yalnızca bir trajedik bir süreç değil, aile için maddi ve manevi yıkımdır (Jeffcoate, 1993). Diyabetik ayak hastalığında yaşam biçimi değişikliği en büyük sorun olup, bireyin sağlıklı davranışlarda toplum ve sosyal yaşamında uyum gösterememe oranı oldukça düşük kalmaktadır. Bu durumun birey açısından psikolojik toplum açısından sosyolojik sorunlar sarmalını oluşturmaktadır. Bu sorunların çözümü için yeni stratejiler ve modern yönetim yaklaşımları uygulamaya konulmalıdır.

ARAŞTIRMA ve BULGULAR

Bu çalışmada araştırmaya ilişkin yerli ve yabancı literatür taramalarından elde edilen bilgilerin analiz ve değerlendirmesi diyabetik ayak hastalarının sorunlarının sosyolojik ve yönetim bilimi açısından değerlendirmeye alınarak analizleri yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda literatürde bu konuda ayrı ayrı çalışmalar yapıldığı, spesifik olarak diyabetik ayak hastalığının sorunlarının çözümüne ilişkin olarak sosyoloji ve yönetim bilimi açısından yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada sistem bütünlüğü içerisinde diyabetik ayak hastalarının, sosyolojik açıdan değerlendirmesi ve yönetimi birlikte ele alınmıştır.

Araştırma değerlendirmesinde öncelikli olarak diyabetik ayak hastalarının yaşam döngülerinde yaşam kalitesinin fiziki ve psikolojik olarak artırılması ele alınmış ve daha sonra sosyolojik ve yönetsel açıdan değerlendirme yapılmıştır.

Sosyoloji ve diyabetik ayak hastalarının ilişkisi ve değerlendirilmesi

Sosyoloji toplumu ve toplum gerçeklerini araştıran yorumlayan, inceleyen bir bilim dalıdır. Toplamları ve onların kültürlerini ve insan ilişkilerini sistematik olarak neden-sonuç ilişkileriyle inceler. Sosyoloji bu sorunları çözümüne ilişkin çaba ortaya koyar (Avcı, 2018). Sağlık sosyolojisi hastaların sosyal ve kültürel hayat içerisinde algılanmalarını, hastalık, hasta ve toplum ilişkilerini inceler. Sağlık sosyolojisi, yeni bir bilim dalı olup hastalık ve sağlık, hastalığa gösterilen tepkiler, politikalarını inceler. Hastalık ve sağlık kavramlarının mensubu olduğu toplumla yakından ilişkilidir. Hasta olan bireyin toplum ve toplum kültürünün bir üyesi olarak hastalığı algılaması ve ona verdiği tepkiler kültürel farklılıklar göstermektedir (Güven, 2014; Özen, 1993). Diyabetik ayak hastalıkları ve hastalarının bu hastalığa verdiği tepkiler sosyo-ekonomik ve kültürel unsurlar açısından birbirleriyle yakın ilişkilidir (Aytaç ve Kurttaş, 2015).

Diyabetik ayak hastalarının stres ve ruhsal bozukluk yaşamasında aile bağları, ailenin ekonomik gücünün yeterli olması mesleki kariyerinin ve sosyal statüsünün yüksek olması motivasyon, stres ve kriz yönetimi açısından olumlu olduğu kabul edilmektedir (Bingöl, 2017). Sosyal tıp anlayışının giderek gelişmesi hasta bireyin toplumsal uyuma adaptasyonu ve sağlıklı bir yaşam sürmesi, bu hastalığın önlenmesi ve tedavisinde oldukça müsbet sonuçlar alındığı görülmüştür. Sosyoloji insan davranışlarının arkasında olan anlam ve sebepleri araştırır. Sağlık sosyolojisi kültürel sistem ile sağlık ve hastalık olgularının hastalıklara verilen tepkileri, sağlık giderlerini analiz eder. Sağlık sosyolojisinin ilgi alanı tıbbi bakımın sosyo-kültürel yönleri, tıbbi uygulamaların organizasyonu ve yönetimi sağlık hizmetlerinin kullanımı ve yönetimi kriz ve stresle başa çıkma yöntemleri, hasta bakım ve tedavi sürecinde karşılaşılan tepkisel davranışlardır. Bu çalışmada diyabetik ayak hastalarında bakım yetersizliği, yaşam kalitesinin düşüklüğü gibi sorunlar sosyolojik ve yönetim bilimi açısından değerlendirilmeye alınmıştır.

Diyabetik ayak hastalarının yönetim açısından değerlendirilmesi

Kronik rahatsızlıklardan olan diyabetik ayak hastalığı, hasta bireyin fiziki ve yaşam aktivitelerini azaltan, yaşam döngüsünü sınırlayan, tıbbi gözetim ve müdahaleler gerektiren bir süreçtir. Bu durum ulusal sağlık harcamalarında büyük bir yük oluşturmaktadır (Benziger and Moran, 2016). Hasta olan bireyin bu hastalık sürecinde hayatını idame ettirebilmesi ve hastalığı kendi kendine yönetebilmesi, hastalığın etkilerini azaltılmasına katkı sağlar (Garcia, 2019). Hastaların, yaşamlarını daha kaliteli sürdürmesi için başlangıçta tedavi süreçlerine uyum göstermeleri ve tedavi giderlerini minimize etmek için modern yönetim yaklaşımı gereklidir (Bodenheimer, 1999). Kronik rahatsızlıklardan olan diyabetik ayak hastalığının gitgide artması sağlık sisteminde ekonomik hasta bireyin üzerinde maddi ve psikolojik etkisini artırmaktadır.

Bu hastalığın erken teşhis edilmesi periyodik olarak izlenmesi, psikolojik ve eğitim desteğinin sağlanması bireyin fonksiyonel kayıplar yaşamaması için toplam kalite yönetim sisteminden yararlanılmaktadır.

Hastalık Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlığı fiziksel, sosyal ve zihinsel açıdan tam bir iyilik hali içinde olma olarak tanımlamıştır.

Sosyolojik teoride ise hastalık şu şekilde ifade edilmektedir:

«Rahatsızlıklar ve hastalıklara sosyolojik yaklaşımlarda hâkim görüş, ‘hasta olma’nın esasen organizmanın biyo-kimyasal işleyişindeki bir bozukluktan ziyade bir toplumsal ilişkiler durumu olduğudur. Sosyoloji hastalık durumunun toplumsal nedenlerini, bir toplumsal rol olarak hastalık durumunun karakterini ve insanların hastalık durumu karşısında duygular, dil ve toplumsal eylemler aracılığıyla verdikleri tepkileri açıklamaya çalışır» (Turner, 2011, 49).

Diyabet: «insulin hormon sekresyonunun veya insuline karşı doku cevabının azalmasına bağlı karbonhidrat, protein ve yağ metabolizmasında bozulmalarla giden hastalık» olarak ifade edilmektedir (Kılıç ve Ugan, 2021).

Ayak enfeksiyonları diyabetik hastalarda önemli bir morbidite ve mortalite nedenidir. Öyle ki diyabetik hastaların hastaneye başvuruların en az %20’sinde neden ayak sorunlarıdır (Ertuğrul, 2021).

Hatta «tüm dünyada diyabetin ayak komplikasyonu nedeniyle 30 saniyede bir ayak kaybı yaşanmaktadır» (Ertuğrul, 2021).

Diyabetik Ayak Hastalarının Deneyimleri

Sosyolojik bakış açıları (işlevselcilik ve simgesel etkileşimcilik) hastalık ve sağlık olgularını incelerken özellikle hastalık deneyimi üzerine odaklanırlar ve hastalığı “yaşanmış bir deneyim” (Giddens, 2013: 312) olarak kavramsallaştırırlar.

Hastalık deneyimi, hastalığın semptomlarının algılanmaya başlandığı ilk andan normal yaşantıya dönüş veya ölüme kadarki süreci kapsayan bilişsel ve davranışsal boyutları içeren bir durumdur.

Yaşam Kalitesi

Diyabetik ayak hastalığı deneyimi birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan biri de ayaklarda yara oluşması ve hastanın ağrı ile birlikte normal yaşantısını sürdürürken fiziksel sorunlar yaşamasıdır. Söz konusu olan bu sorunlar hastanın yaşam kalitesini bozmaktadır. Yaşam kalitesi öncelikle konut, gelir, eğitim ve diğer yaşamsal ve çevresel koşulları içerir. Yaşam tatmini, mutluluk, refah gibi psikolojik unsurlar da yaşam kalitesini belirler. Aynı zamanda değerler, bireysel deneyimler ve tüm yaşamın nasıl algılandığı da yaşam kalitesini ifade eden göstergelerdir (Bowling, 2004:7).

Hastalıklar, yaşam kalitesini düşüren temel sebeplerden biridir. Hastalık sürecinde tedavi amaçlı yapılan ekonomik harcamalar maddi kaynakların kaybedilmesine neden olmaktadır. Hasta, maddi olarak ihtiyaçlarını karşılasa da hastalık deneyimi yaşamdan tatmin olmayı olumsuz etkilemekte, bireylerin yaşam algılarını bozmakta ve insanların refah düzeyini düşürmektedir. Özetle diyabetik ayak hastalığı öznel (bireysel tatmin, algı) ve nesnel (maddi kaynaklar) kaynakları tüketerek insanların yaşam kalitesini düşürmektedir.

Hasta Rolü

Diyabetik ayak hastalarının deneyimlerini irdelerken yararlanılan kavramlardan biri de hasta rolü (sick role) kavramıdır.

Sosyolojik teoride hastalık bir sapma türü olarak ifade edilir. Talcott Parsons’a göre hastalık tıpkı suç gibi sapma davranışının bir türüdür. Parsons’a göre hastalık (illness), işlevsizliktir. Çünkü birey hasta olduğunda ondan beklenen rol ve davranışları yerine getiremez.

Parsons hasta rolünün (sick role) dört özelliği vardır:

Hasta birey kendisinden beklenen sosyal rollerinden ve sorumluluklarından muaftır. Çünkü hasta olduğu için rol ve sorumluluklarını yerine getiremez.

Hasta durumundan kişisel olarak sorumlu değildir.

Sistemin işlerliğinin sürdürülmesi için hasta iyileşmeyi istemelidir.

Hasta kendi başına iyileşme yerine uzmanlardan yardım alarak tedavi sürecine girmelidir (Parsons, 1991, 294).

Parsons, “hasta rolü kavramını hastaların hastalığın yıkıcı etkilerini en aza indirebilmek için benimsedikleri davranış kalıplarını betimleyebilmek amacıyla geliştirmiştir” (Giddens, 2013, 310). Aynı zamanda “hasta rolü, hasta olan insanların hastalığa uygun davranış örüntüleri sergilemesidir” (Macionis, 2013, 557).

Öncelikle Parsons, toplumların hastalıkların etkilerini en aza indirmek için onları nasıl yönetmeleri gerektiğini açıklamak ister. Ayrıca kavram, toplum hasta insana nasıl bakmalı? ve insanlar hasta olduklarında nasıl davranmaları gerekiyor? gibi bir takım sosyal beklentilere de işaret etmektedir. Bununla birlikte, hastalığın sosyal bölümlerini de vurgulamaktadır. Bu bölümler sapma olarak hastalığın tanımlanması ve sosyal kontrolü sağlama temsilcileri olarak doktorları da içermektedir (Weitz, 2007, 149).

Diyabetik ayak hastalığını hasta rolü üzerinden değerlendirdiğimizde hastaların sahip oldukları haklar ve yükümlülüklerinin yanı sıra hasta hastanın sosyal çevresi olmak üzere doktorların nasıl davranmaları gerektiğini de göz önüne almış oluruz. Bu bağlamda hastanın iyileşmeyi istemesi ve sağlık uzmanlarıyla iletişim kurması ve onların uyguladığı tedavi sürecine uyum göstermesi yükümlülükleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan hasta, diyabetik ayak rahatsızlığından ötürü yürümekte zorlanabilir, ağrı çekebilir, ayağı cerrahi bir operasyonla kesilebilir. Tüm bu sorunlardan ötürü hasta, normal sorumluluklarından muaftır. Hastanın sosyal çevresi de söz konusu muafiyeti göz önüne alarak hasta ile iletişim kurmalıdır.

Tıbbileştirme

Hastalık deneyimini sosyolojik açıdan değerlendirirken yararlanılan kavramlardan biri de tıbbileştirme (medicalization) kavramıdır. Tıbbileştirme en genel anlamıyla tanımlamadır. Tıbbi olmayan olay, durum veya nesnelerin tıbbin kavramlarını kullanarak tanımlama sürecidir. Tıbbileştirme, “bir konu, problem ya da durumun tıbbi terimler ve tıbbi dil ile tıbbi çerçeve içinde, tıbbi müdahale ile tedavi edilecek bir durum olarak ifade edilmesidir” (Sezgin, 2011, 59). Tıbbileştirme, “genellikle, rahatsızlık ve hastalık açısından tıbbi olmayan sorunların tıbbi sorunlar olarak tedavi edilmesi ve tanımlanması sürecidir” (Conrad, 2007, 4).

Gramajı hesaplanan besinler, ter yapmayan kıyafetler, ortopedik ayakkabılar, sağlıklı kentler vb. hepsi tıbbileştirme örneğidir. Diyabetik ayak hastalarının ayakkabı ve çorap seçiminde aşırı özen göstermeleri tedavi ve hastalığın yönetimi açısından önemlidir. Çorapların dikişsiz, yünlü ya da pamuklu olması gerekiyor. Aynı zamanda çoraplar büyük olmamalı ve her gün değiştirilmelidir.

Çok fazla kimyasal içermeyen, vücudu tahriş etmeyen deterjanlarla çoraplar yıkanmalıdır. Ayakkabı tercihinde ise sivri burun ve topuklu ayakkabılardan uzak durulmalıdır. Parmak arası terlik giyilmemelidir. Yumuşak deri veya bezden yapılan ayakkabılar giyilmelidir. Ayakkabı ve çoraba dair bu öneriler tıbbileştirme örneğidir.

Diyabetik ayak hastalarının ayakkabı ve çorap tercihlerinin yanı sıra diyet uygulamaları da tıbbileştirme örneğidir. Diyabetik ayak enfeksiyonlarını yönetmenin en etkili yolu medikal ve cerrahi tedaviye hastanın da dahil edildiği bir ekip yaklaşımıdır. Buna göre hasta ve hasta yakınlarının doktorların önerdiği reçeteye uygun gündelik yaşantılarını inşa etmeleri gerekir. Diyet veya hastalığın tedavisi sürecinde uygulanan beslenme pratikleri gündelik yaşantının tıbbileştirilmesinin en somut örneklerinden biridir.

Yetersiz beslenme ayaklarda oluşan yaraları artırabilir. Yeterli ve dengeli beslenme alışkanlıkları kazanmak ise yaşam süresini ve yaşam kalitesini artırmaktadır.

Bu bağlamda diyabetli bireyler kişiye özel diyet programlarıyla enerji ve tüm besin öğelerinden yeterli düzeyde almalıdır. Tam taneli tahıllar, ekmek, kuru baklagiller, sebzeler, meyveler, süt ve süt ürünleri gibi karbonhidratlı besinler tüketmelidirler. Bu ürünlerin hastanın mevcut durumuna göre hesaplanıp tüketilmesi tıbbileştirme sürecidir. Özetle hekimler tarafından önerilen diyet programı tıbbileştirme örneğidir.

Damga

Damgalama, hastalık deneyimini irdelerken yararlanılan temel kavramlardan biridir. Damgalama kuramının öncüsü Erving Goffman'dır. O, gündelik hayatta benliğin sunumunu engelleyen veya etkileyen "itibarsızlaşmış sıfatlar"ı damga kavramıyla ifade eder. Goffman'a göre üç tür damga vardır. Bunlar: fiziki deformasyonlar, zayıf irade veya doğal olmayan tutkular ve soy bağıyla aktarılan etnolojik damgalardır (2014: 33)

Diyabetik ayak hastalığı insanların yürümelerini zorlaştırmakta, fiziksel sorunlar yaşamalarına neden olmakta ve hatta cerrahi bir operasyonla uzvun kesilmesine (ampütasyon) neden olmaktadır. Hastaların deneyimlediği yürüme bozuklukları veya sakatlık ve ayağın kesilmesi gibi durumlar onların damgalanmasına neden olmaktadır. Söz konusu olan bu damgalama fiziksel damgalamanın bir türüdür. Hastaların yaşadıkları fiziksel rahatsızlıklar veya ayağın kesilmesi gibi tedavi yöntemleri hastaların sosyal çevreleri tarafından «topal» olarak tanımlanmalarına neden olmaktadır. Bu fiziksel damgalar hastaların sosyal çevrelerinde görmeleri gereken değeri düşürmekte ve onları sosyal etkinliklerin dışında bırakmaktadır. Fiziksel damgalanma sosyal dışlanmaya neden olmaktadır.

Engellilik

Engellilik, diyabetik ayak hastalarının karşılaşabileceği deneyimlerden biridir. Sosyolojik teoride engellilik, «aktivite sınırlılığının yarattığı avantajsız durumu yaşaya bireylerin sosyal organizasyonlar tarafından göz ardı edilmesi ya da çok az dikkate değer görülmesiyle, bu insanların sosyal hayatın içine girmelerinde, sosyal aktivitelerini sürdürmelerinde gerekli katılımdan uzak tutulması durumudur» (Burcu Sağlam, 2018, 565). Dolayısıyla damgalanma ile bağlantılı olarak diyabetik ayak hastaları engellilik gibi bir deneyimle de karşı karşıya gelebilirler. Ayaklarda işlev kaybı veya ayağın cerrahi operasyonla kesilmesi engelliliğe neden olabilmektedir. Engellilik, sosyolojik teoride fiziksel sakatlığı olan kişileri çok az dikkate alan ya da hiç göz önünde bulundurmeyen modern bir toplumsal örgütlenmeden kaynaklanan, faaliyetlerde yaşanan dezavantaj ya da kısıtlılıklar ve bunun sonucunda bu kişilerin ana akım toplumsal faaliyetlere katılımdan dışlanmasıdır. Bu bağlamda diyabetik ayak hastalığının yönetimi için multidisipliner bir yaklaşımla ve bütüncül bir perspektifle hareket edilmesi gerekiyor. Buna göre, hastaların toplumsal hayatta karşılaşabileceği engellerin hekimler, mimarlar ve yerel yöneticiler tarafından düşünülüp şehir planlanmasının yapılması engellilik sorununun aşılması ve hastaların toplumsal hayata katılımı açısından gereklidir. Sağlıklı kentler sadece bireylerin fiziksel iyi oluşunu kapsamaz, psikolojik iyi oluş da dahil olmak üzere tüm çevrelerinin iyi olmasını sağlar. Diyabetik ayak hastalarının fiziksel ve duygusal açılardan iyi oluşları için sağlıklı kentlerin artırılması da bir çözüm olarak karşımıza çıkıyor.

Kronik Hastalıklar

Kronik hastalıklar, insanın rol performansını ve sosyal etkileşimini engelleyen uzun dönemli sağlık bozukluklarını ifade eder. Diyabetik ayak hastalığı uzun süreli bir tedavi gerektirdiği için kronik bir hastalıktır. Kronik hastalıklar uzun süreli tedavi, kalıcı sakatlık, rehabilitasyon gerekliliği ve süreklilik içermektedir.

Charmaz'a göre kronik hastalıkların deneyimlenmesinde kadınlara göre erkekler daha çok etkilenmektedir. Erkekler kronik hastalıkları deneyimlerken kimlik ikilemleri yaşamaktadırlar. Kimlik ikilemlerine; değerli özellikler, fiziksel işlevler, sosyal roller, uygun değerli kimlikler ve pozitif öz tanımları kaybetmek neden olmaktadır (1994: 269). Eril kimliği tehdit eden kronik hastalıklar, tekrarlayan kimlik ikilemlerine neden olmaktadır. Bu bağlamda diyabetik ayak hastalarının fiziksel işlevlerini kaybetmesi ve özellikle erkeklerin eril kimliklerini var eden güç ve otoritelerini hastalık sürecinde kaybetmeleri kimlik ikileminin bir örneğidir.

SONUÇ

Diyabetik ayak hastalarının periyodik olarak izlenmesinin bireyin yaşam kalitesini artırmasında önem arz etmektedir. Hasta tedavisinin izlenmesi yönetim süreçlerinin uygulanmasıyla mümkün olacaktır. Hasta bireyin kaygı düzeyleri literatür taramalarında sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde sosyal destek kaynaklarının yetersizliği kişinin hastalığa olan uyum sürecini güçlendirmektedir. Hastaların yaşam döngüsünde davranış biçimlerinin toplumsal sosyo-kültürel sisteme uyum sendromu yetersizlik yaşandığı anlaşılmaktadır (Güven ve Küçük, 2018). Bu sürecin modern bir yönetim modeli ile sürdürülmesi gerekli görülmüştür.

Sosyolojik olarak hastaların yaşam döngüleri incelendiğinde hasta olan bireylerin ekonomik olarak gelir ve eğitim düzeyleri, yüksek olan ailelerin hasta olan üyelerinin fiziksel aktivitelerinin toplumsal uyumu psikolojik travmaları daha az yaşadığı anlaşılmaktadır (Güven ve Küçük, 2018). Hastaların ekonomik ve sosyal açıdan kamu desteğiyle güçlendirilmesi gerekmektedir. Bireyin beslenme alışkanlıklarını ve yaşam döngüsünü geliştirecek eğitim programları, toplumsal uyum ve özgüven stratejileri oluşturulup, ulusal diyabetik ayak yönetim sistemi kurulmalıdır. Bu sistem ulusal sağlık sistemine entegre olacak şekilde, kalite yönetim sistemiyle desteklendiği çağdaş bir yönetim modelinden biri olmalıdır. Böylece bu yönetim modeliyle diyabetik ayak hastalarının problemlerinin önlenmesini amaçlayan çalışmalarla hem hastalara hem de ulusal sağlık sistemine getirdiği maliyet azalacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, Ö. ve Turnak, N. (2018). D. C. 54. Diyabet kongresi HS11, Antalya.
- Armstrong DG, Boulton AJ, Bus SA. Diabetic foot ulcers and their recurrence. New England Journal of Medicine. 2017; 376(24): 2367-2375.
- Avcı, M. (2018) klasik dönem sosyolojisi metinlerinde bireysel bir eylem olarak şiddet. Sosyal bilimler metinleri (2), 94-101.
- Aytaş, Ö., Kurttaş, M (2015). Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi. Fırat Üniversitesi S.B.S Dergisi, 25(1), 231-251.
- Benziger, CP. Roth, GA. Moran, AE. (2016). The Global Burden Of Disease Study and The Preventable Burden of NCD. Glob Heart. 11(4): 393-397. Doi, 2016: 10.1016/s.ghart. 2016.10.024.
- Bingöl, O (2017) sosyolojik reçetelerle sağlık, kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi (28), 159-172.
- Bodenheimer, T. (1999). Disease Management Promises and Pitfalls. New England Journal of Medicine 340 (15): 1202-1205.
- Boyko, EJ, seelig, Ahroni, JH. Limb-and Person-Level Risk factors for Lower- Limb Amputation in the pruspective Seattle Diabetic Foot Study Diabetes care. 2018 de 172210.

Bowling, A. (2004). "A Taxonomy and Overview of Quality of Life". Jackie Brown, AnnBowling and Terry Flynn (Eds.). Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature. <https://lemosandcrane.co.uk/resources/European%20Forum%20on%20Population%20Ageing%20Research%20-%20Models%20of%20Quality%20of%20Life.pdf> (8 Nisan 2018).

Burcu Sağlam, E. (2018).«Engellilik», Sosyoloji (564-587), Siyasal Kitabevi, Ankara.

Charmaz, K. (1994). "Identity Dilemmas of Chronically III Men". The Sociological Quarterly, 35(2). 269

Conrad, P. (2007). The Medicalization of society. Maryland: The Johns Hopkins University Press.

Eroğlu, N. (2018). Diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisi: Sistematik İnceleme Hemşirelik Bilim Dergisi, 1(2). 19-22.

Ertuğrul, B. (2021).«Diyabetik Ayak İnfeksiyonu ve Tedavisi», <https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2014/07/Diyabetik-Ayak-%C4%B0nfeksiyonu-ve-Tedavisi-.p>

Garcia, L. Tomas, J. (2019). An.m-health application for cerebral stroke detection and monitoring using cloud services, Int J Inf Manage, 45, 319-327. <https://doi.org/org/10.1016/j.ijinfomgt.24.302041>.

Giddens, A. (2013). Sosyoloji. (Çev. İsmail Yılmaz). (Birinci Baskı). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Goffman, E. (2014). Damga- örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar. (Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı). Ankara: Heretik Yayıncılık.

Güven, S.(2014). Türkiye’de sağlık sosyolojisi çalışmaları. Sosyoloji Dergisi (29), 130-140.

Jeffcoate, W. and Macfarlane, R., Fetcher, E. The Description and classification of diabetic foot lesions. Diabetic Medicine. 1993; 10(7): 676-679.

Kılıç, S. ve Ugan, M. (2021). "Diyabetik Ayak **Tedavisi** Yaklaşımları ve Vasküler Bacak Ülserleri", <http://ailehekimimedicine.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/581/2019/04/Diyabetik-Ayak-Tedavi-Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1.pdf>.

Macdonis, J. J. (2013).Sosyoloji. (Çev. Ed.Vildan Akan). (On üçüncü Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Parsons, T. (1991). The social system. (Haz. Bryan S. Turner). London: Routledge.

Özen, S. (1993). Sosyolojide bir alan. Sağlık sosyolojisi toplumsal yapı ilişkileri. Ege Üniversitesi sosyoloji dergisi, 73-88.

Turner, B. S. (2011). Tıbbi güç ve toplumsal bilgi. (Çev. Ümit Tatlıcan). (Birinci Baskı). Bursa: Sentez Yayıncılık. (Eserin orijinali 2007’de yayımlandı) 49.

Sezgin, D. (2011). Tıbbileştirilen yaşam bireyselleştirilen sağlık. İstanbul: Ayrıntı. Yayınları.

Weitz, R. (2007).The sociology of health, illness and health care- A critical approach. (Fourth Edition). United States of America: Thomson Wadsworth.

DKKY'Lİ (DE KOMPANSE KALP YETMEZLİĞİ) HASTALARDA EĞİTİMİN TEKRARLI YATIŞLAR VE YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ

Zehra Betül KARAKAYALI

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İç Hastalıkları Hemşireliği
ORCID: 0000-0002-2664-490X

Ahmet SEVEN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Hemşirelik, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim
Dalı
ORCID: 0000-0002-2599-1918

ÖZET

Kalp yetersizliği (KY), vücudun metabolik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli miktarda kanın kalp tarafından dokulara gönderilemediği veya bu ihtiyacı sadece kardiyak doluş basınçlarını artırarak gerçekleştirebildiği, nörohormonal aktivitenin arttığı ve çeşitli organ disfonksiyonlarının eşlik ettiği, kronik ve progresif bir hastalıktır.

Bireysel, toplumsal ve ekonomik açıdan ağır yükümlülükleri olan KY hastalarının; KY'yi tanıyarak mücadele gücünü artırmak, morbiditeyi ve mortaliteyi artıran tekrarlayan yatışları azaltmak, hastaların kalp yetmezliğine bağlı gelişebilecek semptomları tanıyarak bunlara karşı mücadele gücünün ve farkındalığının artırılması, hastaların kullandığı ilaçları tanıması, olası yan etkileri ve faydalarını bilmesi bu sayede tedaviye katılımlarının artırılması ve hastalarda bilinçli yaşam tarzı değişikliği oluşturulması hastaların yaşam kaliteleri açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmamız kalp yetersizliği ile takip edilen hastalara verilen hasta eğitiminin yaşam kalitesi ve tekrarlayan hospitalizasyonlara (yatışlara) etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmamıza kalp yetersizliği tanısı almış 100 hasta dahil edilmiştir. Katılımcıların 50 tanesi kontrol grubuna, 50 tanesi müdahale grubuna rastlantısal olarak dağıtıldı. Kontrol grubu hastalarına rutin hemşirelik bakımı verilmiş, müdahale grubuna ise kalp yetersizliği hasta eğitimi verilmiştir. Tüm hastalar Minnesota Kalp Yetmezliği ile Birlikte Yaşam Anketi ile tedavi öncesi ve sonrasında değerlendirilmiştir.

Kontrol grubunun başlangıç ve tedavi sonrası; müdahale grubunun başlangıç ve kalp yetersizliği eğitimi sonrası Minnesota Kalp Yetmezliği ile Birlikte Yaşam Anketi değerlendirildiğinde; kalp yetersizliği eğitimi verilen müdahale grubunda tüm semptomlarda başlangıca göre p değeri oldukça anlamlı olacak şekilde (p: 0,000) iyileşme görülmüştür. Kontrol grubunda ise “Sevdiğiniz yemekleri bile artık daha az yeme” (p: 0,048), “Hastaneye yatmanıza yol açma” (p: 0,000) ve “Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması” (p: 0,042) semptomlarında iyileşme görülmüştür. Ancak; kontrol grubunda “Ayak bileklerinizde ya da bacaklarınızda şişmeye yol açma” semptomunda istatistiksel anlamlı olacak şekilde kötüleşme olmuştur (p: 0,041). İki grup arasındaki semptomların değişme gücü (delta semptom) karşılaştırıldığında; müdahale grubundaki iyileşme etkinliği “Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması” (p: 0,979) hariç bütün semptomlarda p değeri oldukça anlamlı olacak şekilde (p: 0,000) kontrol grubuna göre daha güçlü bulunmuştur.

Sonuç olarak kalp yetersizliğine yönelik verilen hasta eğitiminin; müdahale grubunda, eğitim verilmeyen kontrol grubuna göre, Minnesota Kalp Yetmezliği ile Birlikte Yaşam Anketi medyan puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu ve hastaların tekrarlı yatışlarının azaldığı görüldü.

Anahtar Kelimeler: Kalp yetmezliği, Minnesota Kalp Yetersizliği ile Birlikte Yaşam Anketi, Hasta eğitimi

THE EFFECT OF EDUCATION ON RE-HOSPITALIZATIONS AND QUALITY OF LIFE IN PATIENTS WITH D-HF (DECOMPENSATED HEART FAILURE)

ABSTRACT

Heart failure (HF) is a chronic and progressive clinical syndrome characterized by increased neurohormonal activity and various organ dysfunctions, in which the heart cannot pump the required amount of blood to the tissues to meet the body's metabolic needs or can only do so with increased cardiac filling pressures.

Heart failure disease, which has heavy individual, social and economic obligations; increasing the fight power of patients by recognizing heart failure, reducing recurrent hospitalizations that increase morbidity and mortality, increasing the strength and awareness of patients by recognizing the symptoms that may develop due to heart failure, recognizing the drugs used by the patients, knowing the possible side effects and benefits, thus increasing their participation in the treatment is important. In this context, our research was conducted to examine the efficacy of education given to patients followed up with heart failure on quality of life and recurrent hospitalizations.

100 participant diagnosed with heart failure were included in our study. 50 of the participants were randomly assigned to the control group and 50 to the intervention group. Routine nursing care was given to the control group patients, and heart failure patient education was given to the intervention group. All patients were evaluated with the Minnesota Heart Failure Coexistence Questionnaire before and after treatment.

Initial and post-treatment of the control group; When the median mean scores of the intervention group were evaluated at baseline and after treatment and heart failure training; In the intervention group given heart failure education, all symptoms improved from baseline with a highly significant p value (p: 0.000). In the control group, improvement was observed in the symptoms of "Eating less even your favorite food" (p: 0.048), "Leading to hospitalization" (p: 0.000) and "Causes side effects from the treatments you receive" (p: 0.042). However; In the control group, there was a statistically significant worsening of "inducing swelling in your ankles or legs" symptom (p: 0.041).

When the difference in the strength of the recovery level of the same symptom (delta symptom: ds) between the control and intervention groups is compared; The strength of the level of recovery in the intervention group was found to be stronger than the control group, with the p-value being highly significant (p: 0.000) in all symptoms, except for the "treatments you received caused side effects" (p: 0.979).

Consequently; It was seen that the median mean scores of the Minnesota Heart Failure Coexistence Questionnaire were significantly higher in the intervention group, which received patient education for heart failure, compared to the control group that did not receive training, and that the patients' repeated hospitalizations decreased.

Keywords: Heart failure, Minnesota Living with Heart Failure Questionnaire, Patient education

1. GİRİŞ

Kardiyovasküler sistem, kanı vücuda dağıtan kalp ve damarsal yapılardan oluşan bir sistemdir (Gülmez, 2016). Normal yetişkin bir bireyde kalp dakikada 60 kez kanı vücuda pompalar. Dinlenme halinde bir erişkinde periferik dakikada 4-6 lt kan ulaşır. Efor esnasında dakikada periferik pompalanan kan istirahattekiğine göre 4-7 kat fazla olabilmektedir (Noyan, 1993). Dakikada kalbin aorta yolladığı kan miktarına “Debi” adı verilir. Kalp debisi; bir dakika içinde kalbin atım sayısı ile her atımdaki çıkan kan miktarının çarpımıyla bulunur (Hall vd.2017; Günay, 1993).

Kalp yetersizliği (KY), vücudun metabolik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli miktarda kanın kalp tarafından dokulara gönderilemediği veya bu ihtiyacı sadece kardiyak doluş basınçlarını artırarak gerçekleştiremediği, nörohormonal aktivitenin arttığı ve çeşitli organ disfonksiyonlarının eşlik ettiği, kronik ve progresif bir hastalıktır (Çiftçi, 2007).

Hastaların ve bakım vericilerin yaşam kalitelerinin üzerinde sosyodemografik, psikososyal ve davranışsal faktörlerin etkili olduğu saptanmıştır (Zengin vd. 2012).

Türker’in araştırmasında; KY hastalarının yapılan testlerde aldıkları ön ve son test toplam puanları incelendiğinde son test puanlarının ön test puanlarından gözle görülür ölçüde daha düşük olduğu belirlenmiştir; hastalara ve bakım vericilere verilen eğitimlerin hastalarda görülen semptomları hafiflettiği sonucuna varılmıştır (Türker, 2020). Başka çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Jurgens vd., 2013; McGreal vd., 2014). Hasta ve bakım vericiler eğitim sürecinin içinde olmak ve yaşadıkları deneyimleri paylaşmak isterler (Knowles vd., 1986). Bu eğitimler için erişkin öğrenme ilkelerini iyi bilmek ve bunları benimsemek gerekmektedir. Knowles’ın yetişkin öğrenme teorisi bu tür hastaların öğrenme ihtiyaçlarıyla ilgili algılama durumlarını incelemek için kavramsal bir çerçeve oluşturmuştur (Knowles vd., 1986).

KY; bireysel, toplumsal ve ekonomik ağır yükleri olan bir hastalıktır. Günümüzde teknolojinin de gelişmesiyle birlikte KY tedavisinde kullanılan yöntem ve ilaçlar mortalite ve morbidite üzerinde olumlu sonuçlar ortaya çıkarmakta ancak; maliyet ve yan etkilerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında diğer kronik hastalıklarda olduğu gibi KY hastalığının yönetimi hakkında hastaların eğitimleri hem basit hem de maliyet açısından daha düşük olduğu bilinmektedir (Strömberg, 2001; de Loo, 2002). Mevcut çalışmada KY hastalarına verilen eğitimin tekrarlı hastaneye yatışları ve hastaların yaşam kaliteleri üzerine etkilerini belirlemek amacıyla yapıldı.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmamız, kalp yetmezliği ile takip edilen hastalara verilen eğitimin yaşam kalitesi ve tekrarlı yatışlara etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Türü

Mevcut çalışma basit randomize kontrollü ve tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır.

2.3. Araştırmanın Etik İlkeleri

Çalışmamızın etik kurulu İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulundan 30.12.2020 tarihli, 2020/12 sayılı olarak alınmıştır (EK-1). Etik Kurul alındıktan sonra araştırmanın yapılacağı Kars ilinde bulunan Hakkani Devlet Hastanesinden Kurum İzni (EK-2) ve Kafkas Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi Kurum İzni (EK-3) alınarak yapıldı.

2.4. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Çalışmamız Ocak 2021 – Haziran 2021 tarihleri arasında Kars Harakani Devlet Hastanesi ve Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılmıştır.

2.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kars İlinde bulunan Kafkas Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Hastanesi ve Kars Harakani Devlet Hastanesi Kardiyoloji Servisinde ve Koroner Yoğun Bakımda DKKY tanısıyla yatan, NYHA'ya göre Evre II ve Evre III düzeyindeki KY hastaları oluşturdu. Ulusal düzeyde yapılan araştırma sonuçları kullanılarak anlamlılık düzeyi 0.05 (Tip I Hata=0,05) ve Güç % 97 (Tip II Hata = 0,03) olmak üzere güç (Power) analizine göre örneklem büyüklüğünün 50 kontrol 50 müdahale grubu hastadan oluşması gerektiği belirlendi.

2.6. Örneklem Seçim Kriterleri

Araştırmaya katılması planlanan bireylerin özellikleri;

- Kardiyoloji servisinde ve Koroner Yoğun Bakımda yatmakta olan Kalp Yetmezliği tanısı almış, NYHA ya göre EvreII ve Evre III olan hastalar,
- Hasta ve bakım verenin 18 yaş ve üzerinde olması,
- Hasta ve bakım verenin veri toplama araçlarının cevaplayabilecek bilişsel yeterliliği olması,
- Hasta ve bakım verenin iletişim probleminin olmaması (işitme, dil, anlama vb.),
- Çalışmaya katılmaya gönüllü olması.

2.7. Örneklem Randomizasyonu

Mevcut çalışmamızda örneklem seçimlerinde sıklıkla kullanılan basit randomizasyon metodu kullanıldı. Randomizasyonu sağlamak için dahil edilme kriterlerine uyan hastaların her birine numara verildi. Numaralar bir torbaya konulduktan sonra araştırmacının dışında bir kişi tarafından torbadan çekildi. Torbadan ilk çekilen numara kontrol, ikinci çekilen numara ise müdahale grubu hastası olarak alındı. Kontrol ve müdahale gruplarındaki hastalar kendilerinin hangi grupta olduğunu bilmemekte ve sadece araştırmacı hastaların hangi grupta olduğunu bilmektedir. Bu şekilde çalışma tek kör olarak sonuçlandırıldı.

2.8. Verilerin Toplanması

Çalışma verileri literatüre uygun olarak hazırlanan “Hasta Tanıtım Formu (Sosyodemografik Bilgiler) (EK-5)” ve “Minnesota Kalp Yetmezliği İle Birlikte Yaşam Anketi (EK-6)” anket formları kullanılarak yüz-yüze görüşme metodu ile elde edildi.

2.9. Veri Toplama Araçları

2.9.1. Hasta Tanıtım Formu

Hastanın adı soyadı(kod kullanarak), yaş, cinsiyet, boy-kilo, BKİ, tel no, sosyal güvence, medeni durum, yaşam şekli, sigara-alkol kullanımı, alerji varlığı, geçirilmiş ameliyat, soygeçmiş, kronik hastalıklar, eğitim durumu, çalışma durumu, sosyo-ekonomik düzey, NYHA sınıflandırılması, EF'si, hastaneye yatış sayısı, yatıştaki fiziksel özellikler, tanının ne zaman konduğu, ekstremiteler durumu, nörolojik durumu, solunum sıkıntısının varlığı, karın çevresi genişliği, idrar çıkış miktarı, uyku durumu, bası yarası varlığı, beslenme durumu ve herhangi bir engel varlığı olmak üzere toplam 32 sorudan oluşmaktadır(EK-5).

2.9.2. Minnesota Kalp Yetmezliği İle Birlikte Yaşam Anketi

Kalp yetersizliğinin tedavisinin, bireyin yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek için Thomas Rector tarafından 1984 yılında oluşturulmuştur. 21 sorudan oluşan yaşam kalitesi ölçeğidir.

Çalışmanın Türkçe'ye çevrimi ile geçerlik ve güvenirliği Özdemir ve Pınar tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Anket likert tipte bir ölçek olup; bu ölçek ile kalp yetmezliğinin fiziksel ve sosyal işlevselliğinin ölçülmesi planlanmaktadır.

2.10. Veri Toplama Yöntem ve Süreci

Çalışmanın veri toplama aşamasına öncelikle çalışmaya dahil olma ölçütlerine uyan hastaların belirlenmesi ile başladı. Bu hastalar belirlendikten sonra “basit randomizasyon yöntemi” ile kontrol ve müdahale grupları oluşturuldu. Kontrol ve müdahale gruplarındaki her bir hasta ile yüz yüze görüşülerek “**Bilgilendirilmiş Onam Formu**” (EK-7) ve çalışmada kullanılacak anket soruları uygulandı. Araştırmanın ikinci aşamasında; kontrol grubu için hiçbir müdahalede bulunulmayıp 4. haftanın sonunda hastalara ilk aşamada uygulanan anket soruları tekrar uygulandı. Müdahale grubu için ise ikinci aşamada hastalara kalp yetmezliğinin tanımı, belirti ve bulguları, nedenleri, tedavisi, kullanılan ilaçlar ve çözüm önerilerinden oluşan eğitim ve araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanan “De Kompanse Kalp Yetmezliği Olan Hastalar için El Kitapçığı” hasta ve yakınlarına verildi ve bu gruba da 4. haftanın sonunda hastalara ilk aşamada uygulanan anket soruları tekrar uygulandı. Çalışma verilerinin toplanması bittikten sonra kontrol grubuna da müdahale grubu için oluşturulmuş eğitim kitapçığı verildi.

3. BULGULAR

Tablo 1. Genel Tanımlayıcı İstatistikler

		KONTROL			MÜDAHALE			TOPLAM			p
		Ort.	n	%	Ort.	n	%	Ort.	n	%	
YAŞ (Yıl)		73,02 ± 11			66,36 ± 12			70 ± 12			0,051
BOY (cm)		166,28 ± 7			167 ± 7			167 ± 7			0,837
KİLO (kg)		75,92 ± 11			83 ± 22			79 ± 18			0,225
VKİ (BKİ) (kg/m ²)		27,5 ± 4			29,8 ± 8,2			28,6 ± 6,5			0,363
EF (%)		38,5 ± 12			39 ± 12			39 ± 12			0,689
CİNSİYET	ERKEK		22	44,00%		18	36,00%		40	40,00%	0,417
	KADIN		28	56,00%		32	64,00%		60	60,00%	
MEDENİ DURUM	EVLİ		30	60,00%		35	70,00%		65	65,00%	0,297
	BEKAR		20	40,00%		15	30,00%		35	35,00%	
SİGARA KULLANIMI	YOK		44	88,00%		41	82,00%		85	85,00%	0,403
	VAR		6	12,00%		9	18,00%		15	15,00%	
ALKOL KULLANIMI	YOK		44	88,00%		45	90,00%		89	89,00%	0,75
	VAR		6	12,00%		5	10,00%		11	11,00%	
SOYGEÇMİŞ (KY)	YOK		34	68,00%		26	52,00%		60	60,00%	0,104
	VAR		16	32,00%		24	48,00%		40	40,00%	
DM	YOK		36	72,00%		32	64,00%		68	68,00%	0,394
	VAR		14	28,00%		18	36,00%		32	32,00%	
HT	YOK		28	56,00%		30	60,00%		58	58,00%	0,687
	VAR		22	44,00%		20	40,00%		42	42,00%	
KOAİ	YOK		42	84,00%		37	74,00%		79	79,00%	0,222
	VAR		8	16,00%		13	26,00%		21	21,00%	
KBY	YOK		40	80,00%		39	78,00%		79	79,00%	0,052
	VAR		10	20,00%		11	22,00%		21	21,00%	
EĞİTİM DURUMU	Okuryazar değil		22	44,00%		12	24,00%		34	34,00%	0,051
	İlkokul		25	50,00%		30	60,00%		55	55,00%	
	Lise		3	6,00%		7	14,00%		10	10,00%	
	Lisans		0	0,00%		1	2,00%		1	1,00%	
SOSYOEKONOMİK DURUM	Düşük		6	12,00%		4	8,00%		10	10,00%	0,171
	Orta		44	88,00%		43	86,00%		87	87,00%	
	Yüksek		0	0,00%		3	6,00%		3	3,00%	
	VAR		14	28,00%		15	30,00%		29	29,00%	

Kısaltmalar: Boy Kilo İndeksi (BKİ)=Vücut Kitle İndeksi (VKİ), Diyabetes Mellitus (DM), Hipertansiyon (HT), Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı (KOAH), Kronik Böbrek Yetmezliği (KBY), Ejeksiyon Fraksiyonu (EF), New York Heart Association (NYHA), std (±) (Standart Sapma), Ort. (Ortalama), n(sayı), KY(Kalp Yetersizliği).

Tablo 1. Genel Tanımlayıcı İstatistikler Devamı

		KONTROL			MÜDAHALE			TOPLAM			p
		Ort.	n	%	Ort.	n	%	Ort.	n	%	
NYHA SEMPTOM (SINIF)	Sınıf 2		24	48,00%		31	62,00%		55	55,00%	0,115
	Sınıf 3		26	52,00%		19	38,00%		45	45,00%	
DİSPNE	YOK		8	16,00%		6	12,00%		14	14,00%	0,566
	VAR		42	84,00%		44	88,00%		86	86,00%	
ÖDEM	YOK		20	40,00%		18	36,00%		38	38,00%	0,682
	VAR		30	60,00%		32	64,00%		62	62,00%	
KARINDA ŞİŞLİK	YOK		33	66,00%		36	72,00%		69	69,00%	0,519
	VAR		17	34,00%		14	28,00%		31	31,00%	
ÇARPINTI	YOK		44	88,00%		40	80,00%		84	84,00%	0,278
	VAR		6	12,00%		10	20,00%		16	16,00%	
TANI KONMA SÜRESİ (Yıl)	0-1 yıl		25	50,00%		24	48,00%		49	40,00%	0,585
	1-5 yıl		17	34,00%		14	28,00%		31	31,00%	
	5-10 yıl		5	10,00%		7	14,00%		12	12,00%	
	>10 yıl		3	6,00%		5	10,00%		8	8,00%	
UYKU DÜZENİ BOZUKLUĞU	YOK		36	72,00%		35	70,00%		71	71,00%	0,826
	VAR		14	28,00%		15	30,00%		29	29,00%	

Kısaltmalar: Boy Kilo İndeksi (BKİ)=Vücut Kitle İndeksi (VKİ), Diyabetes Mellitus (DM), Hipertansiyon (HT), Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı (KOA), Kronik Böbrek Yetmezliği (KBY), Ejeksiyon Fraksiyonu (EF), New York Heart Association (NYHA), std (±) (Standart Sapma), Ort. (Ortalama), n(sayı), KY(Kalp Yetersizliği).

Çalışmamız Ocak 2021 – Haziran 2021 tarihleri arasında Kars Harakani Devlet Hastanesi ve Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesinde Kardiyoloji Servisi ve Koroner Yoğun Bakımında DKKY tanısıyla yatan, NYHA'ya göre Evre II ve Evre III düzeyindeki 100 hastayla yapılmıştır. Ranzdomize olarak seçilen 50 müdahale hastasına kalp yetersizliği ile ilgili hasta eğitimi verilmiştir. Diğer 50 hastaya ise bu şekil bir hasta eğitimi verilmemiştir. Hastalar yatış sırasında ve taburculuk sonrasında Minnesota Kalp Yetersizliği İle Birlikte Yaşam Anketi ile semptomlar açısından değerlendirilmiştir.

Hastaların demografik bilgilerinin verildiği **Tablo 1.**'e baktığımızda;

Kontrol ve müdahale gruplarını homojenite yönünden karşılaştırdığımızda; bütün parametrelerde homojen dağılım izlenmiştir ($p > 0.05$)

Yaş ortalaması; kontrol grubunda 73 ± 11 yıl, müdahale grubunda 66 ± 12 yıl bulunmuştur. Her iki grup dahil edildiğinde yaş ortalaması 70 ± 12 yıl saptanmıştır.

Cinsiyet dağılımı; kontrol grubunda 28 erkek (%56), 22 kadın (%44) olmak üzere toplam 50 kişi bulunurken; müdahale grubunda 32 erkek (%64), 18 kadın (%36) olmak üzere toplam 50 kişi bulunmaktadır.

Boy ortalaması; kontrol grubunda 166 ± 7 cm, müdahale grubunda 167 ± 7 cm saptanmıştır.
Kilo ortalaması; kontrol grubunda 76 ± 11 kg, müdahale grubunda 83 ± 22 kg saptanmıştır.
Beden Kitle İndeksi (BKİ)=Vücut Kitle İndeksi (VKİ) kontrol grubunda $27,5 \pm 4$ kg/m², müdahale grubunda $29,8 \pm 8,2$ kg/m² saptanmıştır.
Medeni durumlar karşılaştırıldığında; kontrol grubunda 20 bekar (%40), 30 evli kişi (%60) bulunurken, müdahale grubunda 15 bekar (%30), 35 evli kişi (%70) saptanmıştır.
Sigara içme durumları karşılaştırıldığında; kontrol grubunda 6 kişi (%12) sigara içerken, 44 kişi (%88) sigara kullanmamaktadır, müdahale grubunda ise 9 kişi (%18) sigara kullanırken 41 kişi (%82) sigara kullanmamaktadır.
Alkol kullanma durumları karşılaştırıldığında; kontrol grubunda 6 kişi (%12) alkol kullanırken, 44 kişi (%88) alkol kullanmamaktadır, müdahale grubunda ise 5 kişi (%10) alkol kullanırken, 45 kişi (%90) alkol kullanmamaktadır.
Her iki grubun kalp yetersizliği açısından soygeçmişleri karşılaştırıldığında; kontrol grubunda 16 kişi (%32), müdahale grubunda 24 kişinin (%48) ailelerinde kalp yetersizliği öyküsü saptanmıştır.
Diyabetes Mellitus (DM); kontrol grubunda 14 kişide (%28), müdahale grubunda 18 kişide (%36) saptanmıştır.
Hipertansiyon (HT); kontrol grubunda 22 kişide (%44), müdahale grubunda 20 kişide (%40) saptanmıştır.
Kronik Obstruktif Akciğer Hastalığı (KOAH); kontrol grubunda 8 kişide (%16), müdahale grubunda 13 kişide (%26) saptanmıştır.
Kronik Böbrek Yetmezliği (KBY); kontrol grubunda 10 kişide (%20), müdahale grubunda 11 kişide (%22) saptanmıştır.
Eğitim durumları karşılaştırıldığında okuryazar olmayan kişi sayısı kontrol grubunda 22 kişi (%44), müdahale grubunda 12 kişi (%24); ilkökul mezunu kişi sayısı kontrol grubunda 25 kişi (%50), müdahale grubunda 30 kişi (%60); lise mezunu kontrol grubunda 3 kişi (%6), müdahale grubunda 7 kişi (%14), lisans mezunu kontrol grubunda 0 kişi (%0), müdahale grubunda 1 kişi (%2) olarak saptanmıştır.
Sosyoekonomik durumları karşılaştırıldığında; düşük olanlar kontrol grubunda 6 kişi (%12), müdahale grubunda 4 kişi (%8); orta olanlar kontrol grubunda 44 kişi (%88) müdahale grubunda 43 kişi (%86); yüksek olanlar kontrol grubunda 0 kişi (%0), müdahale grubunda 3 kişi (%6) olarak saptanmıştır.
Ejeksiyon Fraksiyonu (EF); kontrol grubunda $\% 38,5 \pm 12$, müdahale grubunda $\% 39 \pm 12$ saptanmıştır. Her iki grup EF ortalamaları düşük EF'li kalp yetersizliği ile uyumludur.
New York Heart Association (NYHA) sınıflamasına göre kalp yetersizliği semptom sınıfları karşılaştırıldığında; sınıf 2 olanların sayısı kontrol grubunda 24 kişi (%48), müdahale grubunda 31 kişi (%62); sınıf 3 olanların sayısı kontrol grubunda 26 kişi (%52), müdahale grubunda 19 kişi (%38) saptanmıştır.
Dispne şikayeti; kontrol grubunda 42 kişide (%84), müdahale grubunda 44 kişide (%88) saptanmıştır.
Ödem şikayeti; kontrol grubunda 30 kişide (%60), müdahale grubunda 32 kişide (%64) saptanmıştır.
Karında şişlik şikayeti; kontrol grubunda 17 kişide (%34), müdahale grubunda 14 kişide (%28) saptanmıştır.
Çarpıntı şikayeti; kontrol grubunda 6 kişide (%10), müdahale grubunda 10 kişide (%20) saptanmıştır.

Tanı konma süreleri karşılaştırıldığında; tanı konma süresi 0-1 yıl olanlar kontrol grubunda 25 kişi (%50), müdahale grubunda 24 kişi (%48); 1-5 yıl olanlar kontrol grubunda 17 kişi (%34), müdahale grubunda 14 kişi (%28); 5-10 yıl olanlar kontrol grubunda 5 kişi (%10), müdahale grubunda 7 kişi (%14); 10 yıl ve üzeri olanlar kontrol grubunda 3 kişi (%6), müdahale grubunda 5 kişi (%10) olarak saptanmıştır.

Uyku Düzeni karşılaştırıldığında; kontrol grubunda uyku problemi olanların sayısı 14 kişi (%28), müdahale grubunda 15 kişi (%30) olarak saptanmıştır.

Tablo 2.: Minnesota Kalp Yetersizliği İle Birlikte Yaşam Anketi ile sorgulanan semptomlar

	SEMPATOM
S1	Ayak bileklerinizde ya da bacaklarınızda şişmeye yol açma
S2	Gün içinde dinlenmek amacıyla oturma ya da uzanmanızı geciktirme
S3	Yürümekte ya da merdiven çıkmakta zorlanma
S4	Evde ya da bahçede iş yapmada zorlanma
S5	Evinizden uzak yerlere güçlüklerle gitme
S6	Geceleri iyi uyuyamama
S7	Arkadaşlarınız ya da ailenizle ilişki kurmanızı ya da onlarla birlikte bir şeyler yapmanızı güçleştirme
S8	Geçiminizi sağlamak amacıyla yaptığınız işte zorlanma
S9	Spor, hobi ya da diğer uğraşlarınızı yapmada zorlanma
S10	Cinsel hayatınızda zorlanma
S11	Sevdiğiniz yemekleri bile artık daha az yeme
S12	Nefes darlığına yol açma (nefes kesilmesi)
S13	Kendinizi yorgun, bitkin, halsiz hissetme
S14	Hastaneye yatmanıza yol açma
S15	İlaç ve tıbbi bakım için para harcama
S16	Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması
S17	Aileniz ve arkadaşlarınıza yük olduğunuz duygusuna yol açma
S18	Yaşamınızı kontrol edemediğiniz duygusuna yol açma
S19	Endişelenmenize yol açma
S20	Dikkat toplamada ve hatırlamada güçleştirme
S21	Depresyon, bunalma hissine yol açma

Kısaltmalar: S: Semptom

Tablo 3.:Wilcoxon Signed Ranks Test İle Kontrol Grubunun Başlangıç Ve Tedavi Sonrası; Müdahale Grubunun Başlangıç ve Tedavi İle Birlikte Kalp Yetersizliği Eğitimi Sonrası medyan puan ortalamalarının değerlendirildiğinde

	KONTROL			MÜDAHALE			TOPLAM	
	Medyan	IQR (%25-%75)	p	Medyan	IQR (%25-%75)	p	Medyan	IQR (%25-%75)
S1	3	(2-4)	0,041	4	(3-5)	0,000	4	(2-4)
S1'	4	(3-4)		2	(1-3)		3	(1-4)
S2	4	(3-4)	0,989	4	(3-5)	0,000	4	(3-5)
S2'	4	(3-4)		2	(1-4)		3	(2-4)
S3	4	(4-5)	0,783	4	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S3'	4	(3-5)		3	(2-4)		4	(3-4)
S4	4	(4-5)	0,745	4	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S4'	4	(3-5)		3	(2-4)		4	(2-4)
S5	4	(4-5)	0,976	4	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S5'	4	(4-5)		2	(1-3)		4	(2-4)
S6	4	(3-5)	0,755	5	(4-5)	0,000	4	(3-5)
S6'	5	(3-5)		3	(1-4)		4	(2-5)
S7	4	(3-4)	0,616	4	(3-4)	0,000	4	(3-4)
S7'	4	(3-4)		2	(1-3)		3	(1-4)
S8	3	(2-4)	0,792	4	(3-5)	0,000	4	(2-4)
S8'	3	(1-4)		2	(2-3)		2	(1-3)
S9	4	(3-5)	0,933	4	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S9'	4	(3-5)		2	(2-3)		3	(2-4)
S10	3	(1-4)	1,000	4	(2-4)	0,000	4	(2-4)
S10'	3	(2-4)		2	(2-3)		2	(2-3)
S11	3	(2-4)	0,048	3	(2-3)	0,000	3	(2-3)
S11'	3	(2-4)		1	(1-2)		2	(1-4)
S12	4	(4-5)	0,687	5	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S12'	5	(4-5)		3	(2-4)		4	(3-5)
S13	4	(4-5)	0,773	4	(4-5)	0,000	4	(4-5)
S13'	5	(4-5)		3	(2-4)		4	(3-5)
S14	5	(4-5)	0,000	5	(4-5)	0,000	5	(4-5)
S14'	2	(0-5)		1	(0-1)		1	(0-3)
S15	5	(4-5)	0,525	5	(4-5)	0,000	5	(4-5)
S15'	5	(4-5)		3	(3-4)		4	(3-5)
S16	0	(0-0)	0,042	0	(0-0)	0,041	0	(0-0)
S16'	0	(0-0)		0	(0-0)		0	(0-0)
S17	3	(3-4)	0,177	4	(3-4)	0,000	3	(3-4)
S17'	4	(2-4)		1	(1-2)		2	(1-4)
S18	3	(3-4)	0,706	4	(3-4)	0,000	3	(3-4)
S18'	4	(2-4)		1	(1-2)		2	(1-4)
S19	3	(3-4)	0,432	4	(3-4)	0,000	3	(3-4)
S19'	4	(2-5)		1	(1-2)		2	(1-4)
S20	3	(2-4)	0,062	1	(0-2)	0,000	3	(3-4)
S20'	3	(1-3)		3	(3-4)		1	(1-3)
S21	3	(2-3)	0,060	3	(3-4)	0,000	3	(3-4)
S21'	3	(2-4)		1	(1-2)		2	(1-4)

Kısaltmalar: S: Başlangıç Semptomu (İlk semptom), S': Eğitim ve tedavi sonrası Semptom (Son semptom), IQR: (Inter Quantile Range) (%25-%75).

Tablo 4.: Mann Whitney Test İle Yapılan kontrol ve müdahale grupları arasındaki aynı semptomun iyileşme düzeyi gücünün farklılığı (delta semptom:ds)

	Mann-Whitney U	Wilcoxon	p
ds1	328,500	1409,500	,000
ds2	348,500	1429,500	,000
ds3	349,500	1430,500	,000
ds4	356,000	1437,000	,000
ds5	249,000	1330,000	,000
ds6	373,500	1454,500	,000
ds7	270,500	1351,500	,000
ds8	35,500	90,500	,003
ds9	294,500	1375,500	,000
ds10	63,000	141,000	,003
ds11	324,500	1405,500	,000
ds12	352,500	1433,500	,000
ds13	360,000	1441,000	,000
ds14	812,000	1893,000	,050
ds15	460,000	1541,000	,000
ds16	1056,000	2137,000	,979
ds17	335,500	1416,500	,000
ds18	343,000	1424,000	,000
ds19	363,000	1444,000	,000
ds20	349,500	1430,500	,000
ds21	293,000	1374,000	,000

Kısaltmalar: ds: semptomların değişme gücü (delta semptom)

Kontrol grubunun başlangıç ve tedavi sonrası; müdahale grubunun başlangıç ve tedavi ile birlikte kalp yetersizliği eğitimi sonrası medyan puan ortalamaları değerlendirildiğinde (**Tablo 3**); kalp yetersizliği eğitimi verilen müdahale grubunda tüm semptomlarda başlangıca göre p değeri oldukça anlamlı olacak şekilde (p: 0,000) iyileşme görülmüştür. Kontrol grubunda ise S11(Sevdiğiniz yemekleri bile artık daha az yeme) (p: 0,048), S14(Hastaneye yatmanıza yol açma) (p: 0,000) ve S16(Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) (p: 0,042) semptomlarında iyileşme görülmüştür. Ancak; kontrol grubunda S1(Ayak bileklerinizde ya da bacaklarınızda şişmeye yol açma) semptomunda istatistiksel anlamlı olacak şekilde kötüleşme olmuştur (p: 0,041).

Her iki grup arasındaki semptomların değişme gücü (delta semptom) karşılaştırıldığında (**Tablo 4**); müdahale grubundaki iyileşme etkinliği

S16 (Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) (p:0.979) hariç bütün semptomlarda p değeri oldukça anlamlı olacak şekilde (p: 0,000) kontrol grubuna göre daha güçlü bulunmuştur.

4. TARTIŞMA

Bireysel, toplumsal ve ekonomik açıdan ağır yükümlülükleri olan kalp yetersizliği hastalığında; hastaların bu hastalığı tanıyarak mücadele gücünü artırmak, morbiditeyi ve mortaliteyi artıran tekrarlayan yatışları azaltmak, hastaların kalp yetersizliğine bağlı gelişebilecek semptomlarını tanıyarak bunlara karşı mücadele gücünün ve farkındalığının artırılması, hastaların kullandığı ilaçları tanıması olası yan etkileri ve faydalarını bilmesi bu sayede tedaviye katılımlarının artırılması, hastalarda bilinçli yaşam tarzı değişikliği oluşturulması ve hastaların psikososyal açıdan da iyilik hallerinin geliştirilmesini sağlamak üzere hasta eğitiminin öneminin vurgulanması amacıyla yapılan çalışmamızda odak noktası olan tekrarlı hastane yatışları müdahale grubunda, kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan anlamlı olacak şekilde azalmıştır. Ayrıca Minnesota Kalp Yetmezliği İle Birlikte Yaşam Anketindeki semptomlardan S16 (Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) hariç diğer tüm semptomlarda hasta eğitimi verilen müdahale grubu, kontrol grubuna göre daha üstün bulunmuştur.

KY, vücudun metabolik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli miktarda kanın kalp tarafından dokulara gönderilemediği veya bu ihtiyacı sadece kardiyak doluş basınçlarını artırarak gerçekleştiremediği, nörohormonal aktivitenin arttığı ve çeşitli organ disfonksiyonlarının eşlik ettiği kronik ve progresif bir hastalıktır (Çiftçi, 2007).

KY, alevlenme ve iyileşme dönemleri ile birlikte ruhsal, sosyal ve fiziksel hayatı olumsuz etkileyerek yaşam kalitesini kötü yönde etkilemektedir. Ek olarak hastalarda görülen yaşam kalitesinin bireysel özelliklerine bağlı olarak hastalığın yaşam kalitesine etkisi bireyler arasında farklılıklar göstermektedir(Zengin vd., 2012).

KY hastalarında görülen depresyon, ciddi psikososyal sorunlara yol açarak yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Rustad vd., 2013).Literatürde kalp yetersizliği olan hastalarda görülen depresyonun, fonksiyonel durumun kötüleşmesi (Lossnitzer vd., 2014), hastaneye tekrarlı yatışları arttırması ve mortalite üzerine etkileri bildirilmiştir (Rustad vd., 2013).

KY hastalarında, tekrarlayan hastane yatışları ile morbidite arasında sıkı bir bağlantı saptanmıştır. Hastaların tekrarlayan yatışları; hastalığın komplikasyonlarına, ve bu komplikasyonların uygun olmayan yönetimine bağlı gelişebilmekte ve kötü prognozunun bir nedeni olarak kabul edilmektedir (Giamouzis vd., 2011; Peters-Klimm vd., 2010; Philipson vd., 2013).

KY hastalarında fonksiyonel durumun bozulmasıyaşam kalitesini olumsuz yönde etkilenmektedir(Azevedo vd., 2008; Iqbal vd., 2010).

KY olan hastalarda, mortalite ve morbiditenin azaltılması için hastaların yaşam biçimlerinde değişiklikler oluşturmak üzere hasta eğitimi planlanmıştır (Wehby ve Brenner, 1999). KY hastalarında hasta eğitiminin yaşam kalitesi üzerine olumlu etkilerini inceleyen çalışmalar bildirilmiştir (Wehby ve Brenner, 1999; Hagenhoff vd., 1999; Taşocak, 2003).

Kontrol ve müdahale gruplarının demografik özellikleri incelendiğinde homojen bir dağılım izlendiği görülmektedir. Bu da çalışmamızın sonuçlarını, bir grup lehine ya da aleyhine etkilememesi açısından önemlidir. Başka çalışmalarda da BİZİM çalışmamızda olduğu gibi demografik verilerin homojen dağıldığı izlenmiştir (Strömberg, A. 2005; Krumholz, H.M. vd. 2002).Kontrol grubunun başlangıç ve tedavi sonrası; müdahale grubunun başlangıç ve tedavi ile birlikte kalp yetersizliği eğitimi sonrası medyan puan ortalamaları değerlendirildiğinde; kalp yetersizliği eğitimi verilen müdahale grubunda tüm semptomlarda başlangıça göre iyileşme görülmüştür. Kontrol grubunda ise S11(Sevdiğiniz yemekleri bile artık daha az yeme), S14(Hastaneye yatmanıza yol açma)ve S16(Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması)semptomlarında iyileşme görülmüştür.

Kontrol grubunda bu semptomlardaki iyileşmeyi hastaların yattığı süre içerisinde, müdahale grubunda olduğu gibi optimal kalp yetersizliği tedavisi alması ve yatış süresi içerisinde sağlık personeli tarafından yakın takibinin sonucu olarak değerlendiriyoruz. Nitekim bir çalışmada da hastanede verilen tıbbi tedavinin ve yakın hasta takibinin hasta semptomlarını azaltmadaki etkinliği gösterilmiştir (Kasama, S., 2002). İştahsızlık kalp yetersizliğinde bilinen ve hastaların prognozunu olumsuz yönde etkileyen bir semptomdur (Andreae, C., vd., 2021) ve kalp yetersizliği tedavisi ile birlikte verilen nutrisyonel desteğin iştahı düzelttiği ve hasta prognozunu olumlu etkilediği gösterilmiştir (Kalantar-Zadeh, K., vd., 2008). Ancak; kontrol grubunda S1(Ayak bileklerinizde ya da bacaklarınızda şişmeye yol açma) semptomunda istatistiksel anlamlı olacak şekilde kötüleşme olmuştur. Bunun sebebi hastanın diüretik etkili ilaçlar hakkındaki yetersiz bilgisi ve de sıvı ve tuz alımı konusunda öz denetimini sağlayamaması olabileceğini düşünüyoruz. Nitekim müdahale grubundaki hastalar; kendi kullandığı ilaçları tanıması, doktorun izin verdiği ölçüde öz denetim kazanması ve de sıvı-tuz alımının kısıtlanması ile ilgili konularda eğitim almışlardır. Başka bir çalışmada da sıvı-tuz alımı dengesi ve diüretik tedavide hasta eğitiminin ve hasta öz denetiminin önemi vurgulanmıştır (Linné, A.B., Liedholm, H. ve Israelsson, B., 1999). S14(Hastaneye yatmanıza yol açma) semptomunda müdahale grubu lehine anlamlı fark saptanması çalışmamız açısından değerlidir; nitekim diğer başka çalışmalarda da tekrarlayan yatışların morbidite ve kötü prognoz ile ilişkisi açıkça bildirilmiştir (Giamouzis vd., 2011; Peters-Klimm vd., 2010; Philipson vd., 2013). Bu sebeple hasta eğitiminin çalışmamızın odak noktası olan tekrarlayan yatış sıklığını azaltmasını dikkat çekici buluyoruz.

S11(Sevdiğiniz yemekleri bile artık daha az yeme), S14(Hastaneye yatmanıza yol açma), S16(Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) semptomları için kontrol grubunda da istatistiksel açıdan anlamlı iyileşme olmasına rağmen; kontrol ve müdahale grupları arasındaki aynı semptomun iyileşme düzeyi gücünün farklılığı(delta semptom:ds) karşılaştırıldığında; müdahale grubundaki iyileşme düzeyi gücü S16(Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) hariç bütün semptomlarda kontrol grubuna göre daha güçlü bulunmuştur. S16(Aldığınız tedavilerin yan etkilere yol açması) da anlamlı değişiklik olmamasının nedeni, taburculuk sırasında rutin olarak kontrol grubuna da ilaçların yan etki profili konusunda eğitim verilmesi olarak değerlendirilmiştir.

Bu sonuçlara baktığımızda kalp yetersizliğine yönelik verilen hasta eğitimi tüm semptomlarda, eğitim verilmeyen gruba göre olumlu yönde ve oldukça anlamlı farklılıklar oluşturmuştur. Ayrıca tekrarlayan hastane yatışlarını da azaltmıştır.

Yukarıdaki tüm nedenlerden dolayı kalp yetmezliğinde hasta eğitimi ülkemiz için daha fazla öncelik verilmesi gereken bir alandır.

5. KISITLILIKLAR

Aralık 2019 da başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi kalp yetmezliği hastalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Çalışmamızın yapıldığı dönemde ülkemizde uygulanan 65 yaş üstü sokağa çıkma yasağı ve bu grup hastaların hastaneye pandemi korkusu nedeniyle gelmekten çekinmesi hedeflenen hasta sayısına ulaşmayı zorlaştırmıştır. Ayrıca çalışmanın planlanan süresini de uzatmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireysel, toplumsal ve de ekonomik ağır yükleri bulunan kalp yetmezliği hastalığında basit ve maliyeti düşük hasta eğitimi; her ne kadar mortalite ve morbidite üzerine etkili ilaçlar geliştirilse de maliyetlerinin yüksekliği ve yan etki profili düşünüldüğünde bu ilaçlarla kombine edilerek hastaların yaşam kalitesi üzerinde oldukça etkili değişiklikler oluşturmaktadır.

Çalışmamızda da görüldüğü gibi; hastalara taburculuk esnasında verilen eğitim/eğitim broşürlerinin tekrarlı hastaneye başvuruları ve yatışları gözle görünür seviyede azaltacağını öngörmekteyiz. Sağlık çalışanlarına verilecek hasta eğitimi ile ilgili bilgilendirme ve eğitim seminerlerinin; hastaların yaşam kalitesi, tedavi uyumu, tekrarlayan hastane yatışları ve morbiditeleri üzerine olumlu etkileri olacağını düşünüyoruz.

Hastaların, kalp yetersizliğine yönelik verilen eğitim sayesinde;

- Kalp yetersizliği hastalığını tanıyarak mücadele gücünü artıracaklarını,
- Morbiditeyi ve mortaliteyi artıran tekrarlayan yatışlarının azalacağını,
- Kalp yetersizliğine bağlı gelişebilecek semptomları tanıyarak, bunlara karşı mücadele gücünün ve farkındalığının artacağını,
- Kullandığı ilaçları tanıyarak olası yan etkileri ve faydaları bilmesinin sağlanması ve bu sayede tedaviye katılımlarının teşvik edilmesi,
- Bilinçli yaşam tarzı değişikliği oluşturarak, psikososyal açıdan da iyilik hallerinin gelişeceğini düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

Andreae, C. vd. (2021), Changes in appetite during the heart failure trajectory and association with fatigue, depressive symptoms, and quality of life. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 36(6): 539-545.

Azevedo, A., Bettencourt, P., Alvelos, M., Martins, E., Abreu-Lima, C., Hense HW. vd. (2008) Health-related quality of life and stages of heart failure. *Int J Cardiol*, 129(2):238-244.

Çiftçi, O., *Kronik Kalp Yetmezliğinin Transplantasyon Dışındaki Cerrahi Tedavisi*. Editör: Yavuz B, Aytemir K, *Kardiyovasküler Hastalıklar El Kitabı*. (s. 152-160) 2. Baskı, Ankara: Öncü Basımevi, 2007.

De Loor, S., Jaarsma, T.(2002), Nurse-managed heart failure programmes in the NetherlandsEur. *J. Cardiovasc. Nurs*.

Giamouzis, G., Kalogeropoulos, A., Georgiopoulou, V., Laskar, S., Smith, AL., Dunbar, S. vd. (2011), Hospitalization epidemic in patients with heart failure: risk factors, risk prediction, knowledge gaps, and future directions. *J Card Fail*, 17(1):54-75.

Gülmez T., 2016 Kardiyovasküler Fizyoloji, *Mühendislik Fizyolojisi Ders Notları* İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, <http://web.itu.edu.tr/~gulmezt/BIO102/bio102chapt12-TR.pdf>.

GÜNAY M. 1993. *Egzersiz Fizyolojisi Ders Notları*. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu. Ankara.

Hagenhoff, BD., Feutz, C., Conn, VS., Sagehorn, KK., Moranville-Hunziker, M. (1999), Patient education needs as reported by congestive heart failure patients and their nurses. *Journal of Advanced Nursing*;19: 685-690.

Hall, J.E., vd. (2017), Kalp Yetmezliği, *Guyton ve Hall Tıbbi Fizyoloji*, 271-283.

Iqbal, J., Francis, L., Reid, J., Murray, S., Denvir, M. (2010), Quality of life in patients with chronic heart failure and their carers: a 3-year follow-up study assessing hospitalization and mortality. *Eur J Heart Fail*, 12(9):1002-1008.

Jurgens, CY., Lee, CS., Reitano, JM., Riegel, B. (2013). Heart failure symptom monitoring and response training. *Heart Lung*, 42:273-280.

Kalantar-Zadeh, K. vd. (2008), Nutritional and anti-inflammatory interventions in chronic heart failure. *The American journal of cardiology*, 101(11): S89-S103.

Kasama, S. vd. (2002), Spironolactone improves cardiac sympathetic nerve activity and symptoms in patients with congestive heart failure. *Journal of Nuclear Medicine*, 43(10): 1279-1285.

Knowles, M. vd. (1986), Androgogy in action: Applying moden principles of adult learning. *Canadian journal of Communication*, 12(1): 77-80.

Linné, A. B., Liedholm, H. ve Israelsson, B. (1999), Effects of systematic education on heart failure patients' knowledge after 6 months. A randomised, controlled trial. *European Journal of Heart Failure*, 1(3): 219-227.

Lossnitzer, N., Wild, B., Schultz, J.H., Frankenstein, L., Haass, M., Rauch, B. vd. (2014), Potentially modifiable correlates of functional status in patients with chronic heart failure. *Int J Behav Med*.

McGreal, M., Hogan, M., Walsh-Irwin, C., Maggio, N., Jurgens, C. (2014) Heart failure self-care interventions to reduce clinical events and symptom burden. *Research Reports in Clinical Cardiology*, 5:243-257.

NOYAN A. 1993. *Yaşamda Ve Hekimlikte Fizyoloji*. 8. Baskı. Ankara.

Peters-Klimm, F., Kunz, C.U., Laux, G., Szecsenyi, J., Müller-Tasch, T. (2010), Patient- and provider related determinants of generic and specific health-related quality of life of patients with chronic systolic heart failure in primary care: a cross-sectional study. *Health Qual Life Outcomes*, 8:98.

Philipson, H., Ekman, I., Forslund, H.B., Swedberg, K., Schaufelberger, M. (2013), Salt and fluid restriction is effective in patients with chronic heart failure. *Eur J Heart Fail*, 15(11):1304-1310.

Rustad, J.K., Stern, T.A., Hebert, K.A., Musselman, D.L. (2013), Diagnosis and treatment of depression in patients with congestive heart failure: a review of the literature. *Prim Care Companion CNS Disord*, 15(4).

Strömberg, A., Mårtensson, J., Fridlund, B., Dahlström, U. (2001), Nurse-led heart failure clinics in Sweden. *Eur. J. Heart Fail*.

Swedberg, K., Cleland, J., Dargie, H., Drexler, H. et al. (2005), Guidelines for the diagnosis and treatment of chronic heart failure: Executive summary. *Eur Heart J*, 26:1115-1140.

Taşocak, G. (2003), Hasta Eğitimi, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Yayını.

Türker, E. (2020), Kalp Yetmezliği Olan Hastalara Bakım Veren Aile Üyelerine Uygulanan Eğitimin Hastaların Semptom Yönetimi Ve Yaşam Kalitesine Etkisi.

Wehby, D., Brenner, S. (1999), Perceived learning needs of patients with heart failure. *Heart Lung*, 28(1): 31-40.

Zengin, N., Ören B., Yıldız H., Çil Akıncı A. (2012), Kalp Yetersizliği Hastalarında Sosyodemografik ve Hastalıkla İlgili Özelliklere Göre Yaşam Kalitesinin İncelenmesi, *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 16(Sayı 2): 41 – 48.

KADIN BEDENİ ÜZERİNDEN GERÇEKLEŞTİRİLEN TOTALİTER KONTROL; KÜRTAJ SORUNU, “4 AY, 3 HAFTA, 2 GÜN,” FİLMİ VE METAFORİK SÖYLEMLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Serap SARIBAŞ

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı
ORCID: 0000-0002-4079-8024

ÖZET

4 Ay, 3 hafta, 2 Gün (Rumence: *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*), 2007, Romanya yapımı, Cristian Mungiu filmidir. 1987, Çavuşesku rejiminin son dönemlerine odaklanan filmde, Bükreş’te bir üniversite yurdunda oda arkadaşı olan iki kız öğrencinin; (Otilia ve Găbița) Găbița’nın hamile kalmasıyla değişen hayatları işlenir. Romanya’da kürtaj yasaktır fakat Găbița hamileliğini sonlandırmak için yasal olmayan yollara başvurmak zorunda kalır ve hayatını tehlikeye atar. Komünizm dönemi Romanya’sına öznel bir yaklaşım sergileyen film aynı zamanda totaliter bir rejimin bireyler üzerindeki adaletsiz baskısını ele alır. Dönemin trajik yasaklarından biri olan kürtaj kurgusu üzerinden dönemin fakir sokakları arkasında özgürlük, baskı, fedakârlık, dayanışma ve cinsellik gibi temalar gerçekçi bir gözlemle izleyici’ye aktarılır. Birçok sanat eleştirmeni tarafından değerlendirilen film, tartışmalı bir konu olan kürtaj ve yasaklanması devletlerin kadın bedeni üzerindeki tahakkümü olarak eleştirilir. Romanya’da kürtaj 1996 yılında yasaklanır ve 1989’da yeni bir düzenlemeyle serbest bırakılır, bu süreçte ise gebelikten kurtulmak için sağlıksız ve kanuni olmayan yollara başvurduğu için 500 bin kadının hayatını kaybettiği raporlanmıştır. Bu araştırmada ise konu alınan film, eril bakış ve toplumsal cinsiyet kodları temel alınarak analiz edilecektir ve Mungiu’nun tüm eril bakış açısını yıktığı, kadınları temele alarak yaşadığı sorunlar ve bedenleri üzerinden gerçekleştirilen totaliter devlet eleştirileri konu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tahakküm, Herta Müller, Eril Mekanizma, Akvaryum Metaforu

TOTALITARIAN CONTROL OVER THE FEMALE BODY; THE QUESTION OF ABORTION, THE MOVIE, “4 MONTHS, 3 WEEKS AND 2 DAYS” AND ITS METAPHORIC DISCOURSE

ABSTRACT

4 Months, 3 Weeks, and 2 Days (Romanian: *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile*) is a 2007 Romanian film by Cristian Mungiu. The film, set during the final years of the Ceausescu administration in 1987, follows the changing lives of two female students (Otilia and Găbița), who are roommates in a university dormitory in Bucharest when Găbița gets pregnant. Abortion is outlawed in Romania, therefore Găbița must use illegal methods to end her pregnancy, putting her life in jeopardy. Taking a subjective look at communist-era Romania, the film also addresses the unfair mistreatment of individuals by a totalitarian system. Through the fiction of abortion, one of the tragic restrictions of the era, topics like freedom, pressure, sacrifice, solidarity, and sexuality are realistically presented to the audience behind the destitute streets of the period. Many art critics have condemned the film for focusing on the controversial topic of abortion and its restriction as a manifestation of the states' dominance over the female body. Abortion was outlawed in Romania in 1996 and legalized under a new law in 1989. It has been stated that 500 thousand women died as a result of this practice because they turned to harmful and illegal methods of avoiding pregnancy.

The film will be evaluated in this study on the basis of the male point of view and gender codes, and the challenges faced by women, for which Mungiu demolished all masculine points of view, as well as the criticisms of the totalitarian state over their bodies will be addressed.

Keywords: Dominance, Herta Müller, Masculinity, The Fish Tank Metaphor

ERGENLERDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI İLE DUYGU DÜZENLEME VE GENEL ÖZ YETERLİK ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Pırl DURMUŞ

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adana Sosyal Hizmet Merkezi
ORCID: 0000-0002-7387-4716

Rojin YAZAR

Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3888-1037

Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOLAN

Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-8128-6498

ÖZET

Günümüzde teknolojik gelişmeler içerisinde oldukça geniş bir yer kaplayan sosyal medya, özellikle ergenler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı için gelişimsel açıdan çeşitli fiziksel, psikolojik, sosyal değişimin yaşandığı ergenlik dönemi riskli bir grup olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer açıdan, duygu düzenleme becerileri ve öz yeterlik gibi değişkenlerin de ergenlik dönemi içerisinde gelişen ve ergenlerin davranışları için oldukça etkili faktörler olduğu bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı ergenlerde duygu düzenleme becerileri, öz yeterlik ve sosyal medya kullanım düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu bağlamda, mevcut çalışma Adana ilinde yaşayan ve yaşları 13-17 arasında değişen 135'i erkek, 193'ü kız olmak üzere toplam 328 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin 85'i (%25,9) 9. sınıf, 97'si (%29,5) 10. sınıf, 116'sı (%35,3) 11. sınıf ve 30'u (%9,3) 12. sınıf öğrencisidir. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği ve Genel Öz Yeterlilik Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. İlgili ölçekler katılımcılara online form üzerinden gönderilmiştir. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Verilerin analizi IBM SPSS Statistics 25 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson korelasyon analizi ve bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Ergenlerin sosyal medya kullanım düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda erkeklerin sosyal medya kullanım düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak sosyal medya kullanım düzeyi ile içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; genel öz yeterlik düzeyi ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme yönteminin ve genel öz yeterlik düzeyinin, sosyal medya kullanım düzeyinin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya bağımlılığı, duygu düzenleme, öz yeterlik

THE RELATIONS BETWEEN THE SOCIAL MEDIA ADDICTION, EMOTION REGULATION AND GENERAL SELF-EFFICACY IN ADOLESCENTS

ABSTRACT

Social media, which occupies a wide place among technological developments today, is frequently used by adolescents. When considered in terms of adolescence, it is considered that individuals who are in the adolescence period, where various physical, psychological and social changes are experienced in terms of development, are in the risk group for social media addiction. From another point of view, it is known that variables such as emotion regulation skills and self-efficacy are very effective factors for adolescents' behaviors that develop during adolescence. The aim of this study is to examine the relationships between emotion regulation skills, self-efficacy and social media use levels in adolescents. In this context, the present study was carried out with a total of 328 people, 135 men and 193 women, aged 13-17, living in Adana. 85 (25.9%) of the students are first year high school students. 97 (29.5%) were high school 2nd, 116 (35.3%) high school 3rd and 30 (9.3%) high school 4th grade students. The data of the study were collected through the Personal Information Form, Social Media Addiction Scale, Emotion Regulation Scale for Adolescents and General Self-Efficacy Scale prepared by the researchers. Data collection tools were sent to the participants via the online form. The research was carried out using the relational survey model, which is one of the quantitative research methods. Data analysis was performed using IBM SPSS Statistics 25 package program. Pearson correlation coefficient was calculated in order to examine the relationships between the variables. The t test was used for independent groups. Multiple linear regression analysis was used to examine the variables that predict the social media usage levels of adolescents. According to the analyzes made, it is seen that the social media usage levels of men are higher than that of women. In addition, there is a positive and significant relationship between the level of social media use and internal dysfunctional emotion regulation; It was found that there was a negative significant relationship with the general self-efficacy level. Internal dysfunctional emotion regulation method and general self-efficacy level were found to be significant predictors of social media usage level.

Keywords: social media addiction, emotion regulation, self-efficacy

ERGENLERİN SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL GÖRÜNÜŞ KAYGILARI VE YEME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

Hasan YİĞİT

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

ORCID: 0000-0001-6724-6791

Dr. Öğr. Üyesi Enver ULAŞ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

ORCID: 0000-0002-1881-7014

ÖZET

Hayatımızın her alanında yerini alan sosyal medya ağları, insanların davranış, algı ve tutumlarını yönlendiren önemli bir unsur haline gelmiştir. Güncel moda ve genel güzellik algısı da sosyal medya ağları üzerinden şekillenmeye başlamıştır. Oluşan güzellik algısına bağlı olarak bireylerde görünüşler ile ilgili olarak birtakım kaygılar ortaya çıkmaktadır. Bu kaygının üstesinden gelmek için bireyler, hayatlarına kontrolsüz diyet gibi ritüeller eklemeye başlayarak yeme tutumlarına şekil verme çabasına girmiştir. İlgili literatür taraması yapıldığında bireylerin sosyal medya bağımlılıkları, sosyal görünüş kaygıları ve yeme tutumlarını birlikte araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma bir ilk olması açısından kıymetlidir. Çalışmanın amacı ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile sosyal görünüş kaygıları ve yeme tutumları arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu genel amaç kapsamında belirtilen kavramların demografik değişkenlere göre ne gibi farklılıklar gösterdiğini ve birbirlerini nasıl etkilediklerini belirlemek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Tüm bu amaçlar doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama yöntemi araştırma metodu olarak kullanılmıştır. Gerekli izinlerin alınmasından sonra uygun örnekleme yöntemi ile 2020-2021 eğitim öğretim yılında farklı okul türünde öğrenim gören 455 gönüllü lise öğrencisinden demografik bilgi formu, ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği, sosyal görünüş kaygısı ölçeği ve yeme tutumları testi aracılığıyla ilgili bilgiler alınmış ve veriler SPSS 22.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucundan sosyal medya bağımlılığı, sosyal görünüş kaygısı ve yeme tutumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kızların sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile sosyal görünüş kaygılarının erkeklere oranla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, yeme tutumlarındaki bozulma oranlarının da kızlar lehine anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda sosyal medya bağımlılığı ile sosyal görünüş kaygısının birlikte anlamlı şekilde yeme tutumlarını yordadağı bilgisine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Bağımlılığı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Yeme Tutumları

¹ Bu çalışma yazarın aynı adı taşıyan yüksek lisans tezinin özetidir.

**EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL MEDIA
ADDICTION LEVELS AND SOCIAL APPEARANCE CONCERNS AND EATING
ATTITUDES OF ADOLESCENTS**

ABSTRACT

Social media networks, which take their place in every aspect of our lives, have become an important element that directs people's behaviors, perceptions and attitudes. The current fashion and general perception of beauty has also started to take shape through social media networks. Depending on the perception of beauty, there are some concerns about appearances in individuals. In order to overcome this anxiety, individuals started to add rituals such as uncontrolled dieting to their lives and tried to shape their eating attitudes.

When the relevant literature was reviewed, no study was found that investigated individuals' social media addictions, social appearance concerns and eating attitudes together. The study is valuable in that it is a first. The aim of the study is to reveal whether there is a relationship between social media addiction levels and social appearance concerns and eating attitudes of individuals in adolescence. The sub-objectives of the research are to determine how the concepts specified within the scope of this general purpose differ according to demographic variables and how they affect each other. For all these purposes, the relational survey method, one of the qualitative research methods, was used as a research method. After obtaining the necessary permissions, relevant information was obtained from 455 volunteer high school students studying in different school types in the 2020-2021 academic year, using the appropriate sampling method, through the demographic information form, the social media addiction scale for adolescents, the social appearance anxiety scale and the eating attitudes test, and the data were collected using SPSS 22.0. evaluated with the package program. As a result of the analysis, it was determined that there is a positive and significant relationship between social media addiction, social appearance anxiety and eating attitudes. It was observed that girls' social media addiction levels and social appearance anxieties were significantly higher than boys, and the rate of deterioration in eating attitudes was significantly higher in favor of girls. As a result of the multiple linear regression analysis, it was found that social media addiction and social appearance anxiety significantly predicted eating attitudes.

Keywords: Social Media Addiction, Social Appearance Anxiety, Eating Attitudes

MOLEKÜLER BASKILAMA TEKNOLOJİSİNİN (MIP) KİMYASAL SİLAHLARDAKİ SİNİR AJANLARININ ALGILANMASINDA KULLANILMASI

Ozan YAĞMUROĞLU

Millî Savunma Üniversitesi, Hava Harp Okulu Dekanlığı

ORCID: 0000-0002-4703-6313

Özet

İnsanları ve/veya canlıları öldürmek, yaralamak, işlevsiz hale getirmek, önemli tesislerin kullanımını engellemek, halk üzerinde olumsuz yönde psikolojik etki yaratarak savaşma azmi ve kararlılığını yok etmek amacıyla kullanılan ve genellikle sıralanan amaçlara yönelik özel olarak sentezlenen kimyasallara, kimyasal savaş ajanı denilmektedir. Kimyasal savaş ajanlarını saldırı düzenlenmek istenilen noktada/bölgede yaymak amacıyla kullanılan her çeşit malzeme/mühimmata ise kimyasal silah denilmektedir. Modern anlamda kimyasal silahların savaş ortamında ilk olarak kullanımı I. Dünya Savaşı döneminde karşımıza çıkmaktadır. Savaş ortamında etkilerinin anlaşılması üzerine özellikle iki dünya savaşı arasındaki dönemde, yeni kimyasal silahlar geliştirilmesine yönelik bilimsel çalışmalar büyük bir hız kazanmıştır. Bu dönem içerisinde sinir ajanlarının (sarin, tabun, soman vb.) keşfi kimyasal silah teknolojisini farklı bir boyuta taşımıştır. Çünkü sinir ajanları geleneksel kimyasal silahların aksine çok daha ölümcül, etkisi ise çok daha hızlıdır. Yeni kimyasal silahların keşfi, bunlara yönelik koruyucu tedbirler ve algılama teknolojilerinin de aynı hızla geliştirilmesine sebep olmuştur. Öncelikle kimyasal silahlara karşı koruyucu teçhizatlar üretilmiştir. Koruyucu teçhizat geliştirme kabiliyetine sahip devletler, koruyucu teçhizatı ne zaman kullanabileceklerini anlayabilmeleri için algılama sistemlerine ihtiyaç duyduklarını fark etmişlerdir. Böylece algılama teknolojilerinin geliştirilmesi süreci başlamıştır. Moleküler baskılama tekniği ile hedef molekülün tanıma tabakasına sahip polimerler elde edilir. Çapraz bağlı monomerler, hedef molekülün etrafında polimerleşir. Polimerizasyondan sonra hedef molekül uzaklaştırılır. Böylece polimerde molekül ile aynı boyutsal özelliklere sahip bir şablon elde edilir. Ortaya çıkan şablon, hedef moleküle seçici olarak bağlanabilir. Bu teknolojiye moleküler baskılama teknolojisi (MIP) denilmektedir. MIP tekniği, kimyasal sensör sistemlerinde tanıma katmanı olarak yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, fonksiyonel monomerler kullanılarak sinir ajanlarına özgü molekül baskılı polimerler hazırlanmıştır. Sinir ajanı olarak gerçek kimyasal savaş ajanı kullanımı Kimyasal Silahlar Sözleşmesi kapsamında kısıtlandığından dolayı, sinir ajanlarına yapısal ve etki mekanizması açısından büyük benzerlik gösteren ve simulant olarak adlandırılan kimyasallar kullanılmıştır. Sinir ajanı molekülü baskılı polimer, bir potansiyometrik sensör sistemi üzerinde algılama tabakası olarak kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen molekül baskılı polimerler başka analiz cihazlarına modifiye edilerek farklı analiz yöntemlerinin de gerçekleştirilmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kimyasal savaş ajanı, Kimyasal silah, MIP, Sinir ajanı, KBRN

USAGE OF MOLECULARLY IMPRINTED POLYMER (MIP) TECHNOLOGY IN DETECTION OF NERVE AGENTS IN CHEMICAL WEAPONS

Abstract

Chemical warfare agents are used to kill, injure or render non-functional people and/or living things, to prevent the use of important facilities, to destroy the will and determination to fight by creating a negative psychological effect on the public.

Any kind of material/ammunition used to spread chemical warfare agents at the point/region where an attack is desired is called chemical weapon. In the modern sense, the first use of chemical weapons in the war environment appears during the First World War. Scientific studies on the development of new chemical weapons gained great momentum, especially in the period between the two world wars, upon the understanding of their effects in the war environment. The discovery of nerve agents (sarin, tabun, soman, etc.) during this period brought chemical weapons technology to a different dimension. Because nerve agents, unlike conventional chemical weapons, are much more deadly and their effect is much faster. The discovery of new chemical weapons has led to the rapid development of protective measures and detection technologies for them. First of all, protective equipment against chemical weapons was produced. States capable of developing protective equipment have realized that they need detection systems to understand when they can use protective equipment. Thus, the process of developing sensing technologies began. With the molecular imprinting technique, polymers with a recognition layer of the target molecule are obtained. Cross-linked monomers polymerize around the target molecule. After polymerization, the target molecule is removed. Thus, a template with the same dimensional properties as the molecule is obtained in the polymer. The resulting template can selectively bind to the target molecule. This technology is called molecularly imprinted technology (MIP). The MIP technique is widely used as a recognition layer in chemical sensor systems. In this study, molecular imprinted polymers specific to nerve agents were prepared using functional monomers. Since the use of real chemical warfare agents as nerve agents is restricted under the Chemical Weapons Convention, chemicals called simulant, which are very similar to nerve agents in terms of structure and mechanism of action, have been used. Analyzes were performed using the nerve agent imprinted polymer as the sensing layer on a potentiometric sensor system. It is possible to perform different analysis methods by modifying the developed molecule-printed polymers to other analysis devices.

Keywords: Chemical warfare agent, Chemical weapon, MIP, Nerve agent, CBRN

SEHİ, LATİFİ VE AŞIK ÇELEBİ TEZKİRELERİNDE KİŞİLERİ ANLATMA TARZI

Dilan ADANÇ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı ABD
ORCID: 0000-0003-3496-6375

ÖZET

Klâsik Türk edebiyatının en önemli kaynaklarından biri tezkirelerdir. Tezkire, tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir tür olmakla birlikte aynı zamanda bir bilim dalıdır. Bu çalışmada, Sehi Bey'in Heşt Behişt, Latifi'nin Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ, Aşık Çelebi'nin Meşâ'irü's-Şu'arâ adlı tezkireleri incelenmiştir. Bu tezkirelerde şairlerin, padişahların, fâzıllar ve ümerâların, meşâyihlerin biyografilerini anlatma tarzları üzerinde durulacaktır. Bu biyografiler incelenen tezkirelerden örneklerle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu bildiride; meşâyihlerin biyografilerinde doğum yeri, soy ve neseb, lakabı, en iyi oldukları alan, eserleri ve içerikleri, mezar-ı şerifleri, intisab ettikleri tarikatlar; padişah ve vezirlerin biyografilerinde soy, lakap, mahlas, sanat anlayışı, şairliği ve şiir üslûbu, fetihler, bilim ve sanata verdiği değer, vezirlik, kadıaskerlik, nişancılık, defterdarlık ve mutasarrıflık, nazireleri, mezarları ve hamileri; şair biyografilerinde ise şairlerin asıl ismi, doğum yeri, bulunduğu kasaba ve mahalle, şöhreti, şiir üslûbu ve dili, mahir oldukları ilim, intisab ettikleri kişiler ve tekyeler, mezarı, tercümeleri ve mesleki uğraşları gibi öncüllerin söz konusu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: tezkire, padişah, şair, meşâyih

THE STYLE OF TELLING PERSONS IN SEHI, LATIFI AND ASIK CELEBI TALKS

SUMMARY

One of the most important sources of classical Turkish literature is biographies. Biography is a genre that talks about the life stories of well-known people, but it is also a branch of science. In this study, the biographies of Sehi Bey's Heşt Behişt, Latifi's Tezkiretü's-Şu'arâ and Tabsiratü'n-Nuzamâ, Aşık Çelebi's Meşâ'irü's-Şu'arâ were examined. In these biographies, it will be focused on the ways of telling the biographies of poets, sultans, virtuous and umeras and muslim saints. These biographies will be tried to be presented with examples from the biographies examined.

In this paper: in the biographies of the muslim saints, the place of birth, lineage and lineage, nickname, the area they are best at, their works and contents, their tombs, the sects they have joined; In the biographies of the sultans and viziers, pedigree, nickname, pseudonym, understanding of art, poetry and poetic style, conquests, the value given to science and art, viziership, cadilesker, marksmanship, treasurer and governorship, their ministers, graves and patrons; In the biographies of the poets, it has been determined that the poets' real name, place of birth, town and neighborhood, fame, poetry style and language, the science they are skilled in, the people and tekyes, grave, translations and professional occupations are in question.

Keywords: biography, sultan, poet, muslim saint

GİRİŞ

İnsanların özellikle de tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir tür olan biyografi, insanla yaşıt bir bilim dalıdır. Daha önce yaşananları bilme, insanın kendi hayatında karşılaştığı soruların cevaplarını başkalarının hayatlarında bulma arzusu biyografinin doğuşunu sağlamıştır.

Bu çalışmada ele alınan Sehi, Latifi ve Aşık Çelebi tezkirelerinde kişileri anlatma özelliklerine değinilmeden önce tezkire bölümleri hakkında genel bir bilgi verilip akabinde de kişileri anlatma tarzı üzerinde durulacaktır. Sehi'nin Heşt Bihişt adlı tezkiresi bir önsöz, her birine "bihişt" (cennet) adı verilen sekiz tabaka ve hatimeden meydana gelmiştir. Eserin I. tabakasında devrin padişahı Kanuni Sultân Süleymân, II. tabaka başlangıçtan Kanuni Sultân Süleymân'a gelinceye kadar şiir yazmış padişah ve şehzadeler, III. tabaka vezir, kazasker, defterdar, nişancı, beylerbeği gibi devlet büyükleri, IV. tabaka bllgin şairler, V. tabaka Sehi Bey'den önce yaşamış ve ölmüş şairler, VI. tabaka Sehi Bey'in gençliğinde ün yapmış, olgunluk devirlerine yetişebildiği; birçoğu ile tanışıp görüştüğü şairler, VII. tabaka eserin yazıldığı tarihte hayatta bulunan ünlü şairler, VIII. tabaka eserin yazıldığı yeni yeni duyulmaya başlayan, Sehi'nin kabiliyetli bulduğu "nev-heves" genç şairler tabakalarından oluşmaktadır.

Birinci tabakada Kanuni Sultân Süleymân'a yer verilir. Bu tabakada Sultân Süleymân rütbe ve zaman bakımından önde olduğu, müminlerin emiri sultanların sultanı olan şerefli isimleri ile bu bölüme başlandığı ve dünya padişahları içinde elif gibi tek olduğu ifade edilir. Bu sebepten de Sultân Süleyman bütün cihan sultanlarına karşın bu tabakada tek başına yazıldığı görülmektedir. İkinci tabakada Sultân Murâd, Sultân Mehmed, Sultân Bâyezîd, Sultân Cem, Sultân Selim, Sultân Korkûd ele alınır. Padişahların biyografilerinde soy, neseb, lakab, padişahın yaratılış özellikleri, şairliği ve şiir üslûbu, mahlası, fetihleri, padişahların ilim ve sanata değeri, hâmilik, padişahların mahir oldukları alan ve eserlerine yer verilir.

"Sultân Murâd Hân-ı Gâzî Sultân Yıldırım Bâyezîdüñ oğlu Sultân Mehmed oğludur. Tevârih-i Âl-i 'Osmânda Ebü'l-hayr yazılır. Buña müyesser olan hayrât bir pâdişâha dañı müyesser olmuş degül. ÖĀyet mertebede 'ayyâş ve nihâyet derecede evbâş hoş-tab' nâzük-nihâd ve eş 'âr dimege mu 'tâd, eş 'ârî vâfir ve nazma kâdir pâdişâh idi.¹

Üçüncü tabakadaki vezirlerin biyografilerinde aslen nereli olduğu, asıl adı, nesli ve soyu, mesleki uğraşları, ele alınan biyografi kişisiyle ilgili anekdotlar, eserleri, lakabı, mahlasları, hamiliği, mezarı, mahir olduğu ilimler, padişahın ihsan ve lutfu, vezirlik, defterdarlık, kadılık, nişancılık, müderrislik, mutasarrıflık, yaratılış özellikleri, bendesi olduğu kişi gibi öncüller yer alır.

"Ahmed Paşa aslâda Edirnelidir. Fikrde vü ferâsetde ziyâde müdekkik-ı mûsikâf olmağın kapu halkı arasında sipâhî müftisi dimekle meşhûr olmuş idi. Merhûm Sultân Murâduñ kâdî- 'askeri olan Mevlânâ (W21b) Velîyü'd-dinin oğludur. Âl-i resûldur." Kendüsi (A21b) 'ulûm-ı zâhiri kesb itmiş zû-fünûn şshib-fezâyil ehl-i dil. (L13a) Merhûm Sultân Mehmed seka'l-lâhu serâhu hâcesi olup andan ma'rifet ve nice fazîlet tahşil eylemiş. Hâce iken bunuñ idrâk-i pâkin ve re'y-i şâyibin görüp vezir idindi. Sâde-rû mahbûb (Ü119b) yigitler muşâhabetinden şafâlu vü mahzûz olmağın aslâ te'ehhül itmeyüp 'ömrin tecerrüd ile geçürmüşdür."²

¹ Mustafa İsen, Turgut Karabey, Haluk İpekten, Günay Kut, Hüseyin Ayan, Sehi Beg Heşt-Bihişt, Ankara, 2017 s. 14.

² Sehi, s. 25.

Dördüncü tabakadaki âlimler ve fâzılların biyografilerinde mezarı, eserleri, akrabalıkları, nesli ve soyu, aslen nereli olduğu, nazireciliği, yaratılış özelliği ve şairliği, lakabı, mahlası, mahir olduğu alan, kadılığı, müderrisliği, vefat zamanı, doğum yeri, asıl ismi, yaşadıkları padişah dönemi, tercümeleleri gibi anlatım özellikleri görülmektedir.

“Mevlânâ Kutbî Paşa Çelebi demek ile iştiḥâr bulmuşdur. İznîklüdür. Şeyḥ Kutbe’-d-dîn oğlıdur. Âl-i Resûldür. Fazîlet ü ḥikmet bâbında bî-naẓîr ve külli fûnûna vâkıf u ḥabîr şâḥib-fazl (A42a) u ehl-i ma’rifet (Ü142b) fâzıl ve nihâyet-i mertebede şalâḥa (W42a) vü taṣavvufa mâyl faṣîḥ ü belîğ kişı idi. Feṣâḥatda Sahbân-ı şânî ve belâğatda Ḥazret-i Ḥaḳânî kendüsi idi.”³

Beşinci, altıncı ve yedinci tabakadaki belagat bahçesinin şairlerinin biyografilerinde asıl ismi, mesleği, şiir söylemindeki mahareti, intisap ettiği kişı ve kişiler, eserleri, soy ve neseb, eserlerini sundukları kişiler, hamileri, vezirliği, defterdarlığı, katipliği, mahlas ve mahlas seçimi, nazireciliği, mahir olduğu ilim, mezarı, vefatı, bağlı olduğu tarikatlar ve şeyhler, nereli oldukları, doğum yeri, şairlerin fiziksel özellikleri, hangi dilde eser verdikleri, şöhreti, tarih yazıcılığı, aldığı eğitim; sekizinci tabakada ise yeni yeni duyulmaya başlayan şairlerde asıl isim, doğum yeri, şiir üslûbu, nesli, yaratılış ve fiziksel özellikleri, kadılık, müderrislik, tasavvufa yönelimleri, zâhirî ve bâtinî ilimle ilgilendikleri görülmektedir.

Latîfî’nin Tezkiretü’ş-Şu’arâ Tabsiratü’n-Nuzamâ adlı eseri bir mukaddime, üç fasıl ve bir hatimeden meydana gelmiştir. Birinci fasılda Osmanlı ülkesinde yetişmiş veya buraya gelip Rûmilikle şöhret kazanmış 13 şeyh şair; ikinci fasılda Osmanlı ülkesinde şiir söyleyen 7 sultan şair; üçüncü fasılda yine Osmanlı ülkesi içinde şöhret kazanan 314 şairin hayatı, eserleri ve şiirlerine yönelik bilgi ve değerlendirmede bulunur. Birinci fasılda yer alan Celâleddin Rûmî, Sultân Veled, Sadreddîn Konevî, Âşık Paşa, Elvân-ı Şirâzî, Ḥazret-i Şeh Vefâ, Ḥazret-i Şeyh Rûşenî, Ḥazret-i Şeyh Abdullah İlâhî, Şeyh Şemseddin Buhârî, Şeyh İbrahim Gülşenî, Yazıcızâde Mehmed Çelebi, Süleymân Çelebi, Ḥazret-i Şeyh Bâyezîd gibi Rûmilikle şöhret bulan şairlerin biyografilerinde doğum yeri, meşhûr oldukları alan, yaşamlarına devam ettikleri beldeler, meşhûr oldukları namları ve künyeleri, mahlasları, intisap ettikleri kişiler, hangi padişah döneminde yaşadıkları, soy ve nesepleri, zâhirî ve bâtinî ilimlerdeki şöhreti, eserleri, ölüm tarihi, mezarları gibi öncüllerle değerlendirilir.

“Ol Gülşenîdür ki bu gülşen-i fânînüñ hâr-ı Ŗalâyık u Ŗavâyıkı aña dâmenğîr olmamışdur ve gül-i pür-hârînüñ reng-i nîrengine boyanup qalmamışdur. Meşâyih-i müteŖaḥḥurinde Ḥazret-i Mevlânâdan sonra hemtâsı gelmemişdür. Ḥâlde genc-i nihân ve uâlde pehlevân-ı cihân idi. Kûdürât-ı cismâniyyeden derûnıñ pâk vejengâr-ı mâsivâdan âyînesin pâk ü tâbnâk itmiş beşerîyyü’z-zât melekîyyü’s-şîfât şeyḥ-i kâmil ve cezebât-ı İlâhî birle müncezib ü aśl idi. Ahvâline vukûf u tafattını olmayan ve cümle-i serâyirinden sırrına vâkıf olmayup menâzil-i maḳâmâtın bilmeyen ğalat iderler. Ḳurb-i vuślatına bu şâhid-i şâfidür ki ol şuhuf-ı ledünnüñ müfessir-i Ŗulûmı ve Ŗilm-i İlâhînüñ câmiŖ-i rumûz u rûsûmı aŖni Ḥazret-i Celâleddîn Rûmî –Ḳuddise sırruhu– Dîvân-ı ma’nevî ve kitâb-ı Meşnevîsinde nice ebyât-ı ilhâmsimât ile Şeyḥ-i muşârun ileyhüñ ḳudûm-i mübârek-rûsûmine iki yüz yıldan evvel imâ ve işâret itmişlerdür.”⁴

³ Sehi, s. 56

⁴ Rıdvan Canım, Latîfî Tezkiretü’ş-şu’ârâ ve Tabsiratü’n-nuzamâ (Tenkitli Metin), Ankara, 2018, s. 89.

Latifi Tezkiresindeki ikinci fasılda Hazret-i Sultân Murâd Hân, Hazret-i Sultân Mehmed Hân, Hazret-i Sultân Bâyezîd Hân, Hazret-i Sultân Cem, Hazret-i Sultân Korkûd, Hazret-i Sultân Selim Hân, Hazret-i Sultân Süleymân Hân padişahlarının biyografilerinde Osmanlı Devleti'nde ilk şiir söyleyen sultan, bilim ve sanata verilen değer, mahlasları, eserleri, yaptığı yenilikler gibi öncüllerin olduğu görülmektedir.

“Sultân Korkûd Selâtîn-i ‘Osmâniyyenüñ ‘Ölemâsından ve şehzâdegân-ı âzâdegânüñ fuzalâsındandır. Nice katâr-ı celmel cebel-timşâl kitâb-hânesin ve ‘Okûd-ı cevâhirden hizânesin çekerdi. Merhûm Sultân Bâyezîdüñ ferzend-i ferzâne-i fazîlet-perveri ve Sultân Selîmüñ birâderlerinden biri idi. Şehzâdegân-ı ‘Öizâm meyânında ‘Öulûm u kemâlâtla mümtâz u fâyîk ve ‘Öilm ü fazlî cihetinden mevâlîden ‘Öaddolınmağa (4) eķaķķ u lâyıķ idi. Fünûn-ı mu‘tebereden tedvîne kudreti ve tahîrre istitâ‘atı vardı. ‘ÖUlûm-ı ‘ÖArabiyyeden fetvâya müte‘allıķ te‘lîfi ve da‘oî ba‘e‘i mütûn u fünûnı müştemil şürûh u havâşdan nice taśnîfi vardır.”⁵

Latifi Tezkiresindeki şairlerin biyografilerinde şairin nereli olduğu, hangi padişah döneminde kadiaskerlik ve hocalık yaptığı, neseb ve soy, doğum yeri, mahlası, eserleri, sanat anlayışı, şiir üslûbu, aynı dönemde yaşadığı şairler, intisap ettiği kişiler, bağlı bulunduğu tarikatlar, şöhret kazandığı alanlar, eser verdiği türler, ölüm zamanı. tercümeleleri görülmektedir.

“Hâşimî: Vilâyet-i ‘Acemden ümerâ‘il-keîâmıdan sâdât zümresinden idi. Ol şâhib-i tab‘-ı selîm a‘nî Sultân Selîm tâbe-serâh livâ-i Tırabozana mutaşarrıf iken yanında şâ‘iri ve muşâhibi ve ebyât-ı kudsi-simâtınüñ kâtibi idi. Peder-i sa‘îd ü şehîdi mağfûrun-leh Sultân Bâyezîd ile itdügi muhârabede katl olındı ve küşteler içre maķtûl bulındı. ‘Aşıkâne eş‘ârı ve hâlet-bahş güftârı vardır. Cânânlar ile kâfiyesin evvel bu bulmuşdur. Ve bâķî nazîre-gûylar aña pey-rev olmuşlardır. Bu şi‘r anuñ hâşşa-i ibdâ‘ı ve ihtirâ‘ıdır.”⁶

Aşık Çelebi'nin Meşâirü's-su'ûarâ tezkiresi bir giriş ve şair biyografileri olmak üzere iki kısımdan meydana gelmiştir. Aşık Çelebi mukaddimesinde Sultân Osmân, Orhan Hân, Gazi Hünkâr, Sultân Yıldırım Bâyezîd, Mîr Süleymân, Sultân Murâd Hân, Sultân Mehmed, Sultân Bâyezîd Hân, Sultân Selim Hân, Sultân Süleymân Hân bulunmaktadır. Şair biyografilerinde ise neseb ve soy, doğum yerleri, diğer tezkirelere nazaran daha detaylı mekan ve çevre anlatımı, devrin sosyal yapısı, gelenek ve görenekleri, detaylı anekdotlar, nazireciliği, şairlerin eserleri hakkında bilgiler, mahlasları ve mahlas seçimi, biyografilerde hikâyeci bir anlatım, nereli olduğu, lakabı, mahir oldukları alan, müderrislik, nişancılık, kadiaskerlik, divan katipliği, yaşadığı padişah dönemi, akrabalık ilişkileri, şiir anlayışı, ölüm tarihi, intisab ettikleri kişiler ve eğitimleri görülmektedir.

⁵ Latifi, s. 103.

⁶ Latifi, s. 557.

“Sağari: Qazzāz ŖAlī’dür. Qadimî Edirnelidür. Laqabı Şarı Aśma’dur. Nevādirde (F199a) mutāyebātı ve mahāzırda mülātefātı yād-dāşt-ı žurefā ve darb-ı meşel-i hurefādur. Mü’ezzin-i hūb-āvāz, tanbūra çalar sāza dem-sāz, dükkānda oturur Qazzāz imiş. Merhūm Sultān Selīm meclisinde bir gün qahramanlık ve cihānbānlık ne idüğinden bahş olunur, Şāhib-kıranlık nedür dinilür. Dirler ki şāhib-kıran oldur ki kendüye ve Ŗaskerine hiç şikest vākıŖ olmaya ve kimünle pence tutsa rencişi dest vākıŖ olmaya. Merhūm babası Sultān Bāyezid ile muqābele itdüklerinde haşmet-i übüvvete tākat getürmeyüp güziri koyup güzāra ilticā ve el-firār mimmā lā yutaqu min suneni’l-murselin eśerine iktidā itdüklerinde hātıra olup şāhibkırānlık daŖvāsı tariğinden tekāvür-i himmetlerine seng-rāh olmağla Ŗāyine-i hātır-ı şāhide gubār ve cām-ı cihān-nümāyı ilhām-ı İlāhîde inkisār āşkār olur.”⁷

SONUÇ

Bu çalışmada Sehi, Latifi ve Aşık Çelebi tezkirelerinde bulunan padişah, meşâyih, şair, fâzıl ve ümerâların biyografileri incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda tezkirelerde yer alan biyografilerde kişileri anlatım özellikleri bakımından bazı küçük farklılıklar dışında bir ayrım görülmemiştir. Meşâyihlerin biyografilerinde doğum yeri, soy ve neseb, lakabı, en iyi oldukları alan, eserleri ve içerikleri, mezar-ı şerifleri, intisab ettikleri tarikatlar; padişah ve vezirlerin biyografilerinde soy, lakap, mahlas, sanat anlayışı, şairliği ve şiir üslubu, fetihler, bilim ve sanata verdiği değer, vezirlik, kadıaskerlik, nişancılık, defterdarlık ve mutasarrıflık, nazireleri, mezarları; şair biyografilerinde ise şairlerin asıl ismi, doğum yeri, bulunduğu kasaba ve mahalle, şöhreti, şiir üslubu ve dili, mahir oldukları ilim, intisab ettikleri kişiler ve tekyeler, mezarı, hāmîleri, tercümeleri ve mesleki uğraşları gibi öncüllerin söz konusu olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Canım, Rıdvan. Latifi Tezkiretü’ş-şu’ârâ ve Tabsirat’n-nuzamâ (Tenkitli Metin), Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2018.
- İsen, Mustafa. Heşt-Behişt, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, 1980.
- İsen, Mustafa ve Karabey, Turgut, İpekten, Haluk ve Kut, Günay, Ayan, Hüseyin, Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2017.
- Kılıç, Filiz. Aşık Çelebi Meşâirü’ş-şu’ârâ, Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2018.
- Kılıç, Filiz, Klasik Türk Edebiyatı Peşinden, Ankara, 2010.
- Kut, Günay, “Aşık Çelebi”, TDVİA, c.3., 1991, s. 549-550.

⁷ Filiz Kılıç, Aşık Çelebi Meşâ’irü’ş-şu’ârâ, Ankara, 2018. s. 404.

AHMET ARİF VE YAVUZ BÜLENT BAKİLER'İN ANADOLU ADLI ŞİİRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Dr. Danyal APUHAN

MEB

ORCID: 0000-0003-3997-3574

ÖZET

Dünya görüşü, hayata bakış açısı, yaşanan çevre, beslenen kaynaklar, kültürel değerler, insanın yazdıkları üzerinde etkilidir. Yazar/şairin dilinden kalemine dökülenleri bunlardan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bunun için yazılanlara bakarak yazanı tanımak mümkün hâle gelmektedir. Çalışmada dünya görüşleri farklı iki şairin Ahmet Arif ve Yavuz Bülent Bakiler' in Anadolu adlı şiirleri incelenerek farklılık ve benzerlikler tespit edilmiştir. Yavuz Bülent Bakiler ve Ahmet Arif Türk edebiyatında önemli yere sahip iki değerdir. Dünya görüşleri farklı olsa da söz konusu Anadolu olunca ortak paydanın çok olduğu görülür. İşte bu iki şairimiz bu önemli mevzuda her kesimin beğenisini toplayabilmiştir. Sıkıntılarla yoğrulmuş Anadolu'nun ne kadar kadim olduğunu şiirinde dile getiren Ahmet Arif ve Anadolu'nun kadim oluşundan ziyade insanının hep çile çektiğini dile getiren Yavuz Bülent Bakiler'in şiirleri karşılaştırılmıştır. Makalede iki şiir şu açıdan karşılaştırılmıştır: şairler, dış yapı özellikleri, konu, bakış açısı, ana ve ara fikirler. Ardından benzerlikler ve farklılıklar başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Arif, Yavuz Bülent Bakiler, Karşılaştırma, Anadolu Şiirleri

A COMPARISON OF AHMET ARIF AND YAVUZ BULENT BAKILER'S POEMS ANATOLIAN

ABSTRACT

Worldview, perspective on life, living environment, nurtured resources, cultural values are effective on what people write. It is not possible to think independently of what is poured out of the writer/poet's language. For this reason, it becomes possible to recognize the author by looking at the writings. In the study, the poems called Anadolu of Ahmet Arif and Yavuz Bülent Bakiler, two poets with different worldviews, were examined and differences and similarities were determined. Yavuz Bülent Bakiler and Ahmet Arif are two values that have an important place in Turkish literature. Although their world views are different, when it comes to Anatolia, it is seen that there is a lot of common ground. Here, these two poets were able to gather the admiration of every segment on this important issue. The poems of Ahmet Arif, who expressed in his poem how ancient Anatolia, which was kneaded with troubles, is, and Yavuz Bülent Bakiler, who stated that the people of Anatolia have always suffered rather than being ancient, were compared. In the article, two poems are compared in terms of: poets, external structure features, subject, point of view, main and intermediate ideas. Then they are evaluated under the headings of similarities and differences.

Keywords: Ahmet Arif, Yavuz Bülent Bakiler, Comparison, Anatolian Poems

1. GİRİŞ

Anadolu, medeniyetlere beşiklik yapmış, insanlık tarihine damga vurmuş nadide yerlerden biridir. Gerek coğrafi konumu gerek iklimi, gerekse de tarihinin eskiye dayanması onu tüm medeniyetler ve insanlık için önemli kılmıştır. Tüm bu özelliklerinden ötürü tarih boyunca kavgaların savaşların eksik olmadığı yerlerden biri olmuştur.

Güzelliğini, köklü geçmişini, medeniyet tarihindeki yeri çeşitli vesilelerle hep gündemde olmuştur. Onun hakkında şiir yazarlar şiiri adeta sevgiliye yazmış hissi veriyor.

Türk edebiyatının önemli şairlerinden olan Ahmet Arif ve Yavuz Bülent Bakiler Anadolu adlı şiirleriyle bu konudaki yetkinliklerini ortaya koyan iki şairdir. Ahmet Arif, Diyarbakır'ın yetiştirdiği en önemli şairlerden biridir. Toplumcu gerçekçi bir çizgide eserler verir ve bir sanatçı duyarlılığıyla duygularını eserlerine yansıtır. Çoğunlukla altyapıyı, ezilen ve sömürülen halkları, doğunun yaşama zorluklarını konu alır. Anadolu adlı şiirinde şair; Anadolu'nun kadim oluşundan, Anadolu'da vuku bulan zulümlere başkaldıran kişileri zikrederek söz konusu kişilere olan hayranlığını dile getirir. Anadolu'nun yıllarca sömürüldüğüne değinen Ahmet Arif, tüm bu olumsuzluklara rağmen gelecek nesilden umutludur. Anadolu başlıklı şiirlerden bir diğerinin şairi olan Yavuz Bülent Bakiler ise, Sivas'ın yetiştirdiği önemli şair ve yazarlarından biridir. Ben Anadolu'yum adlı şiirinde yıllarca aç-susuz bırakılan insanların olduğundan bahseden şair; buna rağmen Anadolu insanının şükretmek için soğan ekmek bulmayı yeterli gördüğünden bahseder. Hâli vakti yerinde olanların topluma faydalı olması gerekirken zaman zaman bir hayal kırıklığıyla nankör oluşlarından dem vurur. Değerlendirilmesi gereken şeylerin emek sarf edilmediği için boşa gittiğinden bahseder. Bitmez tükenmez dertlerden bahseden şair bu açıdan umutsuz görünmektedir

2. ŞİİRLER

BEN ANADOLUYUM¹

Ben Anadolu'yum...

Yıllar yılı susuz kaldım, yıllar yılı aç.

Şükrederek, kalktığım sofralarımda
Ya soğan ekmek olur yahut bulamaç.

Hastalarım ölüm yataklarında
Ne doktor yüzü gördüm, ne ilaç.

Zaman zaman nankör çıktı büyütüp okuttuğum,
Gölge vermedi çok kere diktiğim ağaç.

Devlet denince hep vergi geldi aklıma
Jandarma deyince kırbaç.

En gümrak ırmaklarım boşuna akıp gitti
Üç beş adım ötesinde toprağım vardı kıraç.

Gittim, yiğitçe döğüştüm gazâ meydanlarında
Ne tak-ı zaferler istedim, ne taç.

Savaşta çiğnetmedim hilâli düşmanlara
Barışta düştü üstüme gölge gölge haç.

Yolsuz, okulsuz köylerim, kasabalarım hâlâ
Alın terine muhtaç.

¹ Yavuz Bülent Bakiler'in Şiiri

Ben Anadolu'yum, acılı, mahzun;
Bende bitmez tükenmez dert kulaç kulaç

ANADOLU ²

Beşikler vermişim Nuh'a
Salıncaklar, hamaklar,
Havva Ana'n dünkü çocuk sayılır,
Anadolu'yum ben,
Tanıyor musun?

Utanırım,
Utanırım fukaralıktan,
Ele, güne karşı çıplak...
Üşür fidelerim,
Harmanım kesat.
Kardeşliğin, çalışmanın,
Beraberliğin,

Atom güllerinin katmer açtığı,
Şairlerin, bilginlerin dünyalarında,
Kalmışım bir başıma,
Bir başıma ve uzak.
Biliyor musun?

Binlerce yıl sağılmışım,
Korkunç atlılarıyla parçalamışlar
Nazlı, seher-sabah uykularımı
Hükümdarlar, saldırganlar, haydutlar,
Haraç salmışlar üstüme.

Ne İskender takmışım,
Ne şah ne sultan
Göçüp gitmişler, gölgesiz!
Selam etmişim dostuma
Ve dayatmışım...
Görüyor musun?

Nasıl severim bir bilsen.
Köroğlu'yu,
Karayılanı,
Meçhul Askeri...
Sonra Pir Sultanı ve Bedrettin'i

² Ahmet Arif'in Şiiri

Sonra kalem yazmaz,
Bir nice sevda...
Bir bilsen,
Onlar beni nasıl severdi.
Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı

Minareden, barikattan,
Selvi dalından,
Ölüme nasıl gülerdi.
Bilmeni mutlak isterim,
Duyuyor musun?

Öyle yıkma kendini,
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol,
İçerde, dışarda, derste, sırada,

Yürü üstüne- üstüne,
Tükür yüzüne celladın,
Fırsatçının, fesatçının, hayının...
Dayan kitap ile
Dayan iş ile.
Tırnak ile diş ile
Umut ile sevda ile düş ile
Dayan rüsva etme beni.

Gör, nasıl yeniden yaratılırim,
Namuslu, genç ellerinle.
Kızlarım,
Oğullarım var gelecekte,
Her biri vazgeçilmez cihan parçası.
Kaç bin yıllık hasretimin koncası,

Gözlerinden,
Gözlerinden öperim,
Bir umudum sende,
Anlıyor musun?

2.1. Şiirlerin Şairleri Açısından Karşılaştırılması

2.1.1. Yavuz Bülent Bakiler

1. Yavuz Bülent Bakiler, Azerbaycan'dan Sivas'a göç etmiş bir ailenin çocuğudur (Adıyaman, 2014:52). 23 Nisan 1936'da Sivas'ta doğdu.
2. Yaşayan şair ve yazarlarımızdan biridir.
3. II. dünya savaşı yıllarında çocuktı.
4. Babası: Cezmi Bey.
5. Annesi: Hayriye Hanım
6. Lise eğitimine kadar farklı illerde okul okuyan şair, üniversite eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlar.

7. Avukatlık yaptı, müsteşar yardımcılığı, başbakanlık müşavirliği gibi önemli görevleri ifa etti. Radyoda çalıştı. Gazete köşe yazarlığı yaptı. Eli kalem tuttuğu, mikrofona ve ekranlara çıkmaya başladığı günlerden itibaren de, şiirlerinde, makalelerinde ve hitabetinde, inandığı değerleri okuyucularına ve dinleyicilerine aktarmaya çalışmıştır.

8. Şiirlerinde, Sivas başta olmak üzere (Kanter,2001:117), Anadolu'ya, Anadolu insanına eğilmiş, onların sorunlarını yapıcı bir tavırla dile getirmiştir. Özellikle toplumsal meselelere eğilerek millet olma bilincini ön plana çıkarmıştır (Akça, 2019:32).

9. 60 civarında kitabı bulunmaktadır.

2.1.2. Ahmet Arif

1. 1927 yılında Diyarbakır'da doğdu. Asıl adı, Ahmet Önal'dı.

2. 2 Haziran 1991 yılında Ankara'da öldü.

3. II. Dünya savaşı başlarken çocuk, biterken genç-delikanlı dediğimiz yaşlardaydı.

5. Babası: Kerküklü Türkmen

6. Annesi: Kürt kökenli Sare Hanım.

7. Lise eğitimine kadar farklı illerde okul okuyan şair, üniversite eğitimini Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe bölümünü kazanır; üniversite eğitimini yarıda bırakır

8. Çeşitli gazete ve dergilerin teknik işlerinde çalışarak geçimini sağladı.

9. Orhan Veli'nin etkisinin sürdüğü bir dönemde şiire başlayan Ahmet Arif, Nâzım Hikmet'ten beslenmiş ancak bu beslenme salt bir taklide dönüşmemiştir (Aydoğdu,2020:1306). Cemal Süreya'nın ifadesiyle; Ahmet Arif asi ve şiirlerinde yerel ağza ilişkin kelimeleri kullanmasıyla Nazım Hikmet'ten ayrılır (Uludağ, 2013:205).

10. Şiirlerinde çoğunlukla alt yapıyı, sömürülen halkları ve doğunun yaşama zorluklarını konu alır (Gülbüz, 2020:389). Hasretinden Prangalar Eskittim adlı şiir kitabı bulunmaktadır.

Benzerlikler

Her iki şairin de babası memurdu, ekonomik anlamda sıkıntılar yaşamışlardır. Her iki şair de lise eğitimlerine kadar farklı illerde eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Üniversite eğitimleri içinse Ankara Üniversitesini tercih etmişlerdir.

Her iki şair de yazmaya erken yaşlarda başlamış, Türkçeyi iyi kullanan şairler, yazmadaki başarılarından ötürü beğeni toplamışlardır. Hayatlarının büyük bir bölümünde çağdaş olan şairler şiirlerinde, Anadolu'ya, Anadolu insanına eğilmiş, onların sorunlarını dile getirmişlerdir.

Farklılıklar:

Yukarıdaki benzerlikler yanında şairler arasında farklılıklar da bulunmakta elbette. Örneğin Yavuz Bülent Bakiler Sivas'ta, Ahmet Arif ise Diyarbakır'da doğmuştur. Ahmet Arif, Yavuz Bülent Bakiler'den 9 yıl önce doğmuş; bunun sonucu olarak II. Dünya savaşına ergenlik çağındaki bir genç olarak şahit olmuştur. Yavuz Bülent Bakiler ise henüz 3 yaşındaki bir çocukken II. Dünya savaşı vuku bulur. Ahmet Arif'in yayımlanmış bir şiir kitabı varken, Yavuz Bülent Bakiler'in yayımlanmış 60 civarında kitabı bulunmaktadır. Ahmet Arif'in yayımlanmış tek şiir kitabından bestelenmiş birçok şiiri varken; Yavuz Bülent Bakiler'in yayımlanmış 6 şiir kitabından bestelenmiş 2 şiiri bulunmaktadır. Ahmet Arif şair yönüyle tanınırken, Yavuz Bülent Bakiler ise şairliğinin yanında nesir yazıları, yani yazarlık yönüyle bilinir.

2.2. Şiirlerin Dış Yapı (Şekil) Özellikleri Açısından Karşılaştırılması

Tablo I: Şiirlerin Dış Yapı (Şekil) Özellikleri

Dış Yapı Özellikleri	Yavuz Bülent Bakiler'in Şiiri	Ahmet Arif'in Şiiri
Nazım Şekli Nazım Birimi Ölçüsü Kafiye Örgüsü Mısra Sayısı	Serbest şiir Dize Serbest ölçü Ab cb cb db cb eb.... 20 mısra, 100 kelime.	Serbest nazım (Belli bir ölçü, kafiye ve nazım birimi yok) Serbest ölçü Abbcc defdgcc karmaşık kafiye düzeni 65 mısra, 172 kelime

Tablo II: Şiirlerdeki Harfler

	Şiir (Yavuz Bülent Bakiler)							Şiir(Ahmet Arif)						
	Sesli Harfler			Sessiz Harfler			T	Sesli Harfler			Sessiz Harfler			T
	İnce	Kalın	T	Sert	Yumuşak	T		İnce	Kalın	T	Sert	Yumuşak	T	
1. Mısra	1	5	6	0	7	13	19	6	2	8	4	8	12	20
2.Mısra	0	13	13	4	16	20	33	0	7	7	3	8	11	18
3.Mısra	4	8	12	8	11	19	31	2	9	11	5	9	14	25
4.Mısra	2	10	12	6	10	16	28	1	5	6	0	7	7	13
5.Mısra	2	9	11	5	10	15	26	0	5	5	2	5	7	12
6.Mısra	7	3	10	3	11	14	24	0	4	4	1	3	4	8
7.Mısra	4	11	15	9	13	22	37	0	9	9	5	6	11	20
8.Mısra	10	3	13	5	12	17	30	4	4	8	5	5	10	18
9.Mısra	10	3	13	4	15	19	32	6	0	6	2	5	7	13
10.Mısra	3	5	8	2	11	13	21	1	4	5	4	4	8	13
Genel Toplam	43	70	113	44	116	168	282	20	45	69	31	60	87	160

2.3. Şiirlerin “Konu, Bakış Açısı, Ana ve Ara Fikirler” Açısından Karşılaştırılması

Tablo III: Şiirlerdeki Konular ve Temalar

Yavuz Bülent Bakiler'in şiirinde sırayla “açlık-susuzluk, şükür, çaresizlik, nankörlük, zulüm, acı ve hüznün” gibi kavramların irdelendiği anlaşılmaktadır.	Ahmet Arif'in şiirinde sırayla “Anadolu'nun kadim oluşu, ezilmişlik (mazlumiyet), boyun eğmezlik, direniş özelliği” gibi kavramların irdelendiği anlaşılmaktadır.

Görüldüğü gibi iki şiir arasında konu, bakış açısı, ana ve ara fikirler açısından hem benzerlik hem de farklılıklar bulunmaktadır. Her iki şiirde de ezilme, zulüm görme, zulme karşı mücadele etme gibi özellikler benzer olarak işlenmiştir. Bununla birlikte Ahmet Arif, Anadolu'nun kadim oluşunu konu edinirken, Yavuz Bülent Bakiler kadim oluşuna değinmeden uzun zamana yayılan bir aç-susuz oluşa değiniyor. Ahmet Arif, şiirin sonunda umudu olan bir portre çizerken, Yavuz Bülent Bakiler ise biraz umutsuz görünüyor; acının ve hüznün devam ettiğini ve devam edeceğini vurguluyor mısralarında.

2.4. Şiirlerin Dil ve Üslûp Açısından Karşılaştırılması

Şiirleri, dil ve üslûp açısından sağlıklı bir biçimde karşılaştırabilmek için gerekli olan bazı bilgiler karşılaştırmalı olarak tablo içinde gösterilmiştir.

Tablo IV: Şiirlerde Kullanılan İsim-Fiil Türleri		
	Yavuz Bülent Bakiler'in Şiiri	Ahmet Arif'in Şiiri
Fiiller	Kal-, gör-, nankör çık-, gölge verme-, gel-, git-, döğüş-, iste-, çiğnetme-, düş-.	Ver-, sayıl-, tanı-, utan-, üşü-, kal-, bil-, sağıl-, parçala-, tak-, sal-, selam et-, git-, dayat-, gör-, sev-, yazma-, . iste-, gül-, duy-, rüsva et-, yıkma- ol-, tükür- yürü- gör-, yaratıl-, anla-, öp-, dayan-,
Fiilimsiler	Şükrederek, kalktığım, okuttuğum, büyütüp, diktığım, denince, deyince, akıp, bitmez tükenmez...	Çalışmanın, açtığı, göçüp, bilmeni, vazgeçilmez, atanı...
Zamirler	Ben, de	Ben, kendi, sen, onlar, her biri...
Edatlar		İle
İsimler	Dert, Anadolu, sofrâ, soğan, var, ekmek, bulamaç, hasta, ölüm, yatak, doktor, yüz, ilaç, ağaç, devlet, vergi, akıl, jandarma, kırbaç, ırmak, ad, öte, toprak, gazâ, meydan., tak, zafer, taç, savaş, hilâl, düşman, barış, üst, haç, köy, kasaba, alın teri, muhtaç.	Beşik, Nuh, salıncak, atlı, hamak, çocuk, Havva ana, Anadolu, fukaralık, çıplak, fide, harman, kesat, kardeşlik, beraberlik, atom gülleri, katmer, şair, bilgin, dünya, baş, yıl, seher-sabah uyku, hükümdar, saldırgan, haydut, haraç, üst, İskender, şah, sultan, Köroğlu, Pir Sultan, Bedrettin, dost, kalem, Karayılan, asker, sevda, minare, barikat, selvi dalı, ölüm, Urfa, kurşun, ders, sıra, yüz, cellat, el, kız, oğul, var, gelecek, hasretin koncası, göz, umut, düş, hayın, fesatçı, fırsatçı, <i>tırnak</i> , kitap, iş, diş cihan parçası, el, gün vb...
Sıfatlar	Gümrah, üç beş kırbaç, yolsuz, okulsuz, acılı, mahzun, kulaç kulaç	Dünkü, bir bir, uzak, binlerce, korkunç, nazlı bir nice, namuslu, genç, kaç bin.

Bağlaç	ya.. yahut, ne....ne.	ve, ne..ne, ve
Zarflar	Yıllar yılı, susuz kal-, aç (kal-), zaman zaman, çok kere, hep, en, boşuna, yiğitçe, gölge gölge, hâlâ.	Gölgesiz, sonra, nasıl, mutlak, öyle, garip, mahzun, içeri, dışarı.

Tablo 5: Şiirlerdeki Diğer Dil ve Üslûp Özellikleri

Fiil Kipleri	17'si görülen geçmiş zaman, 4'ü geniş zaman olmak üzere toplam 21 haber kipi kullanılmış.	18'i geniş zaman, 4'ü şimdiki zaman, 2'si öğrenilen geçmiş zaman olmak üzere 24 haber kipi; 7'si emir, 4'ü şart olmak üzere 11 tasarlama kipi (toplam 35 kip) kullanılmış.
Anlamlarına göre cümleler	12'si olumlu, 6'sı olumsuz 18 cümle	36'sı olumlu, 4'ü olumsuz 40 cümle
Yüklemlerinin cinsine göre	12'si fiil, 6'sı isim cümlesi	35'i fiil, 5'i isim cümlesi
Yüklemlerinin yerine göre	14'ü devrik, 4'ü kurallı	25'i devrik, 15'i kurallı
Kelime grupları ve tamlamalar	Sıfat tamlaması: 8 İsim tamlaması: 9 Fiil grubu: 6	Sıfat tamlaması: 11 İsim tamlaması: 8 Edat grubu: 6 Fiil grubu: 7

3. SONUÇ

Bütün bu bilgi, bulgu ve verilere dayanarak, karşılaştırma yapmak gerekirse birkaç madde altında toplayabiliriz:

1. Şiirlerin şairleri açısından farklılıkları benzerliklerinden daha fazladır. Bu farklılıklar doğdukları yer, doğum tarihleri, eser sayıları, etkilendikleri edebi şahsiyetler, dünya görüşü babında artmakta; hassasiyet, konu, konuyu ustaca işleme babında farklılıklar azalmaktadır.
2. Şiirlerin dış yapı özellikleri bakımından benzer taraflarının çok olduğunu söyleyebiliriz. Ancak; Yavuz Bülent Bakiler'in oran olarak Ahmet Arif'e göre olumlu cümleleri olumsuz cümlelerden daha az kullandığını görüyoruz.
3. Yavuz Bülent Bakiler'in oran olarak Ahmet Arif'e göre, isim cümlelerini ve devrik cümleleri daha çok kullandığı görülmektedir.
4. Şiirlerdeki hakim bakış açısı, konu açısından şiirlerin önemli oranda benzeştikleri görülmektedir.
5. Şiirlerde tamlamalar birbirine yakın sayıda kullanılmışlardır.

KAYNAKLAR

- Adıyaman, H., (2014), "Yavuz Bülent Bakiler'in Şiirlerinde Türk Dünyası", Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 3(5), s.52-61.
- Akça, H., (2019), "Yavuz Bülent Bakiler'in Şiirlerinde Modernizm eleştirisi ve Siberetik İnsan Tipi", The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences, 5(1), s.30-37.
- Arif, A., (2009), "Hasretinden Prangalar Eskittim", Metis Yayınları, Ankara.
- Aydoğdu, Y., (2020), "Ahmet Arif'in Şiir Anlayışı ve Gelenekle İlişkisi", Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(4), s.1305-1313.
- Bakiler, Y.B., (2013), "Harman", Yakın Plan Yayınları, İstanbul.

Gürbüz, A., (2020), “Ahmet Arif’in Anadolu Şiirinin Marksist Estetiğe Göre Çözümlemesi”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10(19), s.383-401.

Kanter, M.F., (2001), “Yavuz Bülent Bakiler’in Şiirlerinde Sivas”, TÜBİAR-10, s.112-120.

Uludağ, M.E., (2013), “Ahmet Arif’in Şiirlerinde Anadolu Sevgisinin Yansımaları”, A.Ü., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (49), s.203-210, Erzurum.

SAZSIZ ÂŞIKLAR ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

Sevgi AYDIN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı

ORCID: 0000-0001-8569-7000

ÖZET

Âşıklık geleneği Türk tarihinde ve Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Türk tarihinin başlangıcından itibaren asırların tecrübeleri ile nesilden nesile aktarılmıştır. Bu geleneğin ürünleri birtakım kurallara sahip, şiirin etkileyici ve kalıcı özelliğinden beslenerek günümüze kadar gelmeyi başarmış bir değerler bütünüdür. Âşık ise halk kültüründen beslenen şiirlerini çoğunlukla saz ile dile getiren sözlü kültürün nesilden nesile taşınmasını sağlayan önemli kişilerdir. Gelenek icracısı olan âşıklarımız kendi içerisinde bazı ölçütlere göre ayrılmaktadır. Bunlar saz çalıp-çalamama, karşılaşmalarda bulunup-bulunamama atışma yapıp-yapamama irticalen şiir söyleyip-söyleyememe usta-çırak ilişkisi içinde olup-olmama gibi vb. özelliklerle birbirinden ayrılmaktadır. Günümüzde saz ile şiirlerini irtica eden gelenek icracılarımızın yanında saz çalamayıp sadece şiirlerini dile getiren âşıklarımız vardır. Bu âşıklar geleneğin pek çok özelliği ile yetişmemiş olmasına rağmen gelenek içinde yetişmiş olan gelenek icracıları kadar son derece iyi şiirler yazmış, atışmalarda bulunmuş ve birçok gelenek icracısıyla karşılaşma yapmışlardır. Sazsız âşık olarak tabir ettiğimiz şairlerimizden olan Nazım Hikmet Tanrıku, Bekir Sami Özsoy, Turgut Günay ve Feyzi Halıcı saz kullanmadan sanatlarını sazsız olarak ihya etmişlerdir. Gelenek icracıları ve sazsız âşıkların üzerinde durduğumuz bu incelememizde gelenek icracısı ve sazsız âşık kimdir? Edebiyatımızdaki yeri nedir? Soruları üzerinde durduk ve saz kullanmadan sanatını ihya eden sazsız âşıklarımızdan Nazım Hikmet Tanrıku, Bekir Sami Özsoy, Turgut Günay, Feyzi Halıcı ve Behçet Kemal Çağlar'ın sanatı ve şiirleri üzerinde durarak okuyucularımızı aydınlattık.

Anahtar Kelimeler: Saz çalamamak, Gelenek ve icracı, Sazsız âşıklar

A THEMATIC REVIEW OF THE REEDLESS MINSTRELSY

ABSTRACT

The tradition of minstrelsy has an important place in Turkish History and Turkish Culture. Since the beginning of Turkish history, it has been passed down from generation to generation with the experiences of centuries. The products of this tradition are a set of values that have a number of rules and have managed to come down to the present day by feeding on the impressive and enduring feature of poetry. The artists of Minstrelsy, on the other hand, is an important people who ensures the transfer of oral culture from generation to generation by voicing his poems, which are fed by folk culture, mostly with reeds. Our minstrelsy artists, who are performers of traditions, are divided according to certain criteria within themselves. These are whether or not you can play the reeds, whether or not you can make a conversation, whether or not you can sing poetry, whether or not you are in a master-apprentice relationship, and so on. It is distinguished from each other by features. Today, besides our traditional performers who have regressed their saz and shir, there are minstrels who cannot play saz and only utter their poems. Although these minstrelsy artists did not grow up with many features of the tradition, they wrote very good poems, discussed and encountered traditional artists who had grown up in the tradition, as well as traditionalists.

Nazım Hikmet Tanrikulu, Bekir Sami Özsoy, Turgut Günay and Feyzi Halıcı, who are among the poets we call dear ones, brought their works back to life without using anything. In this review, where we focus on the performers of traditions and lovers without work, who is the performer of traditions and lovers? What is the place of literature? We focused on these questions and enlightened our readers by focusing on the art and poems of Nazım Hikmet Tanrikulu, Bekir Sami Özsoy, Turgut Günay, Feyzi Halıcı and Behçet Kemal Çağlar, one of our reedy lovers who inspired his art without using reeds.

Keywords: Not able to play to the reed, Tradition and Performer, Reedless minstrelsy

GİRİŞ

Âşıklık geleneğinin kökenine baktığımız vakit İslamiyet öncesi Orta Asya'da yaşayan Türklerdeki şaman, kam ve baksı'yı görmekteyiz. Bu ruhani önemli insanlar toplumda yarı kutsal olarak görülmüştür. Toplumda önemli bir yere sahiptir. Sığır-av törenlerinde, yağ-ölüm törenlerinde ve şölen-genel ziyafetlerinde bulunmuş ve bu şölenlerde önemli rolleri üstlenmiştir. Ayrıca bu şahsiyetler törenlere teşrif ettikleri gibi kendi oluşturdukları şiirleri de bu törenlerde icra etmiştir. Toplumda bir hekim görevi görmüş insanlar ve tanrılar arasında bağlantı kurmuştur. Daha sayamayacağımız pek çok işlev gören bu şaman, kam ve baksı'lar toplumun yarı kutsal değerli insanlarıdır. Günümüz âşıklık geleneğinin kökleridir. Zamanla farklı özellikler bünyesine alarak ve farklı şekillere bürünerek günümüze kadar gelmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bünyesine farklı özellikler alarak değişerek ilerlemektedir.

Günümüz âşıkları zaman içerisinde farklı isimler kullanmıştır. Şaman, kam ve baksıdan daha sonraki zamanlarda oğuzlar ozan ismini kullanmaya başlamıştır. Oğuz boylarında kullanılan ozan kelimesi 13 yüzyıl başlarına kadar kullanılmıştır. Zamanla bu ozanların ismi kötüye çıkmaya başlayınca mutasavvıf halk şairleri bu şairlerden kendini ayrı tutmak için âşık ismini kullanma başlamıştır (Köprülü, 196,35). Bu mutasavvıf şairler daha sonra âşıklık geleneği içerisinde var olan âşıklardan kendilerini ayırmak için kendi mahlaslarının başına kul, abdal, pır, budala vb. İsimler koymuştur.

Âşıklık geleneği 17 ve 20 yüzyıla gelen süre zarfında âşıklığın temel çerçevesi belirginleşmiş ve âşık toplantıları düzenlenmiş, fasıllar ve karşılaşmalar yapılmıştır (Günay, 1992,30). Pek çok araştırmacı âşık olan sanatkârdan şu özellikleri aramaktadır. Bunlar genel hatlarıyla şöyledir;

- a. Bir âşığın saz çalıp çalamaması
- b. Bir âşığın doğaçlama yapıp yapamaması
- c. Bir âşığın atışma yapıp yapamaması
- ç. Bir âşığın rüyasında bade içip içmemesidir (Artun, 2019,3).

Bu maddeler nazarında âşıklık geleneği içerisinde varlığını sürdüren âşıkları anlatması bakımından eksik olduğunu görürüz. Âşık tanımlamasının bu maddeler içerisine hapsedilmiş kalıpları daraltılmış olarak da belirtmek isteriz. Çünkü âşıklık geleneği içerisinde büyümemiş fakat mahlas almış şairlerimiz vardır.

Âşıklık geleneği içerisinde büyümüş geleneğe uygun ustalarından eğitim almış pek çok âşık olduğu gibi âşıklık geleneği içerisinde büyümemiş ve usta-çırak eğitimi almamış pek çok sazsız âşığımız vardır. Bu âşıklarımız bu sistem içerisinde büyümemiştir fakat bir âşık gibi mahlas kullanmakta, şiirler yazmakta ve âşıklarımızla karşılaşmalar yapmaktadır. Kocatürk âşık edebiyatı tarzında yazılmış pek çok eseri saz şiiri olarak ele almıştır. Saz çalma ve sazla doğma kıstasları aramamıştır (Kocatürk, 1963:6).

Farklı şair terimleri edebiyatımızda pek çok terim tartışmasına sebep olmuştur. Birçok araştırmacı sazsız âşıkclarımıza hangi ismi verecekleri konusunda sıkıntı yaşamış ve açıkça sazsız âşıkclarla hangi terimin kullanılması gerektiği hakkında net bir cevap bulamamıştır.

Bu terim probleminden sazsız âşık terimi de nasibini almıştır.

Edebiyatımızda âşıklık geleneği içerisinde yer alan pek çok sazsız âşık vardır. Gelenek içerisinde büyümüş âşıkclarımız gibi mahlas alıp bir o kadar sağlam şiirler yazan şairlerimiz bulunmaktadır. Birçok örneği bulunan bu şairlerimizin 5 tanesini incelemeye uygun bulduk. Kalemi kuvvetli olan Turgut Günay, Nazım İrfan Tanrıku, Feyzi Halıcı, Bekir Sami Özsoy ve Behçet Kemal Çağlar saz çalmadan şiirler söylemiştir. Yazdıkları şiirleri gelenek içerisinde büyümüş âşıkclarla birlikte atışmalara yapmıştır.

TURGUT GÜNAY (ÂŞIK FİRKATİ-YETİK OZAN)

Turgut Günay, 1942 senesinde Manisa'nın Soma ilçesinde dünyaya gelmiştir. Fakat Abdurrahman Güzel 1981 yılında yayımladığı bir makalesinde Turgut Günay'ın Samsun Vilayeti, Havza Kazası Çelikalan Köy'ünde dünyaya geldiğini söylemektedir (Güzel, 1981, 24-27). İlkokulu Aydın'da bitirmiştir. Ortaokul ve Liseyi Rize de bitirmiştir. 1965-66 senesinde Ankara üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyat bölümüne bitirdikten sonra Kütahya'da Edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Daha sonraki zamanlarda ise Atatürk Üniversitesi'nde Türk Dili bölümünde asistan olmuş ve doktorasını Atatürk Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi'nde sosyal ve idari bölümler fakültesinde öğretim görevlisi olmuştur (Sakaoğlu,1979,40-43).

Turgut Günay birçok farklı dergide, kongrelerde düzenlenen seminerlerde bildiri sunmuştur. Türk Edebiyatı, Töre ve Hisar adlı dergilerde şiirleri yayınlanmıştır.

Hayatının son dönemlerini ağır bir depresyonla geçiren Turgut Günay 14 Aralık 1978 tarihinde Ankara Ulusta (Sema Otel) kendini asarak hayatına son vermiştir. İntihar etmeden önce yazdığı bir şiiri ise ruh haletini gözler önüne sermiştir. Bu şiir şöyledir;

OTUZ YEDİNCİ DAMLA

Değme geç, değme geç bana tan yeli!
Tünle kırbaçlanmış yüzüm bu sıra.
Yaraya tuz basılır mı?

Gerçi, gönlüm yedi kuşak Ege'li;
Ağrı doruğunda gözüm bu sıra.
Var, gökçe gülleri al eyleyip git!

Bakır bulutları şal eyleyip git!
Kısır ahlâtları dal eyleyip git!
Göge adam asılır mı?
Kırık divitlerde özüm bu sıra

Otuz yedi yıldır seni bekledim;
Kâh beşiğe girdim, kâh emekledim.
Sonunda yarını düne ekledim;
Başak boşa kasılır mı?
Üç değirmen taşı sözüm bu sıra (Özarslan,2010,159).

Bu yazdığı şiirden de bunalımlı zamanlar geçirdiği anlaşılmaktadır.

Turgut Günay hem Firkati hem de Yetik Ozan mahlasları ile şiirler yazmış ve âşıklarla atışmalarda bulunmuştur. Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinde âşık geleneği içerisinde büyümüş âşıklarla yakın temas kurmuştur (Özarslan, 2010,14). Bu âşıklarla âşık toplantılarında şiirler söylemiş atışmalar yapmıştır. Bu alandaki yetkinliğinin kanıtlanmış bir bozkır şairidir. Bu duruma Bozkır şiirini örnek gösterebiliriz;

BOZKIR

Bakıp gözlerine ak geceleri
Yiter belleğinin uzaklarında
Kürklü anılan dönerken geri
Ayrılığın uzun kızaklarında

Açar; sırçalanır gözleri çay çay,
Yüzünde bin parça olur dolun-ay...
Kader bir buz dağı, umut deli tay;
Gam, bozkırın yorgun Kazak'larında.

Birden gökyüzünü yırtar 'alaş'lar,
Yıldızlar ürperir, dünya yavaşlar...
Ölüm-aşırı bir yolculuk başlar
Zaman ölürlen kurt tuzaklarında.

En önde bir adam dağlardan ulu..
Yüreğinde oba oba öç dolu.
Bulmuş karanlıktan sıyrılan yolu;
Tan, Osman Batur'un göz-aklarında (Özarslan,2018, 7677).

NAZIM İRFAN TANRIKULU (İRFANİ BABA-TANRIKULU)

Tanrikulu Kars'ın Selim ilçe'sinde dünyaya gelmiştir. Selim ilçe'sinde ilkokulu bitirdikten sonra Kâzım Karabekir İlköğretmen okulunu kazanmıştır. Daha sonra Ankara Yüksek Öğretmen Okulunu bitirip buradan sonra Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'ni Fizik Bölümü'nden mezun olmuştur. Daha sonra fizik öğretmenliği yapmıştır. Bir Koordinatör olarak MEB Okul Televizyonunu kurmuştur. Bu görevini yaparken bilim ve danışmanlık yanında sunuculukta yapmıştır. 12. Milli Eğitim Şuarası Genel Sekreter Yardımcılığı yapmış 14. ve 15. Genel Sekreter görevini yürütmüştür (Tanrikulu,2000). Edebiyatımızın sazsız âşıklarından olan Tanrikulu halen hayattadır.

Hayatının yanı sıra iyi bir şair olan Tanrikulu âşıklık geleneği içerisinde büyümemiş saz çalmamış bir şairimizdir. Fakat gelenek şairi olmadığı gibi iyi şiirler oluşturmuş ve şiirleri ile gelenek şairleriyle karşılaşmalar yapmıştır. Tanrikulu bu şiirleri ilk zamanlar İrfani Baba mahlası ile dile getirmiş daha sonra İrfani Baba mahlasını bırakarak Tanrikulu mahlasını kullanmıştır.

Kendisinin yazıp yayınladığı Âşıklar Divanı adlı eserinde yazdığı tüm şiirlerinde Tanrikulu mahlasını kullanmıştır (Tanrikulu,2000).

Aşağıda örneğini vereceğimiz Ruhani-Toruni-Tanrikulu atışması uzun olması sebebiyle hepsini vermeyeceğiz.

.....

Tanrıkulu

Hakk'ı bilmeyen gönül
Dolanda kalır kalır
Arif değilse insan
Alanda kalır kalır

Ruhani

Bu hevesi bilmeyen
Bu kafesi bilmeyen
Bu nefesi bilmeyen
Bir anda kalır kalır

Toruni

Düşünürlerse hile
Hile kendisi bile
Şere verirse mola
Olan olanda kalır.

Tanrıkulu

Gerçekleri görmezse
Hatırları sormazsa
Sırrı bana vermezse
Ölen ölede kalır.

Ruhani

Bu inceyi bilmeyen
Bu geceyi bilmeyen
Beş heceyi bilmeyen
Talan talanda kalır.

Toruni

Bak ötüyor bu teller
Ne olacak bu eller
Kim kimleri parseller
Alan alanda kalır

Tanrıkulu

Tanrıkulu ol naçar
İnsan fanidir geçer
Kuşlar yüksekte uçar
Yılan yılanda kalır.

Ruhani

Ruhani doldu saat
Tamam, oldu muhabbet
Yoruldu ise kırat
Dolan dolanda kalır.

Toruni

Toruni ettin rahat
Ne olacak memleket
İltimas ile rüşvet
Çalan çalanda kalır.

Tanrıkulu

İrfan mürşide varır
Gönülden sevgi verir
Kötü dünyada kalır
Kılan kılанда kalır (Tanrıkulu,2000,376-377).

Tanrıkulu'nun atışmasında da görüldüğü gibi geleneğe uygun atışma yapmış ve bu yetkinliğini bu alanda kanıtlamıştır.

FEYZİ HALICI (ÂŞIK FEZAYİ)

Feyzi Halıcı 1922 yılında Konya'da dünyaya gelmiştir. Sekiz çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelen Feyzi Halıcı bu sebeple Fezayı mahlasını kullanmıştır. Beş yaşına girdikten sonra dini eğitim almıştır. 19 Mayıs İlkokulu'nda ilköğretim eğitimi almış Konya Lisesini 1938 yılında bitirmiştir (Önder, 1998). İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Yüksek Mühendisliği'ni bitirmiştir.

Babasının âşıklara ve âşıklık geleneğine olan ilgisinden dolayı kendisinde âşıklık alanına ilgi duymuş Âşık Mehmet Ağadan da etkilenecek kendisini daha sonra bu geleneğin içerisinde bulmuştur (Halıcı, 1988,18). Üniversite okuduğu zamanlarda Çınaraltı Mecmuası'nda şiir kadrosuna alınmıştır. Bu dönemde Orhon Seyfi Orhon, Mustafa Hakkı Akansel, Yusuf Ziya Ortaç, Nebi Barkın vb. gibi şairlerle tanışma olanağı bulmuştur. İlhan Darendelioğlu ile birlikte Toprak adlı mecmuayı altı sayı olarak yayımlamıştır (Yemiş,2010,8-9).

Feyzi Halıcı âşıklık geleneğinde güzel şiirler yazmış ve âşıklarla atışmalarda bulunmuştur. Bu yazdığı şiirler ya teması bakımından ya da temaların işleniş bakımından bir halk aşığının kalemi olduğu bariz bellidir. Tabiat ve aşk temalı şiirler onun ana kaynaklarından sadece bir tanedir. Bu temaya örnek verecek en iyi örneği yaylaya bir gelin geldi adlı şiiridir. Bu şiir şöyledir;

YAYLAYA BİR GELİN GELDİ

Zümrüt tepeler ardından,
Yaylaya bir gelin geldi
Değme âşıklar yurdundan,
Yaylaya bir gelin geldi.

Sözde kalmadı kaviller,
Çalındı güm! Güm! Davullar.
Açarken eflatun güller,
Yaylaya bir gelin geldi.

Al al yaşmaklar pullandı,
Tatlı gamzeler güllendi.
Etraf şenlikle dillendi,
Yaylaya bir gelin geldi.

Meydan ışıklandı ayla,
Gönüller coştı halayla.
Kızlı kızanlı alayla,
Yaylaya bir gelin geldi.

Kına yakıldı ellere,
Poşu bağlandı beller.
Yayla döküldü yollara,
Yaylaya bir gelin geldi.

Kaynadı bakır kazanlar,
Okudu çifte ezanlar.
Oyun oynadı kızanlar,
Yaylaya bir gelin geldi.

Neşe saçıldı yuvaya,
Kurşunlar uçtu havaya.
Yeni gün doğdu güveye,
Yaylaya bir gelin geldi.

Fezai söyler genç, koca,
Bir dernek oldu koskoca.
Eğlendik kırk gün kırk gece,
Yaylaya bir gelin geldi (Halıcı,1998,53-54).

Sadece tabiat alanında şiirler yazmamıştır. Çok farklı konularda da şiirler yazmış ve birçok dergilerde yayımlamıştır. Halıcı halk şiirinin tekniğini kavramıştır. Saz ve söz meclislerinde halıcı saz çalmadan âşıklık geleneğine uygun şiirler yazmış ve âşık tarzı yazdığı şiirlerde kusursuzluğunu korumuştur. Bu kusursuzluğunu güçlü bir edebi kültüre borçludur.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR (ÂŞIK ÖMER)

Çağlar, 23 Temmuz 1908 tarihinde Erzincan'a 2 saatlik uzakta olan tepecik köyünde dünyaya gelmiştir (Gökşen, 1970,14). Orman müfettişi görevi yapan babası Şaban Hami Bey Konya'ya atanınca Çağlar Konya Numune Mektebine başlamıştır (Çağlar, 1970, s. 5529). 1996 yılında Şaban Hami Bey Kuddüs'e göreve gönderilince Behçet Kemal Çağlar Konya'daki okulunu bırakmak zorunda kalmıştır ve Kuddüs'de eğitim almaya başlamıştır. Burada Tekke ve Mevlevi ayinleri yakından görme imkânı yakalamış ve etkilenmiştir. 1997 yılında ise memleketi Kayseri'ye geri dönmek zorunda kalmıştı (Çağlar, 1970,5529). Çağlar İlk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamlamıştır. 1929 tarihinde Zonguldak Yüksek Maden Mühendis Okulu'nu bitirmiştir (Gökşen, 1970,17). Fakat birincilikle bitirdiği bu bölümü babasının zoruyla bitirmiş ve sevmediğini kız kardeşine iletmıştır.

Daha lise yıllarında şiire merak salmış ve yazmaya başlamıştır. Çağlar'ın babası çağların hiçbir şekilde şiire ilgilenmesini istememiş bunu da şiirin karın doyurmayacağına bağlamıştır. Bu sebeple Çağlar'ın ilim ve fende ilerlemesini münasip görmüştür (Gökşen, 1970,16). Fakat Çağlar tüm müdahalelere rağmen babasını dinlemeyerek farklı takma isimler kullanarak şiirler yazmıştır.

Zonguldak Gazetesi'nde yayınladığı şiirleri Behçet Fuat daha sonra da Erdoğan takma isimleri kullanmıştır (Gökşen, 1970, 38-39).

Behçet Kemal Çağlar Edebiyatımızda Âşık Ömer mahlasıyla çok güzel şiirler oluşturmuş ve âşıklık geleneği içerisinde büyümüş âşıklarla atışmalar yaparak maharetini göstermiştir.

Kendisi bu geleneğin kurallarına göre yetişmemiş her şeyden önce saz çalmamış fakat bir gelenek aşığı kadar iyi şiirler oluşturmuş ve bu şiirlerini saz ve söz meclislerinde dile getirmiştir.

Âşık Ömer mahlasıyla yazdığı yar geliyor şiirini örnek gösterebiliriz;

YAR GELİYOR

Çoksa da yaza varmaya
Meyveler dola dallarım
Yar geliyor koparmaya
Eğilin yola dallarım

Ateşinden yolculuğu
Deniz gözler buğu buğu
Mavi göle yeşil kuğu
Dolun kurumuş göllerin

Yar yolunu seçebilsin
Üstümüzden geçebilsin
Dalabilsin içebilsin
Aman durulum sellerim

Aşkım gölgeli çınarı
Gönlüm kaynayan pınarı
Keyfim uçsun arı arı
Taşın petekten ballarım

Sabahımda pembe tüter
Yeşilimde kuşlar öter
Sarılarım şimdi biter
Solmayı bilmez allarım

Hasta olsam yoklamayı
Katil olsam saklamaya
Yar geliyor koklamaya
Güllerim açsın güllerim

Herkes yana bele çıktı

Âşık Ömer bile çıktı

Yar geliyor yola çıktı

Bülbül kesilin dillerim (Teoman,1994,146).

Âşık Ömer mahlasıyla âşıklık geleneğinde nice şiirler yazarak saz ve söz meclislerinde şiirler okumuş veya karşılaşmalar yapmıştır. Bu alanda kendini kanıtlamış nadide kişiliklerden biridir.

BEKİR SAMİ ÖZSOY (ÂŞIK NURİ ŞAHİNOĞLU)

1953 yılında Karaman İli'nin Ermenek İlçesi'nin Adiller Köyü'nde doğmuştur. 4 yaşında başladığı okulu birinci olarak bitirmiştir (Halıcı, 1992,351). Eğitimini Konya'da başladığı İlkokul, ortaokul ve liseyi başarıyla bitirmiştir. 1975 senesinde devlet memurluğunu kazanmıştır. Daha sonra Selçuk Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyat bölümünü bitirerek 1981 yılında mezun olmuştur. Özsoy yüksek lisansını ve doktora eğitimi tamamlayan Bekir Sami Özsoy ilk önce Erciyes Üniversitesi'nde okutman görevine başlamış daha sonrasında ise Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır (Halıcı, 1992, 352).

Âşıklık geleneğine uygun şiirler oluşturmuştur. Bu gelenekte şiir yazarken Devrani, seyyahi, İmamoğlu, samimi ve Nuri Şahinoğlu mahlaslarını kullanmıştır. Seyyahi ve Samimi'yi kendi almıştır. Devrani mahlasını Konya'da âşık Diyarı tarafından verilmiştir. Babası imam olduğu içinde İmamoğlu mahlasını buradan esinlenerek kullanmıştır. Daha sonra 1976 senesinde Halıcı tarafından Nuri Şahinoğlu mahlası verilmiş ve bu mahlası günümüze kadar kullanmaya başlamıştır. Nuri Şahinoğlu mahlasında karar kılması ve diğer mahlasları terk etmesinin sebebi bu mahlaslara sahip âşıkların olmasıdır (Özsoy, 2019).

Lise yıllarında yoksul bir hayat yaşaması, sevdaya düşmesi ve annesinin ölümü Bekir Sami Özsoy'da büyük bir yara bırakmış ve bunun üzerine daha 16 yaşındayken annesinin acısı üzerine ilk dördüğünü yazmıştır (Halıcı, 1992, 351). Bu dördük şu şekildedir;

Ana derdi yar derdine eklendi,

Kara günler görürüm ben görürüm,

Derdim ağırdı ağırı eklendi,

Bir meçhule yürürüm ben yürürüm (Halıcı,1992, 351).

Gördüğü bir rüya üzerine dili çözülür ve Âşıklık geleneği içerisinde varlığını sürdüren âşıklarımızla atışmalar yapıp Âşık Nuri Şahinoğlu mahlasıyla iyi şiirler yazmaya başlamıştır. Feyzi Halıcı ile tanışması onun için farklı kapıların açılmasına sebep olur. Özsoy kendini Âşıklar Bayramı'nda, saz ve söz meclislerinde bulmaya başlamıştır. Hece ölçüsüyle iyi şiirler yazabildiği gibi âşıklarla irticalen şiirde söylemeye başlamıştır. Yazdığı şiirlerini Türk Edebiyatı, Milli Kültür, Çağrı gibi dergilerde yayımlanmaya başlamıştır (Ünver, 2007,190-192).

Yazdığı bir şiiri şöyle örnek verebiliriz;

HABERSİZ

Her sabah doğarak yeni bir güne,

Başlayan var, başlatandan habersiz.

Arı gibi dünya denen kovanda,

İşleyen var, işletenden habersiz.

Anlayamaz işin gizli kısmını,
Göz görmez ki o kuvvetin resmini.
Kendisinden çok kuvvetli hasmını,
Tuşlayan var, tuşlatandan habersiz.

Kalp te otağ kurar gamlar elemeler
Yüz yıl yazsa noksan yazan kalemler.
Bu dünyadan başka başka âlemler
Düşleyen var, düşletenden habersiz.

.....

Görünmez yüzüne onun cemali,
Arar maksudunu bulur kemali.
İnsanoğlu sanki takvim misali,
Kışlayan var, kışlatandan habersiz.

Şahinoğlu hayra yormaz rüyayı,
Namert sever gıybet ile rüyayı.
Eceli gelince fani dünyayı,
Boşlayan var, boşlatandan habersiz (Halıcı, 1992, 353-354).

SONUÇ

Âşıklık geleneğinin belli başlı kriterleri vardır. Bir âşık bu kriterleri yerine getirdiği zaman birçok araştırmacıya göre âşık olduğu kabul edilir. Fakat birçok araştırmacıya göre bu kriterlerin hepsine sahip olmak gerekmez. Âşıklık geleneği kriterlerine göre yetişmemiş birçok şairimiz bulunmaktadır. Bunların birçoğu saz çalmadan fakat mahlas sahibi sazsız âşıklarımızdır. Yukarıda da anlattığımız beş sazsız âşığımız saz çalamamakta fakat şiirlerini ya hazırlıklı olarak önceden kâğıda yazarak ya da hazırlıksız yani doğaçlama bir şekilde irticalen şiirlerini ve atışmalarını yapmıştır. Bir âşık kadar iyi şiirler oluşturan bu sazsız âşıklar saz ve söz meclislerinde birçok âşıkla buluşmuş ve birçok konuda şiirler söylemişlerdir. Bu sazsız âşıklarımız Âşıklar Bayramına da katılarak şiirlerini söylemiştir.

Yukarıda isimlerini verdiğimiz âşıklarımız Anadolu'nun farklı topraklarında doğmuş ve yaratıkları sanatlarıyla Anadolu'nun her yanına yayılmıştır. Anadolu insanın kalbinde yer almıştır. Âşıklık kriterleri ile yetişmiş bir âşık kadar güçlü kalemleri vardır. Kendini yetiştirmiş bir âşıkla rahatlıkla atışmalar yapıp şiirlerini irticalen söylemektedir. Görüldüğü gibi bu sazsız âşıklar sadece saz çalamamaları onların bir âşık olduğunu göstermemektedir. Onlar bu eksikliklerini yazdığı şiirleri irticalen dile getirmeleri ile kapatmaktadır. Bir âşık kadar güçlü şiir yetenekleri vardır.

KAYNAKÇA

1. Artun, Erman, Âşıklık Geleneği ve Âşıklık Edebiyatı, Karahan Kitapevi, 2019.
2. Çağlar, Feyzi, Behçet Kemal'in Hayatı ve Eserleri. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, 1970.
3. Gökşen, E. N. Behçet Kemal Çağlar. Ankara Üniversitesi Basımevi, 1970.
4. Güzel, Abdurrahman, Türk Edebiyatı Dergisi, S. 98, Aralık 1981.
5. Günay, Umay, Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.

6. Halıcı, Feyzi, Âşıklar Bayramı Nasıl Başladı? Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı: 176, Haziran 1988.
7. Halıcı, Feyzi, Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri Güldeste, Ankara, 1922.
8. Halıcı, Feyzi, Yaylaya Bir Gelin Geldi, Ankara, 1998.
9. Kocatürk, Vasfi Mahir, Saz Şiiri Antolojisi, Ankara, 1963.
10. Önder, Fuat, İçerisinden Şiir Geçen Okul, Çağrı, Yıl: 42, Sayı: 461, Nisan 1998.
11. Özsoy, Bekir Sami, 27.03.2019 tarihinde Gürol Pehlivan tarafından alınan görüşme kaydı, 2019.
12. Sakaoğlu, Saim, Turgutcuğum'un Ardından, Töre Dergisi, Yıl:8, Sayı:94 Mart 1979.
13. Tanrıkulu, Nazım İrfan, Âşıklar Divanı, İstanbul, 2000.
14. Teoman, Selcan, Benden İçeri, Ankara, 1994.
15. Ünver, Niyazi, Bekir Sami Özsoy, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi c.7. Ankara AKM yayınları 90.
16. Yetik Ozan, Bütün Şiirleri, (Haz. Doç. Dr. Metin Özarslan) 1. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul
17. Yetik Ozan, (Haz. Doç. Dr. Metin Özarslan) 1. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2010.
18. Yemiş, Mustafa, Feyzi Halıcı'nın Hayatı ve Halk Edebiyatına Katkıları, Manisa, 2010.

BIRKLEYN MAĞARALARI (DİYARBAKIR) VE TURİZM POTANSİYELİ

Prof. Dr. M. Taner ŞENGÜN

Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü.

ORCID: 0000-0003-4039-6591

Muhammed KILIÇARSLAN

Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü

ORCID: 0000-0002-5832-4505

Arş. Gör. Yaren GÖKTA

Harran Üniversitesi Coğrafya Bölümü

ORCID: 0000-0002-2516-9633

ÖZET

Turizm, milyonlarca insanın sürekli ve aktif olarak katıldığı çeşitli sebeplerden dolayı yapmış oldukları seyahatleri ifade etmektedir. Türkiye, özel konumu ile birçok turizm çeşidini bünyesinde barındırmakta ve insanlar için potansiyel bir destinasyon özelliği oluşturmaktadır. Mezopotamya'nın kuzeyinde yer alan Diyarbakır ili Güneydoğu Anadolu Karst Kuşağı olarak bilinen saha içerisinde yer aldığı için çözülmeye elverişli karbonatlı kayalar nedeniyle mağara oluşumuna oldukça elverişli bir sahadır. Araştırmamıza konu olan Birkleyn Mağaraları Diyarbakır il merkezinin 92 km kuzeydoğusunda Lice ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Karstik oluşumların güzel bir örneğini sergileyen bu mağaralar, Dicle'nin bir kolu olan Dipni Çayı'na ev sahipliği yapmasıyla hidrografik bir öneme de sahiptir. Üç adet karstik mağara ve bir adet doğal tünelden oluşan bu mağaralar sisteminin; Arabistan levhasının Avrasya levhasına doğru kuzeye hareketi sırasında sıkışma rejimine bağlı olarak Güneydoğu Torosların Diyarbakır Havzası'na bakan yamacında oluştuğu belirtilmektedir. Ayrıca geçmişten günümüze kadar yoğun bir şekilde kullanılan bu mağaralarda Asurlar dönemine kadar uzanan hükümdar kabartmaları ve yazıtlar gibi önemli arkeolojik buluntulara da rastlanmaktadır.

Birkleyn Mağaraları; gerek jeolojik, jeomorfolojik ve hidrografik oluşum özellikleri, gerekse de geçmiş dönemlerden kalan arkeolojik-kültürel çekiciliğiyle bölgenin turizmine katkı sağlayabilecek bir doğa harikasıdır. Bölge halkı dışında ülke genelinde az kişi tarafından bilinen bu mağaralar, çeşitli nedenlerle henüz tam anlamıyla turizme açılmamıştır. Diyarbakır-Bingöl karayolunun kenarında yer alması mağaralara kolay ulaşım avantajı sağlamaktadır. Bu sebeple Birkleyn mağaraları; mağara turizmi, doğa yürüyüşleri, piknik ve mesire alanları gibi turistik faaliyetlere oldukça elverişli bir ortam sergilemektedir.

Araştırma yapılırken; yerinde gözlem metoduyla çalışma sahası incelenmiş, sahaya ait sayısal yükselti modelleri ve uydu görüntülerinden, ulusal ve uluslararası literatürden faydalanılmıştır. Bu çalışmada çeşitli haritaların yapımında ArcGIS yazılım programı kullanılmıştır. Birkleyn mağaralarının oluşumu ve turizm potansiyelinin değerlendirilmesini amaç edinen bu çalışma ile elde edilmesi muhtemel sonuçlar sürdürülebilir turistik altyapı için gerekli planlamaların yapılması ve Birkleyn mağaralarının turizm değeri kazanmasına katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Birkleyn Mağaraları, Turizm, Mağara, Diyarbakır, Lice

BIRKLEYN CAVES (DIYARBAKIR) AND TOURISM POTENTIAL

ABSTRACT

Tourism refers to the travels made by millions of people for various reasons in which they participate continuously and actively. Turkey, with its special location, contains many types of tourism and creates a potential destination feature for people. Diyarbakir province, located in the north of Mesopotamia, is a very suitable area for cave formation due to the carbonate rocks suitable for dissolution as it is located in the area known as the Southeast Anatolian Karst Belt. The Birkleyn Caves, which are the subject of our research, are located within the borders of Lice district, 92 km northeast of Diyarbakir city center. These caves, which exhibit a beautiful example of karst formations, also have a hydrographic importance as they host the Dipni Stream, a branch of the Tigris. This cave system consists of three karst caves and one natural tunnel; It is stated that during the northward movement of the Arabian plate towards the Eurasian plate, due to the compression regime, it was formed on the slope of the Southeastern Taurus Mountains facing the Diyarbakir Basin. In addition, important archaeological finds such as ruler reliefs and inscriptions dating back to the Assyrian period can be found in these caves, which have been used extensively from the past to the present.

Birkleyn Caves; It is a natural wonder that can contribute to the tourism of the region with its geological, geomorphological and hydrographic formation features, as well as its archaeological-cultural attractiveness from past periods. These caves, which are known by few people throughout the country, except for the local people, have not been opened to tourism yet for various reasons. Being located on the side of the Diyarbakir-Bingöl highway provides the advantage of easy access to the caves. For this reason, the Birkleyn caves; It presents a very convenient environment for touristic activities such as cave tourism, nature walks, picnic and recreation areas.

While researching; The study area was examined by on-site observation method, digital elevation models and satellite images of the field, national and international literature were used. In this study, ArcGIS software program was used in the production of various maps. The possible results of this study, which aims to evaluate the formation and tourism potential of Birkleyn caves, will contribute to the necessary planning for sustainable touristic infrastructure and to the tourism value of Birkleyn caves.

Keywords: Birkleyn Caves, Tourism, Cave, Diyarbakir, Lice

AĞRI/DOĞUBAYAZIT AHMED-İ HANİ KENT MÜZESİ VE ESKİ BAYAZIT EVİNDE BULUNAN 19. YY AİT KİLİM DOKUMA ÖRNEKLERİ

Öğr. Gör Suna TOPÇULU

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Doğubayazıt Ahmed-i Hani Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü-Halıcılık Programı

ORCID: 0000-0001-8415-8224

ÖZET

Ağrı ilinin, en eski tarihli ve en büyük ilçesi olan Doğubayazıt, aynı ismi alan Doğubayazıt Ovasının güneydoğusunda merkeze 95 km uzaklıkta yer almaktadır. Belediye teşkilatı 1876 yılında Beyazıt Sancağı Belediyesi adıyla kurulmuştur. Doğubayazıt hakkında olan bilgiler yazılı kaynaklarda M.Ö. 15. yy'a kadar gitmektedir. Stratejik bir alanda bulunması nedeniyle tarih boyunca birçok boy, kavim ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Her yerleşen topluluk kendinden önceki medeniyeti yok ederek kendi kültürünü yerleştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle de fazla kültür kalıntısı günümüze gelememiş, bölgeye ait taşınmaz milli kültür değerleri fazla bulunmamaktadır. En önemli taşınmaz kültür varlıkları arasında Nuh Tufanında kullanılan ve bizzat Hz Nuh tarafından inşa edilen gemiye ait olduğu düşünülen bir kalıntı, Urartu Sarayı, Meteor Çukuru, Beyazıt Camii, İshakpaşa Sarayı ve Ahmed-i Hani Türbesi yer almaktadır.

Makale konumuz, yörede bulunan Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Beyazıt Evi'nde bulunan 19. yy ait kilim dokuma örneklerini içermektedir. Araştırmada, 24.11.2021 tarihinde müzede bulunan envanter numaraları belli 8 adet düz dokuma hammadde, boyut, teknik, desen kompozisyon ve renk özellikleri açısından incelenmiştir. Çalışmada, nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Müzede yer alan dokumaların analizi yapılmış ve değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Doğubayazıt yöresinde dokunmuş olan kilim dokumaların, Anadolu düz dokuma yaygıları içindeki yeri ve öneminin ortaya çıkarılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğubayazıt, Kilim, Motif, Tasarım, Renk

RUG WEAVING SAMPLES FROM THE 19TH CENTURY EXISTING AT THE AHMED-I HANI CITY MUSEUM AND OLD BAYAZIT HOUSE IN AGRI/DOĞUBAYAZIT

ABSTRACT

Doğubayazıt, which is the oldest and largest region of Ağrı province, is located 95 km from the center in the southeast of Doğubayazıt Plain with the same name. The municipality organization was established in 1876 under the name of Beyazıt Sancak Municipality. Information about Doğubayazıt goes back to the 15th century BC in written sources. Due to its strategic location, it has hosted many tribes, peoples and civilizations throughout history. Each settled community tried to establish its own culture by destroying the previous civilization. For this reason, not many cultural remnants have survived, and there are not many unmovable national cultural values belonging to the region. Among the most important unmovable cultural assets are a ruin thought to belong to the ship used in Noah's disaster and built by Hz. Noah herself, Urartu Palace, Meteor Pit, Beyazıt Mosque, İshakpaşa Palace and Ahmed-i Hani Tomb.

Our article includes 19th century rug weaving samples in Ahmed-i Hani City Museum and former Beyazıt House in the region. In the research, 8 plain woven raw materials with inventory numbers in the museum on 24.11.2021 were examined in terms of size, technique, pattern composition and color properties. Qualitative research technique was used in the study. The weavings in the museum were analyzed and evaluated.

This study is of great importance in terms of revealing the place and importance of rug weavings woven in Doğubayazıt region among plain weaving samples in Anatolia.

Keywords: Dogubayazit, Rug, Motif, Design, Color

1. GİRİŞ

Türk dokuma sanatı, tarihsel süreç içerisinde önemli yere sahiptir. Geçmişten geleceğe köprü görevi gören bu sanatımız, Anadolu’da günlük yaşamın her alanında ihtiyaç duyulan dokuma yaygılarımız, Anadolu yaşam tarzının vazgeçilmez ögesi olmuştur. Kadınlarımız, genç kızlarımız duygu ve düşüncelerini sözel ifade etmek yerine dokuma yaygılarına dökmüş ve her attıkları ilmekte, kullandıkları motiflerde bu duygularını dile getirmiştir. Duygularına tercüman olarak kullandıkları yanıflara isimler vererek, yaşadıkları üzüntü ve sevinçlerini motiflerde kullandıkları renkler yardımıyla anlatma yoluna gitmiştir.

Dokuma sanatı, üretildiği bölgelerde kendine has bir üslup geliştirmiş, ait oldukları bölgenin hammadde, teknik, renkler, kompozisyon tasarımları ve motiflerle hangi bölgeye ait olduklarını vurgulamış, tarihi bir belge özelliği kazandırmıştır. Kullanım ihtiyaçları doğrultusunda yapılan bu eşsiz örneklerle dokuyucunun yaratıcılığı da eklenerek, dokuma kültüründe çeşitlilik meydana gelmiştir.

Tekstil sanatlarından dokumacılık; kirkitli (mekikli), düğümlü, çarpına gibi dokumalar olmak üzere farklı tekniklerden meydana gelmiştir. Kirkitli dokumalar havlı ve düz dokumalar olarak kendi aralarında ayrılmaktadır. Havlı dokumalar, halı dokumalar olarak bilinmektedir. Düz kirkitli dokumalar veya bazı kaynaklarda belirtildiği gibi düz dokuma yaygılar kilim, cicim, sumak ve zili (sili) teknikleri ile yapılmaktadır (Bekiroğlu & Akpınarlı, 2018, s. 29). Dokumasının kolay olması açısından genel itibarıyla en çok düz dokuma yaygılarında kilim dokuma tekniği tercih edilmektedir. Kilim kelimesi, Farsçadan geldiği söylenilmesine rağmen, Türkçe bir kelimedir ve ‘‘gelim’’, ‘‘kelim’’ anlamına gelmektedir. Kilim kelimesi için farklı kaynaklarda, derviş cübbesinin yanı sıra yere serilen yaygı anlamına geldiği belirtilmektedir.

Ağrı Doğubayazıt yöresinde bulunan Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Doğubayazıt Evi, Doğubayazıt Kaymakamlığı, Serhat kalkınma Ajansı ve Ağrı İl Özel idaresinin finansman desteğiyle 2017 yılında kurulmuştur. İslam mutasavvufu ve tarihçi olan Ahmed-i Hani’nin yaşantısı ve eserlerinden yer alan kesitler Ahmed-i Hani Müzesi’nde balmumu heykeller aracılığıyla tanıtılmaktadır. Ayrıca Eski Doğubayazıt Evi’nde yörenin tarihine ışık tutan dokuma kültürü, gelenek görenek, aile yaşantısı gibi sosyal konular silikon heykeller ve kitre bebekler vasıtasıyla canlandırılmaktadır.

Çalışmada, Ağrı Doğubayazıt yöresinde yer alan, son zamanlarda unutulmaya yüz tutmuş olan dokuma kültüründe, yörenin kültür özelliklerini taşıyan düz dokuma yaygılarının tespit edilerek belgelenmesi amacı ile gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir. Müzede teşhir edilen ve envanter numarası belli olan kilim örneklerini içeren bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılarak kataloglandırılma yapılmıştır. Müzede teşhir edilen kilimlerin yerinde incelenerek resimleri çekilmiş ve sınıflandırma yapılmıştır. Doğubayazıt Kaymakamlığı, Kültür Müdürlüğünden kilimlerinde nereden geldiği hakkında detaylı bilgi alınmıştır.

Bu denli özel dokumaların tarihsel süreç içinde kaybolmaması ve gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Çalışmanın kapsamı, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde yer alan dokumalardan oluşmaktadır.

1.1. Doğubayazıt Hakkında

Doğubayazıt'ın doğusunda İran, kuzeyinde Ağrı dağı ve Kars, batısında Taşlıçay ve Diyarın, güneyinde Van (Muradiye) ve İran bulunmaktadır (Alpaslan.1982. s.51).

Tarih boyunca, Taryun, Daryunk, Daruns, Ggohavit, Gökova isimlerini almış olan Doğubayazıt'ın ismi Celayirliler'in hâkimiyetine (1358-1382) girdikten sonra Bayazıt olarak kalmıştır.

"...Celayir Hükümdarı Sultan Hüseyin'in 1382 yılında ölmesi üzerine ülke oğulları arasında paylaşılmıştır. Azerbaycan ve Irak; Sultan Ahmed'e, Dağıstan'ın bir kısmı, Irak'ı Acem ve Ağrı, Bayazıt'a düşmüştür". "...O sırada yukarı Aras boyu merkezi olan Anı Valisi Calayirli Uveys Bahadır oğlu Şahzade Bayazid eski Daryunk kalesi yıkılmış olduğundan onun yerine Yenikale'yi yaptırdı ki, kalenin yapımı 1380 yılında bitti. Buraya, imarcı adıyla, artık Bayazid (Bayazıt) denildiğini görüyoruz..."". Bu kaleye Beyazid-Kal'ası denilmekteydi. Doğubayazıt'ın ismi nam-ı diğer Bayazıt adı Şehzade Bayazıt'tan gelmektedir (Alpaslan. 1984. s.39).

Doğubayazıt ilçesinin kesin olarak hangi tarihte kurulduğu bilinmemesine rağmen yapılan arkeolojik kazılar sonrasında M.Ö. 15. Yy la tarihlendirilmektedir. Coğrafi konumu ile Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan yolların kilit noktasındadır. Bu özelliğinden dolayı, yeni gelen kavimler tarafından kültürel doku ya tahrip edilmiş ya da yok edilmiştir. Yapılan arkeolojik kazılarda, tepeler üzerinde bulunan höyükler, kale kalıntıları, oyulmuş mağaralar, yer altı tünelleri, mahzenler, su yolları gibi eski kültürlerle ve medeniyetlere ait kalıntılar bulunmuştur.

Doğubayazıt, doğudan gelen kavimlerin göç güzergâhında yer alması nedeniyle tarih boyunca Urartu Krallığı, Kimmerler, Medler, Persler, Romalılar ve Sasaniler'in hâkimiyetinde kalırken, Hz. Ebubekir döneminde Müslümanların hâkimiyetine geçmiştir. Celalledin Harezmsâh döneminden sonra İlhanlı hâkimiyetine giren Bayazıt, 1345 yılında Celayirliler tarafından alınmıştır.

Bayazıt, 15. yüzyılın sonuna kadar Timurlular, Karakoyunlu ve Akkoyunlular idaresinde kalmıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın düzenlediği İran seferi sonunda imzalanan Amasya Antlaşması'ndan sonra Osmanlı-İran savaşlarının sonucunda yapılan Kasr-ı Şirin antlaşması ile bugünkü sınır çizilmiştir.

1877-1878 Osmanlı Rus savaşlarında işgale uğrayan Doğubayazıt ilçesi, 1893 Harbi neticesinde Mart 1878 Ayastefonos antlaşması ile Ruslara bırakılmıştır. Bu olaydan dört ay sonra imzalanan Belgrad antlaşması ile Doğubayazıt geri alınmıştır. Osmanlı devrinde Van'a bağlı 14 sancaktan biri olan Bayazıt sancağı, Doğubayazıt olup, Tanzimat döneminde Erzurum'a bağlı sancak merkezi olmuştur.

14 Nisan 1918 tarihinde, Bayazıt, Rus işgalinden kurtarılacak vilayet yapılmış olsa da stratejik konumu sebebi ile idari yönetimin Karaköse'ye (Ağrı'ya) verilmesi uygun görülmüştür. 1927 tarihinde Karaköse (Ağrı) il yapılırken, Doğubayazıt da Ağrı'ya bağlı ilçe olmuştur. 1946 yılında, Karaköse olan şehrin ismi Ağrı olarak değiştirilmiştir. İstanbul'da bulunan Beyazıt isimli ilçeye nüfus müdürlüğünde sürekli karışıklık yaşandığı için 1934 yılında ismi Doğubayazıt olarak değiştirilmiştir.

1. 2. Doğubayazıt Dokumaları

İnsanoğlu var olduğu günden beri barınma, giyinme ve yeme ihtiyacı duymuş, yerleşik hayata geçildiği günden beri de bu ihtiyaçlar artmıştır. Basit olarak sıkıştırılmış yünden yapılan dokuma yaygılar zaman içerisinde değişim göstermiştir. Yün ipliklerin eğilip, mordanlanma usulü ile boyanarak bazen de yün ip aynı renkte bırakılarak düz dokuma yaygıları dokunmaya başlanmıştır. Bu dokumalar kompozisyon, desen ve renk açısından yöreden yöreye farklılık göstermiş, en çok tercih edilen düz dokuma yaygısı ise kilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1 Kilim dokuma

Akademik tanım olarak; atkı yüzü bez ayağı dokuma örgüsüne sahip ve her motif bir atkı ile dokunan atkı bezemeli, çift-yüzlü, tersi ile yüzü aynı görünümüne sahip bir dokumadır. (Soysaldı. 1997. s. 27). Havsız, düz yüzeyli, yer yaygısı olarak kullanılan bütün atkı yüzü dokumalara verilen genel isimdir (Topçulu, 2016. s. 67). İki iplikli dokuma şeklindedir.

1.2.2 Cicim Dokuma

Desen ipliklerinin uçları serbest bırakılır. Bu nedenle dokumanın düzgün tarafında dağınık ve karmaşık ipler görülür. Bu tür dokumalara cicim denir (Deniz, 2000. s. 57). Cicim dokumada, dokuma yüzeyi kabarık olmaktadır. Zemini meydana getiren atkılar ve çözgülerin iplikleri aynı kalınlıkta ve aynı renklerde dir.

1.2.3 Zili (Sili/Zilu) Dokuma

Zili, üç veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan bir düz dokuma yaygı türüdür (Deniz. 2000. s. 18). Zili dokumalar tek yüzü dokuma türündendir. Bu özelliği bakımından sarma motifli cicim dokuma tekniğine benzerdir. Arka tarafından bakıldığında ipler sarmaşık haldedir. Sarma motifli cicimlerde renkli bezemeler dokuma üzerine aralıklı olarak yerleştirilir. Zili de ise zemin tamamen sarma bezemeler ön plandadır. Her ikisinde de sarma motifler dokuma sırasında yapılmaktadır.

1.2.4 Sumak Dokuma

Sumak dokumada, çözgü ipliklerinin üzerine renkli desen ipliklerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür (Acar. 1975. s. 69). Dokuma şekli zordur. Bu nedenle kilim, cicim ve zili dokuma türü gibi yaygın değildir.

1. 2. 5 Tülü Dokuma

Tülü dokumalar hakkında ulaşılan en eski kaynakta tülü; uzun tüylü halı veya dokuma yaygı olarak tanımlanmakta ve tülü dokumalara Anadolu'nun kimi yörelerinde "filikli" veya "köpen" adı verilmektedir (İslimyeli. 1976; s. 837 & Öz. 2019. C.7, S:16, s. 925). Tülü dokumalara yörede "geve" adı verilmektedir. Bu dokuma türünde havlar uzun bırakıldığı için, koyun postuna benzer bir görünüme sahip olup, genellikle geometrik tasarımlarda dokunur.

1.3. DOĞUBAYAZIT DÜZ DOKUMA YAYGILARININ KULLANIM ALANLARI

Düz dokuma yaygıları yörede yer yaygısı, sedir kilimi, yolluk/duvar kilimi, ölümlük kilim, çuval, bebek beşiği, heybe ve eşik kilimleri gibi dokuma şekilleri ile görülmektedir. Bazı düz dokumalar iki şak şeklinde dokunmuştur. İki şak olarak tanımlanan dokumada, aynı desen iki parça halinde dokunup, ortadan iğne yardımıyla dikilmektedir.

1.3.1. Yer Yayıgısı

Yörede oda içerisine sermek üzere dokunmuş olan bu yaygılar, genellikle iki şak halinde dokunmaktadır. Bu tarzdaki dokuma şekli hemen hemen her Anadolu yöresinde karşımıza çıkmakta, genellikle kalın bükümlü ipler ile dokunmaktadır. En fazla nakış görülen örnekler grubuna giren bu tarz dokumalar iliksiz kilim tekniğinde dokunmuştur.

1.3.2. Yolluk/Duvar Kilimi

Yörede en fazla dokunan, düz dokumalar arasındadır. Boylar genellikle 2 metre veya 2 metreden daha fazladır. Yerden ya da duvardan gelecek olan soğuk ve nemi önlemek amacıyla dokunmaktadır.

1.3.3. Ölümlük Kilim

Ölümlük kilim olarak tabir edilen bu tarz dokumalar, sipariş ile de dokunabilmektedir. Özellikle vefat eden kadınların mezara defnedilirken, yabancı erkekler görmesin diye üzerine örtülmektedir. Vasiyet üzerine ya vefat edenle birlikte gömülür ya da hayır işi için cami, medrese gibi yerlere bağışı yapılır.

1.3.4 Çuval Dokuma

Çuval dokumalar genellikle cicim tarzında yapılan dokuma şeklindedir. İçerisinde, arpa, bulgur, buğday gibi kuru bakliyatın yanı sıra, elbiselik ve yük çuvalı olarak kullanılmaktadır. Çuval dokumaların diğer bir özelliği ise yanlarında kuşaklar bulunmasıdır. Buda çuvalın taşınmasına yardım etmektedir.

1.3.5. Bebek Beşiği

İsteğe bağlı olarak kilim ya da cicim dokuma tekniğinde dokunan beşiklerde nakış bulunur. Bozkır hayatının verdiği kurak iklim nedeniyle, bebeklerin dışarıdan gelen zararlı haşeratlara maruz kalmaması için dokunmaktadır. Bu tarz dokumaların yanlarında kuşaklar vardır.

1.3.6 Heybe Dokumalar

Yörede en fazla dokunan kullanım eşyası içerisinde yer almaktadır. Tarlaya giderken içlerine azık koymak ya da alışverişe giderken kullanmak için tasarlanmıştır. Genellikle iki gözlüdür. Omuzda kullanım için imal edilmiştir. Bu tarz dokumalar at veya eşek üzerine de atılmakta, genellikle cicim yahut kilim tekniğinde dokunmaktadır. Heybe dokumalarda, nakışlar yoğun olarak kullanılmaktadır. Bazı heybe dokumalarında bir tarafı düz bez ayağı dokuması görülürken diğer tarafında nakış görülmektedir.

1.4.KATALOG

Bu çalışmada, Ağrı ili Doğubayazıt ilçesinde bulunan Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde envanter numarası belli olan 8 kilim örneğini kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Doğubayazıt ilçesi dokuma kültürünü yansıtan bu örnekleri belgeleyerek, kültürümüze kazandırmaktır. Bu çalışma; Dokumaların gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir katkı sağlayacaktır. Tekstil ürünlerinin hammadde özelliğinden dolayı dış etkenlere karşı savunmaz olduğu bilinmektedir. Bu özelliğinden dolayı dokumalar, zaman içerisinde yok olma tehlikesi ile yüz yüzedir. Bu nedenle bu dokumaların belgelenecek geleceğe taşınması büyük bir önem arz etmektedir. Yörede dokunan örnekleri tanıtmak amacıyla Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Ev'inde teşhir edilen dokumaların, katalog düzeninde sunulması uygun görülmüştür.

Bu katalogun günümüze kadar yeterince araştırılmayan Doğubayazıt yöresi dokumacılığına bir katkı sağlaması amacıyla ve bundan sonraki çalışmalara da kaynak teşkil etmesi hedefi gözetlenerek yapılmıştır.

Katalog çalışmasında envanter numarası olan 8 kilim yer almaktadır. Araştırma kapsamında bulunan envanter numarası bulunan dokumalar fotoğraflanmış, hammadde, teknik, desen, renk, boyut, kullanım şekli gibi fiziksel özellikleri belirlenmiştir. Katalogda yer örneklerin motif isimleri Güran Erbek'in (1986, Anadolu Motifleri Sergisi Kataloğu.) yapmış olduğu çalışmalar esas alınmıştır. Yörede dokuma ve motif özellikleri açısından daha detaylı araştırma yapılması gerekmektedir. Kullanılan motif isimlerinin ve kökenleri konusunda yörede kaynak kişilerle görüşülmesi ve bilgi alınması gerekmektedir.

KATALOG NO	: 1. 1.
Dokunduğu Yer (Yöre)	:Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Kilim-Yolluk
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	:Apti Paşa Cami
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 3.74x80 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, siyah renkler bulunmaktadır.
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Envanter No	: 035
Dokumanın Analizi	: 3.74x80cm ebadında olan kilim dokuma Aptipaşa Cami'sinden Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir.

Kilimde renkler akmış ve bazı yerlerde yırtıklar meydana gelmiştir. Noksanlıkları tespit edilen dokumanın köşeleri dikilerek kopmaması sağlanmıştır. Kilim dokuma iki parça halindedir. Dokumanın birisinde siyah renk boyuna şerit halinde kullanılırken, diğer parçasında kahverengi renk şerit halinde kullanılmıştır. Ayrıca tasarımda kullanılan siyah renk, iğne yardımıyla dikilerek kahverengi ve beyaz rengin arasında ince şerit olarak geçilmiştir. Düz dokuma küçük parçalar halinde dokunarak bir araya getirilmiş olduğu düşünülmektedir. Kilim-yolluk şeklinde tasarlanan dokuma, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde teşhir edilmektedir.

Fotoğraf. 1.

KATALOG NO	: 1. 2.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Yolluk Kilim/Duvar Kilimi
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: Apti Paşa Camii
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 155 X 443 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, açık-koyu kahverengi, sarı, beyaz, ördek turuncusu
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim tekniği
Envanter No	: 0038.
Dokumanın Analizi	: 155x443 cm ebadında olan kilim dokuma, iki şak şeklinde dokunmuştur. Apti Paşa Camii'sinden, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir.

Kilim dokuma da yer yer yırtıklar meydana gelmiştir. Uzun saçaklı olan dokumanın saçaklarında makrome örgüsü bulunmaktadır. Motifler kademeli olarak peşpeşe yerleştirilmiştir. Kullanılan renklerden hakim renk olarak kahverengi ön plana çıkmıştır.

Kilim dokumada kısa ve uzun kenarlarda bordür bulunmamaktadır. İnce bez ayağı dokuma yapıldıktan sonra zemin tasarımına geçilmiştir. Hakim renk olarak kullanılan kahverengi birkaç farklı tonda verilmiştir. Dokuz kuşaktan meydana gelen dokumada, ilk olarak şerit halinde siyah ve beyaz renkte düz dokuma görülmektedir. Dokuz sıradan meydana gelen bu şerit dokumanın siyah renkli bölümünde, tarak motifi kullanılmış olup, kullanılan bu motifte kırmızı, beyaz ve yer yer ördek turuncusu renk görülmektedir.

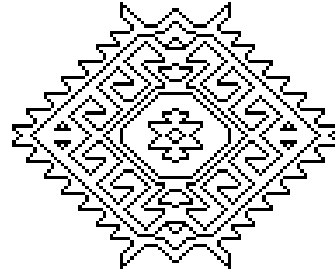
Daha geniş olan ikinci kuşakta, yanyana pıtrak motifi siyah renkte verilmiş olup, bunun içerisinde kahverengi renk üzerine kurt ağzı motifi yerleştirilmiştir. Bu motifin ortasında bereket motifi ve onun ortasına muska motifi ördek turuncusu renkte verilerek ön plana çıkmıştır.

Kilimin orta geniş kuşağında ise, geometrik form içerisinde, canavar izi motifi dikdörtgen form meydana getirmiştir. Bu formun içerisine kurt ağzı motifi yerleştirilmiştir.

Kilimin şak kısımlarından birbirine bağlanmıştır. Ayrıca ortasında bereket motifi, döngü içerisinde kademeli olarak verilmiştir. Yolluk-duvar-kilim, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde teşhir edilmektedir.

Çizim 1. Ejder Motifi İçerisinde Kurtağzı Motifi

Çizim 2. Pıtrak Motifi İçerisinde Bereket Motifi
Fotoğraf.2.

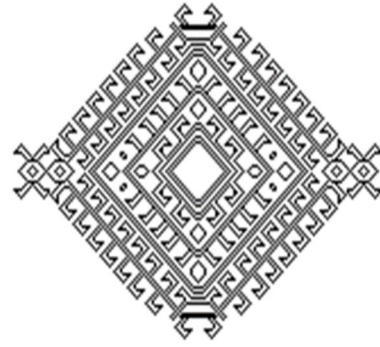
KATALOG NO	: 1. 3.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Yer Yaygısı
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: Apti Paşa Camii
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 145x453 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, ördek turuncusu, açık-koyu yeşil, siyah ve açık pembe
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği, 2 Şak Dokuma
Envanter No	: 0043.
Dokumanın Analizi	: 145x453cm ebadında olan kilim dokuma, Apti Paşa Camiisinden, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir.

Uzun saçaklara sahip olan kilimde renkler akmış ve yer yer yırtıklar görülmektedir. İki şak halinde dokunan yer yaygısının, iplik bükümleri kalındır. İliksiz kilim tekniğinde dokunmuştur.

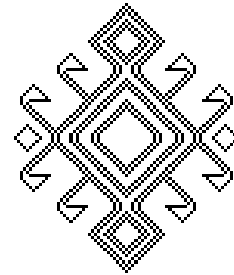
Kilim dokumada bordür bulunmamaktadır. Bordo renkli bez ayağı dokuma yapıldıktan sonra, zikzak şeritlerle su yolu motifi yapılmış ve zemin tasarımına geçilmiştir. Onaltı kuşaktan meydana gelen zeminde, ilk geniş alanda, ikisi tam ikisi yarım halde, baklava dilimlerinin içerisinde akrep motifi, beyaz, mavi, turuncu renkte kademeli olarak işlenmiştir. İkinci kuşağa geçerken aynı şeklide zikzak motifiyle ayrılmıştır. İkinci kuşakta, siyah-beyaz renk olarak dokunan kilimde, beş adet siyah kuşağın üzerinde, tarak motifi kullanılmıştır. Tarak motifleri sol tarafa bakmaktadır. Beyaz kuşakların üzerinde ise, halk arasında çengel-çakmak adı verilen motifler görülmektedir. Üçüncü geniş kuşağa giriş başlamadan önce dar çengel motifleri altıgen form içerisinde verilmiştir. Geniş kuşakta, zemin bordomsu renk üzerine canavar izi motifi büyük baklava dilimi halinde işlenmiştir. Bunun içerisinde ördek turuncusu renk kullanılmış onun içerisinde ise, siyah zemin içerisinde aynı motifin tekrarı yapılmıştır. Yine zemin de aynı motifin yarısı üstten ve alttan verilerek kuşak tamamlanmıştır. İnce dar kuşakta altıgen içerisinde çengel motifi işlenerek dördüncü kuşağa geçilmiştir. Dördüncü geniş kuşakta, dört koyu pembe renk ve beş siyah renkten yapılan dar kuşaklarda yine tarak motifleri sağ tarafa bakmaktadır. Beşinci geniş kuşakta ise, kahverengi zemin üzerine bir büyük bir küçük olarak yerleştirilmiş yeşil, pembe renkte canavar izi motifi verilmiştir. Yine bu motifin üst ve alt tarafına aynı motifin yarısı tekrar edilmiştir. Bu sıralama şekli kilim boyunca devam etmektedir. Yer yaygısı kilim dokuma, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde teşhir edilmektedir.

Fotoğraf. 3.

Çizim 3. Ejder Motifi İçerisinde Kurtağzı Motifi

Çizim 4. Kurtağzı Motifi

KATALOG NO	: 1. 4.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: -
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 4.53x1.45 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, açık-koyu yeşil, siyah, sarı ve siyah renkler bulunmaktadır.
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Dokuma Tekniği
Envanter No	: 043.
Dokumanın Analizi	: 4.53x1,45cm ebadında olan kilim dokumanın menşei hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kilim, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi’nde bulunmaktadır.

Oldukça yıpranmış olan dokumada renkler akmış ve yer yer yırtıklar bulunmaktadır. Dokuma uzun saçaklıdır.

Kilimin tasarımı bordür bulunmamaktadır. Zemini tarak motifiyle ayıran, zemin renginde dar bordür formunda verilen dar kenar geçişi yapılmıştır. Dar kenar geçişlerinde küçük baklava dilimlerinin ortasına yerleştirilen nazar motifi dikkat çekmektedir.

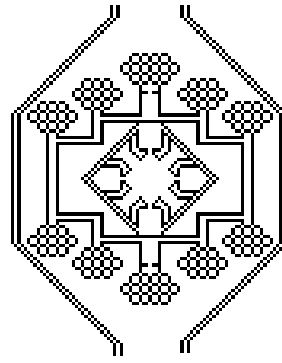
Zemin on bir kuşaktan meydana gelmektedir. Kuşakların altı adedi geniş desenlidir. Diğer beş bordürde, siyah ve beyaz kuşaklar bulunmaktadır. Kilimin başlangıç kısmında dikdörtgen pano ikiye bölünerek sandık formu verilmiştir. Motif içinde motif formu verilerek bunların içerisine sırasına göre canavar motifi izi, turuncu ve beyaz renkle verilmiş olup siyah renkle tanzim edilmiştir. Krem rengi ile su yolu motifi geçilerek tekrar siyah renkten canavar izi formu yarım halde verilmiş olup, baş tarafı taç motifi ile tamamlanmıştır. Aynı şekilde sarı ve pembe ile motif tekrarı yapılarak nihayetlendirilmiştir.

7 adet siyah-beyaz kuşak tasarımında üstten ve alttan siyah-beyaz ve orta kuşakta beyaz renkle düz kilim dokuması yapılmıştır. Siyah-beyaz kuşağın orta bölümde yer alan siyah renkli düz dokuma üzerine çengel motifi karşılıklı olarak tanzim edilmiş ve simetrik olarak pembe, yeşil, turuncu, kahverengi ve sarı renk verilmiştir.

Kilimi meydana getiren üçüncü kuşakta, birbirine bitişik halde verilen, altıgen formun içerisinde siyah renk kullanılmış ve ejder figürü sarı renkle işlenerek içerisine peş peşe küçük baklava dilimi formu verilmiştir. Tasarım, bu kompozisyon sırası ile devam ederek nihayetlendirilmiştir. Kilim, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi’nde teşhir edilmektedir.

Çizim 5. Ejder Motifi İçerisinde Bereket Motifi

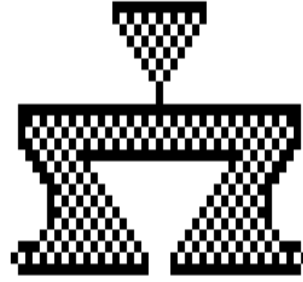

Çizim 6. Sandık Motifi İçerisinde Koç Boynuzu Motifi

Fotoğraf. 4.

KATALOG NO	: 1. 5.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Kilim
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: Apti Paşa Camii
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 90x158 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, açık-koyu yeşil, siyah, sarı ve siyah renkler bulunmaktadır.
Dokuma Tekniği	: Çift Kenetleme İle İliklerin Yok Edilmesi Tekniği, 2 Şak Dokuma
Envanter No	: 044
Dokumanın Analizi	: 90x158 cm ebadında olan kilim dokuma, Apti Paşa Camii'sinden Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir. Dokumada renkler akmış ve yırtıklar bulunmaktadır. İki şak halinde dokunan kilimde sonradan kısa kenarları örüldüğü için saçak bulunmamaktadır. Toplam da onyedince ve kalın kuşaktan meydana gelen kilim dokumada, orta bölümünde siyah renk kullanılmış olup iğne yardımıyla iki dar parça dokuma dikilmiştir. Kilimde simetrik tasarım bulunmaktadır.

Simetri olarak dokunan kilimde zeminin ortasında yer alan siyah dokumanın sağından ve solundan kiremit renginde insan figürü işlenmiş ve bunlar birbirinin aksi yönüne doğru simetrik olarak yerleştirilmiştir. Sarı renk kullanılarak düz dokuma yapıldıktan sonra, insan figürü kahverengi zemin üzerine yine aksi yönde yerleştirilmiş olup, sonra ki kuşakta, kırmızı renk üzerine beyaz renk ile tarak motifi yerleştirilmiştir. Kilim, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde teşhir edilmektedir.

Çizim7. İnsan Figürü

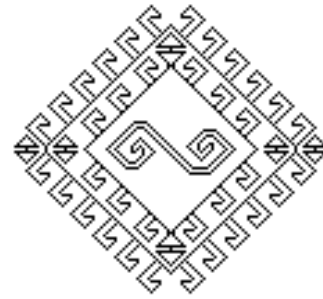
Fotoğraf. 5.

KATALOG NO	: 1. 6.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Kilim –Taban Halısı
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: Apti Paşa Camii
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 2.50x1.60 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, açık-koyu yeşil, siyah, sarı ve siyah renkler bulunmaktadır.
Dokuma Tekniği	: Eğri Atkılı ve İlikli Kilim Dokuma
Envanter No	: 049.
Dokumanın Analizi	:2.50x160 cm ebadında olan kilm dokuma Aptipaşa Camii'sinden Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir. Dokumada herhangi bir noksanlık bulunmamaktadır. Genel itibariyle noksanlık olamamsına rağmen renkler soluk ve akmıştır. Dokuma ince büklüm ipten yapılmıştır. Tek bordürden yapılan kilimin en ve boy kısmında farklı tasarım bulunmaktadır. Kilimin kısa bordüründe siyah zemin üzerine bereket motifinin içerisine bukağı motifini yerleştirilmiştir. Bu tasarım birbirini takip eder şekildedir.

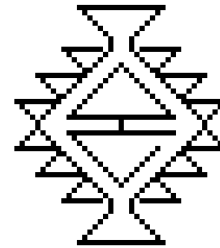
Motifin dışı açık kahverengi içi ise koyu kahverengi olarak verilmiştir. Kilimin uzun bordüründe, yeşil renk üzerine pıtrak motifi ile süslenmiş ve içerisi bukağı motifini ile bezenmiştir. Uzun kenarda zemini bordürden ayırmak için, su yolu motifini kullanılmamış bunun yerine tarak motifini ile ayrılmıştır. Ayrıca tarak motifini zemini bordürden ayırmak için kullanılmıştır.

Kilimin zemininde, kahverengi renk üzerine, altıgen geometrik form şeklinde canavar izi motifini kullanılmıştır. Diğer tasarımlarda olduğu gibi bu tasarımda da altıgen formun üst ve alt tarafı açık bırakılmış, geometri içinde geometri tasarım elde edilmiştir. Bu formun etrafında yine canavar izi motifini kullanılmıştır. Bu motif altıgeni boydan boya sarmıştır. Motiflerin birleşme yerinde muska motifini bulunmaktadır.

Altıgenin iç tarafında, baklava dilimi formu kullanılmış yine aynı şekilde canavar izi motifiniyle çevresi geçilmiştir. Siyah, kahverengi ve pembe renkler kullanılarak renkler arasında bağlantı verilmiştir. Canavar izi motifini farklı renklerle tekrar etmiştir. Ayrıca motifin içerisine yerleştirilen çakmak motifini ile tasarım tamamlanmıştır.

Çizim 8. Canavar İzi Motifi İçerisinde Çengel Motifi

Çizim 9. Pıtrak Motifi İçerisinde Bukağı Motifi
Fotoğraf. 6.

KATALOG NO	: 1. 7.
Dokunduğu Yer (Yöre)	: Ağrı/Doğubayazıt
Dokuma Türü	: Ölümlük Kilim
İnceleme Tarihi	: 24. 11. 2021.
Bulunduğu Yer	: Apti Paşa Cami
Dokunduğu Tarih	: 19.yy.
Ebatları (En / Boy)	: 1.20 x 1.40 cm
Çözüğü –Atkı	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kahverengi, beyaz, açık-koyu yeşil, siyah, sarı renkler bulunmaktadır.
Dokuma Tekniği	: Düz Bez Ayağı Kilim Dokuma

Envanter No : 0165.

Dokumanın Analizi : 1.20 x 1.40 cm ebadında olan dokuma Apti Paşa Camii'sinden Doğubayazıt Ahmed-i Hani kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir. Bordür olmayan düz bezayağı kilim dokumada yirmi dokuz ince kuşaktan meydana gelmiştir. Enine olarak dizayn edilen bu kuşaklardan siyah kuşak üzerinde sarı ve kırmızı renkte birbirini takip eder şekilde ince şeritler atılmıştır. Kilim, Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'nde teşhir edilmektedir.

Fotoğraf. 7.

KATALOG NO : 1. 8.

Dokunduğu Yer (Yöre) : Ağrı/Doğubayazıt

Dokuma Türü : Kilim Yolluk

İnceleme Tarihi : 24. 11. 2021.

Bulunduğu Yer : Apti Paşa Camii

Dokunduğu Tarih : 19.yy.

Ebatları (En / Boy) : 2.34x1.20 cm

Çözüğü –Atkı : Yün

Kullanılan Renkler : Siyah, bordo, sarı, ördek turuncusu, pembe, devetüyü, kahverengi, krem ve kırmızıdır.

Dokuma Tekniği : İlikli Kilim Dokuma Tekniği

Envanter No : 0306.

Dokumanın Analizi : 2.34x1.20 cm ebadında olan kilim, Apti Paşa Cami'sinden Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Bayazıt Evi'ne vakfedilmiştir.

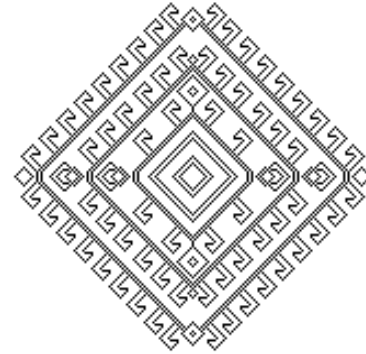
Genel itibariyle iyi durumda olan kilim dokuma kısa saçaklıdır. Renkleri canlı ve parlaktır.

Boyuna tek dar bordürü bulunan kilimde, siyah zemin üzerinde, küçük kare formlarının içerisine yerleştirilen kahverengi-beyaz, turuncu-sarı renklerle muska motifi yerleştirilmiştir. Ayrıca bu kare formların sağına ve soluna nazar motifi beyaz çerçevede kırmızı, kırmızı çerçevede beyaz olarak verilmiştir.

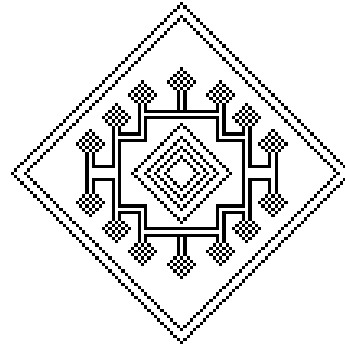
Zemin geniş bir şekilde yedi eşit dikdörtgene ayrılmıştır. Kilimde bulunan ilk dikdörtgen içerisinde zemin rengi olarak yapılan canavar izi motifi farklı renklerde verilmiştir. Bu motif içeriye girdikçe daralan ve etrafı canavar izi motifiyle tamamlanan baklava dilimi şeklindedir.

İkinci dikdörtgen kısımda, dokuz eşit kuşak siyah ve beyaz renkte verilmiştir. Bu kuşakların orta siyah bölümünde çengel motifi tek şeritte altı adet ördek turuncusu, sarı, açık ve koyu yeşil renktedir.

Üçüncü geniş dikdörtgen içerisinde kahverengi zemin üzerine büyük baklava dilimi yerleştirilmiş ve onun içerisine sandık motifi yerleştirilerek köşelerinden küçük yıldız formları çıkarılmıştır. Ayrıca bu motifin ortasına gittikçe daralan geometrik motif içerisine nazar motifi ile nihayatlendirilmiştir. Dokuma sırası bu şekilde devam etmiştir.

Çizim 10. Canavar İzi Motifi İçerisinde Kurtağzı Motifi

Çizim 11. Sandık Motifi İçerisinde Nazar Motifi

Fotoğraf. 8

2. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ağrı ili Doğubayazıt ilçesinde Ahmed-i Hani Kent Müzesi ve Eski Doğubayazıt Ev'inde yer alan dokumalarda zengin bir kültür birikimi görülmektedir. Doğubayazıt kaymakamlığı tarafından kurulan Müzede bulunan el dokumaları yörenin kültür özellikleri yansıtmaktadır. Çevre illerin dokuma kültüründe görülen kompozisyon ve motif tasarımları yörede görülmesine rağmen işlendikleri renk bakımından farklılık arz etmektedir.

Katalog kapsamında analiz edilen düz dokuma yaygıları genel olarak yolluk ve yer yaygısı olarak tanzim edilmiştir. Bu tarz dokumalar Anadolu Türk dokuma sanatında yaygın olarak görülmektedir. Müzede yer alan dokumalar genellikle 19. yy aittir. Müzede teşhir edilen dokuma örneklerinin ebatları, tasarım formu, kullanılan renkler ve teknik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

İncelenen örneklerin kullanım özelliği ve ebatlarına bağlı olarak dikdörtgen şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Bazı örneklerinde iki şak (parça) dokuma yapılmıştır. Analizi yapılan dokumaların atkı, çözgü ve desen ipliklerinde yün malzeme kullanılmıştır. Desen renklendirme ipleri mordanlama usulü ile renklendirilmiştir. Kullanılan renkler arasında özellikle ördek turuncusu ve pembe renk göze çarpmaktadır.

Kilim dokumalarda teknik özellikleri açısından ilikli kilim dokuma (Env. No. 035, 0306.) iliksiz kilim dokuma tekniği (Env. No. 038, 043.), eğri atkılı kilim dokuması (Env. No.049.), düz bez ayağı kilim dokuma (Env. No. 0165.), çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi (Env. No. 044.) ve iliksiz kilim dokuma tekniğinde 2 şak halinde (Env. No: 043 ve 044.) dokumuş olan kilimler tespit edilmiştir.

İncelenen örneklerde kullanılan renklere baktığımız zaman, kırmızı, açık-koyu kahverengi, sarı, beyaz, ördek turuncusu, pembe, devetüyü, açık-koyu yeşil ve mavi renk görülmektedir. Kullanılan bu renkler zamanla solduğu ya da renklerde akma olduğu izlenmiştir.

Katalogda yer alan örneklerde kompozisyon düzenleri incelendiğinde, genel olarak dikdörtgen formlar içerisinde baklava dilimleri ya tam olarak verilmiş ya da yarısı verilmiştir. Baklava dilim formlarının etrafını canavar izi motifi çevrelemektedir. Sandık motifinin (Kat: 4, 8) yanı sıra kurtazı motifi sıklıkla kullanılmıştır. Tarak motifleri ve çengel motiflerine yer verilen tasarımlarda tasarım içinde tasarım, motif içinde motif görülmektedir. Aynı motif farklı renk tonlarıyla büyük formdan küçük forma geçilerek derinlik hissi verilmiştir. Kilim tasarımlarının (Kat: 5) insan figürüne yer verilmiştir. Bordür tasarımları bazı kilim dokumalarda bulunmazken (Kat: 1, 2, 3, 4, 5,) , bazılarında sadece uzun kenarlarında (Kat: 6. 8.) kalmıştır.

İncelediğimiz örneklerin bugünkü haline bakıldığında bazılarının durumun iyi olduğu, bazılarında yırtıklar olduğu, bazılarında renklerin solduğu veya aktığı, bazı örneklerde ise dokumanın etrafı bilinçli olarak dikildiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; incelenen dokuma örneklerinin renk, teknik, kompozisyon ve kullanım özelliklerinin Anadolu Türk dokuma sanatının kültür özelliklerini taşıdığı söyleyebiliriz. Doğubayazıt yöresi dokumaları, yörenin kültür tarihi ve etnoğrafik özelliği açısından geniş bir alanı kapsadığı görülmüştür. Yeniden dokuma kültürünün geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Bekiroğlu, E. & Akpınarlı, F. (2018). “Karakeçili Kilimlerinde Kalitenin Önemi”. Akademik Sanat; Journal Of Art, Desing and Science, S.5. s. 26-41. Ankara.

Alpaslan İ. (1982). Atatürk Yılında Ağrı. Ankara. (Yazılmamış)

Alpaslan İ. (1984). Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü. Ankara. (Yazılmamış)

Acar, B. (1975). Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları, Ak Yayınları, İstanbul.

Deniz, B. (1998). Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları, Duman Ofset Ankara.

Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Erbek, G. (1986). Anadolu Motifleri Sergi Kataloğu, İzmir alman Kültür Merkezi, İzmir.

İslimyeli, N. (1976). “Sanat Terimleri” Ansiklopedisi, (I- II): 837, Ankara Sanat Yayınları: Ankara.

Öz, N. (2019). Tülü Dokumaların Genel Özellikleri ve Bir Koleksiyon Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, (7) S. 16, s. 925- 945 Mart, Araştırma Makalesi, Türkiye.

Soysaldı. A. (1997). “Türk Kilimlerinde Dokuma Teknikleri ve Boyama Özellikleri”, Erdem Halı Özel Sayısı (11), (9): s.27. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Topçulu. S. (2016). “Tokat/Zile Çevresinde Bulunan Havlı ve Düz Dokumalar”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

GÖBEKLİTEPE KALINTILARININ SERAMİK YÜZEYLERE YANSIMASI

Burak GÜLBAĞÇA

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı
ORCID: 0000-0002-6265-3133

Doç. Serap IŞIKHAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
ORCID: 0000-0001-9224-5256

ÖZET

Göbeklitepe, Şanlıurfa şehir merkezinin 15 km kuzeydoğusunda yer alan ve Kara Harabe (Örencik) Köyü'nün 2,5 km doğusunda bulunan bir yapılar topluluğudur. 1963 yılında Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırma Karma Projesi kapsamında İstanbul ve Chicago Üniversiteleri'nin ortaklaşa yaptıkları yüzey araştırmaları tespitinden sonra Göbeklitepe'de 1994 yılında kazı çalışmalarına başlanmıştır. Kazılar sonunda Göbeklitepe'nin arkeologlara göre insanlık tarihinin en eski yapılar topluluğundan biri olduğu tespit edilmiştir. Bölgede 20 adet tapınak saptanmış ancak henüz 8 tanesi gün yüzüne çıkarılabilmektedir. Ortaya çıkarılan tapınakların kalıntılarında hayvan ve insan heykelleri, T biçimindeki dikili taşlar, idoller, çeşitli şekiller, motifler, maskeler, sayısız sembol ve simgelerin bulunması, burada yaşayan insanların dini inançları için tapınakları inşa ettiklerini düşündürmektedir. Bu çalışmada, tapınakların ortaya çıkarılan kalıntılarının sanatsal ve estetik bakımdan yerinde incelenmesi, bugüne kadar yazılmış bilimsel yayınları da dikkate alarak, seramik yüzeylerde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2021'de bölgeyi yerinde inceleme ve araştırma imkânı bulunmuştur. Sembol, heykel ve dikili taşlar özelinde tapınaklarda çok sayıda kalıntı incelenmiş ve bunlardan esinlenerek kalıntıların çağdaş seramik yüzeylere yansımalarına ilişkin tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sembol, Göbeklitepe, çini, seramik

REFLECTING THE REMAINS OF GÖBEKLİTEPE ON CERAMIC SURFACES

Abstract

Göbeklitepe is a collection of buildings located 15 km northeast of the city center of Şanlıurfa and 2,5 km east of the village of Kara Harabe (Örencik). In 1963, excavations were started in Göbeklitepe in 1994 after the detection of surface surveys conducted jointly by Istanbul and Chicago Universities within the scope of the Southeast Anatolia Prehistoric Research Mixed Project. At the end of the excavations, it was determined that Göbeklitepe is one of the oldest collection of buildings in human history according to archaeologists. 20 temples have been identified in the region, but 8 of them have yet to be unearthed. The presence of animal and human statues, T-shaped obelisks, idols, various shapes, motifs, masks, numerous symbols and icons in the remains of the uncovered temples suggests that the people living here built the temples for their religious beliefs. In this study, it was aimed to examine the unearthed remains of the temples artistically and aesthetically in situ and to evaluate them on ceramic surfaces, taking into account the scientific publications written to date. Accordingly, in 2021, it was possible to inspect and investigate the region on the spot.

A large number of relics were examined in temples, especially symbols, sculptures and obelisks, and designs related to the reflection of relics on contemporary ceramic surfaces were carried out based on them.

Keywords: Symbol, Göbeklitepe, tile, ceramic

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en kadim yerleşim yerleri, bereketli hilal olarak gösterilen yukarı Mezopotamya kısmıdır. Bu bölge, ülkemizin güneydoğu bölgesinde bulunan Urfa ve Harran coğrafyasıdır. Urfa ve Harran dinlerin ve mitlerin ortaya çıktığı büyümlü iki şehirdir. Burada kadim Sümer, Asur, Bâbil ve Keldânî devletleri gibi, birçok medeniyet kurulmuş ve yıkılmıştır (Özalp, 2016: 60).

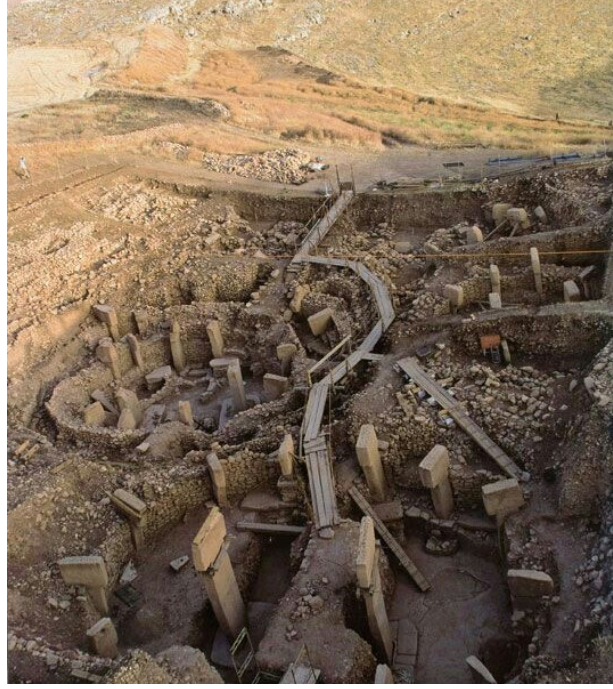
Göbekli Tepe Şanlıurfa şehir merkezinin 15 km kuzeydoğusunda yer alan ve Kara Harabe (Örencik) Köyü'nün 2,5 km doğusunda bulunmaktadır. Burasının Neolitik çanak çömleksiz A-B döneme (MÖ. 10.500- MÖ. 7.500) yani günümüzden 12.000 yıl öncesine ait bir inanç merkezi olduğu düşünülmektedir (Schmidt, 2007:115). Yaklaşık 200-300 metre yüksekliğinde ve kireçtaşı kayalıklardan oluşan bir höyüğün üzerine inşa edilen bu megalitik yapı, Harran Ovası'na hâkim bir konumda bulunmaktadır. Düz kireç taşı platodan yukarıya doğru yükselen bu höyük, bir göbeğe benzediği için *Göbeklitepe* olarak adlandırılmıştır (Kurt&Göler, 2017: 1111).

Göbekli Tepe ilk defa 1963 yılında, İstanbul ve Chicago Üniversiteleri Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırma Karma Projesi kapsamında yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir" (Sümer, 2007:268). 1994 yılında Alman arkeolog Klaus Schmidt tarafından buranın Neolitik Döneme ait olduğu keşfedilmiştir (Başgelen, 2015: 35). 1995 yılında İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Şanlıurfa Müzesi önderliğinde, Almanya Heidelberg Üniversitesi Tarihöncesi Enstitüsü'nün ortak projesi kapsamında kazı çalışmaları başlamıştır (Sümer, 2007: 268).

Bu çalışmada, tapınakların ortaya çıkarılan kalıntılarının sanatsal ve estetik bakımdan yerinde incelenmesi, bugüne kadar yazılmış bilimsel yayınları da dikkate alarak, seramik yüzeylerde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2021'de bölgeyi yerinde inceleme ve araştırma imkânı bulunmuştur. Sembol, heykel ve dikili taşlar özelinde tapınaklarda çok sayıda kalıntı incelenmiş ve bunlardan esinlenerek kalıntıların çağdaş seramik yüzeylere yansımalarına ilişkin tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

1. GÖBEKLİTEPE KALINTILARI

Alman arkeolog Klaus Schmidt başkanlığında yapılan kazılarda bölgenin, diğer arkeolojik kazılarda bulunan Neolitik yerleşim yerlerinden farklı olduğu ve daha önce hiçbir yerde rastlanılmayan dinî yapılar tespit edilmiştir. Özellikle üzerinde hayvan figürlerinin ve sembollerin bulunduğu T biçimindeki dikili taşlar ve bu dikili taşlardan oluşan daire biçimindeki anıtsal yapılar dikkatleri üzerine çekmiştir. 2003 yılında yapılan manyetik ve radar taramalarında en az yirmi adet çemberimsi yapının Göbeklitepe'de bulunduğu tespit edilmiştir (Kurt&Göler, 2017: 1131).

Görsel 1- Göbeklitepe kalıntılarının ortaya çıkarıldığı alan

Kaynak: <https://rekoltedunyasi.com/arastirma/gobeklitepeyi-ozel-yapan-ne/>

Göbeklitepe de gün yüzüne çıkarılan tapınaklar A Yapısı (Yılanlı Dikilitaş Yapısı) B Yapısı (Tilkili Dikilitaş Yapısı), C Yapısı (Erkek Yaban Domuzu Dairesinde), D Yapısı (Taş Çağı Hayvanat Bahçesinde), Aslanlı Dikilitaş Yapısı olmak üzere beş yapı gün yüzüne çıkartılmıştır. Yapıların şekilleri daire ve oval olarak ifade edilmektedir. T şeklinde sütunlarla çevrilmiş aralarını taşlarla doldurularak yapılan yapıların her birinin merkezinde uzunlukları yaklaşık 5-6 metre yüksekliğinde, ağırlıkları 50-60 tona ulaşan iki adet T sütunları bulunmaktadır. Yapıların terrazo zeminine yerleştirilmiş olan merkezi ikiz dikilitaş, soyut bir insan biçiminde yontulmuştur. Daha geniş iki yüzeyi boyunca dirsekten bükülü, elleri ve parmakları öndeki dar yüzeyde birleşmiş ince kollar kabartma şeklinde resmedilmiştir. Daire biçiminde olan yapıların duvarları arasında yer alan on iki ila on üç dikilitaşın kalıntıları da antropomorfik* şekillerin olduğu gözlemlenmiştir, ancak merkezi dikilitaştaki figür bu açıdan çok daha ileri düzeydedir. Figürün elleri üzerinde yer alan birbirine paralel iki kesğin veya yontulmuş iki dikey hattın belde açılan, dokuma bir giysinin kenarlarını temsil ettiği açıktır, bazılarının göre de Katolik rahiplerin taktıklarına benzer bir etol olabilir. T biçimli olduğu, yani çekiç başlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu eser bu haliyle dünyanın en eski üç boyutlu insan tasvirini teşkil eder. Arkeologlar şahsi bir tanrının sembolü olduklarını öne sürmüştür. Belki de bu dikilitaşlar, yapının içindeki kutsal alanı koruyan ikiz genius loci (yerin ruhu) gibi, içeri gelenleri selamlamak için buraya konumlandırılmıştır. Var olduğu düşünülen bu sınır alanı veya kutsal alan, bu dünyanın dışında yer alan öte dünyayı temsil ediyor olmalıydı. Hatta muhtemelen ya ölümle ya da olum benzeri vecit haliyle veya hayvan güçleriyle, büyük atalarla ve mitolojik varlıklarla iletişim kurmak amacı taşıyan, şuur değişikliği yoluyla ulaşılabilecek paralel bir diyara, doğüstü bir dünyaya işaret ediyor olabilirler (Collins, 2019:46 - 50).

* Antropomorfik, antropos insan, morfe şekil demektir. İnsan biçimli anlamına gelir. İnsanî niteliklerin başka bir varlığa atfedilmesidir.

Görsel 2- Dikili Taş
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

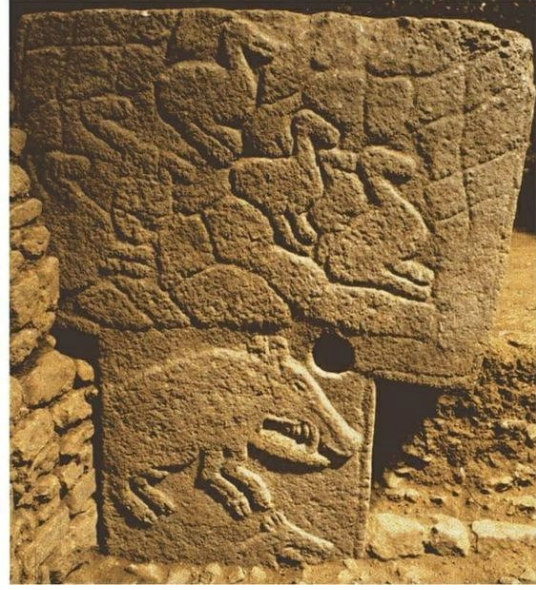

Görsel 3- Dikili Taş Detay
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

Göbeklitepe’de bulunan taş stellerde resmedilen saldırgan hayvan tipleri çoğunluktadır. T biçimli taşlara resmedilen hayvanların görevi kötülüklerden diğer bir ifadeyle tehlikelerden korumak ve korkutmak olduğu tahmin edilmektedir. Tapınağa girmeye hazırlananların üzerine atlamaya hazır-korkutucu hayvanlar sınıfı kategorisi oluşturmuştu. Bunlar kesin ve yaygın biçimde tehditkâr nitelikler taşıyordu. Tapınak ve ritüel seremonisinin bütününde - psikografik açıdan-rol oynuyordu. Göbeklitepe’de av hayvanlarının dışında tilki ve yılan en yoğun kabartmalar arasındadır. Bunların dışında akbaba, akrep, böcek, örümcek, turna ve kuş türleri gibi birçok hayvan çeşidi resmedilmiştir. Ayrıca dikilitaşlar üzerine işlenen hayvanların dönem ve coğrafyada yaygın biçimde görülmektedir (Halis, 2019: 58-59).

Görsel 4- Kurt sembollü dikili taş
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

Görsel 5- Dikili Taş ve detayı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

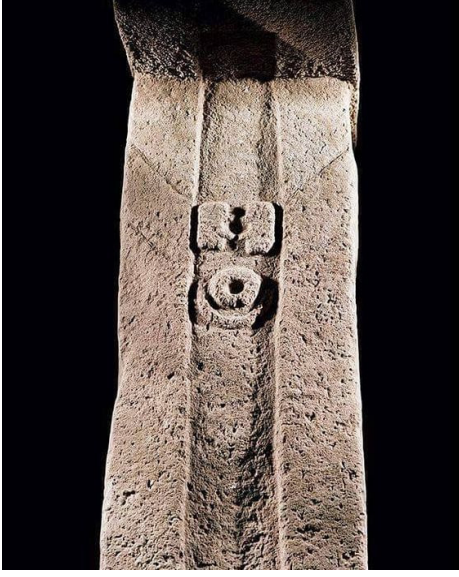
T biçimli taşların üzerinde hayvan betimlemelerinin yanında çeşitli semboller de dikkat çekmektedir. Özellikle H şekli, halka motifi ve U şekli gibi birçok sembole de rastlanmıştır. Klaus Schmidt'in Göbeklitepe'de ortaya çıkardığı verileri anlattığı kitabının bir bölümünde kazı alanında bulunan figüratif unsurların ve sembollerin yorumuna ilişkin bilgiler vermiştir. Schmidt sadece kazı yapan, buluntuları kayıt altına alan bir arkeolog değil aynı zamanda verileri değerlendiren ve yorumlayan bir bilim adamı olduğunu belirtmekten kaçınmamıştır (Schmidt, 2007: 215).

Görsel 6- Dikili Taş ve detayı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

Görsel 7- Dikili Taş ve detayı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

Görsel 8- Dikili Taş ve detayı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

Görsel 9- Dikili Taş ve detayı
(Kaynak: <https://tr.pinterest.com>)

2. DİKİLİ TAŞLAR, SEMBOLLER VE FİĞÜRLERİN SERAMİĞE YANSIMASI

Göbeklitepe kazı çalışmalarına başladıktan sonra ortaya çıkarılan kalıntılar ve günümüzde konuyla ilgili yapılan yayınlar bu araştırmaya yön vermiştir. Bu sebeple 2021 yılında bölgeye yaptığım araştırma-inceleme gezisinde elde ettiğim ve gördüğüm kalıntılar asıl amacımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göbeklitepe'nin tarihi geçmişi ve kültürel izleri seramik-çini tasarımlara kaynaklık ederken detaylarda özellikle, ortaya çıkarılan dikilitaşlar ve üzerlerinde görülen kabartma semboller ve hayvan figürleri tasarımların temasını oluşturmuştur. Seramik malzemeyi bazen bir tuval gibi kullanırken bazen de form-kompozisyon bütünlüğünde kullanarak orada bulunan pek çok dikili taş, sembol ve figürlerin dönemine gönderme yapmak hedeflenmiştir. Bu çalışmada tasarımlar, heykeller ve çanaklar olarak iki başlıkta sunulmuştur. Merkezi T sütunlarından ilham alınarak insan biçimli heykeller çalışılmıştır. Çanak formlarının oluşumunda ise, bölgede bulunan birçok çemberimsi yapının dairesel bir formu ışık olmuştur.

2.1. Heykeller

Günümüzde Göbeklitepe kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılan çemberlerin ortalarında T şeklinde iki sütun bulunmaktadır. Merkezi T sütunların ortalarına doğru daha kısa sütunlarla düzenlenmiş olup bu sütunların en büyük boyu yaklaşık 4.8 metredir. Merkezi T sütunların şeklindeki dikili taşlar adeta bir insan figürü gibi oldukça soyut biçimlenmiştir. Bu dikili taşların üzerindeki el ve kol tasvirli kabartmalar insan figürüne benzetilme kaygısıyla yapıldığı düşüncesini netleştirmektedir. Ancak bu dikili taşlarda bir insan yüzü yoktur. Bölgedeki çemberlerin bir inanç yapısı olduğuna ilişkin veriler sonucuna göre, heykel formatında yapılmış olan bu dikili taşların tanrıları sembolize ettiği görüşü yaygındır (Kurt&Göler, 2017: 1116). Çalışmada dikili taşlardan, merkezi T sütunlarından ilham alınarak tasarım yapılmıştır. Sütunlar üzerinde görülen çeşitli sembollerden ve hayvan figürlerinden yararlanılarak formun üzerine işlenmiştir.

Teknik olarak farklı çamurlar kullanılmış ve renklendirilmiştir. Renklendirici olarak oksitler, renkli astarlar ve sıraltı boyaları kullanılmıştır. Ayrıca seramik bünye üzerinde farklı pişirim teknikleri uygulanmıştır.

Görsel 10- T biçimli dikili taşlar ve kabartmalar
Sağda örnek seramik tasarım uygulaması
yer almaktadır.
Tasarımın yüksekliği:33cm

Görsel 11- T biçimli dikili taşlar ve kabartmalar
Sağda örnek seramik tasarım uygulaması
yer almaktadır.
Tasarımın yüksekliği:33cm

Görsel 12- T biçimli dikili taşlar ve kabartmalar
Sağda örnek seramik tasarım uygulaması
yer almaktadır.
Tasarımın yüksekliği:33cm

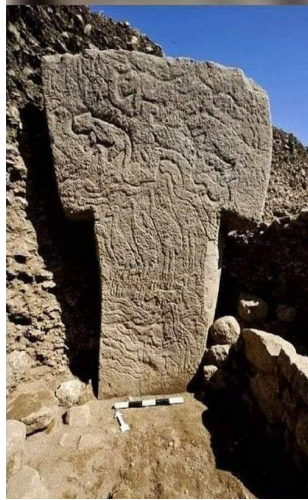

2.2. Çanaklar

Göbeklitepe kazılarında çemberimsi yapıların ortaya çıkarılması seramik tasarımlarında üç boyutlu çanak formlarının tasarımlarının kaynağını oluşturmaktadır. Seramik çanak tasarımlarında form-kompozisyon bakımından, bu bölgedeki T biçimli dikili taşların üzerindeki kabartma tekniği ile yapılmış olan H biçimleri, yatay ve dikey şekillerde yarım ay, daire şekilleri ve ayrıca hayvan figürleri gibi soyut semboller, bu tasarımların çıkış noktası olmuştur. Kutsal olduğu düşünülen bu sembollerin tam olarak anlamları çözülememiştir. Ancak araştırmacılar yarım ay ve daire sembollerinin Güneş ve Ay olarak yorumlamaktadırlar. Tasarımlarda genellikle sütunlar üzerinde görülen çeşitli sembollerden ve hayvan figürlerinden yararlanılarak formun üzerine işlenmiş ya da applike edilmiştir. Teknik olarak farklı teknolojilere sahip seramik çamurları kullanılmış ve renklendirilmiştir. Renklendirici olarak ise oksitler, renkli astarlar ve sıraltı boyaları kullanılmıştır. Tasarımlarımda daha çok toprak tonları kullanılarak farklı pişirim teknikleri uygulanmıştır.

Görsel 13- T biçimli dikili taşlar ve kabartmalar
Sağda örnek seramik tasarım uygulaması
yer almaktadır.
Tasarımın yüksekliği:16cm
Ağız çapı:19cm

Görsel 14- T biçimli dikili taşlar
ve kabartmalar
Sağda örnek seramik tasarım uygulaması
yer almaktadır.
Tasarımın yüksekliği:22cm
Ağız çapı:18cm

5. SONUÇ

Göbeklitepe insanlık tarihinin en eski kalıntılarını ortaya çıkarsa da gizemini hala korumaktadır. Günümüzde yapılan kazı çalışmaları neticesinde bilim adamları bu gizemli tapınak hakkında pek çok yayın yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Göbeklitepe hakkında belki de en merak uyandıracak konu, devrinin sahip olduğu inanç sistemi ve bu sistem doğrultusunda inşa ettikleri yapıların günümüzde nasıl değerlendirilmesi gerektiğidir.

O dönem insanların yaşayışı, toplumsal ve kültürel anlayışı ortaya çıkan buluntularda kendini anlatmaya çalışmaktadır. Ancak bölgede hala devam eden kazı çalışmaları belki de birçok soruya cevap verecek pek çok buluntu ortaya koyacaktır. Her ne kadar şu ana kadar çanak-çömleksiz dönem olarak nitelendirilse de yeme-içme yaşantıları ve kültürel alışverişlerine ilişkin bilgilerin eklenmesiyle bu dönem hakkında açıklanamayan ve gizemini koruyan bilgiler zamanla günışığına çıkması beklenmektedir.

Sadece bilim adamlarının değil birçok sanat alanında da ilgi odağı ve ilham kaynağı olan Göbeklitepe ve kalıntıları günümüzde yeni yorum ve değerlendirmelerle var olmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada Göbeklitepe kalıntılarının gerek üç boyutlu gerekse seramik yüzeylerde dekor olarak yorumlanması hedeflemiştir. Tasarımlar, buluntularda dikkati çeken dikilitaş formları ve üzerlerindeki kabartmalardan esinlenilerek üretilmiş seramik formlardır.

KAYNAKÇA

Başgelen, N. (2015). Nevali Çori/Veba Vadisi'nden Göbekli Tepe'nin Dilek Ağacına: Klaus Schmidt. Aktüel Arkeoloji Dergisi, 46(2015), 30-37. Collins, A. (2019). Göbeklitepe Ve Tanrıların Doğuşu. Alfa İnceleme.

Halis, G. (2019). Göbeklitepe Sembolizmi. Taş Çağından Bugüne Uzanan Anlamların Analizi, İstanbul: A7 Kitap.

Kurt, A. O., & Göler, M. E. (2017). Anadolu'da İlk tapınak: Göbeklitepe. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, 21(2), 1107-1138.

Özalp, H. (2016). İnsanlığın En Eski Tapınağı Göbeklitepe Teolojik Olarak Bize Ne Söyler? Bilimname, 2016(1), 59-74.

Schmidt, K. (2007). "Göbekli Tepe", Türkiye'de Neolitik Dönem. ed. Nezir Başgelen. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Schmidt, K. (2007). Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar. trc. Rüstem Aslan. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Sümer, G. (2007). Anadolu'da Neolitik Dönemde Tanrı ve Tanrıça. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Yelken, M. K. (2019). , İnsanlık Tarihini Değiştiren Arkeolojik Keşif: Göbeklitepe. M. K. Yelken içinde, Heryönü ile Göbeklitepe, s. 1-2.

KİNTSUGİ TEKNİĞİ

Nazlı Nurca Y TURGUTOĞLU KAYGISIZ

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
ORCID: 0000-0003-0529-3853

Doç. Serap IŞIKHAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
ORCID: 0000-0001-9224-5256

ÖZET

Kintsugi; kırık çömlekleri onarma sanatıdır. Altın ile onarım ya da altın yama olarak da bilinen kintsugi, kin – altın ve tsugi – doğrama veya birleştirmek kelimelerinin yan yana gelmesiyle oluşur. Hasarlı seramik objeler, Japonya, Çin ve Kore'de yetişen bir ağaç türünün gövdesinden elde edilen Japonca adı urushi olan bir reçine ile altın tozu kullanılarak onarılmaktadır. Japon seramik tarihi on bin yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Bu geleneksel Japon seramik onarım yöntemi ise 15.yüzyılın sonlarında ve 16.yüzyılın başlarında geliştirilmiştir. Kintsugi; hayatımıza ilham veren, aynı zamanda içinde bir felsefe barındıran, anlamlı bir sanat dalıdır. Seramik onarımında, genellikle hasarın görünmez olması, hatta yeni gibi görünmesi beklenir. Onarım neticesinde nesneler yeni gibi görünür, ancak bir daha eskisi gibi kullanılması pek mümkün değildir. Kintsugi onarım tekniği ise farklıdır, çünkü Japonya'daki seramikler onarımdan sonra bile kullanıma yöneliktir. Bu nedenle kintsugi yöntemi ile onarılan objeler yeni gibi görünmez, aksine eskiye, yaşanmışlığa değer veren, kırılan yerleri ön plana çıkartan (onarım görmüş bu kırıklara manzara adı verilir), onarım sonrasında bile kullanımı mümkün kılan birer objeye dönüşürler.

Bu çalışmada, geleneksel Japon seramik onarım yöntemi olan kintsugi tekniği tanıtılarak, örneklerle sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Onarım, Koruma, Kintsugi

KINTSUGI TECHNIQUE

ABSTRACT

Kintsugi is the art of repairing broken pottery. Also known as repairing with gold or patching gold, kintsugi is formed by the juxtaposition of the words kin – gold and tsugi – to chop or combine. Damaged ceramic objects are repaired using gold powder and a resin called urushi, which is obtained from the trunk of a tree species growing in Japan, China and Korea. Japanese ceramics history dates back ten thousand years. This traditional Japanese ceramic repair method was developed in the late 15th and early 16th century. Kintsugi; It is a meaningful branch of art that inspires our lives and also contains a philosophy. In ceramic repair, damage is usually expected to be invisible, or even look like new. As a result of repair, objects look like new. but it is unlikely to be used as before. Kintsugi repair technique is different, because ceramics in Japan are intended for use even after repair. Therefore, objects repaired by kintsugi method do not look like new, on the contrary, they turn into objects that value the past, the experience, highlight the broken places (these repaired fractures are called landscape), and make it possible to use even after repair. In this study, kintsugi technique, which is a traditional Japanese ceramic repair method, will be introduced and presented with examples.

Keywords: Ceramic, Restoration, Conservation, Kintsugi.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi varoluşundan bu yana toprak ile iç içe yaşamaktadır. Pişmiş toprağın hammaddesini oluşturan çamur, doğada çeşitli renklerde ve değişik özelliklerde bulunabilen bir malzemedir. İlk pişmiş toprak ürünler olarak karşımıza çıkan hayvan ve insan figürleri insanlık tarihinin en eski seramik buluntularıdır. İnsanların yerleşik hayata geçmeleri, tarım ve hayvancılıkla uğraşmaları sonucunda ürünlerin saklanması için kaplara ihtiyaç duyulmuştur. İhtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan çanak-çömlek üretimi böylelikle başlamıştır. İlk seramik kaplar elde biçimlendirilmiş ve açık ateşte ya da çukur içinde ateş yakılarak pişirilmiştir.

Seramik üretiminde; çamur bileşimi, şekillendirme, dekor ve pişirim aşamaları toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Bunun sebebi, toplumun sahip olduğu teknik bilgi, ihtiyaç, beğeni, üretim şekli gibi etkenlerin farklılık göstermesidir (Ökse,2015: 135). En basit anlatım şekliyle seramik; kil ve uygun miktarda suyun karıştırılıp işlenmesi, şekil verilmesi ve pişirilmesidir. Seramik yapısı, çamur adı verilen maddenin karıştırılması, biçim verilmesi, yüzeye uygulanan işlemler ile pişirim aşamasından oluşan tüm işlemlerin kap yüzeyinde ve kırık kesitinde yarattığı izlere göre tanımlanır (Ökse,2012: 16).

Çalışmaya konu olan **Kintsugi**; kırık çömlekleri onarma sanatıdır. Kintsugi, altın (“kin”) ve doğrama veya birleştirmek (“tsugi”) kelimelerinin yan yana gelmesinden oluşmaktadır. Teknik aynı zamanda “altın onarım, altın tamiri” anlamına gelen “kintsukuroi” olarak da bilinir.

2. KINTSUGİ’NİN ORTAYA ÇIKIŞI

Efsaneye göre, 15. yüzyılın sonlarında Japon şogun (ordu komutanı) Ashikaga Yoshimasa (1449-1473), kırılan çay kâsesini onarılması amacıyla Çin’e gönderir. Çin’de metal zimbalarla birleştirme (Ağatekin,2012:42) yöntemi olarak bilinen juci onarım tekniği (Görsel 1) ile kâse tamir edilir. Yapılan onarımdan memnun kalmayan Yoshimasa, Japon ustalardan daha güzel, daha estetik görünen yeni bir onarım yöntemi geliştirmelerini ister. Japon ustalar, hasarlı seramik parçaların çatlaklarını Japonya’da urushi diye bilinen bir cila ve cilanın üzerini altın tozu ile doldurarak uyguladıkları bir onarım tekniği geliştirirler. Böylelikle kırık seramikleri onarma sanatı olarak kabul edilen Kintsugi tekniği ortaya çıkar. (Kanışkan,2018:163) (Longhurst,2019:76).

Görsel 1: Juci Onarım Tekniği (13.y.y.)

3.GELENEKSEL KINTSUGİ TEKNİĞİNDE KULLANILAN MALZEMELER

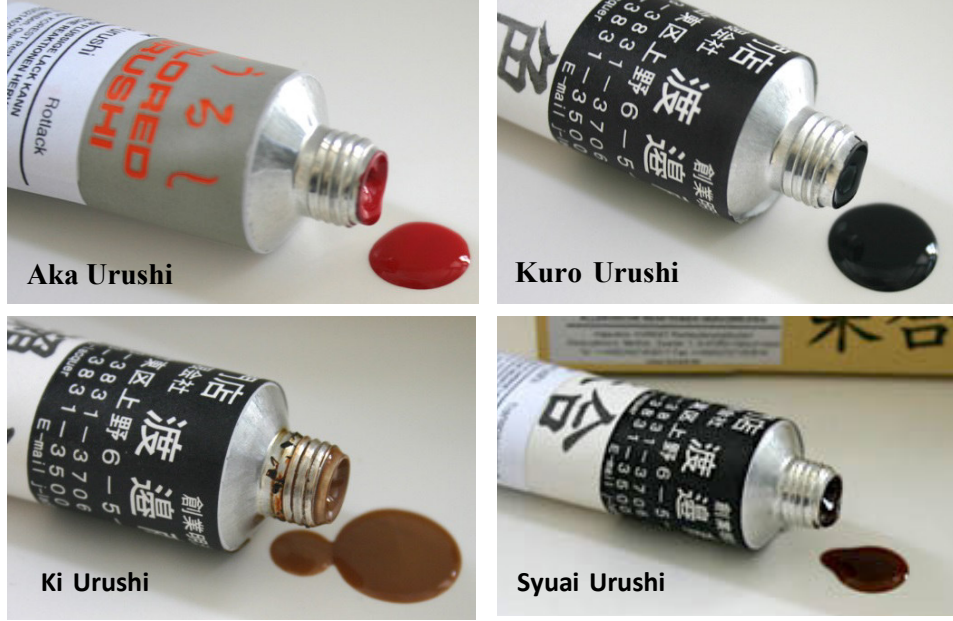
Teknikte cila olarak kullanılan Japonca **urushi** adıyla bilinen reçine, Japonya, Çin, Kore ve Doğu Himalayalar’da sumak familyasına ait urushi **no ki** (Latince: Rhus-verniciiflua veya ayrıca Toxicodendron verniciifluum) ağacından (Görsel 2) elde edilir. Bir **urushi no ki ağacı**, on yıllık büyümeden sonra yaklaşık yarım metrelik bir gövdeye ve on ila on beş metre arasında bir yüksekliğe ulaşır.

Bu ağaçtan bir yılda yaklaşık olarak 200 gram reçine hasat edilir. Ağacın kabuğuna kesici bir alet yardımıyla yatay olarak kesikler atılır, bu süreçte ağacın kendini iyileştirmek için akıttığı özsuyu yani reçine toplanır (Görsel 3). Japonya'nın yanı sıra Çin ve Kore'de de, seramik ve porselen parçalarının tekrar tekrar fırınladığında sırla kaynaştığına dair tarihi belgeler olmasına rağmen, Japon cilası **urushi**, Asya'da seramik ve porselenin onarımı için kullanılan en önemli malzeme olarak kalmıştır. **Urushi** genel olarak Japonca' da cila anlamına gelir, ancak aynı zamanda cila işleminin kendisini de ifade eder. Batı'da karışıklığı önlemek için **urushi**, Japon cilası olarak adlandırılır. (Drescher,2014:113-114).

Görsel 3: Urushi no ki ağacından reçine hasatı yapılırken

Kintsugi tekniğini tam olarak anlamak için malzemeler hakkında biraz bilgi sahibi olmak gerekir. Geleneksel kintsugi onarımında kullanılan; cila (**ki urushi**), pirinç lapası ve altın (**kinpun**) (Görsel5) tekniğin en temel malzemeleridir. Tekniğin uygulanmasında yapıştırıcı elde etmek için kullanılan malzemeler, onarılması istenen seramik bünyenin yapısına göre değişmektedir. Yapıştırıcı yapılırken pirinç yerine pirinç unu veya buğday unu **ki urushi** yerine ise farklı **urushi** (Görsel 4) çeşitleri kullanılmaktadır. Eğer uygulamada altın tozundan sıcak bir altın rengi elde etmek istiyorsak, altın tozunu serpmeden önce, seramik objenin zemininde astar olarak **aka urushi** kullanmak doğru bir tercih olacaktır (Drescher, S.2014:89-90).

Görsel 4: Farklı Urushi Çeşitleri

Görsel 5: Altın tozu(kinpun)

4.GELENEKSEL KİNTSUGİ TEKNİĞİNİN UYGULANMASI

Tekniği uygulamaya başlamadan önce **pirinç lapası** ve **ki urushi**yi belli oranlarda karıştırarak bir yapıştırıcı (tutkal) elde edilir. **Pirinç lapası** ve **ki urushi** karışımından elde ettiğimiz yapıştırıcıya **sokkui urushi** denir (Drescher, S.2014:141).

Görsel 6: Pirinç lapası ve ki urushi karışımı

Görsel 7: Pirinç lapası ve ki urushi karıştırılarak elde edilen yapıştırıcı

Görsel 8: Kırık seramik parçalar

Görsel 9: Kırık seramik parçalara yapıştırıcının sürülmesi

İlk aşamada; elde edilen yapıştırıcı (**sokkui urushi**) kırık seramik parçalar arasına sürülerek (Görsel 9) birleştirme işlemi yapılır.

Görsel 10: Urushi furo

Görsel 11: Çatlakların kuro urushi ile kapatılması

Görsel 12: İkinci kat sürülen aka urushi üzerine altın tozu serpilmesi

Birleştirilen seramik parçalar, urushinin sertleşmesi (yapışkanın kuruması) ve kimyasal dönüşümlerin gerçekleşmesi için %65-%85 bağıl nem aralığında, yaklaşık 25°C sıcaklıktaki, Japonca adı **urushi furo** (Görsel 10) olarak bilinen özel nemli bir odada bekletilir. Bekleme süresi mevsimsel değişiklikler ve bağıl nemdeki değişimlere bağlı olarak değişse de ortalama süre 2 ila 3 hafta arasındadır.

Nemli odada (urushi furo) bekletilerek tamamen yapışması sağlanan seramik obje için ikinci aşamaya geçilir. Öncelikle; kırık seramik parçalar arasına sürülen yapıştırıcının, birleşim yerlerinden (çatlaklar arasından) taşan fazlalıklar bir parça odun kömürü ile zeminden temizlenir. Daha sonra, temizlenen çatlakların üzerine bir fırça yardımıyla **urushi (kuro urushi)** sürülür (Görsel 11). Bu işlemden sonra seramik obje ikinci kez nem odasında bekletilir.

Üçüncü aşamada; altın tozu uygulamasından önce çatlakların üzerine son kez (altın tozunun yapışması için) astar olarak urushi (aka urushi) sürülür. Sürülen urushi üzerine ise bir fırça (ashirai kebo) yardımıyla altın tozu serpilir (Görsel 12). Ardından seramik obje son kez nem odasına alınır.

Bir dizi zahmetli uygulamadan sonra, kırıklar yerini altın ile zenginleştirilmiş sanat eserine bırakır.

Görsel 13: Geleneksel Kintsugi yöntemi ile onarılmış seramik obje

5.MODERN KINTSUGİ ONARIM YÖNTEMLERİ

Geleneksel kintsugi tekniğinin zahmetli, kullanılan malzemelerin pahalı ve ulaşılabilirliğinin zor olmasından dolayı günümüzde daha basit uygulama yöntemleri geliştirilmiştir.

1.Modern kintsugi tekniğinde kullanılan malzemeler epoksi reçine ve altın ya da mika tozudur. Bu yöntemde yapıştırıcı olarak epoksi reçine kullanılmaktadır. Epoksi reçine kırık seramik parçaların arasına sürülür (Görsel 14-a) kısa sürede kurumaya başladığı için, kırık seramik parçalar dikkatli ve hızlı bir şekilde birleştirilir (Görsel 14-b).

Görsel 14-a: Kırık parçaya epoksi uygulaması

Görsel 14-b: Kırık parçaların birleştirilmesi

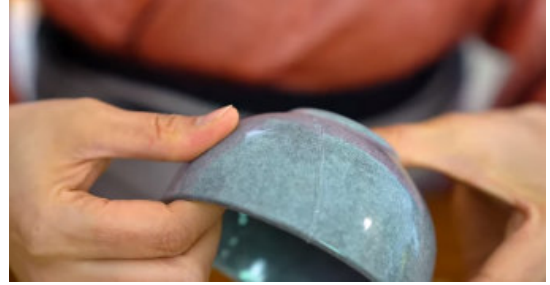
Görsel 14-c: Çatlaklardan taşan epoksi üzerine altın tozu serpilmesi

Görsel 14-d: Modern kintsugi yöntemi ile onarılmış kase

Görsel 15-a: Epoksi- altın tozu karışımından elde edilen yapıştırıcının kırık parçaya sürülmesi

Görsel 15-b: Kırık parçaların birleştirilmesiyle çatlaklardan taşan epoksi-altın tozu karışımı

Kırık seramik parçaların birleştirilmesi esnasında yapıştırıcı, çatlaklar arasından taşma yaparak bir kabartı oluşturur. Bu taşan yapıştırıcının üzerine altın tozu serpilerek kintsugi etkisi verilir(Görsel 14-c).

Görsel 15-c: Epoksi-altın tozu ile onarılmış kâse

Görsel 15-d: Epoksi-altın tozu ile onarılmış çay kaseleri

Görsel 16-a: Epoksi ile kırık parçaların yapıştırılması

Görsel 16-b: Epoksi ile birleştirilmiş kâse

Görsel 16-c: Çatlakların urushi ile kapatılması

16-d: Urushi üzerine altın tozu serpilmesi

Görsel 16-e: Kintsugi tekniği ile onarımı yapılmış kâse

2. Diğer bir uygulama yönteminde ise epoksi reçine ve altın ya da mika tozu karıştırılarak bir yapıştırıcı elde edilir. Bu yapıştırıcı kırık olan seramik parçaların arasına dikkatli bir şekilde sürülür. Epoksi kısa sürede kurumaya başladığı için yine kırık parçalar dikkatli ve hızlı bir şekilde birleştirilir. Kırık parçaların birleştirilmesi esnasında yapıştırıcı, çatlaklar arasından taşma yaparak bir kabartı oluşturur ve böylelikle kintsugi etkisi verilmiş olur. Bu yöntem modern kintsugi tekniğinde uygulanması en kolay yöntemdir.

3. Modern kintsugi onarımı olarak uygulanan farklı bir yöntem daha vardır. Sadece epoksi kullanılarak yapılan uygulamalara göre daha iyi bir sonuç elde edilmektedir. Seramik parçaları birleştirmek için yine, yapıştırıcı olarak epoksi reçine kullanılır. Epoksi kırık seramik parçaların arasına sürülür (Görsel 16-a) kısa sürede kurumaya başladığı için, kırık seramik parçalar dikkatli ve hızlı bir şekilde birleştirilir. Epoksinin kuruması için 24 saat bekledikten sonra çatlaklardan taşan fazla yapıştırıcı temizlenir.

Temizlenen çatlakların üzerine bir fırça yardımıyla urushi sürülür(Görsel 16-c), pürüzsüz bir yüzey elde etmek için 3-4 kez ince urushi katmanları (12 saat arayla) uygulanabilir ve son olarak altın tozu serpilerek(Görsel 16-d) işlem bitirilir. 1 hafta sonra fazla altın tozu yıkanarak temizlenebilir ve seramik obje kullanıma hazır hale gelir(Görsel 16-e).

6.KINTSUGİ 'DE FARKLI ONARIM YÖNTEM VE ÜSLUPLARI

Geleneksel Kintsugi tekniğinde farklı uygulama üslupları geliştirilmiştir. Günümüzde de bu üsluplar diğer uygulama yöntemlerinin yanı sıra kullanılmaktadır. Bunlardan ilki **maki e** ya da **makienaoshi**' dir. Onarımı yapılacak olan seramik objenin üzerinde önceden var olan ve kırılan parça ile bir kısmı kaybolmuş dekorun devamlılığını sağlamak için yapılan bir uygulama yöntemidir. Bu uygulamada seramik objenin önce eksik kısmı tamamlanır. Daha sonra tümlenen seramik objede eksik bir desen varsa desen tamamlama işlemi yapılır (Görsel 17). Eğer desen yoksa seramik objenin kayıp parçasının yerine, tamamen altın tozu doldurarak onarım işlemi tamamlanır.

Görsel 17: Maki e (Makienaoshi) yöntemi ile dekor tamamlama

Görsel 18: Maki e (Makienaoshi) yöntemi ile kayıp parça tamamlama

Diğer bir üslup ise **yobitsugi** dir. Bu üslup kırık olan seramik objenin, herhangi bir parçasının kayıp olduğu durumlarda uygulanır. Kayıp parçanın yerine, tamamen farklı olabilen, başka bir seramikten alınan parça ile onarım yapılır.

Görsel 19: Yobitsugi yöntemi ile onarılmış kâse

Görsel 20: Yobitsugi yöntemi ile onarılmış tabak

Görsel 21: 15.y.y. da yapılmış- Yobitsugi yöntemi ile 18.y.y.da onarılmış tabak

7.KINTSUGİ TEKNİĞİ İLE ONARILMIŞ GEÇMİŞ YÜZYILLARA AİT SERAMİK KAPLAR

Görsel 22: 16.y.y.

Görsel 23: 16.y.y.

Görsel 24: 16.y.y.

Görsel 25: 16.y.y.

Görsel 26: 17.y.y.

Görsel 27: 18.y.y.

Görsel 28: 18.y.y.

Görsel 29: 18.y.y.

Görsel 30: 18.y.y.

8.GÜNÜMÜZDE KINTSUGİ TEKNİĞİNDEN ESİNLENEREK TASARIM YAPMIŞ SANATÇILAR

Görsel 31: Elisa Seehan

Görsel 32: Joana Meroz

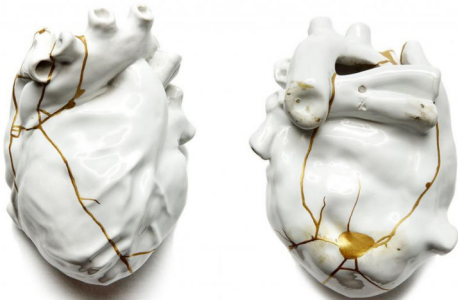
Görsel 33: Yee Sookyung

Görsel 34: Tomomi Kamoshita

Görsel 35: Yoko Ono

Görsel 36: Tj Volonis

Görsel 37: Yugo Isaji

8.SONUÇ

Kintsugi kırılan çanak ve çömlekleri tamir etme, onarma tekniği olarak bilinse de aslında bir bir çeşit sanat ve sanata felsefi bir yaklaşımdır. Kırılan objeler yaşanmışlık izleri taşıyorsa değerlidir ve yeniden aynı değeri yaşatmak için var olması gerekir. Bu nedenle kintsugi bir seramik objeyi, eskisinden daha işlevsel daha güzel ve estetik hale getirmeyi amaçlar.

Kusurlu güzellik; Wabi-Sabi, bir Budist öğretisinin en güzel örneklerinden birini yansıtır. Kusurları benimseme bu anlayışın temelidir. Kintsugi bu anlayışın eylemsel ifade tekniğidir. Kırılan objeleri hasarlı olarak değil de yaşanmışlık olarak gören bir sanat olup deneyimin önemini anlatır. Kırılan objelerin onarımında kullanılan altın ve gümüş gibi değerli madenlerin kullanılması, kırıkların altınla kaplanarak o objenin değerini hatırlatmak daha da değerli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmayla Kintsugi tekniğinin ortaya çıkışı, geleneksel kintsugi uygulamalarından örneklerle az bilinen bu çok özel tekniğin sadece geçmişte kırık bir objeyi onarma değil aynı zamanda felsefi bir yaklaşım olduğu ortaya konulmuştur. Geçmişin bu özel tekniği günümüz sanatçıların da dikkatini çekmiştir. Modern dünyada sanatçılar bu tekniğin sadece onarım amaçlı değil aynı zamanda sanatsal tasarımlar ve üretimler yapılabileceği mesajını da vermektedir.

KAYNAKÇA

- Drescher, S. (2014). Kintsugi Technique, 2.Baskı, Korest, Almanya.
- Herbert F.J. Sanat Müzesi-Lake Sanat Müzesi.(2008).Flickwerk:The Aesthetics of Mended Japanese Ceramics,Lake Sanat Müzesi,Münster/Almanya.(ISBN 3-930090-21-X)
- Longhurst, E.N. (2019). Japonizm Ikigai, Orman Banyosu, Wabi-Sabi Ve Daha Fazlası, Pegasus Yayınları, İstanbul.
- ÖKSE, A. T. (2012). Ön Asya Arkeolojisinde Çanak Çömlek, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- ÖKSE, A. T. (2015). Arkeolojik Çalışmalarda Seramik Değerlendirme Yöntemleri, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kanışkan, E. (2018). Kintsugi: Yara İzlerinin Güzelliği, Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 21 2018/2
- AĞATEKİN, E. (2012).Seramik Sanatında Alternatif Bir İfade Aracı Olarak Atık Seramik Kullanımı, Sanatta Yeterlik, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü,Seramik Anasanat Dalı, Eskişehir.

İnternet Kaynakları

<http://www.kintsugi.de/urushi.html>

Görsel Kaynakça

- Görsel 1:** <https://www.japanhouselondon.uk/discover/stories/kintsugi/>
Görsel 2-3: <https://web-japan.org/niponica/niponica25/en/feature/feature03.html>
Görsel 4-5: <http://www.kintsugi.de/urushi.html>
Görsel 6: Drescher, S. (2014). Kintsugi Technique, 2.Baskı, Korest, S:93 Almanya.
Görsel 7: Drescher, S. (2014). Kintsugi Technique, 2.Baskı, Korest, S:95,Almanya.
Görsel 8-9: <https://www.kintsugi.de/galerie.html>
Görsel 10: Drescher, S. (2014). Kintsugi Technique, 2.Baskı, Korest, S:88,Almanya.
Görsel 11-12-13: <https://www.kintsugi.de/galerie.html>
Görsel 14a-14b-14c-14d: <https://www.youtube.com/watch?v=QEJ23t940UY>
Görsel 15a-15b-15c-15d: <https://www.youtube.com/watch?v=RqWyKFZbPzI>
Görsel 16a-16b-16c-16d-16e: <https://www.kintsugioxford.com/repairing-a-single-break.html>
Görsel 18: <https://historydaily.org/kintsugi-the-ancient-art-of-broken-pieces>
Görsel 19: <https://www.yoair.com/blog/japanese-art-kintsugi-and-contemporary-artworks/>
Görsel 20: <https://www.kintsugioxford.com/>
Görsel 17-21/30: Herbert F.J. Sanat Müzesi-Lake Sanat Müzesi.(2008).Flickwerk:The Aesthetics of Mended Japanese Ceramics,Lake Sanat Müzesi,S:25, Münster/Almanya.(ISBN 3-930090-21-X)
Görsel 31: <https://elisasheehan.com/collections/eggshells>
Görsel 32: <http://www.theornamentedlife.com/>
Görsel 33: <https://www.yeesookyung.com/translated-vase->
Görsel 34: <https://rittau.jimdofree.com/kin-tsugi/>
Görsel 35: <https://www.pinterest.dk/pin/152278031127546438/>
Görsel 36: <https://www.thelovepost.global/file/lovepost-tj-volonis-kintsugijpg>
Görsel 37: <http://www.isajiyugo.com/2015.html>

BATI RESİM SANATINDA KALP İMGESİ

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba RENKÇİ TAŞTAN

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

ORCID: 0000-0002-5359-2981

Özet

Bu araştırma, 20. ve 21. yüzyıl batı sanatındaki yapıtlarda *kalp* imgesinin bir incelemesini ortaya koyar. Araştırmanın amacı, kalp imgesinin farklı üsluplardaki biçimsel, anlamsal ve teknik yorumlamalarını incelemek ve bu sanatçıların yapıtları üzerinden okumalar gerçekleştirmektir. Bu amaçla, yapıtlarında kalp imgesine yer veren geçmiş ve günümüz yüzyılda öne çıkan sanatçıların yapıtları incelenerek araştırmanın içeriği oluşturulmuştur. Araştırma yönteminde ise; nitel yönteme dayalı literatür tarama modeli ve betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmada esas konuya temel oluşturması için; hayati bir öneme ve işleve sahip olan kalbin, insanın doğası gereği fiziksel ve ruhsal yapısındaki önemine ilişkin bilgilere kısaca değinilmiştir. Araştırma kapsamında yerli ve yabancı kaynaklardan bilgiler derlenerek kalbin ele alındığı yapıtlar belirlenmiştir. Kalbin simgesel, imgesel ve anlamsal olarak sanatçıların kalbe yükledikleri farklı anlamlar ele alınmıştır. Araştırmada kalbin; sevgi, aşk, gönül, heyecan, umut, duygu, ruh gibi sahip olduğu anlamlara yer verilirken, buna zıt olarak; acı, keder, ızdırap, ağrı, üzüntü, özlem, hayal kırıklığı, tehlike gibi zengin ve çeşitli anlamlarının sanatsal ifadesine yer verilmiştir. Bu doğrultuda; *Joan Miro (1893-1983)*, *Frida Kahlo (1907-1954)*, *Sir Terry Frost (1915-2003)*, *Joseph Beuys (1921-1986)*, *Andy Warhol (1928-1987)*, *Jim Dine (d.1935)*, *Tom Phillips (d.1937)*, *Damien Hirst (d.1965)*, *Banksy* gibi farklı dönemlerde yaşamış olan sanatçıların kendilerine özgü kalp imgesini yorumlamaları görsel bir çözümleme ile ele alınmıştır. Bu sanatçıların, farklı sanat akımlarına mensup olmaları ve üslup ve teknik açıdan farklı yaklaşımlara sahip olmaları kalp imgesinin ifadesindeki çeşitliliği ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Batı Resim Sanatı, Kalp, İmge, Görsel Sanatlar

HEART IMAGE IN THE WESTERN PAINTING ART

Abstract

This research presents an analysis of the heart image in works of 20th and 21st century western art. The aim of the research is to examine the formal, semantic and technical interpretations of the heart image in different styles and to make readings on the works of these artists. For this purpose, the content of the research was created by examining the works of prominent artists in the past and present centuries who included the heart image in their works. In the research method; literature review model based on qualitative method and descriptive analysis were used. In order to form a basis for the main subject in the text; the information about the importance of the heart, which has a vital importance and function, in the physical and spiritual structure of human nature has been mentioned. Within the scope of the research, information from domestic and foreign sources was compiled and works in which the heart was discussed were determined. The symbolic, imaginative and semantic meanings of the heart that the artists ascribe to the heart are discussed. In the research, the meanings of the heart such as love, passion, enthusiasm, hope, emotion, and spirit are included, on the contrary; the artistic expression of its rich and various meanings such as pain, grief, anguish, sadness, longing, disappointment, danger is included.

Accordingly, *Joan Miro (1893-1983)*, *Frida Kahlo (1907-1954)*, *Sir Terry Frost (1915-2003)*, *Joseph Beuys (1921-1986)*, *Andy Warhol (1928-1987)*, *Jim Dine (b.1935)*, *Tom Phillips (b.1937)*, *Damien Hirst (b.1965)*, *Banksy*, etc., interpretations of the heart image unique to them are discussed with a visual analysis. The fact that these artists belong to different art movements and have different approaches in terms of style and technique has revealed the diversity in the expression of the heart image.

Keywords: The Western Painting Art, Heart, Image, Visual Arts

DİJİTAL SANATTA 3D'Lİ RESİM

Öğr. Gör. Dr. Ahmet UZUNER

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Rektörlük Güzel Sanatlar Bölümü

ORCID: 0000-0003-4509-9844

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali BÜYÜKPARMAKSIZ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü

ORCID: 0000-0003-2994-5828

ÖZET

21. yüzyılda dijital çağ olarak adlandırılan bir dönem yaşanmaktadır. Bu yeni dönem, sanatı ve sanatçıları önemli ölçüde etkisi altına almıştır. Sanatçılar hızla gelişen çağa ayak uydurmak için yaşamı kendi akıl süzgecinden geçirerek teknolojik uygulamalarla çalışmalarını tasarlamaktadır. Bu dönemde sanatçılar; sonuçtan çok sürece odaklanmakta ve çalışmalarını bir süreç olarak ele almaktadırlar. Günümüzde dijital sanatta, teknolojiye yaşanan yeni gelişmelerin etkisiyle artık farklı disiplinlerin bir arada kullanımı göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın amacı günümüz sanatı içinde yeni teknolojik gelişmelerin sanata yansıma biçimlerini ve farklı şekillerde sanatçıların eserlerine nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Araştırmada dijital sanatın ortaya çıkışı ve bu gelişimle birlikte farklı sanatsal pratikler içinde oluşmuş 3D'li resim konusu kuramsal çerçeve içerisinde incelenmiştir. 3D'li resim yapan sanatçılar ve eserlerinden elde edilmiş veriler sonucunda sanatçılar; yapıtlarında insan saçı, sigara izmariti ve tırnak gibi örnek numunelerden genetik kodlar çıkartmış, bu genetik kodları kişilerin gerçek boyutlarında 3D ile üç boyutlu modelini veya büstünü oluşturmuşlardır. Dolayısıyla günümüz sanatında teknolojik gelişmelerin sanatçıların eserlerini farklı tekniklerle üretmeleri noktasında önemli etkilerinin olduğu görülmüştür. Gelişen teknolojiler yoluyla sanatçılar, geleneksel yöntemlerin yanı sıra 3D'li resim ve kodlarla sanatın sınırlarını genişletmişlerdir. Ayrıca geliştirilen yazılımlar ile sanatın, hukuki uygulamalara da yardımcı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Medya Sanatı, Dijital Sanat, 3D'li Resim, Disiplinlerarası Sanat

3D PAINTING IN DIGITAL ART

ABSTRACT

In the 21st century, there is a period called the digital age. This new period has had a significant impact on art and artists. In order to keep up with the rapidly developing age, artists design their works with technological applications by passing life through their own mind filter. During this period, artists; they focus on the process rather than the result and treat their work as a process. Today, in digital art, the use of different disciplines together with the effect of new developments in technology is striking. The aim of this study is to reveal the ways in which new technological developments are reflected in art in today's art and how they are reflected in the works of artists in different ways. In the research, the emergence of digital art and the subject of 3D painting, which was formed in different artistic practices with this development, were examined within the theoretical framework. Artists who paint in 3D and as a result of the data obtained from their works; In their works, they extracted genetic codes from sample samples such as human hair, cigarette butts and nails, and created a three-dimensional model or bust of people in real size with these genetic codes.

Therefore, it has been seen that technological developments in today's art have important effects on the artists' production of their works with different techniques. Through developing technologies, artists have expanded the boundaries of art with 3D pictures and codes as well as traditional methods. In addition, it can be said that the developed software and art also help legal practices.

Keywords: New Media Art, Digital Art, 3D Painting, Interdisciplinary Art

GİRİŞ

Dijital kelimesi, Latince digitus kelimesinden türetilmiştir. Digitus, ilk olarak parmak, hatta el parmağı demektir. Sözlük ikinci anlamı ayak parmağı, üçüncü anlamı ince ağaç dalıdır. Türkçe sözlükte ise ilk anlamı sayısal ve ikinci anlamı, verileri bir ekran üzerinde elektronik olarak gösteren anlamında kullanılmaktadır. Digital kelimesine gelindiğinde ilk anlamı bilgisayarda olduğu gibi iki haneler dizisi şeklinde temsil edilen bilgiye dair anlamında, ikinci anlamı ise bilgisayar teknolojisine ilişkin, üçüncü kelime anlamı olarak da sayıları elektronik olarak vererek zamanı göstermek, son anlamı ise parmak veya parmaklara dair anlamlara gelmektedir (Ertürk, 2019, s. 160-161).

Dijital kelime anlamı belirtildikten sonra “Dijital Çağ” nedir ve bu çağın gelişimi hakkında bilgiler verilmektedir. Öncelikle Dijital Çağ, modern toplumun sonraki evresi olarak tanımlanabilir. Bu çağda, insan iletişiminin tamamen değişime uğradığı ve eski kalıplaşmış değerlerin parçalandığı görülür. İnsan, organik ve inorganik bir yapıya doğru evrilmekte ve bu evrilme neticesinde makine ve et bileşimi bir yapının oluştuğu görülmektedir. Makine ve insan vücudunun bileşimi tabi ki günümüz bilimsel keşiflerinin geldiği nokta olarak tanımlanabilir. İnsan, kendi geliştirdiği teknoloji (yapay zekâ, siborg, gen teknolojisi, protez vb.) insan sonrası dünyanın nasıl biçimleneceğinin bir göstergesi olarak var olmaktadır. Bu çağın toplumun her kademesini kuşatacağı söylenebilir. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler bu sürecin bir aşamasıdır. Dijital çağın; sosyoloji, psikoloji, felsefe, antropoloji, ekonomi, mimari, mühendislik, teknoloji, bilim ve sanat gibi alanları etkilediği görülmektedir. Bu alanlar içinde ise sanat, kendi biçimsel ve düşünsel yapısını oluşturmakta ve bu yönde dijital sanat çalışmalarının biçimlendiği görülmektedir. Düşünsel yapı ise bu sanat anlayışı içinde kendi felsefi kuramını meydana getirdiği söylenebilir.

Dijital sanat, fotoğraf, sinema ve videonun teknolojik süreçlerinin evrimleşmesi olarak görülmektedir. Bu yeni dönem, sanatı ve sanatçıları önemli ölçüde etkisi altına almıştır. Sanatçılar hızla gelişen çağa ayak uydurmak için yaşamı kendi akıl süzgecinden geçirerek teknolojik uygulamalarla çalışmalarını tasarlamaktadır. Bu dönemde sanatçılar; sonuçtan çok sürece odaklanmakta ve çalışmalarını bir süreç olarak ele almaktadırlar. Günümüzde dijital sanatta, teknolojiye yaşanan yeni gelişmelerin etkisiyle farklı disiplinlerin bir arada kullanımı göze çarpmaktadır. Bu nedenle dijital sanat uygulamalarının; “Enstalasyon, Oyun Sanatı, Sanal gerçeklik ve Yazılım, Dijital Heykel, Performans-Müzik-Ses, 3D’li Resim” gibi kategoriler ile ele alındığını söylemek mümkündür (Uzuner, 2019).

1.1. Dijital Sanatta 3D’li Resim

Dijital sanatta 3D’li Resim denildiğinde sanatçı tarafından tasarlanan çalışmanın 3D’li modellemeyen 2 boyutlu ya da 3 boyutlu görüntüler elde edilmesidir. Elde edilen görüntüler ile yeni bir sanat dili oluşturulduğu söylenebilir. Dijital sanatta 3D’li Resim, farklı disiplinlerin bir araya gelmesiyle açıklanabilir. Burada mühendislik, bilim, teknoloji, bilgisayar, yazılım, sosyoloji, psikoloji, felsefe, fotoğraf, grafik, resim vb. farklı alanlar iç içe geçmekte ve farklı kombinasyonlara doğru evrilmektedir. Bu değişimde bilim, teknoloji ve felsefe gibi alanların büyük bir etkisi vardır.

Çünkü bu üç nokta olmadan yeni gelişimlerin olmayacağını bize tarihsel zaman göstermiştir. Bunun yanında felsefe, farklı alanlar içinde (bilim, sanat) düşünce yapısını şekillendirmiş ve birbiriyle etkileşim içinde olmuştur. Günümüzde sanatçılar, bilim adamları, antropologlar, sosyologlar, psikologlar, tasarımcılar, yazılımcılar gibi farklı alanlar içinde çalışan insanların etkileşimi göze çarpmaktadır. Güncel sanatta pek çok sanatçının farklı alanları eserlerinde kullandığı fark edilmektedir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Dijital sanatta pek çok sanatçının birçok farklı tekniği eserlerinde kullandığı söylenebilir. Bu sanatçılardan ilki Harold Cohen'dir. Cohen, sanatsal görüntüler oluşturmak için bir bilgisayar programı tasarlamıştır (AARON) (Resim 1-2).

Resim 1. Harold Cohen, “AARON” İsimli 2Dli Resim Çıktı Makinesi, 2007.

AARON'un çalışma prensibinde solda, bir x-y çizicisinin kirişine bağlı fırçaları kavrayan, yükselten ve alçaltan bir sensör vardır. Sağdaki boya kabı da bu kirişte takılı durmaktadır. AARON, program ve kodlar ile belirli alanları boyarken yapacağı tasarımlara göre farklı büyüklüklerde fırça seçer ve bu boya kaplarında boyaları karıştırırdı. Resim 1’de yedi panelde mürekkep püskürtmeli bir yazıcıda basılmıştır ve AARON'un ortaya çıkardığı çizimlerin her biri diğerinden farklıdır (Cohen, 2016, s.65).

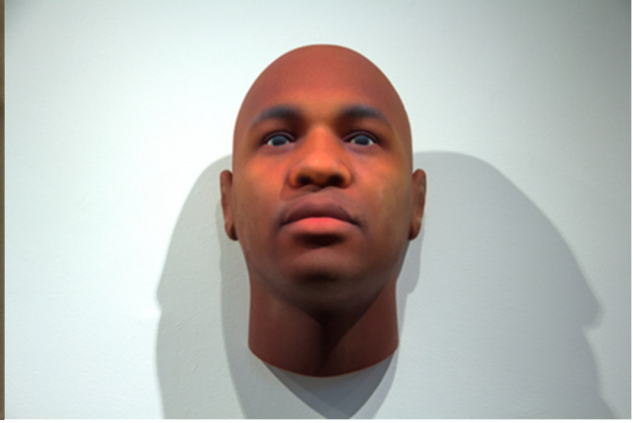
Resim 2. Harold Cohen, “0204-05” Digital Print, 2002. 37” × 46”

Cohen, 1970’li yıllarda başladığı ilk bilgisayar çizimleri basit çizim ve şekillerden oluşmaktadır ve bu çizimlerin siyah beyaz olarak baskılarını almıştır. Sanatçı, programın geliştirilmesiyle birlikte yaptığı diğer çalışmalarda insan, bitki, obje ve iç mekân gibi suluboyayı andıran renkli baskılar almıştır. Oluşturulan eserlerde yapay zekâ ile sanatın, yaratıcılığın, tasarım boyutunun uyumlu birlikteliği göze çarpmaktadır. Sanatçının geliştirmiş olduğu yazılım ve yapmış olduğu çalışmalarla yeni bir sanatsal bakış geliştirdiği söylenebilir (Tuğal, 2018, s. 163-167). Cohen Aaron hakkında şunları belirtmiştir:

“Başladığımda renkli monitör yoktu. Yani makineyle renkler hakkında konuşmanın imkânı yoktu. Daha sonra asıl sorun, programımın çizimleri yapacak kadar akıllı olmasıydı, ancak daha sonra gelip çizimi renklendirmek zorunda kaldım. Programın gözleri yok, bu yüzden bir insan renkçisinin sahip olduğu aynı görsel geri bildirim sistemine sahip olamazdı. Ne yapamayacağını düşünmek yerine ne yapabileceğini düşünmeye başladım. Ve aniden bilgisayarın insanların yapamayacağı bir şey yapabileceğini fark ettim” (Chiswickauctions, 2021).

Resim 3. Heather Dewey Hagborg,
Tuhaf Görünüşler.

Resim 4. Heather Dewey Hagborg,
Tuhaf Görünüşler.

3D’li Resim yapan bir başka sanatçı ise Heather Dewey Hagborg’tur. Hagborg’un yapmış olduğu dikkat çekici portrelerde (Resim 3); Hagborg’un 2012 ve 2013 tarihleri arasında yaptığı “Stranger Vision” adlı projesinde genellikle suçlu insanların DNA’larını analiz edip genetik kodlarını bularak bu insanların yüzlerinin 3D yazıcı yardımıyla gerçek boyutta çıktısını almaktadır. Bununla birlikte sokaktan sıradan insanların genetik kanıtlarından (olduğu sigara izmaritlerini, tırnak parçalarını, sakız ve saç) da yararlanarak sıradan kişilerin DNA portrelerinin üç boyutlu modelini veya büstünü yapmıştır. Proje kapsamında başlayan bu projenin kamusal alana taşınarak etik konuları da gündeme getirdiği söylenebilir.

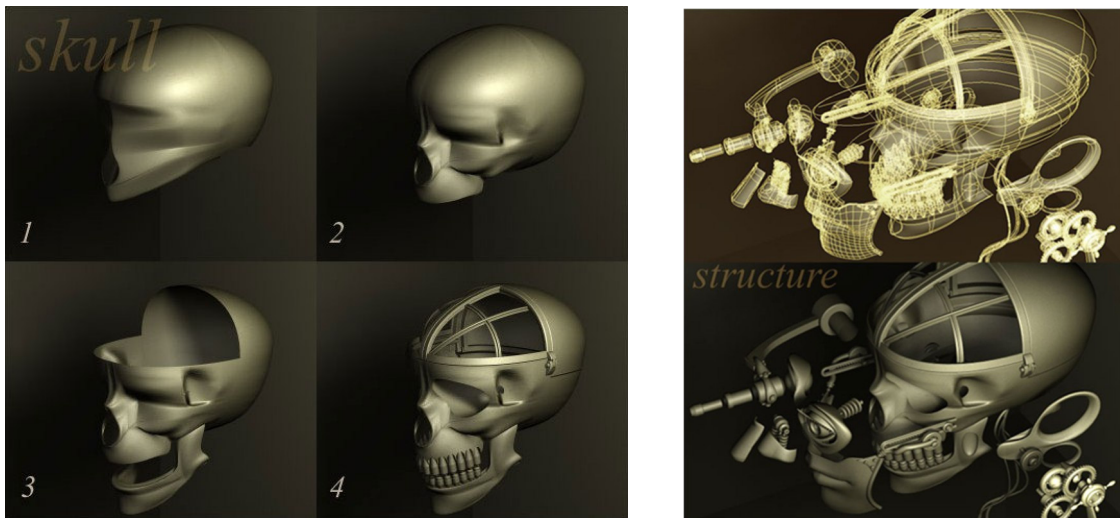
Resim 5. Heather Dewey Hagborg, Watson’un Hayaleti.

ABD’li sanatçı Heather Dewey-Hagborg, sokakta bulduğu sigara izmaritlerinde bulduğu DNA’ları analiz edip bu DNA’ların sahiplerinin üç boyutlu portrelerini 3D yazıcılar aracılığıyla çıkarmaktadır. Sanatçı sokakta bulduğu bu maddeleri Brooklyn’deki teknoloji laboratuvarlarında analiz etmiştir. Dewey-Hagborg’un konuyla ilgili dikkat çekici görüşleri şu şekildedir: *“Maddelerden elde ettiğim DNA örneklerini, bu kişilerin nasıl görünebileceğini hesaplamak ve 3D yazıcıyla onların renkli portrelerini oluşturmak için kullandım. Yabancıların farkında olmadan bıraktığı izlerle çalışarak, adli DNA analizine, biyolojik gözetleme fikrine ve genetik belirlenimciliğe dikkat çekmek istedim.”* (Independent Türkçe, 2019).

Hagborg’un “Stranger Vision” adlı projesinde kamusal alanda gerçekleştirdiği bu çalışmadan sonra özel bir şirket tarafından DNA’ları tanımlayan bir yazılım (snapshot) geliştirilmiştir. Snapshot isimli bu yazılımın suçluların bulunmasına yönelik hizmet etmeye başladığı söylenebilir. Sanatçının yapmış olduğu diğer bir çalışma, James Watson adlı bir bilim adamının genetik portresidir (Resim 4). Sanatçı çalışmasında, ırk, cinsiyet ve etnik köken gibi kavramları sorguladığı görülür. Burada genetik doğal seleksiyona karşı bir eleştiri getirilmektedir. Bu eleştiriye karşı Ojeni/nik adlı bir toplumsal felsefe kavramı öne atılmıştır. İlk kez Platon ifade etmiş ama modern anlamıyla Sir Francis Galton tarafından biçimlendirilmiştir. Hagborg’de çalışmasını bu felsefe kavramından yola çıkarak bu yönde geliştirdiği söylenebilir (Yılmaz, 2018, s. 234-235).

Dijital sanat işleriyle tanınan başka bir sanatçı da Kazuhiko Nakamura’dır. Sanatçının yapmış olduğu eser Otomaton’dur. (Resim 8) Nakamura çalışmasını yaparken anatomi modellerinden, araba sürüş testi yapan mankenlerden ve mekanik bebek imajlarından yararlanmaktadır. Sanatçının antik mekanik mekanizmalara hayranlığı yapıtında da fark edilmektedir. Sanatçı bu antik mekanizmaları (Otomantları) diğer yapıtlarında da kullanmaktadır (Güngör, 2019, s. 132). Nakamura’nın çalışmalarının çıkış noktasıyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

““Otomat” fikri, anatomi modellerinden, çarpışma testi mankenlerinden ve mekanik bebeklerden gelen eşsiz fiziksel görüntülerden doğdu. Bu cisimlerin değişken yapısı ve antik mekanizması ile derinden ilgilenmeye başladım. Sonra, bu değişkenliğin zevkini tasarladığım karaktere katmayı umuyordum. Durgunluğun ve hareketin gerçeküstü görüntülerini sembolik olarak temsil etmek için, bir değişimden önce ve sonra, simetrik bir kompozisyonda, sanki ayna görüntüleriymiş gibi sayıları ürettim” (Nakamura, 2009).

Resim 6-7. Kazuhiko Nakamura, Otomaton. Modelleme Aşamaları

Resim 8. Kazuhiko Nakamura, Otomaton.

Nakamura'nın çalışmasına bakıldığında iki farklı yüz görülür ama bu yüzler öncesi ve sonrası olarak tasvir edilmiştir. Bu değişim sanki portrelerin önünde bir ayna varmışçasına görüntü farklılığı dikkat çekmektedir. Bu yapıt ve sanatçının diğer yapıtları bize sürrealist resimleri hatırlatmaktadır. Nakamura'nın Sürrealist ressamlardan biri olan Giorgio De Chirico'nun resimlerindeki cansız olan manken çizimlerinden esinlendiği söylenebilir. Sanatçının, eserlerinde yarı mekanik yarı organik bir yaşam tasvir ettiği görülmektedir. Eserde, melankolik bir atmosfer içinde gerçek hayattan kaçmak arzusu içinde dijital metafizik bir dünyanın kurgulandığı göze çarpmaktadır. Nakamura'nın sanatı insan ve makinenin bir melezi, sert metal ve et birleşimidir. Çalışmanın teknik özelliğine gelince 3D'li modellemeden (Resim 6-7) iki boyutlu görüntü elde etmiş ve böylelikle 3D'li Resim tekniği kullanılarak farklı görüntüler yakalanmıştır. Bununla birlikte sanatçı 2000'li yıllardan itibaren bu alanda eser veren en önemli sanatçılardan biri olarak öne çıkmaktadır (Güngör, 2019, s. 132-133).

Resim 9. Alexander Fedosov, Deionarra.

Diğer bir çalışma ise Alexander Fedosov'un yapmış olduğu “Deionarra” yapıtıdır (Resim 9). Fedosov fantastik karakterli sürrealist çalışmalarıyla tanınmaktadır. Yapıtlarında daha çok izleyiciyi etkileyen karanlık veya korkuyu ifade eden temalar kullanılmıştır. Bu eserde kadın yüzü dikkat çekmektedir. Kadına ait olan yüz bir yaratığı andırmaktadır. Buradaki yüz sürrealistlerin resimsel biçimlerini taşımasına rağmen, sanatçının bu unsurları belli bir oranda kullandığı fark edilmektedir.

Fedosov'un bu çalışmasında ve diğer çalışmalarında 3D Resimsel etkiler taşıyan karmaşık ayrıntılara yer verdiği görülmektedir. Ayrıca bu çalışmada 3D modelleme kullanılmasına rağmen iki boyuta indirgenildiği söylenebilir.

1.2. Dijital Sanatta Metafizik

Metafizik, Yunanca'da öte ve sonra anlamlarına gelen 'meta' sözcüğü ile doğa ve tabiat anlamına gelen 'phyusika' sözcüklerinden meydana gelmiştir. Bir anlamda metafizik, doğa ve tabiatı aşan, tabiatın dışında kalan anlamına gelmektedir. Bu bağlamı ile Heidegger'e göre metafizik, "var olanı olduğu gibi ve evrenselliği içinde, duyudan ve istençten ayrı olarak var olan bilme yetisi tekrar kazandırmak için var olanın ötesini araştırmak demektir" (Güngör, 2019, s. 55). Sanatta metafiziğin, öncelikle sürrealizm akımı içinde önemli bir yere sahip olan Giorgio De Chirico ile başladığı bilinmektedir. Ama daha öncesinde sembolizm akımına gitmek daha doğru olacaktır. Bu akım içinde Arnold Böcklin önemlidir. Böcklin'in çalışmalarında metafizik özellikleri barındıran resimler dikkat çekicidir (Resim 10). Böcklin'in resimlerinde tinsellik, melankoli, iç dünya, hayaller, yalnızlık, düşler, düşünce, gerçek dışı, uyku ve ölüm temalarına rastlanmaktadır. Sanatçı, gördüklerini, yaşadıklarını, edebiyattan, felsefeden aldığı melankolik duyguları ve sembolleri tuvallerine aktarmıştır. Bu çalışmalarda sembolist sanatçıların sürrealist sanatçıları etkilediği göze çarpmakta ve sanatçıların ruhsal durumlarını daha çok yansıttıkları da söylenebilir (Güngör, 2019, s. 67)

Resim 10. Arnold Böcklin, Veba, 1898,

Tahta Üzerine Tempera, 105.1 x 149.8 cm

Resim 11. Giorgio De Chirico, "Hector and Andromache", 1912,

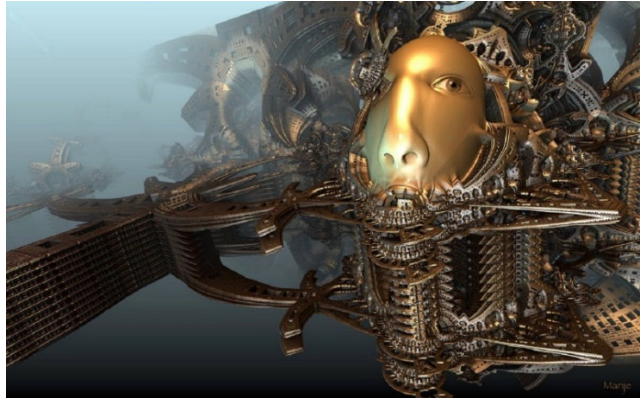
Tuval Üzerine Yağlı Boya, 92.2 x 73.0 cm.

Görüldüğü gibi metafizik eski dönemlerde sıradan halkın, metafizikle açıklanmaya çalışılan bilgileri anlayabilmesi için düşünürler semboller ve imgelerle dolu bir düzen oluşturmuşlardır. Bu dönemde resim daha çok yazınsal sanatın aracı olmuş ve simgesel duyarlılık yönünde kullanılmıştır. Günümüzde de insan imgelerle sarmalandığı bir evrende yaşamaktadır. Işıklı biçimlenen ve kodlanan siber uzamın gereği dijitalleşen bilgiler doğru, açık ve hızlı bir şekilde algılanmak zorundadır. İmge ve imgeleme gücü anlam üretiminde oldukça önemlidir (Tuğal, 2018, s. 22-23). Teknolojinin imkânları ile yaratılacak yeni evren sanatçının algıları, toplum ile ortak duyguları, kendine has iç dünyasını barındırır. Sanatçının değer yargıları konsept tasarımı yapılacak bu yeni dünyaya yansır. Dijital teknolojinin sanatçılara sağladığı iki ve üç boyutlu tasarım imkânları ile hızlı ve taşınabilir ürünler elde edilmesini olanaklı kılmıştır.

Grafik tabletler, boyama ve modelleme yazılımları geleneksel araçları simüle edecek şekilde tasarlanarak sanatçıların hizmetine sunulmuştur. Sanatçılarda yeni teknolojinin sunmuş olduğu programlar sayesinde (Photoshop, Corel, Manga Studio, Artrage, Zbrush (3D.Yazılım) vb.) dijital ortama geçiş yaptıkları görülür (Resim 12-13) (Wikiwand, 2019).

Resim 12. Pascal Blanché, LOST KING, 2015, 3DS Max, ZBrush, KeyShot, Photoshop

Resim 13. Mari Jeberting, The Borg King for Hal Tenny's Borg Queen, 2019, 3 Boyutlu Modelden 2 Boyutlu Görüntü.

SONUÇ

Dijital sanatın oluşumuna bakıldığında farklı sanat akımlarının etkisi altında gelişim gösterdiği görülmektedir. Özellikle sembolizm ve sürrealizm akımlarının bu sanat biçimini etkilediği söylenebilir. Bu sanat biçimlerinde ruhsallık ön plana çıkmış ve tıne doğru bir yönelme olduğu görülmüştür. Modernizm'in maddeci yönüne karşılık, ruhsallık kendini belli etmiş ve bu süreç, materyalist sanatçılara karşı tını savunan sanatçıların doğmasına sebep olmuştur. Dijital sanatta metafizik kavramının sanatçıların çalışmalarında farklı yaklaşımlar ile ele alındığını söylemek mümkündür. Bu sanat biçiminde dünya dışı görüntüler ile mekanlar, insanlar ve farklı canlılar sanatçıların çalışmalarına yansımıştır. Bunun yanında teknolojinin gelişmesi dijital sanatta farklı kapılar açarak, birçok sanat ve farklı disiplinin kullanımına zemin hazırlamıştır. Bu sanat biçimi, farklı disiplinlerin bir arada olduğu çoklu yapı olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Dijital sanatın içinde de 3D'li resim önemli bir yere sahip olmuştur. Bu teknik, bilgisayar, bilgisayar yazılım programı, 3D modelleme gibi aşamalardan oluşmakta ve bu işlemlerin sonucunda 3D'li veya 2D'li çıktı araçlarıyla eserler meydana getirilmektedir. Yapılan inceleme sonucunda bazı sanatçıların, yapıtlarının tasarımlarında 3D modelleme yaptıkları ve 2D araçlar vasıtasıyla görüntü elde ettikleri görülmüştür. Günümüzde 3D'li resim tekniğini kullanan pek çok sanatçı vardır. Bu sanatçılar, eserlerinde yaratıcılığı zorlayan imajlar elde etmektedirler. Yapılan bu eserlerin, kuramsal bir alt yapıyla metafizik, felsefe, DNA, gen, yazılım, teknoloji, yapay zekâ gibi konuların birleşiminden oluştuğu söylenebilir. Teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle birlikte geliştirilen yazılımlar yolu ile suçlu insanların baskılarının alınarak kimliklerinin ortaya çıkarılmasını sağladığı da söylenebilir.

KAYNAKÇA

Chiswickauctions. (2021). *Harold Cohen: The First Digital Artist*. <https://www.chiswickauctions.co.uk/news-item/harold-cohen--the-first-digital-artist/>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Cohen, P. (2016). Harold Cohen and AARON. *AI Magazine*, 37(4), 63-66. <https://doi.org/10.1609/aimag.v37i4.2695>.

Ertürk, E. N. (2019). *Dijital ve Varoluş: Dijitalin Soykütüğüne Doğru*, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı: 86, 1. Baskı, Ankara. Doğu Batı Yayınları.

Güngör, T. (2019). *Dijital Sanatta Metafizik: Temsil, Kurgu ve Gerçekliğe Bakış*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kayseri.

Independent Türkçe, (2019). <https://www.indyturk.com/node/39441/kültür/abd'li-sanatçı-sokaktaki-sigara-izmaritlerinden-sahiplerinin-üç-boyutlu>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Lebriz, (2022). Giorgio de Chirico'nun Sessiz Meydanları. <http://lebriz.com/pages/lis.aspx?lang=TR&sectionID=0&articleID=458&bhcp=1> Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Nakamura, K. (2009). *Making Of 'Automaton'*. <https://3dtotal.com/tutorials/t/making-of-automaton-kazuhiko-nakamura-character-robot-mechanical-doll>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Tuğal, A. S. (2018). *Oluşum Süreci İçinde Dijital Sanat*, (1. Baskı), İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Uzuner, A. (2019). *Sanat Pratiklerinde Portre Denemeleri*. (Sanatta Yeterlik Tezi), Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Wikiwand. (2019). Concept Art. https://www.wikiwand.com/en/Concept_art, Erişim Tarihi: Haziran 2019.

Yılmaz, T. S. (2018). Çağdaş Sanatta Portre-Kimlik İlişkisi: DNA, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, (83), 227-237.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Resim 1. 20160509cohen-obit-slide-3VIK-superJumbo.jpg (2048×1345) (nyt.com)

Resim 2. Harold Cohen Online Publication

Resim 3. Heather Dewey Hagborg, Tuhaf Görünüşler. https://medinart.eu/wp-content/uploads/2013/05/MEDinART_Heather-Dewey-Hagborg.jpg, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim4. <https://independentturkish.com/sites/default/files/styles/800xauto/public/thumbnails/image/2019/06/07/107906-973822875.png?itok=0QJrZylo>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 5. Heather Dewey Hagborg, Watson'un Hayaleti. <https://www.deweyhagborg.com/projects/watson-s-ghost>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 6-7. Kazuhiko Nakamura, Otomaton. Modelleme Aşamaları. <https://3dtotal.com/tutorials/t/making-of-automaton-kazuhiko-nakamura-character-robot-mechanical-doll>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 8. Kazuhiko Nakamura, Otomaton. <https://assets.3dtotal.com/data-import/data/images/tutorials/941-tid-finish-image2-jpg.ud1lu5.image.sjc.jpg>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 9. Alexander Fedosov, Deionarra. <https://cdn.theearthhunters.com/wp-content/uploads/old/201208162/11-960x283.jpg>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 10. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Veba_\(B%C3%B6cklin\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Veba_(B%C3%B6cklin)), Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim11. <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKCF3&titlepainting=Hector%20and%20Andromache&artistname=Giorgio%20De%20Chirico>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim 12. <https://www.artstation.com/artwork/lost-king-fb41b963-09cd-4ac9-8c3b-3b4e1782fedf>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

Resim13. <https://tr.pinterest.com/pin/373517362845264089/>, Erişim Tarihi: 10.02.2022.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Serkan ÖZDEMİR

Kocaeli University Faculty of Sports Sciences Department of Sports Management Kartepe
Campus

ORCID: 0000-0002-1126-2298

ÖZET

Genel eğitim içinde büyük öneme sahip olan beden eğitimi ve sporun temel amacı, çocukların fiziksel etkinlikler yolu ile eğitimini sağlayarak her öğrencinin hareket kapasitesinin en üst düzeye çıkmasına yardımcı olmaktır (Çöndü, 2004; İmamoğlu, 2011). Beden eğitimi, bireylerin gelişmiş nitelikleri dikkate alınarak bireysel ve toplumsal çevre tarafından bedenlen, ruhen; sıhhatli, sevinçli, güzel ahlak sahibi ve düzgün bir kişiliğe sahip; üretken, becerikli ve olumlu; "milli kültür değerlerini ve demokratik hayatın gerektirdiği davranışlarla donatılmış bireyler olarak geliştirilmeleri için zorunlu karakter eğitimidir (Yaygın,1997; Sivrikaya ve Kılçık, 2017). Beden eğitimi ve spor dersi, öğrencilere mutlu ve eğlenceli zaman geçirebilecekleri bir vakit sunar. Bunu yaparken ise öğrencilere bilişsel alanda, psiko-motor alanında ve duyuşsal alanda kendilerini geliştirebilme imkanı sunar. Beden eğitimi ve spor çok yönlü bu gelişim ağıyla öğrencileri sosyal ve ahlaki problemlere karşı da hazırlar. Öğrenciler sportif müsabakalarla stresle başa çıkmayı, mücadele edebilmeyi, rakibine ve kendine saygı duymayı, kazanmayı ve kaybetmeyi öğrenebilmektedir. Beden eğitimi ve spor, fiziksel etkinlikler sayesinde öğrencilerin büyüme ve gelişimlerine de direkt katkı sunan eğitimin tamamlayıcı bir unsurudur (Darst ve Pangrazi, 2009; Yücekaya, 2020). Araştırmamızda ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi mutluluk düzeylerinin cinsiyet, lisanslı sporcu olma durumu ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk Düzeyi, Beden Eğitim, Spor, Ortaokul

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS COURSE IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXAMINATION OF HAPPINESS LEVELS

ABSTRACT

The main purpose of physical education and sports, which have great importance in general education, is to help each student to maximize their mobility by providing education through physical activities (Çöndü, 2004; İmamoğlu, 2011). Physical education, by taking into account the advanced qualities of individuals, by the individual and social environment, physically and mentally; healthy, cheerful, have good morals and a decent personality; productive, resourceful and positive; "It is compulsory character education for them to be developed as individuals equipped with national cultural values and the behaviors required by democratic life (Yaygın, 1997; Sivrikaya & Kılçık, 2017). Physical education and sports classes offer students a happy and enjoyable time. It offers the opportunity to improve themselves in the field, psycho-motor field and affective field. Physical education and sports prepare students against social and moral problems with this versatile development network. Students are able to cope with stress, struggle, respect their opponent and themselves, win and win through sportive competitions.

Physical education and sports are a complementary element of education that also contributes directly to the growth and development of students through physical activities (Darst & Pangrazi, 2009; Yücekaya, 2020). It is aimed to examine according to the variables of gender and grade level.

Keywords: Happiness Level, Physical Education, Sports, Secondary School

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNE ADAY ÖĞRENCİ GÖSTERME YÖNTEMLERİ VE YAŞADIKLARI SORUNLAR

Oktay ULUDAĞ

MEB, Eğitim Bilimleri

ORCID: 0000-0001-6736-8713

Mehmet DEMİRHAN

MEB, Eğitim Bilimleri

ORCID: 0000-0003-3053-8875

ÖZET

Günümüzde üstün yetenekli bireylerin eğitimi kadar onları tanıma ve yönlendirme de büyük önem taşımaktadır. Üstün yetenekli öğrencileri tanımada ilk basamak olan aday öğrenci belirleme işlemi ise sınıf öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Bu bakımdan bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerine aday öğrenci gösterme yöntemleri ve bu süreçte yaşadığı sorunları tespit etmek olarak belirlenmiştir. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma desenlerinden olan fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Veriler öğretmenlerle yürütülen yarı yapılandırılmış mülakatlarla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde görev yapan 5'i kadın 5'i erkek olmak üzere toplam 10 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci belirlerken en çok gözlem yaparak aday öğrenci belirledikleri, bu süreçte en çok veliler ile problem yaşadıkları belirlenmiştir. Yapılan grup tarama ve bireysel değerlendirme sınavlarını geçerli ve güvenilir bulmadıkları ancak Bilim ve Sanat Merkezini önemli bir kurum olarak gördükleri tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, sınıf öğretmenlerinin öğrenci tanılamada ise yetersiz kaldığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen sonuçlarından yola çıkılarak sınıf öğretmenlerine farklı tanılama yöntemleri eğitiminin verilmesi, velilerin bu süreçte bilgilendirilmesi ve yapılan sınavların tarafsız ve şeffaf hale getirilmesi önerileri sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni, Bilim ve Sanat Merkezi, aday öğrenci

CLASSROOM TEACHERS' METHODS OF NOMINATING STUDENTS TO SCIENCE AND ART CENTERS AND THE PROBLEMS THEY EXPERIENCE

ABSTRACT

Today, recognizing and guiding gifted individuals is as important as their education. The process of determining candidate students which is the first step in recognizing gifted students, is carried out by the classroom teachers. In this respect, the aim of this study is to determine the methods of nominating students to Science and Art Centers and the problems they experience in this process. The phenomenology design, which is one of the qualitative research designs, was used as a method in the research. Data were collected through semi-structured interviews with teachers. The study group of the research consists of a total of 10 classroom teachers, 5 female and 5 male, working in the Elbistan district of Kahramanmaraş in the 2020-2021 academic year. Purposive sampling method and easily accessible sampling method, which are non-random sampling methods, were used in the study. The data obtained in the research were analyzed by content analysis method.

According to the research findings, it was determined that the classroom teachers determined the candidate students by making the most observations while determining the candidate students, and they had the most problems with the parents in this process. It was determined that they did not find the group screening and individual assessment exams valid and reliable, but they saw the Science and Art Center as an important institution. As a result of the research, it was seen that classroom teachers were insufficient in identifying students. Based on the results obtained in the research, suggestions were listed to provide training on different diagnostic methods to classroom teachers, to inform parents in this process, and to make the exams impartial and transparent.

Keywords: Classroom teachers, Science and Art Center, prospective student

GİRİŞ

Üstün yeteneklilik, kişinin akranlarına göre kendi ilgi alanında üst düzey beceriler göstermesi olarak tanımlanabilir (Batdal Karaduman ve Elgün Ceviz, 2018). Üstün yetenekli çocuklar yaşlılarından farklı olarak bir ya da daha fazla alanda yaratıcı düşünebilme, hızlı öğrenme, problem çözme, derinlemesine öğrenme gibi becerilere sahip kişilerdir. Üstün yetenekli öğrencilerdeki bu farklı beceriler doğal olarak eğitimlerinin de farklı olmasını gerektirmiştir. Bu bakımdan üstün yeteneklilerin eğitiminde kullanılacak yöntemler, uygulamalar, stratejiler önem arz etmektedir. Özellikle üstün yeteneklileri tanıyabilen, gelişimine katkı sağlayan, bu öğrenciler hakkında bilgi sahibi olan öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Kutlu Abu ve Gökdere, 2020).

Dünya geneline baktığımızda üstün yeteneklilerin eğitimi için ülkeler öğrencilere ek eğitim imkânı tanımaktadır. Ülkemizde ise üstün yeteneklilerin eğitimi ilk defa 1995 yılında açılan Bilim ve Sanat Merkezleri tarafından yapılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezi, Mili Eğitim Bakanlığı tarafından üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi geliştirmek ve öğrencilerin örgün eğitimini desteklemek amacıyla kurulan özel eğitim kurumudur. Kaydolan öğrenciler örgün eğitim dışındaki zamanlarında bu okullarda zenginleştirme eğitimine katılmaktadır. Bugün ülkemizin her ilinde bu okullardan vardır. Ülkemizde toplam 182 Bilim ve Sanat Merkezi vardır ve 63 bin öğrenci bu okullara devam etmektedir (MEB, 2020). Bunun dışında öğrenciler destek eğitim odasından da ayrıca okullarda yararlanmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezine kaydolmak için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan takvim doğrultusunda ilkokulların 1, 2 ve 3. Sınıfına giden öğrencilerin sınıf öğretmenleri tarafından aday gösterilmeleri gerekmektedir (MEB, 2019). Sınıf öğretmeni tarafından aday gösterilen öğrenci grup tarama sınavına girer. Başarılı olması durumunda bireysel incelemeye alınır. Bireysel incelemede başarılı olan öğrenci Bilim ve Sanat Merkezine kayıt yapma hakkını kazanır. Lise eğitiminin bitimine kadar bu okula devam edebilir.

Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin tanınması için 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri değerlendirilmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerini bu süreçte önemli kılmaktadır. Sınıf öğretmenleri genel yetenek, müzik ve resim alanlarında öğrencilerini aday göstermektedir. Sınıfında üstün yetenekli öğrenciyi fark edemeyen öğretmen, üstün yetenekli öğrencinin kendini geliştirmesine, akademik hayatının zayıflamasına ve özel eğitim almasının önüne geçebilir. Bu konuda öğretmen bilinçli olması çok önemlidir. Öğrencinin sınıf içi davranışlarını, öğrenme tarzını, farklı özelliklerini bilmeli kısaca sınıfında üstün yetenekli öğrenci olma ihtimalini göz önünde bulundurmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterirken kullandığı yöntemler ve bu süreçte yaşadığı sıkıntıları ele almaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine öğrenci yönlendirirken kullandıkları yöntemler nelerdir?
- 2) Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine öğrenci yönlendirirken yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- 3) Bilim ve Sanat Merkezi sınıf öğretmenleri için önemli midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, birkaç kişinin bir fenomen veya kavram ile ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder. (Creswell, 2020).

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterme yöntemleri ve yaşadığı sorunların kendi söylemleriyle belirlenmesi istendiği için olgubilim deseni seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde görev yapan beşi bayan beşi erkek 10 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden amaçlı örnekleme yöntemi ve kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi; derinlemesine araştırma yapabilmek için çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde ise araştırmacı kendine ulaşılması yakın ve kolay durumu seçer. Uygun örnekleme yöntemi zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örnekleme ulaşımında kolaylık sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu nedenle araştırmanın yapıldığı tarihte var olan pandemi nedeniyle araştırmacı kolay ulaşabileceği yakın çevresindeki sınıf öğretmenlerini seçmiştir. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerin beşi kadın, beşi erkektir. Bu öğretmenlerin ikisi lisansüstü mezunu iken, kalan sekizi lisans mezunudur. Öğretmenlerin yaşına bakıldığında 26-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Mesleki deneyimlerin ise 8-17 yıl arasında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın görüşme formunu, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmadaki veriler 07-15.05.2021 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla toplanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce görüşme hakkında bilgi verilmiş, salgın sürecinin de etkisi ile iki katılımcı ile sesli görüşme yapılmış kalan katılımcılardan yazılı olarak görüşleri alınmıştır. Kimlik bilgileri gizli tutulan katılımcılara bu amaçla K(1-2-3) gibi sayı numarasına göre kodlar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadaki veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu amaçla katılımcıların görüşleri tablolar oluşturularak gösterilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırma çalışmalarında geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanmasında “uzman görüşü” ve “uzman incelemesi” uygulanan yöntemlerdendir (Merriam, 2013). Taslak görüşme formu alanında uzman bir kişinin görüşüne sunulmuştur. Daha sonra düzeltmeler yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Nitel araştırmalarda çalışma grubundan doğrudan alıntılar yapmak ve alıntıları en doğal haliyle sunmak çalışmanın güvenilirliğini artırmaktadır (Büyüköztürk vd., 2019). Araştırmacı çalışmanın güvenilirliğini artırmak için topladığı verileri olduğu gibi aktarmış, geçerliği artırmak için de süreç ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri aday gösterirken kullandığı yöntemler ve yaşadığı sorunları belirlemek amacıyla kendileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgular yer almıştır.

Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterirken kullandığı yöntemlere ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerine “Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci göstermek için nasıl bir yöntem izliyorsunuz? Neden?” sorusu sorulmuştur. Tablo 1’de bu soruya ilişkin cevapların tema ve alt temaları ile birlikte frekansları yer almaktadır.

Tablo 1. Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterirken kullandığı yöntemler

Ana Tema	Alt Tema	Katılımcı Kodu	f
Yöntemler	Gözlemleyerek	K1, K3, K6, K7, K9	5
	Üst düzey etkinlikler yaparak	K10, K4, K8	3
	Ders sınav sonuçlarına göre	K2, K5	2
Toplam			10

Tablo 1’de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci belirlerken kullandığı yöntemler, yöntemler ana teması altında “gözlemleyerek”, “üst düzey etkinlik yaparak” ve “ders sınav sonuçlarına göre” alt temaları altında incelenmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenleri aday öğrenci belirlerken en çok (f:5) gözlemleme yöntemi ile belirlediğini belirtmiştir. Daha sonra üst düzey etkinlik yaparak (f:3) ve ders sınav sonuçlarına göre (f:2) aday belirledikleri görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin ifadeleri aşağıdaki şekildedir:

“Dönem içinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerini gözlemliyorum.” (K1)

“Özellikle öğrenci zihinsel alanda diğerlerinden farklılık gösteriyorsa daha zorlayıcı sorular ve etkinliklerle öğrencinin potansiyelini anlamaya çalışıyorum.” (K10)

“Başarılı öğrencileri seçiyorum. Sınıfta diğerlerinden daha önde olan öğrencilerin daha başarılı bilsem sınavı geçirdiklerini düşünüyorum.” (K5)

“Genel yetenek alanında temel derslerden kazanımları hızlı kavrayabilen ve diğer öğrencilere göre farklı düşünme becerisine sahip, farklı çözüm yolları üretebilen, çok yönlü düşünebilen ve dersler ve kazanımlar arası ilişkilendirme yapabilen parlak öğrencileri aday gösteriyorum.” (K4)

Sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci belirleme sürecinde yaşadığı sorunlara ilişkin görüşler

Katılımcılara “Aday belirleme sürecinde sorun yaşıyor musunuz? Açıklayınız.” sorusu sorulmuştur.

Tablo 2. Aday belirleme sürecinde yaşanan sorunlar

Ana tema	Alt tema	Katılımcı kodu	f
Yaşanan Sorunlar	Veli	K1, K2, K4, K6, K7, K9	6
	Eğitim eksikliği	K5, K10	2
	Uygun etkinliklere zaman bulamama	K3	1
	Sorun yaşamıyorum	K8	1
Toplam			10

Tablo 2’de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar ana tema olarak ele alınmış ve veli, eğitim eksikliği, uygun etkinliklere zaman bulamama, sorun yaşamama alt temasında incelenmiştir. En çok veli (f:6), daha sonra eğitim eksikliği (f:2), uygun etkinliklere zaman bulamama(f:1), sorun yaşamama(f:1) şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bu soruya yanıtları şu şekildedir:

“En büyük sıkıntıyı veli ile yaşıyorum. Çünkü her veli kendi çocuğunun da sınavlara girmesini istiyor. Aslında bunu deneme sınavı gibi görüyor. Ben de çoğu zaman tüm öğrencilerimi aday öğrenci diye sınava gönderiyorum.” (K6)

“Öğrenci ilgi ve yeteneklerini tespit etmede uzmanlaşmış kişilerin bu süreci dâhil olması faydalı olacaktır. Sınıf öğretmeni olarak belirlediğim adayın dışındakilerin yetenekli olma durumunu göz ardı etmemek gerekir.” (K5)

“Resim alanında yetenekli olan çocukları fark etmekte bazen zorlanıyorum. Bu konuda branş öğretmenlerinden yardım alıyorum.” (K10)

“Yaşadığım sorun genellikle uyguladığım sınavların ve tekniklerin öğrencileri tam olarak yansıtmamasıdır. Buna ayrı zaman ayırmam gerekir ki buna da fırsat olmuyor.” (K3)

“Aday belirleme sürecinde yaşadığım belirgin bir sorun yok. Öğretmen olarak sınıf içerisinde bu tür özelliği olan öğrenciler kendilerini belli etmektedir. (K8)

“Yaşadığım en önemli sorun velilerin BİLSEM sınavlarına bakış açısından kaynaklanıyor. Her veli çocuğunun bu sınava girmesini istiyor. Çözüm olarak velilere izah etmeye çalışıyorum fakat başarılı olduğum pek söylenemez. Veliler arasında BİLSEM olmazsa olmaz görülebiliyor. Öğrenciler arasında ayırım yapıldığı düşüncesine kadar gidebiliyor.” (K2)

Sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci belirlemede yapılan sınavlar hakkındaki görüşleri
Katılımcılara “Yapılan grup tarama ve bireysel değerlendirme sınavı sizce geçerli ve güvenilir bir sınav mı? Neden?” sorusu sorulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri Tablo 3’te ana tema ve alt tema olarak sunulmuştur.

Tablo 3. Sınıf öğretmenlerinin yapılan sınava ilişkin görüşleri

Ana tema	Alt tema	Katılımcı kodu	f
Yapılan Sınavlar	Geçerli ve güvenilir	K2, K10	2
	Geçerli ve güvenilir değildir	K3, K4, K7, K9	4
	Geçerlidir fakat güvenilir değildir	K5, K6, K8	3
	Güvenilirdir fakat geçerli değildir	K1	1
Toplam			10

Tablo 3’ te görüldüğü gibi sınıf öğretmenleri yapılan aday belirleme sınavları hakkında en çok geçerli ve güvenilir değildir görüşünü belirtiyor (f:6). Daha sonra geçerli fakat güvenilir değildir (f3), geçerli ve güvenilir (f2) ve en az güvenilir fakat geçerli değildir (f:1) görüşlerini belirtiyorlar. Sınıf öğretmenleri yapılan sınavlar hakkında şu görüşleri söylemişlerdir:

“Grup taramaları tablet üzerinden uygulanmakta ancak kırsaldan gelen ya da tablet imkânı bulamayan öğrenciler için dezavantajdır. Sınavlar öncesinde bilsem için hazırlanan bence grupları taramada daha başarılı oluyor. Örneğin a öğretmen BİLSEM’e öğrenci hazırlıyor. Başarılı da elde ediyor. Yani hiç tablet görmemiş BİLSEM’e soru tiplerini bilmeyen öğrenci yetenekli de olsa kazanmasının (taramayı geçmesi) çok zor olduğunu düşünüyorum. Güvenilir değil ama geçerli.” (K5)

“Sınav geçerli ve güvenilir değil çünkü bir öğrenci her zaman sınav ile ölçülebilecek yapıya sahip değildir. Çok iyi donanıma sahip ama hiperaktif bir öğrenci o sınavı kazanamaz. (K9)

“Sınavlar hakkında pek bilgim yok. Bu konuda hiçbir eğitim almadım ya da sınav sorularını hiç görmedim. Dünyanın birçok yerinde uygulandığını biliyorum, demek ki geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış sınavlar.” (K10)

“Eskiye göre daha iyi diyebilirim. Sınavlarının güvenilir olduğu kesin ancak yeteneği ölçmede yeterli olduğu yani geçerli olmadığı kanaatindeyim. Taramanın ise yetersiz olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Grup tarama sınavından sonra bireysel değerlendirme sınav yapılmasını Doğru bulmuyorum bireysel değerlendirmenin yani mülakatın güvenilir olmadığını düşünüyorum.” (K4)

“Bireysel değerlendirme sınavları kesinlikle geçerliliği ve güvenilirliği sorgulanması gereken bir durumda IQ testleri mevcutken insanın Duygu biçimlenmesi göz ardı ediliyor. EQ testi uygulanmıyor Ayrıca yaşantılarla sunulan bilgiye Kırsal kesimde ulaşamayan yetenekli özel öğrenciler gerek ülkemiz gerekse çocuk adına kaybedilmiş bir hazine olarak değerlendiriyorum. Bireysel görüşmeye de bir tane uzmanının gözetiminde yapılan değerlendirmelerin güvenilir olduğuna inanmak biraz zor oluyor. 2 kişinin gözetiminde olması da dikkat dağıtıcı olacağı için Bence bir kamera kayıt sistemi ile bireysel değerlendirmelerin yapılması gerekiyor.” (K7)

Sınıf Öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezinin önemi hakkındaki görüşleri

Katılımcılara “Sizce Bilim ve Sanat Merkezi önemli bir kurum mu? Neden?” sorusu sorulmuştur. Sınıf öğretmenlerinin bu soruya verdiği yanıtlar tablo 4’te ana tema ve alt tema olarak incelenmiştir.

Tablo 4. Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezleri’nin önemine dair görüşlerinin incelenmesi

Ana Tema	Alt tema	Katılımcı kodu	f
Bilim ve Sanat Merkezi	Önemli bir kurumdur	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10	10
	Önemli bir kurum değildir		0
Toplam			10

Tablo 4’te de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin hepsi Bilim ve Sanat Merkezini önemli bir kurum olarak görmektedir (f:10). Sınıf öğretmenlerinin bu soruya ilişkin cevapları şu şekildedir:

“Kesinlikle çok önemli bir kurum ancak yeteri kadar aktif değil. Sanki isimden ibaretmiş izlemine yaratıyor. Toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından bilinmiyor. Hatta büyük bir bölümü ne olduğunu dahi bilmiyor. Ülkemizdeki yeteneklerin ortaya çıkmasında ve gereken eğitimlerin almasının sağlanmasın BİLSEM’ lere büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Bu sebeple çok önemli görüyorum.”(K1)

“Evet önemlidir. Çünkü günümüzde birçok ülke eğitimin önemini anlamış durumda. Ülkelerin çoğu özellikle üstün yetenekli öğrencilerin gelecekte çok iyi şeyler başaracaklarını ve ülkelerinin gelişimlerine katkı sağlayacaklarını düşünüyorlar. Üstün yeteneklilerin kendilerini geliştirmelerini sağlaması ve onlara uygun iyi bir eğitim vermeleri bakımından BİLSEM’ler çok önemlidir.” (K10)

“Kesinlikle önemli bir kurum. Çünkü üstün yetenekli öğrenciler bir ülkenin madeni gibidir. Ama o madeni işlemek gerekir. Bu kurum öğretmen ve yöneticileri seçilirken kriterlerin olması ve eğitim almış kişilerden oluşmuş olması gerektiğini düşünüyorum.” (K7)

“Kurum olarak Evet önemli. Ama bu kuruma nitelikli ve sadece bu kurum için yetiştirilmiş eğitimcilere ihtiyaç duyulduğunu düşünüyorum. Çünkü bu kurumun proje ve farklı etkinliklerde çalışmalarını sürdürebilirliği çocuğa ulaşabilme altyapısına sahip eğitimcilerden geçmektedir.” (K6)

TARTIŞMA VE YORUM

Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterme yöntemleri ve yaşadığı sorunların ele alındığı bu makalede, öğretmenlerin aday gösterme yöntemlerini derinlemesine anlamak ve ne tür sorunlar yaşadığı ile ilgili bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre sınıf öğretmenleri aday öğrencileri en çok gözlemleyerek belirlediklerini söylemişlerdir. Bunun yanında üst düzey etkinlikler yapmak ve derslerdeki başarı puanına göre de aday belirledikleri tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle sınıf öğretmenlerinin üstün yetenekli öğrencileri tespit etmede belirli bir yönteminin olmadığı, öğretmenin üstün yetenekli algısının (akranlarından farklı olma, iletişim kurabilme, ders sınav notların yüksek olması, istenmeyen davranış göstermeme gibi) kullanılan yöntemi etkilediği görülmüştür. Bu durum üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi açısından olumsuz durumlar oluşturabilir.

Sınıf öğretmenini sadece çocuğun akademik başarısı ya da belirgin bir özelliğine göre aday belirlememeli çocuğu bir bütün halinde değerlendirip aday göstermelidir. Nitekim yapılan çalışmalar da bu yönde benzerlik göstermektedir. Dağlıoğlu (1995) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin doğru öğrenciyi tespit etmede başarı oranının %18 olduğunu tespit etmiştir. Akar ve Uluman (2013) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci belirlerken daha çok öğrencinin akademik başarısına odaklandığını ve öğretmenlerin aday öğrenci belirlemede yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer bulgu öğretmenleri aday belirleme sürecinde en çok veliler ile sıkıntı yaşamasıdır. Bu bulguyu üstün yeteneklilere yönelik eğitim almama ve üstün yeteneklilere uygun etkinlik yapmaya zaman bulamama sorunları izlemiştir. Aday belirleme sürecinde herhangi bir sorun yaşamayan öğretmen de bulunmaktadır. Öğretmenlerin aday belirleme sürecinde veli ile sıkıntı yaşaması bu süreçte özgür karar alamadıklarını göstermektedir. Eğitim sürecinde veli önemli bir yere sahiptir. Özellikle merkez okullarda veliler dışardan sınıfa müdahale edebilmekte, öğretmeni etkileyebilmektedir. Bu durum aday belirleme sürecinde de etkisini göstermiştir. Velilerden gelen bu baskı öğretmenin belirli bir yöntem ile değil de veli baskısıyla aday öğrenci göstermesine neden olmuştur. Nitekim yapılan çalışmada veliler öğrencilerinin Bilim ve Sanat Merkezinde öğrenim görmesinin kendileri için mutluluk ve gurur verici olduğunu söylemiştir (Sarıtış, 2019). Bu konuda sorun yaşamayan öğretmenin köy okulunda görev yapması, kırsal kesimde Bilim ve Sanat Merkezi hakkında pek bilgiye sahip olunmadığı ile de ilişkilendirilebilir.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin aday öğrenci belirledikten sonraki grup tarama ve bireysel değerlendirme sınavını geçerli ve güvenilir bulmadıkları tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenleri özellikle kırsal kesimdeki öğrencilerin sürece dâhil olmadıklarını, sınavların tablet ile yapılmasının dezavantaj oluşturabileceğini ve bireysel değerlendirme sınavında objektif olunmadığını söylemiştir. Keskin (2013) yaptığı çalışmada da yapılan tanılama testlerini öğretmenlerin yeterli bulmadıklarını ve geliştirmelerini gerektiğini belirtmiştir. Bir grup öğretmen ise geçerli olduğunu fakat güvenilir olmadığını söylemiştir. Gökden Kaya (2019) çalışmasında Bilim ve Sanat Merkezinde çalışan öğretmenlerin çocuklarının da çoğunlukla bu okulda olmasının sınavın tarafsızlığına gölge düşürdüğünü belirtmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin tamamı Bilim ve Sanat Merkezini önemli bir kurum olarak görmüştür. Bilim ve Sanat Merkezlerinin üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyacının karşılaması, projeler üretmesi, becerilerinin desteklenmesi bu görüşe varmalarındaki en önemli etken olmuştur. Yıldız (2010) yaptığı çalışmada öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezini önemli bir kurum olarak gördüklerini ve olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezine aday öğrenci gösterirken kullandığı yöntemlerin ve yaşadıkları sorunların ele alındığı bu çalışmanın en önemli sonucu sınıf öğretmenlerinin aday öğrenci gösterirken belirli bir yönteminin olmadığı, değerlendirmelerin farklılık gösterdiği ve kimi zaman velinin baskısı sonucu aday gösterildiği görülmüştür. Bu durumun üstün yetenekli öğrenci tespit etmede öğretmenleri ciddiyyetten uzaklaştırmış, öğretmenin etkisini azaltmıştır. Aday belirleme süreci sonrasında yapılan grup tarama ve bireysel değerlendirme sınavlarını öğretmenlerin geçerli ve güvenilir bulmaması, bu sınavların tekrar gözden geçirilmesi ve daha tarafsız hale getirilip şeffaf olunması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle hem kurum itibarı daha iyi noktalara gelmiş olacak hem de öğrenciler arası eşitlik sağlanmış olacaktır.

Bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerini önemli bir kurum olarak görmesi üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda böyle bir kuruma her daim ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak elde edilen bulgulara göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- 1- Sınıf öğretmenleri üstün yetenekli öğrencileri fark etmek için sadece bir ölçüt yerine birden fazla ölçüt ile değerlendirmeli, öğrenci dosyası tutmalıdır.
- 2- Velilere bu süreçte bilgi verilmeli, gerekçeli nedenler anlatılmalıdır.
- 3- Yapılan sınavlar objektif ve şeffaf olmalıdır.
- 4- Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir.
- 5- Aday öğretmenlere eğitim fakültelerinde üstün yeteneklilere yönelik dersler verilmelidir.

KAYNAKLAR

Batdal Karaduman, G., Elgün Ceviz, A. (2018). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin eğitim sürecinde ve öğrenci yönlendirilmesinde yaşadıkları sorunlar. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 1(1), 1-17.

Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (3. Baskıdan çeviri)*. (Çeviri Editörleri: M. Bütün & S.B.Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.

Dağlıoğlu, H. E. (1995). *İlkokul 2.-5. sınıflara devam eden çocuklar arasında üstün yetenekli olanların belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gökden Kaya N. (2019). Sınıf öğretmenlerinin üstün zekâlı ve yeteneklilerin eğitimine ilişkin tutum ve görüşlerinin belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 44(199), 239-256.

Keskin Özer M., Samancı Keskin, N., Aydın, S. (2013). Bilim ve sanat merkezleri: Mevcut durumları, sorunları ve çözüm önerileri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1(2), üstün Sayı, 78-96.

Kutlu Abu, N, Gökdere, M. (2020). Üstün Yeteneklilere Yönelik Farklılaştırılmış Fen Öğretim Modülü Hakkında Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramsal Algıları ve Değerlendirmeleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 768-798.

MEB, Tebliğler Dergisi (2019). 2747 sayılı bilim ve sanat merkezleri yönergesi. <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/87> erişim tarihi: 13.01.2021.

MEB (2020).<https://orgm.meb.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-gucleniyor/icerik/1474>. erişim tarihi: 14.01.2021.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S.Turan)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sarıtaş, E, Şahin, Ü, Çatalbaş, G. (2019). Velilerin Gözüyle BİLSEM. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 114-133.

Yıldız, H. (2010). *Üstün yeteneklilerin eğitiminde bir model olan bilim ve sanat merkezleri üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11.baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTELER ve AKADEMİSYENLER NASIL OLMALIDIR

Dr. Öğretim Üyesi Nihat ERSOY

YTÜ, İnşaat Fakültesi, Harita Müh. Bölümü, Jeodezi Anabilim Dalı

ORCID: 0000-0002-7068-8811

Dr. Öğretim Üyesi Tuncay UZUN

YTÜ, Elektrik-Elektronik Fakültesi, Elektronik ve Haberleşme Müh. Bölümü, Devreler ve Sistemler Anabilim Dalı

ORCID: 0000-0002-4145-0468

ÖZET

Üniversitelerimizde yaşanan sorunların temelinde üniversitelerin tam anlamı ile bilinmemesi yatmaktadır. Üniversitenin varlık nedeni doğru tanımlanmadığı için Akademisyenlerinde en iyi şekilde yetiştirilmesi mümkün olmamıştır. Dünyada ve ülkemizde sorunların giderek arttığı günümüzde, üniversiteler sorun çözmek için vardır

Akademisyenler olarak adlandırılan Bilim insanları, bize evrenimizi anlamak için yol gösteren rehberlerdir. Akademik kariyer yapmak kolay bir şey değildir. Bu yola baş koymuş ömrünü bu uğurda harcayan bilim insanları, saygı duyulmayı gerçekten hak ederler. Üniversite bitirmiş eğitilmiş insanlar bunun böyle olmasını çok iyi bilirler.

Akademisyenler, Bir toplumun belleği, zekâsı, anlama ve algılama gücüdür. Sorunlara çözüm bulmak için imkânsız denilen sorunları imkânlı hale getirmek için yeni yollar arayan araştırma yapan kişilerdir.

Bu çalışmada; Türkiye'deki Üniversitelerimizi daha ileriye götürecek yol haritalarına katkı sağlamak amacı ile üniversitelerimizi oluşturan Akademisyenlerin sorunları görev ve sorumlulukları geniş bir şekilde araştırılmış. Evrensel boyutta olması gereken görevleri sıralanarak Dünyadaki birçok üniversite ile eşdeğer duruma gelebilmek için bazı tespitler ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: YÖK, Üniversite, Akademisyen, Bilim insanı, Metodoloji

HOW IT SHOULD BE UNIVERSITIES AND ACADEMICS IN THE TURKEY

ABSTRACT

The basis of the problems experienced in our universities lies in the fact that Universities are not fully known. Since the reason for the existence of the university was not defined correctly, it was not possible to train its academics correctly. Universities exist to solve problems in today's world where problems are increasing day by day.

Scientists, called academics, are guides that guide us to understand our universe. Making an academic career is not an easy thing. Scientists who have dedicated their lives to this path and spent their lives for this cause truly deserve to be respected. Educated people who have graduated from university know very well that this is the case.

Academics are the memory, intelligence, understanding and perception power of a society. They are researchers who seek new ways to find solutions to problems that are considered impossible to make possible.

In this study; In order to contribute to the road maps that will take our Universities in Turkey forward, the problems, duties and responsibilities of the Academicians who make up our universities have been extensively researched.

Some determinations and suggestions are presented in order to be equivalent to many universities in the world by listing the tasks that should be in a universal dimension.

Keywords: YÖK, University, Academician, Scientist, Methodology

GİRİŞ

Üniversitelerimizde yaşanan birçok sorunun temelinde üniversitenin tam olarak bilinmemesi yatmaktadır. Üniversitenin varlık nedeni ve kendisinden beklenenler doğru tanımlanmadığı için Akademisyenlerinde en iyi bir şekilde yetiştirilmesi mümkün olmamıştır.

Dünyada ve ülkemizde sorunların giderek arttığı günümüzde, üniversiteler sorun çözmek için vardır. Teknik sorunların çözümü somut bilgilerle kolayca çözülebilir. Ancak sosyal sorunların çözümü, Yönetimlerin hâkim görüşü, mahalle baskısı ve siyasi etkiler gibi nedenlerden dolayı çözülmesi zordur. Bunu en aza indirmenin yolu ise üniversitelerin önemli bir bileşeni olan Akademisyenlerin sorunlar üzerinde görüş ve düşüncelerini rahatça kamuoyuna aktarabilmelerinden geçmektedir.

Üniversitelerin sorunları evrensel boyutta olduğu için Dünya sınırlarının ötesinde düşünülmelidir. Her türlü düşünce Otoritelere, tabulara ve kişilere bağlı olmadan tartışılmalıdır. Üniversitelerde, özgür tartışma ortamında görece doğru ve yanlışlardan oluşan değişik fikirlerin, tartışılması ile sağlıklı bilgi ve görüşler ortaya çıkar. Bir üniversitenin başarısı akademik kadroların başarısı ile eşdeğerdir.

ÜNİVERSİTELER VE AKADEMİSYENLER

Üniversite Tanımı ve Görevleri

Üniversitelerin en önemli özelliği her tür otoriteden bağımsız araştırma yapmaları ve tutarlı eleştirme haklarına sahip olmalarıdır. Bu anlamda üniversite, kamu yararı için bilgi üreten ve bilgiyi yayan özerk bir öğretim ve araştırma kurumudur.

Üniversite kurulmaz, Üniversite olunur. Üniversite olmak için bilimsel bilgiye nasıl ulaşacağını bilmek gerekir. Bunun için Bilim Tarihi, Bilim Felsefesi ve araştırma metodlarının en başta üniversitelerde öğretilmesi gerekir. Öğrenmeden öğretimin olduğunu gösteren tek bir bilimsel örnek uygulama bulunmamaktadır.

Üniversiteler, eşit ve dengeli bir şekilde üçayak üzerine kurulmuş olurlarsa, sağlam temeller üzerine oturmuş güçlü bir üniversite haline gelebilirler. Bunlar;

1-) Güncel ve gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili bilimsel araştırmalar yapmak. Sonuçlarını, Akademisyenlerin sunum, makale ve benzeri yollarla evrensel boyutta toplumla paylaşmasıdır. Kısaca Bilimsel çalışmalar yapmak.

2-) Eğitim ve Öğretim görevi yaparak, Ülkesine nitelikli insanlar yetiştirmek.

3-) Ülkesinin kamu yararına olan sorunlarını, projeler ve danışmanlık hizmetleri yaparak çözüme kavuşturmak.

Kuruluş amaçları olmalıdır.

Üniversitelerimizdeki Akademisyenlerin birçoğu bu görevlerini maalesef eşit ve dengeli bir çalışma yaparak yerine getirmemektedirler. Doktora çalışmaları bitinceye kadar Araştırmalar yaparak Bilimsel çalışma yapmakta, Öğretim üyesi olunca da ders vererek Eğitim öğretim hizmetlerini sürdürmektedirler. Profesör unvanını aldıktan sonra Bilimsel çalışmalarını ve eğitim-öğretim görevlerini, gayri resmi olarak Araştırma Görevlilerinin vasıtası ile yapmaya çalışmaktadırlar. Kendileri ise kamu ve özel sektör yararına yapılacak döner sermaye projelerine ve danışmanlık hizmetlerine doğru yönelmektedirler. Kısaca kendilerine kişisel menfaat sağlayacak paralı işleri yapmaktadırlar. Bu da bilimsel çalışmalar ve eğitim-öğretim hizmetlerine gereken önemin verilmemesine yol açmaktadır. Sonuç da üniversitelerimizde Kaliteli Bilimsel çalışmaların azalmasına ve nitelikli insan yetişmemesine neden olmaktadır.

Bu durumu üniversitemizde, 40 yıllık öğretim üyesi olarak çalışan birileri olarak maalesef gözlemlemekteyiz. Ülkemizdeki üniversitelerde çalışan akademisyenlerin üçayak üzerine kurulması gereken görevlerini eşit ve dengeli bir şekilde çalışmalar yapmaları ile üniversitelerimizin kalitelerinin artacağı inancındayız.

Akademisyen veya Bilim İnsanın Özellikleri ve Görevleri

Akademisyenler olarak adlandırılan Bilim insanları, bize evrenimizi anlamak için yol gösteren rehberlerdir. Bir toplumun belleği, zekâsı, anlama ve algılama gücüdür. Sorunlara çözüm bulmak için imkânsız denilen sorunları imkânlı hale getirmek için yeni yollar arayan araştırma yapan kişilerdir.

Bilim İnsanlarının en önemli görevleri, yaşadığımız Dünyanın ve toplumların gizemlerini (sırlarını) deşifre etmektir. Bilim insanı, bilinenleri değil, bilinmeyenleri anlamak üzere bilimsel çalışmalarının peşinde zevk ile koşan kişidir. Örneğin; Atomun varlığını gözle görerek anlayamayız. Sezgiler, Gözlemler, Deneyler ve Araştırmalar ile Atomun varlığı anlaşılmıştır. Gizemler çözüldükçe bulgular paylaşılır ve toplum aydınlatılır.

Bilim insanları, Tarih boyunca insanların mutluluğu için uğraş veren toplumdan kopuk olmayan sürekli kafasında soruları olan sorumlu, ileri görüşlü ve çözümleyici yeteneği olan kişilerdir. Her toplumda hangi sistem altında olurlarsa olsunlar bilimsel temeli sağlam akademik görüşlerini söylemekten çekinmemeli ve taviz vermemelidirler.

Bilim İnsanın özelliklerinden biri de mütevazı yaşamı olmasıdır. Kendi çıkarları için duruma göre pozisyon almayan para, makam ve mevki peşinde koşan, akademik unvanları almak için birkaç makale yazan, toplumsal sorumluluktan kaçan özel iş, ek ders ve paralı projeler peşinde koşan insanlar değildirler. Özellikle kurulu düzene yaranmak için bilime aykırı davranmak ve yorumlarına din, ırk ve aile gibi çıkarını ön plana alarak fikir beyan etmezler. Ayrıca bu konularda yanlış yaptım özür dilerim hakkına sahip olmamalıdır.

Ülkemizi yönetenler, Türkiye'yi Atatürk'ün dediği gibi muhasır medeniyet seviyesine ulaştırıp çağdaşlaşmak için bilimden faydalanmayı, bilimin öngördüğü sistematik planlı ve stratejik gelişmeyi yeterince benimsememişler. Başta üniversiteler olmak üzere bilim kuruluşlarını devlet dairesi, Bilim insanlarını da maaşlı memur gibi görmüşlerdir. Oysa bilginin üretildiği tartışıldığı ortam, Dünyada olduğu gibi üniversitelerde çalışan Akademisyenler sayesinde olur.

Üniversitelerin yapısını bilen akademisyenlerin omuzlarında ahlaki etik ve ağır bir toplumsal sorumluluk bulunmaktadır. Bilim Tarihi ve felsefesini özümsemiş her akademisyen rahat çalışabilmek için akademik özgürlüğü ve özerkliği öncelikli olarak görmekte, sorumluluğu gereği doğayı ve insanı içeren bilim ve bilimsel gerçeklikten yana taraf olmak zorundadır.

Stephan Zweig; “Bilimde körlük yanılğı değil, korkaklıktır. Bilim insanının gerçeği görmemeye hakkı yoktur.” demiştir. Bir diğer bilim insanı Giordano Bruno 16. yüzyılda “Ne gördüğüm hakikati gizlemekten hoşlanırım. Ne de bunu açıkça ifade etmekten korkarım.” diyordu.

Üniversiteler içinde demokratik ortamlarda çalışan Akademisyenler, akıllarını kullanarak yaptıkları araştırmaların sonucunda elde ettikleri bilgileri özgürce paylaşmalıdırlar. Aksi durumda Statükocu güçler ile dinamik Akademisyenler arasında bir çatışma alanı oluşturularak üniversitelerin gerçek anlamda görevlerini yerine getirmeleri engellenebilir.

Bu durumda yapılması gereken, siyasetin etkisinin dışında kalarak üniversitelerin akademik kadrolarına Bilim tarihi, Bilim felsefesi, Araştırma yöntemleri ve insan ilişkileri gibi derslerin verildiği ülkemizi ileriye götürecek evrensel ölçekte bilgi üretme potansiyeli ve metodolojisini kavramış soyut düşünme becerilerine sahip bilim insanları yetiştirmek olacaktır.

YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu)

Türkiye’de Akademisyenler; Anayasal çerçevede YÖK kanunu ile Profesör, Doçent ve Yardımcı Doçent unvanları ile öğretim üyeleri adı altında tanımlanmıştır. Son yıllarda TBMM’ sinde YÖK kanununda yapılan düzenleme ile Yardımcı. Doçentlerin. görevleri ve işlevleri değişmemesine rağmen bu unvanın değiştirilip Doktor Öğretim Üyesi olmasının mantığı ve izahı tartışma konusu haline gelmiştir. Bu konuda çıkarılan kanunun Anayasaya aykırılığı da tartışılmaktadır.

YÖK, vakıf üniversiteleri dahil yaklaşık 200’e yakın Üniversiteyi, 100 yıllık köklü 15’e yakın üniversite ile akademik yükseltmelerde eşit tutması, üniversitelerimizde kaliteli bilimsel çalışmaların azalmasına ve nitelikli insan yetişmemesine neden olmaktadır.

YÖK, bu gerçeğin bilinci ile sadece araştırmaya yönelik Gebze ve İzmir de olduğu gibi Yüksek lisans düzeyinde öğrenci alan İleri Teknoloji Üniversitelerini kurmuş. Fakat başarılı olamamıştır. Bu amaçla kurulan üniversiteler, maalesef lisans düzeyinde öğrenci alan normal üniversiteler durumuna gelmiştir.

Bu durumda 1982 yılında kanunla kurulan YÖK’ün amaçlarını ne ölçüde yerine getirdiği günümüzde tartışma konusu haline gelmiştir. Bu konuda en doğru kararı Üniversitelerimizi oluşturan Öğretim elemanları verecektir.

SONUÇ

Günümüz bilgi çağında bilime ve özgürlüğe verilecek en büyük zarar, özgürce söylenmesi gereken fikirlerin ifade edilmesinin engellenmesi olacaktır. Hangi ortamda olursa olsun bilimin yaşam hakkı bulmadığı, özgürlüğün olmadığı, entelektüel gerilemenin yaşandığı her yerde sosyal ve ekonomik ilerleme mümkün olmayacaktır.

Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede yapılması gereken, başta üniversitelerin özerk olduğu bir ortamda akademisyenlerin özgürce konuşabildiği her alanda demokratik ortamları yaratmak olacaktır.

Genç bir nüfusa sahip Türkiye’nin sosyal ekonomik yönden kalkınması, ülkemizdeki genç bilim insanlarının düşüncelerini açıklamaları ve kendilerini ifade etme özgürlüğüne sahip olmalarına bağlıdır.

Ülkemizdeki Üniversitelerde çalışan akademisyenlerin, uçayak üzerine kurulması gereken ilkeleri doğrultusunda eşit ve dengeli bir şekilde görevlerini yapmaları ile üniversitelerimizin kalitelerinin artacağı inancındayız.

Bu durumu üniversitemizde, 40 yıllık öğretim üyesi olarak çalışan birileri olarak maalesef gözlemlemekteyiz. Bu tespitlerimiz ve önerilerimiz dikkate alınarak Türkiye’deki Üniversitelerimizi daha ileriye götürecek yol haritalarına katkı sağlayacağını umut ve temenni ederiz.

KAYNAKÇA

- 1- Ortaş İ., “Üniversite ve Toplum” Cilt 4, sayı 1, Mart 2004.
- 2- Sıddık Sami Onar., “İstanbul Üniversitesinin Raporu” Ankara Üniversitesi Yayını No: 23, 1950.
- 3- Hirsch E., “Üniversite Muhtariyeti” Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi, Ankara Üniversitesi Yayını, 1950.
- 4- Prof.Dr.İbrahim Ortaş., “Üniversite ve Bilim İnsanı Sorumluluğu” Arapgir Postası, Aralık 2021.

5- Ersoy N., Yavuz E., “1949’dan Günümüze Türkiye de Harita Mühendisliği Eğitim ve Öğretimi”, Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, Ankara, 2017.

6- Ersoy N., Yavuz E., “Harita/Geomatik/Jeodezi-Fotogrametri Eğitiminde Kontenjan Ve İstihdam Sorunu”, Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, Ankara, 2019.

GASTRONOMİ LİSANS EĞİTİMİ MÜFREDATLARININ BESLENME İÇERİKLİ DERSLER YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Tufan SÜREN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

ORCID: 0000-0002-7877-8256

ÖZET

Gastronominin Türkiye’deki gelişimi ve ilerlemesi bu alandaki iş gücünün eğitimli profesyonellerden oluşması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Gastronomi eğitiminin son dönemde yaygınlaştığı düşünüldüğünde bu eğitimin niteliği önem kazanmıştır. Gastronomi eğitiminin gelişen yeni akımlara, taleplere cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir. Birçok disiplinle ilişkili olan gastronominin, sağlık ve beslenme ile ilişkisi daha görünür hale gelmiş, gastronominin geleceğinde beslenme disiplini belirleyici bir unsur olmuştur. İlgili müfredatlar bu bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu çalışma Türkiye’de bir fakülte bünyesinde eğitim veren Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinin müfredatlarını beslenme içerikli dersler bakımından değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, doküman analizi ile elde edilen verilerle yürütülmüş nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamına 2021 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden, bir fakülte bünyesinde olan, lisans düzeyinde, 39 devlet ve 26 vakıf türünde toplam 65 üniversitede bulunan 66 adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü dahil edilmiştir. Veriler Yükseköğretim Kurumu Atlas Programı Lisans Tercih Sihirbazından, 9 Kasım 2021 tarihinde elde edilmiştir. Bu bölümlerin müfredatları incelenmiş, beslenme içerikli derslerin isimleri, verildikleri dönemler, zorunlu/seçmeli durumları, haftalık ders saatleri ve AKTS kredileri değerlendirme kapsamına alınmıştır. Beslenme içerikli dersler seçilirken ders içeriği incelemesi yapılmış; sadece ders içeriğinin tamamı “gıdaların insan sağlığı ile ilişkilerini, gerekli besinlerin emilimi, metabolizması ve özelliklerini” konu alan dersler çalışmaya dahil edilmiştir. Derslerle ilgili bilgiler, bölümlerin web sayfalarından veya bağlı oldukları üniversitelerin Bologna Bilgi Paketi içeriklerinden, 11-22 Kasım 2021 tarihlerinde elde edilmiştir.

Toplam olarak 119 adet beslenme içerikli ders tespit edilmiştir. Beslenme içerikli dersi olan bölümlerin %45,4’ünün müfredatında bir ders olduğu; 119 dersin 85’inin zorunlu, 34’ünün seçmeli olduğu belirlenmiştir. Derslerinin %28,6’sı ikinci, %26,9’u birinci dönem dersidir. Derslerin isimlerine bakıldığında; derslerin %28,6’sının isminin “*beslenme ilkeleri*”; %15,1’inin isminin “*beslenmenin temel ilkeleri*” olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, beslenme içerikli derslerin, sayı, çeşitlilik olarak yetersiz kaldığı; birçok bölümde sadece temel düzeyde verildiği belirlenmiştir. Bu sonuçla müfredatları beslenme içeriklerinin geliştirilmesinin faydalı olacağı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi ve mutfak sanatları müfredatı, gastronomi lisans eğitimi, beslenme dersi, gastronomi beslenme ilişkisi

EVALUATION OF GASTRONOMY UNDERGRADUATE CURRICULUM IN TERMS OF NUTRITIONAL COURSES

ABSTRACT

The development and progress of gastronomy in Turkey has revealed the necessity for the workforce in this field to consist of trained professionals. The relationship of gastronomy, which is associated with many disciplines, with health and nutrition has become more visible, and the discipline of nutrition has been a determining factor in the future of gastronomy. This study was carried out to evaluate the curricula of Gastronomy and Culinary Arts Departments, which provide education within a faculty in Turkey, in terms of nutrition-related courses. Within the scope of the research, 66 Gastronomy and Culinary Arts Departments included. The curricula of these departments were examined, the names of the nutrition-related courses, the periods in which they were given, their compulsory/elective situations, weekly course hours and ECTS credits were included in the evaluation. Information about the courses was obtained from the web pages of the departments. A total of 119 nutrition courses were identified. It is stated that 45.4% of the departments that have a nutrition course are a course in their curriculum; It has been determined that 85 of the 119 courses are compulsory and 34 are elective. 28.6% of the courses are the second semester and 26.9% are the first semester courses. Looking at the names of the courses; "nutrition principles" of the names of 28.6% of the courses; It was seen that 15.1% of them were named "basic principles of nutrition". As a result, it was concluded that the nutrition-related courses were insufficient in terms of number and variety; It has been determined that in many sections it is given only at the basic level. With this result, it was seen that it would be beneficial to develop the nutritional contents of the curriculum.

Keywords: Gastronomy and culinary arts curriculum, gastronomy undergraduate education, nutrition lesson, gastronomy nutrition relationship

GİRİŞ

Gastronomi, çok yönlü bir kavram olarak değerlendirilmektedir; fen bilimleri ve sosyal bilimlerden yararlanan bir disiplin olarak (Dilsiz, 2010, s. 3) görüldüğü gibi yeme içme sanatı olarak da ifade edilmektedir (Sormaz vd., 2015, s. 69). Gastronomi birçok farklı bilim dalıyla yakın ilişki içerisinde. Gastronominin kapsadığı unsurlar farklı bilim dallarının konusu olabilirken, gastronomiyi bu yönlerinden ayrı tutmak çerçevesini sadece yemek-içmek olarak sınırlamaya yol açmaktadır. Gastronomi; sosyoloji, antropoloji, kimya, biyoloji, ziraat, ekoloji, ekonomi, tıp ve modern teknolojiler gibi çeşitli alanlarla ilişki içerisinde ve bu ilişki gastronominin sadece yemek-içmek olmadığını, insanın ve dünyanın geleceğini şekillendirebilecek bir değer olduğunu göstermektedir (Altınel, 2009, s. 2; Zağralı, 2014, s. 21; Gülen, 2017, s. 33). Gastronominin diğer bilimlerle ilişkisini incelediğimizde; yemek yeme sebepleri, tercihleri ve bunlar üzerine etkili olan etkenler, yiyecek, içecek ve sofranın paylaşılması, toplumsal iletişimdeki yeri ile psikoloji, sosyoloji ve ekonomi alanına; yemeğin kültürel unsurları, gelenekler, kültürel mutfaklar, pişirme araç ve gereçleri, törenler ile tarih ve antropoloji alanına dayandığı görülmektedir. Bununla birlikte gastronomi gıda üretim süreçleri ile ekoloji, ziraat ve tarımla yakın ilişki içerisinde. Ayrıca gastronomi, turizmin temel bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Beslenmenin sağlıkla ilişkisinin ortaya konmasıyla da tıp, kimya ve biyoloji alanlarıyla insan hayatını düzenlemede rolü olduğu görülmektedir (Birdir ve Akgöl, 2012, s. 58).

Gastronomi kavramının içeriğinde, hayatı etkileyen ve düzenleyen çeşitli bilim dallarının etkili olduğu, gastronominin birçok bilim dalıyla ilişki içerisinde olduğu bilinmektedir.

Beslenme bilimi de gastronomiyle çok yakın ilişki içerisinde olan bilim dallarından biridir ve gastronominin gelişimini çok yakından etkilemektedir. İnsanların, sağlıklı beslenme ile yemeği bir zevk, sosyal-kültürel bir faaliyet ve bir turizm aktivitesi olarak görme talepleri bu iki alanın sıkı bir etkileşim ve ilişki içerisinde olmasını zorunlu kılmaktadır. Beslenme bilimi 21. yüzyılda gastronomiye yön veren unsurlardan biri olmakta ve insanların gastronomik tercihlerini şekillendirmekte ön plana çıkmaktadır.

Gastronomi alanındaki gelişimler ve değişimlerde tüketici tercihleri önemli role sahip olmuştur. Bu tercihlerin sonucu olarak talepler değişmiş ve sektör de bu taleplere geliştirmiş olduğu karşılıkla değişime ortak olmuştur. Bu nedenle tüketicilerin yiyecek ve içecek tercihleri ve bu tercihlerin sebepleri akademik olarak araştırılmakta ve sektöre yön vermede bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca tüketicilerin gastronomik tercihlerini ve yenilikçi gastronomi akımlarını güncel olarak takip etmek, hayata geçirmek, arz etmek konusunda sektör ve akademinin oluşturduğu bu bağlamın fonksiyonu vardır. Özellikle son 20 yıl içerisinde bu bağlamın oluşmasında gastronomi eğitimi etkili olmaktadır.

Gastronomi eğitimi; mutfak ve mutfak kültürü önemli bir yere sahip olan Türkiye için çağın gereksinimi haline gelmiş; tarih boyunca alaylı olarak usta çırak hiyerarşisi içerisinde gerçekleşen eğitim günümüzde örgün eğitim sisteminde lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde verilir hale gelmiştir. Lisans düzeyinde gastronomi eğitimi; çeşitli fakülteler bünyesinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü adı ile üniversitelerde yer almaktadır. Her geçen yıl daha çok üniversitede ve daha çok öğrenciyle yürütülen gastronomi eğitimi, yiyecek-içecek hizmetleri ve turizm sektörlerine iş gücü kaynağı oluşturmakta ve gastronomi disiplininin akademik gelişimine katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı; her geçen yıl sayısı artan ve önem kazanan, Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim-öğretime devam eden Gastronomi ve Mutfak Sanatları (GMS) bölümlerinin müfredatlarında beslenme içerikli dersleri değerlendirmektir. İnsanların gıda tüketimlerinde göz önüne aldığı faktörlerden biri olan ve önemi gün geçtikçe artan sağlık ve beslenme ilişkisinin, gastronomi disiplini ve yiyecek-içecek sektörünün geleceğinde yön verici bir etkiye sahip olması olası gözükmemektedir. Bu durum geleceğin sektör profesyonelleri olacak olan, bugünün GMS Bölümü öğrencilerinin beslenme disiplini konusunda ne kadar yetkin oldukları sorusunu düşündürmektedir. Bu sorunun cevabının bulunmasına yardımcı olmak çalışmanın temelini oluşturmuştur.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Konuyla ilgili literatür araştırılmış, sonuç olarak gastronomi ve beslenme ilişkisi, tüketicilerin tercihleri ve gastronominin yönü arasındaki ilişki, gastronomi eğitimi ve bu eğitimin gastronominin geleceği ile bağı konuları ifade edilmiştir.

Gastronomi ve Beslenme

Gastronomi, literatürde sıklıkla üretim ve tüketim boyutlarında çeşitli sınıflandırmalarla ele alınmıştır (Birdir ve Akgöl, 2012, s. 18). Gastronominin diğer disiplinlerle ilişkisini ortaya koyan bir sınıflandırma ise dört sınıftan oluşmaktadır; “uygulamalı gastronomi”, “teorik gastronomi”, “teknik gastronomi” ve “bilimsel gastronomi”. Teorik gastronomi, yemek reçeteleri ile ilgiliyken; teknik gastronomi, reçetelerin nasıl yemek haline getirileceği ve üretimde kullanılan araç-gereçlerin üretimi nasıl etkileyeceğini; uygulamalı gastronomi yiyeceklerin hazırlanması, yapılışı ve sunumunu; bilimsel gastronomi ise söz konusu yemeklerin besin değerlerini ve sağlıkla ilişkisini ele almaktadır (Harrison, 1982; Hatipoğlu, 2014, s. 15-16).

Yirmi birinci yüz yılda karşılaşılan ve hızla artan sağlık sorunlarının beslenme kaynaklı veya beslenme ile ilişkili olduğu; yeterli ve dengeli beslenme, gıda üretimi ve hazırlanmasındaki doğru uygulamalar ile bu sağlık sorunlarında iyileşme olabileceği görüşleri ortaya konarken, bilimsel gastronominin, gastronomi disiplininin geleceğine yön vermede etkili olması beklenen bir durumdur. Beslenme; bireyin büyümesi, yaşamını sürdürebilmesi ve sağlığını koruyabilmesi için gerekli olan besin öğelerinin dengeli ve yeterli olarak vücuda alınmasıdır. Sağlıklı beslenme ise; bireyin cinsiyeti, yaşı ve fizyolojik yapısına uygun şekilde ihtiyaç duyduğu besin öğelerinin yeteri kadar karşılanabilmesidir (Saygın vd., 2011). Beslenme; sağlığı korumak, geliştirmek ve yaşam kalitesini yükseltmek için vücudun gereksinimi olan besin öğelerini yeterli miktarlarda ve uygun zamanlarda almak için bilinçli ve düzenli şekilde yapılması gereken bir davranıştır (Ulaş ve Genç, 2010; Mansoor, 2015, s. 383). Günümüzde sağlık sorunlarının çeşitlilik ve sıklığı, buna bağlı olarak sağlık giderlerindeki artış, gıdaların sağlık sorunlarının çözümündeki rolü, insanların daha uzun ömür beklentileri ve bunu gerçekleştirmek için gıda ve bileşenlerine olan ilgileri beslenme disiplininin artan etkisini göstermektedir. (Pekcan, 2009, s. 19-20; Baysal, 2015; Dölekoğlu vd., 2015).

Scrinis (2013, Adak, 2020, s. 203'ten) beslenme bilimini üç dönemde inceler: 19. yy'ın ortalarından 20. yy'ın ortalarına kadar süren ilk dönemde, bilim insanları gıdalardaki besin maddelerini ve vücudun beslenme gereksinimlerini keşfetmeye ve ölçmeye odaklanmıştır. 1960'lı yıllar ile başlayan ikinci dönemde "iyi" ve "kötü" besinler anlayışı ortaya çıkmış ve özellikle kötü besinlerden kaçınma hedeflenmiştir. 1990'ların ortalarında başlayan üçüncü dönem ise fonksiyonel beslenme dönemidir ve gıdaların sağlıkla ilgili olarak "işlevsel" özellikleriyle ele alındığı dönemdir. Üçüncü dönemde başlayan gelişimin günümüzde geldiği yer insanların öncelikle sağlık için gıda tüketmesi olarak düşünülebilir.

Gastronominin gelmiş olduğu noktada, diğer disiplinlerle ortaklığı gastronomi disiplininin gideceği yön konusunda belirleyicidir. İnsan hayatında beslenmenin önemi ve gastronominin görmüş olduğu talebin gün geçtikçe daha fazla kesiştiği ve insanların gastronomik taleplerinin beslenme ve sağlık çerçevesinde şekillendiği bir durum söz konusudur. Bu talepler ve kesişim gastronomi ile beslenme ilişkisinin daha fazla ön plana çıkacağı bir geleceği göstermektedir. Gastronominin yiyecek olabilecek ürünlerin aranması, tedarik edilmesi, hazırlanması, yetiştirilmesi, sunumu gibi konularda yol gösterici olmak gibi birçok amacı bulunmakla beraber, temel amacı mümkün olan en iyi beslenme yoluyla insanların korunması olarak değerlendirilmektedir (Brillat-Savarin, 1994).

Gastronomide Tüketicilerin Sağlıklı Beslenme Tercihleri

Tüketicilerin tercihleri gastronominin değişimi ve gelişiminde önemli bir etken olmuştur. Bu kapsamda yapılan çalışmalar da göstermektedir ki, tüketiciler için sağlıklı beslenme kaygısı tüketim tercihlerini yönlendiren önemli bir faktördür. Sektörün tüketici tercihleri ile şekillenmesi sonucu, sağlıklı gastronominin yakın gelecekte kapladığı alan genişleyecektir. Bu sonuç, gastronomi eğitiminin de dikkate alması gereken bir durum olarak görülmeli, sektörün iş gücü kaynağını oluşturmaya başlayan akademinin sektörün gelecekteki ihtiyaçlarına cevap verebilir nitelikte olup olmadığını gözden geçirmesi gerekmektedir.

Gaztelumendi'ye göre (2012, s. 10) gastronomi turizmindeki akımları turistlerin yaklaşımları değiştirmektedir. Sağlıklı yaşam tarzı, otantik arayış gibi talepler gastronomi turizmine yön vermektedir.

Chen'in çalışmasına göre (2011, s. 255) sağlıklı beslenme motivasyonu olan tüketiciler, bu konuda dışa dönük olmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle sağlıklı olma hedefi, gıda satın almada öncelikli bir kriter olmaktadır. Dolayısıyla sağlık bilincine sahip olan tüketiciler, sağlıklı gıda ürünleri tüketmeyi tercih etmektedirler.

Yapılan başka bir araştırma sonucunda, restoran müşterilerinin sağlık bilincinin sağlıklı yeme davranışına etkisi incelenmiş ve sonuç olarak tüketicilerin sağlık bilincinin oluşmaya başladığı görüşüne varılmıştır (Çakıcı ve Yıldız, 2017, s. 13).

Başka bir çalışmada, sağlık endişesi olan ve beslenme bilgi düzeyleri yüksek tüketicilerin, daha sağlıklı yiyecekler için daha fazla ödeme yapmayı göze aldığı belirlenmiştir. Bu nedenle, sağlık bilinç düzeyi yüksek tüketicilerin, sağlıklı gıda seçenekleri sunan ve beslenme bilgisi veren restoranları tercih edeceği sonucuna ulaşılmıştır (Lee vd., 2014, s. 31).

Lindeman ve Vaananen'in çalışmalarında (2000, s. 57), tüketicilerin yiyecek tercihlerini etkileyen faktörlerden en önemlilerinin sağlık, duyuşal özellikler, uygunluk ve fiyat olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık öncelikli gastronomi akımlarından vegan/vejetaryen beslenmede etik sebepler belirleyici olsa da sağlık da önemli bir etkidir. Bu konuda yapılmış bir araştırmaya göre, vegan bireylerin, vegan olmaya karar vermelerinin birincil nedeninin sağlık olduğu tespit edilmiştir (Jennings vd., 2019, s. 5). Bu beslenme tarzının sağlığı olumlu yönde etkilediği kesin olarak ortaya konamasa da bireylerin sağlıklı beslenme motivasyonu ile bu beslenme tarzını tercih ettikleri bilinmektedir. Vegan/vejetaryen beslenme son on yılda giderek daha popüler hale gelmiş, bunun nedeni olarak da bireylerin çoğunun bu tarz beslenme ile daha sağlıklı olduklarını düşünmesi olarak değerlendirilmiştir (Sünnetçioğlu vd., 2017, s. 242).

Arslan'ın (2019, s. 288) araştırmasına bakıldığında, tüketicilerin sağlık konusundaki hassasiyetleri arttıkça fonksiyonel gıda satın alma taleplerinin olumlu yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

İncelenen çalışmalar literatürün özeti niteliğindedir ve örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak akademik araştırmalar da göstermektedir ki, gastronomi taleplerinde sağlık, sağlıklı beslenme konuları önemli bir motivasyon ve etken olmaktadır. Gastronomi ve mutfak sanatları eğitiminin alanda ve sektörde oluşan bu taleplere paralel bir durumda olup olmadığının değerlendirilmesi önemli görülmüştür.

Gastronomi Eğitimi

Türkiye'de yiyecek-içecek sektörü ve turizmdeki gelişmeler büyüyen bir gastronomi sektörünü ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişim sonucunda ise alaylı profesyonellerin yerini eğitilmiş profesyonellerin alması kaçınılmaz hale gelmiştir. Geleneksel mutfak ve gelişen sektörüyle gastronomi alanında önemli bir yere sahip olan Türkiye, bir dönüşüm sürecindedir. Bu durum da gastronomi eğitimi ön plana çıkarmıştır. 1980'li yıllardan bu yana lise düzeyinde meslek liseleri ile gastronomi ve mutfak eğitimi veren Türk eğitim sistemi 2000'li yıllar itibarıyla lisans düzeyinde de eğitim vermeye başlamıştır. Özellikle son yıllarda artan taleple birlikte birçok üniversite bünyesinde ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde gastronomi ve mutfak sanatları eğitimi üstlenmiş durumdadır. Gastronomi ve mutfak sanatları eğitiminin niteliği, gelişen sektörün ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olduğu gibi aynı zamanda alanın ve sektörün ilerisinde olmayı gerektirmektedir.

Dünyada örgün eğitim sistemi içerisinde gastronomi eğitime bakıldığında; ilk örneğin 1922'den bugüne dek eğitim veren Cornell Üniversitesi olduğu görülmektedir (Allen, 2003, s. 556). Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Avrupa ülkelerinin son 70 yıl içerisinde örgün gastronomi eğitimi verdiği görülmektedir. Son 20 yıl içerisinde ise dünyada birçok ülke gastronomi eğitimi lisans düzeyinde vermeye başlamıştır.

Türkiye'de lisans düzeyinde gastronomi ve mutfak sanatları eğitimi 2003 yılında açılan Yeditepe Üniversitesi'ndeki Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü ile başlamıştır. Gazi Üniversitesi ise 2010 yılında gastronomi eğitimi veren ilk devlet üniversitesi olmuştur (Görkem ve Sevim, 2016, s. 979).

Türkiye’de açılan ilk Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümleri Güzel Sanatlar Fakülteleri bünyesinde faaliyet göstermiş, ancak ilerleyen yıllarda Turizm Fakülteleri bünyesine geçmiştir (Öney, 2016, s. 193). Bu dönüşümle birlikte Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümlerinin müfredatlarının önemli bir kısmını uygulama ağırlıklı mutfak eğitimi oluşturmaya başlamıştır (Tekin ve Çiğdem, 2015, s. 33).

2021 yılında Türkiye’deki üniversitelerde bir fakülte bünyesinde, lisans düzeyinde 66 adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü bulunmaktadır. Bu bölümler 39’u devlet, 26’sı vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 65 üniversitede yer almaktadır. 2020 yılında bu bölümlere yerleşen öğrenci sayısı ise 3774’tür (YÖK, 2021a).

İlter’in (2019) çalışmasında; Türkiye’de lisans düzeyinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinin müfredatlarının analizi yapılmıştır. Bu analizde müfredatlarda bulunan dersler çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Beslenme ile ilgili bir kategori oluşturulmamıştır. Beslenme ilkeleri dersleri “menü oluşturma” kategorisine dahil edilmiştir. Bu durum müfredatlarda beslenme içerikli derslerin ayrı bir kategori oluşturacak nicelikte olmadığını göstermektedir. Gastronomi uygulamalı bir alan olsa da, mezunları alaylı profesyonellerden ayıracak ve sektörün niteliğini arttıracak olan unsurun, çalışanların teorik bilgilerini uygulama becerileri ile birleştirmeleri olduğu göz ardı edilmemelidir.

Yiyecek içecek eğitiminde Gastronomi ve Mutfak Sanatları ile kulinoloji programlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada Gastronomi ve Mutfak Sanatları eğitiminde yeterlilikler belirlenmiştir. Buna göre, Amerikan Mutfak Federasyonu tarafından belirlenen mutfak sanatları programının temel yetkinlikleri ve Türkiye’deki Gastronomi eğitimi yeterlilikleri içerisinde yer alan temel yeterliliklerden birisi “beslenme” olmuştur (Aksoy ve Şahin, 2017, s. 17). Beslenme konusu gastronomi eğitimi için temel konulardan biridir. Bu bağlamda beslenme, gastronomi ve mutfak sanatları eğitimi müfredatı içerisinde diğer temel konular gibi yer almak durumundadır.

Gastronomi eğitiminin sektör ve akademik alan açısından önemi giderek artmaktadır. Buna paralel olarak eğitimin niteliği de önem kazanmaktadır. Verilen eğitimin hem sektörün ihtiyaçlarına cevap vermesi hem akademik alanı geliştirmesi beklenir. Ayrıca eğitim gastronomi alanının geleceğini öngörmeli, şekillendirmeli ve kendini güncellemelidir. Gastronominin gelecekteki yönünün sağlıkla yakın ilişki içerisinde olma ihtimali düşünüldüğünde “beslenme” eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olacaktır. Bu çalışmada mevcut bölümlerin bu eğilime cevap verebilecek durumda olup olmadığı temeli üzerine müfredat değerlendirmesi yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma, doküman analizi ile elde edilen verilerle yürütülmüş nitel bir araştırmadır. Doküman analizi yöntemi, araştırmanın amacına yönelik kaynaklara ulaşmada ve elde edilecek verilerin tespit edilmesinde kullanılır. Bu yöntemde, çalışılacak konu hakkında kaynak taraması yapılır ve elde edilen veriler analiz edilir (Kıral, 2020).

Araştırma kapsamına 2021 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden, bir fakülte bünyesinde olan, 39 devlet ve 26 vakıf türünde toplam 65 üniversitede (Tablo 1) bulunan 66 adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü dahil edilmiştir. Örneklem olarak sadece fakülte bünyesindeki bölümlerin seçilmesinin nedeni, fakültelerin müfredatlarında teorik ders ağırlığının daha fazla olduğunun ve teorik nitelikteki beslenme içerikli derslere yer vermelerinin daha olası olduğunun düşünülmesidir. Bir devlet üniversitesinde iki adet, diğer üniversitelerde birer adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü bulunmaktadır. Veriler Yükseköğretim Kurumu Atlas Programı Lisans Tercih Sıhırbazından, 9 Kasım 2021 tarihinde elde edilmiştir (YÖK, 2021a).

Tablo 1. Araştırma Kapsamına Alınan Üniversiteler

Sıra	Üniversite	Türü	Sıra	Üniversite	Türü
1.	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Devlet	34.	İstanbul Kent Üniversitesi	Vakıf
2.	Akdeniz Üniversitesi	Devlet	35.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	Devlet
3.	Alanya Alaaddin Keykubat Üniv.	Devlet	36.	İstanbul Medipol Üniversitesi	Vakıf
4.	Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniv.	Vakıf	37.	İstanbul Okan Üniversitesi	Vakıf
5.	Altınbaş Üniversitesi	Vakıf	38.	İstanbul Rumeli Üniversitesi	Vakıf
6.	Anadolu Üniversitesi	Devlet	39.	İstinye Üniversitesi	Vakıf
7.	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devlet	40.	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	Devlet
8.	Ankara Medipol Üniversitesi	Vakıf	41.	Kafkas Üniversitesi	Devlet
9.	Antalya Akev Üniversitesi	Vakıf	42.	Kahramanmaraş İstiklal Üniv.	Devlet
10.	Antalya Bilim Üniversitesi	Vakıf	43.	Karabük Üniversitesi	Devlet
11.	Atatürk Üniversitesi	Devlet	44.	Kastamonu Üniversitesi	Devlet
12.	Balıkesir Üniversitesi	Devlet	45.	Kırklareli Üniversitesi	Devlet
13.	Başkent Üniversitesi	Vakıf	46.	Kocaeli Üniversitesi	Devlet
14.	Beykent Üniversitesi	Vakıf	47.	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Devlet
15.	Beykoz Üniversitesi	Vakıf	48.	Maltepe Üniversitesi	Vakıf
16.	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Devlet	49.	Mardin Artuklu Üniversitesi	Devlet
17.	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Devlet	50.	Mersin Üniversitesi	Devlet
18.	Doğuş Üniversitesi	Vakıf	51.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Devlet
19.	Dokuz Eylül Üniversitesi	Devlet	52.	Munzur Üniversitesi	Devlet
20.	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Devlet	53.	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Devlet
21.	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	54.	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv.	Devlet
22.	Giresun Üniversitesi	Devlet	55.	Nişantaşı Üniversitesi	Vakıf
23.	Gümüşhane Üniversitesi	Devlet	56.	Ordu Üniversitesi	Devlet
24.	Haliç Üniversitesi	Vakıf	57.	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Devlet
25.	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Vakıf	58.	Pamukkale Üniversitesi	Devlet
26.	Iğdır Üniversitesi	Devlet	59.	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Devlet
27.	İskenderun Teknik Üniversitesi	Devlet	60.	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniv.	Devlet
28.	İstanbul Arel Üniversitesi	Vakıf	61.	Selçuk Üniversitesi	Devlet
29.	İstanbul Aydın Üniversitesi	Vakıf	62.	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Devlet
30.	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	Vakıf	63.	Toros Üniversitesi	Vakıf
31.	İstanbul Galata Üniversitesi	Vakıf	64.	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Devlet
32.	İstanbul Gedik Üniversitesi	Vakıf	65.	Yeditepe Üniversitesi	Vakıf
33.	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Vakıf			

Toplamda 66 adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünün müfredatlarına ulaşılmış ve incelenmiştir. Bu doğrultuda, incelenen müfredatlarda bulunan beslenme içerikli derslerin isimleri, verildikleri dönemler, zorunlu/seçmeli durumları, haftalık ders saatleri ve AKTS kredileri değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Beslenme içerikli dersler seçilirken ders içeriği incelemesi yapılmış; sadece ders içeriğinin tamamı “gıdaların insan sağlığı ile ilişkilerini, gerekli besinlerin emilimi, metabolizması ve özelliklerini” konu alan dersler çalışmaya dahil edilmiştir.

Bu noktada uygulama veya teorik ders ayrımı yapılmamıştır. Derslerle ilgili bilgiler, bölümlerin web sayfalarından veya bağlı oldukları üniversitelerin Bologna Bilgi Paketi içeriklerinden, 11-22 Kasım 2021 tarihlerinde elde edilmiştir. Toplam olarak 119 adet beslenme içerikli ders tespit edilmiştir. Bazı seçmeli derslerin birden fazla eğitim-öğretim döneminde verildiği görülmüş, bu tip dersler çalışmaya dahil edilirken dersin verildiği ilk eğitim-öğretim dönemi temel alınmıştır.

Elde edilen bilgiler istatistik paket program (SPSS) aracılığı ile derlenmiş ve frekans bilgileri sunulmuştur. Verilerin değerlendirilmesinde, üniversite türünden bağımsız olarak GMS bölümlerinin beslenme içerikli derslerinin durumunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç sonucunda, GMS bölümlerinin gastronomi disiplininin geleceğine yön vermesi muhtemel bir disiplin olan beslenme konusundaki durumlarının ve geleceğin profesyonelleri olan bugünün GMS Bölümü öğrencilerinin beslenme disiplini konusundaki yetkinlikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Çalışma kapsamına 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, 65 üniversitede, fakülte düzeyinde faaliyet gösteren 66 adet Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü dahil edilmiştir. Tablo 2’de lisans düzeyinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü olan üniversitelerin türü ve bu bölümlerin üniversite türüne göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 2. Lisans Düzeyinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü Olan Üniversitelerin Türü ve Bu Bölümlerin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

<i>Çalışma Kapsamında GMS Bölümü Olan Üniversite Türü</i>	n	%
<i>Devlet</i>	39	59.9
<i>Vakıf</i>	26	39.9
<i>Toplam</i>	65	100.0
<i>Üniversite Türüne Göre GMS Bölümü Dağılımı</i>		
<i>Devlet</i>	40	60.6
<i>Vakıf</i>	26	39.3
<i>Toplam</i>	66	100.0

Tablo 2’ye bakıldığında; Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü olan üniversitelerin %59.9’u devlet üniversitesi kapsamındadır. Her vakıf üniversitesinde bir adet GMS Bölümü bulunurken, 39 devlet üniversitesinde 40 adet bölüm bulunmaktadır. Bir devlet üniversitesinde, iki farklı fakültede toplam iki adet GMS Bölümü bulundurmaktadır. Bu verilere göre 2021 yılı itibarıyla Türkiye’deki Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinin çoğunluğu devlet üniversiteleri bünyesinde faaliyetine devam etmektedir.

Araştırmaya alınan bölümlerin müfredatlarında beslenme içerikli ders olup olmama durumlarına bakıldığında; çalışma kapsamındaki tüm bölümlerin müfredatında en az bir beslenme içerikli ders olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma ek olarak bazı bölümlerde birden fazla beslenme içerikli ders olduğu bulunmuştur.

Tablo 3’te çalışma kapsamında 66 Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümünün dağılımları verilmiştir.

Tablo 3. Çalışmaya Dahil Edilen Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinin Beslenme İçerikli Ders Sayılarına Göre Dağılımı

<i>Beslenme İçerikli Ders Sayıları</i>	Bölümün Bağlı Olduğu Üniversite Türü					
	Devlet		Vakıf		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
<i>Bir Ders</i>	21	52.5	9	34.6	30	45.4
<i>İki Ders</i>	13	32.5	8	30.7	21	31.8
<i>Üç Ders</i>	5	12.5	8	30.7	13	19.6
<i>Dört Ders</i>	1	2.5	1	3.8	2	3.0
<i>Toplam</i>	40	100.0	26	100,0	66	100.0

Tablo 3'te görüldüğü gibi, beslenme içerikli dersi olan bölümlerin %45,4'ünün müfredatında bir ders; %31,8'inin iki ders; %19,6'sının müfredatında ise üç ders bulunmaktadır. Verilere göre; vakıf üniversitelerine bağlı bölümlerin %30,7'sinin müfredatında üç adet beslenme içerikli ders bulunurken, devlet üniversitelerine bağlı bölümlerin ise %12,5'inin müfredatında üç adet beslenme içerikli ders olduğu saptanmıştır. Devlet üniversiteleri bünyesindeki GMS bölümlerinin %52,5'inde sadece bir adet beslenme içerikli ders olduğu saptanmıştır. Vakıf üniversitelerinin beslenme içerikli ders sayılarında devlet üniversitelerinden daha fazla sayıda derse sahip olduğu görülmektedir. Dörtten fazla dersi olan bölüm tespit edilememiştir. Veriler değerlendirildiğinde, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümlerinin beslenme içerikli ders sayılarını arttırmalarının gastronominin güncel sorunlarında daha etkin rol almalarını sağlayacağı düşünülmektedir.

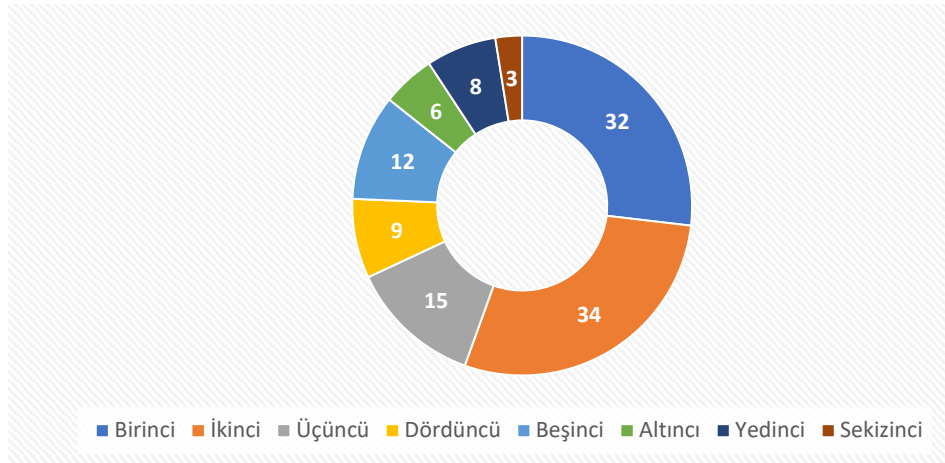
Araştırma kapsamındaki GMS müfredatlarında toplamda 119 adet beslenme içerikli ders tespit edilmiştir. Bu derslerin zorunlu/seçmeli olma durumları ve üniversite türüne göre dağılımları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Beslenme İçerikli Derslerin Zorunlu/Seçmeli olma Durumları ve Üniversite Türüne Göre Dağılımı

<i>Üniversite Türü</i>	Dersin Zorunlu/Seçmeli Olma Durumu					
	Zorunlu		Seçmeli		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
<i>Devlet</i>	48	56.5	18	52.9	66	55.5
<i>Vakıf</i>	37	43.5	16	47.1	53	44.5
<i>Toplam</i>	85	100.0	34	100.0	119	100.0

Tablo 4'e göre; çalışmaya dahil edilen GMS bölümlerin müfredatlarında bulunan toplam 119 adet beslenme içerikli dersin, 85'i zorunlu, 34'ü seçmeli ders durumundadır. Bir devlet üniversitesine bağlı GMS Bölümü müfredatında bir tek beslenme içerikli ders bulunmaktadır ve bu ders de seçmelidir. Araştırma kapsamındaki 66 GMS Bölümü müfredatının 65'inde en az bir adet zorunlu beslenme içerikli ders olduğu belirlenmiştir. Beslenme içerikli derslerin toplamının %55,5'i devlet üniversitesi bünyesindeki bölümlerde yer almaktadır. Zorunlu ve seçmeli dersler özelinde de devlet ve vakıf üniversiteleri arasında dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Sezen'in (2018, s. 88) çalışmasında lisans düzeyinde eğitim vermekte olan 42 gastronomi ve mutfak sanatları programının müfredatları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre 47 adet beslenme dersinin 40'ının zorunlu ders olduğu saptanmıştır. Söz konusu 47 dersin toplam dersler içerisindeki frekansı ise %1,92 ile oldukça düşük olarak tespit edilmiştir.

Tespit edilen 119 beslenme içerikli dersin eğitim-öğretim dönemlerine göre dağılımları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Beslenme İçerikli Derslerin Eğitim-Öğretim Dönemine Göre Dağılımı (n=119)

Şekil 1’de görüldüğü üzere, 119 beslenme içerikli dersin %28.6’sı (34 adet) ikinci, %26.9’u (32 adet) birinci dönem dersleri içerisinde yer almaktadır. Buna göre derslerin yarısından çoğu bölümlerin birinci sınıf öğrencilerine yöneliktir. Bu durum beslenme içerikli derslerin bölümler tarafından temel bir ders olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilse de, bu derslerin eğitim-öğretim sürecine yayılmaması konu ile ilgili derin ve kapsamlı içeriklerin öğrencilere aktarılmadığını düşündürmektedir. Beslenme içerikli dersler bölümler tarafından temel derslerden kabul edilmekte ancak, uzmanlaşma konusunda beslenme alanına yeterince yer ayrılmadığı görülmektedir. Gastronomi eğitiminin mevcut durumunun analizine yönelik yapılan bir araştırmada, dersler konularına göre kodlanmış ve beslenme dersleri bir alt kod olarak ele alınmıştır. Toplam 47 adet ders tespit edilmiştir. Bu derslerin %66’sı birinci dönemde verilmektedir (Sezen, 2018, s. 88).

GMS bölümlerinin müfredatında bulunan toplam 119 adet beslenme içerikli dersin haftalık ders saati ve AKTS kredisi dağılımları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Beslenme İçerikli Derslerin Haftalık Ders Saati ve AKTS Kredilerinin Dağılımı
Üniversite Türü

<i>Haftalık Ders Saati</i>	Devlet		Vakıf		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
<i>2 saat</i>	14	21.2	10	18.9	24	20.2
<i>3 saat</i>	46	69.7	38	71.7	84	70.6
<i>4 saat</i>	5	7.6	4	7.5	9	7.6
<i>5 saat</i>	1	1.5	1	1.9	2	1.7
<i>Toplam</i>	66	100.0	53	100.0	119	100.0
<i>Dersin AKTS Kredisi</i>						
<i>2 kredi</i>	3	4.5	3	5.7	6	5.0
<i>3 kredi</i>	23	34.8	9	17.0	32	26.9
<i>4 kredi</i>	21	31.8	11	20.8	32	26.9
<i>5 kredi</i>	14	21.2	17	32.1	31	26.1
<i>6 kredi</i>	4	6.1	11	20.8	15	12.6
<i>7 kredi</i>	1	1.5	1	1.9	2	1.7
<i>8 kredi</i>	-	-	1	1.9	1	0.8
<i>Toplam</i>	66		53		119	100.0

Tablo 5'e göre, GMS bölümlerinde bulunan 119 beslenme içerikli dersin, %70,6'sının haftada 3 ders saati olduğu belirlenmiştir. Derslerin %20,2'si ise haftada 2 ders saatidir. Devlet ve vakıf üniversitelerinde belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Derslerin AKTS kredileri incelendiğinde; %26,9'unun 3 kredi ve aynı oranda dersin 4 kredisi olduğu, %26,1'inin ise 5 kredisinin olduğu görülmektedir. Her iki üniversite türündeki GMS bölümlerinin müfredatında bulunan beslenme içerikli derslerin üç, dört ve beş AKTS kredisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bu bakımdan beslenme içerikli derslerin bölümlerin diğer alan dersleri ile uyumlu şekilde olduğu söylenebilir.

GMS bölümlerinin müfredatındaki beslenme içerikli dersler tespit edilirken dersin isminden bağımsız olarak içeriğine göre tespit yapılmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Bununla birlikte dahil edilen derslerin isimlerine bakıldığında; %28,6'sının isminin "*beslenme ilkeleri*"; %15,1'inin isminin "*beslenmenin temel ilkeleri*" olduğu görülmüştür. Farklı isimlerde dersler bulunsada oranları düşük olarak dağılmış durumdadırlar. Ders isimlerinin bölümlerdeki beslenme içerikli derslerin düzeyi ile uyumlu olduğu söylenebilir. Ağırlıklı olarak temel düzeyde olan bu tip derslerin isimleri de içerikleri uygun şekilde derslerin temel beslenme içeriklerini yansıtmaktadırlar. Tespit edilen tüm ders isimleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Beslenme İçerikli Ders İsimleri

Ders İsimleri	n	%	Ders İsimleri	n	%
Vejeteryan ve Diyet Mutfağı	1	0.8	Özel Beslenme Amaçlı Gıdalar	1	0.8
Alternatif Beslenme Tipi Uygulamaları	1	0.8	Özel Beslenme Yöntemleri	1	0.8
Anne ve Çocuk Beslenmesi	1	0.8	Özel Grupların Beslenmesi	1	0.8
Beslenme Ekolojisi	1	0.8	Sağlıklı Pişirme Teknikleri	1	0.8
Beslenme İlkeleri ve Hijyen	1	0.8	Sağlıklı Yaşam ve Beslenme	1	0.8
Beslenme İlkeleri ve Menü Tasarımı	1	0.8	Sporcu Beslenmesi	1	0.8
Beslenme İlkeleri ve Uygulamaları	1	0.8	Sağlıklı Beslenme	2	1.7
Beslenme ve Diyetetik	1	0.8	Besin Kimyası	2	1.7
Beslenmede Özel Gereksinimler	1	0.8	Beslenme	2	1.7
Beslenmede Yeni Eğilimler	1	0.8	Beslenme Bilimi	2	1.7
Diyet	1	0.8	Beslenme ve Diyet	2	1.7
Fonksiyonel Gıdalar Teknolojisi	1	0.8	Gıda Bilimi ve Beslenme İlkeleri	2	1.7
Gıda Kimyası ve Teknolojisi	1	0.8	Özel Beslenme Mutfakları	2	1.7
Gıda Mikrobiyolojisi	1	0.8	Fonksiyonel Gıdalar	3	2.5
Hastalıklarda Beslenme ve Güncel Diyetler	1	0.8	Gıda Bilimi	5	4.2
Kişiselleştirilmiş Beslenme	1	0.8	Diyet Mutfağı	5	4.2
Mutfak Kimyası	1	0.8	Beslenme İlkeleri ve Menü Planlama	6	5.0
Mutfakta Sağlıklı Beslenme	1	0.8	Gıda Kimyası	9	7.6
Mutfakta Sağlıklı Gıda İşleme	1	0.8	Beslenmenin Temel İlkeleri	18	15.1
			Beslenme İlkeleri	34	28.6
Total				119	100.0

Yapılan bir araştırmada müfredattaki dersler konularına göre kodlanmıştır. Beslenme dersleri için bir alt kod oluşturulmuştur. Bu alt koda dahil edilen beslenme derslerinin isimleri şöyledir; “beslenme ilkeleri”, “beslenme ilkeleri ve menü planlama”, “beslenmenin temel ilkeleri”, “beslenme bilimi” (Sezen, 2018, s. 88). Her iki çalışmada da ders isimlerinin çoğunlukla benzer olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Söz konusu iki çalışmaya göre ders isimlerinde “beslenme ilkeleri” isminin ön plana çıktığı söylenebilir.

SONUÇ

Gastronomi disiplini yapısı gereği birçok farklı disiplinle iç içe ve iş birliği içerisinde. Beslenme disiplini de gastronominin en yakın olduğu disiplinlerden bir tanesidir. Sağlığın korunmasının önem kazandığı ve beslenme ile ilişkisinin anlaşıldığı, devletlerin sağlık alanında önemli miktarda para harcadığı günümüzde beslenme disiplini sağlıkla yakından ilgilidir (Adak, 2020, s. 201).

İnsanların birçok sebepten sağlıksız gıdalar tükettiği ortadadır. Ancak, gelişen bilinçle birlikte bu sebeplerin zorunlu olmayanları insanlar tarafından göz ardı veya kontrol edilmekte, sağlığın korunması bilinci gıda tüketiminde gittikçe ön sıralara çıkmaktadır. Sağlıklı beslenmeye bağlı hastalıklardan uzak bir yaşam için fazla enerji alımından kaçınmak, aynı zamanda yeterli ve dengeli beslenmek, besleyici gıdalar tüketmek gereklidir.

Bu durum, içerdiği kalori ve enerji değerleri bakımından düşük ancak yine de besin değeri açısından temel ve gerekli bileşenleri içeren gıda ürünlerine yönelik bir talep yaratmıştır (Howlett, 2008, s. 2).

Son yıllarda insanlar, sağlıklı beslenmek için yeme içme tercihlerinde değişiklik arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda her geçen gün gastronomide trendler değişmektedir. Yiyecek içecek işletmeleri ile turizm alanında karar vericiler turistik ürün geliştirme ve tutundurma stratejilerinin belirlenmesi konusunda dünya gastronomisindeki eğilimleri takip etmelidir.

Gastronominin yakın geleceğini görmek ve buna uygun aksiyon almak hem sektörün hem de akademinin önem verdiği bir konudur. Öyle gözükmektedir ki gastronomiye yakın gelecekte yön veren unsurlardan birisi sağlıklı beslenme olacaktır. Bununla birlikte yemek ve içmek eylemlerini etkileyen diğer faktörler göz ardı edilemez. İnsanlar keyif, lezzet, sosyal sebepler gibi birçok farklı sebeple gıda tüketmeye devam edeceklerdir. Gastronomi disiplini paydaşlarının dikkate alacağı bu ikileme bulunacak çözüm; sağlıklı ve lezzetli ürünlere odaklanmak, ayrıca zararları gösterilmiş çöp gıdalar gibi gıdaları tüketimden uzaklaştırmak veya sağlıklı bir şekle dönüştürmek olmalıdır.

Türkiye’de lisans düzeyinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümlerinin sayısı artmakta, gastronomi akademik olarak değer kazanmaktadır. YÖK istatistiklerine göre (YÖK, 2021b) 2020 yılında fakülte düzeyinde GMS bölümlerine yerleşen öğrenci sayısı 3774’tür. Kısa vadede sektörde çalışacak profesyonellerin içerisinde yer alacak olan öğrenciler, gastronomi ve turizm sektöründe söz sahibi olacaklardır. Bu doğrultuda öğrencilerin lisans eğitimleri gastronominin geleceği ile yakın ilişki içerisinde düşünülmelidir. Tüketicilerde sağlıklı beslenme eğiliminin artması, gıda firmalarının ve yiyecek-içecek işletmelerinin bu eğilime yanıt olarak menülerini, konseptlerini ve ürünlerini dönüştürmeleri sektörün geleceğine yön verecektir. Geleceğin gastronomi profesyoneli olacak olan GMS lisans öğrencilerinin bu dönüşümde yer almaları hem öğrencilerin geleceği için hem de sektörün dönüşümünün sağlığı için kritik görülmelidir. Sonuç olarak müfredatlar incelendiğinde; lisans düzeyindeki GMS bölümleri, diğer tüm özellikleri ile gastronominin gelişimine katkı sağlamayı amaçlarken bu gelişimde beslenme boyutunun arka planda kaldığı görülmektedir. Gastronominin geleceğinin en önemli parçalarından olacağı öngörülen beslenme disiplini, lisans müfredatlarında daha fazla yer almalı ve daha derinlemesine, spesifik boyutlarıyla ele alınmalıdır. GMS Bölümü öğrencilerinin sektörde çalışan alaylı profesyonellerden farkı olan akademik eğitimin, içerdiği beslenme eğitimi ile de bu farkı oluşturduğu unutulmamalıdır. Türkiye’de gastronomi ve gastronomi turizminin birçok alanda ülkeye katkısı ve önemi ortadadır ve bu önem her geçen gün artmaktadır. Bu katkının payını arttırmak akademik eğitimle mümkün olacaktır. Akademik eğitim ise dünyadaki gastronominin geleceği ile paralel ilerlediği sürece değerli olmaya devam edecektir. Teorik eğitimin de uygulama eğitimi kadar ön planda olduğu fakülte seviyesinde faaliyet gösteren GMS bölümlerinin müfredatlarında beslenme içerikli derslerin haftalık saatinin, çeşitliliğinin, içeriklerinin artması ve derinleşmesi bahsedilen paralelliğin sağlanmasında uygulanması gereken çözüm önerisi olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2020). Tüketim kültüründe beslenme: sağlıklı / sağlıksız yiyecekler. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(1), 197–218.
- Allen, G. (2003). Education about food. *Encyclopaedia Of Food And Culture*, 1(1), 556-558.
- Altınel, H. (2009). *Gastronomide menü yönetimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Aksoy, M. & Şahin, A. (2017). Yiyecek içecek eğitiminde gastronomi ve mutfak sanatları ile kulinoloji programlarına dair bir karşılaştırma. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(12), 7-20.

Arslan, Y. (2020). Fonksiyonel gıdalara yönelik güvenin satın alma isteği üzerindeki etkisi: genel sağlık ilgileniminin düzenleyici rolü. *Business ve Economics Research Journal*, 11(1), 279-291.

Baysal, A. (2015). *Beslenme ve sağlık*. Hatiboğlu Basım ve Yayım.

Birdir, K. & Akgöl, Y. (2012). Gastronomi turizmi ve Türkiye’yi ziyaret eden yabancı turistlerin gastronomi deneyimlerinin değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 57-68.

Brillat-Savarin, J. A. (1994). *The physiology of taste* (A. Drayton, Trans.). Penguin. (Original work published 1825).

Chen, M. F. (2011). The joint moderating effect of health consciousness and healthy lifestyle on consumers’ willingness to use functional foods in Taiwan. *Appetite*, 57(1), 253-262.

Çakıcı, C. & Yıldız, E. (2017). Restoran müşterilerinin sağlık bilincinin sağlıklı yeme davranışına etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 8(1), 1-22.

Dilsiz, B. (2010). *Türkiye’de gastronomi ve turizm: İstanbul örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Dölekoğlu, C.Ö., Şahin, A. & Giray, F.H. (2015). Kadınlarda fonksiyonel gıda tüketimini etkileyen faktörler: Akdeniz. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 21(4), 572-584.

Gaztelumendi, I. (2012). Global trends in food tourism. *Global report on food tourism* (4) içinde (10-15. ss.). Madrid: UNWTO. <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284414819> (Accessed: 05.05.2021).

Görkem, O. & Sevim, B. (2016). Gastronomi eğitiminde geç mi kalındı acele mi ediliyor?. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 977-988. doi:10.17755/esosder.06573

Gülen, M. (2017). Gastronomi turizm potansiyeli ve geliştirilmesi kapsamında Afyonkarahisar ilinin değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-42.

Harrison, A. F. (1982). *Gastronomy*. New Horizon Books.

Hatipoğlu, A. (2014). *Osmanlı saray mutfakları’nın gastronomi turizmi çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Howlett, J. (2008). *Functional foods: from science to health and claims*. ILSI Europe.

İlter, Ü. E. (2019). *Türkiye’de lisans düzeyinde gastronomi ve mutfak sanatları programları müfredatlarının analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Batman: Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Jennings, L., Danforth, C.M., Dodds, P.S., Pinel, E. & Pope, L. (2019). Exploring perceptions of veganism. *Arxiv Preprint Arxiv:1907.12567*, 1-2.

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.

Lee, K., Conklin, M., Cranage, D. A. & Lee, S. (2014). The role of perceived corporate social responsibility on providing healthful foods and nutrition information with health-consciousness as a moderator. *International Journal Of Hospitality Management*, 37, 29-37.

Lindeman, M. & Vaananen, M. (2000). Measurement of ethical food choice motives. *Appetite*, (34), 55-59.

Mansoor, S. (2015). Nutrition education curriculum for training physicians in medical colleges of Pakistan. *Pak Armed Forces Med J.*, 65(3), 382-385.

Öney, H. (2016). Gastronomi eğitimi üzerine bir değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 193-203.

Pekcan, G. (2009). Türkiye’de beslenme ve sağlık durumu. *Hacettepe Beslenme ve Diyetetik Günleri II. Mezuniyet Sonrası Eğitim Kursu*, (19-20. ss.).

Saygın, M., Öngel, K., Çalışkan, S., Yağlı, M., Has, M., Gonca, T. & Yücel, K. (2011). Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(2), 43-47.

Sezen, T. (2018). Gastronomi Eğitiminin Mevcut Durumunun Analizine Yönelik Bir Araştırma. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sormaz, Ü., Özata, E. & Güneş, E. (2015). Turizmde gastronomi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 67-73.

Sünnetçioğlu, S., Mercan, Ş.O., Yıldırım, H.M. & Türkmen, S. (2017). Veganların restoranlarda karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5 (Sp. Issue 2), 241-252.

Tekin, A. Ö. & Çiğdem, G. (2015). Turizm öğrencilerinin mutfak departmanına yönelik tutumları ölçeği: bir geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 975-986.

Ulaş, B. & Genç, M. F. (2010), Malatya Asker Hastanesi’nde 2007 yılında görev yapan personelin sağlıklı beslenme konusundaki tutum ve davranışları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 187-193.

Yükseköğretim Kurumu (YÖK). (2021a). YÖK Atlas Programı, Lisans Tercih Sihirbazı. <https://yokatlas.yok.gov.tr/tercih-sihirbazi-t4-tablo.php?p=s%C3%B6z> [Erişim tarihi: 23.11.2021]

Yükseköğretim Kurumu (YÖK). (2021b). Yükseköğretim Kontenjan, Tercih ve Yerleşme İstatistikleri. <https://yokatlas.yok.gov.tr/meslek-lisans.php?b=19024> [Erişim tarihi: 30.11.2021]

Zağralı, E. (2014). *Destinasyon çekicilik unsuru olan mutfak turizmi (İzmir Yarımadası örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi.

DİN, AHLÂK VE HUKÛK İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Hafsa KESGİN

Sakarya Üniversitesi, Hukûk Fakültesi, Özel Hukûk Bölümü, İslam Hukûku Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3603-7422

Özet

Ahlâk insanın içsel dünyasını düzenlediği gibi ahlâk ve dinin hukuka sirayeti de kaçınılmazdır. Ahlâk toplumdan topluma, bireyden bireye farklılık arz etse de onun evrensel ve objektif boyutu vardır. Burada hangi ahlâki değer ya da ilkenin olması gereğinden ziyade insanların evrensel değerlerinin ve ahlâki ilkelerinin ne olduğunun ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Toplumsal ve bireysel ortamlarda artan çeşitliliğin, farklılığın ve değişimin bir ahenk içinde gerçekleşmesi için gerekli toplumsal düzenlemeler yapılırken bunların ahlâki temelini de olacağı kestirilmelidir.

Diğer taraftan hukuk, din ve ahlâk kurallarının her birinin amacı nihai olarak insanın mutluluğudur. Bu üç kavramın birbirleri ile uyumlu olması da insan mutluluğunu kolaylaştırmaya hizmet eder. Hukuk sosyal düzeni sağlayarak, toplumsal normlarda kamu otoritesini kullanmaya dayanır. Hukuk gibi ahlâk, din, gelenek de norm koymaya hizmet eder. Bu çalışma ile hukuk, ahlâk ve din arasındaki ilişkiye değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Din, Hukuk

THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION, MORALITY AND LAW

Abstract

Just as morality rules one's inner world, it is inevitable that morality and religion will expand to law. Morality has a universal and objective aspect, despite the fact that it varies from society to society and from individual to individual. In this case, it is more significant to explain what individuals' universal values and moral principles are rather than what they should be. While the appropriate social arrangements are established to allow for increased diversity, variety, and change in social and individual contexts to occur in a harmonious manner, it should be expected that these arrangements will also have a moral foundation.

On the other hand, the ultimate goal of all principles of law, religion, and morality is the happiness of individuals. Human happiness is also aided by the compatibility of these three principles with one another. Law is founded on the use of public authority in establishing social norms and maintaining social order. Religion and tradition, like law and morality, serve to establish norms. In the present study, the link between law, morality, and religion will be addressed.

Keywords: Morality, Religion, Law

GİRİŞ

Günümüzde insan ilişkileri çeşitlenmiş, bireysel ve toplumsal yapılar da karmaşıklaşmıştır. Buna bağlı olarak hukuk ve ahlâk ilişkisi önem kazanmıştır. Karmaşık yapılar içinde insan hayatı da çeşitlenmiş ve kozmopolit durumlar ortaya çıkmıştır. Yoğun ortamlar oluştuğça insan ilişkilerinin de belli ahlâki ilkeleri ve davranış kuralları olması gereği de sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu değişimin ve dönüşümün belli ahenk içinde olması, uyumla sürdürülmesi elzem gözükmektedir. Bu uyumu sağlayacak olan da elbette belli ahlâk kuralları ve davranış kalıplarıdır. Bu açıdan toplumun davranış kurallarını belirlemede ve etkilemede ahlâk ne kadar önemliyse toplumsal normlarda da ahlâk o kadar önemli bir işleve sahiptir.

İnsanın olduğu ya da yönetimin olduğu her yerde ahlâk da söz konusudur. Ahlâkın olmadığı ya da yönetimle ahlâkın ilişkili olmadığı bir durum gerçeklik olarak görülemez. Ahlâki yapının ne olduğu, kaynağını nereden aldığı ve toplumsal ilişkilerle yönetim yapısına ne kadar etki ettiği burada tartışılmalıdır. Bu açıdan ahlâki ilkeleri ve tutumları tespit etmenin yanında, hangi ahlâki temelde ne kadar prensip temelinde bu ahlâkın işlevsel olduğunun da tespit edilmesi gerekir. Çünkü ahlâk insani ilişkileri belirlediği kadar, toplumların gelişmişlik durumlarını ortaya koymada aynı zamanda insan ilişkilerindeki kaliteye de etki etmektedir. Bu ahlâki değerlerin, ilke ve standartların insan hayatına yön verirken, hangi normlardan hareket ettikleri ve hangi kurallarla ilkeleri temel aldıkları da önem arz etmektedir. Esasında insan ve ahlâk denildiğinde aklımıza ilk olarak insanın evrensel değerlerinin ve fitri temelinin gelmesi gerekir. İnsanın içinde yer alan bu özü ortaya çıkarmak ahlâki temeli de ortaya çıkarmaya hizmet eder. Bununla birlikte bu öz zamanla içinde bulunduğu toplumun norm ve değerlerinden de etkilenecek yeni bir şekil de alabilir. Ahlâk burada değişim ve dönüşüm içine girer. Değişen ve dönüşen yönleriyle de hukuka etki eder.

Ahlâk özellikle hukuka temel oluşturan temel unsurlardan birisidir. Toplum içinde yer almış duygu, düşünce ve davranışların zamanla hukuk normunu etkilemesi kaçınılmazdır. Ahlâk da bu açıdan hukuk normlarını az ya da çok etkilemektedir. Ahlâkın kaynağını oluşturmada din önemli olduğu için bu çalışmada ahlâkın din ve hukukla ilişkisi tartışılacaktır. Kastedilen ahlâk, tek tek bireylerin sahip oldukları ahlâk değildir. Sadece bireylerin duygu ve düşünceye ya da davranışlara yansımış ahlâki ilkeleri olmayıp burada toplumun genelinin benimsediği ve onu özümsemişti ahlâk kurallarının değerlendirilmesi temel alınmalıdır. Dolayısıyla bahse konu edilen ahlâk sübjektif ahlâk olmayıp objektif ahlâk olmuştur. Yine bu ahlâki ilişkilerin bireyin ya da toplumun davranışlarını ne kadar belirlediğinden daha çok hukukla olan ilişkisine değinilmiştir.

Yaratılmışların içinde duygu, düşünce, fiil ve yargılarında iyi ve kötü ile doğru ve yanlış ayrımı yapabilen tek canlı insandır. Ahlâk insanın yapabilme özelliğinden hareketle yani fail olarak varlık dünyasında yer almasıyla insanın akıl, irade, vicdan gibi kabiliyetleri yanında öfke, şehvet ve duygulardan doğan fazilet ve rezaletler üzerinde düşünür, kanaat getirir ve vicdan muhasebesinde tartar. İşte bu melekelerle iyi ve kötüyü ayırt edebilmekte, iyiyi yaptığı zaman manevi ve psikolojik bir rahatlama yaşarken, yanlış olanı yaparken, bunda bir rahatsızlık oluşması, vicdanın bundan memnun olmaması kaçınılmaz olmaktadır. Bu vicdani eylem ve tutum bizatihi doğal olan ahlâktan ileri gelmektedir.

Çalışmalarda ahlâk ile hukukun her ikisinin de hedefinin iyi ve güzel olanı ayrıca toplum için yararlı olanı ortaya koymak olduğu ifade edilse de öz itibarıyla bu sonuçları objektif boyutuyla hukuk temsil ederken, sübjektif çerçevede ahlâk ifade etmektedir. Bununla birlikte hukuk ve toplum içinde var olan objektif ve sübjektif unsurları ayırt etmek ve kesin olarak hukuk ile ahlâk arasında ayrımı ortaya koymak çok kolay olmamaktadır. Çünkü insan ilişkilerinde ve davranışlarında hukuk ve ahlâk belirleyici olan iki önemli norm olarak durmakta ve bunlar çoğu zaman da iç içe geçebilmektedir.

İnsanın davranışını belirlemede elbette hukuki normlar etkilidir. Bununla birlikte ahlâki normlar da hukuki normlara etki etmektedir. Hukuk ve ahlâki normların birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koymada en güzel göstergelerden bir tanesi ahlâki normların zaman içinde hukuk normu haline gelmesidir. Toplum içinde ahlâkın etkisiyle oluşan bu davranış kalıpları hukuki metin haline gelebilmektedir. Batı toplumlarında Roma hukukunun etkisi bu ilişkiyi göstermesi açısından değerlendirilebilir. Roma hukuku Batı toplumlarına hukuk normlarının etki ettiğini göstermesi açısından önemli göstergelere sahiptir. Yine Batı toplumlarında Hristiyanlık ve Hristiyanlıkla ilişkisi anlamında Yahudilik inancının etkisi vardır. İslam toplumlarında ise elbette İslam dininin büyük etkisi ve belirleyiciliği vardır.

Yine İslam toplumlarında geçmişten günümüze kadar İslam'ın etkisiyle hukuk normları dinin şekillendirmesiyle oluşmuştur. Türkiye gibi seküler ülkelerde bu etki biraz zayıflasa da yaşanan ve aktif olan din olarak ve toplum içinde önemli ekiye sahip olarak İslam'ın gücü yadsınamaz.

Ahlâki normlar hukuk normlarına göre daha kalıcı ve köklü olarak toplumsal yapıda yer almaktadır. Çünkü hukuk sürekli kendini yenilerken, insan ilişkilerinde, davranışlarında yeni teknikler geliştikçe değişim kaçınılmaz olmakta, bu değişime paralel olarak hukuk da değişmektedir. Oysa ahlâk normları daha kalıcı ve daha uzun vadeli görünüm arz etmektedir.

1. AHLÂK VE HUKÛK İLİŞKİSİ

İnsan toplumsal bir varlık olarak yaratılmış ve ancak bu şekilde hayatını idame ettirebilmektedir. Bir arada yaşayarak insan, insani ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve hayatını sürdürebilmektedir. Bu açıdan insan sosyal bir varlıktır. Bu birlikte yaşama ve bir arada var olma zorunluluğu bir takım toplumsal, ahlâki ve hukuki normları gündeme getirmiştir. Bu ortak ilkeler, hukuki zorunluluklar ve ahlâki tutumlar olmasa insanın bir arada yaşaması çok kolay olmazdı. Bir arada yaşama zorunluluğu ortak değerleri, ilkeleri, davranışları ve normları gündeme getirmiştir. Ahlâk ve hukuk normları da bu ortak değerlerdendir. İnsanların karşılıklı davranışları, sorumlulukları ve hakları hukuku devreye sokmuştur. Ahlâk insanların dışı vurmuş davranışı olurken, hukuk da insan davranışlarının ve kabul gören olumlu faaliyetlerin zorunlu metinlere yansımadır. İnsan ilişkileri ve karşılıklı sorumluluklar nedeniyle hukuk devreye girmiştir. Hukuk olmasaydı toplumsal düzenden bahsetmek zorlaşacaktı. Ahlâk insanın içinde her daim var olan bir duygudur. Bu bireysel ahlâk aynı zamanda toplumsal görünüm de kazanmaktadır. Toplumsal görünüm kazandığı zaman toplumsal davranış ve zamanla hukuk normu haline gelebilmektedir.

Ahlâk insan davranışına etki etmesi boyutuyla çok yönlü tartışılmaktadır. Ayrıca ahlâk toplumsal yapıyı ve dolayısıyla hukuku etkilerken, diğer bilim dalları ile de ilişkisi bulunmaktadır. Hukuk ve ahlâk ilişkisi kadar, siyaset biliminin, ekonominin, tıp biliminin, biyolojinin ve felsefe gibi birçok bilim alanı ile ahlâkın ilişkisi de gündeme gelmektedir. Bu ilişkiler de ahlâkın ne kadar geniş bir alana ekti ettiğini göstermektedir.

Hukuka göre ahlâk çok daha geniş bir alana sahiptir. Hukuk normu müeyyideleştirilmiş devlet gücünü temsil ederken, ahlâkın insanın tüm hayatını etkilediği, insanın ve toplumun olduğu her yerde ahlâkın da söz konusu olduğunu görmekteyiz. Hukuk alanı daha sınırlı ve şekil şartı ile kısıtlı iken, din, ahlâk alanı çok daha geniştir. Din ve ahlâk hukukun uygulanmasını duruma göre kolaylaştırır. Ayrıca ona manevi destek sağlar. Bu göstergeler ahlâkın önemini ve diğer ilim dalları ile aralarındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu ilişki genellikle olumlu boyutlarıyla ele alınmaktadır. Bununla birlikte ahlâki yozlaşma olması durumunda bu ilişki elbette olumsuzlanacaktır.

İnsanın içinde ahlâk olmasına rağmen yine insan temiz bir surette var olmasına rağmen gerek bireysel ve ailevi gerekse toplumsal nedenlerden ötürü insan kendi çıkarının peşinde koşarken, çatışma yaşamakta, diğer bireylerin haklarını ihlal emekte ve dolayısıyla toplumsal düzeni tehdit etmektedir. İnsanın arzuları, istekleri, hırsı ve tutkusu da belirleyici olabilmektedir. Kendi hırsı ve tutkusu peşinden koşan insan yıkıcı bir rekabetle toplumsal düzeni tehdit edebilmektedir. Böylesi durumlarda toplumsal normlar devreye girmektedir. Bireysel ve toplumsal sorun gündeme geldiğinde ise geçmişten günümüze kadar din, ahlâk ve hukuk devreye girmektedir. Her birinin hedefi böylece toplumsal düzen ve huzur olmaktadır. Aralarında karşılıklı ilişkiden kaynaklı olarak etkileşim vardır.

Bununla birlikte hukukun ahlâki etkilediğinden daha çok ahlâk hukuku etkilemiştir. Böylece toplumsal düzeni sağlama anlamında hukuk normu önemliyken, onu etkileme anlamında ahlâk da önemli bir unsurdur.

Burada elbette ahlâkın saflığından her daim söz etmek mümkün değildir. Zamanla bozulmuş, amacı dışına çıkmış, istismara uğramış ahlâk kalıpları da söz konusudur. Tüm olumsuzluğuna rağmen bu ahlâki tutumların zamanla toplum davranışına dönüştüğü görülmektedir. Ayrıca bunların değişmesi ya da ıslah edilmesi hukuk normu kadar kolay olmamaktadır. Hukuk normu toplumsal düzen ve yararı tehdit ediyorsa daha kolay değiştirilebilmektedir. Aynı şeyin ahlâk normu için söylenmesi çok kolay olmamaktadır. Ahlâkın değişmesi çok daha uzun zaman almakta ve büyük zorlukları içinde barındırmaktadır. Bu açıdan da kendi içinde olumsuzluğu içinde barındırmaktadır. Çalışmada saf, özünde temiz ve insanın yaratılış da sahip olduğu temiz fitrat olan ahlâktan bahsettiğimiz durumlarda bu olumsuzluklar büyük oranda izole olmaktadır. Bu temiz ahlâkı sürdürmek ve korumak ise çok kolay değildir. İnsanın sosyolojik çevresi kadar, siyasal sistemler, içinde bulundukları toplumsal yapı ve ahlâki çürüme de bahse konu edilen ahlâkın temiz olarak sürdürülmesine büyük engel oluşturmaktadır. Yine de çalışmada esas olan temiz olan ve bir ide olarak insanın zihninde yer alan ahlâktır.

Ahlâk ile hukuk arasındaki ilişki ortaya konulurken, benzerlikler ve farklılıklar gündeme gelmektedir. Her ikisinin de toplumsal norm olması, hedefinin insanın iyiliği ve mutluluğu olması ve güveni-düzeni temsil etmeleri boyutlarıyla aralarında ilişki söz konusudur. Ayrıca ahlâki ilke ve tutumlar zamanla hukuk normu haline gelebilmektedir. Bunun yanında aralarında elbette farklılıklar da söz konusudur. Ahlâk hukuka göre daha soyut ve evrensel ilkeler bağlamında genel iken, bazen de soyut ve öznel olmaktadır. Ahlâk, kişinin bizatihi kendisinin ahlâki tutumu ya da algısı boyutuyla özneliği ifade etmektedir. Hukuk ise ahlâka göre daha somut durmaktadır. Hukukun ayrıca yaptırımı söz konusu olup bu boyutuyla da ahlâktan farklılaşmaktadır. Bununla birlikte İslam; ahlâkı, insanın ahlâkı ve fitratı ile açıklar. Yani insanın özünde yer almış, akıl, merhamet, iyiye yönelik insanın temiz ve fitri yönünü ifade etmektedir. Bu açıdan ahlâk güzeli temsil etmekte özellikle güzel ahlâk önce peygamber için emredilen sonra tüm insanlık için emredilen bir unsur olmuştur. İnsanın amacı da güzel ahlâkı tamamlamak olmuştur. Çünkü güzel ahlâk insanın içsel fitri boyutunda varken, bunu zamanla insan değiştirmiş ve yozlaştırmıştır. Esas gaye zaten onu aslına geri döndürmek olmalıdır. Bu açıdan temiz olarak oluşmuş ahlâkın insana, topluma ve toplumsal düzene önemli katkısı vardır.

Yine ahlâkın yaptırımı bireysel ve toplumsal dışlanma ya da ayıplanma olabilirken, hukukun yaptırımı daha somut müeyyide olmakta ve ceza olarak yansımaktadır. Devlet meşru bir şekilde bu cezayı uygulayabilmekte ve takip edebilmektedir. Ahlâk kurallarının müeyyidesi toplumken, hukuk kurallarının müeyyidesi devlet eliyle yapılmaktadır. Ahlâkın toplumsal yansıması kadar bireysel yansıması da vardır. Hukukun yansımaları daha çok toplumsaldır. Toplumu her şeyiyle bağlar. Bireyler bunun dışında farklı tutum içine giremezler. Ahlâkta ise farklı tutum ve davranışlar söz konusudur. Bu ahlâkın evrensel ya da bireysel boyutunun iç içe olmasını gösterir. Her bireyin ahlâki değeri karmaşık toplumsal hayatımızda ve yoğunlaşan insan ilişkilerinde daha öznel ve soyut iken, hukukun daha somut ve nesnel bir görünüm arz ettiği görülmektedir. Yani yerleşim yerine ve insan yoğunluğuna göre hukuk ve ahlâk farklı görünüm arz etmektedir. Günümüz hayatında kitleleşen insan toplulukları içinde ahlâktan çok hukuk gündeme gelmektedir. Bununla birlikte ahlâk hukukun iyileştirilmesine ve iyi uygulanmasına olumlu katkı sağlayabilmektedir.

En güzel en olumlu kurallar dahi kötü insanlar elinde harap olmaktadır. Hukuk kuralları ne kadar iyi oluşturulmuş olsa da iyi temele sahip olsa da onu anlayacak, özümseyecek ve ona uyacak insan unsuru eksikse amaçlanan hedefe o kadar zor ulaşılır. İyi hukuk iyi yönetim, iyi uygulama için ahlâki değer katkısı da hali ile büyük olmaktadır. Hukukun işlemesi ve sonuç alınması insan unsuru ile onun ahlâki tutumu ile ilişkilidir. İnsan benimsemediği ahlâki bulmadığı kuralları tanımamakta onu bir şekilde istismar etmekte ve o kuralların uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu gibi durumlar da amaçlanan unsurların gerçekleşmesini güçleştirmektedir.

Ayrıca hukuk daha çok olması gereken üzerinden hareket eder. Bundan dolayı normatif bir özelliği vardır. Ahlâk da aynı şekilde olması gereken üzerinde durur. Her ikisi de ortak ideyi ortaya çıkarmaya ve onun bir davranış kalıbına dökülmesini ister. Aralarındaki bu ilişki doğru konumlandırmak için kelime anlamlarından hareket etmek gerekir.

Hukuk, haktan doğmuş ve hakkın çoğulu olarak kabul edilir. Ahlâk Arapça kökenli bir kelime olup hulk ya da huluk kelimesinin çoğuludur. Yerleşmiş ve meleke haline gelmiş bir huydur. Bu kelime tabiat, karakter, seciye, mizaç gibi anlamlara gelmektedir (Akseki, 2014: 18 ve Kılıç, 2007: 589). İnsanda aslen mevcut olan, yerleşmiş ve saklı olan hasletlere fitri ve tabi ahlâk denilmiştir. Bu melekeler sayesinde her fert, iradesini ve duygusunu kendine has bir şekilde kullanır (Akseki, 2014: 19). Ahlâk, Arapça'da yaratma, yaratılış, yaratılmış gibi manalara gelen halk ile aynı kökten gelmektedir. (Çağrı, 2009: 15). Ahlâk bu özellikleri gereği insanda gelip geçici bir hal olmayıp insanın iç dünyasında gömülü olarak her daim vardır. İnsan bu ahlâkî davranışın sonucunda akl-i selim, kalb-i selim ve zevk-i selim gibi melekeler edinmektedir. Bu melekelerin de haliyle sosyal hayatın her alanında yansımalarının ve uygulamasının görülmesi de şahit olunan bir gerçektir. İnsanda var olan bu özelliklerin aktif bir şekilde yansması olduğu zaman iyi, yararlı, faydalı insan tipolojisi ortaya çıkmıştır.

Bozkurt (2006) ve Kılıçoğlu'nun (1998) belirttiği gibi insan ilişkilerini düzenlemeye yönelik bu kuralların birbirlerini etkilemesi normaldir. Ahlâk insanlık tarihinin uzun yürüyüşünde ortaya çıkmış, zamanla kanıksanmış, toplumsal benimsenme arttıkça hukuk normu haline gelmiş kurallardır. Bir boyutuyla insanın içsel durumuna etki etmekte, diğer taraftan ise bunun dışı yansması ve hukuk normu haline gelmesi söz konusudur.

Ahlâk hukuku etkilemesi boyutuyla ona kaynaklı etmektedir. Hukukun ahlâkın da temel amacı hakkaniyet, özgürlük, adalet, merhamet, dayanışma, yardımlaşma, özerklik gibi ilke ve kavramları hayata geçirmek olmaktadır. Bu açıdan gaye birlikteliği söz konusudur. Hukuk bu ilkeleri daha fazla somutlaştıran, ilke haline getiren ve bunların uygulanmasını kamu gücü ile yaptırıma dönüştüren bir unsurdur. Ahlâkın ilkeleri insanların maşeri vicdanından hareketle oluşurken, hukuk bunu kurallara dökmüş ve kamu gücü ile bunu desteklemiştir.

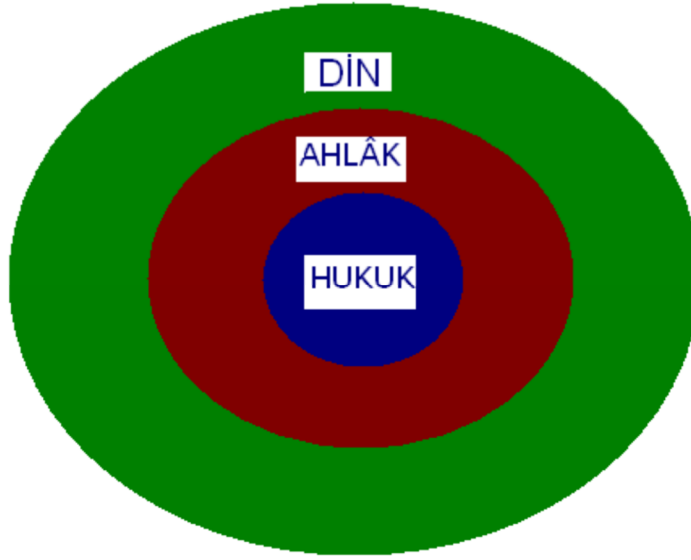
2. DİN, AHLÂK VE HUKÛK İLİŞKİSİ

“Kurâ'n ahlâkı, gerçek ve engin iyiliği (birr), din açısından daha güzelini (ahsen), adalete en uygun olanı (aksat), daha değerli olanı (ekber), asgari müslümanlığın değil takvanın (hakkan ale'l-müttekin) ve gönül yüceliğinin (sabr) gereğini hedef olarak belirler. Mesela borcunu ödeme güçlüğü içinde bulunan borçluya, vade tanımak bir yükümlülüktür; fakat böyle birisinin borcunu bütünüyle silmek daha çok övgüye layık bir davranıştır. Bir haksızlığa karşı kendini savunmak bir haktır; fakat sabretmek ve bağışlamak daha erdemli bir tercihtir. Farz olan ödevleri yerine getirmek iyidir; fakat gönülden yapılan ilaveler Allah'ın hoşnutluğunu artıran davranışlardır. Bazı gerekçeler, Allah'a yönelik vazifelerin ertelenmesine sebep olabilir; fakat güç yetirilebiliyorsa ertelememek daha iyidir. Dinin şekli gerekleri önemlidir; fakat sadece bunları yerine getirmekle gerçek iyiliğe erişilemez. Asıl iyilik, kamil bir iman, infak, ibadet ve ahlâk bütünlüğünden geçer”. (Yaman, 2006: 47)

Ahlâk, hukûk ve din insanların toplu olarak yaşamasının sonucu olarak geliştirdiği toplumsal ilişkilerde önemli unsurlardandır. Bunların toplumsal nitelikleri gereği aralarında iletişim ve ilişkinin de olması anormal değildir. Din ve ahlâkın bir boyutu ile yansması olan hukuk, bunların formel alana yansmasıdır. Din ve ahlâk insan davranışına ekti ederek zaten hukuki alana dolaylı olarak etki etmektedir. Din ve ahlâk insandaki merhamet duygusunu, vicdani davranışı, birlikte yaşamak için gerekli olan yardımlaşmaya, dayanışmaya, insanilik gibi erdemlere vurgu yapar. İnsanın bu ahlâki değerleri zamanla hukukta kendine yer bulmuştur. Pozitif hukuk bu açıdan her ne kadar kendini dinden soyutlasa da dini temeli elbette bulunmaktadır. Bu geçmişte daha fazla söz konusu iken, günümüzde azalmasına rağmen varlığını sürdürmektedir. Köse'nin de belirttiği gibi (2011:15) din iyi olanla kötü arasında çizgi çeker ve neyin iyi neyin kötü olduğunu belirler. Bu iyilerin hayat bulması ancak ahlâki tutumla mümkünken, hukuk ise iyi olanı korumaya çalışır ve devlet uygulaması haline kamu gücüyle getirir. Dolayısıyla insan davranışının belirleyen bu üç normun uzlaşması içinde olması ve birbirlerini etkilemesi toplumsal uyumu ve düzeni sağlayacaktır. Yaşlıya saygı göstermek ahlâki ve dini bir vecibedir. Yaşlıya yönelik hizmetler sunulması, ulaşım hizmetleri, barınma ve bakım hizmetlerinin yerine getirilmesi ise hukuki bir sorumluluk ve zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla din ahlâka can vermiş, hukuka da ruh vermiştir. Manevi ceza ve ödül ile hukuka hizmet etmiştir. Bu açıdan da birbirlerini desteklemektedir. Din ve ahlâk insanın iç muhasebe yapmasıyla vicdani ve maşeri etkisini gösterir. İç kontrol sağlayan din, hukuki müeyyide ile bunu sağlamlaştırdığında toplumsal düzene katkı sağlanmış olur. Dini bir müeyyidesi olmayan ahlâkın pek fazla karşılığı olmayacaktır. Hukuk ise ahlâklı ve erdemli bir toplumda gerçek işlevini yerine getirecektir. Bu açıdan din, ahlâk ve hukuk uyumu önemlidir. Örneğin Hz. Peygamberin Mekke döneminde ahlâk zemin bulmuşken, kamu otoritesi anlamında Medine döneminde hukuki zemin gerçekleşmiştir. Böylece din, ahlâk, hukuk birliği sağlanmıştır.

Günümüzde birlikte yaşamak ancak hukuka uymakla mümkün olmaktadır. Hukuk kamu gücünü arkasına alarak toplumu buna uymaya zorlar. Din insanların arasında doğru ve iyi olanı hakim kılmaya çalışırken, sadece dünyevi yaptırımdan hareket etmez, dünyevi cezanın yanında esas büyük ceza ve ödülü ahirette kayıt altına alır. Ahiret vurgusu ise insanın vicdanına hükmeden ve onu harekete geçiren bir kuvvete döner. Toplumsal düzenin korunmasından, hukukun meşruiyet sağlamasına kadar, hukukun bir kısım desteğe ihtiyacı vardır. Bu desteğin bir kısmını böylece din ve ahlâk sağlamış olmaktadır. Hukukun müeyyideleri böylece daha kolay kabul görmektedir. Hukuk alanında suç ve ceza sisteminin adil bir şekilde işlemesi önemlidir. Suçlunun bulunup, suçunu kabul etmesi, cezaya razı olması adaletin gerçekleşmesini hızlandıracak unsurlardır. Din ve ahlâk burada hukukun tecelli etmesine pozitif katkı sunacaktır. Burada şu itiraz edilebilir belki, insanların din saikiyle daha büyük cinayet ya da suç işlemesi mümkündür. Bu her daim ihtimal dahilinde olsa da din saikiyle cinayet işlenmesi daha istisnai ve marjinal durumlarda söz konusudur. Din genellikle engelleyici bir tavırla hukukun uygulanmasını kolaylaştırmıştır.

Din, ahlâk ve hukuk arasındaki ilişki aşağıdaki çizimde somut olarak resmedilmiştir.

Dairenin merkezinde hukuk varmış gibi gözükse de esasında hukukun daha dar olduğu, hukuku din ve ahlâkın şekillendirdiği görülmektedir. Hukukun alanı dar olarak tasvir edilse de gücünü kamu otoritesinden alması nedeniyle daha güçlü bir yapıdadır. İnsanların içinde yer alan ahlâk, adalet ve dini duygular varlık göstermiş ve vicdanları hareket geçirerek hukukun alanını kolaylaştırmıştır.

Din ve ahlâkın vicdani boyutu çok güçlüdür ve insanları kolaylıkla mobilize edebilir. İnsanların yüce yaratıcıya olan sorumluluğu aynı zamanda insanlara karşı da sorumlu davranmasına sebebiyet verir. Yine din ve ahlâk Allah’a karşı samimi ve sorumlu davranmak için gerekli olduğu gibi insanlara ve diğer canlılara karşı da dürüst ve içten olmayı emreder. Bu açıdan güvenilir ve dürüst toplumu inşa etmede din ve ahlâk vicdani bir imkandır.

Hiz. Peygamber’in, “ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim” (Muvattâ, Hüsnü’l-hulk, 8) şeklindeki ifadesinde, insanda var olan doğal melekelerle ahlâkı oluşturmaya ve ahlâklı bir insan ve toplum inşa etmeye vurgu vardır.

Daha önce insanın farklı duygu ve düşüncelere sahip olacağı, fitraten temiz olarak yaratıldığı ama zamanla bunun bozulacağı ifade edilmişti. Bu gerçek Kur’an’ı Kerimde şu şekilde vurgulanır “nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve kötülükten sakınma yeteneğini ilham edene andolsun ki, nefisini arındıran kurtuluşa ermiştir” (Şems/8). Bu insanın duygusunun değişkenliğini ve burada Allah’ın kulunu desteklemesi vurgulanır. Yeter ki insan Allah’a güvensin.

Yaman (2008) insanı, yaratılmışların en saygını ve özünde ilahi bir nefes olan varlık olarak tanımlar. İnsanın aynı zamanda birbirlerine düşman olma nitelikleri olduğunu ifade etmesinden hareketle, zıt duygu ve düşünceler ile bu özelliklere sahip insanın iyiyi, doğruyu, ahlâklı olanı sadece akli ve vicdani ile ortaya çıkaramayacağını, insana bu anlamda ilahi mesaj olarak vahyin gönderildiğini belirtmiştir.

Mutlak iyi ve yanlış kendisine gösterilerek ceza ve mükafatın insan için takdir edildiğini belirtir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi İslam ahlâkının korunması anlamında uhrevi yaptırımları da önemlidir ve İslam bunları merkeze almıştır. Esas karşılık gününün ise ahiret olduğu belirtilmiştir. İslam’da fizik-metafizik paralelliği vardır. Bu sebeptendir ki Kur’an, insanın hamurunda bulunan ideal nitelikleri, aldığı hukûki tedbirlerle canlı tutmaya çalıştığı gibi, yine onun hamurunda bulunan menfi potansiyeli de koyduğu ceza hükümleriyle dizginlemeye çalışmıştır (Şatibi’den aktaran Yaman, 2008 ve 2006: 43).

Yine Yaman; ahlâk, iman ve davranış ilişkisini açıklarken, İslam'da açıklanan kelimelerden hareketle ahlâkî prensiplerden bahseder. Adalet, ihsan, iyilik, af, sabır, şükür, ahde vefa, kötülüğü en güzel biçimde giderme gibi emirler ile haksızlık, fuhuş, kötülük, taşkınlık, ahde vefasızlık, ölçü ve tartıda hile yapma, bilgisizce hüküm verme, yeryüzünde fitne çıkarma, haksız yere cana kıyma gibi yasaklar Mekke döneminin, iman vurgusu yanında sık dile getirilen mesajları olduğunu belirtir.

Köse (2011: 26), hukuk kurallarının arkasına gizlenerek hile yapıldığını ve mahkemelerin aldatıldığını belirterek, İslam ahlâkının belirlediği bireyin bunu yapamayacağını, gerçek ödül ve mükafat sisteminin ahirette işleyeceği gerçeğinden hareketle insanın hukukun ve mahkemenin arkasına sığınamayacağını belirtir. İslam inancının oluşturduğu insanın vicdanı burada devreye girerek ceza korkusu, mükafat beklentisi önleyici rol oynamıştır. Esas mahkemenin mahkeme-i kübra olduğu vurgulanır. Hukuk insanın iç hesabını bilemez ve onu hesaba katamaz. Oysa Allah gizliği de açık edileni hakkıyla bilir inancını aşılayarak mahkeme aldatılma yoluna gidilemez. Bu yol baştan engellenmiştir.

Yaman (2008), ahlâkın temelinin korunması ve geliştirilmesi için iki araç olarak ibadet ve hukûku sayar. İbadetler Allah'a teslimiyet, içsel huzur ve itminan ile gerçekleşecek bir eylem iken, hukûkun uygulanmasında ahlâka kamusal yaptırım gücü ile destek sağlar. İbadet ile ahlâk ve hukûk ile ahlâkın ilişkisi bu anlamda dile getirilir. Örneğin zekatın insanı arındırıp temizleyeceği (Tevbe/103), orucun kötülüklerden uzak tutacağı (Bakara/183), namazın her türlü çirkinliği engelleyeceği (Ankebut/45), haccın da aynı şekilde bir bilinçlenme, istişare yönü olmak üzere bir çok boyutu vardır (Hacc/128). Bunların toplumsal ve bireysel ahlâkı ortaya çıkarmada İslam'ın temel ibadet rükunleri olduğu görülmektedir. İnsan tek başına kalsa dahi Allâh'ı görüyormuşçasına hareket etmesini salık vererek ona dürüstlüğü emreder. İslam hukukçuları da bu anlayışın eseri olarak din ve ahlâk kurallarını, hukûk kuralına çevirmişlerdir.

Hukuk kuralları insan vicdanına, örfe, geleneğe ve hali ile de ahlâka da atıf yapar. Bazı durumlarda toplumsal ahlâka referans verir. Yıldırım'ın de belirttiği gibi (2015:250) bazı durumlarda hukuk ahlâkı olumsuz etkiler ve onu zayıflatır. Hukuk adaletle yönlendirme yapar. Bu da hukukun ahlâkî karakterini inşa eder. Ahlâk hukuk olmadan birçok şeyi doğru-yanlış şeklinde ayırt etmiştir. İnsan ahlâklı olmakla zaten bunları ayırt etme gücüne sahip olmuştur. (Münifpaşa, 2016: 211)

Seküler hukuk kendini büyük oranda dinden varesten kılarsa da Yıldız'ın belirttiği gibi (2018: 362) az ya da çok ahlâk ve hukuk dinle ilişkilidir. Toplumsal ilişkiler de Köse'nin beyan ettiği gibi (2011), dinin günah saymasıyla, ahlâken kötü olarak kabul görmesiyle, bunun da toplumsal olarak kabul edilmesiyle hukukunda maddi zorlamalarıyla toplumsal ilişki kurulmuş ve düzen de sağlanmış olmaktadır.

Kılıçoğlu (1988: 328), hukûk ve ahlâk ilişkisinin üç temel noktada ortaklık gösterdiğini ifade etmiştir. Buna göre, ahlâk ve hukûk çoğunlukla birbiri ile aynı konuları düzenler. İkinci olarak, ahlâk hukûka uygunluğun sağlanmasında bir etkidir. Üçüncü olarak hukûkun ahlâka etkisi olarak değinilmiş ve hukûk yaptırım unsuru yönüyle zorlamak suretiyle de olsa ahlâkın gerçekleşmesini sağlamıştır. Hukûk ve ahlâk alanı toplumsal kurallar anlamında bir yakınlığı ifade eder. İçerik benzeşmesi hukûk ile ahlâkı yakınlaştıran bir unsurdur. Hukûk kuralları özellikle genel ahlâka ve kamu vicdanına uygunsu hukûkun uygulanmasını bu durumda ahlâk kolaylaştırır. Ahlâkın yansımalarını ifade eden hukûk kurallarında ahlâkî özü görebiliriz. Birçok ahlâk kuralının hukûk normuna dönüştüğü gerçeği bu durumu açıklar. Böylece ahlâk kuralının bir yaptırıma tabi olması söz konusu olmuştur. Bunun tam tersi durumlar olmakla beraber yaygınlık göstermez. Abadan (1954: 253), ahlâkın hukûk normuna bir sınır teşkil ettiğini ve hukûkun asgari düzeyde ahlâkîliği taşıması gerektiğini belirtmiştir.

Hukûk, asgari ahlâktır sözü bu durumu teyit eder. Dolayısıyla ahlâkî temelden yoksun olan ve en basit ahlâkî ilkedен mahrum olan hukûk anlayışı ve ahlâkî bir ilke olan adaleti gerçekleştirmeyen hukûk normu hakkaniyet üretmez. Bunun sonucu olarak hukuk yükümlülüğünü de yerine getirmemiş olur. Böylesi durumlarda hukûk, “üstünlerin hukûku” ya da “egemenlere hizmet eden hukûk” olarak araçsallaştırılan bir konuma indirgenmiş olacaktır. İndirgeme sonucunda ise bireysel ve sosyal adalet düzeni de gerçekleşmemiş olur. Din ve ahlâk, ikisi de birlikte kötü fiilleri yasaklar, iyi ve güzel olanı da emreder. Çağrıcı’ya göre (2009: 24) bu iki disiplin birbirlerini tamamlar. Hukûk müeyyideleri maddileşmiş bir ahlâk düzenidir. Hukûk içtimai ilişkilerinde ahlâka gereksinim duyarken, ahlâkın da yaptırım için hukûki müeyyidelere ihtiyacı vardır. Bu açıdan ahlâktan uzak bir hukûk istenmeyeceği gibi ahlâkla çatışan hukûk ise topluma sirayet etmekten uzaklaşır. Toplum düzeni işleyişi içinde ahlâktan uzak hukûkun varlığını uzun sürdüremeyeceği ve fonksiyonel olarak işlevini yerine getiremeyeceği değerlendirilmiştir. Zaten hukûk tek başına ve özellikle ahlâktan uzak bir konumda varlığını sürdürmez, bu ikisi genellikle birbirlerini destekler ve her ikisi de birbirine muhtaçlıktır.

Ülkemizde Anayasa gibi birçok düzenleme genel ahlâka vurgu yapmaktadır. Bu da genel ahlâkın hukûk açısından ne kadar önemli olduğunu ifade eder. Yıldız’ın (2018: 370) belirttiği gibi özel hayatın gizliliği başlıklı 20. maddede üst arama, özel kâğıt ve eşyanın aranması ve bunlara el konulmasında genel ahlâk, bir sınırlama sebebi yani özgürlüğe müdahalenin gerekçesidir. Yine konut dokunulmazlığı başlıklı 21. maddede konuta girilmesi, konutta arama yapılması ve eşyaya el konulması; haberleşme hürriyeti başlıklı 22. maddede haberleşmenin engellenmesi ve gizliliği bakımından genel ahlâk bir sınırlama sebebidir. Yine Türk Borçlar Kanunu’nun 27. maddesi sözleşme özgürlüğünün sınırları kapsamında ahlâka aykırı olan sözleşmeyi kesin hükümsüz olarak belirtmektedir. Örneğin para karşılığında fuhuş yapılması, başkası yerine sınava girmeye yönelik sözleşmeler ahlâka aykırıdır (Yıldırım, 2015: 107). Burada ahlâk temel alınmaktadır. Yıldız (2018: 372), ahlâka, ulusal hukûkta olduğu kadar uluslararası hukûkta da özgürlüklerin sınırlanmasında bir ölçüt olarak başvurulduğunu belirtmektedir. Örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi özel ve aile hayatına saygının (Madde 8), düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün (Madde 9), ifade özgürlüğünün (Madde 10), toplantı ve dernek kurma özgürlüğünün (Madde 11) sınırlanmasında, ahlâkî bir gerekçe olarak belirtmektedir. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nde ise seyahat özgürlüğünün (Madde 12), düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün (Madde 18), ifade özgürlüğünün (Madde 19), toplanma (Madde 21) ve örgütlenme (Madde 22) özgürlüklerinin sınırı olarak ahlâk belirtilmektedir.

Hukûk kurallarının yürürlüğe girmesi ve yürürlükten kalkması belli prosedüre ve kurallara bağlıdır. Örneğin kanun yapıcı bunu gerekli koşullarda ortadan kaldırabilir. Ama ahlâk kurallarında böyle bir şey söz konusu olmayıp, toplumsal kabuller, inançlar buna karar verir. Güriz’in belirttiği gibi bir konunun ahlâk olarak kabul edilmesi ya da ahlâkın değişmesi yani bu konunun ahlâkî bir değer olarak görülmemeye başlanması, tarihî bir süreç ve toplumsal değişmeye ilişkin bir konudur (1999: 17).

SONUÇ

Yapılan bu çalışma ile din, ahlâk ve hukuk kavramları incelenmiş ve aralarındaki bağ oluşturulmuştur. Bu üç kavramda birbirleri ile ilişkidir. Bu yakın ilişkiyi gösteren en büyük göstergelerden birisi de ahlâk kurallarının zamanla hukuk kuralı haline gelmesinde yatmaktadır. Bu üç unsurun da ortak özelliği insanın mutluluğunu hedef almasıdır. Toplumsal düzen, sosyal barış bu üç unsurun uyumu ile mümkün görülmektedir.

Günümüzde ahlâk ve din vicdanları harekete geçirirken, hukuk ise kamu otoritesini ve müeyyidesini temsil ederek, insanın yanlış yapmasına karşı bir tedbir ve önlem olarak durmaktadır. Dinin ise kamu gücü daha çok öte dünyadan gelmekte, esas itibari ile din Allah sevgisi ve korkusu üzerinden hareket etmektedir.

Hukuki müeyyidelerin ahlâklı ilişkisi bağlamında verilen kararların kişinin vicdanını yaralayıp yaralamadığı ya da onu tatmin edip etmediği düşünülürse orada ahlâk ile hukukun ilişkisi kurulmuş olmaktadır. Eğer hukuka uymak vicdanı rahatlatıp, ahlâki erdem olarak görülüyorsa Kılıoğlu'nun belirttiği gibi (1998: 314) hukukun ahlâkiliği de oluşturulmuş demektir. Hukuk bu durumda ahlâki bir zeminden hareket etmiş ve cebri korku yerini gönüllü bir yükümlülük almış olmaktadır. Hukuk ahlâk ve dinle arasında uyum sağlayarak hem meşruiyetini sağlamış olur hem de ahlâki bir temele oturmuş olur. Bu da hukukun meşruiyetini ve uygulamasını kolaylaştırır.

Temel özelliği toplumsallık olan insanın sosyal hayatını düzenleyen iki normatif kural olarak ahlâk ve hukûku görmekteyiz. Varoluşsal anlamda hukûkla ahlâk arasında benzerlikler vardır. Her ikisi de haklardan doğmuş, toplumsal huzuru gerçekleştirmeye yönelmiştir. Yine bu iki kavram birbirlerini etkilemiş özellikle ahlâk zamanla hukûk normu haline gelebilmiştir. Ahlâk da hukûk da temel olarak vicdanları rahatlatmaya ve adaleti gerçekleştirmeye yönelmiştir. Adalet ve ahlâka dayanmayan hukûk düşünülemez, bu durumda hakkaniyet de gerçekleştirilemez. Bu açılarından birbirlerine ihtiyaçları kaçınılmazdır. Eğer birbirleri arasında uyum varsa toplumsal düzen ve uyum sağlanmıştır. Aksi durumlarda toplumsal gerilim ve çatışma kaçınılmaz olmaktadır.

KAYNAKÇA

Abadan, Y. (1954). Hukûk Felsefesi Dersleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukûk Fakültesi Yayınları.

Akseki, A. H. (2014). Ahlâk Dersleri ve Ahlâk İlmi, İstanbul: Yasin Yayıncılık.

Bozkurt, E. (2006). Genel Hukûk Bilgisi. Ankara: Asil Yayın.

Çağrı, M. (2009), İslam Ahlâkı, 5. Baskı, İstanbul: Ensar Neşriyat.

Güriz, A. (1999). Hukûk felsefesi. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kılıç, M. (2007) Hukûk-Ahlâk İlişkisinin Temellendirilmesi ve Ayırım Kriterlerinin Analizi. İstanbul, ss. 585-602.

Kılıoğlu, İ. (1988). Ahlâk-Hukûk İlişkisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Köse, S. (2011). Hukûk Mu, Ahlâk Mı?, İslam Hukûku Araştırmaları Dergisi, S.17, ss.15-50.

Münif Paşa. (2016). Hikmet-i Hukûk. Konya: Çizgi Kitabevi.

Yaman, A. (2008). “Fıkıh–Ahlâk İlişkisi İslâm Amelî Ahlâkının İlke ve Uygulamaları Çerçevesinde Bir Giriş”, Usûl, 9, ss.87-118.

Yaman, A. (2006). Kur'an'da Yasamanın Arka Planı Olarak Ahlâk, Marife, 6 (1), ss. 41 – 49.

Yıldız, A. (2018). Hukûk ve Ahlâk Arasındaki İlişki, Nihat Erdoğan, Ömer Torlak, Kübra Bilgin Tiriyaki (Ed.), İstanbul: İGİAD Yayınları, ss.356-377.

Yıldırım, A. (2015). Türk Borçlar Hukûku Genel Hükümler. (3. Basım). Ankara: Adalet Yayınları.

Yıldırım, Ş. (2015). Tabii Hukûk Teorisi Bağlamında Hukûkun Etik Karakteri ve Etik (meriyeti) Geçerliliği. İstanbul Üniversitesi Hukûk Fakültesi Mecmuası, 73 (1), 249-258.

FIKİH VE HUKUK İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Hafsa KESGİN

Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3603-7422

Özet

Her alanın/ilmin kendi içinde geçirdiği gelişim ve istikrar süreçleri mevcuttur. Söz konusu bu süreç içinde ilgili disiplinin kendi terminolojisini ifade eden kavramlarının oluşması ve bu kavramların süreç içerisinde bir değişim ve dönüşüm yaşaması kaçınılmazdır. Bu bağlamda bir şemsiye kavram olarak İslam Hukuk düşüncesini ifade eden “fıkıh” kavramının da süreç içinde kavramsal bir değişim geçirdiği görülmektedir. Klasik dönem öncesinde usûl/metodoloji, furû’/pratik, hukuk, ibâdet gibi bütün konu başlıklarını ihtivâ eden bir anlam dünyasına sahipken sonraları sadece ibâdetleri kasteden bir kavram haline dönüştürülmüştür. Bunun sonucunda Batı’nın da etkisiyle hukuka taalluk edilen başlıklar “İslâm Hukuku” terimiyle ifade edilir hale gelmiştir. Modern dönemin etkisiyle farklılaşan bu anlayış fıkıh kavramının kapsamında bir daralmaya sebep olurken, fıkıh –hukuk ilişkisi açısından da farklı yorumlamalara kapı aralamış, fıkıhın hukukun bir alt dalı olarak yorumlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada fıkıh ve hukuk kelimelerinin kavramsal çerçevesi çizilip hitap ettikleri alan belirlendikten sonra fıkıhın, İslam Hukuku’ndan daha geniş bir kapsamının olduğu ifade edilecektir. Diğer taraftan günümüz modern hukuku bağlamında değerlendirildiğinde bugünkü mevzu hukukun hemen bütün konu alanlarını barındırabilecek genişlikte bir alanı ifade ettiği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Hukuk, İslam Hukuk

THE RELATIONSHIP BETWEEN FIQH AND LAW

Abstract

Each scientific field/branch experiences its own development and stabilization processes. It is inevitable that the linked discipline will produce concepts with its own nomenclature, and that these concepts will evolve and transform as a result of this process. In this context, it can be observed that the concept of "fiqh," which reflects the idea of Islamic Law as an overarching framework, has gone through a conceptual shift. Prior to the Classical period, it had a conceptual framework that embraced all issues such as usûl/methodology, furû'/practice, law, and worship, but it was eventually reduced to a notion that simply refers to worship. As a result of the West's impact, the term "Islamic Law" have come to be used to describe legal subjects. While this approach, which was influenced by the modern age, resulted in a restriction of the breadth of the notion of fiqh, it also allowed for alternative interpretations of the link between fiqh and law, and established the framework for the interpretation of fiqh as a sub-branch of law. In the present study, after establishing the theoretical foundation for the concepts of fiqh and law, as well as the topics they address, it will be stated that fiqh has a broader scope than Islamic Law. When seen in the context of today's modern law, however, it is clear that statute law communicates a broad range of topics that can cover practically all subject areas.

Keywords: Fiqh, Law, Islamic Law

Giriş

Fıkıh ve hukuk terimleri, özellikle modernleşmeden sonra aynı anlamda kullanılsa da, kapsam ve mahiyet bakımından farklılıklar içermektedir. Kavramların çerçevesinin belirlenmesi, ilgili alanların sınırlarının netleştirilmesi ve kavram kargaşasının önüne geçilmesi bakımından elzemdir. Bu bağlamda, hukuk, fıkıh ve İslâm hukuku terimlerinin kavramsal sınırlarının çizilmesi, aralarındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Fıkıh ilmine dışarıdan, dogmatik ve önyargılı yaklaşımlar, bu sahanın bir ilim dalı olmadığını, tamamen önceki gelenekleri devam ettirme faaliyeti ve eylemi olduğunu iddia etmektedirler. Bu düşünceye paralel olarak içtihadın işlevini yok sayan ve Hz. Peygamber'in hadislerini baz alan, daha çok selefi/köktenci olarak adlandırılabilir bir kesim de mevcuttur. Halbuki fıkıh, öncelikli olarak, idrak/bilme/tefakkuh, çaba, sebep-sonuç ilişkisi, tümevarım, tümdengelim, kıyas gibi birçok ilmî ve aklı metodun uygulandığı bir içtihat ve istidlâl çabası ifade eder. Bu açıdan fıkıhın bir ilim dalı, bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm üreten bir akademik disiplin olduğu açıktır.

Beşeri davranışları düzenleyen kurallar bütünü olarak ifade edilebilecek fıkıh ilmi, sadece bir toplumun pozitif düzeyde hukuk ihtiyacını giderme amacıyla işlev görmemiş, devlet eliyle yapılan bir yasama uygulaması sonucunda da ortaya çıkmamıştır. Fıkıhın sistematik bir yapı olarak, oluşum sürecini başlatan en önemli etken, bireyin her bir davranışının dini bir temele oturtulması çabasıdır. Bu bağlamda, beşeri davranışlar, dini bir perspektifle helal, haram, mekruh, vacip, farz gibi fıkhi bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu açıdan fıkıh ilminin beşeri davranışları, ilahi irade tarafından ortaya konan ölçütler çerçevesinde beş kategoride tasnif ettiği görülmektedir (Türcan, 2005: 11). Burada fıkıhın, davranışlara yüklenmesi gereken hükümlerin ne olduğunu ortaya koyan ve araştıran bir boyutunun olduğu görülmektedir. Bu durum ise fikhî çabaların aslında zihinsel bir faaliyeti temsil ettiğini göstermektedir. Zira, fıkıh kavramının terimsel tanımlarında bulunan, bilme/marifet/ilim/irdak anlamı, onun esas itibarıyla epistemik bir faaliyet ya da epistemik temelli bir yapı olarak işlevsel olduğunu ortaya koymaktadır. Ebu Hanife'ye (ö.150/767)'ye nispet edilen “Kişinin haklarını ve sorumluluklarını bilmesi (ma'rifetu'n-nefs ma leha ve ma aleyha)” şeklindeki ve klasik dönemin nihayetini temsil eden ve

Mecelle'de geçen “ilm-i fikh mesail-i şer'iyyeyi ameliyyeyi bilmektir” (Berki, 1978: 17) biçimindeki tanımlarda, bu epistemik boyutun hâkim olduğu ve günümüze kadar korunduğu anlaşılmaktadır.

1. FIKIH VE SAHASI

Fıkıh ilminin muhtevâ ve sahasını belirlemek, onun kendisine yakın olan alanlardan farklılığını ortaya koymak ve bir ilim dalı olarak işlevini anlamak açısından önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, fıkıhın, tarihsel süreç içinde kavramsal bir dönüşüm yaşadığı görülmektedir.

1.1. Fıkıh Kavramı ve Kavramın Tarihsel Dönüşümü

Sözlükte “bir şeyi bilmek, iyi ve tam anlamak, derinlemesine kavramak” mânasına gelen fıkıh kelimesi, kendisine yakın kelimelere nazaran daha özel bir anlamı haizdir. Fıkıh ilmiyle iştigâl eden fakih ise “bir konuyu derinden kavrayan, ince anlayış sahibi kimse” olarak tanımlanmaktadır. İslâm düşünce tarihinin ilk dönemlerinde fıkıh kelimesi bu sözlük anlamıyla işlevselken sonraları Kur'an ve hadis eksenli bir tanımlamayı içermiştir. İslâm düşünce sisteminin oluşmasına paralel olarak II. (VIII.) yüzyılın sonlarından itibaren kişinin bireysel ve toplumsal hayatına dair pratik/amelî hükümlerin bilinmesini konu alan bir ilim dalı haline gelmiştir.

Ancak kelimenin kavramlaşma süreci daha sonraki dönemlerde tamamlanmıştır. Fıkıh kelimesi, Kur’ân-ı Kerim’de yirmi yerde çeşitli fiil formlarında kullanılmakla birlikte (M. F. Abdülbâkî, el-Mu‘cem, “fkh” md.) daha ziyade “bir şeyi iyi ve tam anlamak, kavramak, bir şeyin hakikatini bilmek ve akletmek” gibi manaları ihtivâ etmektedir. Hitap edenin asıl amacını idrak etmek, dinî konularda derin anlayış ve kavrayış sahibi olmak, bir şeyin özüne vakıf olmak, muğlak bir şeyin hakikatini anlamak gibi ifadelerle de tanımlanmıştır (Cürçânî, 1983: 168; Bilmen, 2013: 13).

Fıkıh kelimesi, ‘bilmek’ anlamı yanında, belli bir çaba sonucu ulaşılan bilgiyi de ifade etmek üzere kullanılmıştır. Bu bağlamda kavramın, kavrayış, sezgi, feraset, tefekkür ve ittifak anlamlarını içerdiği görülmektedir. Kavrayış anlamında âyette geçen tefakkuk kavramının “fi’ddîn” kaydı ile birlikte zikredilmesi (Tevbe 9/122) kelimeye daha özel bir anlam kazandırmış ve kavram “dinde derin bilgi sahibi olmak” manasına hamledilmiştir. Hadislerde mutlak olarak kullanılan fıkıh kavramı ve türevleri, “iyi, doğru ve derinlemesine bilgi ve kavrayış” anlamında daha çok sözlük anlamı çerçevesinde kullanılmış “fi’-d-dîn” kaydı bulunduğu ise din ve vahiy bağlamında anlaşılmıştır (Örnek olarak bkz. Buhârî, “İlim”, 10, 20; Müslim, “İmâre”, 175, “Zekât”, 98, 100; Ebû Dâvûd, “Şalât”, 1). Ancak kelimenin anlamının “Kitap ve Sünnet’ten çıkarılan mâna ve hüküm” şeklinde kabul edilmesi daha yaygındır.

Fıkıh, dinin fûruuna/pratiğine taalluk eden, diğer bir ifadeyle amelî hükümleri kapsayan bir anlama evrilip teorik alandan ayrılmış gibi dursa da, tarih boyunca ilmihal, hukuk, hukuk metodolojisi, ekonomi, siyaset, idare gibi tüm alanların üst başlığı olarak kabul edilmiştir. Ancak günümüzde, pratiği ifade eden alan için “fıkıh” ve teoriyi içerip kendine özel bir literatür oluşturan saha için ise “fıkıh usulü” şeklinde ikili bir tasnif kullanılmaktadır. Şer’i delillerden elde edilen hükümleri sistemleştirerek inceleyen bölüm ‘fûru-ı fıkıh’, bu hükümleri elde etme yollarını inceleyen bölüm ise ‘usul-u fıkıh’ şeklinde tavsif edilmiştir (Yaman ve Çalış, 2018: 21). Bu iki tasnif, mahiyetten ziyade metot temelli yapılmıştır (Türçan, 2018: 32). İslam hukuk tarihi sürecinde fıkıh ilmine dair ortaya çıkan bu iki alan fıkıh kavramına farklı tanımlamalar yüklemiştir. Usulcüler fıkıhı, “Şer’i amelî hükümleri tafsili delillerine dayalı olarak bilmek” şeklinde tanımlarken (Koçak, 2017: 21 fakihlerin tanımı “delillerden çıkarılan şer’i ve ferî hükümleri bilmektir” şeklindedir (İbn-i Âbidîn, 1982: 34).

Fakihler, fıkıh kavramının tanımlanmasında hükümlerin elde ediliş metodundan hareket etmemişlerdir. Fakihlere göre fıkıh; İslam’ın ibâdât, muâmelât ve ukûbâta yönelik hükümlerinin delillerle ele alınıp incelendiği ilimdir (Bilmen, 2013: 34). Fıkıh kavramı, Mecelle’de de bu yönüyle ele alınmış ve fıkıh “Mesâil-i şer’iyye-i ameliyyeyi bilmektir” şeklinde tanımlanmıştır (Berki, 1978: 17). Söz konusu bu tanımda iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan biri, hükümlerin niteliğini ve ilahi iradeye aidiyetini belirleyen şer’ilik/ilâhilik, diğeri ise fikhın düzenleme alanını belirleyen ve beşerî davranışı niteleyen amelîlik/pratiktir. (Türçan, 2012: 20) Bu tanımlarda itikâdi ve ahlâkî konular fikhın çerçevesi içinde değildir. Fakat Ebu Hanife’nin fıkıh tanımına baktığımızda, kelâm ve ahlâk (tasavvuf) ilimlerini de kapsayan geniş bir anlam dünyasının olduğu dikkati çekmektedir. Bu tanımda fıkıh kavramının, asıl kaynaklardan zihnî çaba ile elde edilen dinî bilgilere isim olarak verildiği görülmektedir. Fıkıh kavramına yüklenen bu geniş anlam V. (XI.) yüzyıla kadar devam etmiştir.

Sonraki dönemlerde ‘amelen’ kelimesi eklenerek fikhın sadece amelî konular ve onların hükümleri ile ilgilenen bir ilim dalı olarak kayıtlanması, fikhın tanımındaki değişimi göstermektedir.

Ebu Hanife'ye nispet edilen tanımda itikadi alanı da içine alan fıkıh, gelişen terminoloji ve metodoloji çerçevesinde bilimsel disiplinlere ayrıldığı süreçte, kapsam bakımından daralarak, itikadi alanı kelama bırakmış ve yalnızca amel terimiyle ifade edilen davranışlar alanına özelleşmiştir (Türcan, 2005: 12). Fakihler bu tanımları kabullenirken, usulcüler ise İmam-ı Şafii'ye atfedilen, “fıkıh, dinin ameli hükümlerini muayyen delil ve kaynaklardan çıkararak elde edilen bilgidir” tanımını esas almışlardır (Karaman, 1996: 1). Dinin içerisinde, imân ve itikad konusuna dair bilgiler ise “el-fikhü'l-ekber, ilmü't-tevhîd, ilmü usûli'd-dîn” gibi farklı isimlerle anılan ayrı bir disiplin haline gelmiştir. Bireyin iyi ve kötü davranış ve karakteri, özel hayatı, sosyal ilişkilerine dair konular ise ahlâk ve tasavvuf ilimlerinin konu başlığı içinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda fıkıh terimi daha da mütehasıs hale gelerek dinin, ibâdet ve hukuk başlıklarını içeren fûru konularına özelleşmiştir. Burada vurgulamak istediğimiz husus, değişme ya da gelişmenin yalnızca kapsamda ortaya çıktığı ve bir faaliyet olarak fıkıhın epistemik karakterini klasik dönemin sonuna kadar korumuş olduğu gerçeğidir. Şu halde fıkıhın mahiyetine ilişkin bir analiz yapılmak istendiğinde tespit edilecek ilk özellik, fıkıhın hüküm koymak (yasama) anlamında iradi bir faaliyet değil, ilahi irade tarafından öngörülmüş ve belirlenmiş olan hükümleri bilme (ilm)/açığa çıkarma (ızhâr/keşf/beyan) faaliyeti olduğudur. Fıkıh ilminin müstakil bir disiplin olarak teşekkül etmesinden sonra ise İmâm Şâfi'ye nispet edilen “Fıkıh, dinin amelî hükümlerini muayyen delil ve kaynaklarından çıkararak elde edilen bilgidir” tanımı hem usulcüler hem de Şâfiler tarafından tercih edilmiştir. Fıkıh, geçirdiği kavramsal süreç sonunda, “dinin asıl kaynaklarından usulüne uygun hüküm çıkarabilme yetisini haiz müctehit veya fakihler eliyle bazı teknikler çerçevesinde elde edilen, kişinin Şâri, diğer bireyler ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü” manasına evrilmiştir (Yaman ve Çalış, 2018: 22).

1.1. Fıkıh İlminin Sistematiği ve Muhtevâsı

Fıkıh ilmi, nasrlardaki hükümlerin bilinmesi ve bu hükümler doğrultusunda yaşamının önemi açısından diğer bütün İslami ilimlerin kaynağı olarak nitelenmektedir. Güncel anlamda ortaya çıkan sorunlara çözüm üretme ve yeni çıkan olaylara hüküm vermesi itibarıyla da işlevsellik ve sürekliliğini devam ettirmektedir (Zeydan, 2012: 104). Klasik dönemde fıkıh, ibâdât-muâmelât şeklinde ikili, cinâyât (/ukûbât) bölümünün ilave edilmesiyle üçlü ve münâkehât (-müfârekât) bölümüyle dördü bölümlere ayrılmıştır. Bu taksimatta “ibâdât” bölümünün muhtevâsı aynı kalırken “muâmelât” bölümünde sürekli bir değişkenlik söz konusu olmuştur. İbâdât bölümü ritüel anlamdaki ibâdetleri içerirken hayatın diğer alanlarına taalluk eden muâmelât bölümü ise hukukun tamamını karşılayan bir içerik kazanarak en geniş kapsama sahip olmuştur. Hatta muâmelât, Müslümanların siyasî, idarî, hukukî ve iktisadî hayatlarını kuşatacak bir muhtevaya genişletilmiştir. Bu ikili ayrıma cezâ hukuku ve aile hukuku bölümleri ayrıca ilave edildiğinde bu iki alan muâmelât kapsamı dışında bırakılmış ve bu bağlamda muâmelâtın kapsamı daralmıştır. Fıkıhın pratiğe tekâbü eden fûrû' literatürünün çeşitlenme sürecinde ahkâm-ı sultâniye, harâc-emvâl, siyer, edebü'l-kâdî gibi farklı alanlar da ortaya çıkmıştır. Muâmelât alanı olarak bazen özel hukuk, medenî hukuk veya en dar anlamıyla mâmelek hukuku kastedilmiştir. Ancak her durumda ibadet ve muâmelât sürekli hâkim ve belirleyici olmuşlardır (Aybakan, 2006: 8).

Batılılaşmanın etkisiyle birlikte XIX. yüzyıldan itibaren küresel anlamda başlayan kanunlaştırma hareketine paralel olarak, fıkıh ilmi çerçevesinde de fıkıhın yeni alt dalları ortaya çıkmıştır. Fıkıh ilminin muhtevâ bütünlüğü içinde olan konulara dair, müstakil bir edebiyat da oluşmuştur.

Meselâ idâre, anayasa, vergi ve kısmen cezâ alanına taalluk eden “el-ahkâmü’s-sultâniyye, siyâsetü’ş-şer’iyye”, devletler hukukuna dair “siyer”, vergi hukukuyla ilgili olan “harâc” ve “emvâl”, miras hukukunu içeren “ferâiz”, resmî ve hukukî yazışmaları, senetleri vb. belgeleri konu edinen “şürût”, mahkem usûl hukukunu ele alan “edebü’l-kâdî”, mukayeseli hukuk sahasını ifade eden “hilâf”, hukuk felsefesine tekabül eden “hikmetü’t-teşrî” gibi özel hukuk alanına dair de ayrı bir tedvin faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Şahıs ve aile hukukunu konu alan “ahvâlü’ş-şahsiyye”, aile hukuku kapsamında özellikle nikâh ve boşanmayı esas alan “münâkehât-mufârekât”, borçlar hukuku bağlamında akitler ve borçları konu alan “ukûd ve iltizâmât”, cezâ hukuku çerçevesindeki konuları içeren “cinâyât” ve anayasa hukukuna karşılık gelecek konuları ihtivâ eden “düstûr” veya “nizâmü’l-hükm” gibi yeni alt başlıklar oluşmuştur.

Fıkhi hükümler, beşerî ilişki ve davranışları düzenleme bakımından tasnif edildiğinde, emredici/vucûp-haram, tavsiye edici/nedb-kerahât ve izin verici/ibâhâ olmak üzere üç başlık ortaya çıkmıştır. İslam hukuku fıkhi içinde işlevsiz bir hukuk sistemi haline getirilmek istense de (Karaman, 1984: 15, 24) günümüzde İslam toplumları başta olmak üzere Batı toplumlarında dahi İslam hukuku alanıyla ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. 1920-1950 tarihleri arasında fetret dönemine giren İslam hukuku, Ankara İlahiyat Fakültesinde, 1980 sonrasında ise Yüksek İslam Enstitülerinde ders olarak okutulmuştur. Böylece, toplumu düzenleyen ve devlet yaptırımına dayalı kuralları inceleyen hukuk ilmi, fıkhi ilmi kapsamında tanımlanmıştır. İslam hukukunun özellikleri şu şekilde ifade edilebilir. (Karaman, 1984)

- İslam hukukunun esas kaynakları Kur’ân ve onun somutlaşmış şekli Hz. Peygamber’in örnekliği olan sünnettir. Diğer kaynaklar olan icmâ, kıyas, örf, âdet gibi hükümler Kur’ân ve sünnet temelinde işletilir. Bu durumda İslam hukukunun kaynağının vahiy olduğu ve bu ilahi iradenin dışına çıkılamayacağı belirtilmelidir,

- İslam hukukunda ahlâk, ibâdet, hukuk sahalarının birbirlerini tamamlayıcı niteliği vardır. İslam ceza hükümleri, tazminat ya da diğer cezaların verilmesi sadece dünyalık motiflerin etkisi altında değildir. Bu kaideler ilâhî iradeyi temsil ettiğinden, bunlara uyulması halinde hem maddi hem manevi kazanç elde edilir,

- İslam hukukunda mutlak ve gerçek anlamda kanun koyucu Allah’tır. İlmi çalışmalar, fikhî mesâî zaten varolan bir sistemi açığa çıkarmayı, bilmeyi sağlayan çabalar olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan esas olan, olayları konulmuş esaslara göre yorumlamak ve hükümleri çağa uygun bir şekilde değerlendirip, uygulamaktır. Hayatın değişmesi ile oluşan boşlukları, söz konusu esaslara göre değerlendirip yorumlamaktır.

- Günümüz seküler hukuklarında toplumun ihtiyaçları temelinde hukuk belirlenirken, İslam hukukunda halkın ihtiyaçları ve beklentilerini asıllara sadık kalarak yorumlama ve uygulama esastır. Bu açıdan fıkhi yorumlayıcılarının işi, yeni ihtiyaç ve olayları bu temel çerçevesinde karşılamak ve boşlukları doldurmaktır.

- İslam hukuku ihtiyaçları karşılarken, hukuka uygun davranmayı Allah hakkı olarak gören, zorunlu olarak insanları hukuka bağlayan ve bunu ahiret, vicdan, ebedi saadetle temellendiren bir anlayışla hareket eder. Toplum münasebetlerini hak, hukuk ve adâlet temelinde düzenler.

- Nitelikleri ve özellikleri yönünden birbirine benzeyen ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının, tasnif edilerek bir sisteme bağlanmasının kuramsal ve pratik önemi vardır. Zirâ, pozitif hukukun bir sisteme bağlanması, yargıca ve diğer hukuk uygulayıcılarına gerekli olan hukuk kurallarını daha kolay bir biçimde bulma olanağı sağlar.

İslam fikhına veya hukukuna yukarıda yorumlanan boyutuyla iddia edildiği gibi “kutsal hukuk” şeklinde bir tanımlama çok mümkün gözükmemektedir.

Zira fikhın, her ne kadar ilahi muradı ortaya çıkarmaya çalışırken naslardan hareket etme zorunluluğu olsa da, onun içtihat/yorum gibi beşeri bir faaliyet alanının da olduğu ifade edilmelidir. Yapılan bu yorumların insan faaliyeti olması hasebiyle doğru ya da yanlış hüküm vermeye ihtimali ve değişken oluşu onun “kutsal” olarak kabullenmesini engelleyici sonuç doğurmaktadır.

1.3.Fıkıh ve İslâm Hukuku Arasındaki İlişki

Fıkıh kavramının, tarihsel süreç içinde anlam olarak farklılaştığı ve doktrin içinde farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Ancak modern döneme gelindiğinde fıkıh kavramı bir anlam ve kapsam daralmasına uğramış ve indirgemeci bir anlayışla farklı bir isimlendirmeye tabi tutulmuş ve kavramsal süreç içerisinde İslam hukuku ile aynı anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Kapsam alanı ve muhtevası birbirinden farklı olan bu iki alanın aynileştirilme sebeplerinden birisi, Batı’da ortaya çıkan ideolojiler ve oryantalistlerin fikhı, “İslamic law/İslam hukuku” olarak isimlendirmeleridir. Söz konusu tamlamanın İslam dünyasında kabul edilmesinde, Batı’nın ekonomik, sosyal ve siyasal olarak üstün hale gelmesi etkili olmuştur (Yaman ve Çalış, 2018: 24). Fıkıha mutlak anlamda hukuk bilgisi, fakîhe de hukukçu ismi verilmesi, klasik fıkıh teriminin Türkçe’de “İslâm hukuku” (Islamic law), Arapça’da “elfikhltü’l-İslâmî” terkipleriyle karşılanması bu değişimin sonuçlarından.

XX. yüzyılda batılılaşmayla birlikte kullanılmaya başlayan İslam hukuku terimi, hukuka, haklara ve amellere vurgu yapar. (Hatemi, 1994: 22) Fen ve teknoloji alanlarında İslam dünyasının gerilemesi ve Batı’nın bu konuda ilerleyişi (Yaltkaya, 1940: 463-467; Uzunçarşılı, 1965: 6; Atay, 1983: 133-144) İslam dünyasını Batı’yı takip etmeye itmiştir. Bu takip fen ve teknoloji alanıyla sınırlı kalmamış, ahlak ve yaşantı alanlarında da Batı, Müslümanlar tarafından üstün görülmüştür. Batı ideolojilerini takip ederek gelişmenin sağlanacağı düşüncesi, yapılan yenilikler, oluşturulan kanunlar, mahkemelerde İslam ve fıkıh sahasının geri plana atılması sonucunu doğurmuştur. Kavramların kullanımında önemli olan, ulaşılmak istenilen genel amaçtır. Fıkıh ilmi çerçevesinde bir tahlil yapıldığında, amaç, vazedilen hükümlerin hikmetini anlamak ve bu çerçevede hem dünyevî hem de uhrevî refahı sağlamaktır (Bilmen, 2013: 40). Bu sonuca ulaşabilmek ise bu amaç ve hikmeti ortaya çıkarmaya çalışan ve hem dünyevî hem de uhrevî boyutu olan fıkıh ilmi ile mümkündür. Bu bağlamda, fikhın mahiyetindeki bu genişliğin, hukuk ve İslam hukuku ifadelerinden daha kapsayıcı olduğunu ifade etmek gereklidir.

Bireye ait fiil ve davranışların hükmünü, Şâri’in vahiy aracılığıyla bildirdiği ilkeler çerçevesinde belirleyip ortaya koyan fıkıh, söz konusu hüküm belirlemede bir yöntem ortaya koyabilmek için usûl denilen bir saha oluşturmuştur. Teoriyi uygulamaya dönüştürme ve amelî meselelere çözüm üretme maksadıyla da, fûrû‘ alanını ortaya çıkarmıştır. Fûrû‘ birikimini sistematize ederken farklı tasnifler kullanılmıştır. Modern dönemde akademik çevrelerde kullanılmaya başlayan “İslâm hukuku” deyimini de hukukun hemen tüm konularını ihtivâ edecek şekilde muâmelâtın en geniş kullanımına karşılık olarak kullanılmaktadır (Aybakan, 2006: 20).

2. HUKUK VE SAHASI

2.1.Hukuk Kavramı

Hukuk kavramı, sözlük anlamı itibarıyla, “toplum içinde yaşayan kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve devlet gücüyle uygulamaya konulan, maddi yaptırımlı kurallar bütünü” olarak tanımlanmıştır (Akıntürk, 2015: 11). Hukuk kavramının özellikle devlet gücüyle ilişkilendirilmesi, hukukun maddi boyutuyla işlevsel olduğunu göstermektedir.

Hukuk, bireyler arasındaki ilişkileri normatif/olması gereken, hak ve sorumluluk temelinde bir yapıya dönüştürmeyi amaçlar. Hukukun temeli, beşeri münasebetlere dayanmaktadır. Hukuk kurallarının, toplumsal yaşamı düzenleyen diğer toplumsal düzen kuralları olan din, ahlâk ve görgü kurallarıyla sürekli bir ilişkisi, etkileşimi hatta karışması söz konusudur. Birtakım ahlâk ve din kuralları, zamanla hukuk kuralı niteliği kazanırken bazı hukuk kuralları süreç içinde yalnızca ahlâkî veya dînî bir ilke haline gelebilmektedir (Bilge, 2007: 12-13). Burada diğer toplumsal kurallarla hukuk kuralları arasındaki en belirleyici ayrım, yaptırım farklılığı bakımındandır. Diğer bir ifadeyle hukuk kurallarının devlet eliyle desteklenmiş somut yaptırımı söz konusu iken diğer kuralların yaptırımı toplumsal ve manevidir.

Mevzu hukukun tanımı bu şekilde yapılırken dînî alan içinde de bir hukuk tanımı vardır. Zirâ hukuk kavramı, arapça ‘hak’ kelimesinin çoğulu olarak ifade edilmektedir. Allah’ın (cc) her şeyi bir hikmete göre yaratması ve yarattığı her eylem, ‘hak’ kavramı çerçevesinde kabul edilir. Hak kelimesi; Kur’ân-ı Kerim, İslâm, ilahi vahiy, hikmet manalarında da kullanılmaktadır. Hak’tan bahseden ilme ise hukuk ilmi denir (Bilmen, 2013: 12; Debbağoglu, 1979: 204). Fıkıh literatüründe, hak kavramının, din ve hukukun verdiği “yetki ve ayrıcalık” şeklinde terimleştiği söylenebilir. Hak kelimesinin çoğulu olan “hukuk” ise genellikle iki anlamda kullanılır. Birincisi, Türkçe’de de yaygın olan, toplum hayatını ve beşerî ilişkileri zorlayıcı yaptırımlarla düzenleyen kurallar bütünüdür. Burada hukuk, Batı dillerinde “law/hukuk”, Arapça’da ise “hukuk, fıkıh, şeriat, kanun, teşri” gibi kelimelere karşılık gelmektedir. Ancak şeriat terimiyle Kur’an ve Sünnet’te ortaya konulan kural ve hükümler, fıkıh terimiyle de, birey ve toplumun pratik hayatını düzenlemeye dönük kural ve tavsiyeler olarak algılandığında, hukukun şeriata göre daha geniş, fıkha göre ise daha dar kapsamlı olduğu görülür. Hukuk tabirinin bu birinci anlamı İslâm hukuku, Batı hukuku, Roma hukuku gibi tamlamalarda daha belirgindir. Medenî hukuk, cezâ hukuku gibi kullanımlarda ise daha çok hükümler (ahkâm) anlamındadır ve bu, İslâm hukuk usulcülerinin hak tanımına çok yakındır. Hukuk kelimesinin ikinci anlamı, “Şâri’in, dinin, aklın ve hukuk düzeninin tanıdığı yetki, güç ve imtiyazlar” anlamındadır. Bu anlamda kullanıldığında, Batı dilinde “right/hak” kavramına karşılık gelmektedir. Arapça’da da hukuk kelimesi “haklar” anlamında yaygın olarak kullanılır (Bardakoglu, “Hak”, DİA, 1997: 15).

2.2.Hukuk İlminin Sistematığı ve Muhtevâsı

Hukuk ilmi hukuk kurallarıyla ilişkilidir. Bu kuralların tasnifinin, hukuk kurallarının yorumlanması bakımından yararı vardır. Hukuk kurallarının yorumlanmasında, yorumlanacak kuralların nitelikleri ve ait oldukları hukuk dalları önem arz eder. Hukuksal ilişkilerin kurulması, değiştirilmesi veya bozulmasında, hakların kullanılmasında, yükümlülüklerin üstlenilmesinde ve yerine getirilmesinde, hukuk kurallarının sınıflandırılmasının önemli işlevleri vardır. Örneğin kamu hukuku kurallarına göre bir hakkın kullanılabilmesi veya bir yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için o hak veya yükümlülüğü öngören bir kamu hukuku kuralının muhakkak bulunması gerekir. Çünkü kamu hukuku kurallarında genellikle kamu düzeni ilkesi geçerlidir ve kamu gücünün kullanılması nedeniyle devlet tarafı baskındır. Buna karşılık, özel hukuk kurallarının düzenlediği hukuksal ilişkilerde, bir hakkın kullanılabilmesi için onun kullanılmasını yasaklayan bir hukuk kuralının bulunmaması yeterlidir.

Hukuk kelimesi eskiden haklar anlamında kullanılırken, bugün toplumsal düzen ve kurumlarla ilgilenen bir ilim dalı olarak kullanılmaktadır (Karaman, 1984: 21). Toplum içinde varlık gösteren, müesseseler, kuruluşlar, örgütlenmeler ve bireylerin uyum içinde olması için hukuk kurallarına ihtiyaç vardır. Hukuk kuralları olmadığında düzen ve huzur oluşmaz, toplum kaosa sürüklenir.

Burada hukuk, toplumsal normlar ve uyum için gerekli görülmüştür. Kişi ve toplum için objektif ve zorunlu unsurları barındıran hukuk normları da, bu anlamda onların uyması gereken kuralları ifade eder. Ahlak kuralları toplumun manevi ve örfi olarak uyması gereken kuralları ifade ederken, hukuk kuralları devletin cebri gücünü içerir. Aksi takdirde müeyyidesi olmayan hukuk normlarının, toplumda karşılığı olmaz. Toplumsal düzende önemli kilit görevi üstelenen hukuk, esas itibariyle devletin gücüyle bağlayıcı olmaktadır.

Hukuk düzenleri emredici ve izin verici nitelikte kuralları içerir. Hukukun konusunu genellikle bireylerin kendi aralarında ya da devletle karşılıklı münasebetlerini düzenleyen, bu ilişkilerden çıkan sorunlara çözüm üreten, kişinin haklarını ve sorumluluklarını vurgulayan kaideler belirlemektedir. Burada eşitler arası ilişkiye dayanan ve kişiler arasındaki ilişkiyi düzenleyen kaideler özel hukuku ifade ederken, kişi ile devletin arasındaki süreçleri düzenleyen ve devletin “üstün” olarak benimsendiği ilişkiler ise amme/kamu hukuku olarak belirtilir. Özel hukuk içinde; kişi, aile, medeni, eşya, borçlar, ticaret, devletler özel hukuku gibi alanlar mevcutken, kamu hukuku içinde anayasa, idare, ceza, mahkeme usulü, vergi gibi alanlar görülmüştür. Pozitif hukuk sistematigi içerisinde hukuk, özel hukuk ve kamu hukuku şeklinde iki ana kola ayrılır. Özel ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini ele alan, bu kişiler arasındaki hukuki ilişkileri düzenleyen özel hukuk, dört alt bölümde incelenir. Bunlar, Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku, Fikrî Hukuk ve Devletler Özel Hukukudur. Aile Hukuku ise Kişiler Hukuku, Miras Hukuku, Eşyâ Hukuku ve Borçlar Hukuku ile birlikte Medeni Hukuk’un alt başlıklarından biridir. Germen hukuku ve İslam hukuku ise bu ayırmadan hareket etmemiştir. (Karaman, 1984: 25) Bu ayırım İslam hukukunda, kul hakkı, Allah hakkı ve karma nitelikli haklar bağlamında söz konusu olmuştur.

Karaman’a göre, amme hukuku Allah hakkına özel hukuk ise kul hakkına ait olmuştur. İslam hukukunda hukuk ve ibadetler birbirlerinden ayrılmamış, Allah ve kul hakları birlikte değerlendirilmiştir. Başlangıçta ibâdet, muamelât, ukûbât birlikte değerlendirilmiş daha sonra kanunlaşma dönemlerinde bunlar ayrılmaya başlanmış ve böylece İslam hukuku doğmuştur (Karaman, 1984: 27). İbadetler bu kanun kitaplarında yer almamış, kanunlar şahıs, aile miras, ceza gibi branşları içine alan ve bunların da kendi aralarında ayırma uğradığı bir döneme girilmiştir. İlk dönemlerden kanunlaşma dönemine kadar namaz, temizlik, zekât, oruç, cihâd gibi tasniflere ayrılan fıkıh kitapları kanunlaşma döneminde 16 bölüm, 1851 maddeden oluşan Mecelle’de de olduğu gibi borçlar, aynî haklar ve muhakeme usulü dallarını kapsamıştır. Daha sonra ibâdet, ukubât, muamelât yerine ibâdet, ahvâl-i şahsiyye, ahkâm-ı sultâniyye, siyâseti şer’iyye şeklinde geniş tasnife yerini bırakmıştır. (Karaman, 2014: 27)

3. FIKIH-HUKUK İLİŞKİSİ

Fıkıh ve hukuk kavramlarının terimsel manalarına bakıldığında, hukuk alanının fıkha göre daha dar çerçevede kaldığı görülmektedir. Dini alanda hukuk kavramına dair yapılan tanım ise daha geniş bir anlam içermekte ve fıkıhla aynı manayı taşımaktadır. Bu ilişkinin bir sonucu olarak fıkha, İslam hukuku da denilmiştir. Fıkıhın İslam hukuku olarak anlaşılması, fıkıhın manasını daraltmış ve İslam hukuku içinde amellerin hükümleri olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, imânî ve ahlâkî konular fıkıhın dışında kalmış, fıkıh, hukuktaki hükümler olarak ele alınmıştır. Bu durum fıkıhı, hukuktan daha dar bir çerçeve içine sokmuştur (Bilmen, 2013: 14; Zeydan, 2012: 99). Bunun aksine diğer bir görüş ise hukukun genel tanımını ele alarak fıkıh terimi ile aynı anlamı barındırmayacağını savunmuştur. İnsanların toplumsal bir varlık olması ve bu toplumsal yaşamın, kural ve kaideleri beraberinde getirdiği bir gerçektir. Toplum düzene sokan bu toplumsal kurallara görgü kuralları, ahlak kuralları ve hukuk kuralları denilmektedir. Manevi içerikli olan ve yazılı olmayan görgü ve ahlak kuralları yaptırımlar açısından düzen sağlamada yeterli değildir.

Hukuk kuralları ise barındırdığı çeşitli güçler ile insanları düzene sokar. Bu gücün bütün haline devlet denilmiştir. Doğum, ölüm, ticaret, savaş, evlilik ve benzeri gibi her yönden toplumu düzene sokan bu kurallara devletin kanunları denir. Ahlak ve görgü kurallarının yaptırımının eksik olması ve kişinin kendini düzene sokmasıyla ilgili manevi yaptırımların olmaması yönüyle hukuk, fıkıhtan eksik kalmaktadır. Sonuç olarak hukuk kelimesi yapılan ilk tanımıyla ele alınırsa, İslam hukuku ifadesi fıkıh ile aynı manayı vermemektedir.

İslam hukuku ifadesindeki “hukuk”, insanların birbiriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenlemeyi ifade etmektedir. Hukuk bu yapısıyla kişinin kendisine karşı olan sorumluluklarından ziyade toplumun problemleriyle ilgilenir. Mesela, intiharın hukukta bir yaptırımı bulunmamasına karşın, fıkıh alanında insanların birbirlerine ve topluma karşı olan sorumlulukları yanında Allah’a (cc) ve kendisine karşı yükümlülükleri de söz konusudur. Bu husus hukukun değil fikhin çalışma alanı içinde bulunmaktadır. Bu bağlamda, fikhin daha geniş bir sahası olduğu ifade edilmelidir (Türcan, 2018: 37-39). Fikhin, İslam hukukuna nazaran daha geniş bir anlamı haiz olması fıkıh ilmini hukuk ilminden ayırmaktadır. Bu durumda fıkıh ilmi söz konusu olduğunda hem hukuk hem de İslam Hukuku alanı bakımından daha geniş bir saha kastedilmektedir.

İslâm dünyasında 19. Yüzyılda ortaya çıkan batılılaşma düşüncesi ve akımının etkisi Osmanlı hukuk sisteminde de baş göstermiştir. Osmanlı hukuk sisteminde, kanunlar şeri hükümlere göre yapılmakta, özel ve kamu hukuku alanında boşluk olan alanlar, kanunlar ile doldurulmaktadır.

19. yy’da Tanzimat ile birlikte şer’i olanı önceleyen hukuk anlayışı, yerini insan eliyle yapılmış kanunun öncelenmesi anlayışına bırakmıştır. Modern Devlet anlayışındaki her şeyi kontrol etme/merkeziyetçilik ilkesi, hukuk alanını fıkıhtan ayırmış ve hukuk tamamen devletin uhdesine bırakılmıştır. Bu fıkıh-hukuk ayrılığı sonucunda Batı hukukuyla uyumlu ticaret, ceza ve medeni kanunların düzenlenmesi (Beydilli, 1999: 25-64; Öz, 1997: 124; Yılmaz, 2003: 299-338), Osmanlı mahkemelerinde problemlere sebep oldu. Bu modern tarza uyum sağlamak için, modern hukukun okutulduğu ve modern hukukçuların yetiştirildiği okulların açılması, ticari ve sosyal alanda bu yeni hukuk tarzına uygun nizamiye mahkemelerinin kurulması, fakih ve ulemanın yanında yeni bir hukukçu grubu çıkarmıştır. Bu gelişmenin sonucunda Kara Avrupa hukuku anlayışı Osmanlı’da hâkim olmaya başlamıştır. Sanayi devrimi, Reform ve Rönesans hareketleri, aydınlanma ve pozitivistizm dönemleri modernite denilen bir dönemi ortaya çıkarmıştır. Bu modernist anlayış, sekülerleşme ekseninde şekillenmiştir. Bu bağlamda hukuk sistemi, dünyevi bir bakış açısıyla oluşturulmaya başlanmıştır. İslam dünyası bu anlayışa karşı Batı’dan sadece fen ve teknoloji alanında faydalanmayı, dini ve kültürel anlamda kendi inançlarına bağlı kalmayı hedeflese de, süreç Müslümanları Batılılaşmaya itmiştir. 20. yy’a gelindiğinde İslam fikhinin, hukukun kaynağı olarak görülmemesine sebep olmuştur.

Fikhin asıl kaynakları Kur’ân, sünnet, icmâ ve kıyastır (İbn Âbidîn, 1982: 245). Fıkıhta bir meseleye dair hüküm verilmesi ve alan içinde meşru bir zeminde değerlendirilebilmesi için söz konusu hükmün bir müçtehid tarafından verilmesi esastır (Yaman ve Çalış, 2018: 22). Fıkıh ilmi, ortaya çıkışından itibaren asr-ı saadet, hulefa-i râşidîn, tabiîn, müçtehit imamlar, mezhepler, taklit ve taknîn şeklinde dönemler geçirmiştir (Zeydan, 2012: 112). Söz konusu bu dönemlerde taknîn dönemine kadar fikhin kendi içinde bir gelişim ve tedvin faaliyeti olmuştur. Ancak, Mecelle ile başlayan kanunlaştırma dönemiyle birlikte batılılaşmanın etkisi görülmeye başlanmıştır. Bu durum, Mecelle’nin fikhin geleneksel yönteminden farklı bir şekilde oluşturulmasında kendini göstermektedir. Yani tevârüs edilen fıkıh malzemesinden bir görüşler manzûmesi oluşturulmuş ve çağın sorunlarına uygun olan görüş tercih edilerek kanun haline getirilmiştir. Ancak bu faaliyet fikhin bütün alanları için uygulanamamıştır.

Mecelle, medeni kanun, borçlar ve usul hukuku ile sınırlı kalmıştır (Zeydan, 2012: 208). Burada geleneksel fikhî faaliyetlerde kullanılan usûl açısından da farklılıklar mevcuttur. Taknîn döneminde hükümlere meşru bir hüviyet kazandıran otorite fakih ya da müçtehitler yerine devlet olmuştur.

Fıkıh ilminin geçirdiği tarihsel süreç içinde hükümlerin kanun koyucular tarafından koyulması onu hukuk yapmıştır. Bu değişim İslam dünyasında fikhin, hukukun bir parçası olarak görülmesine zemin hazırlamıştır. Esasen fıkıh, hukukun bir kaynağı olarak görülmekle birlikte hukuktan bağımsız boyutu da olan bir alandır (Zeydan, 2012: 104; Yaman ve Çalış, 2018: 23). Fıkıh muhtevâ itibarıyla hukuk sahasına nisbetle daha geniş bir sahayı ifade eder. Fıkıh, hem hukukun hem de hayatın her alanına dair gerek maddi gerekse de manevi yaptırımların kaynağı olabilecek potansiyeldedir.

Günümüzde fikhin ortaya koyduğu yaptırımların manevi olmasından kaynaklı hukuk ve maddi yaptırım bakımından yetersiz olduğu tezi savunulmaktadır. Fikhin manevi denebilecek yaptırımları dini kaynaklı olmasından dolayı doğal yapısı gereğidir. Ancak bu durum onun dünyevî hayata taalluk eden maddi yaptırımlarının olamayacağı gibi, genellemeci ve eksik bir sonuca götürülemez. Zira fıkıh literatürü incelendiğinde görülecektir ki, günümüzde hukukun konusu olan hemen bütün konular fikhin da konu başlıkları arasındadır. Gerek bireysel gerekse de toplumsal her suçun bir yaptırımı ya da söz konusu yaptırımı tayin edecek bir mekanizması vardır. Kanun koyucu tarafından hükmü konulmuş ise maddi yaptırım unsuru olarak bu kullanılır. Şayet duruma uygun bir yaptırım söz konusu değilse devlet eliyle bu yaptırımın tayin edilebileceği sistemi/tazir de fıkıh içinde mevcuttur. Bu durum esasen İslam Hukuku alanının, fıkıh sahasını karşılamadığını, onun bir cüzünü ihtiva ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu kullanımın, batılılaşmanın bir tezahürü olduğunu ve fikhin sahasını daralttığını söylemek gereklidir.

Sonuç

Hukuk kavramının temelini ifade eden “hak” kelimesi, mutlak doğrunun, hayrın, iyinin, güzelliğin tümü olarak anlaşılmaktadır. Hakkın, doğrunun, iyinin temeli de Allah’tır. Allah’ın insanın fitratında yarattığı iyilik algısı ve düşüncesi, iyiliği ve yanlışı ayırt etme gücü hakların oluşmasında ve kullanılmasında temeldir. Hak aynı zamanda “batıl” olanın karşısındadır. İyinin güzelliğin kaynağı olduğu gibi iyi ve güzel olan da ondan kaynaklı olarak yorumlanır. Hak kavramının Allah ile ilişkilendirilmesi ve O’nun bir sıfatı olarak kullanılması, kavramın evrensel niteliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu açıdan İslam hukukunda bizatihi doğuştan ve insan olmaktan kaynaklı, değiştirilemez özellikte evrensel hüküm ve hukuk kuralları mevcuttur. Kaynağını sözleşmeden almadığı gibi, herhangi bir nedenle iptal olmaz, devredilemez, kısıtlanamaz.

İslam literatüründeki kavramların tanımlarının doğru bir şekilde yapılabilmesi, bu kavramların tarihsel gelişim süreçlerinin tahlil edilmesiyle doğru orantılıdır. Bu tahlil, kavramın kapsamını ve bütün yönlerini ortaya koyma açısından önemlidir. Fıkıh, İslam hukuku ve hukuk kavramlarının tanımı, söz konusu kavramların zaman içerisinde anlamlarında daralma, genişleme veya değişimler yaşandığını göstermektedir. Süreç içinde fıkıh kavramının anlamında bir daralma yaşadığı ve zamanla sadece ibadetleri ifade eden bir terim haline getirildiği görülmektedir. Fikhin hayatın diğer yönlerine dair ortaya koyduğu hükümleri konu alan kısmı ise batılılaşmanın etkisiyle İslam hukuku tabiriyle karşılanmaya başlanmıştır. Bundan daha öte dini temelli olan bu yapının sadece manevi yaptırım içerdiği algısı oluşturulmuş, fikhin hukuki boyutunun işlevselliği zayıflatılmıştır. Ancak, hukuk kavramının evrensel olarak kabul edilen tanımı, hukukun kapsam alanının fıkıh kavramının muhtevasına göre daha dar bir alana taalluk ettiğini göstermektedir.

Normatif yapıların niteliklerinden birisi de uyguladığı yaptırımdır. Fıkî açıdan mükelleflere yüklenen üç tür yaptırım olduğu görülmektedir. Bazı ihlallerin sadece dünyevî, bazılarının uhrevî, bazılarının ise hem dünyevî hem de uhrevî yaptırımları vardır. Uhrevî olan yaptırımlar maddi/somut ve cebrî değil sübjektif, vicdanî, derûnî olduğundan kişinin dindarlık seviyesi ve inancıyla işlevsel hale gelebilir. (Türcan, 2005: 15) Ancak hukuk açısından ortaya konulan yaptırımın sadece dünyevî olduğu görülmektedir. Hukuk için söz konusu olan bu yapıya karşılık, fıkîh ilminin de dünyevi bir mekanizmasının olduğunu ifade etmek gereklidir. Bu açıdan hukukun tek yönlü fıkîhın ise çift yönlü olduğu görülmektedir.

Fıkîh ilmi hem ibadet ve dini hükümleri ortaya koyma hem de toplumsal ilişkileri şekillendirme anlamında İslam toplumlarının hayatlarına yön vermiştir. İslam'da, hayatın birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılması yerine gerek ibadet, gerek hukuk, gerekse insan davranışını düzenleme anlamında etkileşim ve kesişim alanı belirgindir. Fıkîh, tüm alanları kapsarken, İslam hukuku daha özel ve toplumsal ilişkilerden kaynaklı sorunları çözmeye dayanır. Bu sorunların çözümünde, kamu gücü yanında, ondan daha önemli olan, kamu vicdanını ve bireysel ahlakı harekete geçirme kapasitesidir. Bunun müeyyidesi ise Allah inancı temelinde, ahiretteki mükafat ya da cezadır. Yani dünyadaki müeyyidesi yanında ahiret merkezli bakış açısı İslam hukukunun temel özelliğidir.

Fıkîh ve İslam hukuku, bir boyutuyla teorik bir faaliyet, ilmi bir çalışma, akademik bir disiplin iken, diğer taraftan bireysel ve toplumsal davranışlara yönelik hükümleri inceleyen ve buna göre hükümler getiren bir faaliyet alanıdır. İslam hukuku, İslam toplumlarının yaşamı içinde yaygın uygulamalara sahiptir. İslam hukukunun teori yanında pratiği de esas alan bir uygulama tarzına sahip olması, onun ilim faaliyeti yanında, davranışları belirleyen, hukuk oluşturan boyutlarını da gündeme getirmiştir. İşte bu noktada fıkîh, İslam hukuku ve pozitif hukuk arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran çalışmaların artması, İslam toplumlarını ideolojik dayatmalara, yenilmişlik duygusuna karşı korumaya daha çok hizmet edebilir. Bu politik kazanım yanında, hukukun zenginleşmesini ve toplum içinde var olan anlayışın sistematik olarak ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abdülhamîd, N. (1984). *Mefhûmü'l-fıkîhî'l-İslâmî*, Beyrut.
- Akıntürk, T. (2015). *Medeni Hukuk*, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Atay, H. (1983). *Osmanlılarda yüksek din eğitimi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Aybakan, B. (2006/2). "Fürû' Fıkîh Sistematigi Üzerine", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 31, ss. 5-32.
- Bardakoğlu, A. (1997). "Hak", *DİA*, c. 15, İstanbul: TDV Yayınları, ss. 139-155.
- Berki, A. H. (1978). *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i ahkâm-ı adliyye)*. İstanbul: Hikmet Yayınları.
- Beydilli, K. (2006). "Mustafa Reşit Paşa", *DİA*, c. 31, İstanbul: TDV Yayınları.
- Bilge, N. (2007). *Hukuk Başlangıcı*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Bilmen, Ö. (2013). *Hukûk-i İslâmiyye ve istilâhâtı fıkhiyye kamusu*. İstanbul: Ravza Yayınları.
- Cürcânî, Ş. M. (1983). *et-Tarîfât*. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Debbağoglu, A. (1979). *İslâm İktisadına Giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hatemi, H. (1994). *İslam Hukuk Dersleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- İbn Âbidîn, M.E. (1982). *Reddû'l muhtar 'ale'd-dürri'l-muhtar* (Çeviri: Ahmed Davudoğlu, C. 1). İstanbul: Şamil Yayınları.
- Karaman, H. (1984). *İslam Hukuku, Giriş ve Amme Hukuku I*, İstanbul: Neşriyat.
- Koçak, M. (2017). *Fıkîh usulü* (4. Baskı). İstanbul: Ensar Neşriyat.

Öz, M. (2015). *Kanun-ı Kadim'in peşinde Osmanlı'da çözülme ve gelenekçi yorumcuları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türcan, T. (2012). “Fıkıh ve Hukuk”, Eskiye. sy.24. Türcan, T. (2005), “Fıkıhtan İslâm Hukukuna”, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy.6, ss. 11-22.

Uzunçarşılı, İ. H. (1965). *Osmanlı Devleti'nin ilmiye teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yaltkaya, M. Ş. (1940). *Tanzimat'tan evvel ve sonra medreseler*. İstanbul: Maarif Matbaası.

Yaman A., Çalış H. (2018). *İslam hukuku*. Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları.

Zeydan, A. (2012). *İslam hukukuna giriş*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

I. MECLİSTE SİVEREK MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

Öğr. Gör. İzzettin BEŞTAŞ

Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ORCID: 0000-0002-4659-4938

Özet

İstanbul'un resmen işgali ve Osmanlı Mebusan Meclis'inin padişah V. Mehmed Reşat tarafından kapatılması, güvenli bir yerde kurtuluşu gerçekleştirecek yeni bir Meclis'in açılmasını elzem kılmıştır. Bu amaca matuf çalışmalar gecikmemiştir. Mustafa Kemal 17 Mart 1920'de Ankara'da kafasındaki yeni devletin temelini teşkil edecek bir meclis açmak niyetindedir. Ancak ülkenin nazik koşulları nedeniyle gerekli desteği bulamayınca, 19 Mart 1920'de fikrini revize ederek Ankara'da, olağanüstü yetkilere haiz geçici bir Meclis açılması hususunda uzlaşırlar. Mustafa Kemal Paşa, seçimlerin yöntemi ve adayların profilleri konusundaki düşüncelerini livalara talimatnameyle bildirmiştir. Bu çağrı büyük bir destek ve heyecanla karşılık görmüştür. Bu yerlerden birisi de bildirimizin konusu olan Siverek'tir. Her livadan 5 üyenin seçilmesi emri gereğince; Siverek Livasından da Abdülgani Bey (ENSARİ), Bekir Sıtkı Bey (OCAK), İhsan Bey (SAĞLAM), Mehmet Rauf BEY, Mustafa Lütfi Bey (AZER) Millî Mücadelenin ağır sorumluluğunu başarıyla yerine getiren I. Mecliste Siverek'i temsil etme onuruna erişmişlerdir. Siverek'in son kez bağımsız bir liva olarak seçimlere girdiği II. Dönemde TBMM'de I.Dönem vekillerinden hiçbiri yer almayacaktır.

Bu araştırmamızda 1920-1923 arasını kapsayan I. Meclis döneminde Siverek milletvekillerinin Meclis içi faaliyetlerini irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal, Millî Mücadele, TBMM, Siverek Milletvekilleri, I. Meclis

DEPUTIES OF SİVEREK AND THEIR ACTIVITIES

Abstract

The official occupation of Istanbul and the closure of the Ottoman Parliamentary Assembly by the Sultan V. Mehmed Reşat made it essential to open a new Assembly that would achieve liberation in a safe place. The work towards this aim has not been delayed. Mustafa Kemal intends to open a parliament in Ankara on March 17, 1920, which will form the basis of the new state in his mind. However, when they did not find the necessary support due to the country's delicate conditions, they revised their idea on March 19, 1920 and agreed to open a temporary Assembly with extraordinary powers in Ankara. Mustafa Kemal Pasha informed the livas of his thoughts on the method of the elections and the profiles of the candidates with an instruction. This call was met with great support and enthusiasm. One of these places is Siverek, which is the subject of our paper. In accordance with the order to elect 5 members from each liva; Abdülgani Bey (ENSARI), Bekir Sıtkı Bey (OCAK), İhsan Bey (SAĞLAM), Mehmet Rauf Bey, Mustafa Lütfi Bey (AZER) from the Siverek Liva also had the honor of representing Siverek in the First Assembly, which successfully fulfilled the heavy responsibility of the National Struggle. II. Siverek entered the elections for the last time as an independent liva. During the term, none of the 1st Term deputies will take place in the TGNA. In this research, we will try to examine the activities of the Siverek deputies in the Assembly during the 1st Assembly period covering the period 1920-1923.

Keywords: Mustafa Kemal, National Struggle, Turkish Grand National Assembly, Siverek deputy, 1st Assembly

GİRİŞ

Bugün il olma hayali kuran Nazilli, Tarsus, Niksar, Çorlu, Cizre vs. pek çok yer gibi Siverekliğin de bu hayali; canlılığını korumaktadır. Bu talebin tarihsel arka planının boş olmadığı Siverek üzerine kısa bir incelemeyle ortaya çıkmaktadır. 1908 yılında mutasarrıflık yapılarak Çermik, Hilvan (Karacurun), Viranşehir Siverek'e bağlandı. Millî Mücadelede göstermiş olduğu büyük kahramanlıklardan ve bağlılıktan dolayı 1923 yılında Viranşehir ve Çermik ilçeleri de kendisine bağlanarak vilayetlikle mükâfatlandırılmıştır. 1926 yılına kadar vilayet kalan Siverek, kurtuluş savaşının vermiş olduğu ağır harabiyete rağmen sosyal, kültürel, eğitim ve ekonomik açıdan şehir olma vasfını koruyordu. Siverek tam kalkınma ve gelişme devresine gireceği sırada, aşiretler arasındaki çekişmeler ve yerel yöneticilerin de isteğiyle 1926 yılında ilçe yapılarak Urfa'ya bağlanmıştır.¹

4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresinde alına önemli kararlardan birisi de Padişah V. Mehmet Reşat tarafından 21 Aralık 1918'de kapatılan Osmanlı Mebusan Meclisi'nin açılmasıydı. Anadolu'da direnişin güçlenmesi ve Sivas Kongresiyle oluşan Temsilciler Kurulu'nun artık örgütlü meşru bir karaktere bürünmesi Ali Rıza Paşa'nın başında bulunduğu İstanbul'daki hükümetin de Mustafa Kemal liderliğindeki Anadolu hareketiyle görüşmesini elzem kılmıştır. Bu bağlamda Ali Rıza Paşa Hükümetiyle heyet-i Temsiliye arasında 3 Ekim'den itibaren yazışmalar başladı.² Bu yazışmaların neticesinde Osmanlı Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Mustafa Kemal'in başında bulunduğu Temsilciler Kurulu arasında 20-22 Ekim 1919'da Amasya'da görüşme gerçekleşir. Tarihe Amasya Görüşmeleri ve protokolü olarak geçen bu tarihi buluşmanın kuşkusuz en önemli sonucu; İstanbul Hükümetinin daha önce asi olarak nitelendirdiği Mustafa Kemal'i muhatap almasının yanı sıra meclisin yeniden açılmasını sağlayacak seçimlerin yenilenmesi kararı konusunda mutabık kalınmasıydı. Nitekim Salih Paşa İstanbul'a döndükten kısa bir süre sonra seçim kararı alındı. Aralarında çok sayıda temsilciler Kurulu üyesinin de seçildiği seçimlerde Mustafa Kemal de Erzurum'dan mebus seçildi. 12 Ocak 1920'de açılan Son Osmanlı Mebusan Meclisinde hararetli tartışmalar yaşanır. Bu tartışmalar sonunda çoğu Kuvay-ı milliye yanlısı vekillerin çabasıyla 28 Ocak'taki gizli toplantıda Misak-ı milli kararları alındı ve bu kararlar 17 Şubat 1920'de iç ve dış kamuoylarına duyuruldu. Fiilen işgal altındaki Osmanlı başkentinde adeta bağımsızlık bildirisine manası taşıyan Misak-ı milli büyük yankı buldu.

Misak-ı millinin ilanı, 13 Kasım 1918'den beri İstanbul'u fiilen işgal altında tutan İtilaf kuvvetlerinin şiddetli tepkisine yol açmıştır. Bu gelişme güç koşullar altında toplanan Osmanlı Meclis-i mebusanının sonunu getirmiştir. 16 Mart 1920 İstanbul'u askeri işgal altına alan İtilaf Devletleri, Meclisi basarak Kuvay-ı Milliyece olarak tanınan başta Rauf Bey (Sivas) olmak üzere bir kısım milletvekilini tutuklamışlar ve Malta Adasına sürgüne göndermişlerdir. Meclisin 18 Mart'ta yaptığı toplantıda söz alan Rıza Nur Bey (Sinop) Mebusan Meclisinin İstanbul'u işgal eden kuvvetler tarafından saldırıya uğradığını bir kısım milletvekillerinin Meclisten zorla alınıp götürüldüğünü, bu durumun Uluslararası ve Anayasa Hukukuna aykırı olduğunu, kayıtsız ve şartsız bağımsız ve düşünce özgürlüğüne sahip olmayan bir Meclisin yasama görevi yapmasına imkân bulunmadığını, bu durumu dünya kamuoyu önünde protesto ettiklerini beyan ile kendisi ve 16 arkadaşının imzaladıkları bir önergeyi Başkanlığa sunmuş ve Meclis, "Milletvekilliği görevinin güven içinde yapılacağı bir ortam oluşuncaya kadar toplantıların ertelenmesine" karar vererek dağılmıştır. Bu karar ile de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanması yolu açılmıştır.

¹<http://www.siverek.gov.tr/siverek-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 11.03.2019)

²M. Derviş KILINÇKAYA, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, s.166

İstanbul'un işgali, Mustafa Kemal Paşa'nın aylar önce düşündüğü ve dile getirdiği, Meclisin İstanbul'da toplanmasının sakıncalarını gözler önüne sermiş, kendisini de yeni arayışlara yöneltmiştir³. Mustafa Kemal haklı çıkmanın verdiği öz güvenle önce Meclis-i Müessisan yani Kurucu Meclis adıyla Ankara'da yeni bir Meclis açmayı istese de, "Müessisan" sözcüğünün halk tarafından gereği gibi anlaşılıp değerlendirilemeyeceği düşünülmekle "Olağanüstü Yetkili Bir Meclis" in toplanmasına karar verilmiştir.⁴ İşgallere karşı biran önce kurumsal meşru bir güçle müdahale etmenin aciliyeti gereği yeni seçimler için Kanun-ı Esasi'nin seçme seçilme ile ilgili kararlarına bağlı kalınmayarak, nüfuslarına bakılmaksızın her livadan Müdafaa-i Hukuk dernekleri, Vilayet ve Belediye Meclislerine mensup Kuvay-ı milliye yanlısı, halkın güvenini kazanmış şahısların seçilmesi talimatı verilmiştir. Bu emir gereğince Siverek Livasını da temsilen Abdülgani Bey (ENSARİ), Bekir Sıtkı Bey (OCAK), İhsan Bey (SAĞLAM), Mehmet Rauf Bey ve Mustafa Lütfi Bey (AZER) seçilmişlerdir. Bu 5 vekilden ikisi; İhsan ve Mehmet Rauf Beyler seçildikleri halde özel sebeplerden dolayı Meclis'in açılışından kısa bir süre sonra istifa etmişlerdir.

TBMM'NİN AÇILIŞI

19Mart 1877'de Osmanlı ülkesinin dört yanından gelen rengârenk bir heyetle⁵ açılan ilk Osmanlı parlamentosunun bir benzeri 23 Nisan 1920'de Ankara açıldı. Ülkenin dört bucağından gelen yurtsever vekiller; herhangi bir siyasi partiye mensup olmamanın da serbestliğiyle Meclis'te oldukça etkin olduklarını görmekteyiz. 26 Nisan'da başkanlığa seçilen Mustafa Kemal kısa sürede tüm ülkede yönetimi ele alacak etkin çalışmalar yapacaktır.

I.Meclis güç koşullarda işgallere direnişi örgütlemiş ve işgalci güçleri ülkeden çıkaran meclis olmanın haklı gururunu taşımıştır.⁶ Siverek'i temsilen gelen vekiller de aynı heyecanla Meclis açılışında yerlerini almışlardır. I. Dönem Siverek Milletvekili İhsan Sağlam Kayseri Mutasarrıflığını tercih etmesi nedeniyle 09.10.1920'de Milletvekilliğinden çekildi.⁷ Aynı şekilde sebebini öğrenemediğimiz bir şekilde Mehmet Rauf Bey de 27.10.1920'de vekillikten istifa ediyor. Geriye kalan 3 vekil dönem sonuna kadar Meclis'te görevlerini ifa ediyorlar. Ancak 1923-1927 yıllarını kapsayan sonraki TBMM İkinci Dönemde hiçbirisi görev almayacaktır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Araştırmamızın konusu milletvekillerinin Meclis içi faaliyetleri olduğundan ağırlıklı olarak TBMM I.Dönem tutanaklarını inceledik. TBMM'nin tutanakları digital ortamda araştırmacıların hizmetine sunması ayrıca takdire şayan bir gelişme...

³Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele Ve T.B.M.M I. Dönem (1919-1923), I.Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi vakfı yayınları No: 4, T.B.M.M Kütüphanesi, s.

⁴Nutuk, Gazi M. Kemal, Cilt 1 (1919-1920) Devlet Matbaası, İstanbul 1934, Sayfa: 301-302

⁵İlber ORTAYLI, ilk Osmanlı Parlamentosunun Yapısında Eyalet İdare Meclislerinin Etkisi, "Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı" Haz. Siyasal İlimler Dergisi, s.433

⁶ İzzettin Beştaş, "I. Meclis'te Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya*

Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 6(5), s. 101.

Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), cilt 6 sayı (5), Yıl 2019, s.99-125. (Yayın No: 5075186) Bunu Kamuran'a sor!

⁷ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.58

TBMM I. Dönem Siverek Milletvekillerinin Meclis İçi Faaliyetleri

TBMM Zabıtlarından yaptığımız araştırmada Siverek Vekillerinin Birinci Meclis'te Abdülgani Bey'in 1 ve Mustafa Lütfi Bey'in 26 faaliyetini tespit ettik. Diğer 3 vekilin ise ki, ikisi henüz Meclis'in 6. ayında istifa etmişlerdi; hiçbir faaliyetine rastlamadık. Aslında bu daha önceki benzer araştırmalarımızda da göze çarpan bir gerçeklik. Parlamenter demokrasi kültürü de halkın genel demokrasi karnesi gibi maalesef parlak değil...

1. Abdülgani Bey (ENSARİ)

TBMM Albümündeki biyografisine göre; 1885 yılında Mardin'de doğan Abdülgani Bey, Harbiye'yi bitirdikten sonra Süvari Yüzbaşılığı, 11. Kolordu, 29. Kafkas Tümenindeki görevlerinden sonra Siverek Jandarma komutanlığı yapıyor. Arapça'nın yanı sıra az düzeyde Fransızca bildiği albümde belirtilmiştir. Evli ve 6 çocuk sahibi vekilimiz, I.Dönem Siverek milletvekilliğinden sonra II. Dönemde yine Mardin'den vekil olarak TBMM'de yer almıştır.⁸ Abdülgani Ensari, 17 Eylül 1974 tarihinde hayatını kaybetti. Gümüş Muharebe Liyakat Madalyası sahibi, Evli ve 8 çocuk babasıydı.⁹

Abdülgani Bey'in tek faaliyeti; 28.04.1337 Rumi, 13 Mayıs 1921 Miladi tarihli 26. Birleşimde sunduğu tekliftir.¹⁰

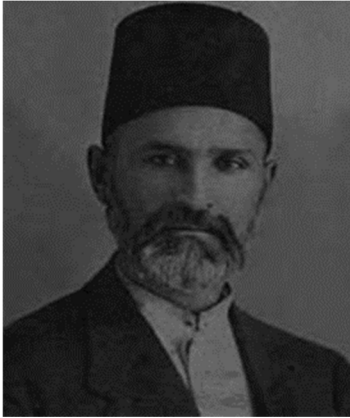
Abdülgani Bey gibi Siverek gönüllülerinin çabaları sonucu; 1923 yılında Viranşehir ve Çermik ilçeleri de kendisine bağlanarak vilayet olan Siverek, 1926'da beklenmedik bir şekilde Urfa Vilayetine bağlı ilçe statüsüne indirilmiştir.

⁸ TBMM Albümü-1920-1950, 1.cilt, s.58

⁹ <https://www.biyografiya.com/biyografi/19522> (Erişim Tarihi: 24.01.2022)

¹⁰ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=122&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yi li=&v_cilt=10&v_birlesim=026 (Erişim Tarihi: 28.02.2019)

2. Mustafa Lutfi Bey (Azer)

TBMM albümündeki bilgilere göre; 1878 Şirvan* doğumlu olan Mustafa Lutfi Azer, Fatih Medresesi, İstanbul Darü'lmuallim Mektebi ve İstanbul Dârü'l-Fünûn gibi önemli eğitim kurumlarını bitirmiş, ana dili Azerice-Türkçe dışında Rusça, Arapça, Farsça ve Kürtçe lisanlarına vakıftır, Tarih ve Dil-Edebiyat Öğretmenliğinin yanı sıra- Ergani İdadisi Arapça ve Din Dersleri Öğretmeni, Urfa İdadi Mektebi Müdürlüğü, Siverek İdadisi Müdürü- I. Dönem Siverek Milletvekili¹¹Gerek Azerbaycan gerekse Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinde önemli rol oynamıştır. Siverek İdadisinde müdür iken TBMM'ye Siverek'ten mebus seçilmiştir. Mecliste oldukça faal olan Mustafa Lutfi Bey, Siverek'i ve Urfa'yı başarıyla temsil etmiştir. Millî Eğitim ve Dışişleri Komisyonlarında çalışmış, çok sayıda konuşma yapmış ve değişik takrirler sunmuştur. Yasama görevi bitince öğretmenlik mesleğine dönmüş, 1 Nisan 1932 tarihinde emekli olmuştur. Emekli hayatını 14 Ağustos 1939'da ölene kadar Urfa'da geçirmiştir.¹²

Mustafa Lutfi Bey, Birinci Dönem 'in en faal Siverek Milletvekili olmuştur. Azerice/Türkçenin yanı sıra aralarında Rusça, Farsça ve Arapçanın da olduğu 4 dil bilen vekilimiz hem dil hem de Tarih Öğretmenidir. Kurtuluş Savaşı öncesinde Ergani, Urfa ve Siverek'te idadilerde öğretmen ve idareci olarak çalışmıştır. Ankara'da ilk TBMM için seçimler yapıldığında Siverek'i temsilen Ankara'ya gönderilen 5 vekilden birisi oldu. TBMM Birinci Dönemde; 15 Söz Alma, 6 Teklif, 3 Takrir(önerge),1 Tahriri Sualler Ve Bunlara Verilen cevaplarla aktif vekillerden birisi olmuştur. Meclis'teki konuşmalarından tahsiliyle münasip bir dünya görüşüne, yani oldukça mütedeyyin, hatta ötesi İslamcı diyebileceğimiz bir çizgide olduğunu söyleyebiliriz. Henüz ilk söz alma faaliyetinde bakınız neler söylüyor:

Söz Alma-1.

“Efendiler, rica ederim mendillerimizi cebinize koyunuz, ağlamayınız. Ağlamak kadına yakışır. Eğer siz erkek iseniz böyle facia önünde ağlamaktansa arslancasına kükreyiniz. İslâmiyet'in ulviyetini bilfiil gösteriniz. Bendeniz. Azerbaycan Müslümanlarındıym, Azerbaycanlıyım. Rusya'da milletime, daha doğrusu âlem-i İslamiyet'e hizmet ettiğimden dolayı Hükümet hudut haricine çıkardı. Bugün yedi senedir tabiiyeti Osmaniye ihraz ederek yalnız hâkimiyetle müteselli oluyorum.

¹¹https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf (Erişim Tarihi: 21.01.2022)

*Kanaatimizce bu Şirvan Siirt iline bağlı Şirvan ilçesi değil, Azerbaycan'daki Şirvan bölgesi Şemahı kasabası olsa gerek...

¹²<https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-goruntule&id=AwyMO3kBu-adCBSErBsQ> (Erişim Tarihi: 24.01.2022)

Bu müddet zarfında Türk Müslümanlarında, gençlerde gördüğüm lâubalilik beni bugün ihtiyar etti. Yedi sene bundan evvel genç iken bugün hâkim olan İslâm memleketinde gençlerin hayatsızlığını, gençlerde bir eseri hayat olmayarak vatanına, milletine bikayıt kaldıklarını görüyorum. Ben Kürdistan da görmüşüm. Burası ilk seferimdir. (Gürültüler.) Rica ederim itiraz etmeyiniz.¹³

Meclisin müdâvimlerinden olan Mustafa Lutfi Efendi, oturumlara iştirak etmeyen başta Ankara vekillerini sert bir şekilde tenkit etmiştir. Bursa'nın işgaline tepkisiz kalmakla itham ettiği Ankara efkâr-ı umumiyesi ve TBMM'deki vekilleri hararetli konuşmasında yerden yere vurur

SÖZ ALMA-2.

İkinci Söz almasında kanunların İslami esaslarla çelişmemesi konusunda uyarılarda bulunuyor.¹⁴

SÖZ ALMA-3.

Mustafa Lutfi Bey, 3. Söz Almasında başta Azerbaycan olmak üzere Rusya sahasındaki Müslümanlardan istifade edilmesi gerektiğini ve bu konuda oralardan gelen birisi olarak yardıma hazır olduğunu belirtir.¹⁵

Bir din alimi ve Tarih Öğretmeni olmasının yanı sıra pek çok konuda malumat sahibi olduğu bu alanlar dışındaki diğer konular hakkındaki teklif ve görüşlerinden anlıyoruz. Bütçe ve muhasebe konularında da manidar önerilerde bulunuyor:

TEKLİF-1-2

Mustafa Lutfi Özel İdareler bütçesinden karşılanamayan ve öğretmenlerin aylarca maaşsız kalıp greve gitmelerine sebep olan taşradaki özel muhasebe dairlerinin lağvedilmesi teklifi kabul görüyor ve Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'in deyişiyle, "*Hocalar açlıktan kurtuldular*"¹⁶

SÖZ ALMA-4.

Mustafa Lutfi Bey'in 4.Söz Alması Öğretmenlerin maaşının verilmemesiyle ilgilidir. Kendisi de eski bir öğretmen olması hasebiyle meslektaşlarının bu meselesine dikkat çekmiştir.¹⁷ Eğitimci kişiliği nedeniyle eğitim konusunda oldukça hassas olan Mustafa Lutfi Bey, eğitim meselesini hayati bir mesele olarak görür. 19.10.1920 tarihli 1. Dönem 86. Birleşimde bakınız ne diyor: "*Hep söyleyeceğiz. Müzakere kâfi değildir. Maarif meselesi hayat meselesidir.*"¹⁸

¹³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=247&sayfa_no_son=247&sayfa_no=24&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=2&v_birlesim=031 (erişim tarihi 28.02.2019)

¹⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=268&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=2&v_birlesim=032 (erişim tarihi 28.02.2019)

¹⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=274&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=2&v_birlesim=032 (erişim tarihi 28.02.2019)

¹⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=279&sayfa_no_son=285&sayfa_no=285&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=094 (erişim tarihi 11.10.2019)

¹⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=346&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=2&v_birlesim=036 (Erişim tarihi 11.10.2019)

¹⁸https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=111&sayfa_no_son=111&sayfa_no=112&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=086 (Erişim Tarihi: 26.01.2022)

Mustafa Lütfi Bey'in teklifi ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının özel idare bütçesi yerine maarif bütçesi üzerinden genel bütçeden karşılanmasıydı. Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey başta olmak üzere vekillerin genelinin müspet yaklaşımıyla aylardır maaş alamayan öğretmenlerin bu zor süreci aşmış oluyor. Buradan öğrendiğimiz çarpıcı bir husus; Kurtuluş Savaşı başlangıcında henüz 1920 ortasında Ankara başta olmak üzere Öğretmenlerin grev yapabilmesiydi. Aradan geçen 1 asırlık süreye rağmen Türkiye'de başta öğretmenler olmak üzere emekçi kesimlerin özlük haklarında arzu edilen iyileştirmelerin çok uzağındayız...

SÖZ ALMA- 5.

Siverek vekilimiz Mustafa Lütfi Bey, işgal günlerinin olağanüstü koşullarında bile kanun ve nizam olan bağlılığını her durumda gösteriyor. Söz alarak eski Siverek kadısı Mustafa Sabri Efendinin mahkûmiyet aldığını ve halihazırda mecliste mebus olarak bulunmasının yasal olmadığını belirtir.¹⁹

TEKLİF-3

Bu teklifinde öğretmen kimliğiyle eğitim konularında oldukça hasis olan Mustafa Lütfi Efendi Belediyelerin ilkokul açması hususunda görüş bildiriyor.²⁰

TEKLİF-4

Bu teklifinde ülkemizde henüz Rize dolaylarında üretimine yeni geçilecek çayın bandrole tabi tutulması hakkında kanun teklifinde bulunmuştur.²¹

SÖZ ALMA-6.

Mustafa Lütfi Bey, mesleki duyarlılıkla eğitimin hayati bir mesele olduğu cihetiyle Kız Öğretmen Okulları yani eski adıyla Darülmualliminlerin* İdadilere dönüştürülmesine şiddetle karşı çıkar ve İdadilerden öğretmen yetiştirilemeyeceğini, aksine bu yapılırsa; çorba olur²² der.²³

SÖZ ALMA-7.

Mustafa Lütfi Bey, Moskova'ya gönderilecek heyete ödenecek harcırah ve bilhassa bu heyetin niteliği hakkında, *“Türkiye komünist fırkası namına gidiyorlar. Neden Huzuru âlinize teklif ediliyor? Türkiye Büyük Millet Meclisi komünist değildir. Komünist namına giden komünistlik tahsisatından alır”* diyerek rahatsızlığını dile getirir.²⁴

¹⁹https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=434&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=3&v_birlesim=056 (Erişim tarihi: 21.01.2022)

²⁰https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=415&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=4&v_birlesim=075 (Erişim tarihi: 21.01.2022)

²¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=123&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=087 (Erişim Tarihi: 30.10.2019)

²²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=111&sayfa_no_son=111&sayfa_no=112&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=086 (Erişim Tarihi: 30.10.2019)

²³https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=111&sayfa_no_son=111&sayfa_no=112&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=5&v_birlesim=086 (erişim Tarihi: 21.01.2022)

²⁴https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=13&sayfa_no_son=14&sayfa_no=14&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=101 (Erişim tarihi: 21.01.2022)

SÖZ ALMA-8.

Mustafa Bey, bu oturumda Rusya'daki Müslümanları ihmal ettiğimizi, oraya oranın ahvalinden, oradaki Müslümanların fikriyatından bihaber zabitan/askerlerin yerine ilim ehli mütefekkirlerin gönderilmesi gerektiğini, kendisinin oralı olduğunu ve oralarda geniş bir çevreye sahip olduğunu ima eder. Açıkçası kendisine danışılmasının yararına dair sözler sarf eder.²⁵

SÖZ ALMA-9.

Kütahya Hâkimi Ahmed Asım Efendi hakkındaki istizah takriri münasebetiyle sözleri.²⁶

SÖZ ALMA-10.

Bu oturumda okulların açılammaması konusunda maarif vekili Dr. Rıza Nur Beyefendiye imalı sitemde bulunur.²⁷

SÖZ ALMA-11.

Celâleddin Arif Beyin yerine Adliye Vekâletine bir vekil intihabına dair sözleri.²⁸

SÖZ ALMA-12.

Bu oturumda devlet memuru iken mebusluğu tercih edenlerin, daha sonra tekrar memur olup mebusluğa dönenlerin harcırah meselesi hakkında bilgi soruyor.²⁹

TAKRİR-1.

Mebusların tercüme-i halinin tabı ve neşrine dair.³⁰

SÖZ ALMA-13.

Mebusların tercüme-i halinin tab ve neşrine dair takriri münasebetiyle sözleri.³¹

TEKLİF-5

Nisabı Müzakere Kanununun altıncı ve sekizinci maddelerinin değiştirilmesine dair teklifte bulunuyor.³²

²⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=13&sayfa_no_son=14&sayfa_no=14&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=101 (Erişim tarihi: 21.01.2022)

²⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=292&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=111 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

²⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=337&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=113 (Erişim Tarihi: 21.01.2022)

*Kız Öğretmen okullarına Darü'lmuallimat denilmesi daha uygundur. 26 Nisan 1870'te Dârülmualimât adıyla, İstanbul'da Sultanahmet semtinde bir konakta açılan okulda eğitime başlanmış olup, Tanzimat süresince de tek bir okul olarak kaldı. 1919'dan sonra sayıları artıyor. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924'te Kız Muallim Mektebi adını almıştır.

²⁸https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=434&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=117 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

²⁹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=432&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=117 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³⁰https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=458&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=118 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³¹https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=458&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=6&v_birlesim=118 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³²https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=270:271&v_mecelis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=8&v_birlesim=152 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

TAKRİR-2.

Siverek sancağının müstakil livaya haline ifrağına ve Karakeçi ve Burhan nahiyelerinin kazaya tahviline dair takriri.³³

Bu teklifleri karşılık bulur ve Siverek Sancağı bağımsız livaya olur, ancak 1926'da beklenmedik bir şekilde Urfa'ya bağlanır. 1990'lara kadar yeniden vilayet olma ümidi taşıyan Siverekli, Urfa ilinin GAP Projesinin de etkisiyle hızlı büyümesi karşısında, il olma iddialarından vazgeçmiş görünürler.

Bu faaliyetlerin dışında Elcezire Cephesi Komutanı Nihat Paşa'yla ilgili işleri Bakanı Ali Fethi Bey'in cevaplaması istemesiyle istizah takriri var.³⁴

SÖZ ALMA-14.

Daha önce verdiği İstizah Takriri gerekçesi hakkında konuşuyor.³⁵

SÖZ ALMA-15.

Dâhiliye Vekâletinin 1338 senesi bütçesi münasebetiyle Söz alarak kısa bir süre önceye kadar Urfa Mutasarrıfı olan Ali Rıza Bey'in başta Fransız işgaline karşı verdiği üstün hizmetlerine karşılık neden azledildiğini dahiliye vekiline sorar.³⁶

TEKLİF-6

Mustafa Lutfi Bey'in Meclis İçi son faaliyeti daha önce arkadaşlarıyla verdiği Siverek Sancağının bağımsız vilayet olması hakkındaki teklifi TBMM Reis'i tarafından Layiha encümenine havale ediliyor.³⁷

3. Bekir Sıtkı Bey (OCAK)

1881 yılında Diyarbakır'da doğan Bekir Sıtkı Bey, Medrese tahsilinden sonra Arapça-Farsça dersleri vermiş, Diyarbakır Nakibüleşraflığı görevi dışında, İl Genel Meclisi Ergani- Maden ve Çermik ilçeleri Meclis-i Umumi Azası ve meclis vekili, Osmanlı Meclis-i Mebusan IV. Dönem Siverek Mebusluğu yapıyor. TBMM I. Dönem Siverek Milletvekili seçilen Bekir Sıtkı Bey Mihrabü'l vicdan, Eşarı Nefise ve Muaverat Zarife adlı eserleriyle aynı zamanda yazarlık titrine sahip. Diğer Diyarbakır Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kuruluşu ve diğer çalışmalarında görev aldığı I.ve II. Dönem TBMM'de Siverek ve Urfa Milletvekilleri ile Faaliyetleri görülmektedir.³⁸ Ölüm Tarihi: 13.01.1936

Birinci Meclis'te Bekir Sıtkı Bey'in herhangi bir faaliyetini tespit edemedik.

³³https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=53&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=10&v_birlesim=023 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=38:39&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=104 (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=39&sayfa_no_son=39&sayfa_no=39&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=104 (Erişim Tarihi: 06.11.2019)

³⁶https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=468&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=18&v_birlesim=018 (Erişim Tarihi: 06.11.2019)

³⁷https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=440&v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=26&v_birlesim=177 (Erişim Tarihi: 06.11.2019)

³⁸Ahmet İlyas, "I Ve II. Dönem TBMM'de Siverek ve Urfa Milletvekilleri İle Faaliyetler", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 8, Sayı XXIII, Eylül 2015, ss. 347-361.

<http://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12402/3564/I%20ve%20II.%20D%20c3%b6nem%20TBMM%20e2%80%99de%20Siverek%20ve%20Urfa%20Milletvekilleri%20ile%20faaliyetleri.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 03.11.2021)

4. İhsan Bey (SAĞLAM)

1877'de Trabzon'da doğan İhsan Bey, Harbiye mezunu bir askerdir. Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân III. Dönem Mardin Mebusu. TBMM'nin I. Dönemine iki yerden seçilip Diyarbakır'ı tercih eden Hamdi Efendi yerine Siverek Milletvekili olarak 17 Mayıs 1920'de Meclise katıldı. Ancak görülen lüzum üzerine 19 Mayıs 1920'de Kayseri Mutasarrıflığına tayin edildi. Bu görevde iken kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu, memurlukla milletvekilliğinin bir kişi üzerine bulunmasını yasakladığından Kayseri mutasarrıflığı tercih ederek 4 Ekim 1920'de milletvekilliğinden çekildi. Bu görevde iken kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu, memurlukla milletvekilliğinin bir kişi üzerine bulunmasını yasakladığından Kayseri mutasarrıflığını tercih ederek 4 Ekim 1920'de milletvekilliğinden çekildi.³⁹ I. Meclis'te İhsan Bey'in herhangi bir faaliyetini tespit edemedik.

5. Mehmet Sırrı Bey (Mehmet TAYANÇ)

TBMM Albümündeki bilgilere göre; 1876 yılında Siverek'te doğan Mehmet Sırrı Bey, Siverek Rüştîyesini bitirdikten sonra- Maliye memurluğu-Yenişehir Kaymakamlığı'nda Memur, Siverek Sandık Emni, Bidayet Mahkemesi Üyesi, Liva İdare Meclisi Kâtibi, Siverek Evkaf Memuru Vekillikleri gibi çeşitli görevlerde bulunur. TBMM I. Dönem'de Siverek Milletvekili olarak seçilen Mehmet Sırrı Bey⁴⁰ seçildiği halde özel sebeplerden dolayı istifa ediyor. TBMM I. Dönemde Mehmet Sırrı Bey'in herhangi bir faaliyetini tespit edemedik.

Mehmet Rauf Bey

I. Dönem Siverek Milletvekili (İstifa: 27.10.1920)⁴¹ Seçildiği halde özel sebeplerden dolayı istifa eden Mehmet Rauf Bey'in herhangi bir faaliyetini tespit edemedik.

SONUÇ

Türkiye'de 1876 Birinci Meşrutiyetle başlayan parlamenter süreç neredeyse bir buçuk asrı geride bırakacak. Bu sürecin kuşkusuz daha önemli evresi TBMM'dir. 1920'de Birinci Dünya Savaşı sonrası işgallerin yol açtığı olağanüstü koşullarda açılan TBMM, bu savaş ortamına rağmen, denilebilir ki, görece en demokratik dönemini Birinci Meclis, yani 1920-1923 döneminde yaşamıştır. Birinci meclis işgalin yarattığı özel koşullar nedeniyle enerjisinin çoğunu neredeyse askeri alanda harcamıştır. Bu durum, vekiller arasındaki siyasi ve ideolojik çekişmeleri ertelemiştir. Herhangi bir siyasal partiye ve aleni bir lidere koşulsuz bağlı olmayan vekiller düşünce ve önerilerini dile getirmişlerdir. Küçük bir Anadolu ili olan Siverek'i temsilen Ankara'ya gelen Siverek Vekilleri de aynı minvalde hareket etmişlerdir. Bildirimizin konusunu teşkil eden Siverek Milletvekillerinden Abdülgani Ensari'nin 1 tek faaliyetini saymazsak, Mustafa Lütfi Azer dışındakilerin Meclis içi faaliyetlerine rastlanılmıyor. Birinci TBMM'de herhangi bir resmi siyasal parti yoktu. Günümüzde çağdaş demokrasilerde pek rastlamamakla birlikte Türkiye'de kanıksadığımız parti disiplini-lider baskısı gibi mazeretlerle vekillerin faaliyetlerinin kısıtlandığı bir realitedir. Ancak Birinci Mecliste bu tür manialar olmamasına karşın, Siverek vekillerinin de çoğunluk gibi pasif bir tutum sergilediği görülmektedir. Hiç kuşkusuz bunun temel nedeni; parlamenter demokrasi kültürünün tarihsel arka planının uzun bir geçmişe dayanmıyor olmasıdır.

³⁹https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0hsan_Sa%C4%9Fflam(Erişim Tarihi: 24.01.2022)

⁴⁰https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf (Erişim tarihi: 03.11.2021)

⁴¹https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf (Erişim tarihi: 03.11.2021)

Meclis Tutanak dergisinde Birinci Meclis Siverek Milletvekilleriyle ilgili incelememizde ağırlıklı olarak Meclisin işleyişi-İşgallerin sona erdirilmesi için, askeri ve idari konular başta olmak üzere, Öğretmenlerin maaş problemleri vs. eğitim sorunları, vergi ve bütçeyle ilgili mali konular göze çarparken, sağlık ve dış politika konusunda da birer faaliyet söz konusudur.

KAYNAKÇA

1. Resmî Belgeler

TBMMI. Dönem Tutanak Dergisi,
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=&v_sb=S%20VEREK&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=26&v_kullanici_id=15489044&v_gelecek_sayfa=1 Erişim Tarihi: 19.11.2019)
<http://www.siverek.gov.tr/siverek-tarihcesi> (Erişim Tarihi: 11.03.2019)
TBMM Albümü-1920-2010, Editörler: Sema Yıldırım-Behçet Kemal Zeynel, Araştırma: Mehmet Şahin, 1.cilt, TBMM Basın ve halkla ilişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1

2. Kitap ve Makaleler

Ahmet İlyas, “I Ve II. Dönem TBMM’de Siverek ve Urfa Milletvekilleri İle Faaliyetler”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 8, Sayı XXIII, Eylül 2015, ss. 347-361.
Beştaş, İzzettin, “I. Meclis’te Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, c. 6 S. 5, 2019, s. 99-125.
Kılınçkaya, M. Derviş, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Siyasal Kitabevi, 9.Baskı, s.166
Nutuk, Gazi M. Kemal, Cilt 1 (1919-1920) Devlet Matbaası, İstanbul 1934.
Ortaylı, İlber, “İlk Osmanlı Parlamentosunun Yapısında Eyalet İdare Meclislerinin Etkisi”, *Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı*, Haz. Siyasi İlimler Türk Derneği, Ankara 1976, ss. 433-448.
Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele Ve T.B.M.M I. Dönem (1919-1923), Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi vakfı yayınları No: 4, T.B.M.M Kütüphanesi
Üçüncü, Uğur, “Siverek Mebusu Mustafa Lutfi (Azer) Bey ve TBMM’deki Faaliyetleri”, Haz: HistoryStudies Dergisi, 10.sayı, 5 Ağustos 2018, ss. 241-267

HARF DEVRİMİ VE URFA'DA AÇILAN MİLLET MEKTEPLERİ

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Sedat ERKAN

Başkent Üniversitesi Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (ATAMER)

ORCID: 0000-0003-2082-283X

ÖZET

Türkçe'nin bilinen en eski yazısı Yenisey Yazıtlarında ve Orhun Abidelerinde görülen Göktürk Alfabesidir. Daha sonra Uygurlar zamanında Uygur alfabesi kullanılmıştır. 10'uncu yüzyılı takiben İslâm dinine giren Türkler, Göktürk ve Uygur alfabesini terk ederek Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlı'lar zamanında İslâm dini ile birlikte Uygur alfabesinin yanında Arap alfabesi de kullanılmaya başlanmış ve Karahanlı Devleti'nden sonraki bütün Türk İslâm Devletleri Arap alfabesini kullanmışlardır. Ancak Arap alfabesi hiçbir zaman Türk diline uymamış ve Türkçenin ihtiyacını karşılamamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925 yılında gerçekleştirilen takvim ve rakamlar konusundaki değişiklikler, alfabenin de değiştirilebileceği konusundaki kanaatleri de artırmıştır. Buna bağlı olarak, 1926 yılında Bakanlar Kurulu tarafından Dil Encümeni adıyla, dil konusunda uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur. Yaklaşık yıl iki süren çalışmaları başından beri dikkatle takip eden ve inceleyen Mustafa Kemal Paşa, Dil Encümeni tarafından hazırlanan raporun sonuçlarını da göz önünde bulundurarak 9 Ağustos 1928 tarihinde İstanbul Sarayburnu'nda yaptığı konuşmada “ *Bizim düzenli ve zengin dilimiz, yeni Türk harfleri ile kendini gösterecektir...* ” diyerek alfabenin değiştirileceği konusunda açıklama yapmıştır. Aynı zamanda bu sözler Harf Devrimi'nin itici gücü olmuştur.

1 Kasım 1928 tarih ve 1353 sayı ile kabul edilen yasa, 3 Kasım'da Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun adı ile yürürlüğe girmiştir. Yeni harflerin öğretilmesi ve halkın bu harflerle okuyup yazmasının sağlanması konusunda yapılan çalışmalar çerçevesinde, Bakanlar Kurulu tarafından 11 Kasım 1928 günü Millet Mektepleri Yönetmeliği onaylanmış ve bu yönetmelik 24 Kasım 1928 gün ve 1048 sayılı resmi gazetede yayınlanarak girmiştir. Millet Mekteplerinin resmi açılışı 1 Ocak 1929 günü gerçekleşmiştir. Millet Mektepleri; Sabit Mektepler, Gezici Mektepler, Özel Mektepler, Köy Yatı Dershaneleri ve Halk Okuma Odaları şeklinde hizmet vermiştir. Millet Mektepleri A ve B dershaneleri şeklinde sınıflandırılmış, A dershanelerinde sadece yeni harfler öğretilmiş, B dershanelerinde ise okuma yazmayı bilenlere vatandaşlık sıfatlarının gerektirdiği temel bilgiler verilmiştir. Eğitim süresi ise her iki derslik için dörder ay olarak belirlenmiştir.

Latin harflerinin halka öğretilmesi ve okuma yazma bilmeyenlerin okur-yazar olmaları için kurulan Millet Mektepleri, bütün ülkede olduğu gibi Urfa'da da açılmıştır.

1927 Nüfus Sayımı'na göre Urfa Merkez ve sekiz ilçesinde 101,062 erkek, 102,533 kadın nüfusu vardır. 1929-1935 yılları arasında Urfa'da şehir merkezleri ve köylerde toplam 137 A sınıfı, 34 B sınıfı dershane açılmıştır. Urfa'da açılan Millet Mekteplerinde diğer illerde olduğu gibi alfabe, okuma yazma, yazım kuralları, hesap ve ölçüler, sağlık bilgisi ve yurt bilgisi dersleri okutulmuştur. Millet mekteplerinin açılış gayesi, 1940'da hizmete girecek olan Köy Enstitülerinin kuruluşuna temel oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Millet Mektepleri, Harf Devrimi, Urfa, Nüfus Sayımı, Arap Alfabesi

ALPHABET REFORM AND NATIONAL SCHOOLS OPENED IN URFA

ABSTRACT

The oldest known Turkish writing is the Göktürk Alphabet, seen in the Yenisey Inscriptions and the Orkhon Inscriptions. Then the Uyghur alphabet was used during the Uyghurs Era. Turks who accepted the religion of Islam following the 10th century left the Göktürk and Uyghur alphabet and started using the Arabic alphabet. In the time of the first Muslim Turkish state, the Karahanlı'lar, along with the Islamic religion, began to be used Arabic Alphabet in addition to the Uygur Alphabet, and all Turkish Islamic States after the Karahanlı State used the Arabic alphabet. However, the Arabic alphabet never complied with the Turkish language and did not meet the needs of Turkish.

Changes on the calendar and figures carried out in the Republic of Turkey in 1925, also increased convictions about the alphabet can be replaced. Accordingly, a working group consisting of language experts was established by the Council of Ministers in 1926 under the name of the Language Council. Mustafa Kemal Pasha, who has been following and analyzing the studies that lasted nearly two years since the beginning, made a speech in Istanbul Sarayburnu on 9 August 1928, considering the results of the report prepared by the Language Council. In his speech he said, *"Our regular and rich language will show itself with new Turkish letters ..."* These words also became the driving force of the Letter Revolution.

The law, adopted on November 1, 1928 and numbered 1353, entered into force on November 3 under the name of the Law on the Acceptance and Application of New Turkish Letters. Within the framework of the studies on teaching new letters and ensuring that people can read and write with these letters, the National Schools Regulation was approved by the Council of Ministers on 11 November 1928 and this regulation was published in the official newspaper numbered 1048 on 24 November 1928. The official opening of National Schools took place on January 1, 1929. National Schools served as Fixed Schools, Mobile Schools, Private Schools, Village Classrooms and Public Reading Rooms National Schools are classified as A and B classrooms, only new letters are taught in Class A classrooms, and in B classrooms basic information required by citizenship adjectives is given to those who are able to read and write. The education period is determined as four months for both classrooms.

Nation Schools, which were established to teach Latin letters to the public and to make illiterate people literate, were opened in Urfa as well as in the whole country. According to the 1927 Population Census, there was a population of 101,062 men and 102,533 women in Urfa and its eight districts. Between 1929 and 1935, 137 A classrooms and 34 B classrooms were opened in city centers and villages in Urfa. In National Schools opened in Urfa, as in other provinces, alphabet, literacy, spelling rules, accounts and measurements, health information and dormitory knowledge courses were taught. The opening aim of the National schools was formed the basis for the establishment of the Village Institutes, which came into service in 1940.

Keywords: National (Millet) Schools, Alphabet Reform, Urfa, Population Census, Arabic Alphabet

POSTMODERN DÜNYANIN KAMUSAL ALANI OLARAK SOSYAL MEDYA

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Faruk YILDIRIM

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000-0002-8743-2740

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000-0002-4979-9621

ÖZET

Modernist aklın insanlığın geleceğine yönelik iyimser öngörüsünün sarsılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucunda dünya farklı bir döneme evrilmiştir. Postmodern dönem olarak nitelendirilen bu dönem, toplumsal uzamsal dünyadan koparıp iletişim teknolojilerinin imkânları kullanılarak sanal bir dünyada üretmeye başlamıştır. Sosyal medya olarak adlandırılan yeni uzam toplumsal olayların konuşulduğu, tartışıldığı, değerlendirildiği ve yönlendirildiği alanlara dönüşmüştür. Kamusal alan, bireylerin sosyal ilişkiler kurduğu ve aynı zamanda devlet otoritesinden bağımsız olarak toplumsala dair kendi düşüncelerini oluşturduğu, yapılandığı sivil alanlar olarak betimlenebilir. Tarihin her döneminde sivil toplumun toplumsala ait olayları tartışıp değerlendirdiği mekânlar olarak kamusal alanlar var olmuştur. Antik çağlarda yurttaşların sitenin yönetimi ile ilgili düşüncelerini paylaştıkları agoralar, modern dönemlerde cafeler, kiraathaneler ve parklar gibi yerler kamusal alanlar olarak işlev görmüşlerdir. Çağcıl dünyamızda toplumsala ait olguların görece serbest bir şekilde konuşulduğu tartışıldığı, yurttaşların kendi düşüncelerini ifade ettiği mekânlar olarak internet ortamındaki sosyal ağlar yani sosyal medya bir nevi kamusal alan olarak işlev görmektedir. Postmodern dönem toplumsala ait birçok dönüşümleri beraberinde getiren bir çağ olarak kendine özgü bir kamusal alan anlayışını da oluşturmuştur. Bu çalışmada postmodern dönemin kamusal alan imkânı olarak sosyal medya ele alınmıştır. Çalışmada kamusal alan üzerine tartışmalar J. Habermas ve R.Sennett'in kamusal alan söylemleri üzerinden inşa edilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Postmodernizm, Kamusal Alan, Sosyal Medya

SOCIAL MEDIA AS THE PUBLIC SPACE OF THE POSTMODERN WORLD

ABSTRACT

The world has evolved into a different period as a result of the collapse of the optimistic foresight of the modernist mind for the future of humanity and the rapid development of information and communication technologies. This period, which is described as the postmodern period, started to produce the social in a virtual world by using the possibilities of communication technologies by breaking away from the spatial world. The new space called social media has turned into areas where social events are spoken, discussed, evaluated and directed. The public sphere can be described as civic spaces where individuals establish social relations and at the same time form and structure their own thoughts about the society independently of the state authority. In every period of history, public spaces have existed as spaces where civil society discusses and evaluates social events. In ancient times, places such as agoras, where citizens shared their thoughts on the management of the site, and in modern times cafes, coffee houses and parks functioned as public spaces.

In our modern world, social networks in the internet environment, in other words social media, function as a kind of public space as spaces where social facts are discussed relatively freely and citizens express their thoughts. The postmodern era, as an era that brought many social transformations, also created a unique understanding of public space. In this study, social media is discussed as the public space opportunity of the postmodern period. In the study, the discussions on the public sphere are built on the public sphere discourses of J. Habermas and R. Sennett.

Keywords: Postmodernism, Public Space, Social Media

1. GİRİŞ

İnsan doğadaki diğer canlı varlıklara göre doğayla mücadele etme konusunda dezavantajlı konumdadır. Fiziksel yapısı ne denizde ne de havada yaşamaya uygundur, karada varlığını sürdürebilir, fakat zorluklar karşısında tek başına bu zorlukların üstesinden gelmede zayıftır. Ancak insan türünün diğer canlı varlıklarda olmayan ya da çok sınırlı düzeyde bulunan zihinsel yetisi olan akli sayesinde bu zorluklar karşısında rasyonel davranarak dezavantajının üstesinden gelebilmiştir. İnsanın organizasyon yapabilme gücü, birlikte yaşama kültürünün oluşmasına bunun sonucunda dünyanın her tarafında kendine yaşam alanı kurabilme niteliğini kazandırmıştır. Kurulan bu yaşam alanları tarihin hangi döneminde ve dünyanın neresinde olursa olsun özel ve kamusal alan olmak üzere iki temel kategori olarak şekillenmiştir. Kamusal alan, bireylerin öteki bireylerle etkileşime girebildikleri, toplumla ilgili olguları tartışabildikleri ve kendi zihinsel kurulumlarını inşa ettikleri alanlar olarak her toplumda varlığını korumuşlardır. Antik Yunan'da kamusal alanlar olarak agoralar, yeni çağda kahvehaneler, okuma salonları, modern çağlarda parklar, sinemalar vb. alanlar kamusal alan olarak işlev görmüşlerdir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren modern dünyanın insana vadettikleri, özgürlük, eşitlik, adalet ve iyimser gelecek gibi ütopyalara olan inancın sarsılmaya başlaması modernlik sonrası yeni bir dönemin ayak sesleri olarak belirginleşmiştir. Postmodern dönem olarak nitelenen bu dönem özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması sonucunda gerçekliğin ve toplumsalın yeni bir boyuta evrilmesine yol açtı. Bu değişim gerçekliğin ve toplumsalın sanal olanı üzerinden kendini sosyal medya aracılığıyla inşa etti. Sosyal medya günlük yaşam içerisinde bireylerin, topluma dair düşüncelerini inşa ettiği ve paylaştığı sanal ortamlar olarak belirginleşti. Bu bağlamda toplumun gündeminin yani kamuoyunun oluşmasında, en önemli aktörlerden biri olarak sosyal medyanın kamusal alan olma özelliği, üzerinde tartışılması gereken bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, sosyal medyanın postmodern dönemin kamusal alan olma niteliği incelenmiştir. Çalışmada önce kamusal alan olgusu J. Habermas ve R.Sennett üzerinden kavramsal olarak kısaca ele alınmıştır. Daha sonra sosyal medya olgusu ve sosyal medya kamusal alan ilişkisi incelenerek son bölümde sosyal medyanın kamusal alan olma imkanı tartışılmıştır.

2. KAMUSAL ALAN

Kamusal alan, bireylerin özel ve resmi yaşamlarının dışında günlük yaşamda birbirleriyle etkileşime girdikleri toplumsala ait düşüncelerini ifade edebildikleri ve kendi kimliklerini sergileyebildikleri alanlar olarak belirginleşmektedir. Her toplumda kamusal alan olarak ifade edebileceğimiz alanların varlığı bir gerçekliktir. Antik çağlarda site devletlerinin sorunlarının tartışıldığı çarşı pazarlar, kent meydanları, agoralar, yeni çağlarda kahvehaneler, okuma salonları, parklar gibi alanlar kamusal alan işlevleri görmüştür. Her çağın ve dönemin kamusal alan niteliği, dönemin ve çağın izlerini taşır.

Kamusal alan ile ilgili tartışmalar, J. Habermas'ın *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* ve R.Sennett'in *Kamusal İnsanın Çöküşü* isimli çalışmaları, bu bağlamda yapılan tartışmaların teorik zemininin oluşmasını sağlamışlardır.

Habermas'ın insana dair düşüncelerinin merkezinde de insanın kamusal bir varlık olması yer almaktadır. Habermas'a göre tekil ruhun içerisinde bir dışsallık yansır ve insanın kendiliği öznel arası etkileşimin dinamiği içerisinde belirginleşir (Habermas, 2009: 18). Bir varlık olarak insan olma niteliği ancak kamusalın içerisinde kazanılır. Bu nedenle Habermas'a göre kamusal, insan türü için bir zorunluluktur. Habermas, kamusal alan olgusu ile neyi kastettiğini şöyle ifade ediyor;

“Her şeyden önce, toplumsal yaşamımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alanı kastederiz. Bu alana tüm yurttaşların erişmesi garanti altına alınmıştır. Özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık kazanmış olur. Bu tür bira adalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara, ne de bir devlet bürokrasisinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantisiyle tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar” (Habermas, 2004: 95).

Habermas'ın net bir şekilde sınırlarını çizdiği kamusal alanın, resmi ve özel yaşamdan bağımsız toplumun, yarına hizmet edebilecek her bireyin serbestçe katılabildiği ve düşüncelerini ifade edebildiği, demokratik bir ortam olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda yurttaşların kamu ile düşüncelerini ifade edip paylaştığı örgütlenebildiği ortam fiziki mekanlar olabildiği gibi günümüz dünyasındaki sanal ortamlar da kamusal özelliğini taşıyabilir. Habermas'ın niteliklerini sıraladığı kamusal alan ilk olarak burjuva toplumunda ortaya çıkmış, devletin kamuya ilgili politikaları tartışılarak bir nevi devlete meşruiyet alanı açmıştır. Başlangıçta kamusal alan devletin müdahalesi ve ticari kaygıların etkisine kapalı olmasına rağmen sonradan dönüşüme uğrayarak, devlet müdahalesi ve ticari kaygılar kamusal alanın işlevini dönüştürmüştür (Habermas, 2005). Buradan hareketle kamusal alanın her zaman devlet müdahalesine açık olduğunu ve ticari kaygıların etkisine de duyarız olamayacağını ifade edebiliriz.

Modern anlamda kamusal alan olgusu Sennett'te göre, Onsekizinci Yüzyıl Avrupası'nda burjuva yaşam tarzıyla ortaya çıktığını ve aile ve yakın arkadaş dışında, tanıdık, yabancı gibi, farklı toplumsal kesimlerin bir etkileşim alanı olarak belirginleşmiştir (Sennet, 2013: 32). Kamusal alanın belirginleşmesiyle birlikte, kentlerde de insanların karşılıklı etkileşimine imkân tanıyacak, toplumun farklı kesimlerinin paylaşacağı ortak alanlar olarak, kahvehane, kafe, tiyatro, opera salonları, alışveriş merkezleri gibi alanlar sosyallik ağları sunan mekanlar olmuşlardır (Sennet, 2013: 34). Bahçeci (2018)'ye göre Sennet için kamusal alan fiziki bir mekanlar olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu fiziki mekanlar aynı zamanda kentin dönüşümü ve yeniden yapılandırılmasında sembolik bir işleve sahiptir. Öte yandan kamusal alan aynı zamanda demokratik koşulların imkanı ve bireyler açısından vatandaşlık bilincinin inşa edildiği toplumsal hafıza alanlarıdır (s. 15). Fakat Sennett'e göre onsekizinci yüzyılın sonunda patlak veren büyük devrimler ve sanayi kapitalizminin ortaya çıkması kamusal alanın değişimini de beraberinde getirdi.

Sennett bu değişime; kentlerdeki kamusal yaşam ile sanayi kapitalizmi arasındaki ilişki, insanların ötekini anlama ve yorumlama biçimini dönüştüren sekülerizm ve kamusal yaşamın yapısından gelen ve sonradan zayıflık olarak algılanan güç olmak üzere üç faktörün yol açtığını belirtmiştir (Sennett, 2013: 36). Kamusal alandaki bu dönüşüm Sennett'e göre kamusalın karşısında özel alanın ve mahremiyetin önem kazanmasına ve bireylerin toplumsala olan ilgilerinin azalmasına yol açmış ve bireyler kendi öznel ve mahrem dünyalarında hapsolmuşlardır.

Dacheux (2012: 12), Habermas ve Sennett gibi kamusal alan üzerinde çalışan düşünürlerin bu alanda üretmiş oldukları çalışmalardan ortak bir çıkarım yapılabileceğini ileri sürer. Her iki düşünür içinde kamusal alan, politikanın meşruiyet alanıdır. Kamusal alan aracılığıyla yurttaşlar kanun yapıcı özelliğe sahip olurlar. Kamusal alanlar, farklı kültürel yapıya sahip bireylerin ortak politik bir paydada toplandığı simgesel alanlardır. Öte yandan aynı zamanda kamusal alanlar politikaların sahnelendiği alanlardır. Buradan hareketle kamusal alanlar demokratik toplumların vazgeçilmez unsurları olduğunu söyleyebiliriz.

3. GENEL OLARAK SOSYAL MEDYA

Sosyal medya, bireylerin ve toplulukların kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği paylaştığı ve tartıştığı yüksek düzeyde etkileşimli platformlar oluşturmak için mobil ve web tabanlı teknolojileri kullanmaktadır. Web 2.0 olarak da bilinen bu teknoloji, daha önceki tek yönlü iletişimi içeren Web 1.0 teknolojisinden farklı olarak bilgi ve etkileşimin karşılıklılığının ön plana çıkarmış ve iletişimde yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Sosyal medyanın bugüne kadar bilinen medya türlerinden başlıca farkı; en az iki yönlü ve eşzamanlı bilgi aktarımı sağlıyor olmasıdır (Tuncer, 2015: 15). Bu sayede kullanıcılar tek taraflı alıcılar olmaktan çıkmakta, sürecin içerisine dahil olan aktif katılımcılara dönüşmektedir. Yeni medya olarak da adlandırılan bu yeni tür etkileşim ortamı genel olarak sosyal medya adıyla anılsa da, bloglar, mikrobloglar, yer bildirim platformları ve video paylaşım platformları da bu çatı altında yer almaktadır. Genel olarak sosyal medya olarak adlandırdığımız Facebook, Instagram ve Twitter gibi platformlar ise sosyal paylaşım ağları olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal paylaşım ağları etkileşimde açtıkları yeni ufuklar sayesinde her bir kullanıcıyı sürecin içerisine dahil ederek içerik üreticisi haline getirmiştir. Üretilen içeriğin sahip olacağı etkileşiminse bir sınırı bulunmamaktadır. Önceki dönemlerde sadece arkadaş listeleriyle sınırlı olan etkileşim çemberi, günümüz uygulamalarında bu sınırlardan kurtulmuş ve tüm kullanıcı evrenini kapsamaya başlamıştır. Bu durum postmodern öneme uygun olarak, dikeyden yataya evrilen toplumsal etkileşime katkısı açısından da önem arz etmektedir. Başka bir deyişle hiyerarşik yapılar sarsılmakta, sosyal medya aracılığıyla yatay bir düzlemde tüm kullanıcıların birbirleriyle etkileşimi mümkün olmaktadır.

Sosyal medyada bir taraftan her türlü marjinal, otantik ya da yerel unsurların kendisine yer bulması olanaklıyken, diğer taraftan ortaya çıkan her ürün, fikir ve uygulama küresel ölçekte bir etki yaratma potansiyeline sahip olmakta ve kitlelerin birbirine benzemesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde küreselleşmeyle ilgili olarak süregelen tartışmaların benzerinin sosyal medya platformları için de yapılabileceğini söylemek mümkündür. Bu platformlar bir yandan en küçük fikir ya da yaşam pratiğinin ifade edilip kendisine yer bulmasına aracılık ederken, bir yandan da üretilen içeriklerin etkilediği insan sayısı sebebiyle “küresel köy” de denebilecek bir benzerliğe zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak sosyal medya platformları birçok farklı açıdan ele alınabilecek, geniş etki alanına sahip bir çalışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahremiyet (Oz, 2014; Stutzman vd., 2012), kullanım nedenleri (Roblyer vd., 2010), güven (Dwyer vd., 2007), Covid-19 pandemisiyle ilişkili konular (Aydın, 2020; Cinelli vd., 2020; Çerçi vd., 2020) gibi daha bir çok bireysel ve toplumsal meseleyle ilişkisi açısından sosyal medya üzerine çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Sosyal medyaya gösterilen bu ilgiye şaşırtıcı değildir. Kullanıcı sayısı ve yarattığı etki alanı göz önüne alındığında günümüz insanının ayrılmaz bir parçası haline gelen bu platformlar, etki alanını genişleterek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Sosyal medyaya erişim birçok farklı akıllı cihaz aracılığıyla gerçekleşebildiğinden hem kullanım kolaylığı sağlamakta hem de her an her yerde erişilebilir olması nedeniyle günlük hayatta kapladığı alan artmaktadır. Özellikle genç kullanıcıların hayatlarında sosyal medyanın sahip olduğu önemi, günlük gözlemler içerisinde dahi fark etmek mümkündür. Kullanıcıya kimliğini yaratma konusunda tanıdığı özgürlükten başlayarak en mikro alandan, etkileşimde ve iletişimde sınırları küresel bir ölçeğe taşınması sebebiyle en makro alana uzanan çok boyutlu bir sanal ortamla karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür. Başka bir deyişle hem en küçük bireysel etkisi hem de küresel boyutta ve toplumsal etkisi açısından önem taşıyan bu ortamlar, kolay kolay önemini yitirecek gibi görünmemektedir.

4. SOSYAL MEDYA VE KAMUSAL ALAN KESİŞİMİ

Kamusal alan, kamu meselelerinin tartışıldığı yer olarak kabul edildiğinde, sosyal medya platformlarının kamusal alan olarak değerlendirilmesiyle ilgili bir tartışma da ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya platformlarında kullanıcılar, her türlü politik ya da felsefi düşüncüyü özgürce diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir. Kullanıcılar arasında paylaşılan ortak görüşler çerçevesinde dayanışma ağları oluşabilmektedir. Üstelik devlet kurumlarının yanında önemli siyasi ve bürokratik görevlerdeki yetkililer de sosyal medya kullanıcıları arasında yer aldığından, taleplerin ya da tepkilerin yetkililere iletilmesi süreci de hızlanabilmektedir. Aynı şekilde siyasetçiler ya da kurumlar da kitlelerle olan ilişkisini sosyal medya üzerinden yeniden yapılandırmaktadır.

Sosyal medya ve kamusal alan ilişkisine yönelik alan yazın incelendiğinde, iki yaygın görüş olduğu görülmektedir. Bir tarafta, sosyal medyanın tanıdığı özgürlük alanının olumlu yanlarına vurgu yaparak, yeni iletişim teknolojilerinin yeni bir kamusal alan oluşturma potansiyeline yönelik görüş yer almaktadır (Benkler, 2006; Djick, 2006; Kellner, 2004; Trenz, 2009). Bu görüşteki sosyal bilimcilere göre yeni ve muhalif görüşlerin ortaya çıkması ve karar alma süreçlerine etki etmesi açısından sosyal medya olumlu bir etkiye sahiptir. Hızla etkileşime giren görüşler ya da tepkiler kitlelerin organize olmalarına ve yetkililerin harekete geçmelerine sebep olabilmektedir. Bu nedenle de demokratik değerlerin gelişmesi ve kamusal meselelerin daha fazla kişi tarafından tartışılmasında yeni medya genel olarak olumlu bir etkiye sahiptir. Bu bakış açısında kişilerin toplumsal meselelere dair haberler ya da görüşler karşısında aktif bir konumda bulunması ve hızla tepki verebilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı imkanlar sayesinde bireylerin daha özgür hissetmesi, bu sayede siyasal ve toplumsal meselelere katılımının artması da demokratik değerler açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilebilmektedir. Friedland, Hove ve Rojas (2006: 20-21) geleneksel medyanın öneminin azaldığını ve yeni medya aracılığıyla artık hakim anlayışa alternatif görüşlerin de görünür hale geldiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Trenz (2009) yeni medyanın politik katılıma ve temsile katkıda bulunduğunun altını çizmekte ve demokratik bir kamusal alanında oluşumunda yeni medyanın olumlu etkisini dile getirmektedir.

Kamusal alanı, sosyopolitik organizasyonun temel bir bileşeni olarak değerlendiren Castells (2008) insanların vatandaşlar olarak bir araya geldikleri ve toplumun siyasi kurumlarını etkilemek için özerk görüşlerini dile getirdikleri alan olarak tanımlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte devletin ve sivil toplumun da yapısı dönüşüme uğramış ve yeni bir kamusal alan görünümü meydana gelmiştir. Yeni medya temelinde oluşan bu iletişimsel kamusal alan Castells'in değerlendirmelerinde ön plana çıkmaktadır. Ona göre iletişime dayalı bu kamusal alanın pekiştirilmesini teşvik etmek, devletlerin ve uluslararası kuruluşların küresel sivil toplumun talep ve projeleriyle ilişki kurabilecekleri kilit mekanizmalardan biridir. Ayrıca küresel medya ve internet ağları aracılığıyla dünya kamuoyunun gücünü kullanmak, hükümete dayalı uluslararası kurumlar ile küresel sivil toplum arasında verimli, sinerjik bir bağlantı oluşturarak, küresel ölçekte siyasi katılımı genişletmenin en etkili biçimidir. Bu çok modlu iletişim alanı, yeni küresel kamusal alanı oluşturan şeydir (Castells, 2008: 90). Bu bakış açısına göre internet temelli yeni medya farklı fikirlerin kendilerine yer bulmasına zemin sağlayarak, politik tartışmalara katkı sağlamakta ve yeni politikalar üretilmesine zemin oluşturmaktadır.

Diğer tarafta yer alan görüşse, yeni medya ve kamusal alan ilişkisine daha temkinli ve hatta eleştirel yaklaşmaktadır. Eleştirel bakış açısına sahip sosyal bilimcilerin (Dahlgren, 2001; Papacharissi, 2002; Sparks, 2001;) argümanları genel olarak internet temelli teknolojilerinin kapitalist sistemin etkisi altında oluşu, eşitliğin sağlanmasındaki yetersizliği ve denetim ve sansüre açık oluşu ekseninde şekillenmektedir. Gerçek hayatta sağlanamayan eşitliğin sosyal medya aracılığıyla nasıl sağlanacağı sorusu önem kazanmaktadır. Ayrıca bu ortamlar aracılığıyla gerçekleşen kamusal tartışmalara katılım, teknoloji ve internete erişim konusundaki sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmektedir. Böylece aslında eşit katılımın sosyal medyada da sağlanamadığı iddia edilmektedir. Üstelik sosyal medya mecralarının devletlerin ve şirketlerin denetimine açık yapısı da tartışmaya açılmaktadır. Çünkü reklam verenlerin tercihleri sosyal medya ağlarının yapısını ve içeriklerini şekillendirmede etkili olmaktadır. Fuchs (2014: 89) Habermas'ın ifadesiyle, sosyal medyanın bir kamusal alan ve iletişimsel eylemin yaşam dünyası olma potansiyeline sahip olduğunu belirtir ancak bu alanın, şirketlerin kontrol etmesi ve devletin denetlemesi için siyasi iktidar ve paranın yönlendiriciliğiyle sınırlandırıldığını belirtmektedir.

Türkçe alan yazında da, kamusal alan ve sosyal medya ilişkisi üzerine çalışmalarda sosyal medyanın kamusal alan olup olmadığına ilişkin tartışmanın devam ettiği görülmektedir (Alaçahan ve Vatandaş, 2021; Berkman Köseleli, 2017; Özgül, 2012; Topbaş ve Doğan, 2016). Sosyal medyanın kamusal alan oluşturabileceğine dair tartışmanın ampirik olarak araştırıldığı çalışmalar farklı sonuçlar sunmaktadır. Yağan (2013) üniversite öğrencilerinin sosyal medyada politik katılımına yönelik araştırmasında, siyasal ve politik konuların çevrimiçi ortama taşındığını ifade etmiştir. Tüm kısıtlarına rağmen sosyal medyanın politik muhalefete ve demokrasiye katkı sunma potansiyelinin sürdüğü belirtilmiştir. Üstünbaş ve Demir (2021) haber başlıklarının Twitter'da kamusal alan oluşturup oluşturmadığını analiz etmiştir. Gündem konuları ekseninde tartışmalar yapılsa da bir sonuca ulaşmadığı, kamuoyu oluşturmaktan çok fikirlerin ifade edildiği bir ortam sunduğunu ifade etmiştir. Güven ve Satır (2018) çalışmalarında Change.org sitesinin yapısal özellikleri ve oluşturulan kampanyalar üzerinden kamusal alan olup olmadığını tartışmışlardır. Bu çerçevede Change.org'un sınırlı bir kamusal alan oluşturduğu sonucuna varılmış, sağladığı eşit katılım, ifade özgürlüğü ve kamusal meseleleri açıkça ifade etmekteki rolü açısından kamusal alan özellikleri taşıdığı ifade edilmiştir. Dijital bir eylem olarak, dönüştürücü özelliğinin sorunlu görüldüğü belirtilmiştir. Malkoç (2018) Twitter üzerinden "Trend topic" analizi yaparak kamusal alan tartışmasına yer vermiştir.

Çalışmanın sonucunda “Twitter”ın en azından makro katmanıyla; herkese açık, herkesçe erişilebilen hem örgütlü politik hem de rastgele kentsel etkileşimlere ev sahipliği yapan, hem uzlaşma hem -fakat daha çok- görünürlük çabalarına sahne olan, politik veya ekonomik güçlerin etkilerinden bir parça da olsa bağımsız kalabilen bir siber kamusal alan olduğu” (Malkoç, 2018: 123) ifade edilmiştir.

5. SONUÇ

Sosyal medyanın kamusal alan olması ya da olmaması durumunun araştırmacılar tarafından tartışılmaya devam ettiği görülmektedir. Bu tartışmalarda kamusal alanın ne olduğu ve nasıl tanımlandığı önem taşımaktadır. Post modern dönemin bulanıklaşan imgeleri içerisinde kendisine yer bulmaya çalışan tüm toplumsal olgular gibi, sosyal medya da her yönüyle tartışmaya açık hale gelmektedir. Kamusal alan olma özelliği taşıyıp taşımadığı konusu da, sosyal medyanın hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığıyla paralellik göstermektedir. Sosyal medyanın bireyin fikirlerini ön plana çıkaran, farklılıkları görünür kılan ve kamusal meseleleri küresel ölçekte tartışmaya açan bir ortam olarak değerlendirildiğinde kamusal alan olmaya yaklaştığı görülmektedir. Klasik medya gibi sosyal medyanın da hegemonik bir yapısı olduğu, katılımın eşit olmadığı, sermayenin yönlendirmelerine açık olduğu, aslında kar amacı güden şirketler tarafından oluşturuldukları ve politik ve siyasal seçkinlerce yönlendirilip sansürlenebildikleri değerlendirildiğinde kamusal alan olmaktan uzaklaştığı görülmektedir. Sosyal medyanın ve kamusal alanın nasıl tanımlanıp değerlendirildiğinin önemini yanı sıra, sosyal medyaya ve topluma yönelik bakış açılarının da bu tartışmalarda yeri büyüktür. Çünkü toplum da toplumun sosyal medya kullanımının anlam ve önemi de her geçen gün dönüşüme uğramakta ve yeni bir nitelik kazanmaktadır. Bundan birkaç yıl öncesine kadar, sadece boş zaman değerlendirmek ve eski arkadaşların bulunması amaçlarıyla ön plana çıkan bazı sosyal paylaşım ağları, bugün büyük toplumsal hareketlerin öncüsü ya da taşıyıcısı konumuna gelmektedir. Bu bağlamda birey-toplum-kamusal alan-sosyal medya ilişkisini ele alırken, kendi içlerinde geçirdikleri dönüşümün de dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alacahan, O. ve Vatandaş, S. (2021). Kamusal-özel alan ayrışmasının inşa süreci ve sosyal medya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (1), 720-733.
- Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Studies*, 4 (12), 76-90.
- Bahçeci, H. I. (2018). Kent mekanında kamusal alan: Richard Sennett perspektifinde bir inceleme. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 13 (29): 111-128.
- Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Berkman Köseleli, B. (2017). Yeni medya ortamının yeni kamusal alan olarak kullanımı üzerine bir değerlendirme, *Humanities Sciences (Nwsahs)*, 12 (1):51-64, DOI: 10.12739/NWSA.2017.12.1.4C0216
- Castells, M., (2008). The new public sphere: global civil society, communication networks and global governance, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 116 (1): 78-93.
- Cinelli, M., Quattrociochi, W., Galeazzi, A., Valensise, C. M., Brugnoli, E., Schmidt, A.L., ... & Scala, A. (2020). The COVID-19 social media infodemic. *Scientific Reports*, 10 (1): 1-10.
- Çerçi, Ü. Ö., Canöz, N., & Canöz, K. (2020). Covid-19 krizi döneminde bilgilendirme aracı olarak sosyal medya kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 184-198.

- Dahlgren, P., (2001). The public sphere and the net: structure, space and communication, mediated politics: *Communication in the Future of Democracy*, W. Lance Bennett and Robert M. Entman (Ed.) içinde, NewYork: Cambridge University Press, s:33-55
- Dacheux, E. (2012). *Kamusal Alan*. (Çev. Hüseyin Köse), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dijk, J. V. (2006). *The network society- social aspects of new media*. London: Sage
- Dwyer, C., Hiltz, S., & Passerini, K. (2007). Trust and privacy concern within social networking sites: a comparison of Facebook And Myspace. AMCIS 2007 proceedings, 339-351.
- Friedland, L.A., Hove, T., and Rojas, H., (2006). The networked public sphere, *Javnost-The Public/European Institute for Communication & Culture*, 13 (4): 5-26.
- Fuchs, C. (2014). Social media and the public sphere. tripleC: Communication, Capitalism & Critique. *Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 12 (1), 57-101.
- Güven, Z. C., & Satır, M. E. (2018). Yeni bir kamusal alan arayışı olarak Change. Org. *Journal of Communication Theory & Research/İletişim Kuram ve Arastırma Dergisi*, (46).
- Habermas, J. (2004). "Kamusal Alan". *Kamusal Alan İçinde* (ss. 95-102). Meral Özbek (Ed.), İstanbul: Hil Yayınları.
- Habermas, J. (2005). *Kamusal alanın Yapısal Dönüşümü*. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2009). *Doğalcılık ve Din Arasında: Felsefi Denemeler*, çev. Ali Nalbant, 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kellner, D. (2004). *Tabandan küreselleşme: radikal demokratik bir teknopolitikaya doğru*. Meral Özbek (Ed.). *Kamusal Alan içinde*. İstanbul: Hil.
- Malkoç, İ. B. (2018). Makro bir siber kamusal alan olarak Twitter: Türkiye'nin "Trending Topic" Leri analizi. *Sosyoloji Notları*, 2 (1): 100-126.
- Oz, M. (2014). Sosyal medya kullanımı ve mahremiyet algısı: Facebook kullanıcılarının mahremiyet endişeleri ve farkındalıkları. *Journal of Yaşar University*, 9 (35), 6245-6254.
- Özgül, G. E. (2012). Bir görme biçimi olarak yeni medya: kamusal bir alan imkânının araştırılması. *Journal of Yaşar University*, 7 (26): 4526-4547.
- Papacharissi, Z., (2002). The virtual sphere: the internet as a public sphere, *New Media & Society*, 4 (1): 9-27
- Roblyer, M. D., McDaniel, M., Webb, M., Herman, J., & Witty, J. V. (2010). Findings on facebook in higher education: a comparison of college faculty and student uses and perceptions of social networking sites. *The Internet And Higher Education*, 13 (3): 134-140.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (Çev. Serpil Durak, Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sparks, C., (2001). *The Internet and the Global Public Sphere, Mediated Politics: Communication in the Future of Democracy*, W. Lance Bennett and Robert M. Entman (Ed.) içinde, NewYork: Cambridge University Press, s:75-95.
- Stutzman, F., Vitak, J., Ellison, N. B., Gray, R., ve Lampe, C. (2012). Privacy in interaction: exploring disclosure and social capital in Facebook. Proceedings of the Sixth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media, 330-337.
- Topbaş, H., & DOĞAN, A. (2016). Toplumsalın yeni agorası olarak sosyal medya: Eleştirel yaklaşım. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4 (1).
- Trenz, H., (2009). Digital Media and The Return of The Representative Public Sphere, *Javnost-The Public/ European Institute for Communication & Culture*, 16 (1): 33-46.

Tuncer, S. (2015). *Sosyal Medya'nın gelişimi*. (Ed. Zeynep Özata). Sosyal Medya. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2-25.

Üstünbaş, B. & Bulat Demir, S. (2021). Ana Haber Bülteninde Kullanılan Etiket Kelimelerin Twitter'da Kamusal Alan Oluşumuna Etkisi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11 (3): 813-828.

Yağan, U. (2013). Teknoloji, kamusal alan ve sosyal medya: üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve politik katılım üzerine ampirik bir çalışma. *İletişim Araştırmaları*, 11 (1-2): 123-153.

FRANSIZ DEVRİMİ SONRASI ESKİ DÜZENİN YANSIMASI OLARAK AKTİF-PASİF YURTTAŞ AYRIMI

Dr. Arş. Gör. Ayman KARA

Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0002-7493-0150

ÖZET

Fransa’da Fransız Devrimi’ne kadar olan dönem eski düzen olarak anılmaktadır. Eski düzende toplumsal ilişkiler sınıf temeli üzerine kurulmuş olup toplumsal anlamda bir eşitsizlik durumu bulunmaktadır. Fransız toplumu soyluluk, zenginlik, dinsel ayrıcalıklar gibi pek çok ayrımlarla parçalanmış bir yapı arz etmektedir. Buna ek olarak soylular kendi içerisinde çeşitli tabakalara bölünürken, zenginler de kendi aralarında servetlerinin büyüklüğü ile orantılı olarak çeşitli haklardan yararlanıp yararlanamamakla karşı karşıya kalmaktadırlar. Dinsel anlamda ise Kilise içerisinde din adamlarının dereceleri farklılık göstermektedir.

Fransız Devrimi ile eski düzende var olan bu imtiyazlar ve eşitsizlikler resmi olarak kaldırılmıştır. Özellikle soya ve dine dayalı ayrıcalıklar ve toplumsal sınıflar geçerliliğini yitirmiştir. Ancak eski düzenin yansıması ve kalıntısı olarak sayılabilecek şekilde servet esası üzerinden başka bir ayrıma gidilmiştir. Bu ayırım ise aktif ve pasif yurttaşlar şeklinde bir sınıflandırma olarak ortaya konulmuştur. Aktif yurttaşlar belli bir gelir seviyesine sahip olup bununla orantılı olarak vergi ödeyen erkek yurttaşları kapsamaktadır. Siyasal sistem içerisinde yalnızca aktif yurttaşların oy kullanmasına izin verilmektedir. Bunun üzerine eski düzende geçerli olan imtiyazların yeniden getirildiği düşüncesi üzerinden eleştiriler yapılmıştır.

Bu çalışmada Fransa’da eski düzendeki ayrımlar ele alınacak, bununla bağlantılı olarak Fransız Devrimi sonrasında getirilen aktif-pasif yurttaş ayrımı incelenecektir. Fransız Devrimi gibi tüm dünyayı etkileyen bir olayın neticesi olarak aktif-pasif yurttaş ayrımı şeklinde bir ayrıma gidilmesi yeni düzenin toplumsal yapısının anlaşılması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Fransız Devrimi, aktif yurttaş, pasif yurttaş, eşitsizlik

ACTIVE-PASSIVE CITIZEN DISTINCTION AS A REFLECTION OF THE OLD REGIME AFTER THE FRENCH REVOLUTION

ABSTRACT

In France, the period until the French Revolution is referred to as the old regime. In the old regime, social relationships were built on the basis of class and there was a social inequality. The French society presents a fragmented structure with many distinctions such as nobility, richness and religious privileges. In addition to that, while the nobles were divided into various layers among themselves, the rich were faced with whether they could benefit or not from various rights in proportion to the size of their wealth. In the religious sense, degrees of the reverends within the church varied.

With the French Revolution, these privileges and inequalities that existed in the old regime were officially abolished. Especially the privileges based on lineage and religion and social classes lost their validity. However, another distinction was made on the basis of wealth, which can be considered as a reflection and remnant of the old regime. This distinction, on the other hand, was put forward as a classification in the form of active and passive citizens. Active citizens included male citizens that had a certain level of income and paid taxes in proportion to that.

Only the active citizens were allowed to vote in the political system. Thereupon, criticism were made on the idea that the privileges that were valid in the old regime were reinstated. Distinctions in old regime in France will be discussed and in connection with it, active-passive citizen distinction that was instated after the French Revolution will be examined in this study. Making a distinction in the form of active-passive citizen distinction as a result of the French Revolution, an event that effected the whole world, is important in terms of understanding the social structure of the new regime.

Keywords: France, French Revolution, active citizen, passive citizen, inequality

AYDINLANMA DÜŞÜNCESİ İÇERİSİNDE AYDIN DESPOTİZMİ ANLAYIŞININ ETKİSİ

Dr. Arş. Gör. Ayman KARA

Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
ORCID: 0000-0002-7493-0150

ÖZET

Aydınlanma düşüncesi eski düzenin kilise, din, feodalite, mutlakiyet gibi kurumlarına olumsuz anlam yüklemiş, bu kurumların insanların haklarını ve özgürlüklerini kullanmalarını engellediğini savunarak bunların yerine akla dayalı özgürlük ve eşitlik ilkelerini geçirmiştir.

Aydınlanma düşünürleri içerisinde temel ilkelerde anlaşma bulunurken, bu ilkelerin hayata geçirilmesi noktasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Anglosakson ve Kıta Avrupası Aydınlanma düşünürleri Aydınlanma ilkelerinin uygulanması bakımından farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bu durumun ülkelerin siyasi gelenekleri ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Özgürlüklerin daha gelişkin olduğu Anglosakson gelenekte mutlak iktidar anlayışı gelişme imkanı bulamamış, Kıta Avrupası ise mutlak iktidarların giderek güçlendiği bir siyasi iktidar geleneğine sahip olmuştur. Bununla paralel olarak Aydın despotizmi anlayışı da Kıta Avrupası Aydınlanma geleneğinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Aydınlanma düşüncesi mutlakiyet anlayışına karşı olmasına rağmen Kıta Avrupası'nda mutlak hükümdarların hakim konumda bulunması sebebiyle Aydınlanma ilkelerinin uygulanmasında mutlak iktidarlardan yararlanılabileceği düşüncesi doğmuştur. Aydınlanmış mutlak iktidarlar Aydınlanma ilkelerini halk için ve halka rağmen uygulama amacındadırlar. Bu anlamda aydın despotizmi anlayışının kökeni paternalizme ve filozof-kral imgesine dayandırılır. Paternalizme göre aydınlanmış mutlak iktidarlar toplum nezdinde baba rolündedir ve toplumun iyiliğini düşünür. Antik Yunan'a dayanan filozof-kral olgusu ise gerçeğin bilgisine vakıf olup toplumu buna göre yöneten hükümdar anlayışını tasvir eder.

Bu çalışmada Aydınlanma düşüncesinin Kıta Avrupası'na yansımış şekli olan Aydın despotizmi anlayışı ele alınacaktır. Aydın despotizmi anlayışı Kıta Avrupası siyasi iktidar geleneği ile bağlantılı olduğundan bu geleneğin ve Aydınlanma düşüncesinin bir bileşimi olması noktasında önemli görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, Aydın despotizmi, Kıta Avrupası, özgürlük, eşitlik

EFFECT OF ENLIGHTENED DESPOTISM UNDERSTANDING IN ENLIGHTENMENT MOVEMENT

ABSTRACT

Enlightenment movement attributed negative meanings to institutions of the old order such as church, religion, feudalism and absolutism, replaced them with the principles of freedom and equality based on reason by arguing that these institutions prevent people from using their rights and freedoms.

While the enlightenment philosophers agree on the basic principles, there are divergences on the implementation of these principles. Anglo-Saxon and Continental Enlightenment philosophers had different views on the implementation of principles of Enlightenment. It can be said that this is related to the political traditions of the countries. While the understanding of absolute power did not have the opportunity to develop in the Anglo-Saxon tradition, where freedoms were more developed,

Continental Europe had a tradition of political power in which absolute powers gradually got stronger. Therewithal, the understanding of Enlightened despotism emerged as a product of Continental Europe Enlightenment tradition.

Although Enlightenment was against the understanding of absolutism, the idea that absolute powers could be used in the implementation of the Enlightenment principles arose due to the dominance of absolute rulers in Continental Europe. Enlightened absolute powers aimed to implement Enlightenment principles for and against the people. In this sense, the origin of the understanding of enlightened despotism is based on paternalism and the image of the philosopher-king. According to paternalism, enlightened absolute powers have the role of a father in the society and think about the welfare of the society. Philosopher-king image, on the other hand, dating back to Ancient Greece, describes the understanding of the ruler who has the knowledge of the truth and rules the society accordingly.

Enlightened despotism, which is the form of Enlightenment reflected on Continental Europe, will be discussed in this study. Since the understanding of Enlightened despotism is connected with the political power tradition of Continental Europe, it is considered important to be a combination of this tradition and Enlightenment movement.

Keywords: Enlightenment, Enlightened despotism, Continental Europe, freedom, equality

TRANSFORMATION OF VILLAGES TO NEIGHBORHOODS WITHIN THE FRAMEWORK OF THE AMENDMENTS OF LAW NO. 6360

Çağlasın YALDIZ

Kırklareli University, Vize Vocational School

ORCID: 0000-0001-5733-3445

Abstract

The concepts of village and neighbourhood are the structures which have existed in local government structure for many years. There are various legal, sociological and cultural characteristics of being a village and neighbourhood. Additionally, as the Law No. 6360 on the Establishment of the Fourteen Metropolitan Municipalities and Twenty-seven Districts and the Law on the Amendment of Certain Laws and Statutory Decrees has been enacted by Grand National Assembly of Turkey on 14.03.2013, and has been implemented by publishing on Official Gazette, these two concepts which have different legal structures are subject to new legal regulations. With this law, all the villages in the provinces that have metropolitan status have been transformed into neighbourhoods. Definitely, this transformation has resulted in many sociological, psychological and legal consequences. In this study, the Law No. 6360 was evaluated within the framework of 2014 local election, which is the first year of implementation of the Law. With this Law, the transformation of some provinces into the metropolitan municipalities which is the most fundamental change in the local government structure, the transformation of the villages of these municipalities into neighbourhoods, and the closure of some city municipalities were examined.

Keywords: Law No. 6360, Neighbourhood, Transformation of Villages to Neighbourhood

6360 SAYILI KANUN KAPSAMINDAKİ DEĞİŞİKLİKLER ÇERÇEVESİNDE KÖYLERİN MAHALLELERE DÖNÜŞMESİ

Özet

Köy ve mahalle kavramları, uzun yıllardan beri yerel yönetim yapılanması içerisinde varlığını sürdüren yapılanmalardır. Köy ve mahalle olmanın hukuki sosyolojik ve kültürel olarak taşıdığı çeşitli özellikler bulunmaktadır. Bunun yanında 6360 sayılı ‘On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa’nın 14.03.2013 tarihinde TBMM’de kabul edilip, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulması ile devam eden süreçle birlikte, farklı hukuki yapısı olan bu iki kavram kabuk değiştirerek yeni hukuki mevzuata tabi olmuşlardır. Bu kanun ile Büyükşehir statüsüne kavuşan illerdeki köylerin tamamı mahalleye dönüştürülmüştür. Bu dönüşümün kuşkusuz başta hukuki olmak üzere sosyolojik, psikolojik birçok sonuç doğurmuştur. Bu çalışmada, 6360 sayılı Kanun incelenerek kanunun ilk uygulama yılı olan 2014 yerel seçimleri çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Bu yasa ile yerel yönetim bilimindeki en köklü değişiklik olan bazı illerin büyükşehir belediyesine dönüşmesi, bu belediyelere bağlı köylerin mahalleye çevrilmesi ve bazı belde belediyelerinin kapatılması üzerinde değerlendirmeler yapılarak incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 6360 Sayılı Kanun, Mahalle, Köylerin Mahalleye Dönüşmesi

EVRENSEL SÖYLEMDEN BÖLGESEL AKTÖRE: ORTA DOĞU'DA İSLAMİYET VE ULUS-DEVLET

Dr. Öğretim Üyesi Feride Aslı ERGÜL JORGENSEN

Ege Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ORCID: 0000-0003-2665-0602

ÖZET

Orta Doğu çalışmaları literatüründe, analizlerin doğrudan veya dolaylı olarak İslamiyet'e bağlanması durumu sıklıkla karşımıza çıkar. Bölge halklarının çoğunluğunun Müslüman olması ve bazı devletlerin de resmi ideolojilerinde İslami söylemleri kullanmaları sebebiyle, bu şekilde din temelli tartışmaların varlığı tabi ki beklenmedik bir durum değildir. Ancak, böyle analizler, bölgesel anlaşmazlıkları mezhep çatışmaları olarak gören, ekonomik kalkınma politikalarını İslam hukukuna bağlayan veya toplumlararası ilişkileri sadece dini bağlarla açıklamaya çalışan ontolojik ve epistemolojik riskler ile karşı karşıyadır. Orta Doğu'yu İslamiyet çatısı altında zamansal ve mekânsal bir bütün olarak açıklamaya çalışmak, sadece bölgedeki dinamik ve karmaşık yapıyı gözden kaçırmakla kalmaz, aynı zamanda diğer bölge çalışmalarında da rastlanabilecek indirgemeciliğin kolaycılığına yönelmiş olur. Farklı devlet ve toplum geçmişlerine sahip bölge ülkelerini, dünyanın herhangi başka bir bölgesindeki gibi ulusal çıkar çatışması, farklı aktör davranışları veya kültürel dinamikler ile birlikte ele almak gereklidir. Dini kimlikler, Orta Doğu'da ulus-devlet hareketlerinde söylem düzeyinde kendine yer bulsa da siyasette belirleyici olmaktan ziyade araçsal konumdadır. Nitekim Mısır, İran, Suriye veya Suudi Arabistan gibi ülkelerin bölgesel ve küresel düzeydeki strateji ve iş birliği girişimlerine bakıldığında zaman, hepsinin birbirinden farklı karakter özelliklerine sahip olduğu ve hatta yine her devletin zamanla değiştiği görülebilir. Özellikle Arap Ayaklanmaları sonrası yeniden şekillenen ittifaklar veya ABD'nin bölgeden kısmi çekilmesi ile oluşan boşluğun yarattığı ivme ile Orta Doğu, sadece Sünni-Şii ayrımı veya dini söylemler ile açıklanamayacak kadar karmaşık güç ilişkilerine sahne olmaktadır. Bu kadar çok katmanlı ve çok yönlü bölgesel dinamikleri anlamak için Uluslararası İlişkiler disiplinin tektipleştirici evrensel araçlar yerine, ulus-devlet aktörlerinin davranış çeşitliliğini analiz edebilecek etkili araçlara ihtiyacı vardır. Jeopolitik unsurlar, iktidar ilişkileri veya sosyo-ekonomik motivasyonla hareket eden "sıradan" ulus-devletlerin varlığının normleştirilmesi böylelikle Orta Doğu'yu istisnacılığın marjinalleştiriciliğinden de kurtaracaktır.

Anahtar Kelimeler: Orta Doğu Çalışmaları, International Relations, İslamiyet, Ulus-devlet, İndirgemecilik, İstisnacılık

FROM UNIVERSAL DISCOURSE TO REGIONAL ACTOR: ISLAM AND THE NATION-STATE IN THE MIDDLE EAST

ABSTRACT

In the literature on Middle Eastern studies, we often encounter the situation that analyzes are directly or indirectly linked to Islam. Since the majority of the people of the region are Muslims and some states use Islamic discourses in their official ideologies, the existence of such religious-based debates is not unexpected, of course. However, such analyzes face ontological and epistemological risks, which see regional conflicts as sectarian conflicts, link economic development policies to Islamic law, or try to explain inter-communal relations only with religious ties.

Trying to explain the Middle East as a temporal and spatial whole under the umbrella of Islam not only overlooks the dynamic and complex structure of the region, but also tends towards the simplification of reductionism that can be found in other regional studies. It is necessary to consider the countries of the region with different state and social backgrounds together with national conflicts of interest, different actor behaviors or cultural dynamics as in any other part of the world. Although religious identities find their place at the level of discourse in nation-state movements in the Middle East, they are instrumental rather than decisive in politics. As a matter of fact, when we look at the regional and global strategy and cooperation initiatives of countries such as Egypt, Iran, Syria or Saudi Arabia, it can be seen that all of them have different characteristics from each other and even that each state changes over time. Especially with the momentum created by the reshaped alliances after the Arab Uprisings or the vacuum created by the partial withdrawal of the USA from the region, the Middle East is witnessing power relations that are too complex to be explained only by the Sunni-Shia distinction or religious discourses. In order to understand such multi-layered and multi-faceted regional dynamics, the discipline of International Relations needs effective tools that can analyze the diversity of behavior of nation-state actors, rather than standardizing universal tools. Normalizing the existence of "ordinary" nation-states driven by geopolitical elements, power relations or socio-economic motivation will thus save the Middle East from the marginalization of exceptionalism.

Keywords: Middle East Studies, International Relations, Islam, Nation-state, International Relations, Reductionism, Exceptionalism

İSPANYA İÇ SAVAŞI VE YABANCI GÜÇLERİN MÜDAHALELERİ

Besra TOKTAŞ

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5292-5521

Özet

Bu çalışmada 1936–1939 tarihleri arasında İspanya’nın siyasi ve sosyal yaşamını derinden etkileyen General Francisco Franco liderliğindeki falanjistler ve İkinci İspanyol Cumhuriyeti’ne sadık Cumhuriyetçiler arasında yaşanan iç çatışmanın temel nedenlerine ve yabancı güçlerin bu süreçteki müdahalelerine değinilecektir. Birinci bölümde kralcı-otoriter bir sistemin sürdürmesini savunan milliyetçi cephe ile diğer yandan reformist ve liberal yönetimi savunan cumhuriyetçi cephe arasında yaşanan memnuniyetsizliğin bir iç çatışmaya nasıl evrildiğine yer verilecektir. İkinci bölümde çatışmaya dair sürecin nasıl idare edildiği başarılı bir sonuca ulaşıp ulaşılmayacağı konusuna yer verilecektir. Son bölümde ise milliyetçi cepheye yoğun destek veren Adolf Hitler, Benito Mussolini ve Oliveira Salazar yönetimindeki faşist devletlere ve cumhuriyetçilere birçok açıdan destek sağlayan Sovyetler Birliği, Meksika, Fransa ve Uluslararası Tugaylar gibi radikal komünist ve antifaşist grup ve devletlerin iç savaş boyunca üstlendikleri müdahaleci politika ile rolleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İspanya, İç Savaşı, Çatışma, Franco

THE SPANISH CIVIL WAR AND FOREIGN POWERS TO CIRCUMVENT THE

Abstract

In this study, the main causes of the internal conflict between the phalangeists led by General Francisco Franco and the Republicans loyal to the Second Spanish Republic, which deeply affected the political and social life of Spain between 1936-1939, and the interventions of foreign powers in this process will be discussed. In the first part, it will be discussed how the dissatisfaction between the nationalist front, which advocates the continuation of a royalist-authoritarian system, and the republican front, which defends the reformist and liberal administration, evolved into an internal conflict. In the second part, how the process of conflict is managed and whether a successful outcome will be achieved will be discussed. In the last part, the interventionist policies and roles of radical communist and antifascist groups and states such as the Soviet Union, Mexico, France and the International Brigades, which provided support to the fascist states and republicans under the leadership of Adolf Hitler, Benito Mussolini and Oliveira Salazar, who gave intense support to the nationalist front, during the civil war. It will be discussed.

Keywords: Spain, Civil War, Conflict, Franco

TURGUT ÖZAL DÖNEMİ EKONOMİ ANLAYIŞININ TÜRK DIŞ POLİTİKASI ÜZERİNDE ETKİSİ

Dr. Öğrt. Üyesi Furkan KAYA

Yeditepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ORCID: 0000-0001-8619-7593

Özet

Soğuk Savaş'ın sonuna doğru, yeni bir uluslararası sistemin inşasına başlanmıştır. 24 Ocak Kararlarının mimarı ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrası başbakan yardımcılığına getirilen Özal, 1983 genel seçimlerinde Anavatan Partisi'ni tek başına iktidara taşımış ve Başbakanlık koltuğuna oturmuştur. 1989 senesinde Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal, vefat ettiği 1993 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. Özal, sadece Türkiye'nin ekonomi politikalarında devrim niteliğinde kararlar almamış aynı zamanda Türk siyasal hayatı ve dış politikasına yeni bakış açıları getirmiştir. Özal'ın nihai dış politika hedeflerinden biri 21. yüzyılın Türklerin ve Türkiye'nin yüzyılı olması yönündeydi. Bu bağlamda gerek başbakanlığı gerekse cumhurbaşkanlığı dönemlerinde aktif ve çok yönlü dış politika anlayışını ekonomi temelli işbirliği anlaşmaları ile sağlamayı hedeflemiştir. Çünkü bu sayede ülkeler arası karşılıklı bağımlılık oluşacak ve uluslararası çatışma ve savaş ihtimali azalacaktı. Özal'ın dış politikasının temel dayanağını ekonominin oluşturduğu görülmektedir. “Önce ekonomi” diyen Özal, dış politika modelini de ekonomi ağırlıklı kurmuştur. Dış politikanın ekonomik boyutunu yakalamayı, ekonomi ve siyaset arasındaki sıkı bağ kurmayı hedeflemiştir. Turgut Özal'ın temel felsefesi uluslararası serbest ticaret sistemine inanmak üzerine olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş döneminde dünyanın iki kutuplu, iki bloklu sistemde bulunmasını sebebiyle bu strateji uygulanamamıştır. Ancak söz konusu engel, Soğuk Savaş bitimiyle ve sosyalist sistemin çöküşüyle ortadan kalkmıştır. Bu dönemde Türkiye'yi serbest Pazar ekonomisine bağlı kılmak, dünyanın gidişatına senkronize etmek, Türk ekonomisini dünyadaki gelişmeleri göğüsleyebilecek donatıya kavuşturmak hedeflenmiştir. Bu çalışmada Turgut Özal'ın ekonomik anlayışının Türk dış politikası üzerinde etkisi ve bölgesel politikalara yansımaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Turgut Özal, ekonomi, dış politika, diplomasi

THE IMPACT OF THE TURGUT OZAL PERIOD ECONOMIC UNDERSTANDING ON TURKISH FOREIGN POLICY

Abstract

The construction of a new international system began, towards the end of the Cold War. Özal, who was the architect of the “January 24 Decisions” and was appointed as the deputy prime minister after the military coup of 12 September 1980, brought the Motherland Party to power alone in the 1983 general elections and became the Prime Minister. Turgut Özal, who became the 8th President of Turkey in 1989, continued this duty until his death in 1993. Özal not only took revolutionary decisions in Turkey's economic policies, but also brought new perspectives to Turkish political life and foreign policy. One of Özal's ultimate foreign policy goals was to make the 21st century the century of the Turks and Turkey. In this context, he aimed to provide an active and versatile foreign policy understanding with economy-based cooperation agreements, both during his prime ministership and presidency periods. Because in this way, interdependence between countries would occur and the possibility of international conflict and war would decrease.

It is seen that the basic basis of Özal's foreign policy is the economy. It can be said that the basic philosophy of Turgut Özal is to believe in the international free trade system. This strategy could not be implemented due to the fact that the world was in a bipolar, bipolar system during the Cold War period. However, this obstacle was removed with the end of the Cold War and the collapse of the socialist system. In this period, it was aimed to make Turkey dependent on the free market economy, to synchronize it with the course of the world, and to equip the Turkish economy to face the developments in the world. In this study, the effect of Turgut Özal's economic understanding on Turkish foreign policy and its reflection on regional policies will be emphasized.

Keywords: Turkey, Turgut Özal, economy, foreign policy, diplomacy

ILO SÖZLEŞMELERİNİN TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNE ETKİSİ

Mehmet BAYKARA

9 Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Anabilim Dalı

ORCID: 0000-0001-7766-6677

ÖZET

İlk defa 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ve diğer uluslararası belgelerde herkesin toplumun bir bireyi olarak sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, devletin de bu temel hakkı sağlayıcı önlemleri yerine getirmekte görevli olduğu belirtilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de dâhil olmak üzere birçok ülkenin Anayasasında Sosyal Güvenlik Hakkı yer almıştır. Sosyal güvenlik hakkının, evrensel insan haklarından biri olarak kabul edilmesinden beri, sosyal güvenliğin kapsamının genişletilmesine yönelik çalışmalar giderek artmıştır. Uluslararası boyutlara varan bu çalışmalar, bireylerin malullük, yaşlılık, ölüm, analık, hastalık, iş kazası ve meslek hastalığı gibi temel sosyal risklere karşı güvence altına alınması üzerine odaklanmaktadır.

Sosyal güvenliğin kapsamının genişletilmesine çalışılırken, çalışma yaşamında küreselleşmenin etkisi de giderek artmaktadır. Günümüzdeki bu değişim Uluslararası Çalışma Örgütü'nün önemini daha da artırmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü, 1919 yılında sosyal adaleti sağlamak suretiyle sosyal barışı gerçekleştirmek ve daha iyi yaşama şartlarını tesis etmek üzere hükümet, işçi ve işveren sendikalarını bir araya getirerek ortak hareket etmelerini temin etmek için kurulmuştur. Milletler Cemiyeti ile birlikte Versay Anlaşması'na dayanarak doğmuş olan ILO, üçlü bir yapıya sahip olup; işçi, işveren ve hükümet temsilcileri eşit statüde çalışmalara katılmaktadır. Sosyal güvenlikle ilgili ILO'nun kabul ettiği üç sözleşme bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; 1952 yılında kabul edilen Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına ilişkin 102 sayılı Sözleşme, 1962 yılında kabul edilen Vatandaşlarla Vatandaş Olmayan Kimselere Sosyal Güvenlik Konusunda Eşit Muamele Yapılmasına İlişkin 118 sayılı Sözleşme ve 1982 yılında kabul edilen Sosyal Güvenlik Haklarının Korunmasına İlişkin 157 sayılı Sözleşmedir.

Sözleşmelerde; gelişmekte olan ve yoksul ülkelerin sözleşmeyi kabul edebilmeleri için esnek bir yöntem izlenmiş, bazı sigorta kollarının daha sonra da kabul edilebileceğine veya sigorta kollarıyla ilgili bazı hükümler için geçici istisnai durumlardan faydalanabileceğine dair muafiyetler getirilmiştir. İçerdiği hükümler üye ülkelere zorunluluk getirmekle birlikte 102 sayılı sözleşmenin adında da yer aldığı gibi hükümler asgari normlar olarak değerlendirilmesi gerekirken, bazı ülke mevzuatlarında azami sağlanan haklar olarak uygulandığı da görülmektedir. Çalışmamızda ILO sözleşmelerinin sosyal güvenlik mevzuatına yansımaları ele alınacak ve Türkiye tarafından kabul edilen ILO sözleşmeleri, sosyal güvenlik sistemine etkisi açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, ILO, Sözleşmeler, Sosyal Risk ve Yardımlar

THE IMPACT OF ILO CONVENTIONS ON THE TURKISH SOCIAL SECURITY SYSTEM

ABSTRACT

It was stated in the Universal Declaration of Human Rights, which was adopted for the first time in 1948, and in other international documents that everyone has the right to social security as a member of the society, and that the state is responsible for fulfilling the measures to ensure this fundamental right. After the Second World War, the Right to Social Security was included in the Constitution of many countries, including Turkey. Since the right to social security was accepted as one of the universal human rights, efforts to expand the scope of social security have gradually increased. These international studies focus on securing individuals against basic social risks such as disability, old age, death, maternity, sickness, work accident and occupational disease.

While trying to expand the scope of social security, the effect of globalization in working life is increasing. This change today has further increased the importance of the International Labor Organization. The International Labor Organization was established in 1919 to bring the government, worker and employer unions together to ensure that they act together in order to achieve social peace by providing social justice and to establish better living conditions. The ILO, which was born on the basis of the Treaty of Versailles with the League of Nations, has a tripartite structure and workers, employers and government representatives participate in work with equal status. There are three conventions on social security adopted by the ILO. These are respectively; Convention No. 102 on Social Security (Minimum Standards), adopted in 1952, Convention No. 118 on the Equal Treatment of Citizens and Non-Citizens with respect to Social Security, adopted in 1962, and Convention No. 157 on the Maintenance of Social Security Rights Convention, adopted in 1982.

In conventions; A flexible method has been followed for developing and poor countries to accept the contract, and exemptions have been introduced that some insurance branches may be accepted later or benefit from temporary exceptions for some provisions related to insurance branches. While the provisions it contains impose obligations on the member states, as in the name of the Convention No. 102, the provisions should be considered as minimum norms, but it is seen that they are applied as the maximum rights provided in the country's legislation. In our study, the reflections of the ILO conventions on the social security legislation will be discussed and the ILO conventions accepted by Turkey will be evaluated in terms of their impact on the social security system.

Keywords: Social Security, ILO, Conventions, Social Risks and Benefits

DOLAYLI AĞ ETKİLERİ VE İKİ TARAFLI PİYASALAR

Mikail KAR

Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Teorisi
ORCID: 0000-0002-4036-7355

Özet

Aynı kullanım kararını veren tüketici gurubu ağ olarak isimlendirilirse, ağ etkileri bu ağa dahil olan kişilerin sayısının artması ile o ağda yer alan diğer kişilerin karar fonksiyonlarında söz konusu ağın değerinin değişmesini ifade eder. Yani ağ etkileri durumunda tüketicilerin fayda fonksiyonlarındaki önemli bir değişken de ağ büyüklüğü olmakta ve ağ büyüdükçe ağdaki mevcut ve ağa girmeyi planlayan potansiyel tüketicilerin faydaları değişmektedir. Ağ etkileri birçok piyasada ortaya çıkarak rekabet stratejilerini ve piyasa çıktısını etkileyip piyasa yapılanmasını şekillendirmektedir. Literatürde ağ etkileri doğrudan, dolaylı ve kişisel ağ etkileri olmak üzere temel olarak üçlü sınıflandırmayla analiz edilmektedir. İki taraflı piyasaları farklı kılarak özel analizlere tabi tutulmasını gerektiren en önemli özelliklerden birisi iki taraflı platformun eş anlı olarak hizmet verdiği farklı talep yapısına sahip guruplar arasındaki dolaylı ağ etkileridir. İki taraflı piyasalardaki söz konusu dolaylı ağ etkileri piyasanın iki tarafından bir tarafındaki tüketicilerin sayısal büyüklüğünün ve/veya işlem hacminin piyasanın diğer tarafındaki tüketicilerin platformun verdiği hizmete attettikleri değer üzerinde etkili olmasıdır. Bu noktada bu çalışmanın amacı, ağ etkilerini analiz etmek, iki taraflı piyasaları şekillendiren dolaylı ağ etkilerini tartışmak ve dolaylı ağ etkilerinin piyasa yapısı üzerindeki önemini değerlendirmektir. Çalışma sonucunda iki taraflı bir piyasadan söz edebilmek için dolaylı ağ etkilerinin belirleyici faktör olduğu ortaya konmuş ve pozitif ve negatif dolaylı ağ etkilerinin piyasa çıktıları nasıl şekillendirdiği açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İki Taraflı Piyasalar, Çok Taraflı Piyasalar, Platformalar, Ağ Etkileri, Doğrudan Ağ Etkileri, Dolaylı Ağ Etkileri, Kişisel Ağ Etkileri

INDIRECT NETWORK EFFECTS AND TWO SIDED MARKETS

Abstract

If the consumer group that makes the same usage decision is called a network, network effects mean that the value of that network changes with the change in the number of consumers included in this network. In other words, network size is an important variable in consumers' utility functions in the case of network effects, and as the network grows, the benefits of current and prospective consumers in the network change. Network effects shape the market structure by influencing competition strategies and market output in the markets in which they emerge. In the literature, network effects are basically analyzed by triple classifications direct, indirect, and personal network effects. One of the most important features that differentiate two sided markets and require special analysis is the indirect network effects between the groups that the platform serves simultaneously. These indirect network effects in two sided markets are that the number and/or transaction volume of consumers on one side of the market have an impact on the value that consumers on the other side of the market attribute to the service provided by the platform. At this point, the aim of this study is to analyze the network effects, to discuss the indirect network effects that shape two sided markets, and to evaluate the importance of indirect network effects on market structure.

As a result of the study, it has been revealed that indirect network effects are a determining factor in order to be able to talk about a two sided markets and it is explained how positive and negative indirect network effects shape market outputs.

Keywords: Two Sided Markets, Multi Sided Markets, Platforms, Network Effects, Direct Network Effects, Indirect Network Effects, Personal Network Effects

İKİ TARAFLI PİYASALARDA PİYASA BAŞARISIZLIĞI

Mikail KAR

Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Teorisi
ORCID: 0000-0002-4036-7355

Özet

Piyasa başarısızlığı temel olarak bir piyasanın çıktılarının sosyal olarak arzu edilen düzeyde olmaması olarak anlaşılabilir ve bu durumda kaynakların tahsisinin optimal seviyede gerçekleşmediği söylenebilir. İki taraflı piyasalar, ortaya koydukları özellikler ve faaliyet gösterdikleri alanlar dikkate alındığında, piyasa başarısızlıklarının ortaya çıkması yüksek ihtimalli piyasalar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle iki taraflı piyasalar da en az geleneksel piyasalar gibi rekabet analizlerine tabi tutulmalı ve mevcut ve potansiyel piyasa başarısızlıkları nedenleri ve etkileriyle incelenmelidir. Ancak bu piyasalardaki platformların davranışlarını değerlendirmede iki taraflı piyasaların ekonomik ilkelerini kullanmak gerekir. Aksi durumda piyasanın başarısız olmadığı bir durum başarısızlık olarak ele alınırken piyasanın başarısız olduğu durum gözden kaçırılabilir. Bu noktada bu çalışmanın amacı iki taraflı piyasalar özelinde piyasa başarısızlıkları nedenlerini inceleyerek bu piyasalardaki rekabetin sürdürülebilirliğini tartışmaktadır. Çalışmada literatürde piyasa başarısızlığının temel nedenleri olarak tartışılan dışsallıklar, asimetrik bilgi, giriş engelleri, doğal tekeller, yoğunlaşma ve piyasa gücü konuları iki taraflı piyasalar özelinde ele alınmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre iki taraflı piyasaları oluşturan temel özelliklerden taraflar arasındaki dolaylı ağ etkileri ve fiyatlandırma yapısının işlem hacmi üzerindeki etkisi neticede piyasanın başarısız olmasına neden olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İki Taraflı Piyasalar, Çok Taraflı Piyasalar, Platformlar, Piyasa Başarısızlıkları, Piyasa Aksaklıkları, Monopolleşme, Dışsallıklar, Asimetrik Bilgi, Giriş Engelleri, Doğal Tekeller, Yoğunlaşma, Piyasa Gücü

MARKET FAILURE IN TWO SIDED MARKETS

Abstract

Market failure can basically be understood as the socially undesirable outputs of a market, in which case it can be said that the allocation of resources is not at an optimal level. Two sided markets are considered as markets with a high probability of occurrence of market failures, taking into account their characteristics and the areas in which they operate. For this reason, two sided markets should be subjected to competitive analysis at least as well as traditional markets, and the causes and effects of current and potential market failures should be examined. However, it is necessary to use the economic principles of two sided markets in evaluating the behavior of platforms in these markets. Otherwise, a situation where the market does not fail is considered a failure, while a situation where the market fails may be overlooked. At this point, the aim of this study is to examine the reasons of market failures in two sided markets and to discuss the sustainability of competition in these markets. In the study, externalities, asymmetric information, entry barriers, natural monopolies, concentration, and market power, which are considered as the main causes of market failures in the literature, are discussed in the context of two sided markets.

According to the results of the study, it is evaluated that the indirect network effects between the parties and the effect of the pricing structure on the transaction volume, which are the main features of two sided markets, may eventually cause the market to fail.

Keywords: Two Sided Markets, Multi Sided Markets, Platforms, Market Failures, Monopolization, Externalities, Asymmetric Information, Entry Barriers, Natural Monopolies, Concentration, Market Power

DAVRANIŞSAL FİNANS YÖNÜNDEN BİREYSEL YATIRIMCILARIN YATIRIM KARARLARININ İNCELENMESİ: ERZURUM ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Mukadder HORASAN

Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü, Muhasebe-Finansman

ORCID: 0000-0002-3886-2058

ÖZET

Geleneksel finansa göre yatırımcılar finansal yatırım kararı verirken genellikle rasyonel davranmaktadır. Oysaki davranışsal finansa göre ise yatırımcılar her zaman rasyonel hareket etmemekte ve karar aşamasında çeşitli sosyolojik ve psikolojik durumlardan etkilenmektedirler. Bu çalışmada Erzurum ilinde yaşayan bireysel yatırımcıların yatırım kararı verirken davranışsal finans kapsamında hangi psikolojik ve sosyolojik etkilerle hareket ettiklerini belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Erzurum ili genelinde rastgele seçilmiş 450 yatırımcıya anket uygulaması yapılmıştır. Sonuçlar SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Finansal yatırımcıların davranışsal eğilimlerini ölçmek amacıyla 5’li Likert ölçeği kullanılmış ve Frekans analizi uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Erzurum ilinde yaşayan bireysel yatırımcıların genellikle gayrimenkul, altın ve ardından bireysel emekliliğe yatırım yapmayı tercih ettikleri gözlenmiştir. Finansal yatırım aracı olarak banka mevduatı ve altın tercihlerinin başında gelmektedir. Literatürdeki çalışmalara paralel olarak Erzurum ilinde yaşayan yatırımcıların da finansal okuryazarlık konusunda eksiklikleri olduğu ve bu konuda gerekli çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, yatırımcı eğilimleri, davranışsal finans modelleri

EXAMINATION OF INVESTMENT DECISIONS OF INDIVIDUAL INVESTORS IN RESPECT OF BEHAVIORAL FINANCE: THE CASE OF ERZURUM

ABSTRACT

According to traditional finance, investors generally act rationally when making financial investment decisions. However, according to behavioral finance, investors do not always act rationally and they are affected by various sociological and psychological situations during the decision process. In this study, it has been tried to determine the psychological and sociological effects of individual investors living in Erzurum when making investment decisions within the scope of behavioral finance. In this study, it has been tried to determine the psychological and sociological effects of individual investors living in Erzurum when making investment decisions within the scope of behavioral finance. The results were evaluated with the SPSS program. In order to measure the behavioral tendencies of financial investors, a 5-point Likert scale was used and frequency analysis was applied. As a result of the study, it has been observed that individual investors living in Erzurum generally prefer to invest in real estate, gold and then private pension. As a financial investment instrument, bank deposits and gold are among the top choices. Parallel to the studies in the literature, it is recommended that investors living in Erzurum also have deficiencies in financial literacy and that necessary studies should be carried out in this regard.

Keywords: Behavioral Finance, Investor propensities, Behavioral finance models

GİRİŞ

Bireyler yatırım kararı verirken hangi faktörlerin etkisi altında kaldıkları konusu araştırmacıların üzerinde sürekli araştırma yaptıkları bir alan olmuştur. İnsanların yaşamları hakkında verdikleri kararlarda psikolojik ve sosyolojik birçok nedenin etkili olduğu artık bilinmektedir. Geleneksel finans yöntemlerinde insanların rasyonel davrandığı noktasından hareketle sayısal veriler temelinde matematiksel yöntemleri kullanırken davranışsal finans insan davranışlarına etki eden psikolojik nedenleri de karar verme sürecine katmaktadır (Tekerek & Değerli, 2020).

Davranışsal finans insanların finansal karar sürecinde psikolojik ve sosyal birtakım faktörlerin etkisinde olduğunu ileri süren bir alandır (Böyükaslan, 2012). Geleneksel finasta olduğu gibi davranışsal finasta da birçok model geliştirilmektedir ve bu modeller yardımıyla geleneksel finasta açıklanamayan rasyonel olmayan hareketleri açıklamaya çalışılmaktadır. Davranışsal finans 2002 yılında Daniel Kahneman tarafından literatüre sokulmuştur (Çetiner et al., 2019). Yatırım yapanların finansal kararlarda geleneksel finans teorilerinin olasılık içeren hesaplamalarının aksine birçok psikolojik faktörlerin etkisinde kaldığını ileri sürmüştür ve insanların yatırım kararı verirken rasyonel davranmadıkları gözlemlenmiştir (Böyükaslan, 2012).

Finansal yatırımcıların geçmiş tecrübeleri, ön sezileri, aldıkları eğitim gibi birçok neden kararlarını etkilemektedir ve yatırımcıların finansal yatırım kararlarını etkileyen etmenler yanında ön yargılarının gerçekleşme şekli ve sistematik hatalarının kaynaklarını inceleme noktasında davranışsal finans devreye girmektedir. Yatırımcıların yatırım sonrasında oluşan birtakım sapmaları açıklamada kullanılan davranışsal finans, geleneksel iktisat, finans ve ekonomi alanını psikolojik ve bilişsel karar verme süreçlerinin bir birleşimidir (Çiftçi, 2017). Yatırımcıların yatırım kararı verirken yaptıkları birtakım hataları inceleme noktasında davranışsal finans devreye girmektedir ve yatırımcıların hata yapma eğilimlerini belirleyerek piyasada meydana gelen rasyonel olmayan davranışları açıklamaktadır (Öztopçu & Aytekin, 2017).

Yatırımcıların kültürel değerleri, demografik özellikleri ve finansal profilleri benzer özellik gösterse de yatırım kararı konusunda sergiledikleri tutumları farklılık göstermektedir (Tuna & Kıymık, 2020).

Geleneksel finans modellerinde yatırımcı kararlarının akılcı bir şekilde aldıkları ve karı maksimum yapmayı amaçladıkları ileri sürülmektedir ve her durumda matematiksel sonuçları doğru yorumladıkları varsayılmaktadır. Fakat yatırımcıların her şartta rasyonel davranmadıkları düşüncesiyle mevcut modellerin fiyat tahminlemesinde yetersiz kaldığı durumda davranışsal finans ortaya çıkmıştır (Tekerek & Değerli, 2020).

GELENEKSEL FİNANS MODELLERİ

Beklenen Fayda Teorisi: 1700'lerin başında Bernoulli'nin ileri sürmüştür ve ardından Von Neumann ve Oscar Morgenstern tarafından bilim dünyasına sokulmuştur. Bu teoriye göre belirsizlik veya riskli durumlarda bireyler verdikleri kararlarda rasyonel davranmakta ve azami fayda beklemektedir (Çiftçi, 2017).

Etkin Piyasalar Hipotezi: 1961 yılında Fama tarafından ileri sürülen hipoteze göre piyasalara düzensiz ve belirsiz zamanlarda gelen bilgiler hisse senedi fiyatına yansımakta ve bunun sonucunda menkul varlık fiyatlarının bu bilgileri yansıtmasıyla oluşan piyasalara denmektedir (Küçükdurmaz, 2019).

Finansal Varlıkları Fiyatlama Modeli: William Sharpe (1965), Jan Mossin (1965) ve Black'in (1972) birbirlerinden bağımsız yaptıkları çalışmalarda ortaya atılmıştır ve modele göre bir menkul varlığın beklenen getirisi ve risk derecesi arasındaki ilişkinin dengede olması amaçlanmaktadır (Böyükaslan, 2012).

Arbitraj Fiyatlama Modeli: 1976 yılında Ross tarafından ileri sürülmüştür. Arbitraj farklı piyasalarda fiyatların farklı oluşmasından yararlanmak şeklinde tanımlanmaktadır (Büyükkarcı, 1997). Yani farklı iki piyasada aynı ve benzer varlıkların fiyat değişimlerinden yararlanmak için aynı zamanda alınıp satılmasıdır (Özçelik, 2018).

Modern Portföy Teorisi: 1950'li yıllarda Henry Markowitz tarafından ileri sürülmüştür ve burada risk seviyesini belirli bir düzeyde tutarak oluşturulan portföyde kar maksimizasyona ulaşmak amaçtır (Çiftçi, 2017).

DAVRANIŞSAL FİNANS MODELLERİ

Temsili Yatırımcı Modeli: 1998 yılında Barberis v.d tarafından ileri sürülen modele göre iki yatırımcı davranışı olan muhafazakarlık ve temsiliyet yetkisi ile açıklanmaktadır. Muhafazakarlık Yatırımcıların yeni bir görüş karşısında inançlarını yavaş değiştikleri anlamına gelmektedir (Otluoğlu, 2009). Temsiliyet etkisinde bir yatırımcı bir olay, kişi ya da durumu değerlendirme noktasında bu durumların başka olay, kişi veya durumlarla temsil edilip edilmediğine bakarak ve burada en dikkat çekenden etkilenecek karar vermesini ifade etmektedir (Sansar, 2016).

Daniel, Hirshleifer ve Subrahmanyam'ın Aşırı Güvenli Yatırımcı Modeli: 1998 yılında Daniel, Hirshleifer ve Subrahmanyam tarafından geliştirilen model aşırı güven ve yanlış kendini affetme davranışları temeline kurulmuştur. Aşırı güvenli yatırımcıların hisse senedi seçimlerinin iyi olacağını varsayımına dayanmaktadır (Çitilci, 2012). İkincisi ise aşırı güvenli yatırımcının kendi bilgisine olması gerekenden fazla güvenmesi ile ortaya çıkan yanlış kendini affetme varsayımdır (Çiftçi, 2017).

Heterojen Yatırımcılar Arasında İnteraktif İlişki Üzerine Kurulu Hong ve Stein Modeli: 1999 yılında Hong ve Stein'in ileri sürdükleri modelde heterojen yatırımcılar arasındaki interaktif ilişkilere dikkat çekilmektedir. Haber avcılığı ve momentum yatırımcılar şeklinde iki tip piyasa oyuncusu vardır ve bunlar tam anlamıyla rasyonel değildir. Sınırlı rasyonellikle halka açık bilginin sadece belli bir kısmını işleyebilmektedirler (Çitilci, 2012).

Beklenti Teorisi: 1979 yılında Kahneman ve Tversky'in beklenen fayda teorisine karşı geliştirdiği modelde farklı kazanç ve kayıp olasılık seviyelerine yatırımcılar farklı ağırlık düzeyi vermektedir. Kaybın neden olduğu acının etkisinin aynı düzeydeki kazanç sonucu elde edilecek mutluluğun etkisinden fazla olacağı varsayımına dikkat çekilmektedir (Yürekli, 2019).

BİREYLERİN EĞİLİMLERİ

Davranışsal finansa göre bireyler yatırım karar aşamasında aşırı güven, sürü psikolojisi, aşırı iyimserlik, pişmanlıktan kaçınma, kayıptan kaçınma ve aşına olma eğilimlerinin etkisinde kalmaktadır.

Aşırı güven: kişilerin kendi bilgi ve tahmin güçlerine aşırı güvenerek beklentilerinin gerçekleşme olasılığına aşırı değer yüklemeleri eğilimidir (Otluoğlu, 2009).

Sürü Psikolojisi: kişilerin aynı yönde karar verip, aynı varlığa yönelik işlem yapması eğilimidir (Özdemir, 2017).

Aşırı İyimserlik: gerçekleşme olasılığı yüksek olayları bireyin kendi lehine yüksek tutma eğilimidir (Çiftçi, 2017).

Pişmanlıktan Kaçınma: yatırımcıların ileride yükseleceği düşüncesiyle ellerinde değer kaybeden varlıkları satmaması ve kazanç sağlayan varlıkları ise daha yüksek kazanç elde etmeyi düşünerek satması eğilimidir (Tuna & Kıymık, 2020).

Kayıptan Kaçınma Eğilimi: risk karşısında bireylerin tutumlarını ifade etmektedir ve gurura yönelik eğilimler ile pişmanlıktan kaçınmak istemenin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum yatırımcıların kazanan hisseleri satmaları ve kaybedenleri elde tutmalarına neden olacaktır (Yürekli, 2019).

Aşına Olma Eğilimi: insanlar aşına oldukları durumları olmadıklarına tercih etme eğilimindedirler (Tuna & Kıymık, 2020).

LİTERATÜR

Usul ve arkadaşları bireysel yatırımcıların tasarruflarını hisse senedinde değerlendirirken gösterdikleri davranış şekillerini incelemek amacıyla 27 ilde 919 kişiye anket uygulamışlardır. Çalışma sonucunda bireysel yatırımcıların hisse senedi yatırımlarına kişisel özellikleri ve çevresel faktörlerin etki ettiğini görmüşlerdir. Ayrıca hisse senedine ne kadar yatırım yapılacağı, yatırımın süresi ve risk seviyeleri de meslek, yaş, eğitim ve gelir durumlarından etkilediği görülmüştür (Usul et al., 2002).

Taner ve Akkaya yatırımcı psikolojisi ve davranışsal finans yaklaşımını ele aldıkları çalışmalarında hisse senedi değerlemede temel ve teknik analizleri tamamlayıcı olarak davranışsal finansın kullanılmasının yatırımcılar açısından faydalı olacağını ileri sürmüşlerdir (Taner & Akkaya, 2005).

Ede çalışmasında 775 bireysel yatırımcıya anket uygulamıştır ve bireysel yatırımcıların yatırım kararı verirken psikolojik önyargıların etkisinde kaldığı ve rasyonel olmayan davranışlar sergilediği görülmüştür. Bu davranış sonucu da piyasa etkinliğinin azaldığı ileri sürülmüştür (Ede, 2007).

Anbar ve Eker yatırımcıların finansal risk algısı, demografik ve ekonomik etkenler arasındaki ilişki boyutunu ele aldıkları çalışmalarında erkek yatırımcıların kadınlara göre, gençlerin yaşlılara göre, bekarların evlilere göre, geliri yüksek olanların düşük gelirli olanlara göre ve eğitim seviyesi artanların diğerlerine göre daha fazla risk toleransına sahip oldukları sonucuna varmışlardır (Anbar & Eker, 2009).

Saraç ve Kahyaoğlu 2007 ve 2009 yılları arasında İMKB’de işlem yapan 31 bireysel yatırımcı üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışmada bazı sosyo-ekonomik ve demografik gruplar arasında risk alma eğilimi açısından anlamlı farklılıklar görülmüştür (Saraç & Kahyaoğlu, 2011).

Küçük çalışmasında Osmaniye’de 150 kişiye yüz yüze anket çalışması yapmıştır ve davranışsal finans ve yatırımları etkileyen psikolojik faktörlerin finans piyasalarında önemli rol oynadıklarını belirtmiştir (Küçük, 2014).

Hayta çalışmasında yatırım yaparken yatırımın taşıdığı risk ve beklenen getirinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bireylerin yatırım kararı alırken bilişsel yetenekler nedeniyle rasyonel davranmadıklarını belirtmiş ve piyasada rasyonel hareketlerin finansal eğitimle oluşabileceğini ileri sürmüştür (Hayta, 2014).

Aslan Şanlıurfa’nın Viranşehir ilçesinde 183 bireysel yatırımcıya uyguladığı anketler ile yapılan analizler sonucunda yatırımcıların davranışsal finans eğilimlerini sergiledikleri görülmüş ve genellikle geleneksel yatırım araçlarının seçildiği sonucuna varılmıştır (Aslan, 2016).

Aydın ve Ağan bireysel yatırımcıların risk durumunda yatırım kararlarına etki eden faktörleri belirlemek amacıyla 600 bireysel yatırımcıyla yaptıkları çalışma sonucunda psikolojik önyargıların yatırım kararlarını etkilediğini görmüşlerdir (Aydın & Ağan, 2016).

Ergör 108 kişiye uyguladığı anketler ile yaptığı analizler sonucunda Türkiye’de yaşayan yatırımcıların riskten ve kayıptan kaçınma eğiliminde olduğunu belirlemiştir. Genellikle yatırımcıların riski az olan banka mevduatlarına yatırım seçeneğini tercih ettikleri görülmüştür (Ergör, 2017).

Gül ve arkadaşları Gaziantep’te kuyumculuk sektöründe çalışan 63 yatırımcı ile yaptıkları çalışmada yatırım kararlarında sosyal, psikolojik vb. çeşitli faktörlerin etki derecesini ve yatırım esnasında hangi içsel ve dışsal faktörlerin etkisinde kaldıklarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda yatırımcı davranışlarının medeni durum, yaş ve sermaye tutarına göre farklılık göstermediği bunun aksine firma yaşı ve mesleki tecrübeye göre farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir (Gül et al., 2017).

Öztopçu ve Aytekin Balıkesir ilinde bireysel yatırımcılar üzerine yaptıkları çalışmada bireylerin yatırım kararı verirken beklentilerinin devamlı gelir isteği olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Öztopçu & Aytekin, 2017).

Kabapelit sermaye piyasalarında işlem yapan bireylerin yatırım sırasında gösterdikleri davranışsal eğilimleri belirlemek ve farklı gruplar arasında fark olup olmadığını incelemek üzere yaptığı çalışmada 114 kişiden oluşan bir örneklem üzerinde analizler yapmıştır. Çalışma sonucuna göre yatırımcıların risk düzeyinin duygusal ve davranışsal eğilimler tarafından belirlendiği görülmüştür. Yine bu çalışmada yatırımcı risk düzeyinin rasyonel sürü davranışı, hataları yanlış değerlendirme ve aşırı güven eğilimlerin de saptandığı görülmüştür (Kabapelit, 2018).

Gambetti ve Giusberti çalışmalarında 362 katılımcı üzerinde yatırım algılarını ve kararlarını dikkate alan bir anket yapmışlardır. Sonuçlara göre endişeli insanlar para biriktirme ve yatırımlardan kaçınma eğilimindeyken, dışa dönük, bağımsızlık ve öz kontrole sahip bireylerin yatırım yapma olasılıklarının daha yüksek olduğunu elde etmişlerdir (Gambetti & Giusberti, 2019).

Yürekli çalışmasında 409 hizmet ve üretim alanında çalışan bireysel yatırımcıların davranışlarını ve kararlarını incelemiştir ve katılımcıların psikolojik, duygusal ve bilişsel faktörlerin etkisinde karar aldıklarını gözlemlemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre yatırımcıların davranışları ve davranışsal finans alanındaki çalışmaların artırılması ve farklı alanlara da uygulanması önerilmiştir. Yine bu çalışmada yatırımcıların rasyonel olmayan davranışlarının neden ve sonuçlarının ortaya konulması ve bireylerin yatırım kararlarında psikolojilerini göz önünde bulundurarak karar vermeleri önerilmektedir (Yürekli, 2019).

Genç Sakarya ilinde rastgele seçilmiş 250 çalışana uyguladığı anket verileri üzerinden analiz yapmıştır. Çalışma sonucuna göre kişiler yatırım kararlarında psikolojik faktörlerce etkilendiği görülmüştür (Genç, 2019).

Yurttadur ve Özçelik İstanbul’da yaşayan rastgele seçilmiş 1002 kişiye yaptıkları anket sonuçlarını analiz etmişler ve çalışma sonucunda ankete katılan yatırımcıların rasyonel davranmadıklarını ve psikolojik ön yargılardan etkilendiğini ortaya çıkarmışlardır (Yurttadur & Özçelik, 2019).

Tuna ve Kıymık Isparta ve Burdur illerini kapsayan çalışmalarında finansal yatırım kararlarında bireysel yatırımcıların literatürde belirtilen psikolojik ve sosyal yanılgılara sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır (Tuna & Kıymık, 2020).

Akal ve Kılıç yatırımcıların bireysel yatırım kararlarında nelerden etkilendiklerini belirlemeye çalıştıkları çalışmada 2019 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mali Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde çalışan memur, sözleşmeli memur ve işçilerden oluşan kamu çalışanlarına anket uygulamışlardır. Yatırım yapma noktasında genellikle gelenekçi ve güvenilir varlıklara yatırım tercih edildiği görülmüştür (Akal & Kılıç, 2020).

Akgül ve Yiğiter Erzincan ilinde bireysel emeklilik sistemine katılmış 464 kişi üzerinde yatırımları çalışmada birikim ve BES ölçeğinin boyutları ile davranışsal finans eğilimleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit etmişlerdir (Akgül & Yiğiter, 2021).

ÇALIŞMANIN VERİ SETİ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket Âdem Büyükaslan'ın Temmuz 2012 tarihli “Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Afyonkarahisar Örneği” isimli yüksek lisans tezinden alınmıştır (Büyükaslan, 2012). Erzurum ilinde yaşayan 405 bireysel yatırımcının Haziran 2021 ve Ocak 2022 dönemi arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle ankete katılımları sağlanmıştır.

ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

Anket çalışmasının; birinci bölümünde sosyo-demografik özellikleri kapsayan, ikinci bölümünde yatırımcıların finansal profilini belirlemek amaçlı ve üçüncü bölümünde yatırımcıların davranışsal finans yönünden eğilimleri ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada SPSS 20 istatistik programı kullanılarak gerekli analizler yapılmıştır.

BULGU VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Bölüm: Sosyo-demografik özellikleri belirleme amaçlı sorulan sorular frekans analizine tabi tutulmuştur.

Cinsiyet

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Erkek	236	58,3	58,3	58,3
Kadın	169	41,7	41,7	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Ankete katılanların 236'sı (%58,3) erkek 169'u (%41,7) kadın katılımcılardan oluşmaktadır.

Medeni Durum

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Evli	322	79,5	79,5	79,5
Bekar	83	20,5	20,5	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Katılımcıların 322'si (%79,5) evli 83'ü (20,5) bekadır.

Yaş

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 18-25	22	5,4	5,4	5,4
26-35	99	24,4	24,4	29,9
36-45	177	43,7	43,7	73,6
46 ve üzeri	107	26,4	26,4	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Katılımcıların 177'si (%43,7) 36-45 yaş aralığında, 107'si (%26,4) 46 ve üzeri yaş aralığında 99'u (%24,4) 26-35 yaş aralığında ve 22'si (%5,4) 18-25 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

Eğitim Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İlk-Ort	4	1,0	1,0	1,0
Lise	47	11,6	11,6	12,6
Önlisans-Lisans	277	68,4	68,4	81,0
Lisansüstü	77	19,0	19,0	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Çalışmaya katılanların çoğunluğunun 277 kişi (%68,4) ile önlisans-lisans mezunu olduğu ve bunu 77 kişi (%19,0) ile lisansüstü mezunların oluşturduğu görülmektedir.

Meslek

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Kamu	83	20,5	20,5	20,5
Özel	123	30,4	30,4	50,9
Serbest	195	48,1	48,1	99,0
Çiftçi	4	1,0	1,0	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Çalışmaya katılanların 195'i (%48,1) serbest meslek, 123'ü (%30,4) özel sektör ve 83'ü (%20,5) kamu çalışanı ve 4'ü (%1,0) çiftçi olduğu görülmektedir.

2. Bölüm: Finansal Profil Değerlendirme Soruları

Finans Eğitimi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Evet	62	15,3	15,3	15,3
Hayır	343	84,7	84,7	100,0
Total	405	100,0	100,0	

343 (84,7) katılımcının finans eğitimi almadığı 62 (15,3) katılımcının finans eğitimi aldığı görülmektedir.

Gelir

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
4000 ve altı	51	12,6	12,6	12,6
4001-6000	201	49,6	49,6	62,2
Valid 6000 ve üzeri	153	37,8	37,8	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Katılımcıların 201'i (49,6) 4001-6000 TL aralığında gelire sahip, 153'ü (37,8) 6000 TL üzeri ve 51'i (12,6) ise 4000 TL altı gelire sahiptir.

Gelir Tasarruf

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Evet	220	54,3	54,3	54,3
Valid Hayır	185	45,7	45,7	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Katılımcıların 220'si (54,3) gelirinden tasarruf yapmakta 185'i (45,7) ise yapmamaktadır.

Döviz Altın Hisse Senedi Yatırımları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Evet	218	53,8	53,8	53,8
Valid Hayır	187	46,2	46,2	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Döviz, altın, hisse senedi, tahvil vb.'ne yatırım yapıp yapmadıkları sorusuna verilen cevaba göre 218 kişi (53,8) en az bir varlığa yatırım yaparken 187 kişi (46,2) yatırım yapmamaktadır.

Bütçeden Finansal Pay

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1-250	40	9,9	9,9	9,9
251-500	168	41,5	41,5	51,4
501-1000	129	31,9	31,9	83,2
Valid 1001-2000	54	13,3	13,3	96,5
2001 ve üzeri	14	3,5	3,5	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Bütçeden yatırıma ayrılan pay noktasında 168 kişi (41,5) 251-500 TL, 129 kişi (31,9) 501-1000 TL 54 kişi (13,3) 1001-2000 TL aralığında yatırıma pay ayırmaktadır.

Yatırım Türü

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Gayrimenkul Yatırımı	129	31,9	31,9	31,9
Finansal yatırım-Döviz-Hisse-altın	135	33,3	33,3	65,2
Valid Bireysel Emeklilik	105	25,9	25,9	91,1
Vadeli İşlem Sözleşmesi	2	,5	,5	91,6
Diğer	34	8,4	8,4	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Yatırım türünün sorulduğu soruya verilen cevaplara göre 135 kişi (33,3) döviz-hisse-altın yatırımını tercih ederken 129 kişi (31,9) gayrimenkule 105 kişi de (25,9) bireysel emeklilik fonlarına yatırım yapmaktadır.

Hangi Finansal Araç

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Banka Mevduatı	177	43,7	43,7	43,7
Döviz Banka Mevd.	13	3,2	3,2	46,9
Hisse Senedi	12	3,0	3,0	49,9
Bono	1	,2	,2	50,1
Valid Altın	159	39,3	39,3	89,4
Faizsiz Katılım Fon	3	,7	,7	90,1
Yastık Altı	19	4,7	4,7	94,8
Diğer	21	5,2	5,2	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Hangi finansal araca yatırım yaptıkları sorulduğunda 177 kişinin (43,7) banka mevduatına, 159 kişinin (39,3) altına yatırım yaptığı ve diğer finansal araçlara yatırımın Erzurum ilinde daha az tercih edildiği görülmüştür.

Portföyde Kaç Çeşit Yatırım Aracı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	243	60,0	60,0	60,0
2	120	29,6	29,6	89,6
Valid 3	32	7,9	7,9	97,5
4	5	1,2	1,2	98,8
5 ve üzeri	5	1,2	1,2	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Portföylerinde kaç çeşit yatırım aracı olduğunu belirlemek amaçlı sorulan soruya verilen cevaplara göre genellikle 243 kişi ile (60,0) tek yatırım aracı seçildiği, onu sırasıyla 120 kişi ile (29,6) 2 ve 32 kişiyle (7,9) 3 farklı yatırım aracına yatırım yapıldığı görülmüştür.

Finansal Piyasa Takip Sıklığı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
İzlemiyorum	52	12,8	12,8	12,8
Valid Her Gün	217	53,6	53,6	66,4
Haftalık	103	25,4	25,4	91,9
Aylık	23	5,7	5,7	97,5
Yıllık	10	2,5	2,5	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Finansal piyasaları takip etme sıklıklarını içeren soruya verilen cevaba göre 217 kişi (53,6) her gün, 103 kişi (25,4) haftalık ve 52 kişinin ise (12,8) izlemediği görülmektedir.

Kaç Yıldır Finansal Yatırım Araçlarına Yatırım Yapıldığı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
0-1	73	18,0	18,0	18,0
Valid 2-5	156	38,5	38,5	56,5
6-10	114	28,1	28,1	84,7
11-20	43	10,6	10,6	95,3
21 ve üzeri	19	4,7	4,7	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Kaç yıldır yatırım yaptıkları sorulduğunda verilen cevaplara göre 156 kişi (38,5) 2-5 yıl, 114 kişi (28,1) 6-10 yıl ve 73 kişi (18,0) 0-1 yıl aralığında yatırım yaptıklarını belirtmişlerdir.

Kar/Zarar Durum İzleme

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
İzlemiyorum	38	9,4	9,4	9,4
Her Gün	205	50,6	50,6	60,0
Haftalık	143	35,3	35,3	95,3
Aylık	15	3,7	3,7	99,0
Yıllık	4	1,0	1,0	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Kâr zarar durumunu ne sıklıkla takip ettikleri sorulduğunda 205 kişi (50,6) her gün 143 kişi (35,3) haftalık ve 38 kişinin ise (9,4) izlemediği görülmüştür.

Ortalama Elde Tutma Süresi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1 Hafta	4	1,0	1,0	1,0
1 Ay	67	16,5	16,5	17,5
1 Yıl	153	37,8	37,8	55,3
2-5 Yıl	110	27,2	27,2	82,5
6ve üzeri	71	17,5	17,5	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Ortalama bir finansal varlığı elde tutma sürelerine bakınca 153 kişi (37,8) 1 yıl, 110 kişi (27,2) 2-5 yıl, 71 kişi (17,5) 6 ve üzeri ve 67 kişinin ise (16,5) 1 ay elinde tuttuğu görülmüştür.

Bilgi Kaynakları

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kendi Değerlendirmelerim	46	11,4	11,4	11,4
Gazete-TV	62	15,3	15,3	26,7
İnternet	202	49,9	49,9	76,5
Sosyal Çevre	77	19,0	19,0	95,6
Aracı Kurumlar	12	3,0	3,0	98,5
Diğer	6	1,5	1,5	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Finansal bilgileri nereden aldıkları sorulduğunda 202 kişinin (49,9) internetten, 77 kişinin (19,0) sosyal çevreden, 62 kişinin (15,3) gazete-tv'den ve 46 kişinin de (11,4) kendi değerlendirmelerinden yola çıktıkları görülmüştür.

Temel Beklenti

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Yüksek Getiri Beklentisi	152	37,5	37,5	37,5
Sermayeyi Koruma Arzusu	90	22,2	22,2	59,8
Valid Devamlı Gelir İsteği	134	33,1	33,1	92,8
Portföy Riskini Azaltma	22	5,4	5,4	98,3
Diğer	7	1,7	1,7	100,0
Total	405	100,0	100,0	

Finansal varlıktan beklentiniz nedir dediğimizde genellikle 152 kişi ile (37,5) yüksek gelir beklentisi olduğu ardından 134 kişi ile (33,1) devamlı gelir elde etme isteği olduğu, 90 kişi ile (22,2) sermayeyi koruma arzusu içerisinde oldukları ve 22 kişi ile de (5,4) portföy riskini azaltmayı amaçladıkları görülmüştür.

3. Kısım Sorular: Davranışsal Eğilim Değerlendirme Soruları

Katılımcıların davranışsal eğilimlerini ölçmek amacıyla sorular sorulmuş ve ağırlık derecelerini belirlemek amacıyla 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2) ve Kesinlikle Katılmıyorum (1) olarak değerlendirilmiştir.

SSD JOURNAL
3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES
February 05-06, 2022 / Sanlıurfa, TURKEY
THE PROCEEDINGS BOOK
WEB: [https:// www.ssdjournal.org](https://www.ssdjournal.org)
E-MAIL: journalsd@gmail.com

Psikolojik Eğilimleri Yansıtan İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama (Mean)	Standart Sapma (Std. Deviation)
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
F1: Finansal yatırım aşamasında sahip olduğum bilgilerin diğer yatırımcıların bilgilerine göre daha değerli olduğunu düşünürüm.	35	8,6	139	34,3	163	40,2	54	13,3	14	3,5	2,69	0,930
F2: Finansal yatırımlarım konusunda doğru ve sağlıklı kararlar aldığuma dair kendime güvenim tamdır.	26	6,4	194	47,9	154	38,0	23	5,7	8	2,0	2,49	0,780
F3: Finansal yatırımlarımın getirileri daima piyasadaki ortalama getirilerin üzerindedir.	4	1,0	122	30,1	247	61,0	27	6,7	5	1,2	2,77	0,640
F4: Piyasada az sayıda yatırımcının erişebileceği bilgiler finansal yatırımlarımda bana mutlak avantaj sağlar.	21	5,2	161	39,8	196	48,4	22	5,4	5	1,2	3,56	0,730
F5: Gelecek dönemde yerel ve uluslararası piyasalarda meydana gelecek ekonomik gelişmelerin pozitif yönlü olacağını düşünüyorum.	1	0,2	55	13,6	182	44,9	143	35,3	24	5,9	3,33	0,790
F6: Finansal yatırımlarımın gelecek dönemde kazandıracağına olan beklentim güçlüdür.	11	2,7	82	20,2	196	48,4	100	24,7	16	4,0	3,07	0,840
F7: Gelecek döneme dair kaybettirebilecek finansal yatırım araçlarının kendi portföyümde değil başkalarının portföyünde olacağını düşünüyorum.	4	1,0	31	7,7	269	66,4	88	21,7	13	3,2	3,18	0,650
F8: Finansal yatırım araçlarımın kaybetmesi kötü şans veya diğer dışsal faktörlerle ilgilidir.	7	1,7	69	17,0	144	35,6	148	36,5	37	9,1	3,34	0,920
F9: Bir finansal yatırım aracının bir dönemdeki performansı sonrasında genelde önceden olacağını bildiğim yönünde bir kanıya sahip olurum.	4	1,0	76	18,8	225	55,6	97	24,0	3	0,7	3,05	0,700
F10: Bir finansal yatırım aracına ait olumlu performansları veya olumlu bilgileri hafızamda tutar ve sonraki yatırımlarımda karar verme aşamasında kullanırım.	20	4,9	219	54,1	126	31,1	40	9,9	—	—	2,46	0,740
F11: Bir finansal yatırım aracı önceki dönemlerde kazandırmış olmasına rağmen şu an zarar ettirse dahi ileriki dönemde mutlaka kazandırır.	36	8,9	120	29,6	182	44,9	59	14,6	8	2,0	2,71	0,890
F12: Bir finansal yatırım aracı kar ya da zarar ettiği dönemlerdeki performansını bir süre sonra tekrarlar.	24	5,9	166	41,0	168	41,5	42	10,4	5	1,2	2,60	0,800
F13: Bir finansal yatırım aracına ait aklımda kalan dikkat çekici bir performans, aynı tür finansal yatırım aracına tekrar yatırım yapmak istediğimde kararım üzerinde etkili olur.	72	17,8	210	51,9	93	23,0	29	7,2	1	0,2	2,23	0,820
F14: Bir finansal yatırım aracına ilişkin kafamda bir satın alma – satma noktası belirler ve satın almak / satmak için fiyatının o noktaya gelmesini beklerim.	49	12,1	206	50,9	127	31,4	23	5,7	—	—	2,31	0,750
F15: Çevremde kendi finansal yatırım tercihlerime benzer tercihlerin bulunması benim için önemlidir.	64	15,8	224	55,3	77	19,0	30	7,4	10	2,5	2,25	0,900
F16: Benzer A ve B portföylerine yönelik seçim yapma durumunda olsam, %80 oranında faydalı olduğunu düşündüğüm A portföyünü %20 oranında faydalı olmadığını düşündüğüm B portföyüne tercih ederim.	81	20,0	218	53,8	91	22,5	13	3,2	2	0,5	2,10	0,770
F17: Bir finansal yatırım aracına ilişkin zararım söz konusu olduğunda zararımı karşılayana kadar o finansal yatırım aracım elimden çıkarmam.	67	16,5	201	49,6	100	24,7	35	8,6	2	0,5	2,30	0,860
F18: Bir finansal yatırım aracı alış maliyetini karşıladığında daha fazla portföyümde tutmayıp satırım.	28	6,9	144	35,6	158	39,0	72	17,8	3	0,7	2,70	0,870
F19: A ve B olmak üzere iki finansal araçtan oluşan bir portföyüm varsa, acil nakit ihtiyacım halinde maliyetleri aynı olan bu 2 yatırım aracından %15 kazandıran A ürünü yerine %15 kaybettiren B ürünü satırım.	16	4,0	134	33,1	172	42,5	66	16,3	17	4,2	2,83	0,900
F20: Getirisi düşük/riski az olan yatırım araçlarını riski yüksek/getirisi yüksek yatırım araçlarına göre daha çok tercih ederim.	30	7,4	94	23,2	151	37,3	101	24,9	29	7,2	3,01	1,030
F21: Mevduata düşük faiz veren tanınmış/büyük ölçekli bankalar yerine yüksek faiz veren ama tanınmamış/küçük ölçekli bankaları tercih ederim.	38	9,4	115	28,4	135	33,3	91	22,5	26	6,4	2,88	1,060
F22: Finansal yatırım kararlarım üzerinde dini inançlarım etkilidir.	26	6,4	52	12,8	152	37,5	131	32,3	44	10,9	3,28	1,030
F23: Finansal yatırım kararlarım üzerinde siyasi görüşlerim etkilidir.	39	9,6	170	42,0	129	31,9	49	12,1	18	4,4	2,59	0,980
F24: Yakın iletişim kurduğum insanların yatırım kararları benim yatırım kararlarım üzerinde etkilidir.	23	5,7	106	26,2	165	40,7	87	21,5	24	5,9	2,96	0,970
F25: %80 olasılıkla 4.000 TL kazanmak yerine %100 olasılıkla 3.000 TL kazanmayı tercih ederim.	18	4,4	65	16,0	195	48,1	107	26,4	20	4,9	3,11	0,890
F26: %100 olasılıkla 3.000 TL kaybetmek yerine %80 olasılıkla 4.000TL kaybetmeyi tercih ederim.	5	1,2	90	22,2	192	47,4	100	24,7	18	4,4	3,09	0,830
F27: Büyük ve tanınmış şirketlerin hisse senetleri iyidir ve getirisi hep yüksektir.	7	1,7	97	24,0	218	53,8	64	15,8	19	4,7	2,97	0,800
F28: Bir yatırım aracına ilişkin edindiğim yeni bilgiler yatırım kararımı etkilemez.	44	10,9	134	33,1	149	36,8	68	16,8	10	2,5	2,67	0,960
F29: Bir finansal yatırım aracı birkaç dönem ard arda kazandırıyorsa yakın zamanda kaybettirir, birkaç dönem ard arda kaybettiriyorsa yakın zamanda kazandırır.	10	2,5	67	16,5	234	57,8	81	20,0	13	3,2	3,04	0,760
F30: İki finansal yatırım aracı arasında kararsız kaldığımda hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğum finansal yatırım aracım seçerim.	24	5,9	124	30,6	135	33,3	95	23,5	27	6,7	2,94	1,020
F31: Finansal yatırım kararı verirken yatırım sonrasında yaşayabileceğim olası hayal kırıklıklarımı hesaba katarım.	13	3,2	73	18,0	136	33,6	144	35,6	39	9,6	3,30	0,970
F32: Piyasadaki diğer yatırımcıların tercihleri benim için önemlidir ve çoğunluğun kararlarını izlerim.	14	3,5	99	24,4	137	33,8	109	26,9	46	11,4	3,19	1,040
F33: Diğer yatırımcıların davranışlarına anlam veremediğim zamanlarda alış-satış hareketlerim artar.	43	10,6	157	38,8	136	33,6	59	14,6	10	2,5	2,59	0,940
F34: İkamet ettiğim yerde bulunan şirketlerin hisse senetlerine yatırım yaparım.	18	4,4	146	36,0	176	43,5	49	12,1	16	4,0	2,75	0,870
F35: Menkul kıymetlerin belirli gün, hafta, aylarda veya resmi tatil, hafta sonu gibi belirli zamanlarda daha fazla getiri sağladığını düşünürüm.	20	4,9	105	25,9	152	37,5	100	24,7	28	6,9	3,03	0,99

Finansal yatırım aşamasında sahip olduğum bilgilerin diğer yatırımcıların bilgilerine göre daha değerli olduğunu düşünürüm ifadesi 2.69 ortalama ve Finansal yatırımlarımın getirileri daima piyasadaki ortalama getirilerin üzerindedir ifadesi ise 2.77 ortalama ile Likert ölçeğinde katılıyorum ifadesine denk gelmektedir ve aşırı güven içermektedir.

Piyasada az sayıda yatırımcının erişebileceği bilgiler finansal yatırımlarımda bana mutlak avantaj sağlar ifadesi 3.56 ortalama ile, gelecek dönemde yerel ve uluslararası piyasalarda meydana gelecek ekonomik gelişmelerin pozitif yönlü olacağını düşünüyorum ifadesi 3.33 ortalama ile finansal yatırımlarımın gelecek dönemde kazandıracağına olan beklentim güçlüdür oranı ile 3.07 ve gelecek döneme dair kaybettirebilecek finansal yatırım araçlarının kendi portföyümde değil başkalarının portföyünde olacağını düşünüyorum ifadesi 3.18 oranı ile Likert ölçeğinde katılıyorum denkle gelmektedir ve aşırı iyimserlik içermektedir. Yine bir finansal yatırım aracı önceki dönemlerde kazandırmış olmasına rağmen şu an zarar ettirse dahi ileriki dönemde mutlaka kazandırır ifadesi aşırı iyimserlik içermektedir ve ortalaması 2.71'dir.

Finansal yatırım araçlarımın kaybettirmesi kötü şans veya diğer dışsal faktörlerle ilgilidir ifadesi 3.34 oranı ile bir finansal yatırım aracının bir dönemdeki performansı sonrasında genelde önceden olacağını bildiğim yönünde bir kaniya sahip olurum 3.05 ortalama Likert ölçeğinde katılıyorum denkle gelmektedir ve katılımcıların kendi durumlarını değerlendirme konusunda yanlış ilişkilendirme eğilimi göstermektedirler. Yani kayıp durumunu talih, şans ve diğer dışsal faktörlere bağladıkları varsayılmaktadır.

Bir finansal yatırım aracı alış maliyetini karşıladığında daha fazla portföyümde tutmayıp satarım ve A ve B olmak üzere iki finansal araçtan oluşan bir portföyüm varsa, acil nakit ihtiyacım halinde maliyetleri aynı olan bu 2 yatırım aracından %15 kazandıran A ürünü yerine %15 kaybettiren B ürününü satarım ifadeleri 2.70 ortalamaya sahiptir ve Likert ölçeğinde katılıyorum denkle gelen ifade pişmanlıktan kaçınma içermektedir. Finansal yatırım kararı verirken yatırım sonrasında yaşayabileceğim olası hayal kırıklıklarını hesaba katarım 2.94 oranı ile katılımcılar yüksek oranda pişmanlıktan kaçınma eğilimindedirler.

Getirisi düşük/riski az olan yatırım araçlarını riski yüksek/getirisi yüksek yatırım araçlarına göre daha çok tercih ederim 3,01 oranında kayıptan kaçınma eğiliminde olduklarını göstermektedir. %80 olasılıkla 4.000 TL kazanmak yerine %100 olasılıkla 3.000 TL kazanmayı tercih ederim 3.11 ortalama ile çoğunlukla kayıptan kaçınma eğiliminde olduğunu göstermektedir. %100 olasılıkla 3.000 TL kaybetmek yerine %80 olasılıkla 4.000TL kaybetmeyi tercih ederim ifadesi de 3.09 oranı ile yüksek oranda kayıptan kaçınma içermektedir.

Mevduata düşük faiz veren tanınmış/büyük ölçekli bankalar yerine yüksek faiz veren ama tanınmamış/küçük ölçekli bankaları tercih ederim ifadesi 2.88 oranı ile Likert ölçeğinde katılıyorum denkle gelmekte ve temsil etme eğilimi içermektedir. Finansal yatırım kararlarım üzerinde dini inançlarım etkilidir ifadesi 3.28 oranı ile katılımcıların inançları etkisinde kaldıklarını görülmüştür. Tutuculuk eğilimi göstermektedirler. Finansal yatırım kararlarım üzerinde siyasi görüşlerim etkilidir 2.59 ortalama ile azda olsa siyasi görüşlerin etkisinde kalmaktadırlar.

Büyük ve tanınmış şirketlerin hisse senetleri iyidir ve getirisi hep yüksektir ifadesi 2.97 ortalamaya sahiptir ve temsil etme eğilimi içermektedir.

İki finansal yatırım aracı arasında kararsız kaldığımda hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğum finansal yatırım aracını seçerim ifadesi 2.94 oranı ile katılımcılar bilineni tercih etmektedir diyebiliriz.

Piyasadaki diğer yatırımcıların tercihleri benim için önemlidir ve çoğunluğun kararlarını izlerim 3.19 ortalama ile katılımcıların birbirlerini takip etme eğiliminde olduklarını yani sürü psikolojisinin varlığını göstermektedir.

SONUÇ

Erzurum ilinde Haziran 2021 ve Ocak 2022 dönemi arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle 405 katılımcıyla yapılan anket çalışmasına 236 erkek ve 169 kadın yatırımcı katılmış ve bunların 277'si ön lisans-lisans mezunu ve 77'si lisansüstü eğitimi almıştır. 220 kişi gelirden tasarruf yapmakta ve 135 kişi Döviz-hisse -altın yatırımını tercih ederken 129 kişi gayrimenkule 105 kişi de bireysel emeklilik fonlarına yatırım yapmaktadır. Hangi finansal araca yatırım yaptıkları sorulduğunda 177 kişinin banka mevduatına, 159 kişinin altına yatırım yaptığı ve diğer finansal araçlara yatırımın Erzurum ilinde daha az tercih edildiği görülmüştür. 343 katılımcının finans eğitimi almadığı 62 katılımcının finans eğitimi aldığı görülmektedir. Finansal bilgileri nereden aldıkları sorulduğunda 202 kişinin internetten, 77 kişinin sosyal çevreden, 62 kişinin gazete-tv'den ve 46 kişinin de kendi değerlendirmelerinden yola çıktıkları görülmüştür. Finansal varlıktan beklentileri nedir dediğimizde genellikle 152 kişi ile yüksek gelir beklentisi olduğu ardından 134 kişi ile devamlı gelir elde etme isteği olduğu, 90 kişi ile sermayeyi koruma arzusu içerisinde oldukları ve 22 kişi ile de portföy riskini azaltmayı amaçladıkları görülmüştür. Son kısımda yer alan davranışsal eğilimleri ölçme amaçlı soruların çoğunda kararsız kaldıkları görülmüştür. Sonuçta psikolojik eğilimleri yüksekte düşüğe sıralarsak, en yüksek oranla aşırı iyimserlik, yanlış ilişkilendirme, tutuculuk eğilimi, sürü psikolojisi, kayıptan kaçınma, temsil etme, bilineni tercih etme ve aşırı güven eğilimleri şeklinde sıralanabilir. Kısaca davranışsal eğilimler noktasında kişilerin rasyonel davranmadıkları görülmüştür. Bu alanda yapılacak çalışmalar artırılmalı ve rasyonel olmayan davranışların altında yatan nedenler incelenmelidir. Yine finans eğitimi konusunda sorulan soruya verilen yüksek oranda “eğitim almadım” ifadesi gereği finansal eğitimlerin alanının genişletilerek insanların yatırımlarını daha doğru değerlendirmeleri konusunda çalışmalarda artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akal, M., & Kılıç, E. (2020). Bireylerin Finansal Yatırım Kararlarını Etkileyen Davranışsal Faktörler: İ.B.B. Mali Hizmetler Birimi Çalışanları Örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 131–154.
- Akgül, F., & Yiğiter, Ş. Y. (2021). Davranışsal Finans Yaklaşımı Çerçevesinden Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Tutum ve Davranışlar. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 913–930.
- Anbar, A., & Eker, M. (2009). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyoekonomik Faktörler. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 129–150.
- Aslan, R. (2016). Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırıma Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından Araştırılması: Şanlıurfa İline Bağlı Viranşehir İlçesi Örneği.
- Aydın, Ü., & Ağan, B. (2016). Rasyonel Olmayan Kararların Finansal Yatırım Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Davranışsal Finans Çerçevesinde Bir Uygulama. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 95–112.
- Böyükaslan, A. (2012). Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi*.

Büyükkarcı, M. F. (1997). Arbitraj Fiyatlandırma Modeli. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Çetiner, M., Gökcek, H. A., & Gölbaşı, B. T. (2019). Davranışsal Finans Perspektifinden Yatırımcı Davranışları Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Bankacılık, Ekonomi ve Yönetim Araştırmalar Dergisi, 2(1), 1–29.

Çiftçi, A. (2017). Finansal Yatırım Kararlarında Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Şanlıurfa İli Merkez İççeleri Örneği. In T. C Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çitilci, A. T. (2012). Piyasa Profesyonellerinin Yatırım kararlarındaki Davranış Boyutu: Bir Araştırma.

Ede, M. (2007). Davranışsal Finans ve Bireysel Yatırımcı Davranışları Üzerine Ampirik Bir Uygulama.

Ergör, Z. B. (2017). Yatırımcı Davranışları ve Karar Vermede Çerçeveleme Etkisi: Türkiye’de Yaşayan Karar Vericiler Üzerine Bir Çalışma. Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, 2(11), 8–20.

Gambetti, E., & Giusberti, F. (2019). Personality, Decision-Making Styles and Investments. Journal of Behavioral and Experimental Economics, 80(February), 14–24. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2019.03.002>

Genç, M. (2019). Sakarya İli Çalışan Kesimin Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 5(1), 49–59. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/792932>

Gül, M., Ekşi, İ. H., & Sürme, M. (2017). Davranışsal Finans Açısından Altın Yatırımcılarının Davranışlarının İncelenmesi: Gaziantep Örneği. Maliye Finans Yazıları, 108, 143–165. <https://doi.org/10.33203/mfy.313955>

Hayta, A. B. (2014). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algısına Etki Eden Psikolojik Önyargılar. TSA, 18(3), 329–352.

Kabapelit, E. (2018). Bireysel Yatırımcıların Tasarruflarını Yönlendirdiği Sermaye Piyasası Araçlarını Belirleyen Faktörlerin Analizi ve Davranışsal Finans Yaklaşımı Açısından değerlendirilmesi.

Küçük, A. (2014). Bireysel Yatırımcıları Finansal Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörlerin Davranışsal Finans Açısından Ele Alınması:Osmaniye Örneği. 6(11), 104–122.

Küçükdurmaz, F. S. (2019). Bireysel Yatırımcıların Davranışsal Hata ve Yanlılıklarının Protföy Getirileri Üzerine Etkisi.

Otluoğlu, E. (2009). Davranışsal Finans Çerçevesinde Aşırı Güven Hipotezinin Test Esilmesi: İMKB’de Bir Uygulama.

Özçelik, H. (2018). Bireysel Yatırımcıların Finansal Yatırım Tercihlerinin Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi: İstanbul İli Örneği. In Gelişim Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi.

Özdemir, Y. (2017). Finansal Piyasalarda Bireysel Yatırımcıların Alım Satım Kararını Etkileyen Faktörlerin BELirlenmesi: Afyonkarahisar Uygulaması.

Öztopçu, D., & Aytekin, S. (2017). Bireysel Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından Değerlendirilmesi ve Balıkesir İlinde Bir Uygulama. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 61, 456–476.

Sansar, N. G. (2016). Değişen Finansal Akımlar: Rasyonalizmden Davranışsal Finans Yaklaşımına. İGÜSBD, 3(3), 135–150.

Saraç, M., & Kahyaoğlu, M. B. (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi. BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, 5(2), 135–157.

Taner, B., & Akkaya, C. (2005). Yatırımcı Psikolojisi ve Davranışsal Finans Yaklaşımı. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 27, 47–54. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35596/395322>

Tekerek, Ü., & Değerli, N. (2020). Davranışsal Finans Perspektifinde Yatırımcı Psikolojisi: 2008 Küresel Ekonomi Krizi Üzerine Bir İnceleme. Kayes 2020; III. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi, 15-16 Ekim, 57–77.

Tuna, A., & Kıymık, H. (2020). Davranışsal Finans Açısından Bireysel Yatırımcıların Yatırım Kararlarında Kültürün Etkisi: Isparta Ve Burdur İllerinde Bir Uygulama. Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim PErspektifleri Dergisi, 4(2), 135–152. <https://doi.org/10.29228/ijbemp.47353>

Usul, H., Bekçi, İ., & Eroğlu, A. H. (2002). Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo Ekonomik Etkenler. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19, 135–150.

Yürekli, A. (2019). Bireysel Yatırımcıların Davranışlarına Etki eden Faktörlerin Davranışsal Finans Kapsamında İncelenmesi: Hizmet ve Üretim Sektörü Çalışanları Üzerine Bir Araştırma.

Yurttadur, M., & Ozcelik, H. (2019). Evaluation of the Financial Investment Preferences of Individual Investors from Behavioral Finance: The Case of Istanbul. Procedia Computer Science, 158, 761–765. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.09.112>

**ANALYSIS OF TRAINING / DEVELOPMENT OF NATIONAL YOUTH SERVICE
CORPS STAFF IN RIVERS STATE AND ORGANISATIONAL PERFORMANCE
FOCUSING ON 2010 TO 2021**

Chinnah Promise Chinwe

Ignatius Ajuru University Of Education

Abstract

This paper examined the impact of training and development visa vice organizational performance in the National Youth Service Corps. The importance of training and development cannot be over emphasized in any organization based on its impact on the sustainability / otherwise of the organization either private or public. The conceptual explications of concepts were made and the paper adopted B.S.Skinner theory of learning as its theoretical framework. The paper made use of secondary data and content analysis used to analyze data objectively. The papers discovered that, there is a strong link between training/ development and organizational performance of staff. It was discovered that staff with the needed requisite knowledge, skills and abilities performs better than staff that are not trained. The nexus between training / development and organizational performance was established, it indicated that training of staff / development is a requisite for organizational sustainability. Consequently the paper concluded with recommendations on how to maintain a balance between training/ development and organizational performance, which includes, inductions, periodic assessment of training / development program, in house training, evaluation of staff to determine area where training is needed. Proper placement / recruitment of staff according to area of interest and capability in delivery in a schedule among others.

Keywords: Analysis, Training, Development, Organizational Performance, NYSC

**RELATED INNOVATIVE TRENDS IN THE FIELD OF POLITICAL SCIENCE
EDUCATION AND THEIR IMPLICATION FOR TEACHING GOVERNMENT IN
SENIOR SECONDARY SCHOOLS IN NIGERIA**

Okoro Lawrence

Department of Social Sciences Education, (political Science Unit), University of Nigeria
ORCID: 0000-0002-6895-4594

Abstract

The paper presented an analytical research on related innovative trends in the field of political science education and their implication for teaching government subject in senior secondary schools in Nigeria. The study adopted the qualitative method of research by reviewing documents in the web of science data base. It was observed that the traditional method of teaching that is usually adopted by government teachers has been identified as one of the causes of students' poor performance in government subject. Conversely, the adoption of innovative strategies has been applauded as one of the ways of enhancing learners' performance in the teaching and learning experience in various subjects in developed countries. The study sought to answer the question: how could these innovative techniques be effectively implemented in government instructional delivery to enhance students' performance in senior secondary schools in Nigeria? Based on the finding that due to the mismatch between the teaching styles of classroom teachers and the varying learning styles of day today's students, consequent upon the innovative instructional aids, which has the inherent tendency to enhance the performance of students in government proportionately, it was recommended that teachers, instructors and intending government teachers should endeavour to incorporate the trending innovative techniques in their instructional delivery in order to, not only boost students' performance in government subject but also consolidate their comprehension and knowledge retention in government.

Keywords: Innovation, political science education, implication, government

SHAPE THE CHARACTER OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS THROUGH SPORTS EDUCATION

Muhammad Maskur Musa

State Islamic Institute Of Pekalongan Indonesia

Musripah

State Islamic Institute Of Pekalongan Indonesia

Muhammad Minanur Rohman

State Islamic Institute Of Pekalongan Indonesia

Abstract

Indonesia is a nation that has a noble and dignified character, this is shown by behavior and actions that are guided by religion according to their respective beliefs. So that Indonesian citizens can apply the noble values of the nation listed in Pancasila in their daily lives. To build and shape character, media is needed, namely through education. Education is an investment in the future. With education, the mental and character of a person, especially elementary school students, is awakened in him. This study aims to describe about shaping the character of elementary school students through sports education. This research method uses a literature review or library research sourced from journals, books, and internet sources related to shaping the character of elementary school students through sports education. The results of research from various literatures show that sports education is used in shaping character, because sports education has character values in it. Character values contained in sports educators must be owned by elementary school students, important character values in character education include honesty, responsibility, respect, fair play, hard work, friendship, cooperation, and never give up.

Keywords: Character, Students, Sports Education

CAST THE LIGHT: INTEGRATING SOCIOEMOTIONAL LEARNING (SEL) INTO ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM THROUGH CONTENT CREATION

Nur Aliah Leonard Abdullah

Keningau Vocational College, English Language Department

Abstract

The purpose of this project is to develop students' socioemotional competencies to help them gain better self-esteem and interact with others with better optimism and empathy. This is done through English language lessons where the students receive guidance to create content such as podcast, speech delivery, essays and news reports which enables them to reflect on their socioemotional states, their decision-making skills, sense of responsibility as well as their interaction skills with others. Numerous social issues like verbal harassment, physical bullying, cyberbullying, depression, suicides, and social misdemeanors have continued to become persistent problems particularly at schools. In fact, students generally become less motivated, anxious, and insecure in classroom when they are not able to regulate their emotional well-being. The COVID 19 pandemic has further revealed how severe these issues were due to the sharp rise in mental health problems and public misdemeanors. Hence, this project aims to shed more light on how to resolve this problem by focusing on nurturing students' social and emotional competencies. This research will involve approximately 90 students aged 16–17-year-old as the respondents. The contents that the students will create are going to be treated as learning artefacts that can be examined through content analysis techniques. This helps to reveal certain aspects of their socioemotional competencies.

Keywords: socioemotional competences, self-esteem, mental health

Introduction

In a world that is achievement-oriented and competitive, our education tends to focus on developing students' critical thinking skills, technical skills, and employability skills while students' well-being and emotional health are not given much emphasis. Students' socioemotional development is regularly ignored or overlooked since it is perceived as less significant. This may have contributed to social and school problems that encompass bullying, harassment, depression, and suicide as well as typical school misdemeanors like poor class attendance and misbehaviors which are rampant at schools. At personal level, students might feel pessimistic and inferior with lack of motivation in learning that can lead to poor academic performance. Hence, it is pivotal for Socioemotional Learning (SEL) to be woven into our classroom practice to help students nurture their emotional and social skills.

In English language education, Coelho (2012) noted how it merely revolves around academic and linguistic issues to which he called for educators to address students' social and emotional needs for them to fully attain the desired language competence. Kao (2017) was fascinated by pupils at an English language classroom in Nepal who were learning to pronounce English words while smiling and dancing together and the teacher watched them in delight. He considered this as a successful integration of SEL whether it was done either explicitly or implicitly.

This research project is intended to examine the incorporation of instruction practices that support SEL into English language classroom by guiding students in creating content that might gradually nurture their social and emotional competencies.

Problem Statement

It is a major concern for school administration and teachers to tackle the social issues that have become commonplace in schools like verbal harassment, physical bullying, cyberbullying, depression, suicides, and social misdemeanors. Students generally become less motivated, anxious, and insecure in classroom which can lead to their poor academic performance and less involvement in school activities (CASEL, 2017). The COVID 19 pandemic has further exacerbated these situations since isolations and for some, loss of loved ones, became major factors that contributed to students' inability to cope with their feelings. Since 2020, educators began to pay more attention to students' well-being and mental health. In English language classroom, Malaysian students often feel intimidated in the class which can be attributed to their limited proficiency. Consequently, they likely become anxious and the tendency for them to feel stressed in the class is higher. Such emotions can make them feel inferior, alienated and incapable of mastering the language. Niehaus (2012) argued that non-native English language learners find it harder to concentrate on task and maintaining attention, and experience a high level of anxiety, sadness, and loneliness. This was corroborated by Sharp-Ross (2012) who stated that students might stop paying attention if they cannot understand what the teacher is saying. If nothing is done to address their anxiety, this emotion will continue to become more dominant. The students' lack of skills in regulating their emotions can have major impact on their academic learning.

Objectives

There are three main objectives of this research project which seek to determine to what extent the learning tools and strategies used in this project can help students develop their socioemotional skills by creating their own content in the form of written work or/and digital presentations.

1. To examine students' ability to rate and reflect on their own socioemotional skills through self-checklist
2. To identify students' ability to express their socioemotional abilities in their writing which will be analyzed based on the six domains of SEL: cognitive skills, emotional skills, social skills, values, perspectives, and identity.
3. To determine whether students are able to deliver their writing artifacts orally through specific modes of digital presentation such as speech delivery, newscasting and podcast.

Socioemotional Learning

SEL which stands for socioemotional learning is an educational practice that emphasizes learners' development of social and emotional skills to the same degree as other subjects in schools like literacy, mathematics, and science (Committee for Children). According to Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL, 2017), there are five core competencies of SEL that can be incorporated into classroom, students' homes and communities:

- Self-awareness – To recognize your emotions and how they impact your behavior; acknowledging your strengths and weaknesses to better gain confidence in your abilities.
- Self-management – To take control and ownership of your thoughts, emotions, and actions in various situations, as well as setting and working toward goals.
- Social awareness – The ability to put yourself in the shoes of another person who may be from a different background or culture from the one you grew up with. To act with empathy and in an ethical manner within your home, school, and community.

- Relationship skills – The ability to build and maintain healthy relationships with people from a diverse range of backgrounds. This competency focuses on listening to and being able to communicate with others, peacefully resolving conflict, and knowing when to ask for or offer help.

- Making responsible decisions – Choosing how to act or respond to a situation based on learned behaviors such as ethics, safety, weighing consequences and the well-being of others, as well as yourself.

This research will attempt to help students acknowledge their emotions and understand them better. There are certain activities that were designed to help students reflect on their feelings, perspectives and decisions. Bouffard et al. (2009) described the six domains of SEL: cognitive, emotion, social, values, perspectives, and identity.

- Cognitive Domain: Cognitive skills enable children to concentrate, focus, and ignore distractions; control impulses; remember instructions; create and carry out plans; set and achieve goals; juggle multiple priorities, tasks, and goals; adapt to different settings and situations; and analyze and use information to make decisions and solve problems. It can be further divided into five cognitive skills: attention control, inhibitory control, working memory and planning skills, cognitive flexibility, and critical thinking.

- Emotion Domain: Skills in this domain allow children to recognize how different situations make them feel, process and address those feelings in healthy and prosocial ways, and consequently gain control over their behavioral responses in emotionally-charged situations. There are three main categories that this domain will be analyzed through: emotional knowledge and expression, emotional and behavioral regulation, and empathy/perspective taking.

- Social Domain: The skills in this domain are required to work collaboratively, solve social problems, build positive relationships, and coexist peacefully with others. There are three social skills that must be given priority under this domain: understanding social cues, conflict resolution/social problem solving, and prosocial/cooperative behavior.

- Values Domain: The values domain includes a set of values, skills/competencies, habits, and character strengths that support children to be prosocial and productive members of a particular community. This domain can be classified into four dimensions: ethical values, performance values, civic values, and intellectual values.

- Perspectives Domain: The perspectives domain includes a set of attitudes, mindsets, and outlooks that influence how children interpret and respond to events and interactions throughout their day. There are four perspectives that should be focused on: gratitude, optimism, openness, and enthusiasm/zest.

- Identity Domain: Identity encompasses how children understand and perceive themselves and their abilities, such as their knowledge and beliefs about who they are and their ability to learn and grow. self-knowledge, purpose, self-efficacy/growth mindset, and self-esteem.

These six domains are the main criteria in designing activities that can stimulate and nurture students' socioemotional skills. These domains are evaluated through content analysis in which the content of the students' learning artefacts is evaluated based on the meaning that can be deduced from the work which will then be classified to specific subdomains. Jones, Bailey, and Kahn (2019) claimed that content analysis is the most common way to identify the domains of SEL.

The Role of SEL in Classroom Learning

SEL can be woven into teachers' classroom practice through various activities and strategies. Garth (2021) infused arts into her English language lesson to stimulate her students' socioemotional skills such as cooperation, empathy, and active listening. She enumerated the activities and described how each enabled students to understand the perspectives and feelings of every character or persona through drama, dance, music, and visual arts. She argued that these themes respectively trained the students to develop cooperation, understand feelings, empathize, and take someone's perspective.

Altounian (2020) cultivated socioemotional competencies among her students through history and social studies. She asked her students to put themselves in the shoes of historical figures, current leaders and authors of historical documents and reflect on decisions they had to make and the challenges that they faced which included their emotions and perspectives. She also encouraged them to reimagine the situations such as an alternate world where historical leaders had social media. Elias (2021) urged educators to raise discussion on current events so the students could learn to be more empathic and perceptive. She encouraged her students to review current issues such as the pandemic, police brutality and political riots and write news articles. The writing process enabled them to perceive an event from multiple aspects involving the goals and feelings of the people involved in it. It also trained them to review consequences and brainstorm solutions for the chosen event.

There are four ways to incorporate SEL into school: free-standing lesson which explicitly teaches SEL, general teaching practices in classroom activities as well as routines, instructional practices that support SEL and finally, integrating SEL into school curriculum (Dusenbusy, Calin, Domitrovich, Weissberg, 2015). The research intervention will be carried out as a general teaching practice in English language lessons where students are expected to create their own content which enables them to reflect on their own emotions and perspectives, express them properly, and engage in social interaction and materials that enable them to perceive certain experience from others' viewpoints.

Significance of SEL in English Language Lesson

Elias (2014) argued that English language classroom prioritizes academic standards by encouraging students to be deeply immersed in learning English language materials through comprehension and discussion activities as well as linguistics-based activities. SEL can be integrated into these activities to foster students' social-emotional competences to resolve conflict, recognize and manage emotions like anxiety, frustration, and stress. Johnas (2020) claimed that reading enables students to practice social-emotional skills by gaining understanding on perspectives, appreciating diversity, setting goals, reflecting, and social engagement. Students learn to identify and empathize with characters and stories. Danifo and Valdez (2019) adopted a programme where the students worked together to discuss and determine the issues in reading materials like immigration and gun violence and subsequently created a follow-up project involving community engagement or voluntary components.

It is evident that SEL can be applied in English language lessons via different types of activities. This research seeks to examine students' development of social and emotional skills through a series of activities that begin with self-rating, reading and the content creation that can either be writing followed by digital presentation of the written work or publication of the written work in online magazines, journals, and websites. Ultimately, the students' work will be available online for them to qualify as content creators.

Content Creation in Students' Learning

Content creation is the production and contribution of a form of informative output to any media mainly digital media for specific target group (Weber Design, 2017). Content can appear in many forms such as blogging, article writing, video production, photography maintenance of websites and social media pages and any digital media.

According to Lenhart et al. (2010), digital tools and online platforms have made it easier for students to express their thoughts, share their experiences and present their views. In fact, these platforms enable students to engage and maintain in social interactions with others while sharing useful content and interesting ideas (Lenhart & Madden, 2005). Majority of teenagers use online platforms to share information like artworks, videos, stories and photos and many of them are actively involved in content creation activities such as writing blogs and developing websites (Lenhart, et al., 2007). It was further stated that creating content increased teenagers' interaction with the public and this may assist their social development. Al-rahmi (2014) argued that such online activities allow students to become not just consumers of content but also creators of content. Students can produce their content in multiple ways; they can publish their writing like stories, paragraphs and poems, upload audio projects like speech and read aloud practice and post pictures of their projects on the internet (Washburn, 2016).

Sanfilippo (2015) stated that content creation can benefit students in several ways. First, it increases students' sense of ownership of their own learning and ultimately, their own creation. Second, creating content allows the world to access their work in a way that can broaden their perspectives and amplify their voices. It can also improve their interpersonal skills which are crucial in forming collaborative interaction in the real world. This research attempts to explore the potential of content creation as a process that can cultivate students' socioemotional competencies.

Intervention

The intervention comprises three main stages. The first one is the introduction of SEL to the students in which they learn to be aware of their own emotions and understand how these emotions influence their decisions and they also learn to familiarize themselves on how to empathize with other people through a series of activities that may encompass reading, role-play, and interview. These is the list of activities that should be done at this stage:

1. Positive self-talk: Use the positive self-talk to guide students to express their feelings, acknowledge their behaviors and encourage positive thoughts. This will familiarize them to recognize their own feelings and actions and to cultivate positive traits like being kind to others and to themselves too. They will be accustomed to several phrases that encourage positive thoughts.
2. Reading comprehension: any reading materials such as short story, poem, news article, speeches, bibliographies can be used to enable students to understand and empathize persons or characters who were central to the content of these materials.
3. Role-Play: Use role-play activities to help students understand on how to interact better and to a lesser extent, make proper decisions in specific situations. This will help them to learn functional language which helps them to interact in a more tactful and effective manner that can prevent tension and fulfill the purpose of the interaction.
4. Interview: Interview is a type of activity that can be done as a role-play. It can aid students in getting to know a person better, gathering information and perhaps forming bond with the interviewees. This will help students to develop empathy on those that they interview.

The second stage which is deemed as the primary focus of this research project is to delve into writing activities where students can choose their own topics and genres of writing (e.g., letter, news articles, narrative recount, interviews, speech, autobiography) based on a guideline that is provided to them. The guideline was designed according to the six domains of SEL. These are the three stages in the writing activities.

1. Planning: Students are expected to decide on topics, genres, and brainstorm for ideas. They are encouraged to gather data by interviewing people and conducting library or internet research.

2. Drafting: The students begin writing their work by using the general guideline that was designed based on the six domains of SEL.

3. Revising: Students review their work and they are expected to request feedback from their peers, teachers or anyone else who can offer their opinions on the written work they have done.

The third stage is the extension of the writing activities where students are expected to publish their work in magazines, journals or blogs and present the content they have created via face-to-face, virtual, or video modes. They are also encouraged to actively engage with the community to further increase their socioemotional competencies.

1. Publishing or presentation: Students are expected to publish their work in magazines, journals or blogs and they are given the opportunity to present their work orally through specific modes like newscasting, speech delivery, podcast, interview, comedy sketch or tableau vivant. Their work must be available on the internet for it to meet the main criterion of content creation.

2. Extension project: The students can extend their projects by engaging actively with the community to deliver social impact.

Methodology

Three intact classes of 90 students whose age was 17-year-old will receive the intervention. These students possess limited English proficiency and they come from the interior region and the east coast of Sabah. The native languages of these students are mainly Dusun, Bajau, Malay and Murut. Their English language performance in the classroom and in the previous final examination could be considered below average. There were 41 females and 49 males.

The students' written work and the follow-up digital presentation will be classified as learning artifacts which will be assessed to study the students' socioemotional skills. Kafai (2006) described learning artifact as a lasting, durable, public, and materially present object created by students when learning a topic. It is a way for students to display their knowledge and make it visible.

Content analysis will be used to examine the learning artifacts. According to Bryman (2011), content analysis is a systematic, objective, quantitative assessment of message characteristics which can be text-based, visual or aural. Through content analysis, a learning artefact can be quantitatively analyzed by identifying words or phrases in the artefact or it can be analyzed through qualitative method to interpret the meanings of the content (Hodder, 1994; Tipaldo, 2014). This study seeks to qualitatively code the messages in the learning artefacts and assign them to specific labels based on a detailed set of assessment criteria.

REFERENCES

Al-rahmi, W. M., Othman, M. S., & Musa, M. A. (2014). The improvement of students' academic performance by using social media through collaborative learning in Malaysian higher education. *Asian Social Science*, 10(8), 210-221.

- Altounian, J. (2020). *SEL in History and Social Studies*. Retrieved January 29, 2021 from <https://www.movethisworld.com/supporting-mental-health-covid-19/sel-in-history-social-studies/>
- Bouffard, S., Parkinson, J., Jacob, R., & Jones, S.M. (2009). *Designing SECURE: A summary of literature and SEL programs reviewed in preparation for the development of SECURE*. Harvard Graduate School of Education, Harvard University, Cambridge MA.
- Bryman, A. (2011). *Business research methods*. Bell, Emma, 1968- (3rd ed.). Cambridge: Oxford University Press. ISBN 9780199583409. OCLC 746155102.
- CASEL. (2017). *Core SEL competencies*. Retrieved December 31, 2021, from: <http://www.casel.org/core-competencies/>
- Coelho, E. (2012). *Language and learning in multilingual classrooms*. New York, NY: Multilingual Matters.
- Committee for Children. *What Is Social-Emotional Learning?*. Retrieved 2021-03-01.
- Danifo, J., & Valdez, J. (2019). Building social-emotional learning in youth through humanities-centered activities: Learn how a reading-based library program builds teen social-emotional skills. *Young Adult Library Services*, 17 (2), 27–31.
- Dusenbury, L., Calin, S., Domitrovich, C., & Weissberg, R. P. (2015). What does evidence-based instruction in social and emotional learning actually look like in practice? *A brief on findings from CASEL's program reviews*. Chicago, IL: CASEL.
- Elias, M. J. (2012). *A Social and Emotional Learning Framework for Addressing Tough Topics in Social Studies*. Retrieved from January 29, 2021 from <https://www.edutopia.org/blog/sel-social-studies-lessons-maurice-elias>
- Elias, M. J. (2014). Social-emotional skills can boost common core implementation. *Phi Delta Kappan*, 96 (3), 58–62.
- Garth, S. (2021). *Integrating Social and Emotional Learning in English Language Arts*. Retrieved January 29, 2021 from <https://www.edutopia.org/article/integrating-social-and-emotional-learning-english-language-arts>
- Hodder, I. (1994). *The interpretation of documents and material culture*. Thousand Oaks etc.: Sage. p. 155. ISBN 978-0761926870.
- Johnas, C. (2020). *Social-emotional learning integration into language arts classrooms* (Master's thesis). Hamline University St. Paul, Minnesota.
- Jones, S. M., Bailey, R., & Kahn, J. (2019) The science and practice of social and emotional learning: Implications for state policymaking. *State Education Standard*, 19, 18-24.
- Kafai, Y.B. (2006). *Constructionism. The Cambridge handbook of the learning sciences*. pp. 35–38.
- Kao, S.T (2017). *Social And Emotional Learning In The ELL Classroom: A Case Study*. Thesis submitted for postgraduate study.
- Lenhart, A., & Madden, M. (2007). *Social networking websites and teens: An overview* (2007). Washington, DC.
- Lenhart, A., Madden, M., & Hitlin, P. (2005). *Teens and technology*. Washington, DC.
- Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A., & Zickuhr, K. (2010). *Social media & mobile internet use among teens and young adults*. Washington, DC.
- Niehaus, S. K. (2012). *School support, parental involvement, and academic and social-emotional outcomes for English language learners in elementary school* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 20123531423)

Sanfilippo, J. (2015). *Preparing Students To Produce Digital Content. E Learning Industry*. Retrieved Jan 2, 2022, from <https://elearningindustry.com/preparing-students-to-produce-digital-content>

Sharp-Ross, M. (2011). The role of ESL teacher support in facilitating school adjustment in English language learners (Dissertation). *PCOM Psychology Dissertations..* Retrieved from: http://digitalcommons.pcom.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=psychology_dissertations

Tipaldo, G. (2014). *L'analisi del contenuto e i mass media*. Bologna, IT: Il Mulino. p. 42. ISBN 978-88-15-24832-9.

Washburn, B. (2016). *Encouraging kids to be content creators. Technology Teaching Resources*. Retrieved Jan 2, 2022, from <https://www.brittanywashburn.com/2020/09/encouraging-kids-to-be-content-creators.html>

Weber Design, (2017). *What is a content creator and why do I need one?* Weber Design.

Appendix

How are you feeling today?

 Excited	 Worried	 Sad	 Angry
 Happy	 Frustrated	 Surprised	 Nervous
 Tired	 Sleepy	 Silly	 Confused
 Confident	 Disgusted	 Unwell	 Embarrassed
 Hungry	 Energetic	 Hurt	 Annoyed

What Pushes Your Buttons?

	Being told no		Being ignored
	Waiting		Being misunderstood
	Hunger		Being disrespected
	Being in an undesirable situation (e.g. stuck in a traffic jam, physical fight)		Experiencing a minor incident (e.g. tripping, dropping something accidentally, bumped by someone)
	Being judged		Hearing loud noises
	Too many things to do		Being lied to
	Hearing rumors or gossip		Getting involved in a conflict
	Feeling hurt		Being left out
	Being scared		Being bullied
	Hearing bad news		Being interrupted
	Being treated unfairly		Things do not go as planned
	Taking tests		Being told what to do
	Being late		Being helpless
	Being criticized		No knowing what to do
	Being tired		Being laughed at

Positive Self-Talk

I feel good when...	I am proud of myself because...	Something that went well this week...
I had fun when...	This makes me unique...	I learnt from this mistake...
I feel strong when...	I am grateful for...	A way I was kind this week was...
An amazing thing I did this week was....	I like this about myself...	Something I love about my life is...

Writing prompts

These prompts can be used to guide students in writing any genre of essays such as letter, speech, news article, diary entry or narrative recount. These prompts are subject to changes and flexibility to suit the specific purpose of the writing and students' level of proficiency. This guide can nurture students' socioemotional skills. These prompts have been specifically designed according to six socioemotional domains: cognitive skills, emotion skills, social skills, values, perspectives, and identity.

A. Introduction: Cognitive skills & emotion skills

- What has happened? (Cognitive skills-attention control)
- Who were involved? (Cognitive skills-attention control)
- How do you feel about it? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- What do you think the people felt? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)

B. Body

i. The first main point: emotion skills & cognitive skills

- What has happened? Elaborate it in more details (Cognitive skills-attention control)
- How did it make you feel? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- Why did you feel in such way? (Emotion skills-emotional knowledge and expression)
- What do you think the person(s) felt? (Emotion skills-empathy)
- Why do you think the person (s) felt that way? (Emotion skills-empathy)

ii. The second main point: social skills, values, and perspectives

- If you could, what would you do to help? (Value- civic value)
- Why do you think help is needed by the person(s)? (Value- ethical value)
- If you were there, what would you say to that person? (Social skills-prosocial behavior)
- Why do you think the person (s) behave in certain ways? (Social skills- understanding social cues)
- What do you hope that will happen for the situation to get better? (Perspectives- optimism)
- How did this make you appreciate what you have now better? (Perspective-gratitude)

iii. The third main point: cognitive skill and social skills

- What should be done to tackle the problem permanently? (Cognitive skills-problem solving)
- How do you think others could help with the situation? (Social skills-social problem solving)

C. Conclusion: Identity and value

- What did you learn from this situation? (Identity-self-knowledge)
- What are the things that you learnt from this situation which can help you become a better person? (Identity- self growth)
- What can the society do to make things better or to prevent this situation from happening again? (Value-civic value)
- What do you want to achieve in the future to contribute to the betterment of yourself and others? (Identity-purpose)

ASSESSING THE ROLE OF GOVERNMENT'S EDUCATION SPENDING ON THE LOCAL COMPETITIVENESS: STUDY CASE INDONESIA'S LOCAL GOVERNMENT

Moch Bambang Sulistio
Yonsei University

Abstract

Competitiveness is one of the factors used to assess a region's performance and attainment of a higher objective in terms of wealth and economic growth. In this study, we examine the relationship between government spending on education and local competitiveness, mediated by human resource capacity. We analyze 157 local governments in Indonesia based on their competitiveness index. The result of this study shows that government spending on education has a positive effect on human resources capacity and directly influences local competitiveness. However, the effect will be reduced to a very minimum value ($B=0,008$ to human resource capacity, and $B=0,002$ to local competitiveness) if we put other influential factors such as fiscal capacity, institutional capacity, economic stability, innovation, and employment capacity with 4% estimated mediation effect.

Keywords: education spending, local competitiveness, human resource

Introduction

Decentralization is being adopted in Indonesia as part of the effort to boost regional economic growth. This situation creates the most opportunities for local governments to enhance citizens' prosperity through innovation, promote openness and accountability, and establish economic governance in a more competitive and highly competitive manner. The implementation of decentralization in the country is affected by various factors, for instance, social, political, and economic aspects. In addition, decentralization is crucial in strengthening regional competitiveness during economic recovery (Darmawan, 2008).

Porter (1990) mentioned that in a global economy that is becoming increasingly open and interconnected, countries in both the developed and developing world are concerned about their ability to compete with each other through their national competitiveness.

Competitiveness requires efforts to increase the synergy of various regional development sectors and structural reforms in the regional development system so that development may improve citizens' welfare more effectively and efficiently. The concept of competitiveness has grown significantly in prominence throughout the world in recent years, with empirically and conceptually are getting complex time-to-time (Huggins, 2003; Kitson et al., 2004; Kao et al., 2008).

The continued decrease in Indonesia's global competitiveness poses a significant challenge for the country's ability to grow and play a strategic role in the world. Another issue at the domestic level is still a considerable difference in competitiveness and capability between districts/cities. As a result, strategic actions that begin with the region are required to boost productivity, bureaucratic reform, and the strengthening of innovation (supply push) altogether to contribute to national competitiveness (Indonesia's National Research and Innovation Agency, 2020).

In the contemporary era of technology and globalization, Indonesia is also confronted with significant problems and barriers. Various indices suggest that Indonesia's competitiveness lags behind that of other nations in the global economic stage, resulting from the information revolution and globalization.

This could be observed in well-approved indicators, for instance, Global Competitiveness Index, ICT Development Index, e-Readiness, Network Readiness Index, and Human Development Index, which are commonly used to assess a country's level of global competitiveness.

Table 1 Comparison of global indicators in Southeast Asia regions

Country/Rank	Global Competitiveness Index (WEF,2019)	ICT Development Index (ITU,2017)	Network Readiness Index (Portulans Institute, 2020)	Human Development Index (UNDP,2020)
Indonesia	50	111	73	107
Malaysia	27	63	34	62
Singapore	1	18	3	11
Thailand	40	78	51	79
The Philippines	64	101	74	107
Vietnam	67	108	62	117
Cambodia	106	128	104	144
Laos	113	139	97	137
Myanmar	N/A	135	N/A	147
Brunei Darussalam	56	53	N/A	47

Indonesia's National Research and Innovation Agency (2020), in their report, mentioned that corruption, the inefficiency of government bureaucracy, limited Infrastructure, access to finance, inflation, the poor work ethic of workers, poor public health, poor human resource capacity, crime, limited innovation, and strict labour regulations are some of the factors that have caused Indonesia's competitiveness to be sharply corrected.

Many researchers have done a study about the influence of human resource capacity on competitiveness. Oh et al. (2015) posited that human resources have been marked as critical for gaining national competitiveness in emerging countries. Another study by Aleksander Aristovnik (2012) implied that any country's future wealth and competitiveness in the globalized world is increasingly dependent on its capacity to generate and absorb knowledge. Thus, the role of human resources is crucial to develop and generate knowledge that can benefit future generations by improving the quality of life of the people through research and inventions. Another scholar, Doryan (2016), also mentioned that human resource is one factor in measuring competitiveness besides productivity, economy, and social-economy indicators. One way believed to increase human resource capacity is to increase government spending on the education sector. Lin (1998) pointed out that government spending will increase human capital if the initial expenditure by the government is relatively low. The same result comes out from the study of Baldacci et al. (2008) by studying panel data from 118 countries during 1971-2000, concluding that education and health spending will positively affect its capital and consequently contribute to higher growth. But spending alone is not enough because policy interventions such as enhancing governance and minimalizing inflation will have a significant effect if it's done altogether.

Based on the fact above, previous studies mentioned the importance of human capital and human development to increase competitiveness, and one way to improve the human capital is through the increase of government spending on the education sector. In addition, research related to local competitiveness is barely explored by scholars (Sinkien, 2009).

Thus, this study tries to fill the gap by testing and validating the relationship between the three variables by investigating government spending as an independent variable mediated by human resource capacity that will affect local competitiveness in the case of local government.

This study sought to answer the following questions: First and foremost, how significant is the relationship between government spending and local competitiveness? Second, how is the role of human resources on education as mediating variable in association with government spending in education on local competitiveness? Lastly, how do the supporting factor such as fiscal capacity, institutional capacity, and innovation capacity, and other factors control the variables of government spending, human resource capacity and local competitiveness? To answer these questions, the author will investigate 157 data of local government (district/regency and city) year of 2019 that participated in the assessment of local competitiveness index in Indonesia. To do so, STATA 16 will be utilized to analyze and test the following hypothesis.

Literature Review

Government Spending on Education

It's impossible to overstate how important education is becoming in today's economy. Making investments in education and training is critical for any economy to achieve better productivity levels and expand at a faster pace. Government spending and education have proven to improve human source capacity. Gupta et al. (2002) studied that increased public spending on education and health care improves school access and achievement and lowers newborn and child mortality.

Many education reforms entail moving national government controls to local government decision-makers while keeping decision-makers responsible for their achievement. The concept of managerial authority is a transformative change to New Public Management (NPM). Previously, the manager's ability to reign fiscal and human resources was bounded by traditional managerial controls (Moynihan, 2008).

The underlying logic is that decision-makers who are "closer to the ground" will better allocate resources to students with different backgrounds, learning styles, and overall needs (Stiefel et al., 2003). Thus, increasing local government control over budgets should lead to increased interest in school-based fiscal and planning. Government organizations will be more effective, with a higher level of autonomy to external stakeholders (Rainey & Steinbauer, 1999). Notwithstanding, the higher autonomy and flexibility given to all leaders, including human resources and budgeting, should be balanced by their quantitative performance (Moynihan, 2008).

In the context of Indonesia since the decentralization era in 2001, when it comes to maintaining public school buildings and paying teachers, local governments took on that responsibility, although the national government still contributed in some parts. A study from F. Javier et al. (2007), a World Bank researchers entitled "Investing in Indonesia's Education", citing the fact that in 2004, local government spending on education constituted 70% of all government spending.

The Ministry of Education, Culture, Research, and Technology (MoERCT) note that currently, still, a few local governments allocate 20 per cent of the Regional Revenue and Expenditure Budget (APBD) for education budget in their respective regions, although the law mandates that the education budget of both national and local governments be at least 20% (MoERCT, 2021)

Human Capital

Nafukho et al. (2004), in their study, implied that physical capital, labour, land, and management were the essential components in production. When economic growth accounting studies began in the 1960s, they had trouble understanding US economic development using these four basic production variables. The gap that makes the growth soar up in that production factor later known as human capital. World Bank (2020) defines human capital as the knowledge, abilities, and health that individuals collect during their lifetimes. Individuals' health and education are total assets, and human capital helps individuals reach their full potential as contributing members of society. Increased human capital is connected with high individual wages, increased national income, and improved social cohesiveness. Thus, it is a critical component of long-term growth and poverty alleviation.

Human Capital Theory is based on the idea that people's learning potential is on par with other resources used to create products and services. In this view, education and schooling are purposeful investments that help workers get ready for the workforce, boost individual and organizational productivity, and promote global growth and development. According to the theory, Sweetland (1996) mentioned that investing in people has economic advantages for both the individual and society. Despite the fact that health and nutrition are common forms of human capital investments, education is the one that empirical studies show to be the most effective.

One of the measurements that have been renowned for measuring human capital level in a country is composed by World Bank called Human Capital Index (HCI). World Bank uses HCI measurement to observe the level of human capital in a country. The measurement ranged from 0-1, in which 1 is the perfect score. HCI demonstrates how current health and educational results influence the productivity of the future generation of employees. By calculating the amount of human capital that a child is born today, it is predicted to possess when the kid reaches the age of 18. This approach emphasizes the critical role of governments and societies in investing in their populations' human capital (World Bank, 2020).

The index of HCI includes measurements of several aspects of human capital, such as health (rates of infant survival, stunting, and adult survival) and the amount and quality of schooling (expected years of school and international test scores).

Human Development Index

The Human Development Index (HDI) was created in 1990 by the United Nations Development Program (UNDP) and is periodically published in the Human Development Report each year (HDR). HDR was developed to stress the importance of people and their capabilities in measuring a country's development. In a nutshell, it measures how well people are doing in terms of living a long and healthy life while also being well-informed and having a comfortable quality of living. Using three normalized indices in three different dimensions, the HDI calculates the geometric mean of human development outcomes of a country.

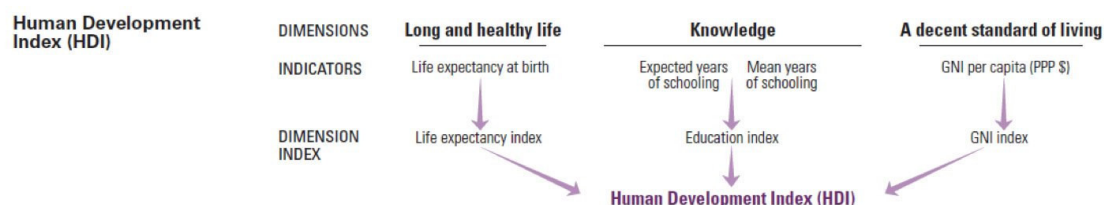

Figure 1 HDI Indicators (UNDP,2020)

Furthermore, Lind (2019) also posited that the HDI now looks at three key areas to gauge a country's progress in human development. The first one is higher life expectancy. The second parameter measures a country's overall knowledge level via the literacy among adults over 25 years combined with the gross enrolment ratio of students from primary school through university. Gross domestic product (GDP) per capita and purchasing power parity (PPP) in US dollars are the final two dimensions to consider when evaluating a country's income level. In their paper, Hou et al. (2015) explained that HDI is a statistical composite used to assess a country's degree of human development and make cross-country comparisons. Human development objectives, economic development policies, and other policy measures are increasingly being determined using HDI. HDIs have already been built at the national or subnational level in over a hundred nations (Lind, 2019)

In the context of Indonesia, The HDI explains how the population can access development outcomes in terms of income, health, and education (Central Bureau of Statistics, 2021). HDI is formed by 3 (three) basic dimensions: life expectancy rate, knowledge, and a decent standard of living. In the country, HDI is an important indicator in relation to the development of a government. First and foremost, the indicator is used to measure success in efforts to build the quality of human life (community/population); Second, HDI can determine the ranking or level of development of a region; and lastly for Indonesia, HDI is strategic data because apart from being a measure of government performance, HDI is also used as one of the allocators for determining the General Allocation Fund (DAU).

Local Competitiveness

Competitiveness is one of the factors used to assess a country's performance and attainment of a higher objective in terms of wealth and economic growth. Porter (1990), in his well-renowned paper, mentioned that competitiveness is determined by productivity issues, namely the amount of output generated for each input utilized. This rise in productivity is attributable to an increase in the amount of physical capital and labour inputs, as well as an improvement in the quality of the inputs utilized and an increase in technology. Huggins (2003) mentioned that local competitiveness is strongly related to labour rates, in which if they are prospering with their salary, they can increase the overall standard of living. Kitson et al. (2004) simply mentioned that the term of local competitiveness could be translated to the success of a city to compete with other cities in many aspects.

As neoliberal theory evolved into the New Public Management movement, comparative analysis has gained traction in the public sector. The use of benchmarking in local government reform has grown in importance as a result. Thus, the capacity of regions and cities to compete with one another may be described as competitiveness, depending on measures such as export market shares or the ability to recruit businesses, capital, or employees (Brovetto, 2007)

Indonesia's National Research and Innovation Agency (2020) mentioned that a region (district/province) is said to be competitive if it generates operational firms capable of competing effectively in the global economy while also supporting wage and living-standard increases in general. Competitiveness is determined by a region's ability to use its human, capital, and natural resources over the long term. Productivity is evaluated by growing long-term earnings, employment growth, and living standards. Competitiveness refers to how productive a region's industry is in comparison to similar sectors. Regions compete with one another to provide a more productive environment for enterprises.

Indonesia's Local Competitiveness Index (IDSD)

Indonesia's Local Competitiveness Index (IDSD) is a measurement that assesses a region's relative position to the other areas by taking into account all the factors forming its competitiveness and how far the area can realize the potential of these factors. The index was first published by National Research and Innovation Agency in 2017 through the analysis of documents and factual checks on the ground. IDSD component consists of 4 aspects, 12 pillars, and 23 dimensions, as well as 78 indicators. Most of the components are in the innovation ecosystem aspect. This composition was produced based on various literature studies and expert judgment.

In 2019, 199 local governments (25 provinces, 136 districts, and 38 cities) mapped the regional competitiveness index (IDSD). Accordingly, the mapping was carried out by 174 district/city Local Governments out of 514 local governments. That indicates just 34% have joined the assessment, owing to a lack of socialization of the program.

Theoretical Background

Local development with the goal of improving community welfare must be done in a sustainable manner. One of the elements in the notion of a sustainable city is the level of competitiveness (competitiveness). The higher a city's degree of competitiveness, the higher its people's standard of living. Each region will have a distinct reaction to the impact of this globalization phenomenon, which will substantially influence each region's negotiating position in the increasingly competitive global competition arena. This scenario must thus be viewed as a need for each area in Indonesia to enhance its competitiveness, where good competitiveness among regions in Indonesia as a whole is a factor for improving national competitiveness in the face of high demands to compete worldwide.

Education Spending, Human Resource, and Local Competitiveness

In their study, Poole & Jenkins (1996) mentioned that human resources and their policies are vital in any organization's attempts to build and strengthen human capital in the age of global competitiveness. In addition, Kao et al. (2008) mentioned four important aspects to measure national competitiveness in Southeast Asian countries: human resource, economy, technology, and management. From the local government aspect, competitiveness is determined by a region's ability to use its human, capital, and natural resources for a long time.

In order to enhance the capacity of human resources in the education sector, Obi (2016) pointed out that the development depends heavily on government education investment, which is essential for fostering economic growth and expanding human knowledge. Consequently, investing in education is considered a human capital investment since it improves workers' work abilities and productivity. In this sense, the author wants to test and validate whether the capacity of human resources will bridge the effect of government spending and local competitiveness with the logic that government spending is one of the influential factors to increase human resource capacity and human resource capacity is also one of the factors to determine local competitiveness.

Based on the arguments, the following hypothesis is inferred:

H1: Government spending on education has a positive effect and significantly affect human resource capacity

H2: Human resource capacity has a positive effect and significantly affect local competitiveness

H3: Government spending on education has a positive effect and significantly affect local competitiveness

H4: Human resource capacity has a mediating effect in relation to government spending on education and local competitiveness

The theoretical framework of this study can be seen in the figure below :

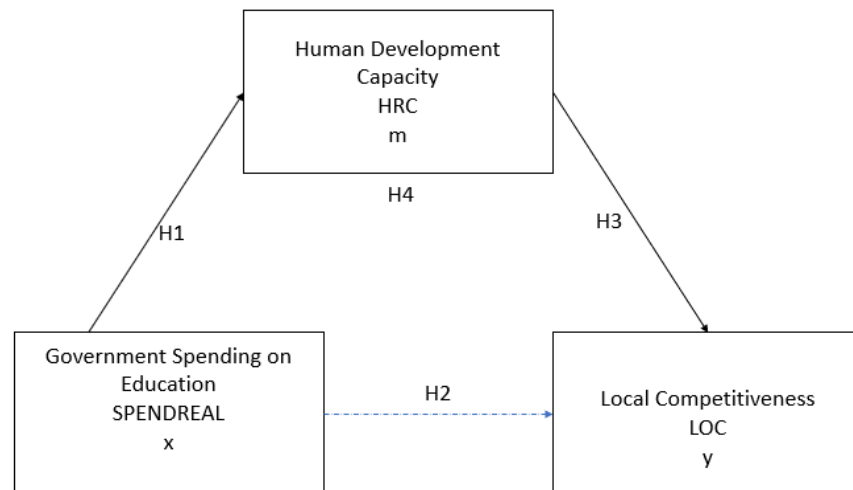

Figure 2 Theoretical framework of the study

Data and Methodology

This study analyzed the mediating effect of human resource capacity in the relation between government spending on education and local competitiveness of 157 districts and cities that joined the local competitiveness assessment in 2019. The data itself has been filtered from 174 data due to missing values in some parameters. The independent variables (government spending on education) are taken from the MoERCT data by taking each government's actual spending (in Rp). There are three categories of government spending in education: the net amount of education spending from the local government, the amount of spending delivered by the national government, and the total amount of spending after both amounts are calculated. In this study, the first category will be used to individually analyze the capacity of each local government spending on their education.

The mediating variable is human resource capacity which will be observed through the human development index capacity as the parameter that describes the three aspects of quality of life: expectancy rate, knowledge, and standard of living. The data is taken from the Central Bureau of Statistics survey that becomes the reference by almost all of the district and city government to measure the success in efforts to build the quality of human life (community/population) in the area.

Lastly, the dependent variable is the local competitiveness index which measured by Indonesia's National Research and Innovation Agency measure the composite index from 4 aspects, 12 pillars, and 23 dimensions as well as 78 indicators to describe the conditions and capabilities of a region in optimizing all its potential to competition either local or global perspective. The operational definition of each variable is given in table 2 below.

Table 2 Operational Variables

Variable	Index (Index, Year)	Description/Score	Source
Human Resource Capacity	Indonesia's HDI, 2019	1. Long life and healthy life 2. Knowledge (expectations of school years) 3. Decent standard of living (Gross National Product (GNP) per capita) Score: 0-100	Central Bureau of Statistics
Government Spending (B/Rp)	Regional Education Balance, 2019	Net education spending by each local government Score: 0 - ∞ (in billion rupiahs)	Ministry of Education, Culture, Research, and Technology
Local Competitiveness		1. Enabling Environment 2. Human Capital 3. Market 4. Innovation Ecosystem Score: 0-12 0-3: low competitive 3-6: medium competitive 6-8: highly competitive 8-12: very highly competitive	
Institutional Capacity	Local Competitiveness Index, 2019	1. Strengthening the Electronic-Based Government System (SPBE) 2. Increasing the level of community participation, business actors in regional development management 3. Program to support the city convenience Score (based on data) : 0-15	Indonesia's National Research and Innovation Agency
Infrastructure Capacity		1. Connectivity between regions 2. Infrastructure Acceleration 3. Quality of road and bridge Infrastructure Score (based on data) : 0-400	
Economy Stability		1. Value of GRDP per capita at current prices (ADHB) 2. Number of national scale investors (PMDN/PMA) 3. Total investment value on a national scale 4. MSME Percentage Score (based on data) : 0-60	

1. The role of research and development
2. Development of techno parks and science parks,
3. Development of education and training
4. Sustainable education and training,
5. Innovations added value
6. Local regulation to strengthen regional innovation

Score (based on data) : 0-148

1. Number of educated workers to total workforce
2. Utilization of the Job Training Center for the professionalism of the workforce
3. The Role of Local Governments in Development skilled workforce?

Score (based on data) : 0-62

1. Innovation commercialization
2. Telematics
3. Technology

Score (based on data) : 0-525

Innovation Capacity

Employment Capacity

Technology Readiness

Fiscal Capacity	Map of Regional Fiscal Capacity (KFD),2019	Regional financial capacity Score : 0-1,959	Ministry of Finance

This study will apply the mediation analysis technique with the framework of structural equation modelling (SEM). Using the mediation package through SEM, the model could estimate all the regression models in one go without having sequential regression analysis. Practically, this study will also use the three steps as Barron and Kenny (1986) practice will be implemented. In addition, indirect effects through mediation variables will be tested through Sobel and Monte Carlo's approach.

Result and Discussion

Descriptive Statistic

Table 3 Descriptive Statistics

Variable	Code	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Human Resource Capacity	HRC	157	71.068	4.225	61.59	83.85
Government Spending (M/Rp)	SPENDING	157	228.532	174.508	31.07	1347.19
Local Competitiveness	LOC	157	3.872	1.859	.342	8.524
Fiscal Capacity	FIS	157	1.067	.931	.248	8.422
Institutional Capacity	INS	157	8.008	3.224	.37	15
Infrastructure Capacity	INFRA	157	48.479	41.084	0	400
Economy Stability	ECON	157	21.229	11.876	0	60
Innovation Capacity	INOV	157	33.82	33.904	0	147.556
Employment Capacity	EMPLOY	157	31.875	17.515	0	61.667
Technology Readiness	TECNO	157	40.144	58.34	0	525

Table 3 shows the descriptive statistics of independent, mediating, dependent, and control variables. The average spending Government in 2019 is 228,532 billion rupiahs, with a minimum of 31,07 B and the highest region with 1.347,19 B rupiahs. From the table, it can also mention that the disparity is quite big, as shown in the standard deviation variable. Some variables recorded 0 minimum points due to the failure of the local government to provide the necessary data during the assessment. For the mediating variable, the average human resource capacity is 71,068, with a minimum of 61,59 and a maximum of 83,85. From the evaluation of kurtosis and normality, the data is distributed normally with pr (skewness) 0,0000 and pr (kurtosis 0,0247) and join p-value 0,0000, which is significant under 1%. The dependent variable of this data is distributed with a standard deviation of 1,859 as described by minimum data 0,342 and maximum index 8,524.

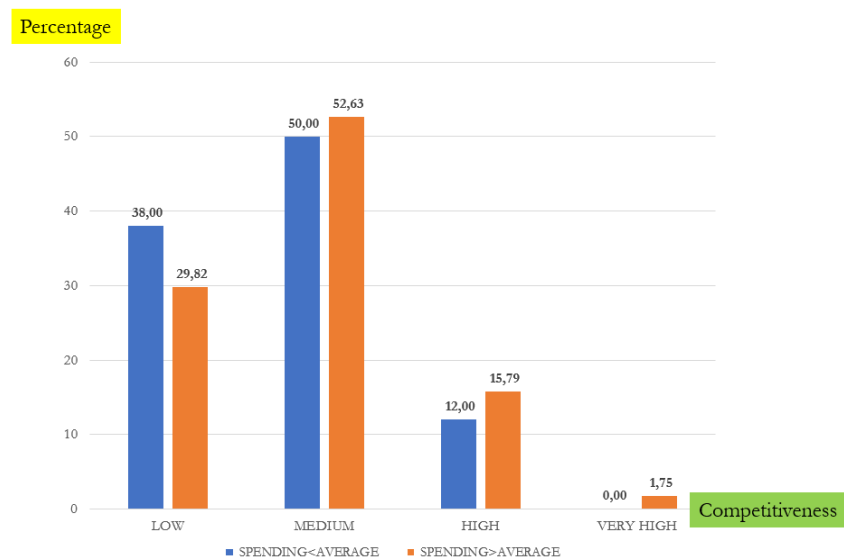

Figure 3 Summary graphic of spending on average

Before we move to the statistical result, the authors want to present the graph between spending and local competitiveness, as shown in figure 3. The chart compares regions whose spending is lower than average spending and those with higher-than-average expenditure. In general, it can be inferred that half of the areas either the spending is lower or above the mean spending, situated in medium competitiveness level. However, areas with the spending below average have a 10% percentage in the lower category compared to the latter. Consequently, the area that can spend higher than above average has +6% better distribution in high and very high competitiveness levels.

Statistical Analysis Result

The Pearson's correlation coefficient first will be presented to provide the interdependency between each variable. From table 4 below, we can see that fiscal capabilities are highly correlated with government spending in education ($r=0,840$), explaining the logical idea that if the government has a solid fiscal ability, they most likely associate with bigger expenditure. Innovation also proved to be associated with a relatively high r-value with 0,582 points to local competitiveness. All in all, the r-value of correlation between each variable mostly varied, ranging from 0,100-0,500.

Table 4 Matrix of correlations

Variables	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1) HRC	1.000									
(2) SPENDING	0.340	1.000								
(3) LOC	0.245	0.215	1.000							
(4) FIS	0.416	0.840	0.314	1.000						
(5) INS	0.215	0.211	0.502	0.256	1.000					
(6) INFRA	0.208	0.162	0.253	0.199	0.399	1.000				
(7) ECON	0.292	0.430	0.477	0.418	0.499	0.517	1.000			
(8) INOV	0.388	0.314	0.582	0.362	0.533	0.143	0.350	1.000		
(9) EMPLOY	0.174	0.169	0.499	0.240	0.424	0.200	0.383	0.512	1.000	
(10) TECNO	0.206	0.141	0.398	0.183	0.281	0.182	0.230	0.500	0.364	1.000

The result of statistical analysis can be interpreted in table 4 below. Using the Baron and Kenny approach to test mediation, the authors categorized the case into two models. The first model includes only the variables involved, while some control variables are also included to avoid biases in the second model. However, only model 2 will be used as the main findings of this study.

In order by doing so, first, the relationship between government spending and HRC is investigated. The result shows a positive and significant relationship with the coefficient of 0,008 (H1 is supported). The second step is to regress the mediation variable and dependent variable (HRC to local competitiveness). The result of the relationship was found to not correlate with a slightly negative p-value (H2 is not supported). The third one is to analyze the direct effect between government spending to local competitiveness, and the result shows significantly correlated with 95% confidence. Since the relationship between HRC: SPENDING (X -> M) with B=0.008 and p=0.000 in step 1 and LOC: HRC (M -> Y) with B=-0.013 and p=0.651 in step 2 showed no significant result, the last step to investigate the mediation between dependent variables on mediating and independent variables shall not be conducted. However, besides Kenny and Baron strategy, the authors also examine the mediation using the recent approach by Zhao et al. (2010) by testing the relation between government Spending directly to Local Competitiveness (X->Y). Since the result of the relationship is significant with LOC: SPENDING (X -> Y) with B=0.002 and p=0.043 (H3 is supported), then indirect effect for the relationship will be conducted using Sobel and Monte Carlo analysis. Aside from model 2, as explained above, the model 1 result shows a positive and significant effect for all the hypotheses.

Table 5 Statistical result of the study

Statistical Result	Model 1 : Without Control			Model 2 : Including Control		
	B	SE	p	B	SE	p
SPENDING->HRC	0.019	0.001	***	0.008	0.002	***
HRC->LOC	0.086	0.029	***	-0.013	0.029	ns
SPENDING->LOC	0.002	0.000	*	0.002	0.001	**
FIS				0.426	0.222	**
INS				0.074	0.044	*
INFRA				-0.001	0.003	ns
ECON				0.389	0.125	***
INOV				0.168	0.005	***
EMPLOY				0.161	0.007	**
TEKNO				0.003	0.002	ns
var (e.HRC)				15.684	1.770	
var (e.LOC)				1.773	0.200	
Observations	157	157	157	157	157	157

*B = Unstandardize cooefficient, SE = Robust Standard Errors, *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$*

Control Variables

Seven control variables are being analyzed in this study that is predicted to influence the dependent variable. The seven controlled variables are Fiscal Capacity (Zhao et al., 2021; Chernick, 1998), Institutional Capacity (Sinkien, 2009; Hughes & Givans, 2008; Pedersen, 2010), Infrastructure Capacity (Martin, 2002; Sinkien, 2009), Economy Stability (Sinkien, 2009; Overton, 2016), Innovation Capacity (Martin, 2002; Zhao et al., 2021), Employment Capacity (Sinkien, 2009; Sisson, 2001), and Technology Readiness (Young, 1988; Fagerberg, 1996; Sinkien, 2009). Based on the statistical result, it is evident that five out of seven variables significantly control the relationship between X, M, and Y. Economic Stability is statistically significant with a confidence level of 99% at 0,389 points of coefficient. Innovation Capacity is proving to influence the relationship with the 0,168 coefficient. Other influential factors that have been investigated, such as fiscal, institutional, and employment capacity, also correlated positively with local competitiveness.

Mediating Variable

Table 6 illustrates the result of the Sobel and Monte Carlo analysis of this study. The p-value for both Sobel and Monte Carlo analysis is not significant (above 0,05), with 0,653 and 0,662, respectively. Since step 1 LOC: SPENDING (X -> Y) is found to be significant, then we can conclude that the mediation effect is categorized as direct-only non-mediation (H4 is not supported). However, in reverse, model 1, which does not include the control variable, shows significant results, assuming indirect-only mediation (complete mediation) in the relationship.

Table 6 Significant testing of the indirect effect

Estimates	Model 1: Without CV			Model 2: Including CV		
	Delta	Sobel	Monte Carlo*	Delta	Sobel	Monte Carlo*
Indirect effect	0.001	0.001	0.001	0.000	0.000	0.000
Std. Err.	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
z-value	2.114	2.114	2.141	-0.450	-0.450	-0.438
p-value	0.035**	0.035**	0.032**	0.653	0.653	0.662

The effect size of mediation

The result also indicated that there is a significant difference of the indirect effect to the total impact (RIT) before and after we put the control variables with the calculation as follows:

$$RIT = \frac{a*b}{(a*b)+c}$$

Model 1:

$$RIT = (\text{Indirect effect} / \text{Total effect})$$

$$(0.001 / 0.002) = 0.307$$

Meaning that HRC mediates about 31 % of the effect of SPENDING on LOC

Model 2:

$$RIT = (\text{Indirect effect} / \text{Total effect})$$

$$(0.000 / 0.002) = 0.045$$

Meaning that HRC mediates about 4 % of the effect of SPENDING on LOC

While the ratio of the indirect effect to the direct effect can be calculated as follows:

$$RID = \frac{a*b}{c}$$

Model 1:

$$RID = (\text{Indirect effect} / \text{Direct effect})$$

$$(0.001 / 0.002) = 0.444$$

The mediated effect is about 0.44 times as large as the direct effect of SPENDING on LOC

Model 2:

$$RID = (\text{Indirect effect} / \text{Direct effect})$$

$$(0.000 / 0.002) = 0.047$$

The mediated effect is about 0.047 times as large as the direct effect of SPENDING on LOC.

(note : a : coefficient value from independent-> mediating; b : coefficient value from mediating->dependent; and c : coefficient value from independent->dependent)

Conclusion and Discussions

The level of competitiveness is one of the parameters in sustainable local development (Pawel & Jacek, 2021). The higher the level of competitiveness of an area, the higher the people's welfare level. Human resources and its policies believable to contribute to the level of competitiveness (Kydd & Oppenheim, 1990; Poole & Jenkins, 1996; Kao et al., 2008), and government spending is one of the ways to increase the capacity of human resources (Lin, 1998; Baldacci et al., 2008).

This study attempts to investigate the effect of government spending on local competitiveness, which will be mediated by human resource capacity. The result of this study supports the previous research that government spending has a positive effect on human resources and directly influences local competitiveness, especially when we didn't include the control variable. Also, there would be a full mediation effect with 31% mediation, and the mediated effect is estimated at 0,44 times as large as the direct effect of government spending on local competitiveness.

However, it is essential to note that the coefficient is minimal when we include control variables. The increase of one unit of government spending will contribute to a 0,008 and 0,002 unit increase in human resource capacity and local competitiveness. The study has also revealed when we input control variables; interestingly, human resource capacity does not correlate with local competitiveness. In addition, there is no mediation effect of human resources in the relation between government spending and local competitiveness. The authors argue that some control variables were stronger predictors, such as fiscal capacity, institutional capacity, economic stability, innovation, and employment capacity, causing the relationship to weaken.

Future Studies

We are aware that our research may have some limitations. First, it will be more comprehensive and balanced if we include the percentage of government spending rather than the actual amount of money because the capabilities of each district and city's abilities are very significant in their expenditure in education sectors. Second, an indicator of human resources can be more specific than HDI to measure the variable of human resources. Third, from this study, it is evident that other factors might have a more influential effect rather than human resource capacity on local competitiveness. Thus, the variables can further be investigated with a greater number of samples and chronological data (panel data).

References

- Aleksander Aristovnik. (2012, March 13). *The relative efficiency of education and R&D expenditures in the new EU member states*. ResearchGate; Taylor & Francis. https://www.researchgate.net/publication/256052285_The_relative_efficiency_of_education_and_RD_expenditures_in_the_new_EU_member_states
- Baldacci, E., Clements, B., Gupta, S., & Cui, Q. (2008). Social Spending, Human Capital, and Growth in Developing Countries. *World Development*, 36(8), 1317–1341. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.08.003>
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). *The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations*. Apa.org. <https://psycnet.apa.org/record/1987-13085-001>
- Breton, T. R. (2014). A Human Capital Theory of Growth: New Evidence for an Old Idea. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2456903>
- Brovetto, P. R. (2007). *Comparing Regions , Cities , and Communities : Local Government Benchmarking as an Instrument for Improving Performance and Competitiveness*. <https://www.semanticscholar.org/paper/Comparing-Regions-%2C-Cities-%2C-and-Communities-%3A-as-Rondo-Brovetto/f161fb2ce831e3d77fb8a02aa5ab3d268cc68b87>
- Buckley, P. J., Pass, C. L., & Prescott, K. (2010, May 6). *Measures of international competitiveness: A critical survey*. Journal of Marketing Management. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0267257X.1988.9964068>

- Central Bureau of Statistics. (2021). *Indeks Pembangunan Manusia*. Bps.go.id. <https://www.bps.go.id/subject/26/indeks-pembangunan-manusia.html#subjekViewTab1>
- Chernick, H. (1998). *FISCAL CAPACITY IN NEW YORK: THE CITY VERSUS THE REGION* | *National Tax Journal: Vol 51, No 3*. National Tax Journal. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/NTJ41789348>
- Darmawan, R. E. D. (2008). The practices of decentralization in Indonesia and its implication on local competitiveness - University of Twente Student Theses. *Utwente.nl*. <https://doi.org/http://purl.utwente.nl/essays/59282>
- Doryan, E. A. (2016). *An Institutional Perspective of Competitiveness and Industrial Restructuring Policies in Developing Countries*. Journal of Economic Issues. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00213624.1993.11505428?journalCode=mjei20>
- F. Javier, A. del G., Fengler, W., Ragatz, A., & Yavuz, E. (2007). Investing In Indonesia's Education : Allocation, Equity, And Efficiency Of Public Expenditures. In *Policy Research Working Papers*. The World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-4329>
- Fagerberg, J. (1996). *TECHNOLOGY AND COMPETITIVENESS on JSTOR*. Jstor.org. <https://www.jstor.org/stable/23606440>
- Gupta, S., Verhoeven, M., & Tiongsong, E. R. (2002). The effectiveness of government spending on education and health care in developing and transition economies. *European Journal of Political Economy*, 18(4), 717–737. [https://doi.org/10.1016/s0176-2680\(02\)00116-7](https://doi.org/10.1016/s0176-2680(02)00116-7)
- Hou, J., Walsh, P. P., & Zhang, J. (2015). The dynamics of Human Development Index. *The Social Science Journal*, 52(3), 331–347. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2014.07.003>
- Huggins, R. (2003, February). *Creating a UK Competitiveness Index: Regional and Local Benchmarking*. ResearchGate; Taylor & Francis (Routledge). https://www.researchgate.net/publication/24087701_Creating_a_UK_Competitiveness_Index_Regional_and_Local_Benchmarking
- Hughes, W. G., & Givans, S. W. (2008). *State, Institutions and Competitiveness: The Urgency of Institutional Capacity-Building in Jamaica*. The Round Table. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358530802057269>
- Indonesia's National Research and Innovation Agency. (2020, June 12). *Indeks Daya Saing Daerah*. https://indeks.inovasi.ristekbrin.go.id/?menu=informasi&id=5&id_detail=11
- Kao, C., Wu, W.-Y., Hsieh, W.-J., Wang, T.-Y., Lin, C., & Chen, L.-H. (2008). Measuring the national competitiveness of Southeast Asian countries. *European Journal of Operational Research*, 187(2), 613–628. <https://doi.org/10.1016/j.ejor.2007.03.029>
- Kitson, M., Martin, R., & Tyler, P. (2004, February). *Regional Competitiveness: An Elusive Yet Key Concept?* ResearchGate; Taylor & Francis (Routledge). https://www.researchgate.net/publication/24087841_Regional_Competitiveness_An_Elusive_Yet_Key_Concept
- Kydd, C. T., & Oppenheim, L. (1990). Using human resource management to enhance competitiveness: Lessons from four excellent companies. *Human Resource Management*, 29(2), 145–166. <https://doi.org/10.1002/hrm.3930290203>
- Lafuente, E., Araya, M., & Leiva, J. C. (2020). Assessment of local competitiveness: A composite indicator analysis of Costa Rican counties using the “Benefit of the Doubt” model. *Socio-Economic Planning Sciences*, 100864. <https://doi.org/10.1016/j.seps.2020.100864>

- Lin, S. (1998). Government education spending and human capital formation. *Economics Letters*, 61(3), 391–393. [https://doi.org/10.1016/s0165-1765\(98\)00193-1](https://doi.org/10.1016/s0165-1765(98)00193-1)
- Lind, N. (2019). A Development of the Human Development Index. *Social Indicators Research*, 146(3), 409–423. <https://doi.org/10.1007/s11205-019-02133-9>
- Lips, D., Watkins, S. J., & Fleming, J. (2008, September 8). *Does Spending More on Education Improve Academic Achievement? Backgrounder. No. 2179*. Heritage Foundation; Heritage Foundation. 214 Massachusetts Avenue NE, Washington, DC 20002-4999. Tel: 202-546-4400; Fax: 202-546-8328; e-mail: info@heritage.org; Web site: <http://www.heritage.org>. <https://eric.ed.gov/?id=ED509499>
- Martin, R. L. (2002). *A Study on the Factors of Regional Competitiveness A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy*. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/3cr/competitiveness.pdf
- MoERCT. (2021, July). *Majalah JendelaKomitmen 20 Persen APBD untuk Pendidikan Terus Didorong*. Kemdikbud.go.id. <https://jendela.kemdikbud.go.id/v2/fokus/detail/komitmen-20-persen-apbd-untuk-pendidikan-terus-didorong>
- Moynihan, D. P. (2008). Front Matter. In *The Dynamics of Performance Management* (pp. i–vi). Georgetown University Press; JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt2tt51c>
- Nafukho, F., Hairston, N., & Brooks, K. (2004, December). *Human capital theory: Implications for human resource development*. ResearchGate; Taylor & Francis (Routledge). https://www.researchgate.net/publication/233521350_Human_capital_theory_Implications_for_human_resource_development
- Obi, C. U. (2016). *Government Education Spending and Education Outcome in Nigeria*. ResearchGate; Science Publishing Group. https://www.researchgate.net/publication/346944829_Government_Education_Spending_and_Education_Outcome_in_Nigeria
- Oh, H., Seo, D., Kim, J., Yoo, S., & Seong, H. (2015). Assessment and evaluation of national human resource development system competitiveness in emerging countries. *Asia Pacific Education Review*, 16(3), 477–490. <https://doi.org/10.1007/s12564-015-9390-9>
- Overton, M. (2016). Sorting Through the Determinants of Local Government Competition. *The American Review of Public Administration*, 47(8), 914–928. <https://doi.org/10.1177/0275074016651143>
- Pawel, M., & Jacek, M. (2021). Competitiveness of Regions Versus Accessibility of Cultural Infrastructure: A Case Study of Poland - ProQuest. *Proquest.com*. <https://doi.org/>
- Pedersen, O. K. (2010). Institutional Competitiveness: How Nations came to Compete. In *Oxford Handbooks Online*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199233762.003.0023>
- Poole, M., & Jenkins, G. (1996). Competitiveness and Human Resource Management Policies. *Journal of General Management*, 22(2), 1–19. <https://doi.org/10.1177/030630709602200201>
- Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. Academia.edu. <https://www.academia.edu/download/34289003/CompetitiveAdvantageOfNations.pdf>
- Shafik, N. (1996). *Big Spending, Small Returns: The Paradox of Human Resource Development in the Middle East | The Egyptian Center for Economic Studies (ECES)*. Eces.org.eg. <http://www.eces.org.eg/PublicationsDetails?Lang=EN&C=12&T=1&ID=711&Big-Spending,-Small>Returns:-The-Paradox-of-Human-Resource-Development-in-the-Middle-East>

Sinkien, J. (2009). *Competitiveness Factors of Cities in Lithuania*. ResearchGate; unknown. https://www.researchgate.net/publication/228493863_Competitiveness_Factors_of_Cities_in_Lithuania

Sisson, K. (2001). Pacts for employment and competitiveness – an opportunity to reflect on the role and practice of collective bargaining. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 7(4), 600–615. <https://doi.org/10.1177/102425890100700404>

Stiefel, L., Schwartz, A. E., Portas, C., & Kim, D. Y. (2003). School Budgeting and School Performance: The Impact of New York City's Performance Driven Budgeting Initiative. *Journal of Education Finance*, 28(3), 403–424. JSTOR. <https://www.jstor.org/stable/40704176?seq=1>

Sweetland, S. R. (1996, September). *Human Capital Theory: Foundations of a Field of Inquiry*. ResearchGate; SAGE Publications. [https://www.researchgate.net/publication/240723577_Human_Capital_Theory_Foundations_of_a_Field_of_Inquiry#:~:text=The%20theory%20of%20human%20capital,human%20\(Sweetland%2C%201996\)%20.&text=The%20theory%20posits%20that%20investment,et%20al.%2C%202011\)](https://www.researchgate.net/publication/240723577_Human_Capital_Theory_Foundations_of_a_Field_of_Inquiry#:~:text=The%20theory%20of%20human%20capital,human%20(Sweetland%2C%201996)%20.&text=The%20theory%20posits%20that%20investment,et%20al.%2C%202011))

UNDP. (2020). *Human Development Index (HDI) | Human Development Reports*. Undp.org. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

Young, J. A. (1988). Technology and Competitiveness: A Key to the Economic Future of the United States. *Science*, 241(4863), 313–316. <https://doi.org/10.1126/science.241.4863.313>

Zhao, C., Feng, F., Chen, Y., & Li, X. (2021). Local government competition and regional innovation efficiency: From the perspective of China-style fiscal federalism. *Science and Public Policy*, 48(4), 488–489. <https://doi.org/10.1093/scipol/scab023>

Zhao, X., Lynch, J. G., & Chen, Q. (2010, August). *Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis*. ResearchGate; unknown. https://www.researchgate.net/publication/228424966_Reconsidering_Baron_and_Kenny_Myths_and_truths_about_mediation_analysis

ICT AND RECORD KEEPING: IMPLICATION FOR SCHOOL ADMINISTRATORS

Moses Adeolu AGOI

Computer Science Department, School of Science, Adeniran Ogunsanya College of Education
ORCID: 0000-0002-8910-2876

OSHINOWO OLUWAKEMI RACHEAL

Educational Foundations and Administration, Adeniran Ogunsanya College of Education

Abstract

The application of Computerized Technology in school administration have rapidly increased and invariably become prominent in enhancing the quality of information management. Thus, Information Technology have helped to improve record keeping in school offices making the work of school administrators easier, more effective and efficient. This paper explains the basic concept of Record keeping and Information Communication Technology (ICT), importance and the challenges facing the use of ICT by School Administrators. Descriptive design approach was used for the study. Questionnaires were given to 100 respondents using online Google form questionnaire instrument which were subjected to reliability analysis. Conclusively, recommendations were made to School Administrators and other stake holders in educational sectors on how to enhance the use of ICT for better Record keeping.

Keywords: Information and communication Technology; Record Keeping; School Administrators

Introduction

Like every other organization, schools deal with records and information management. As there are crucial needs for appropriate decisions to be taken on daily basis for activities and operations that affect long term policies in schools, school managers popularly referred to as School administrators are the core of the activities of effective record keeping in the school system. They have the mastery skill on the creation, usage and storage of vital school records as they optimally manage all kinds of files on daily bases be it manually or electronically.

School records are kept for futuristic reference purpose which invariably serve as major instrument that contribute to the overall success of several establishment in the educational sector. Such records as job application letters, minutes taken at board meetings, top management decisions and many other which are properly collated and kept either hardcopy or even as softcopy form. Thus, this paper discusses the place of ICT in effective record keeping, importance of using the trending technology and the challenges faced by the introduced technology on effective record keeping by school administrators.

Related Literature

As explained by Solis, O. (2020), any document created, received and maintained can be referred to as record. Minutes of meetings, maps, photograph, registers, proceeding of conferences, resource inventories may also be referred to as records. It should be noted that not all documents are records but complementary documents that are kept for reference purpose are mention as record. Some information are officially handed over, although, they not necessarily be in paper form or legal values but may be temporal.

Transitory records include updated or superseded documents, mails (either email or paper notes), voice- notes, routing slips, initial drafted notes.

Record Managers are the main determinants of ‘what records are’ and ‘what records are not’. Non-records are documents that are costly to keep than other wise.

According to Texas A&M system (2021), records are machine-readable, documented photographic or other recorded information which are either created or received by or on behalf of the university responsible for the documentation of the activities of the organization. Letters, tapes, films, Books, microfilms, microfiche, printouts, maps, photographs, Photostats, voice notes, video representation and even data held in the central processing unit of a computer are referred to as records.

Needs for Record Keeping

With reference to Sherif, K.Y & Olayinka, M.A (2021), records are preserved:

- For easy retrieval of vital records.
- For providing updated and timely information for executive within the organization at various level.
- For the development and maintenance of efficient system in other to create, store, retrieve, retain and dispose the establishment information.
- For the safety of vital documents and assets of the organization as required by law.

Importance of ICT in School Administration

Record keeping has moved to a new level at the arrival of the trending Technology in the recent times. Technology has globally change human daily activities. Change is inevitable in any establishment. *Do note:* When records are accurately kept, it will be useful in the nearest future. Over the years, records that are appropriately kept have served as importance documents of reference. Hence, record keeping is very vital.

Materials and Methods

This study adopted a descriptive analysis approach which was used to analyze the variables associated with the targeted population. In this study, 13 students, 24 Teaching staff, 27 Non-Teaching staff and 36 School Administrators were sampled using online Google form questionnaire instrument. To ensure accurate reliability index, drafted copies of the questionnaire were administered, collected and subjected to Cronbach’s alpha reliability analysis. The result of 0.83 gave a good reliability index of the instrument. The exercise was carried out at the space of two weeks.

Analysis and Results

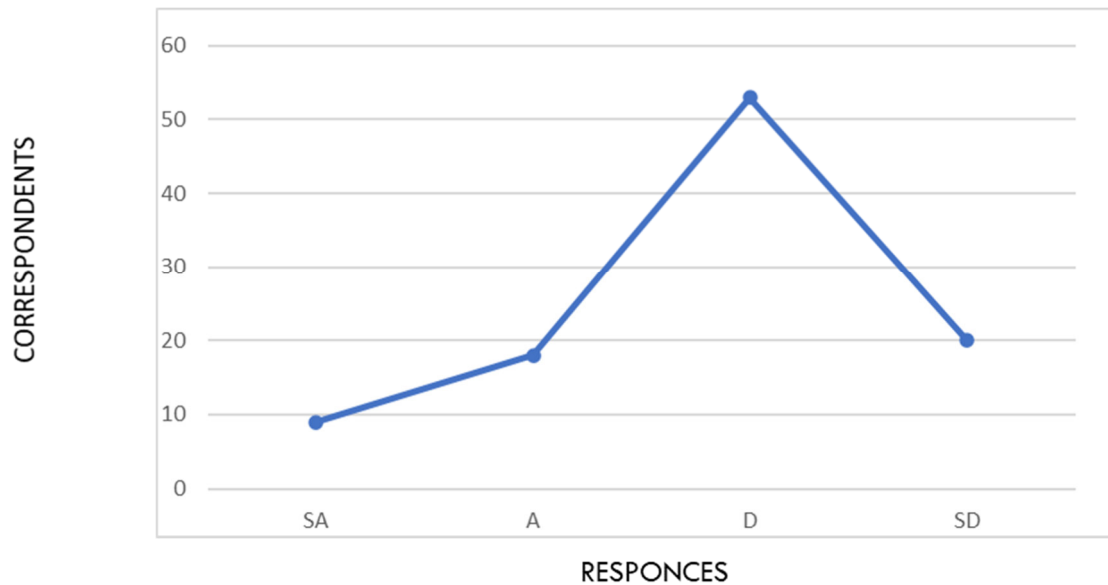

Fig 1: Analysis table on ICT/Record Keeping Correlation

The analysis table in Fig.1 depicts that questions were administered and collected from 100 respondents on the significant relationship between ICT usage and record keeping by school administrators out of which 53% had different views.

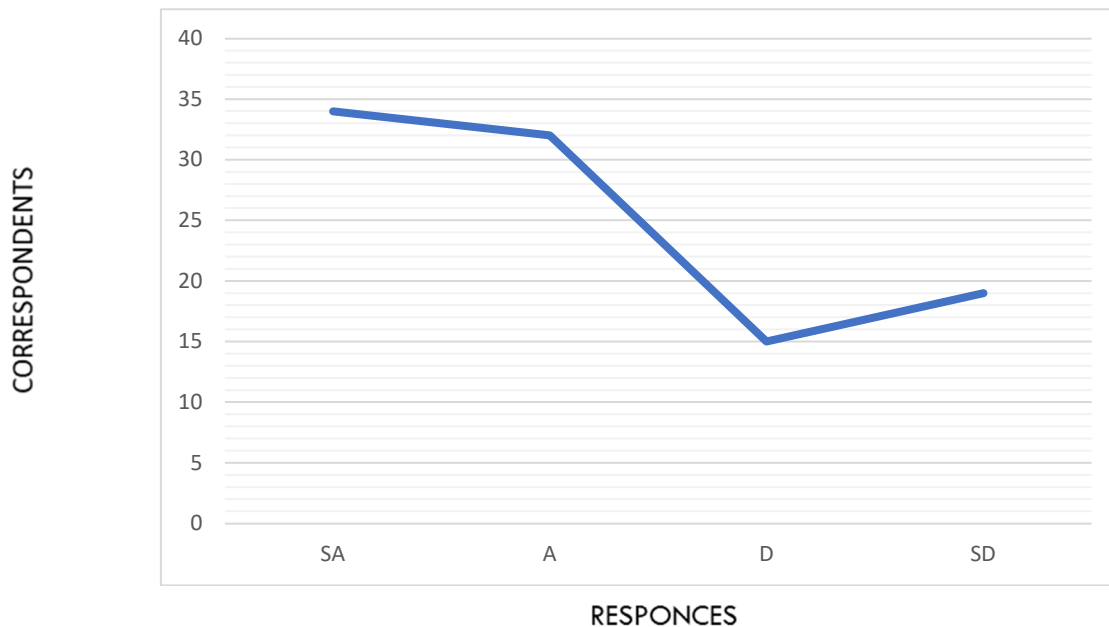

Fig 2: Analysis table on Importance of ICT

As shown in Fig 2, it is not an over statement to equate the importance of ICT usage as uttermost. 34% of the respondents were fully in support that school administration will be more efficient with the application of the invoking Technology.

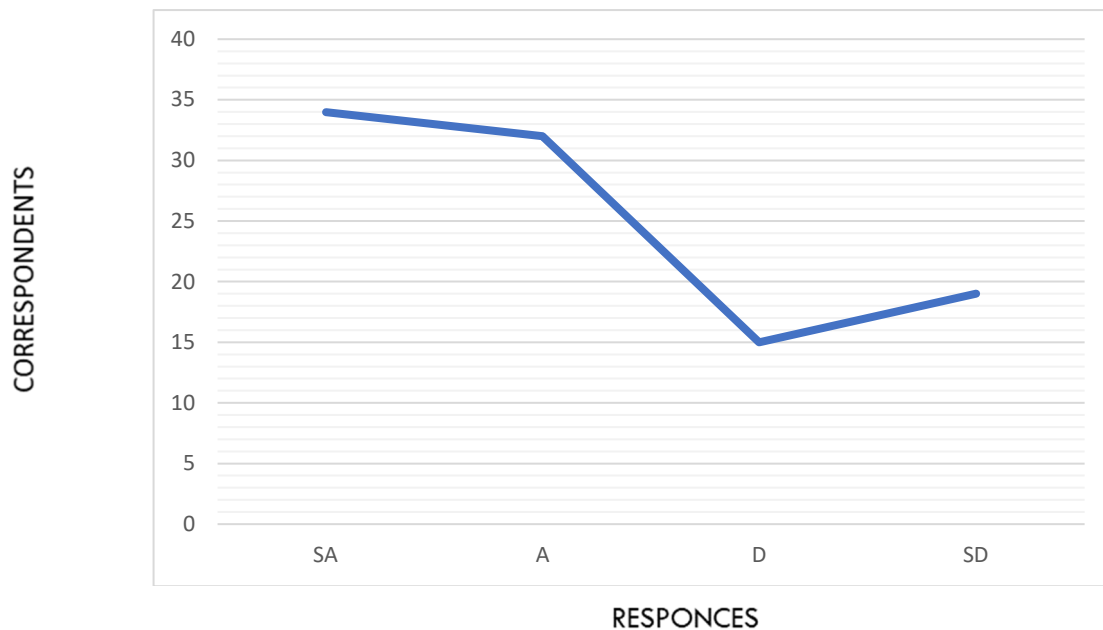

Fig 3: Analysis table on Challenges on faced using ICT Gadgets

The measure shown in Fig. 3 explains that the problems faced in record keeping will be reduced to the minimum with the use modern communication technology-gadgets/computerized equipment.

Discussion

The results of this study conforms with that of Akinola, et al (2018) who emphasized on the importance associated with the use of technology especially in organizations including schools. Some of these include, provision of large data storage capacity, faster data retrieval (especially when searching), faster data analysis, automatically generated report, data sorting using specific parameters, easier data modification, minimized data loss, easier security management, data redundancy etc.

This study is also in line with Dele-Giwa, (2003) and Koko & Nwiyi, (2006) who alluded some challenges often confronting the use of communication technology tools in school organization. These are; Inadequate ICT personnel, Poor state of School facilities, Lack of Power resources, finance, Unavailability of adequate ICT facilities in schools, Poor attitude to record keeping and sporadic change in government policies among others.

Conclusion and Recommendation

From the outcome of this study, the research inferred that record keeping in school is majorly to facilitate the collection of vital information in order to store, retrieve, use, transmit, manipulate and invariably disseminate such information for effective communication, enhanced decision-making and overall for problem solving within school system. In summary, the use of computerized technology by school administrators have effectively and efficiently enhanced better record keeping.

It is therefore recommended that School Administrators and other stake holders including students in educational sectors should be exposed to in-service training or workshop on how to effectively use modern ICT tools and computerized equipment for improved record keeping. The organized training could be in the form of seminars, workshops, symposium and conferences.

REFERENCES

Akinola, V.O, Udofia, I.G & Babarinde, T. (2018). Dynamics of Software on Research Quality. A Case study of Academic Staff in Lagos state Tertiary Institutions. Proceedings of the 13th Isteams Multidiscipline Conference, University of Ghana, Legon, Accra, Ghana. Vol. 2, Pp 307-314.

Achuonye & Nwiyi (2010). *Information and communication technology in Secondary school in Nigeria*. Port Harcourt: Pearl Publishers.

Dele Giwa. (2003). *Practicum in class Management and organization*. Lagos; Joytal Printing Press.

Koko & Nwiyi, (2006). Transformation leadership and Teacher Commitment to duty in Secondary Schools in Nigeria. *Journal of Resourcefulness and Distinction*, Volume 13 No. 1, December, 2016: ISSN 2276-9684.

Sherif, K.Y & Olayinka, M.A (2021). Trends in Contemporary Record Management. Retrieved February 1, 2022 from <https://www.researchgate.net/publication/353495526-trends-in-contemporary-records-management/>

Solis, O. (2020). *Records management*. Western University of Health Sciences. Retrieved December 6, 2020, from <https://www.westernu.edu/archives.google.com/url>

Texas, A., & System, M. (2021). *Cushing memorial library & archives*. Retrieved January 1, 2021 from https://cushing.library.tamu.edu/services/records_mgmt/what_is_a_record.html

STEAM AS AN ALTERNATIVE FOR MATHEMATICS LEARNING IN
MI/SD THE 21ST CENTURY

Teguh Handoyo

State Islamic Institute of Pekalongan

Dirasti Novianti

Zulaikhah Fitri Nur Ngaisah

State Islamic Institute of Pekalongan, Indonesia.

Abstract

Mastery of science and technology is a must in facing the era of globalization. This requires various parties to be able to develop capabilities related to the development of capabilities in the field of technology. In the field of education, one of the educational breakthroughs in Indonesia that seeks to develop humans who can create a science and technology-based economy is STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, and Mathematics) learning. This study aims to describe STEAM as an alternative to learning mathematics in MI/SD in the 21st century. This study uses a literature review method. The library study method is a critical study of the discussion of a topic that has been written by researchers or scientists in various sources in the form of books, journals, ebooks, or other scientific articles. The results of this study indicate that it is very important to use learning methods and media in the world of education to support teaching and learning activities, especially at the MI/SD level. STEAM is one of the methods that can be used in learning but it is undeniable that this method cannot be applied in all madrasah/school circles. Madrasahs/schools that have been able to use this method are those that are well-coordinated. Therefore, we really hope that this STEAM method can be implemented in all madrasah/school circles which also indicates that our education is developing to be better every day.

Keywords: 21st-century ability, mathematical learning, primary school, STEAM

DISRUPTION IN EDUCATIONAL SYSTEM DUE TO COVID-19: MANAGEMENT STRATEGIES FOR SUSTAINABILITY

Assist. Prof. Dr. K. R. Padma

Department of Biotechnology, Sri Padmavati Mahila Visvavidyalayam (Women's) University
ORCID: 0000-0002-6783-3248

K. R. Don

Department of Oral Pathology and Microbiology, Sree Balaji Dental College and Hospital,
Bharath Institute of Higher Education and Research (BIHER) Bharath University
ORCID: 0000-0003-3110-8076.

Abstract

What has to be done to recover from COVID-19 pandemic? This remains the main concern for all domains globally. The early lockdowns has devastated the educational system, which in turn led to psychological trauma in populace. Although, restrictions were implemented to stop the spread of the disease but entire country lost their freedom through social distancing activity. However, main domains affected mostly are educational system, small scale and large scale enterprises. There was drastic decline in economics and management measures must be taken to revive the economy. Catastrophe insists each country to renovate them to overcome the disruption caused by pandemic corona virus. The present Covid-19 pandemic has altered our working style, living at universal level. This paper currently focuses on the educational field and revealed how higher education institutions undergone immense revolutions. The whole educational system today is digitalized and sufficient training was provided to academicians in handling online platform with help of several educational Apps. These accelerated changes help the transformation in educational system in high schools, colleges and universities. Therefore, aim of this paper is to explain the readers about the accomplishments of this new technology, barriers they faced and finally management approaches along with highlighting future perspectives.

Keywords: Online platform, Catastrophe, Educational Apps, Educational system, COVID-19

**DISASTER EMERGENCY RESPONSE TRAINING TO IMPROVE THE QUALITY
OF VOLUNTEER IN UKK KSR PMI UNIT IAIN PEKALONGAN**

Rofiqotul Umah

Unit Kegiatan Khusus (UKK) KSR PMI Unit IAIN Pekalongan

Maulida Aulia

Unit Kegiatan Khusus (UKK) KSR PMI Unit IAIN Pekalongan

Muhlisin

Unit Kegiatan Khusus (UKK) KSR PMI Unit IAIN Pekalongan

Syarif Hidayatullah

Unit Kegiatan Khusus (UKK) KSR PMI Unit IAIN Pekalongan

ABSTRACT

Disaster emergency response is an action quickly in the even of a disaster to prevent adverse impacts on the community. The activities such as rescue and evacuation of victims, property, fulfillment of basic needs, protection, management of refugees, and restoration of facilities and infrastructure. Disaster emergency response is urgently needed in Indonesia. Moreover, Indonesia is a country with a high level of disaster potential. Many disasters that often occur in Indonesia such as floods, droughts, earthquakes, tsunamis, volcanoes, forest fires, and landslides. This because Indonesia has a geographical condition that is very vulnerable to disaster. Disaster can comes at any time, suddenly or predictably. Therefore, UKK KSR PMI Unit IAIN Pekalongan held a Disaster emergency response training. This training is carried out by discussing and analyzing a disaster from pre-disaster, during disaster, post-disaster with the appropriate stage carried out at every step in a disaster and close with a simulation of a disaster, so that the trainers can understand and practice when the trainer are in a position when disaster occurs. With this training, it's hoped that the volunteers can improve their quality and will be able to recognize a disaster, the right steps in dealing with a disaster, and help other people or the community to be able to deal with disaster that occurs.

Keywords: Disaster emergency response, training, quality, volunteer

THE ROLE OF ISLAMIC HIGHER EDUCATION IN SHAPING STUDENTS AS AGENTS OF TOLERANCE

Betty Mauli Rosa Bustam
Ahmad Dahlan University

Rika Astari
Ahmad Dahlan University

Abstract

This article aims to explain the role of Islamic higher education in shaping the character of students as agents of tolerance. Islamic higher education is not just a proselytizing institution, but an academic institution that has a responsibility in responding to various problems that arise in the community. Islamic higher education is required to involve itself in developing science and technology, as well as participate in growing the economy. In addition, as an institution derived from the Qur'an and sunnah, Islamic higher education also has a responsibility to give birth to young people who have a religious character. The method used in this writing is library research that is presented qualitatively. This article concludes that Islamic higher education has an important role in shaping students as agents of tolerance, by preparing the curriculum and creating a campus environment that is open to plurality. Previous research said students are a target for the spread of radical understanding, so that only students can provide solutions to tolerance actions as agents who are directly involved, ranging from being involved in policy making to spreading tolerance in the community.

Keywords: Islamic higher education; intolerance; students; tolerance agents

Introduction

In 2019, Minister of Defense of the Republic of Indonesia, Ryamizard Ryacudu, said that about 23.4 percent of students from all universities in Indonesia have been exposed to radicalism, the remaining 23.3 percent of high school students; 18.1 percent private employees; 19.4 percent state civil apparatus; 9.1 percent of SOE employees; and 3 percent of Indonesian National Armed Forces. The entire subject of the survey stated that they agreed with the ideology of *jihad* and the establishment of the Islamic State (*Khilafah Islamiyah*) and rejected the ideology of Pancasila. Although in 2020 recorded cases and the potential for religious radicalism decreased, as reported by the announcement of the National Counterterrorism Agency (BNPT) Survey, but, the decrease was only around 12.2 percent compared to the previous year's cases and was considered insignificant.¹ Previously, BNPT also reported the results of a survey related to radicalism that said a number of 39% of students in 15 regions in Indonesia who were the object of the survey seemed interested in radicalism. Survei reinforces the suspicion that the younger generation is being targeted by the spread of radicalism and universities are becoming vulnerable locations of spread.²

¹ Yoga Irama and Mukhammad Zamzami, "Review of the Ministry of Religious Affairs Religious Moderation Mainstreaming Formula 2019-2020," *GLASS (Gift of God's Light): Dialogical Journal of Ushuluddin Science* 11, no. 1 (February 9, 2021): 65–89, accessed September 8, 2021, <http://jurnal.alfithrah.ac.id/index.php/kaca/article/view/10>.

² "Students Target Recruitment of Radical Movements - Pikiran-Rakyat.Com," accessed September 9, 2021, <https://www.pikiran-rakyat.com/nasional/pr-01293446/mahasiswa-target-rekrutmen-gerakan-radikal-419430>.

The Indonesian Institute of Sciences (LIPI) through its research stated that the influence of ideology and radical understanding is increasingly worrying because the militant movement is growing in the environment of strategic groups, especially students.³

Almost all radical acts that lead to extremism and can lead to terrorism usually start from intolerance. This means that intolerance is the seed of radicalism and terrorism. This statement was expressed by the Executive Director of The Indonesian Moderate Network, Islah Bahrawi in Jakarta (20/12/2020).⁴ He added, intolerance with radicalism is not a slice of different attitudes, but rather mutual support. In line with the statement, Inspectorate General of the Indonesian Ministry of Education and Culture on its official website also stated that the seeds of radicalism stem from intolerant attitudes.⁵ The government through the Ministry of Education is trying hard to prevent the entry of radical understanding into the Indonesian education field, by emphasizing the importance of the value of tolerance.

Intolerance which is the seed of radicalism is a real threat that not only impacts the lives of Indonesian people, but also to the global world. Not only on social life, but also has implications for economic and political dynamics, creating insecurity in society at large through actions that lead to violence. Violence in the name of religion / belief, especially pinned on the religion of Islam which is often associated with the realm of intolerance and radicalism. Intolerance arises for several reasons, including the incomplete understanding of religion and the interpretation of jihadi verses in the Qur'an that are not contextual. This leads to addressing differences as threats that must be fought, thus denying the space of tolerance.⁶

Intolerance among students (mainly Muslims) is quite serious as a religious and national issue. In 2016, The Wahid Foundation conducted a survey in which the results stated that 46% of young people, some of whom were students, were involved in supporting acts of intolerance. Based on research conducted by social psychologists and social scientists, seed of intolerance that develops among students is at least caused by four things; (1) immature mental readiness, (2) political disparities that give rise to allegations that young people are not given sufficient avenues despite their position as a source of political power, (3) aggravated economic inequality with the shadow of unemployment in sight, and (4) the understanding of religious texts which are constantly reproduced by the givers of "mandate intolerance".⁷

Students are part of the young people who dominate the use of the internet and social media in Indonesia (as much as 87%). The concern of the massive use of social media among young people is that it makes it a means to study religion, and spread hate speech for others, not only spreading but also participating in producing it.⁸

³ "RADICALISM AMONG STUDENTS IS ALREADY WORRYING ABOUT | Indonesian Institute of Sciences," accessed September 9, 2021, <http://lipi.go.id/lipimedia/radikalisme-di-kalangan-mahasiswa-sudah-mengkhawatirkan/18630>.

⁴ "Radicalism and Terrorism Begin intolerant Attitudes," accessed September 9, 2021, <https://www.beritasatu.com/nasional/711617/radikalisme-dan-terorisme-diawali-sikap-intoleran>.

⁵ "The Seeds of Radicalism Are Sourced From Intolerance," accessed September 9, 2021, <https://itjen.kemdikbud.go.id/public/post/detail/bibit-radikalisme-bersumber-dari-intoleransi>.

⁶ Siti Halimah, "Cutting Intolerant Understanding And Radicalism Through Islamic Religious Learning With Rahmatan Lil Alamin's Vision," *Journal of Al-Makrifat* 3, no. 2 (2018): 130–148.

⁷ Zuly Qodir, "Youth, Intolerance, and Religious Radicalism," *Journal of Youth Studies* 5, no. 1 (2018): 429.

⁸ "National Survey 2016 Wahid Foundation LSI," accessed September 9, 2021, <http://wahidfoundation.org/eng/index.php/publication/detail/National-Survey-2016-Wahid-Foundation-LSI>.

Based on the phenomena that have been described above, where the position of students as young Indonesians becomes very significant, both as part of the perpetrators of intolerance and hope as agents of change that spread the spirit of tolerance and love of diversity, by itself the role of Islamic higher education is increasingly needed. This article seeks to explain the role of Islamic higher education which is growing, compared to the original purpose of its establishment, especially in the involvement in reducing acts of intolerance committed by students. In fact, printing students into tolerant young people and becoming a Muslim figure who spread peace, in accordance with Islam *rahmatan lil'alam*.

Method

This research uses a qualitative approach with data collected using *library research* method.⁹ Data analysis uses qualitative descriptive by placing available data in the form of complete sentences, systematic, and sourced on the subject of change that can facilitate in making conclusions and can also be understood easily. In a literature data is generated through observations in related literature, in the form of books, scientific journal articles, and documents. The data collection technique in this article is a full sample, by finding and retrieving data from all types of literature mentioned earlier.¹⁰ The tool used is a documentation instrument which means that this research makes universal use of primary and secondary data sources.¹¹ Data analysis techniques using Miles and Huberman's theory that are often used in qualitative research, namely data reduction, data presentation and conclusion withdrawal.¹²

Discussion

Islamic Higher Education

Islamic education at every level becomes one in the national education system, but the predicate of backward and not advancing continues to be attached, even Islamic education is often accused of being only intended for underprivileged groups. Islamic education is also suspected of promoting exclusivity, fanaticism, and even terrorism, because some Islamic educational institutions are considered to be the originating places of the group that carries the ideology. This is inseparable from the Islamic symbols that they often use. On the other hand, the Islamic religious education that has been going on for a long time is more isolating, less interactive with a variety of other educational activities. Systems like this do look less effective in the form of complex value devices. Islamic education cannot and should not run alone, but rather goes hand in hand with non-religious education programs if it wants to have relevance to the social changes taking place in society.

Since its inception, Islamic higher education has had a role to be a unifying Indonesian nation. Along with its development, both from the education system and curriculum, which is carried out through moderate Islamic studies, Islamic higher education becomes an inclusive and modern institution, and becomes a gathering place for various religious views from various understandings in Indonesia.

⁹ Ence Surahman, Adrie Satrio, and Herminarto Sofyan, "The Study of Theory in Research," *JKTP: Journal of Educational Technology Studies* 3, no. 1 (2020): 49–58.

¹⁰ Novia Novia et al., "Educational Game Research Trends For Increased Creativity: A Systematic Review of the Literature," *Journal of Educational Innovation IPA* 6, no. 2 (2020): 217–226.

¹¹ Rahmat Santoso and Fiqi Aliudin, "Literature Study of Formulation and Evaluation of Microcapsul Salut Enterik Using Acryl-Eze® & Sureteric With Microencapsulation With Extrusion-Sferonization Method," *Indonesian Pharmaceutical Research Journal* 2, no. 3 (2020): 122–136.

¹² Matthew B. Miles and A. Michael Huberman, *Qualitative Data Analysis*, 2nd ed. (California: SAGE Publications, 1994).

Islamic higher education has given birth to intellectuals who have Islamic insight with an understanding of Islam that is progressive, moderate, rational, and inclusive in accordance with the development of its society.¹³

Islamic Higher Education faces major challenges that plague all Islamic education today, namely: (1) the portion of Islamic education in the general education system that should be larger, (2) in many cases, the general education system does not recognize the degree of Islamic educational institution or limit its usefulness. (3) The general education system usually restricts access to Islamic education in public education schools, thus opening the door for students to seek knowledge of Islam from (possibly) militant or radical sources.¹⁴

Quoting Azyumardi Azra's statement in the foreword to *the book Reform of Islamic Education*, Islamic higher education has entered a mature age if calculated from its birth before the independence of the Republic of Indonesia 1945, but its role has not been maximized, especially in the moral problems of the nation that are still concerning.¹⁵ In principle, Islamic higher education has enormous potential, with the number of institutions reaching six hundred and sixty-five (665) and the number of students exceeding six hundred thousand. Another advantage of Islamic higher education is that it was established in a muslim-majority country, so there is no rejection.¹⁶ However, it is unfortunate that such a large potential has not been worked out to the fullest, especially in combating acts of intolerance that boil down to radicalism and extremism.

In fact, Islamic higher education not only acts as an educational institution, but also as a presenter on Islam in Indonesia with all its plurality. It cannot be denied that Muslims in Indonesia are divided into two major groups; Tolerant and anti-tolerant. This influenced the choice of schools during the establishment of a college, especially Islamic colleges, which dominated power as a policy shaper. The selection of this school greatly affects the applicable regulations and becomes a benchmark to what extent Islamic Universities are able to fight for tolerance and religious rights for Muslim and non-muslim students.¹⁷

Referring to the thought of M. Amin Abdullah who mentioned that Islamic higher education should not only fixate on Islamic science and create a dichotomy between sciences. Epistemologically, M. Amin Abdullah's thinking through an integration-interconnection frame of mind will always be appropriate to serve as a foothold in scientific development in Indonesian universities, especially Islamic universities and or Islamic-based universities. The integration-interconnection framework of thinking can be used as a paradigm of college science to be developed as a non-dichotomic scientific model.¹⁸ This thought is in line with the special epistemology of Islamic higher education which is rooted in three roles and status of humans on this earth, namely '*ibadah* (worship of God), *khilafah* (representative of God) and *mu'amalah* (human relations).

¹³ Marwan Salahuddin, "Model for The Development of Islamic Higher Education in Indonesia," *Ulumuna* 18, no. 1 (2014): 121-138.

¹⁴ Saiful Akhyar Lubis, "A New Paradigm for Islamic Higher Education in Indonesia: Institutional and Curriculum Aspects," in *4th International Conference the Community Developomnet in ASEAN*, 2017.

¹⁵ Armai Arif, *Islamic Education Reform* (Jakarta: CRSD Press, 2005).

¹⁶ Hasbi Indra, "Islamic Higher Education and Indonesian Civilization," *Al-Tahrir: Journal of Islamic Thought* 16, no. 1 (June 24, 2016): 109-132, accessed September 9, 2021, <https://jurnal.iainponorogo.ac.id/index.php/tahrir/article/view/317>.

¹⁷ Muhammad Salisul Khakim and Anike Febriyani Nugraha, "STUDENTS AS AGENTS OF TOLERANCE IN ESTABLISHING RELIGIOUS LAWS AND POLICIES AT DIY ISLAMIC COLLEGE Aisyiyah University Yogyakarta 1. The Background of This Research Problem Intends to Explain How to Teach High Isl," *Scientific Journal of Law* 11, no. 1 (2017): 16-30.

¹⁸ Waston, "AMIN ABDULLAH'S EPISTEMOLOGICAL THINKING AND ITS RELEVANCE TO HIGHER EDUCATION IN INDONESIA," *Journal of Islamic Studies* 17, no. 1 (2016): 80-89.

Worship is the highest goal of human creation in this world. All human actions and behaviors are ideally directed at Him (God). While the caliphate is the realization of the caliphate on the face of the earth in order to be useful and prosperous to realize worship to Him. Mu'amalah refers to the realization of human interrelationship because humans are created interdependent with their fellow human beings as social beings. The implications of this epistemology in the establishment of the educational curriculum in the form of three points of interrelationship of religious sciences (for the mission of *ibadah*), natural sciences and techniques (for the implementation of the caliphate) and social sciences and humanities (for the application of *mu'amalah* science), where each party strengthens and enlightens others simultaneously.¹⁹

Islamic Higher Education in Indonesia today has followed the dynamics of change along with the times. Various changes were made, ranging from reforming the curriculum to devising a new vision in order to be able to transition into a modern educational institution. For the purpose of eliminating the dichotomy between religious and general sciences, the Ministry of Religion introduced Islamic universities as a model of universities that integrate general science into religious science and/or vice versa. This is to reinforce the concept of Islam as a universal religion while actualizing it. The change also aims to provide answers to challenges arising in the global era, including humanitarian issues.²⁰ In principle, as mentioned earlier, the purpose of Islamic higher education is to provide solutions to the problems of the *ummah* (nation).

In its changes, issues around pluralism, tolerance, and religious freedom are included in the main debate about the future of Islam in Indonesia, and the solution is expected to come from state Islamic college campuses. In 1999, State of Islamic Institute Syarif Hidayatullah Jakarta took on the role of developing citizenship education courses. The curriculum design is based in part on surveys conducted at various State of Islamic Institute campuses.²¹ During the New Order (1966-1998), there was mandated training in the national ideology of Pancasila at all levels of education. The purpose of this training is focused on social integration and national unity.²²

Students as Agents of Tolerance

The word intolerance or intolerance comes from the prefix in- which means "no/ not" and the basic word tolerance that has the meaning of nature or be leisurely (respect, let, allow) the stance (opinions, views, beliefs, habits, behavior, and so on) that is different or contrary to one's own stance".²³ There are at least four factors that can trigger the emergence of intolerance: 1. Personality, which includes extreme ways of thinking and perspective, where a person does not have the readiness to face differences in terms of beliefs, so that the action that arises in the form of rejection and intolerance. 2. Knowledge, which is absolute, results in the inability to distinguish truths and beliefs, concepts and realities, thoughts and facts that occur. 3. The ambition of power, which gives rise to the notion that difference is a threat to power and existence.

¹⁹ Sa'adi, "A Survey on the Development of Islamic Higher Education in Indonesia: An Epistemological Review," *Indonesian Journal of Islam and Muslim Societies* 1, no. 1 (2011): 151–169.

²⁰ Salahuddin, "Model of Islamic Higher Education Development in Indonesia."

²¹ Elisabeth Jackson and Bahrissalim, "Crafting a New Democracy: Civic Education in Indonesian Islamic Universities," <https://doi.org/10.1080/02188790601142892> 27, no. 1 (March 2007): 41–54.

²² Richard G. Kraince, "Islamic Higher Education and Social Cohesion in Indonesia," *PROSPECTS* 2008 37:3 37, no. 3 (April 11, 2008): 345–356.

²³ Muhammad Natsir, *Diversity of Interfaith Living* (Jakarta: Hudaya Publisher, 1970).

4. *Playing God*, considering himself/ group the most right and want to save others in order to be able to lead the truth with themselves / group.²⁴ These four factors are often seen appearing in the community, both in real action and in the form of writing on social media.

Republic of Indonesia has a legal basis that guarantees every individual's interest in freedom of religion, as stated in the 1945 Constitution Article 28E paragraph 2 which states that "everyone is entitled to freedom of belief". In addition, in article 28 paragraph 1 it is recognized that the right to religion is a human right, and in article 29 paragraph 2 which also states that the State guarantees the freedom of each population to embrace their respective religions and to worship according to their religion and beliefs.

The above law affirms that the rules applied in Islamic Universities must pay attention to the needs of students with various types of religions and beliefs. Rules by embedding religious education in the higher education environment have a significant influence in forming a relationship of tolerance between students, especially by prioritizing a multicultural approach. Religious education with a cultural approach means using Islamic values without tagging Islam, such as the emphasis on the implementation of universal values that are needed by humans and applied in society.²⁵ Students in policy development in Islamic Universities has an important role as an agent of tolerance who is obliged to fight for tolerance in the Higher Education environment. The emergence of debates about forms of intolerance leads to increased sensitivity of students to policies related to tolerance. On the other hand, the role of the College's policy as a tangible manifestation of tolerance and solidarity for students with different backgrounds can help reduce situations that indicate intolerance and discrimination.

Islamic universities as institutions that carry out Islamic higher education, should apply religious ideologies and regulations that can provide convenience and tolerance to students, both non-Muslims and Muslims themselves. This will make students directly or indirectly adapt and survive in a multicultural environment. Students should be educated in multiculturalism to make it easier for them to adapt, which includes a wide range of matters related to tolerance, human rights, universal humanity, ethno-cultural and religious differences, conflict resolution and mediation, the dangers of discrimination, democracy and plurality, and other subjects that can usher in love peace and appreciate their differences.

The form of higher education policy that does not burden any party, accompanied by a dynamic student role shows renewal in the educational environment as a form of agent of tolerance. The activity can be a discussion forum between students that is routine with the aim to observe the rules of the College and the surrounding environment and accommodate the opinions of students who have concern for mutual respect and respect for differences in the campus environment. The contribution of students as agents of tolerance in the midst of multicultural society actually has a positive impact on students themselves, who will usually be motivated to be more productive not only in the academic field, but also in the social field. As agents, students can also engage in handling cases of intolerance on campus and in their environment, as well as finding concrete solutions with their way of thinking.²⁶

Tolerance offered in Islam is very practical and rational, the demand for its adherents is to form firm limits in terms of creed, while protecting the principle of respecting followers of other religions and protecting their rights as part of society.

²⁴ Halimah, "Cutting Intolerant Understanding And Radicalism Through Islamic Religious Learning With Rahmatan Lil Alamin Vision."

²⁵ Achmadi, *Ideology of Islamic Education* (Yogyakarta: Student Library, 2008).

²⁶ Achmad Rois, "MULTICULTURAL ISLAMIC EDUCATION: A study of Muhammad Amin Abdullah's Thoughts," *Epistemé: Journal of Islamic Science Development* 8, no. 2 (2013): 301–322.

Islam regulates the harmonization of human relations in order to create order and peace in the world, as stated in the Quran Surah Hud verses 118-119.²⁷

Students at Islamic universities must realize that Islamic education has a big role in the means of developing human personality, to be able to actualize all aspects of life in harmony and synergy. Referring to Noeng Muhadjir²⁸ that every human being (regardless of religion) has virtues, advantages, and privileges. In order for interaction to be more dynamic and healthier in the implementation of educators, it takes the understanding that every student has the opportunity to be directional and utilized for the creation of good interaction. The process of interaction is certainly done openly and communicatively, democratically, and without pressure by relying on the spirit of accepting differences. This model of education according to Ki Hadjar Dewantara²⁹ is an education that is able to usher people into a free person both inwardly, mind, and deeds.

The high education of Islam as a social system, must put Islam as a spirit that serves to maintain relations with plural societies, in line with the dynamism that takes place in it. From here there will be a process of humanism in the dimension of Islamic education. The humanism that is meant here is the process of human creation that can be all but remains in a divine perspective. Humanism makes man the standard of all, treated as an autonomous subject of the educational procession by the establishment of peace, social solidarity, and friendship that leads to a conscious sense of being Tolerant in practicing religion.³⁰

Conclusion

Islamic Higher Education should adopt Islamic values, especially Islam *rahmatan lil-'alamin*, in its vision to be able to form students as agents of tolerance. Plurality in Indonesia is a gift of God that cannot be denied, so every nation must adjust to the gift. The large number of students involved in intolerant action and understanding, demanding Islamic Higher Education to be able to be involved in solving these problems, by making changes ranging from vision to curriculum, and creating a campus environment that is friendly to all students, both Muslim and non-Muslim students. Students as agents of tolerance can play an active role in spreading the spirit of tolerance to the community. It is expected that with more and more students who become agents of tolerance, action and intolerance are decreasing in Indonesia.

Reference List

- Achmadi. *Ideologi Pendidikan Islam*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2008.
Arif, Armai. *Reformasi Pendidikan Islam*. Jakarta: CRSD Press, 2005.
Fadli, Subhan. "Membangun Toleransi Generasi Milenial." In *Harmonisasi Keberagamaan Dan Kebangsaan Bagi Generasi Milenial*, 120–136. Pamulang: Lembaga Kajian Keagamaan, 2019.

²⁷ Subhan Fadli, "Building Millennial Tolerance," in *Harmonization of Religiousness and Nationality for Millennials* (Pamulang: Institute of Religious Studies, 2019), 120–136.

²⁸ Prof. Dr.H. Noeng Muhadjir, *Education Science and Social Change: Educational Theory of Creative Social Actors* (Rake Sarasin, 2000).

²⁹ "National Heroes Indonesia: Ki Hajar Dewantara; Education Pioneer | Indonesia Investments," accessed February 6, 2022, <https://www.indonesia-investments.com/id/culture/culture-columns/national-heroes-indonesia-ki-hajar-dewantara-education-pioneer/item6506>.

³⁰ Nur Said, "Religious Tolerance Education for Islamic Humanism in Indonesia," *Pendidikana: Journal of Islamic Education Research* 12, no. 2 (2017): 409–434, <http://journal.iainkudus.ac.id/index.php/Edukasia/article/view/2445>.

Halimah, Siti. "Memangkas Paham Intoleran Dan Radikalisme Melalui Pembelajaran Agama Islam Yang Bervisi Rahmatan Lil Alamin." *Jurnal Al-Makrifat* 3, no. 2 (2018): 130–148.

Indra, Hasbi. "Pendidikan Tinggi Islam Dan Peradaban Indonesia." *Al-Tahrir: Jurnal Pemikiran Islam* 16, no. 1 (June 24, 2016): 109–132. Accessed September 9, 2021. <https://jurnal.iainponorogo.ac.id/index.php/tahrir/article/view/317>.

Irama, Yoga, and Mukhammad Zamzami. "Telaah Atas Formula Pengarusutamaan Moderasi Beragama Kementerian Agama Tahun 2019-2020." *KACA (Karunia Cahaya Allah): Jurnal Dialogis Ilmu Ushuluddin* 11, no. 1 (February 9, 2021): 65–89. Accessed September 8, 2021. <http://jurnal.alfithrah.ac.id/index.php/kaca/article/view/10>.

Jackson, Elisabeth, and Bahrissalim. "Crafting a New Democracy: Civic Education in Indonesian Islamic Universities." <https://doi.org/10.1080/02188790601142892> 27, no. 1 (March 2007): 41–54. Accessed September 9, 2021. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02188790601142892>.

Khakim, Muhammad Salisul, and Anike Febriyani Nugraha. "MAHASISWA SEBAGAI AGENT OF TOLERANCE DALAM MEMBANGUN HUKUM DAN KEBIJAKAN HAK BERAGAMA DI PERGURUAN TINGGI ISLAM DIY Universitas Aisyiyah Yogyakarta 1 . Latar Belakang Masalah Penelitian Ini Bermaksud Untuk Menjelaskan Bagaimana Cara Perguru- an Tinggi Isl." *Jurnal Ilmiah Hukum* 11, no. 1 (2017): 16–30.

Kraince, Richard G. "Islamic Higher Education and Social Cohesion in Indonesia." *PROSPECTS* 2008 37:3 37, no. 3 (April 11, 2008): 345–356. Accessed September 9, 2021. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11125-008-9038-1>.

Lubis, Saiful Akhyar. "A New Paradigm for Islamic Higher Education in Indonesia: Institutional and Curriculum Aspects." In *4th International Conference the Community Developmnet in ASEAN*, 2017.

Matthew B. Miles, and A. Michael Huberman. *Qualitative Data Analysis*. 2nd ed. California: SAGE Publications, 1994.

Muhadjir, Prof. Dr.H. Noeng. *Ilmu Pendidikan Dan Perubahan Sosial: Teori Pendidikan Pelaku Sosial Kreatif*. Rake Sarasin, 2000.

Natsir, Muhammad. *Keragaman Hidup Antar Agama*. Jakarta: Penerbit Hudaya, 1970.

Novia, Novia, Anna Permanasari, Riandi Riandi, and Ida Kaniawati. "Tren Penelitian Educational Game Untuk Peningkatan Kreativitas: Sebuah Sistematis Review Dari Literatur." *Jurnal Inovasi Pendidikan IPA* 6, no. 2 (2020): 217–226.

Qodir, Zuly. "Kaum Muda, Intoleransi, Dan Radikalisme Agama." *Jurnal Studi Pemuda* 5, no. 1 (2018): 429.

Rois, Achmad. "PENDIDIKAN ISLAM MULTIKULTURAL: Telaah Pemikiran Muhammad Amin Abdullah." *Epistemé: Jurnal Pengembangan Ilmu Keislaman* 8, no. 2 (2013): 301–322.

Sa'adi. "A Survey on the Development of Islamic Higher Education in Indonesia: An Epistemological Review." *Indonesian Journal of Islam and Muslim Societies* 1, no. 1 (2011): 151–169.

Said, Nur. "Pendidikan Toleransi Beragama Untuk Humanisme Islam Di Indonesia." *Edukasia: Jurnal Penelitian Pendidikan Islam* 12, no. 2 (2017): 409–434. <http://journal.iainkudus.ac.id/index.php/Edukasia/article/view/2445>.

Salahuddin, Marwan. "Model Pengembangan Pendidikan Tinggi Islam Di Indonesia." *Ulumuna* 18, no. 1 (2014): 121–138.

Santoso, Rahmat, and Fiqi Aliudin. "Kajian Pustaka Formulasi Dan Evaluasi Mikrokapsul Salut Enterik Menggunakan Acryl-Eze® & Sureteric Dengan Metode Penggabungan Mikroenkapsulasi Dengan Ekstrusi-Sferonisasi." *Jurnal Riset Kefarmasian Indonesia* 2, no. 3 (2020): 122–136.

Surahman, Ence, Adrie Satrio, and Herminarto Sofyan. "Kajian Teori Dalam Penelitian." *JKTP: Jurnal Kajian Teknologi Pendidikan* 3, no. 1 (2020): 49–58.

Waston. "PEMIKIRAN EPISTEMOLOGI AMIN ABDULLAH DAN RELEVANSINYA BAGI PENDIDIKAN TINGGI DI INDONESIA." *Jurnal Studi Islam* 17, no. 1 (2016): 80–89.

"Bibit Radikalisme Bersumber Dari Intoleransi." Accessed September 9, 2021. <https://itjen.kemdikbud.go.id/public/post/detail/bibit-radikalisme-bersumber-dari-intoleransi>.

"Mahasiswa Target Rekrutmen Gerakan Radikal - Pikiran-Rakyat.Com." Accessed September 9, 2021. <https://www.pikiran-rakyat.com/nasional/pr-01293446/mahasiswa-target-rekrutmen-gerakan-radikal-419430>.

"National Heroes Indonesia: Ki Hajar Dewantara; Education Pioneer | Indonesia Investments." Accessed February 6, 2022. <https://www.indonesia-investments.com/id/culture/culture-columns/national-heroes-indonesia-ki-hajar-dewantara-education-pioneer/item6506>.

"National Survey 2016 Wahid Foundation LSI." Accessed September 9, 2021. <http://wahidfoundation.org/eng/index.php/publication/detail/National-Survey-2016-Wahid-Foundation-LSI>.

"Radikalisme Dan Terorisme Diawali Sikap Intoleran." Accessed September 9, 2021. <https://www.beritasatu.com/nasional/711617/radikalisme-dan-terorisme-diawali-sikap-intoleran>.

"RADIKALISME DI KALANGAN MAHASISWA SUDAH MENGKHAWATIRKAN | Lembaga Ilmu Pengetahuan Indonesia." Accessed September 9, 2021. <http://lipi.go.id/lipimedia/radikalisme-di-kalangan-mahasiswa-sudah-mengkhawatirkan/18630>.

THE RISE OF ISLAM DUE TO THE RAPID DEVELOPMENT OF WESTERN SCIENCE AND TECHNOLOGY TODAY

Adinda Riski Amalia

State institute of Pekalongan

Nanang Hasan

State institute of Pekalongan

Heriyanto

State institute of Pekalongan

Abstract

In the 21st century, the development of this world is getting faster, now we are not just having simple conversations from the phone, we can even communicate remotely by voice and face to face through a handful of tools. The development of science and technology pioneered by western countries made the western nation recognized as a superior nation, even though in the Abbasid era, Islam contributed a lot in science and technology to the modern world long before the west developed as it is now.

This study is to describe the rise of Islam due to the rapid development of western science and technology today. This research method uses library research sourced from journals / books related to the rise of Islam due to the rapid development of western science and technology. This phenomenon should be a separate reflection for Muslims so that they can shine again on the stage of civilization as was achieved in the Abbasid dynasty. Today, various responses from Muslims to the decline of Islam in the field of science and technology include, (1) the application of aqidah and Islamic law in the field of science and technology. progress of the times (2) Islamization of science (3) School education, the first education that must be taught to all students of knowledge is the basics of religious knowledge. (4) Modernization of Islam.

Keywords: Awakening, Islam, Knowledge, Technology, Western Nation

**ANALYSIS OF CURRICULUM: LEARNING MODEL, EXTRACULICULAR IN
ELEMENTARY SCHOOL MI SALAFIYAH KARANGANYAR 01 TIRTO**

Adinda Riski Amalia

State institute of Pekalongan

Aaan Fadia

State institute of Pekalongan

Heriyanto

State institute of Pekalongan

Abstract

The curriculum is an important tool in the world of education, because education and curriculum are interrelated. The curriculum in education in learning varies from one school to another. It is more in studying the models and extracurriculars in a school. The purpose of this study is to analyze the curriculum including learning and extracurricular models at the elementary school of MI Salafiyah Karanganyar Tirto. This research method uses qualitative interviews with the principal of MI Salafiyah Karanganyar 01 Tirto. The results in this study show that MI Karanganyar 01 Tirto is an inclusive school (can accept children with special needs) that uses PRJRCT based learning model in learning. The level of success to improve students' understanding in learning in the use of a method cannot be measured by numbers, but experiences in learning to solve a problem. Extracurricular excellence a includes the tahfidz program, by making a payment of 25,000 rupiah or the equivalent of 1.5 dollars, and the last condition is that each child is tested to read the Koran with reading conditions. Students in the program are taught to read the Koran must have a good and correct mahorijul and tajwid.

Keywords: Curriculum, Model, Extracurricular, School, Learning

CULTURE OF THE RELIGIOUS SOUL

Amma Chorida Adila

State Islamic institute of Pekalongan

Abdul Khobir

State Islamic institute of Pekalongan

Jainul Arifin

State Islamic institute of Pekalongan

Abstract

Culture in a society is a certain value system that is used as a way of life by citizens who support that culture. Because it is used as a frame of reference in acting and behaving, culture tends to become a tradition in a country. This study aims to determine the influence of culture on the religious spirit. The method used in studying the problem uses the library-based method and the journal as a reference. Culture and Tradition are very influential on one's religious soul. Where the culture and traditions that exist in the community can affect the pattern of life. Human thoughts are abstract but can be realized in the form of objects and human behavior in social life, from that culture a tradition is formed. Where tradition gives meaning as a form or habit of the existence of culture. Through these two things, religion is present to be used as a guide or guide that directs humans to behave properly and correctly. However, there is a need for a more understanding of religion and culture because currently the influence of the globalization era continues to develop where almost the majority of people cannot distinguish between religion and culture in the implementation of daily life.

Keywords: Culture, tradition, community spirit

IBNU BAJAJAH'S PHILOSOPHY THINKING

Rifani Ranasati

IAIN Pekalongan

Tri Astutik Haryati

IAIN Pekalongan

Aris Priyanto

IAIN Pekalongan

Abstract

Islam in Andalusia has carved out a very brilliant culture in Islamic history. It served as the bridge that Greco-Arabic science had crossed to Europe in the 12th century. Interest in philosophy and science developed in the 9th century AD. One of the main figures in the history of Islamic philosophy in Andalusia (Spain) was Abu Bakr Muhammad ibn al-Sayigh or better known as Ibn Bajjah. This study aims to determine the Philosophical Thought of Ibn Bajjah. This study uses the literature review/library research method which is sourced from primary data in the form of books/journals related to the research topic. The findings in this study are ethical thinking according to Ibn Bajjah that what humans do is classified into 2 animal actions and human actions. The emergence of animal actions due to motives, unconsciously, is related to animal actions both near and far. Then the emergence of human action because of righteous thoughts and clean and high security. 'Uzlah (solitude) proposed by Ibn Bajjah that makes humans, but also relates to society. It's just that he must always be able to control himself and his passions and not be carried away by the evil currents of life.

Keywords: Islamic philosophy, ethics, a loner man

MYSTIC QUALITIES OF HAZRAT BABA FARID FOR PROMOTING HARMONY AND PEACE AMONG HUMANITY

Assoc. Prof. Dr. Naseem Akhter

Department of Islamic Studies, Shaheed Benazir Bhutto Women University

Abstract

Fariduddin Masud Ganj Shakar was a prominent Sufi master and a brilliant mystic. In the year 1175, he was born in Kothewal. Multan is a city in Punjab, and this is a village 10 kilometers from Multan. Punjab is a Pakistani province. This area is now part of Pakistan's territory. He was an eminent poet and religious scholar. Through his poetry, he spread the message of peace and harmony among people. As a result, his good deeds have kept him alive and will keep him alive in the hearts of people until the end of time. He died in Pakpattan, Punjab, in the year 1266, and his Urs (death anniversary) is now celebrated every year in the first Muharram (Islamic month) for almost six days. Thousands of visitors and pilgrims travel to the shrine from all across the country, as well as from all over the world, as a symbol of respect for the mystic (Sufi) master, with whom they have a spiritual bond. As a result, when pilgrims arrive at the shrine, they express their religious feelings by reading the holy book (Quran) and praying for Baba Fareedd's spirit to rest. This is an expression of love and faith that may still be found in the hearts of his followers in the modern period. The paper will discuss how the great mystic (Sufi) worked to bring humanity together. It will explain how the mystic shrine contributes to the spread of love, respect, and religious tolerance among people of all religions.

Keywords: Fariduddin Masud Ganj Shakar, Sufi master, Religious scholar, Harmony, Peace

**A TREND FOR UNCONVENTIONAL MATRIMONIALS IN PAKISTAN
(FROM ISLAMIC CONTEXT)**

Assoc. Prof. Dr. Naseem Akhter

Department of Islamic Studies, Shaheed Benazir Bhutto Women University

ABSTRACT

Islam insists on genuine interaction between a man and a woman, referred to as Nikah. Islam empowers both men and women to begin their practical lives (marriage) by choosing a spouse of their choosing, as long as they follow the religion's guidelines. However, research suggests that in Pakistan, activities that disregard Islamic guidelines and impose self-made conventions are on the rise. Forced marriages, exchanged matrimonials, cousin weddings, and give-and-take Suwarah or Vani were all utilized by parents to impose their will on their offspring. On the other hand, young people are attracted to court marriages, love marriages, eloped marriages, and other sorts of marriage. In this article, the causes and reasons for such marriages will be discussed and analyzed in light of Islamic teachings to identify and categorize them as proper or wrong.

Keywords: Unconventional matrimonials, Pakistan, Islamic Teachings, Young generation

THE ORGAN DONATION KNOWLEDGE: AN OBSERVATIONAL STUDY AMONG STUDENTS AND GENERAL POPULATION IN THE SOUTHERN OF ITALY

Elsa Vitale

Department of Mental Health, Local Healthcare Company Bari

ORCID: 0000-0002-9738-3479

ABSTRACT

Background and Aim: Numerous patients suffering from diseases that irreversibly damage organs and tissues, transplantation is the best therapeutic solution, and in several cases the only possible one. In this context the present study has set itself the objective to analyze the attitude of the respondents towards donation in relation to their education levels.

Methods: A questionnaire was elaborated and administered. For each question a range Linkert-score was associated indicating 0 the minimum preference and 5 the maximum preference. For each question participants had to indicate a single answer between proposals. X^2 test among answers collected were assessed order to verify statistically significance between answers given by the two groups as regards organs donation.

Results: The student group recruited was made up of 203 students of which 129 were females (64%) and 74 were males (36%). The youngest student was aged 17 and the oldest 21, mean age was 18.58 ± 1.89 years. The population group considered in this study consisted of 203 subjects, of which 117 (58%) female and 86 (42%) male. The youngest interviewed belonging to population group aged 22 and the oldest aged 87, mean age was 51.03 ± 14.02 years. The attitude towards donation has been demonstrated in the population rather than in the students. In this case it can be emphasized how crucial is the role of culture within the entire donation process, understood as mental openness.

By considering degree of information, making an overall view there is a low level of information at all levels, especially among students, who declare to be poorly informed about it. The level of disinformation of donations remains high without consider the education level. The methods deemed most appropriate to carry out a culture of donations in information events, followed by internet and television, both students and population samples.

Conclusion: Findings revealed the attitude towards donation with a greater degree of consensus has been demonstrated in the population rather than in the students.

Keywords: Culture; Organ Donation; Transplantation

EFFECTS OF ORAL ADMINISTRATION OF POLYHERBAL BITTERS (LIVING) ON BLOOD ANALYTES IN RATS

Akande, Oluwakemi Juliana

AdeniranOgunsanya College of Education, Department of Integrated Science

ORCID: 0000-0002-2210-2804

Olude Adebisi Sylvester

Adeniran Ogunsanya College of Education, Department of Integrated Science

ORCID: 0000-0001-7896-9362

Abstract

The rising cost of prescribed drugs in maintenance of personal health and well-being, and the bio-prospecting of new plant derived drugs have fueled the interest in medicinal plants as re-emerging health aids. Herbal bitters are alcoholic beverages flavored with herbal essences and work by stimulating digestive juices. When the herbs hit the tongue, the taste buds respond to their bitterness by signaling the body to produce the enzymes and acids necessary to digest the food. The living polyherbal bitters have been traditionally used by Africans to treat various diseases and illnesses. Though, there is limited knowledge about the ingredients in the herbal medicines and their effects on human. The herbal bitters comprises aloe vera, senne leaves, rhubarb roots, zedoary roots, manna, angelica roots, myrrh, carline thistle, camphor saffron. The study determined the effects of living polyherbals on biochemical parameters such as urea, total bilirubin, cholesterol, alkaline phosphate, albumin, alanine transaminase, aspartate transaminase, glucose, creatine and gamma-glutamyltranspeptidase levels in animals using Albino Wistar rats as a case study were analyzed. Findings revealed no significant difference in nearly all the test ($P < 0.05$). This implies that polyherbal bitters did not exhibit any toxic effect when given orally at concentration of 0.02ml/kg body weight. Therefore, the study concluded that polyherbal bitters (living) have no harmful effect on the liver or other vital organs and are safe for use.

Keywords: Bio-prospecting, polyherbal bitters, blood analytes, toxicity profile, Wistar rats

NATURAL MODULATION GUT MICROBIOTA IN PSYCHOLOGIC STRESS: IMPACT OF DENIPLANT NUTRACEUTICALS

Major Gheorghe Giurgiu

Deniplant-Aide Sante Medical Center, Biomedicine

ORCID: 0000-0002-5449-2712

Prof. Dr. Manole Cojocaru

Titu Maiorescu University, Faculty of Medicine

ORCID: 0000-0002-6871-577X

ABSTRACT

Background The gut microbiota may contribute to depressive symptoms. The gut microbiota may play a role in stress responding. The gut microbiota constitutes a dynamic microbial system constantly challenged by many biological variables, including environmental factors. Inflammation elevates risk for depression. Mounting evidence suggests that these anti-inflammatory effects are mediated by the microbiome. Stress and depression can increase gut barrier permeability. In turn, the gut bacteria release metabolites, toxins, and neurohormones.

Objectives To examine how diet and stress reciprocally interact with the gut microbiota and inflammation. To review different interventions that can modulate microbiota and could modulate the stress according to the underlying mechanisms whereby the gut-brain axis influences stress.

Materials and methods Since the gut microbiota constitute a changeable and experience-dependent ecosystem, they provide potential therapeutic targets that can be modulated as new interventions for dysbiosis-related disorders.

Results A better understanding of the mechanism underlying stress modulation through the microbiota may open new avenues for the design of therapeutics that could boost the pursued clinical benefits. Diet functions as a major pathway from stress to gut dysbiosis. Healthier diets can reduce the risk of depression. Deniplant nutraceuticals improved sleep, autonomic balance, and bowel habits and reduced stress and cortisol levels

Conclusion The influence of stress on gut microbiota and gut microbiota on stress modulation is clear for different stressors, but although the preclinical evidence is so extensive, the clinical evidence is more limited. Deniplant nutraceuticals may reduce inflammation and have positive effects on depression, anxiety, and stress.

Keywords: diet, gut dysbiosis, gut-brain axis; stress, Deniplant nutraceuticals

**PJPR 4-599 D-I-A RELATIONAL TURBULENCE SCALE FOR MARRIED
COUPLES: A DEVELOPMENTAL AND VALIDATION STUDY**

Armish Ahmad

Department of Clinical Psychology, School of Professional Psychology, University of Management and Technology Lahore

Rabia Khadim

Department of Clinical Psychology, School of Professional Psychology, University of Management and Technology Lahore

ABSTRACT

The aim of present study was to develop a Relational Turbulence Scale (RTS) along with psychometric properties for the young married individuals in Pakistan's cultural context. On the subject of the developing methodology of Relational Turbulence Scale (RTS), 19 semi structured interviews were conducted from study sample of married couples with inclusion criteria of 1-5 years marital duration and age between 21-40 years ($M=27.90$ & $SD=4.15$). Subsequently after interviews, item pool of 79 items were generated that after validation of 11 experts and piloted on 8 participants was successively finalized on 29 items on the basis of connectivity, correspondence and matching themes. In relation to psychometric properties, Relational Turbulence Scale and demographic sheet was given to 156 young married individuals (67 men, 89 women). From result section it was seen that Principal Component factor analysis of RTS encompassed three diverse factors of *Lack of Understanding*, *Apprehensions* and *Lack of Support*. Furthermore RTS was found to have high internal consistency (0.83), internal consistency (0.83), test retest reliability 0.83 ($p<0.001$), split half reliability of 0.82 ($p<0.001$) and acceptable discriminant validity. Besides this, by developing the indigenous scale, current research has occupied a vital title role regarding Pakistan culture to aid in enhanced understanding of Pakistan's cultural relationship flora, threats and predictors of turbulence by underlining 3 strong factors of lack of understanding, apprehensions and support difficulties.

Keywords: Relational turbulence scale, young married individuals, psychometric properties

THE IMPACT OF SELF CONCEALMENT PSYCHOLOGICAL INFLEXIBILITY AND MINDFULNESS IN DEVELOPING PSYCHOLOGICAL DISTRESS AMONG ADOLESCENTS

Wajiha Malik

University Of Gujrat, Social Sciences

ABSTRACT

The study investigated the impact of self concealment, psychological inflexibility and mindfulness in developing psychological distress among adolescents. For this purpose, a sample of 300 adolescents age ranged 14-20 years from different private and government institutes of Sialkot city was taken. *Self concealment scale* (SCS) developed by Larson and Chastain (1990) assessed self concealing in participants. The results showed that self concealment of participants was not very low but they were having high psychological inflexibility. The results further showed a significant correlation between self concealment and psychological distress as well as negative relationship between mindfulness and psychological distress.

Keywords: self concealment, psychological inflexibility, mindfulness, psychological distress, adolescence

The present study explored rigidity, hiding their feelings and distress in adolescents. It is an area that requires extensive research in Pakistan. Hiding data about oneself can be materially and mentally harming (Vangelistic, 1994). Contemporary researchers investigate that what we conceal and reveal about ourselves affects our well-being. The personal unconscious contains blocked memories. The maladaptive predispositions toward self concealment consequence in degenerated relationship quality over period (Rodebaugh, 2009). People hide their real faces from outer world because they have fear that if they open up themselves then they encounter shame.

Larson and Chastain 1990, suggested a positive relationship between self concealment and psychological and bodily distress, together with unhappiness, nervousness, pain and tiredness. Another research by Smyth et al., (2012) showed that Pennebaker and colleagues repeatedly found that people with undisclosed traumas had poorer health results in contrast to those who did reveal, and that composed emotional disclosure of stressful or awful events promoted physical and mental health and subjective well-being.

It has been observed that adolescents generally concealed themselves to get social approval which results in stress. And if the stress doesn't deal then it may lead toward suicidal behaviour. Majority of early suppression lead to disturbed and problematic self image as a consequence of unresolved conflicts. Similarly, rigidity lead toward rejections of new exposure which in turn makes a sense that others don't understand them and in result they developed depression. Adolescence is categorized by obvious physical, cognitive, and social fluctuations, and thus, scholars have a propensity to describe it as a period of "storm and stress" (Jensen Arnett 1999). Another study shows that self-concealment will be positively accompanying with psychological manifestations like anxiety and sadness. (Kelly & Yip, 2006)

Fergus (2012) and Hayes (1999) found that psychological inflexibility is allied with more depression among youths as compared to adults. Moreover, it has more adverse effects for adolescents as compare to adults. Masuda,

Anderson, and Sheehan 2009 elicited that the negative outcomes linked with self concealment occur because secret keeping relates closely to psychological inflexibility or lack of mindfulness.

Adolescence is an age that is often associated with immaturity, depression, rigidity and are more prone towards many other psychological problems. Research by Ruiz (2010) indicate that psychological inflexibility is involved in a wide variety of psychological disorders.

Schomerus, Matschinger, and Angermeyer (2009) originate that self-stigma was connected through reduce disposition to seek psychiatric dealing in a German demonstrative population survey (n = 2,303). These presumptions propose a shocking inclination in which negative overall attitudes toward persons with sadness can evolve such strong self-dishonouring perspectives that persons will grapple in search of help for their signs, thus hitting their welfare and well-being at an even better risk.

Masuda and her colleagues (2009), indicated that minor level of mindfulness would expect smooth level of unhappiness and unease which also supports the attained results of current study (Masuda et al. (2009); Masuda and Tully 2012; Masuda et al. 2010).

Maharjan, and Sailesh (2017) also elicited that mindfulness is prognostic of psychological distress. A person's capability to be cognizant of one's experience with receiving destructively compares with one's psychological distress level (Baer et al., 2006).

So, by comparing the results and consulted all the relevant current researches on all variables it is concluded that self concealment, psychological inflexibility and mindfulness plays an important role in developing psychological distress among adolescents. However, limited work has done on self concealment and psychological inflexibility especially in Pakistan. To explore this phenomenon in Pakistani context, present researchers investigated the above psychological constructs in people with older age.

Method

Participants

The sample consisted of 150 private sector and 150 public sector institutes included both boys and girls with an age range of 14-20 years (M = 29.95, SD = 7.90). Based on gender,

Measures

Demographic information sheet comprises of personal information which consist of the name, age, gender, education, number of siblings, family system, birth order, religion, any psychological or physical disease and parents are alive or dead which is required for research purpose.

Self concealment scale (SCS), Larson, D. G. also, R. L. Chastain (1990) is used which comprise of 10 items of self concealing is applied. The procedure of self-concealment, seen here as an unexpected instance of limit guide in the support of protection (Derlega and Chaikin), can likewise be seen inside a model of self-introduction or picture the executives in which social communications existing chances to uncover upsetting or adverse specific information (Schlenker, 1980). The scale uses a 5-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The inner consistency evaluation of Cronbach's alpha showed $\alpha = .83$ (N : 300).

Psychological flexibility questionnaire (PFQ), Dr. Maya Maor, Ben-Itzhak (2014), Kashdan and Rottenberg (2010) illustrate psychological flexibility as the capacity to "perceive and adjust to different situational requests; move attitudes or conduct collections when these methodologies reduced individual or social working; keep up equalization among vital life spaces; and know, open, and focused on practices that are consistent with profoundly held qualities". Lack of flexibility, then again, is related with gloom, nervousness, rumination, stress and failure to get ready for unreachable objectives (Kashdan and Rottenberg, 2010; Nolen-Hoeksema, Wisco, and Lyubomirsky, 2008). The scale utilizes a point Likert scale running from 1 to 6. So as to test PFQ's construct validity, a 20 items questionnaire survey the initial reliability list brought about Cronbach's $\alpha = 0.918$.

Mindful Attention Awareness Scale (MAAS) Brown, K.W. and Ryan, R.M. (2003). The attribute MAAS is a 15-item scale planned to evaluate a center usual for mindfulness, to be specific, an exposed perspective in which consideration, educated by a touchy consciousness of what is happening in the present, basically sees what is occurring. The scale tends to subjective, passionate, physical, relational, and general areas in an aberrant way. MAAS utilize a 6-point Likert-type scale extending from 1 (quite often) to 6 (never). Mindfulness has been portrayed as a procedure of pointing out a specific nature of minute by-minute experience (Kabat-Zinn, 1990). The MAAS has great Cronbach's α , extending from .82 to .87. The coefficients of internal consistency of the MAAS were over .90.

Kessler's psychological distress (K10) planned by Ronald. J. Kessler (2003), to evaluate the dimension of psychological distress. The K10 scale encompasses 10 items regarding emotional expresses each by a five-level response scale. The portion can be exploited as a concise screen to discriminate dimensions of distress. The measure can be utilized as a short screen to discriminate dimensions of distress. The Kessler Psychological Distress Scale (K10) is a measure of psychological distress, example of item from this scale includes, "Did you feel tired out for no good reason" and "Did you feel hopeless". Response level are all of the time, most of the time, a little of the time, and none of the time. Scores of the 10 items are then figure out yielding a base score of 10 and a maximum extreme score of 50. Little scores display short dimensions of psychological distress and more scores reveal large sums of psychological distress. The inner consistency (Cronbach's α) revealed was useful for this scale 0.919 (Cornelius, Groothof, Klink and Brouwer, 2013). The reliability coefficient of present examples $\alpha = 0.809$.

Procedure

The procedure was divided into three phases. In the first phase research design and tools selection) the sample of 300 participants was chosen for this study from different public and private educational institutes. Every fifth institute was chosen through random sampling technique and sample size was selected through purposive sampling. SCS, PFQ, MAAS and K10 are used for research purpose. In the second phase (pilot study) was done. Sample of 90 adolescents was collected to observe that either the formulated book of research was easily understandable to the targeted population or not. Firstly, approval from the concerned authority to gather data was taken. Beforehand administered the participants were briefed regarding the aim of the research. Researcher filled the 90 forms for checking reliability of the scales. During the pilot study, it was seeing that subjects took twenty-five minutes to complete the full set of research instruments. In the third phase (data collection and results reporting), permission for data collection was obtained from different institutes.

Booklet was formulated consisting of consent form, demographic form and assessment tools used in this study. The participants of research completed questionnaire without any complication.

Ethical considerations

All personal information about each participant was kept confidential by the researcher, however, the participants were informed about the purpose of the study and no deception was involved at any stage. The participants were also told that they had the right to quit the study at any point whenever they want. Individual members and specialists of foundations were spoken thanked and recognized for their collaboration.

Results

Table 1: *Indicates Means, Standard Deviation, and Correlational Matrix for Self Concealment, Psychological Inflexibility, Mindfulness, and Psychological Distress (N=300)*

Variables	1	2	3	4	M	SD
1	--	.15*	-.21**	.15*	29.95	7.90
2	--	--	-.02	-.03	45.15	18.70
3	--	--	--	-.37**	47.59	11.71
4	--	--	--	--	33.19	7.73

Table 2: *Stepwise Linear Regression Analysis for Self-Concealment, Psychological Inflexibility, and Mindfulness (N=300)*

Predictor Variables	R ²	ΔR ²	B	SE	β	T	F (model)
Constant			23.48	2.73		8.58	
SC	.02	.01	-.07	.05	-.08	-1.44	16.75
MAAS	.14	.13	.23	.03	-.35***	6.46	

The results given in table 1 show that self concealment will positively correlate with psychological distress. And psychological inflexibility will significantly correlate with psychological distress. While mindfulness will be negatively correlate with psychological distress. And self concealment, psychological inflexibility and mindfulness will significantly predict psychological distress among adolescents.

Table 2 indicates linear regression analysis showing that mindfulness attention is significant predictor with 14% of the variance in psychological distress, and can attributed via the model of mindfulness attention as predictor ($R^2=.14$, $p=.001$). Overall, the model was significant $\{(91,296) = 16.75$, $p= .001\}$ and mindfulness attention remained the only significant negative predictor of psychological distress ($\beta = -.35$, $t= 6.46$, and $p< .001$).

Discussion

The findings suggest that self concealment donates to extra psychological distress. High self concealment points may particularly destructive.

Researcher finding suggest that keeping close data secret has been similar with more relational conflicts and leads toward greater depression. Another study shows that self-concealment will be positively accompanying with psychological indications like anxiety and sadness.

The results suggested that psychological inflexibility does not correlate with psychological distress. Researches find that as this is transitional stage which makes an individual sensitive to a lot of new things which they expose and to explore uniqueness and adapt accordingly. As the theory suggested by developmental psychologist, at this age an individual's cognitions are not developed fully and this leads them towards less flexible. Due to which they are in a confused state of mind. Hence, an adolescent is flexible in their perceptions and apprehensions.

Results indicate that mindfulness is significant negatively correlate with psychological distress. Researches shows that lower level of mindfulness would expect sophisticated level of unhappiness and discomfort. Another research elicited that mindfulness is prognostic of psychological distress. One study investigates that participants who get involved in a mindful breathing workout stated low negative effect and a more willingness to look broadly undesirable pictures.

The indications suggest that there are relations between psychological constructs and well being results, those who are more open, agreeable, high self esteem and mindful tend to have better outcomes in terms of stress, depression, anxiety.

The results of table 2 indicates linear regression analysis shows that mindfulness attention is significant predictor with 14% of the variance in psychological distress, and can created by the model of mindfulness attention as predictor ($R^2=.14$, $p=.001$). complete the model was significant $\{F(1,296) = 16.75$, $p=.001\}$ and mindfulness attention was the only significant negative predictor of psychological distress ($\beta = -.35$, $t = 6.46$, and $p < .001$).

Conclusion

It could be concluded that self concealment and mindfulness are significantly correlate with psychological distress, and psychological inflexibility is non significant correlate to psychological distress. Whereas, mindfulness is significant predictor of psychological distress.

Limitations and suggestions

The researcher took sample of 14-20 years of individuals, although this age range covers adolescents but if it would have covered till late adulthood years then results would be considered more authentic from generalization point of view.

The present findings clearly indicate that adolescents were having vulnerability towards adaptiveness which leads them toward different psychiatric problems like anxiety and depression so the research would have more value if it could focus some kind of psychological intervention to reduce anxiety and depression as well as o increase their level of mindfulness.

References

- Kelly, A. E., & McKillop, K. J. (1996). Consequences of revealing personal secrets. *Psychological Bulletin*, 120(3), 450.
- Kelly, A. E., & Yip, J. J. (2006). Is keeping a secret or being a secretive person linked to psychological symptoms? *Journal of Personality*, 74(5), 1349-1370.
- Larson, D. G., & Chastain, R. L. (1990). Self-concealment: Conceptualization, measurement, and health implications. *Journal of Social and Clinical psychology*, 9(4), 439-455.

Mendoza, H., Goodnight, B. L., Caporino, N. E., & Masuda, A. (2018). Psychological distress among Latina/o college students: The roles of self-concealment and psychological inflexibility. *Current Psychology*, 37(1), 172-179.

Larson, D. G., Chastain, R. L., Hoyt, W. T., & Ayzenberg, R. (2015). Self-concealment: Integrative review and working model. *Journal of Social and Clinical psychology*, 34(8), 705-e774.

Kahn, J. H., & Hessling, R. M. (2001). Measuring the tendency to conceal versus disclose psychological distress. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 20(1), 41-65.

Masuda, A., Tully, E. C., Drake, C. E., Tarantino, N., Ames, A. M., & Larson, D. G. (2017). Examining self-concealment within the framework of psychological inflexibility and mindfulness: A preliminary cross-sectional investigation. *Current Psychology*, 36(1), 184-191.

Vallerand, R. J. (2000). Deci and Ryan's self-determination theory: A view from the hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. *Psychological inquiry*, 11(4), 312-318.

Cheng, H. L., McDermott, R. C., & Lopez, F. G. (2015). Mental health, self-stigma, and help-seeking intentions among emerging adults: An attachment perspective. *The Counseling Psychologist*, 43(3), 463-487.

Masuda, A., Boone, M. S., & Timko, C. A. (2011). The role of psychological flexibility in the relationship between self-concealment and disordered eating symptoms. *Eating behaviors*, 12(2), 131-135.

Leleux-Labarge, K., Hatton, A. T., Goodnight, B. L., & Masuda, A. (2015). Psychological distress in sexual minorities: Examining the roles of self-concealment and psychological inflexibility. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 19(1), 40-54.

Ellenberger, H. F. (1970). *The discovery of the unconscious: The history and evolution of dynamic psychiatry* (Vol. 1, pp. 280-281). New York: Basic Books.

Bond, F. W., Hayes, S. C., Baer, R. A., Carpenter, K. M., Guenole, N., Orcutt, H. K., ... & Zettle, R. D. (2011). Preliminary psychometric properties of the Acceptance and Action Questionnaire-II: A revised measure of psychological inflexibility and experiential avoidance. *Behavior therapy*, 42(4), 676-688.

Wenzlaff, R. M., & Wegner, D. M. (2000). Thought suppression. *Annual review of psychology*, 51(1), 59-91.

PREDICTORS OF INTERPERSONAL PROBLEMS OF DRUG ABUSER IN UNIVERSITY STUDENTS: IDENTIFYING HIGH RISKS

Azka Waqar

Department of Clinical Psychology, School of Professional Psychology, University of Management and Technology

Rabia Khadim

Department of Clinical Psychology, School of Professional Psychology, University of Management and Technology

Abstract

The purpose of this research was to explore that how family environment, self-criticism, psychosocial issues lead to interpersonal problems of drug abusers in University students. Data was collected from private universities and Government University. Total participants were 150, the age range was between 18-26. The scales along with demographic sheet, were Family Environment Scale (FES), (Olson, 2000), Self-Criticism Scale (SCS), (Ajmal & Jabeen, 2016) and Interpersonal Difficulties Scale (IDS) (Mahmood, Saleem & Ihsan, 2014) the indigenous scale was developed named as Psychosocial Issue Scale (PIS) which contains two factors social disruption and personal disruption. Result revealed that there is a negative correlation between family environment, self criticism, psychosocial issues and interpersonal problem of drug abuse. Self-Criticism, Psychosocial Issue and Interpersonal Problem have a positive correlation with each other. Regression result revealed that different demographics like age, family system, Family Environment, Psychosocial Issue and Self – Criticism are positive predictors of Interpersonal Difficulties Scale. Age differences were revealed through this research. The implication of this study will help the clinical counselor to build specific psychosocial issue therapy sessions for drug abusers and what are the interpersonal problems found on university students of drug abuser. The parents will be able to know that what interpersonal problems their children will have and psychosocial issues their children are having and how they can resolve it with the help of clinical counselor.

Keywords: Psychosocial issues, Drug Abuser, Interpersonal Problems

**RESPONDING TO A PATRIARCHAL CULTURE IN INDONESIA IN
UNDERSTANDING GENDER EQUALITY**

Ana Chonitsa

State Islamic Institute of Pekalongan

Jainul Arifin

State Islamic Institute of Pekalongan

Muhammad Mufid

State Islamic Institute of Pekalongan

Abstract

Cases of sexual violence against children, adolescents and women in Indonesia seem to appear repeatedly, if there is a visit to patriarchal culture and gender issues in Indonesia. This study aims to examine how to address the patriarchal culture in Indonesia in terms of gender. This research method uses a review or literature sourced from journals and books. The results of this study indicate that gender is the difference in roles, functions, status and responsibilities as a result of socio-cultural construction that is embedded through the socialization process in society. This relationship has a relationship with gender where crime occurs when there is a lack of understanding of gender in men and women, understanding gender as an understanding that can be used as a way to reduce crime rates as a result of inequality in understanding gender. In this case, according to data, sexual crimes can be caused by the widespread patriarchal culture in Indonesia, with attitudes such as gender education, justice, discussion or deliberation being the best way to reduce the number of sexual crimes. rooted in the patriarchal culture that is still inherent in Indonesian society.

Keywords: Gender, Patriarchy, Sexual Crime

HUMAN SECURITY AND PERFORMANCE OF BUSINESS ACTIVITIES IN ANAMBRA STATE, NIGERIA.

Ndubuisi-Okolo Purity Uzoamamka

Department of Business Administration, Faculty of Management Sciences, Nnamdi Azikiwe University

Anekwe Rita Ifeoma

Department of Business Administration, Faculty of Management Sciences, Nnamdi Azikiwe University

Eze Solomon Uchenna

Department of Business Administration, Faculty of Management Sciences, Nnamdi Azikiwe University

Abstract

Insecurity constitutes nuisance to human lives and properties, impedes business activities, inculcate phobia in both local and foreign investors. Consequent upon this, human right has been encroached due to incessant insecurity menace besetting the peaceful co-existence of individuals residing within and outside the vicinity of Anambra State, Nigeria. This scenario has consistently created vacuum for chaos and disorderliness. In the light of the above, this paper focuses attention on human security and performance of business activities in Anambra State. Specifically, the study sought to ascertain the factors militating against the successful operation of business activities in Anambra State, and also to determine the type of relationship that exists between the independent variable (human right) and dependent variable (market share). The study adopted both qualitative and quantitative research design (triangulation) with sixty eight participants. The participants comprised of experienced entrepreneurs from Onitsha, Nnewi and Awka with not less than ten years of experience in their diverse businesses. Structured questionnaire and in-depth interview were simultaneously utilized to elicit timely and valuable information from the respondents respectively. The structured questionnaire was administered to sixty two (62) respondents while six respondents were orally interviewed. Data generated from structured questionnaire was analyzed using Pearson Product Moment Correlation Coefficient while data elicited from in-depth interview was thematically analyzed. The results revealed that human right has a statistically positive significant relationship with market share. This implies that a proportionate increase in human right will attract commensurate increase in market share and vice versa. The in-depth interview conducted found that family responsibilities, difficulties in raising children, sit-at-home syndrome, high cost of goods, low turnover, forced migration, and insufficient capital are the major factors besetting the performance of business activities in Anambra State, Nigeria. In view of the findings above, we recommend serious government intervention to cushion the effect of human insecurity by adopting a regulatory framework that will usher defaulters to befitting penalty in order to inculcate sustainable virtues like discipline, integrity, honesty etc. in them. That is why, unequivocally speaking, protection of human rights, dignity, and integrity need to be the greatest concern of government at all levels because life has no duplicate.

Also, government at all levels need to pay close attention to sit-at-home and high cost of goods in the market as majority of the entrepreneurs in Awka, Onitsha and Nnewi respectively lean on daily income for the provision of basic necessities of life.

Keywords: Humanity Security; Human Right, Market Share, Performance, and Anambra State

**ANALYSIS OF EMPIRICAL RESEARCHES CONDUCTED IN TURKEY ABOUT
CORPORATE REPUTATION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP
BEHAVIOR RELATIONSHIP**

Dr. Yılmaz BAYAR

Business Administration (Management and Organization)

ORCID: 0000-0001-7448-6320

ABSTRACT

The relationship between corporate reputation (CR) and organizational citizenship behaviour (OCB) was analyzed in this study. The aim of the study is to highlight the mutual importance of the relationship between CR and OCB. Initially the concepts of CR, OCB and both of their components were explained. Afterwards, the researches in Turkey were examined with the literature review technique. Subsequently, acquired data was gathered together and analyzed. CR is perception & public opinion about organizational operations carried out and outputs presented to market by a company. CR is total of images (perceptions) that different shareholders have about an organization. CR is assembled on communication, behavior and performance with shareholders. At the same time these images can be expressed as the sum of performance, behavior and communication. CR is the bridge of reliance between company and shareholders.

The concept of OCB is an positive individual behavior that is noncompulsory and not explicitly or implicitly recognized by the organization's official reward system which is contributing to organizational performance. OCB can also be defined as a series of individual behaviours which assist each other to support organizational improvement.

As one of the consequences of this study, it was detected that there is a statistically significant and positive relation between CR and OCB. In addition, these two variables affirmatively affect each other. Because of this, CR may be one of the considerable elements of increasing level of OCB in the organization (or enhancing organizational achievement). In addition, OCB may also have the same affirmative effect on CR.

Keywords: Corporate Reputation, Organizational Citizenship Behavior

**KURUMSAL İTİBAR VE ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞI İLİŞKİSİ
HAKKINDA TÜRKİYE'DE YAPILAN AMPİRİK ARAŞTIRMALARIN ANALİZİ**

ÖZET

Bu çalışmada kurumsal itibar (Kİ) ile örgütsel vatandaşlık davranışı (ÖVD) arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı Kİ ve ÖVD'nin birbirleri arasındaki ilişkinin karşılıklı önemini vurgulamaktır. Öncelikle Kİ, ÖVD kavramları ve her ikisinin bileşenleri açıklanmıştır. Daha sonra literatür taraması tekniği ile Türkiye'deki araştırmalar incelenmiştir. Müteakiben elde edilen veriler bir araya getirilerek analiz edilmiştir.

Kİ bir firma tarafından piyasaya sunulan ürünler ve yapılan örgütsel faaliyetler hakkındaki algı ve bunlarla ilgili oluşan kamuoyudur. Kİ farklı paydaşların bir organizasyon hakkında sahip olduğu imgelerin (algıların) toplamıdır. Kİ paydaşlarla olan iletişim, davranış ve performans üzerine kuruludur. Aynı zamanda bu imgeler performans, davranış ve iletişimin toplamı olarak da ifade edilebilir. Kİ firma ve paydaşlar arasındaki güven köprüsüdür.

ÖVD kavramı zorunlu olmayan, örgütün resmi ödül sistemi tarafından dolaylı veya açık olarak tanınmayan ve kurumsal performansa katkı sağlayan olumlu bireysel davranışlardır.

ÖVD örgütsel gelişimi desteklemek için birbirine yardımcı olan bir dizi bireysel davranış olarak da tanımlanabilir.

Bu çalışmanın sonuçlarından biri olarak Kİ ve ÖVD arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İlave olarak bu iki değişken birbirini olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle Kİ, örgütte çoğalan ÖVD seviyesinin önemli unsurlarından biri olabilir (ya da kurumsal başarıyı artıran). Ayrıca ÖVD aynı zamandaki üzerinde de aynı olumlu etkiye sahip olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İtibar, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

INTRODUCTION

The boundaries between organizations in the working environment are disappearing by time passes. In addition, the competition between firms is reaching dramatic dimensions. Constantly developing technology and changing market conditions make these competition circumstances even more difficult. For these reasons, one of the conditions for businesses to maintain their continuity in the market is having a good corporate reputation (CR) (Bayar, 2021; 141). It can be claimed that an other condition for an organization to maintain their continuity & success is; the presence of organizational citizenship behaviour (OCB) between internal stakeholders.

The relationship between CR and OCB was analyzed in this study. The aim of the study is to highlight the mutual importance of the relationship between CR and OCB. Initially the concepts of CR, OCB and both of their components were explained. Afterwards, the researches in Turkey were examined with the literature review. Subsequently, acquired data was gathered together and analyzed.

CORPORATE REPUTATION

CR is perception & public opinion about organizational operations carried out and outputs presented to market by a company. CR is total of images (perceptions) that different stakeholders have about an organization. CR is assembled on communication, behavior and performance with stakeholders. At the same time these perceptions can be expressed as the sum of performance, behavior and communication. CR is the bridge of reliance between company and stakeholders.

Prof. C. Fombrun's Reputation Quotient (2002) evaluates reputation among multiple audiences, according to twenty attributes that are grouped into what are referred to as dimensions of reputation. These are; Products & Services, Financial Performance, Workplace Environment, Social Responsibility, Vision & Leadership and Emotional Appeal. The results of that survey are widely covered by different academic environments by time passes (Doorley & Garcia, 2015; 8).

Emotional Appeal; as the expectations of different stakeholder groups differ from each other it's not easy to satisfy them all at the same time. Under these kind of circumstances, it is important to be consistent in firm's activities for business. In order to have a positive CR; It is needed to provide consumer and employee satisfaction with qualified Products & Services. The responsibilities of the firms related with Workplace Environment, suitable working conditions of employees and trust perceived by them; give employees pride about their company and lead to corporate loyalty. Financial performance is financial situation, investment security and examining risk of possession of the firm. CR affects the company's financial performance and financial performance of the firm also affects CR. Vision is a perspective of a company related with the current situation and desired conditions to occur in the future. It is a real future front view.

Leadership is a kind of influence process; in a particular case and spesific time that supports the efforts of a human community to reach organizational goals, shares own experience and enabling people to be satisfied with this situation (Demir & Bayar, 2018; 5). Social Responsibility is the idea of acting in accordance with business ethics, doing no harm to nature and supporting economic development while life quality of different stakeholder groups linked to the firm is improving (Tonus, 2013; 4).

ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR

The concept of OCB is a positive individual behavior that is noncompulsory and not explicitly or implicitly recognized by the organization's official reward system which is contributing to organizational performance. OCB can also be defined as a series of individual behaviours which assist each other to support organizational improvement.

In order to understand the nature of OCB better, scholars have attempted to explore the domains of this construct. Prof. D. Organ (1990) expanded the concept to a five-dimension construct. Helping Behavior, which involves voluntarily helping others with an organizationally relevant task or problem. Superior Task Consciousness, namely going well beyond minimally required levels of attendance, punctuality, housekeeping, conserving resources and related matters of internal maintenance. Sportsmanship, which reflects the employee's willingness to tolerate the inevitable inconveniences and impositions of work without complaining. Courtesy, namely behaviors aimed at preventing work-related problems with others, such as not abusing the rights of others. Civic Virtue, which reflects responsive, constructive involvement in the organization (Bayar, 2019; 128).

P. M. Podsakoff & S.B. MacKenzie (2000) gathered together 30 different behaviours into seven groups which some of them have already been identified in previous studies; Helping Behaviours, Sportsmanship, Organizational Loyalty, Organizational Compliance, Individual Initiative, Civic Virtue, Self-development (Somech & Oplatka, 2014; 5).

THE EMPIRICAL RESEARCHES CONDUCTED IN TURKEY ABOUT CR AND OCB RELATIONSHIP

In this study, the researches conducted to examine the relationship between CR and OCB in Turkey in the past 10 years were analyzed by literature review. Literature review, which is a technique used to reach the data needed in the scientific study process and an analysis of published or unpublished researches on a specified subject (Özdemir, 2019; 35). Empirical studies that were found as a result of scanning Turkish Literature were taken into consideration and included in this study.

These researches are given in Table-1 as follows;

AUTHOR/S & DATE	PLACE OF RESEARCH	TYPE & NUMBER (n) OF PARTICIPANTS	SUBJECT OF RESEARCH
Dinçel 2012	4 Enterprises of Private Sector in Kocaeli	Employees, n = 212	The relationship between CR, organizational pride, affective commitment and OCB is identified.
Mehtap & Kökalan 2013	4 TV Companies & 4 Banks in Turkey	Employees & Managers, n = 374	The relationship between CR & OCB is determined.
Çekmelioglu & Dinçel 2013	5 Enterprises of Private Sector in Marmara Region	Employees, n = 273	The effects of work-related attitudes and behaviors (including OCB) on CR have been examined.
Balaban 2016	4 Participation Banks in Turkey	Employees & Customers, n = 362	The relationship between CR & OCB is analyzed.
Sanioğlu 2016	An Enterprise of Private Sector in Istanbul	Employees, n = 492	The relationship between CR & OCB is identified.
Demir & Bayar 2018	Izmir Institute of Technology	University Students, n = 350	The relationship between CR & OCB is determined. Also relationship between CR & OCB with demographic variables is analyzed.
Güney 2019	An Enterprise of Private Sector in Giresun	Employees, n = 150	The effects of CR on OCB were investigated.
Yetkin 2019	Private & Public Hotels in Van	Employees & Managers, n = 501	The relationship between CR & OCB and motivation interaction is determined. Also relationship between CR, OCB & motivation with demographic variables is analyzed.
Bican 2020	Private & Public Hospitals in Istanbul	Employees & Managers, n = 562	The effect of the relationship between CR & OCB on the growth performance through innovation is analyzed.

Table-1: The Empirical Researches Conducted in Turkey about CR & OCB Relationship

FINDINGS

Likert type questionnaires were used in all of the researches that were reached and analyzed. It has been observed that the analysis of the relevant questionnaires were made with the SPSS program (different versions according to the years). Factor analysis was used in these researches.

The findings obtained as a result of the analysis were given in Table-2 below;

AUTHOR/S & DATE	FINDINGS OF RESEARCH
Dinçel 2012	It has been observed that there were significant and positive effects of CR's leadership and financial performance sub-dimensions on OCB.
Mehtap & Kökalan 2013	It was revealed that CR had a statistically significant effect on OCB.
Çekmelioglu & Dinçel 2013	A statistically significant and positive correlation was found between OCB and CR. It was also revealed that OCB had a significant effect on CR.
Balaban 2016	It has been determined that there was a positive, significant and moderate correlation between CR and OCB. It was seen that the CR independent variable affected the OCB dependent variable positively.
Sanioğlu 2016	Positive and significant relationships were found between the sub-dimensions of CR and OCB. Information about organization, management quality, diversity, leadership, reliability and social responsibility variables from CR sub-dimensions have a positive effect on OCB.
Demir & Bayar 2018	Statistically positive and significant relationships were found between CR and OCB. It has been determined that the relationships between reliability, information about organization, diversity, social responsibility and leadership sub-dimensions of CR were statistically positive and moderate with sportsmanship, civic virtue, superior task consciousness and courtesy sub-dimensions of the OCB.
Güney 2019	Positive and significant relationship were found between CR and OCB sub-dimensions. It has been found that CR has an effect on OCB.
Yetkin 2019	Positive correlations were found between the sub-dimensions of CR and OCB. It has been observed that CR plays an important role in increasing the level of OCB.
Bican 2020	Linear, moderate and positive relationships were determined between CR sub-dimensions and OCB sub-dimensions.

Table-2: The Findings of the Empirical Researches Conducted in Turkey about CR & OCB Relationship

CONCLUSION& DISCUSSION

As one of the consequences of this study, it has been detected that there was a statistically significant and positive relation between CR and OCB. Similar results were found in a research conducted in private banks in Iran on this subject (Karami et al., 2013; 722).

CR sub-dimensions have significant and positive effects on OCB sub-dimensions. CR components that most affect OCB are reliability, information about organization, diversity, social responsibility and leadership.

And also OCB sub-dimensions have significant and positive effects on CR. It can be told that these two variables affirmatively affect each other. Because of this, CR may be one of the considerable elements of increasing level of OCB in the organization (or enhancing organizational achievement). In addition, OCB may also have the same affirmative effect on CR.

Affirmative perception of CR and presence of OCB by stakeholders may lead positive attitudes to be developed towards organization. These attitudes may contribute to institution to reach its organizational goals effectively. For these reasons, both stakeholders' positive perception of CR and presence of OCB can cause beneficial results for the organizations.

CR and OCB are strategic assets for organizations and consists of different dimensions. If perceived CR rises in positive direction within an organization, OCB of internal stakeholders may increase. And also if the level of internal stakeholders' OCB increases in the organization, perceived CR may rise. These changes may provide essential advantages in favor of the organization and stakeholders.

REFERENCES

Balaban, S., 2016, Katılım Bankalarının Kurumsal İtibarı ile Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki, İstanbul Sabahattin Zaim Ü. SBE YL Tezi, İstanbul, Türkiye.

Bayar, Y., 2019, Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı: Literatür Taraması, Research Journal of Politics, Economics and Management, 7 (1): 123-142, Türkiye.

Bayar, Y., 2021, Öğrenci Bakışına Göre Kurumsal İtibar: Üniversitelere Yönelik Literatür Taraması, Social Science Development Journal, 6 (23): 141-148, Türkiye.

Bican, B., 2020, Kurumsal İtibar Yönetimi, Örgütsel Vatandaşlık Olgusu ve Büyüme Performansı İlişkisi: Yenilik Yöneliminin Aracılık Rolü, Beykent Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Dok. Tezi, İstanbul, Türkiye.

Çekmecelioglu, H.G., Dinçel G., 2013, Çalışanların İş Tutum ve Davranışlarının Kurumsal İtibar Üzerindeki Etkisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(47): 125-139, Düzce, Türkiye.

Demir, S., Bayar, Y., 2018, Chapter 1: The Effect of Corporate Reputation Perception to Organizational Citizenship Behaviour: A Research for Students of Izmir Institute of Technology, Academic Researches Focused on Communication Business and Tourism, SRA Academic Publishing, Austria.

Dinçel G., 2012, Kurumsal İtibar İle Örgütsel Kıvanç, Duygusal Bağlılık ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Bir Araştırma, Kocaeli Ü. SBE Dok. Tezi, Kocaeli, Türkiye.

Doorley, J., Garcia, H. F., 2015, Reputatation Management: The Key to Successful Public Relations and Corporate Commnications, Routledge, New York, USA.

Fombrun, C.J, Gardberg, N.A., 2002, The Global Reputation Quotient Project: First Steps Towards a Cross-Nationally Valid Measure of Corporate Reputation, Corporate Reputation Review, Volume:4, No 4, USA.

Güney, G., 2019, Kurumsal İtibar Algısının Örgütsel Vatandaşlık Davranışına Etkisi: Giresun İli Örneği, Avrasya Ü. SBE YL Tezi, Trabzon, Türkiye.

Karami et al., 2013. The Relationship Between Corporate Reputation and Organizational Citizenship Behavior in Private Banks City Of Sanandaj in Iran. Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business, 5(3), 713-725, Iran.

Mehtap & Kökalan, 2013. The Relationship Between Corporate Reputation and Organizational Citizenship Behavior: A Comparative Study on TV Companies and Banks, Quality & Quantity, 47, 3609–3619, Türkiye.

Organ, D. W., 1990, The Motivational Basis Of Organizational Citizenship Behaviour, Research In Organizational Behaviour Journal, Vol:12, JAI Press Inc., USA.

Özdemir, A., 2019, Yönetim Biliminde İleri Araştırma Yöntemleri ve Uygulamalar, Beta Basım Yayım, 4. Baskı, İstanbul, Türkiye.

Podsakoff P.M., MacKenzie, S.B., 2000, Organizational Citizenship Behaviors: A Critical Review Of The Theoretical And Empirical Literature And Suggestions For Future Research, Journal of Management, Vol: 26 No:3, USA.

Sanioglu, Z., 2016, Kurumsal İtibara İlişkin Çalışan Algılarının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi, Selçuk Ü. SBE YL Tezi, Konya, Türkiye.

Somech, A., Oplatka, I., 2014, Organizational Citizenship Behaviour in Schools, Routledge Research in Education, New York, USA.

Tonus, Z. H., 2013, Farklı Paydaşların Kurumsal İtibarı Değerlendirmelerindeki Farklılığın Sosyal ve Finansal Performans Algılarıyla İlişkisi, Dumlupınar Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:35, Kütahya, Türkiye.

Yetkin, Y., 2019, Örgütlerde Kurumsal İtibar Algısı i ile Örgütsel Vatandaşlık ve Motivasyon Arasındaki İlişki Gazi Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü YL Tezi, Ankara, Türkiye.

MONETARY POLICY INSTRUMENTS

Shafinatun NISA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-2256-9615

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

IAIN Pekalongan, Faculty of Islamic Economics and Business, Department of Islamic Economics

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

Monetary policy is an action taken by the monetary authority (usually the central bank) to influence the amount of money in circulation and credit which in turn will affect people's economic activities. The main objective of monetary policy is to stabilize the economy which can be measured by employment opportunities, price stability and a balanced international balance of payments. If stability in economic activity is disturbed, then monetary policy can be used to restore it. Basically, the instruments or tools used are Open Market Operations, Reserve Requirements, and Discount Facility. Monetary control instruments are classified into three, among others: According to the means of instruments that can affect operational targets, either in direct or indirect instruments. According to its orientation in financial markets, including instruments that are oriented or not oriented in financial markets. At its discretion, it is at the central bank or in the financial market

Keywords: Monetary, Instruments, and Policy

THE ROLE OF MIRZA ABDUL GHAFAR NAJM AL-DAWLAH IN THE ARRIVAL OF NEW SCIENCES IN IRAN

Ali Aghayari

History of Islamic Iran / Tabriz- Urmia University

Abstract

The arrival of science in its new meaning in Islamic Iran dates back to the Qajar period and especially the era of Nasser al-Din Shah. Until this period, the scholars of Islamic countries were often engaged in rewriting the scientific works of their ancestors, while science had begun to grow in the West, blurring the boundaries of human knowledge.

The result of the Qajar kings' European travels to the West was enough to acquaint them with the scientific advances of the West and they sought to imitate the manifestations of those advances. A clear example of this imitation was the creation of the Dar al-Fonun school. From this time on, the most important scientific events of the West were opened to Iran.

Mirza Abdul Ghaffar Najm al-Dawlah is one of the influential personalities who has played a role in acquainting Iranians with some of the new sciences. He was one of the graduates and teachers of the Academy of Arts and was able to translate and write valuable books on modern sciences during the reign of Nasser al-Din Shah. In fact, Najm al-Dawlah is the link between the old sciences and the new sciences in Iran. Compilation of astronomical and mathematical books on the one hand, and population mapping and census on the other, were the areas that made Najm al-Dawla famous as an active and prolific figure in the public and private. The common denominator of all Najm al-Dawla's activities was his efforts and role in bringing new science to Iran.

This article, which is based on the library method and content analysis of first-hand sources, seeks to answer the question of what role and position Najm al-Dawla has in the arrival of new science in Iran.

Keywords: Qajar- New Science- Najm Al-Dawlah - Progress of Science

Introduction

Between the beginning of the Qajar rule (1209 AH) and the establishment of the Academy of Arts (1268 AH), important events took place in the Iranian political scene. After nearly two centuries of civil war and conflict, relative security and stability prevailed inside Iran, paving the way for economic and cultural ties with Europe. The Iranian rulers noticed the scientific and industrial progress of the West. (For example, see: Joubert, pp. 125-126, 136-138, 175) and modernist figures such as Abbas Mirza and Amir Kabir entered the field. With the efforts of Abbas Mirza, the first groups of Iranian students went to Farang and after returning, they became the source of many services in the field of teaching new sciences, foreign languages, printing industry, etc. (Mahboubi Ardakani, vol. 1, pp. 122-196). During this period, several political delegations went to Iran from Iran and while visiting European scientific and industrial centers, they thought of implementing them in Iran. An example is a trip to Russia (St. Petersburg) led by Prince Khosrow Mirza in 1244 AH. In the travelogue written by Mirza Mostafa Khan Afshar, the secretary of the Tabriz court, the school of sciences, the dissection room and the different parts of the factories have been carefully described and the necessity of scientific change in Iran has been mentioned many times (Mostafa Khan Afshar, Barg 57-70). The group also visited an observatory (Homo, p. 84 back).

In any case, these historical developments paved the way for the presence of some Europeans in Iran, and some Iranians gradually learned foreign languages.

Some Persian books were translated into Persian, some of which were related to astronomy. In the list given by the great Tehrani in *Al-Dari'a* (pp. 254-260) of the books of the new delegation, the names of some of these books can be seen. With such a background, the Dar al-Fonun School was established, and the number of Iranians who knew a foreign language increased rapidly. Thus, during the decades after the establishment of the Academy of Arts, the number of astronomical books translated and written in Persian increased, and the confrontation between new astronomy and old astronomy became a serious issue among Iranians with ideas. In the following, we intend to address some of the basic aspects of the dissemination and development of new sciences in Iranian society and examine it from different angles.

Najm al-Dawla activities

With the emigration of Mullah Ali Mohammad Isfahani and his family to Tehran, a new chapter in their scientific life began. Mullah Ali Mohammad collaborated with the Dar al-Fonun as a trusted figure in the Sultanate's opposition and was influential in some subsequent scientific developments. His eldest son, Mirza Abdul Wahab, the astronomer of the upper cradle (mother of Nasser al-Din Shah (and the publication of the calendar became his monopoly) (Nusrat Quchani, *Rahat* after suffering, p. 101). His other son, Abdul Ghaffar, who was later nicknamed Najmal Doleh, became a teacher at the Academy of Arts around 1276 AH and remained in this position for fifty years. His set of activities in the field of modern astronomy was such that we should definitely consider him one of the important pillars of Iranians' familiarity with modern astronomy. These activities include translating and writing numerous books, teaching and educating students, and influencing the government's view of astronomy.

In 1284 AH, Abdul Ghaffar completed the writing of the book of Nasiri law in two volumes. The writing of this book took nearly four years, and at that time it was the most complete and comprehensive Persian source in the field of astronomy and the new delegation. Abdul Ghaffar explains in the introduction of this book that he wrote it after studying several sources in English and French (Najmal Doleh, *Qanun Naseri*, p. 3). Meanwhile, the similarity of the contents of the Nasserite law with the book of general astronomy of Arago 1 is so great that the most important source of the contents of the Nasserite law is this book.

Najm al-Dawlah has tried as much as possible to localize the contents of Arago's book in Nasserite law. Apart from the equivalent words he has used, all Gregorian dates have also become Hijri lunar dates. European units of measurement have all become common units in Iran to be usable for the Iranian audience (Sadat Mousavi, Chapter 3).

Najm al-Dawlah points out that at the time of the writing of the Nasserite law, there were only two Persian books on modern astronomy in the "Two Very Short Old Treatises." He calls these treatises "two very brief old treatises" that can not be used. The number of manuscripts written about modern astronomy up to that date is certainly more than two books. But it is not at all surprising that many of them were not seen by Najm al-Dawlah and only two were received. When a person like Najm al-Dawla, who is a teacher at the Dar al-Fonun and grew up in a knowledgeable family, had no knowledge of most of the new astronomical manuscripts, how could these books have been passed on to others and possibly the source of the influence?

At that time, modern astronomy was introduced as a new science among Iranian scholars, but no book or source that accurately stated the subject was available.

Many of the books written before the Nasserite law were merely reports of modern astronomy and the order and names of the planets, depicting an exaggerated and fantasy picture of new scientific developments in Europe. 1- 9). In this way, it was necessary to write a comprehensive and accurate book in which the details of the motion of the planets in the central solar model and its various observational and computational reasons were mentioned. Nasserite law was responsible for this important role in the history of the arrival of new astronomy in Iran. So far, not much research has been done on the subsequent effects of this book. We also know that Zayn al-Abidin Khan Kermani, the author of Shams al-Jariyya, had access to Nasiri law and in some parts of his book he answered Najm al-Dawlah's arguments in proving the new astronomy (Kermani, pp. 149-222).

Another important activity of Abdul Ghaffar was the publication of the annual calendar. Until 1289 AH, when Mirza Abdul Wahab (Abdul Ghaffar's older brother) died, the publication of the calendar was monopolized by Abdul Wahab, according to a decree issued by Nasser al-Din Shah. Abdul Ghaffar, worried about the loss of his brother's efforts, set to work and extracted the calendar of 1290 AH to continue his brother's path and published it under the name of his young son (Najm al-Dawlah, 1290 AH calendar, page 1 back).

Abdul Ghaffar's entry into the field of calendar writing was the beginning of a new part of his astronomical activity. From the very beginning, he entered the calendar carefully and corrected an error in the latitude of Tehran. In the same year, he promised that, God willing, if Umar was faithful, "there was an opportunity. Najm al-Mulk and the position of astronomer appointed Bashi Shah and in a decree monopolized the publication of the calendar (Najm al-Dawlah, the calendar of 1229 AH, page 2). In particular, two newly discovered planets were added to the calendar (ibid., Pp. 2 - 4 on the back). He was new to astronomy, although this provoked protests from some traditional calendar writers, who said: "Some astronomers in this country believe that such two planets are imaginary and slanderous."

If it is heard from a Khorasani astronomer that the Persians have installed dots in the camera, and when a person points the camera at the sky, it seems to him ... If these two stars of truth exist, then the opinions, connections and rulings of Saad and Nahs Where are they? (Pakdaman, pp. 334- 336)

In the face of such opposition and slander, Abdul Ghaffar tried not to lose the support of Nasser al-Din Shah and to spread new astronomy in Iran as much as possible. The presence of the Minister of Informed and well-informed sciences, such as Etezad al-Saltanah, was certainly effective in maintaining Najm al-Dawla's position. Because the Sultanate protest itself was in favor of new astronomy and opposed to astrology. After Nasser al-Din Shah went to Europe for the second time in 1295 AH, he brought a French book called Aseman about astronomy and delegation to Iran and asked Najm al-Dawlah to translate parts of it every day and to teach him. Abdul Ghaffar was Nasser al-Din Shah's special teacher every day for three months and taught him new astronomy from this book (Najm al-Dawla, Aseman, p. 4 back). Thus, in the last years of the thirteenth century, for the first time, an Iranian ruler carefully learned new astronomy. Abdul Ghaffar's relationship with Nasser al-Din Shah continued in the same years and was the astronomical reference of Nasser al-Din's court (see:

Etemad-ol-Saltaneh, Khatarat newspaper, p. 124). The law of monopolizing the publication of the calendar continued until the end of the life of Nasser al-Din Shah, and during all this period, no one except Abdul Ghafar Najm al-Dawlah was allowed to publish the calendar. Interestingly, this monopoly continued even after the death of Nasser al-Din Shah, and Muzaffar al-Din Shah ratified it (Najm al-Dawlah, Vaqatnameh, p. 3).

At the time of Najm al-Dawla's death, Abul Hassan Foroughi wrote an article about him and said about his scientific position: "Anyone in this country who has a brief or detailed knowledge of mathematical sciences is a direct or indirect student of Haji Najm al-Dawlah" (Foroughi, p. 391).

Conclusion

Although before the establishment of the Academy of Arts, some people in Iran were familiar with new astronomy and tried to spread it, but the first people who studied this science more accurately and professionally were some of the graduates of the Academy of Arts. In the meantime, the role of Najm al-Dawla is more prominent due to his position in the Academy of Arts. Teaching at the Academy of Arts and being in charge of compiling the calendar allowed him to spread new astronomy not only among students but also at the community level. The official support of this astronomy, which was given by people such as Eteazad Al-Saltanah, can be considered as another factor in the success of modern astronomy and its acceptance in Iranian society.

References

- Adamit, Fereydoun. (1385). The idea of progress and the rule of law in the era of Sepahsalar. Tehran: Kharazmi Publications. Third edition.
- Amirarajmand, Kamran. (1390). "Transfer of knowledge in the Safavid era" is a Persian treatise on the description of science. Journal of the History of Science. . The new board is based on the opinion of Tico Brahe. Volume 9, Number 1. Pp. 1 - 26.
- جام جم. From the writings of William Pink. Translated by Farhad Mirza. Tehran: Lithography, 1272 AH.
- Scholar, Mohammad Taghi (1362). Faculty Magazine. "Our Introduction to Modern Western Philosophy and Knowledge". Literature, twenty-fifth year. Pp. 265 - 292.
- Treatise on New Wisdom and the Creation of Stars. Manuscript No. 3976 Library of the University of Tehran.
- Jouber, Pyramid. (1347). Travel in Armenia and Iran. Translated by Ali Gholi Etemad Moghaddam. Tehran: Iran Culture Foundation Publications.
- Sadat Mousavi, Sidamir. (1394). Correction and explanation of the fifth and sixth chapters of the book of Nasserite law (regarding planets and comets) and the place of this book in 13th century astronomy. Thesis for a master's degree in the history of science. Research Institute of History of Science, University of Tehran.
- Sayyid Muhammad ibn Sadegh Tabatabai Sangalji. List of printed books ... Around 1280 AH. Manuscript No. 1045, Library of the Islamic Consultative Assembly.
- The names of the heads and students of the Dar al-Fonun school. Manuscript No. 438a National Library.
- Tabatabai, Seyed Hadi (1393). The arrival of modern astronomy in Iran before the Academy of Arts and the correction of the treatise on astronomy (by an unknown author and translator, translated in 1525 AH). Seyed Hadi Tabatabai,
- Thesis to receive a master's degree in the history of science. Research Institute of History of Science, University of Tehran.
- Discover the satisfaction of the state of the regions and the survivors in the translation of the book Maraath al-Wadhiyyah in the globe.
- American Cornelius Fendic. Translated by Fakhraddin bin Abi al-Qasim al-Golpayegani. Bombay: Lithography, Golzar Hassani Printing House. 1852 AD / 1231 AH.

OPHTHALMOLOGY (KAHALA) IN SYRIA AND EGYPT DURING THE MAMLUK ERA (648-784AH\1250-1382AD)

Prof. Dr. Shawkat Arif Mohammed ALatroshi

Department of Hestory – Faculty of Human Sciences- University of Zakho

Abstract

The research is an attempt to review the efforts of Muslims in the field of Ophthalmology (Kahala) in the Syria and Egypt in the 7th and 8th centuries, AS it was one of the important medical branches at the time, and a number of specialists who became famous after they took important steps in this field excelled in it. whose efforts were not limited to translating the medical literature that reached them from India, the Romans and others, but they took the lead in finding a lot of innovative treatments, and they created types of operations that they did not inherit from any of the other nations, in addition to that they left us many books on ophthalmology, surgery, and methods of treatment, which reflects to us the extent of Medicine developed for them at that time, and the research necessitated dividing into three sections as follows;

The first topic; touched on the interest of Muslims in medicine in general, and ophthalmology in particular.

The second topic: included a mention of the famous Muslim Kahale, and their books in the Mamluk era.

The third and final topic; It was devoted to mentioning and reviewing examples of treatment methods and machines used in eye surgery, and the research concluded with a statement of the most prominent conclusions.

Keyword; Kahala; Ophthalmology; Mamluk period

PRICE PAID BY COMMON MASS DUE TO CULTURAL CLASHES AMONG OUR SOCIETIES

Aasiya Jan

Research Scholar Bhagwant University Ajmer Rajasthan

Abstract

Society may be classified as traditional, modern or post-modern. Traditional society lays emphasis on religion and magic in behavioural norms and values, implying connection yawning acquaintances with an authentic or illusory past. It broadly accepts rituals, sacrifices and holy feasts. Modernity is considerable break with traditional society. Modern society focuses on science and cause. Post-modern society or late modernity, concentrate on decisive consciousness and is anxious about the destructive belongings of practical science on nature, environment and humanity. Culture is moral intellectual and spiritual discipline for advancement in accordance with the norms and values based on the accumulated heritage. Social media has become popular in today's globalising society. It provides a context where people across the world can communicate, exchange ideas, share knowledge and interact with each other regardless of the distance that separates them.

Keywords: culture, clash, individuals, society

**RACISM IN TONI MORRISON'S *THE BLUEST EYE* AND LESLIE MARMON
SILKO'S *CEREMONY***

Sukaina Mahmood ZAYNALABDEN

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili Ve Edebiyatı (Bölümü)

ORCID: 0000-0001-9981-8870

Abstract

This article aims to try to read Leslie Marmon Silko's *The Ceremony* and Toni Morrison's *The Bluest Eye* by making use of Frantz Fanon's theory, the "black skin-white mask" and Douglas's *Critical Race Theory*. In *Ceremony*, the protagonist, Tayo, is described as "half white and half Native American heritage". He was exiled from Native American society and treated unfairly because of his mixed-race. There is a similar tension in *The Bluest Eye* when the narrator describes "Pecola" as a young girl left out by white and black communities, and how white society has condemned the black man to self-hatred. Pecola, as a character, represents black women, and she is the embodiment of the white hegemony and ideology. Her character in itself is a tragedy because her aspirations were so innocent but nevertheless lead to her demise. Reading ethnic American literature through the lens of postcolonial criticism will enable us to better analyze literary texts written by African American and Native American writers. In this context, this article aims to describe how these texts can be read and analyzed through the lens of postcolonial theory and critical race theory.

Keywords: Racism, African American, Native American, *The Bluest Eye*, *Ceremony*

Introduction

Racism is discrimination and prejudice against people based on their race or ethnicity. Racial discrimination is one of the worst social problems to exist anywhere in the world. Our environment is still vulnerable to the problem of racism. One form of racism is racial discrimination or internalized racism, in which the perpetrator and the object of the discrimination are from the same racial group. Black people sometimes adopt a white supremacist mentality that results in hatred and resentment from their racial group. Minorities suffering from internalized racism embrace the idea that whites are superior to blacks. Racism is the belief that groups of people have different behavioral characteristics that correspond to physical appearance and can be divided according to the superiority of one race over another. (Ghani, 2008).

In the twentieth century, the British Empire covered a large area of the world that included Africa, Asia, Australasia, Canada, the Caribbean, and Ireland. Even so, the 20th century is the century of colonial disease for the British Empire. Before that century, colonialism is a huge term in British history. Colonialism definition "a lucrative commercial operation, bringing wealth and riches to Western nations through the economic exploitation of others" (McLeod, 2000, p.18) Constantly, the cumulative influx of European immigrants to the Americas, Native Americans suffered severe population losses due to massive bloodshed and subsequent enslavement. It also further reduced the numbers of imported European diseases such as smallpox and measles. Despite these losses, the Native American people survived and continued to keep up their distinctive identity and intellectual and spiritual traditions.

Also, first contact with European immigrants, the multicultural, diverse tribes of Native Americans spoke as many as three hundred and fifty languages.

Out of as well ten million Native Americans who lived in America at this time, about two million of their descendants closed live in the United States and North America, and as many as two hundred languages are still spoken by these indigenous populations (Gray, 2004, p .4) This racial discrimination toward African Americans and Native Americans lead to inevitable consequences such as injustice, hate, violence, and cruelty. The black Americans in the colonial period started to write some works and the readers in different countries in the world had a chance to hear them. From that era, with post-colonial studies, some writers focused on issues. There are theories of colonial discourses in the development of postcolonialism. One of these theories is Frantz Fanon's "*Black Skin-White Masks*".

Fanon's "*Black Skin-White Masks*".

Fanon begins to talk about the two dimensions of the black man in his theory of Black Skin and White Masks. "As long as the black man is among his own, he will have no occasion, except in minor internal conflicts, to experience his being through others" (Fanon, 1986, p. 82).

Critical Race Theory by (Richard, and Jane)

Another theory that I apply to Leslie Marmon Silko's novel *Ceremony* is *Critical Race Theory* by (Richard, and Jane) Critical Race Theory may be a theoretical and informative mode that examines the looks of race and racism in dominant cultural expressions. Taking the Critical Race Theory approach, researchers seek to understand how victims of systemic racism are affected by cultural racial perceptions and how they can represent themselves against prejudice. (Richard, and Jane, 2001)

Toni Morrison's *The Bluest Eye*

The novel is about an 11-year-old black girl named Pecola. She lived with her parents, Cholly and Pauline Breedlove, and her brother, Sammy Breedlove, at the old store in Ohio. Choosing Ohio 1941 as the crime scene, Morrison wanted to reflect on society at the time when racism was prevalent. In this novel, the Breedlove family is the family that has become the object of racism from their society. Despite living around the black community. In their community, the Breedlove family is considered an ugly family and Pecola is the ugliest girl alive. Pecola and the other little girl debated whether there was a divinity or not. Narrative thinking, therefore, however, but the little girl disagreed. It is due to that Pecola is asking for the blue eyes. It was a wholehearted wish that had not been given to Pecola

The most important reason for the blue eye desire, she wanted to be treated differently by her family. The blue-eye choice stems from the racist society in which Pecola grew up. It is human nature to want to change her appearance to be treated better. The below quotation shows that her chief concern is avoidance from misuse and abandonment within the home. "Maybe they'd say "Why, look at pretty-eyed Pecola. We mustn't do bad things in front of those pretty eyes" (Morrison, 2007, p. 34).

In Pecola's belief, the portrait of a white girl with blue eyes is trendy and appreciated by everyone since of the people of the era, regardless of white Americans or black Americans, they always praise their beauty and gradually set a standard for beauty women. "All the world had agreed that blue-eyed. yellow-haired, pink-skinned doll was what every girl child treasured" (Morrison, 1999, p. 14). Pecola is fully impressed by the beautiful picture as she is persecuted by people as a result of her unattractive figure. Pecola's thirst for try of blue eyes, in the end, drives her insane due to Pecola never again wanting. Pecola can only live in her imagination allure herself that she has a pair of beautiful blue eyes.

Pecola can only live in her vision by convincing himself that she has pair of pretty blue eyes because the blue eye signify the character of white Americans.

Sajjadul Karim commented on Pecola situation and said: "This final blow, the hopelessness of rejection caused by both the internal and external racism, was what drove Pecola insane, and would drive any person to madness because the pain that this racism caused is the pain of being alone, a pain which no human can bear." (Karim, 2016, p. 3) Pecola thinks, "Whiteness" is related with grace, neatness, and worthwhile being black is related with indecency, dirtiness, and uselessness. Morrison reveals how the domination that one person is exposed, can demolish not only that individual's life but the life of the age group. From the theory side of Frantz Fanon's "Black Skin White Mask", it can turn to be "Black Skin, The Blue Eye" in the novel. Since *The Bluest Eye* considers white Supremacy and white standard on black women. Besides the post-colonial position, Pecola requests for white by obtaining the bluest eye. As long as this blue eye is only a mask for her, according to Fanon's theory. Pecola demonstrates her sorrow since Pecola is unappreciated, which circumstances just about her ugliness. To get free of her unattractiveness, Pecola judges, it needs to acquire the blue eye, and at that time she will income regarded in the community as a black woman.

Leslie Marmon Silko's *Ceremony*

Ceremony was not only a Native American voice but therefore a rebuild ceremony for those upset by World War II and brutality street trouble in America. *Ceremony* is the story of a marginalized community. For ages, the combate between Native Indians and White Americans destroyed the Native Americans. Native Americans were hurt from mastery, racism, and banishment, wholly imputed to whites. The government takes away the ancestral lands of Native Indians and the authority forces Native Americans to live in the reservations. The reservations are not very warm, also the Indians can't do livestock and cultivation there. Native Americans in contemporary America have suffered from discrimination to this day. The narrative produces imaginative boundaries to detail the impact of racialism on Native Americans. This discrimination isolates Natives from white Americans, making Natives' sense uncomely. For example, Tayo observes:

"First time you walked down the street in Gallup or Albuquerque, you knew. Don't lie. You knew the right way. The war was over. The uniform was gone. All of a sudden that man at the store waits on you last makes you wait until all the white people bought what they wanted. And the white lady at the bus depot, she's real careful not to touch your hand when she counts you your change" (*Ceremony*, 2006, p.52).

Due to his hybrid identity, Tayo faces a great deal of racism brought about by this special identity. From the description in the story, we know that Tayo is a half Pueblo, half-white Laguna Pueblo man with a different eye color than the others. Tayo was deserted by his mother when he was four years, also Tayo does not see his father. Without love, the connection between Tayo, and tribal culture is separated.

"Not only does his tribes do not embrace his mixed-blood identity, but also Tayo is excluded in his family. Since the left of his mother, Tayo's auntie raised him together with her own son, Rocky, but Auntie treated Tayo in a rather different way." (Silko, 2006)

The *Ceremony* not only chronicles the lives of Native Americans, but the text also opens its doors to "*Critical Race Theory*", or "*Ethnic Studies*". The way the ceremony relates to race for me, especially when describing Tayo's life. For example, Tayo is a character who joined the US Army and combat in the War. Tayo's purpose in joining the army is to gain acceptance among the Anglo race. At the ceremony, Tayo says:

"Here they were, trying to bring back that old feeling, that feeling they belonged to America the way they felt during the war.

They blamed themselves for losing the new feeling; they never talked about it, but they blamed themselves just like they blamed themselves for losing the land the white people took. They never thought to blame the white people for any of it; they wanted white people for their friends.” (SparkNotes, 2022).

The literary theorist Richter would analyze the imaginary community around Tayo. For example, Tayo's spirit is the racism that Tayo encountered not only among white Americans, but also among his people, Native Americans, and the way of learning made up of oral traditions that Native Americans passed down to teach others about morality and beliefs. Tayo considers himself inferior because he is a hybrid. Prejudiced experiences deprive Tayo of the pleasure he needs in his life. Because discrimination depends on skin color, it demoralizes individuals to value their spiritual attractiveness. “Tayo’s experiences with racial prejudice exemplify the racial prejudice that the Native Indians face to date.” (GradesFixer,2022)

Conclusion

In conclusion, when analyzing both *The Bluest Eye* and *Ceremony*, I would say that both Romans estimate how race is a big deal in America, and possibly America in general. On the other hand, as we read both Novels, we readers also emphasize how White Americans dominate in all circumstances. For example, we read about White Supremacy over African Americans in *The Bluest Eye* and Whites superiority over Native Americans in *Ceremony*. Although there are no white characters in *Ceremony*, we read from a historical and contemporary perspective how Native Americans felt that Anglo-Americans were more dominant than they were. Other than my assumptions in analyzing both Novels, I can say that Toni Morrison and Silko were very helpful in interpreting race in both romances.

Work Cited

Primary Sources:

- Morrison, T., (2007) *The Bluest Eye*. London: Random House, Vintage
 Morrison, Toni. (1999). *The Bluest Eye*. Great Britain: Vintage.
 Silko, L. M. (2006). *Ceremony*. Penguin.

Secondary Sources:

- Fanon, F. (1986). *Black Skin White Masks*. Markmann, Charles Lam, trans. UK: Pluto Books, Print.
 Ghani, N. (2008). "Racism". In Schaefer, Richard T. (ed.). *Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Society*.
 Gray, Richard J. (2004). *A History of American Literature*. Malden, MA: Blackwell Pub.
 Karim, S. (2016). *Toni Morrison's The Bluest Eye and the Treatment of Liberal Feminism. European Journal of Humanities and Social Sciences*, (4).
 McLeod, J. (2000). *Beginning Postcolonialism*. UK: Manchester University Press. Print.
 SparkNotes. (2022). *Ceremony: Important quotes Explained. Page 3. Retrieved from <https://www.sparknotes.com/lit/ceremony/quotes/page/3/>. Accessed: 2022 2 January.*
 Grades Fixer. Retrieved January 4, 2022, *Racism As Depicted In 'Ceremony' By Silko*. (2018, April 12). from <https://gradesfixer.com/free-essay-examples/racism-in-silkos-ceremony/>.
 Delgado, R. and Stefancic, J. (2001). *Critical Race Theory: An Introduction*. New York: New York University Press.

INNOVATIONS OF KAZAKH LITERATURE IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE

Abdissamet Karakoz Erlankyzy
Kazakh National University

Zhetkergen Nurshat Almasbekkyzy
Kazakh National University

Kuash Raida
Kazakh National University

ТҮЙІНДЕМЕ

Қазақ әдебиетінде еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін жаңа бағыттар пайда бола бастады. Әлемдік әдебиеттегі постмодернизм бағыты қазақ әдебиетіне өз ықпалын тигізбей қоймады. Тәуелсіздік тұсындағы шығармалар мәнмәтін, реминисценция, симулякр, т.б. әдісінде жазыла бастады. Қазақ тарихындағы өзгерістер проза жанрына әсер етті. Қазақ әдебиетіндегі әйел бейнесін толықтырған шығармалар көбейді. Заманауи қоғам, жаңа көзқарастағы адамдар мен тың кейіпкерлер талданды.

Түйін сөздер: тәуелсіздік, проза, постмодернизм, әйелдер бейнесі

НОВШЕСТВА КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ

После обретения Независимости казахская литература пополнилась новыми направлениями. Постмодернизм оказал значительное влияние на отечественную литературу. Художественные произведения периода Независимости в основном были написаны с помощью интертекста, реминисценции, симулякра и т.д. Изменения в истории страны также повлияли на дальнейшее развитие прозаического жанра. Были написаны несколько произведений описывающих образ женщин в казахской литературе. Актуальными темами были современное общество, люди с новыми взглядами и иные герои.

Ключевые слова: независимость, проза, постмодернизм, образ женщины

ABSTRACT

After gaining Independence, Kazakh literature was replenished with new directions. Postmodernism has had a significant impact on Russian literature. The artistic works of the Independence period were mostly written using intertext, reminiscence, simulacrum, etc. Changes in the history of the country also influenced the further development of the prose genre. Several works describing the image of women in Kazakh literature were written. Current topics were modern society, people with new views and other heroes.

Keywords: independence, prose, postmodernism, the image of a woman.

At the end of the XX-beginning of the XXI century, Kazakh literature turned to development in the conditions of the country's independence. The August revolution of 1991 overthrew the power of the Soviet Empire, and the countries that were part of this empire gained sovereignty. Thus, the independence that has been longed for for centuries has been achieved. The genre of prose, in which the phenomena and curves of life, human characters are comprehensively considered and differentiated, is considered. Prose was mixed with poetry until the middle of the XVII century, and only in the Renaissance did it diverge and develop.

The works of Saken Seifullin, Beimbet Maylin and Mukhtar Auezov in those periods, in the twenties, contributed to the pace of development of Kazakh prose, ideological, thematic and artistic aspects, enriched the Golden fund of literature. In this regard, Akhmet Baitursynov considered a great story (novel), a long story (story), and a story when defining an epic single. [1]

Speaking about the years of independence, Mukhtar can be called one of the writers who influenced the development of Kazakh prose. In addition, Sherkhan Murtaza, Kabdesh Zhumadilov, Beksultan Nurzhekeyev and Akim Tarazi, Tolen Abdikov, Tynymbay Nurmagambetov, Nurdaulet Akish are among the writers. In the works of these writers, the range of topics that were narrow before independence was also expanded. About the historical theme, which can be seen in the pages of history, from the flattery of people who are not dependent in an independent state to the theme of everyday life. [2]

In the last ten years of the XX century, fundamental works in the genre of prose were published in Kazakh literature. "Songy paryz" by the writer A. Nurpeisov is a novel-dilogy (1999). It is known that this work began to be written in Soviet times. The first versions have already been published as books.

"Songy paryz" is a work with a wide ideological and artistic field. In the dilogy, man, society, nature, and problems are depicted in one braid. They are common problems not only of the nation, but also of humanity as a whole.

Thanks to the high-quality translation of the writers Gerold Belger and Anatoly Kim into Russian, the work has already attracted the attention of the international literary community. The events of the novel unfold from beginning to end in a glacier, cold, frosty blizzard. This is the great symbolic meaning. The fishermen's faces clouded over, as if they were extinguishing a fire. Fish in the sea, because the cells of the net are the heart, like the rest of the kagudan fry. This landscape, paintings make the heart of the relic ache, cause anger.[4]

This novel is a work that artistically and realistically describes the phenomena, contradictions inherent in both man and nature. The death of the relic in the Romanesque knot, the Rebirth of the Soul of Bakizat are associated with symbolic images and are transmitted in a whole way.

It is impossible not to admire the choice of themes and works of the writer Sherkhan Murtaza. For example, in the story "Tauekel toy", we talk about the competition, which should be held in accordance with modern requirements and trends. He writes accurately, without moving away from the circle of truth, without finding the boundaries of debt, understanding the end of rivalry and everyday life.

Turning to such stories as Mukhtar "Kangybastar and Shagalalar", "Tortay shaldyn esegi", "Babanyn oraluy", you can once again make sure that the goal is to give people an idea. In the story "Kangybastar men shagalalar" he writes about the uncleanness and immorality of people who have entered the beggarly road. Taking God in your mouth, after a while suggests the thought, heroes. "In another story, "Tortai shaldyn esegi", which begins with "another language", tells about the difficult life of the Kazakh people during the Great Patriotic War.

Among the writers who have left an indelible mark in the history of Kazakh prose, People's Writer of Kazakhstan, laureate of the State Prize, laureate of the independent award "Tarlan" Kabdesh Zhumadilov. The author is too presumptuous on the subject-analytical taste. For example, it can be traced in the story "Tozak oty". The depth of the theme affects not only the connection of eternal sleeping souls with the maternal world, but also the idea that this world is filled with sin and guilt, is committed and rotated by hands.

Novel of the writer Ramazan Tokhtarov "Abaydyn zhumbagy" was published in 1999. In the hamsa novel "Abai", dedicated to the life and work of the great Abai, the writer sought to cover the whole life of the poet, to show the entire panorama of the epoch, in the space of time from birth to the end of centuries. The writer, who concluded about the unlikely fate of the Kazakh people, that the problems that concern them can lead to the life of such a genius as Abai, are a natural phenomenon. In these matters, not only Abai, but also his associates, the first Kazakh scientist Shokan Ualikhanov, his Russian friend Fyodor Dostoevsky gathered in Semipalatinsk and consulted on topical issues of our time.

In conclusion, it should be noted that during the years of independence, kazakh writers not only continued the established tradition in the genre of short stories, but also raised it to a high level. Supplemented substantive, thematic, specific and ideological research. [3] The topics banned in Soviet times are also analyzed.

Kazakh literature of the 21st century is undergoing an era of spiritual rebirth. As a result of political, economic and social changes that affected the spiritual world of society, significant changes have taken place in the life of the nation. Over a quarter of a century, attitudes towards life, literary and cultural values have radically changed, and a modern national paradigm has formed. The environmental concept has also been updated. Thus, the historical and social changes that took place after independence began to influence the worldview of writers and reflect the artistic image of a contemporary. The political and ideological pressure of the Soviet period disappeared, and realistic, romantic literature, until independence, was transformed by the philosophy of modernism and postmodernism and expanded its artistic space. Postmodernism, which has been reflected in the field of Russian art for almost a quarter of a century and recognized as an artistic and literary trend, has brought many new approaches, genres, content, style and structure to prose. Naturally, when society and consciousness change, both literature and requirements for it, as well as measures to promote it, are updated.

Historical, political, social and economic factors also played a role in the introduction of postmodernism in Kazakh literature. First, the liberation of literature from the shackles of political ideology in connection with the independence of Kazakhstan, the removal of all restrictions and, secondly, the opening of all borders with different religions, cultures, etc. Third, the sudden collapse of the 70-year-old system, the political and social situation, the economic crisis, the subsequent market era and the process of globalization led to significant changes in the minds of Kazakhs. Thus, it is clear that the experience of perception and recognition of world chaos and its image in Western literature has influenced the image of chaos in Kazakh society. As mentioned above, the features of postmodernism, closely related to the historical, social and national context, began to form. It has been more than 10 years since the anthropogenic factor led to the emergence of world-class postmodernism in our country. It is normal for developing countries to have such processes. But it should not be left in the information space, and literature should have its own modern voice. In other words, we believe that postmodernism in Kazakh literature, as in other types of experience, is a manifestation of the search and desire to find a way to the heart of the reader, to Express the current problems of the era. In any case, postmodernism is a transitional phenomenon that occurs in times of stagnant literature. Evaluating his contribution to literature is one of the tasks of this research and future literary criticism.

Calling postmodernism a widespread cultural movement, the researcher G. Eleukenova says that the concept of so-called postmodernism appeared in the Kazakh literature in the early 1950s [5, 196].

According to the researcher, the emergence of a new direction in Kazakh literature in the 1950s and 1980s is associated with the publication of G. Musrepov's work (1959) "Ethnograpiyalyq angyme". The main character of this work is a socially active person, not a brave fighter, he has no character, he is respected by the people around him-Ateke. That is, an ordinary Kazakh who feeds his home and the countryside. [5; 197]. The state, which is found in socialist realism, is not an ideal character working for the collective and can serve as an example in all respects, but the simple life of a nobleman who loses his prestige and roots. This ethnographic history is considered the first postmodern work.

Basically, in the world literature there is an ancient form of intertextuality, which has its own characteristics in the East, including in Kazakh literature. The Nazira tradition is a manifestation of this intertextuality in Kazakh literature. Nazira (from Arabic - in the sense of an answer, analogy) is the literary process of the Middle Ages in oriental poetry. According to the link, not only the plots were used here, but also the rhythm of the poem, the rhythm and even works of art. In the Persian-Turkic poetry of the XI century, the Nazira tradition, which was used as a tool to test the poet's strength and talent, as a literary struggle, began to develop in the XIII century. The poets Nauai, Jami and Fizuli left a rich heritage in Nazira, following the example of the Nizami epics in ancient Greek literature, such as the comedies of Homer, Aristophanes, Roman Virgil, Ovid and Luke. While the ancient cantons were based on the retelling of biblical texts, which over time acquired a religious character, eastern poetry, including Kazakh poetry, was derived from the first myths, lines of the Qur'an, Thousand and One Nights, "Totinama", "Shahnama", Laili-Majnun, Zhusup-Zilikha and others by the way of the Nazira tradition.

Seeing the manifestations of innovative research in the works of the new wave that has joined our literature in recent years, we see that they have contributed to the development of our literature. The main feature of the young generation engaged in literature is the emphasis on the role of the art of speech in the comprehensive recognition of a person. The literature of these years has turned its classic subject-the human aspect-into the inner potential of the artistic genre, into a desire for the true heights of art. It seems that the younger generation has thoroughly studied the world literature, its course, any formal research, has deep knowledge, feels free and confident. It is noteworthy that the most advanced representatives of the new wave, in General, consider our modern literature as an artistic expression of mass culture. And there is a taste of truth in this knowledge. Given that such knowledge is gaining strength, if we look at our own literature, we must recognize that our literature is still an excellent example of mass culture in General, that is, the literature of the masses who perceive the world around them. The most advanced representatives of the new wave - Aigul Kemelbaeva, Didar Amantay, for example, have their own concept of language. According to their concept, a single sentence with a single fate that is full of stress is more valuable than a series of fictional phrases. According to A. Bopezhanova, Aigul Kemelbayeva and Didar Amantay are among the authors who violated the established principles of modern Kazakh prose and brought a new symbol. [6; 38].

Today we have a number of authors in Kazakh literature who write in the context of this postmodern direction. Among them are Didar Amantay, Aigul Kemelbayeva, Roza Mukanova, Askar Altay and others. There are a lot of our writers in Kazakhstan, as well as Russian-speaking writers. For example, in the works of Anatoly Kim, Aslan Zhaksylykov, Duysenbek Nakipov, we can find traces of postmodernism, although it is not written in a purely postmodern direction. Everyone seems to know the same writer from different angles. In modern fiction, writers working in the field of prose are recognized differently by each reader, scholar, or writer, depending on their knowledge and area of expertise.

Didar Amantay's novels "Toty qus tusty kobelek" and "Shaitan men shaiyr", whose published worlds are closer to the laws of postmodern aesthetics, are small in size and easy in language. So this is the prose of M. Kulkenov, Zh. Korgasbekov, R. Mukanova, A. Altay, aimed at contemporaries as a listener who understands the reader. "[7; 384]

Although we are late in comparison with world literature, we see a significant influence of postmodernism in modern Russian literature. At the same time, prose novels by A. Zhaksylykov "Sny okayannyh", novels by D. Nakipov "Krug pepla", "Gulder men kitaptar" by D. Amantai, "Bektoryynyn kazynasy" by T. Asemkulov. A story By Zh.Korgasbek "Jakondanyn zhanary", "Olmeityn kus", M. Kosyn "Bektoryynyn kazynasy", "Nerd", "Bouve nyktesy" was written in the postmodern direction. Roman by A. Zhaksylykov "Sny okayannyh" shows the lack of artistic integrity of postmodernism, the uncertainty of time and place, the obscurity of the names of heroes, the emergence of irony.

The stories "Jacondanyn zhanary", " Olmeityn kus" use games such as games with the reader's consciousness, simulacra and fragments from the novel " Gulder men kitaptar" by D. Amantay, the author's death, intertextuality, metafiction, etc. It is clear that he went to new experiments using methods.

And one of the best works of Kazakh literature "Parasat Maidany" is based on intertextuality. The work is an epigraph of Hamlet's monologue and the words of the American poet Robert Penn Warren, quoting 17 scholars such as Abay, Nietzsche, Balzac, and Gandhi. As soon as you start reading the book, you will realize that the author has read many books and carefully studied the logic of good and evil that he is proving to prove his truth. The plot of the story is also interesting. There are no characters in the madhouse except the guy and the doctors. However, using face separation very successfully, the author can express their concerns and concerns about the future of humanity through letters. "Front of wisdom" ends unexpectedly and tragically. The patient who loses his composure eventually commits suicide, realizing the bitter truth that there is nothing terrible in the letter, that he is arguing with himself about good and evil. The main character of the story died. But the battle for purity of spirit is still ongoing. On the battlefield of reason, where evil reigns and dominates, there is a mysterious world that suffers in this great battle. He is the soul of man. On the day of the soul's death, good dies. Life is dying. We are going to die.

The character who owns the diary wakes up three or four days later with a different person, an Unknown friend. These "two people" write and argue with each other. The owner of the diary goes so far as to call a stranger or changed person "a very stupid person", and he is scared to death.

There are also some differences between postmodernism in the literature of Western Europe and the United States and postmodernism in the literature of the countries of the former Soviet Union. While one aspect of postmodernism in Western Europe and America is related to the rapid development of new technologies, the differences between the image of real people in the virtual world, from political authorities to the virtual world, the media and the Internet, have become a battleground for the information war. slight penetration, as well as fatigue from artificial ideologies, absolute power, protest against him which is the source. As for the real Kazakh literature, the literature, which in the Soviet period was subordinate to the "top-down" system, did not know where to go in the years of independence. It was felt that the field of literature needed a new shock, a new surprise. If we say that literature is a mirror of human life and time, then human life and time have become a competition, and the question arises whether to make this the basis of work. critic A. Bopezhanova: "Gulder men Kitaptar" - a multifaceted novel.

This is not a multifaceted novel with the usual concept, cause and effect, classical type, but a small but well-developed structure - a novel with several layers of ideas; demand from the reader a cultural and philosophical reading; "What does it give?" not "what can i get?" a novel whose essence is revealed only when read on a principle; that is, in this case, the problem is not in the author, but in the reader "[8, 12], it is worth noting that D. Amantay managed to highlight the main features of the novel "Gulder men Kitaptar". "Gulder men Kitaptar" is a multi-layered novel.

Intertextuality in this novel can be divided into 3 sections:

- 1) intertextuality from literary texts and theoretical works (R. Bart's essay "The Death of the Author", V. Eco's novel "The Name of the Rose", essay "Postscript to the Name of the Rose", "Library of Babylon" by H. L. Borges). "The story, verses by Abai Kunanbaiuly);
- 2) intertextuality for the study of myths and Turkic history (myths about the origin of Turkic peoples from a wolf, thoughts of the poet Asan Kaygi, who appeared in the history of Kazakh literature as a "seeker of Zheruyk");
- 3) the interpretation of religious texts and theological works for their study (Bible, Quran, Torah, Psalms, Avesta, I. Velikovsky "The Clash of Worlds", Mircea Eliade "Sacred Texts of the World", religious encyclopedias).

Presented by Didar-Alisher in " Gulder men kitaptar" While "a new work like the collection of all books in the world" is an endless labyrinth that draws the reader's intellect into the world of adventure texts, A. Baibol's story "Ormandagy zhiyin" uses an intermediate method, the text is carnival, ironic, and allegorical. The Kazakh fairy tale "Ertostik" is used as the final text, but it is based on such methods as recollection, allusion, parody of a famous name and a famous text. And M.Kosyn's writing skills is very special, he used a complex form of the intertextuality's intermediate form.

- D. Amantay in the novels of "Gulder men kitaptar", A. Zhaksylykov in the novels "Sny okayannyh" T. Esenkulov in the story "Bektoryynyn qazynasy", M. Cosyn "Nerd", "Tostyktyn qatelygy" ", name "Bouve nyktesy", A. baybol In the intertextuality "Ormandagy zhiyin" simulacra methods that lead to the destruction of artistic integrity, was used in conjunction with the concepts of the "death of the author" of postmodernism for the purpose of playing with the reader;

- In D. Amantay's novel "Gulder men kitaptar":

- a) literary texts and theoretical works;
- b) works on the study of myths and Turkic history;
- b) based on the intertextuality connection with theological texts and works on their study, the types of intertextuality are allusions, allusions, citations, references, and memoirs.

- T. Asemkulov in the story "Bektoryynyn qazynasy" established an intellectual dialogue with the Kazakh fairy tale "Ertostik", as well as the motif of "reconciliation with the devil" in world literature and introduced them into the text based on memories. Intertextuality communication in history is used in conjunction with postmodern concepts such as resistance to binary opposition and resistance to the absoluteness of the categories "good" and "evil";

- In A. Baibol's short story "Ormandagy zhiyin" intertextuality communication was implemented through an intermediate approach, typical of postmodern poetics, and an intertextuality approach, such as allusions, popular names. The final text is a political document "Strategy for joining the developed countries of Kazakhstan-2050", as well as links to various materials in periodicals and TV shows, which consists of a trio of author-text-reader. The text of the story is carnival, allegorical, ironic;

- The main feature of M. Kosyn's work is that he is a representative of the second wave of postmodernism in modern Kazakh prose, as well as in online literature.

The work of M. Kosin based on the intertextuality, the hypertext and intermediality. In the stories name "Bouve nyktesy", "Nerd", if the intertextuality link is made by reference (link),

In the story "Tostyktyn qatelygy" the method of remembering the fairy tale "Ertostik" is established. "In the delusion of the chest" is a parody of popular names and popular texts used in the context of "Boyve nyktesy",

The stories about "botany" are dominated by the concept of schizophrenic discourse and neo-humanism by F. Guattari and J. Deleuze;

- The Story Of T. Asemkulov and Zh. Korgasbek "Bektorynyn qazynasy"

The stories "Jacondanyyn zhanary" and "Olmeityn kustar" are based on the principle of the game, using a simulacrum approach of postmodernism.

In General, postmodern trends in the works of the three authors are reflected not only in problematic terms, but also in terms of the structural level of the text (plot and composition, narrative style, original views and connections with previous texts in world literature, etc.). We believe that the complex philosophical knowledge of writers (views on time, truth, cognitive problems) is the main reason for their constant search for means of expression, careful study of the experience of world literature, selection and implementation of appropriate ones in our literature.

We can say that the above-mentioned writers have contributed to the direction of postmodernism, introducing a new philosophy, a new aesthetic, a different language of expression in Kazakh literature. Presented in different versions: narrative, schizoanalytic, restructuring, ironic, etc., It has established itself as a unique national phenomenon inherent in Kazakh literature, including prose.

With the emergence of ideological liberation movements and human rights liberation movements worldwide, feminism has also developed correspondingly and has become a unique landscape in literary works. Feminism mainly discusses the issue of equality between men and women, and specifically, it often resorts to rights movements in political, cultural, economic and other fields, in order to realize the acquisition of women's broader rights and legal protection. Feminine literature came into being based on the above thoughts. On the one hand, literary creation has given female writers a keen perspective to observe their surroundings and shows us the world under their unique perspective. More importantly, literary works have become their most powerful endorsements for attracting worldwide attention and seeking help. Women in Chinese women's literature and Kazakh literature have gone through different developmental processes, so they present their own distinct characteristics.

First of all, Chinese feminism originated from the struggle between women and traditional moral concepts of injustice. These concepts are actually the products of thousands of years of history in China. Kazakh women are also deeply oppressed by traditional concepts, but a few of them are not faithful and daring to resist. The germination and development of feminism in Kazakh literature has always been intertwined with the intense social changes in the tide of the times.

Until the 20th century, although according to Taoism, women and men were representatives of yin and yang, and together constituted the harmony between heaven and earth, but the idea that men are superior to women is still prevailing in China. There is a saying in the ancient Chinese saying that a woman without talent is virtue. This seems to be tolerant to women, but it actually promotes the ignorance of women's education. It is because women lose their competitive strength with men in the social environment, and they become vassals of patriarchy.

The "Book of Changes" states: "Family, women are right inside, and men are right outside; men and women are righteous, heaven and earth are also righteous." Strict moral laws have been oppressed on the shoulders of Chinese women for generations, just like heavy shackles. Women still cannot enjoy equal rights in family life, and even less have the right to get involved in areas that are heavily patriarchal, such as politics. Of course, a few great female writers were born in China during this period, and they were widely recognized in their era. These female writers boldly expressed women's love, marriage, gender roles, and politics in their works. Views and requirements of the field.

There have been many works describing women's marriage and family life in Kazakh literature. Analyzing the image of women created by male writers in the Kazakh literature of the XX century, there are Kazakh women have undergone great changes during this period. It should be noted that a century ago, Kazakh women were a weak group, completely dependent on tribal domination, unable to control their own destiny, with no social status in the family, and victims of polygamy. After undergoing two different social changes, they were completely free from inequality. This is evidenced by the change in the image of women in the works of male writers. The legal change in the human, social nature of woman has been described as a change in history, but such a social change is bound to change some features of the nature of woman. M. Zhumabayev, M. Auezov and others. In the works of such writers, women were often distorted, misinterpreted, and left as the truth, politically, economically, aesthetically, and psychologically.

Secondly, Kazakh feminist literature pays more attention to the change of women's personal destiny, while in Chinese feminist literature, the awakening of women's individual consciousness is the core of women's liberation.

The feminist works in China during the same period mainly focused on the awakening of women's inner self-awareness. As a representative of female writers in the 1880s, Wang Anyi's novel "Eternal Regret" fully embodies the liberation of women's inner world. The character in the book, Wang Qiyao, who once attached to four different men, and finally realized that she was nothing but their playthings, so she embarked on a path of destiny and independence from the soul. At that time in China, women's rights and social status had been significantly improved. However, under the shackles of traditional concepts, gender inequality still existed, and it was rooted in the depth of Chinese women's thinking for a long time. Therefore, only inner liberation can bring about a change in destiny.

In summary, feminist literature originated from feminist ideology and the women's liberation movement. In the very different social environments of China and the Kazakh, it has its own cultural roots and focuses, and it is worthy of comparison and study.

References:

1. АТЫМОВ М. Қазақ романдарының поэтикасы. А., 1975
2. Бердібаев Р. Қазақ романы. А., 1975
3. Бердібаев Р. Қазақ тарихи романы. А., 1979
4. Нұрпейісов Ә. «Соңғы парыз» романы
5. Ильин И.И. Постмодернизм словарь терминов. - Москва: Intrda, 2001.
6. Бөпежанова Ә., Қодар Ә. Өнер – өмір, өнер – көркем текст немесе таным тайластары // Қазақ әдебиеті, 2000. No.28. 3-4 б.
7. Дидар Амантай. Қастерле мені. -Алматы: Өнер, 2000. - 576 б.
8. Майтанов Б. Қазіргі қазақ прозасындағы модернистік және постмодернистік ағымдар // Қазақ әдебиеті. -2004. No.43, 8-9 б.

DEFINITION OF THE CONCEPT OF " POEM " IN LITERARY STUDIES

Aliya Bakbergenovna Zhanbota

Teacher of the Kazakh language and literature of school-gymnasium

ABSTRACT

Definition of the concept of "poem" in literary studies. The scientific paper is devoted to the study of the theory of poetry, one of the most pressing problems of literary studies. Description of the directions of formation and development of the theory of poetry in literary studies, determination of its place in the modern literary process. The theoretical significance of a scientific article is the concept of the theory of poetry, a systematic study of reference books. The more deeply and comprehensively poetry reflects the realities of the time, ERA, and life of the people, the more expressive and powerful the poem is. After all, a real artistic skill, a word picture, is born with a great life content. The naturalness and simplicity of the language, the table of words clearly indicates that the knowledge of the artistic world of the people, artistic thinking are closely connected with social life, with specific socio-historical conditions. The practical significance of the scientific article is that it plays a role in improving the professional knowledge and skills of future philologists.

Keywords: literary criticism, poetry, versification, poetry

Т.МОЛДАҒАЛИЕВ ӨЛЕҢДЕРІ, КӨРКЕМДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ, ОҚЫТУ ЖОЛДАРЫ

Нусипова Жансая Даулетбаевна

мектеп-гимназияның қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ТҮЙІНДЕМЕ

Қазағымның нар тұлғасы Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларының жасөспірімдерге берер ұлттық құндылықтары мен бойына сіңіретін адамгершілік тәрбиесі өте мол. Кез-келген өлең жолдарында өмірлік мәні бар, ұлттық құндылыққа дәріптейді. Адам баласының ішкі жан дүниесін көркем бейнелеудің нағыз шебері екенін аңғарамыз. Тұманбай Молдағалиев тірі жан атаулының барлығына арнап өлең шумақтарын арнаса, оның ішкі дүниесінде ерекше тебіреніп, поэзия сипатын анық жеткізгенін оның өлең шумақтарынан байқаймыз. Тұманбай Молдағалиев шығармашылығын жас ұрпаққа таныту, әдіс-тәсілдер арқылы оқытудың тиімді жолындарын қарастыру.

Түйін сөздер: өлең шумақтары, поэзия, нағыз шебер

T. MOLDAGALIEV'S POEMS, ARTISTIC FEATURES, WAYS OF LEARNING

ABSTRACT

There are many national values and moral education of young people in the works of the outstanding Kazakh figure Tumanbai Moldagaliev. In the lines of any poem there is a vital meaning that glorifies national values. We understand that Tumanbai Moldagaliev is a true master of artistic expression of the inner soul of a person. To acquaint the younger generation with the work of Tumanbai Moldagaliev, to consider effective ways of teaching through methods.

Keywords: poems, poetry, a real master

Егеменді еліміз бәсекеге қабілетті, ғылым-техника саласы жетілген, мемлекеттік даму саясатының стратегиялық алдыңғы тренді болып табылатыны бізге белгілі. Жаңа заман жандайында халқымыз бен бүкіл дүние жүзінде болып жатқан өзгерістердің барлығы отандық педагогтардың алдына жаңа міндеттер, жаңа талаптар қойылып отырады. Дамыған елдермен бәсекеге қабілетті мемлекет болу үшін біз жоғарғы білімді ұлтқа айналуды керек деп Тұңғыш Президентіміз атап кеткендей заман талабына сай білім мен білікті қолға алу жалпы педагог атаулыға міндеттеледі. Сол жоғары білімді беретін педагог мамандар озық технологияларды пайдаланып, жаңартылған білім мазмұны бойынша тиімді әдіс-тәсілдерді жүйелі қолданып, жас ұрпаққа сапалы білім беру бірде-бір басты міндеттерінің бірі болады.

Мектепке арналған әдеби білімді беру мазмұнындағы Тұманбай Молдағалиевтың өлеңдерінің көркемдік ерекшеліктерін қарастыру. Қазіргі таңда жалпы білім беретін оқу орындарында жаңартылған білім мазмұны бойынша Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларын оқыту жолдары мен тиімді әдіс-тәсілдерді пайдалану.

Тиімді оқыту жолдарының анықталуы. Сапалы білім беру барысында білім мекемелері қызмет көрсету мен педагогтар алдында тұрған негізгі міндеттерін нақтылау. Ең алдымен сапалы нәтиже болу үшін ұстаздың білім сапасы жоғары деңгейде болу шарт.

Оқу жоспарында бекітілген, білім мазмұнындағы жаңартылған білімнің берерін талқылау. Оқушыларды өздігінен іздену. Шығармашылық қабілеттерін арттыру. Деңгейлік тапсырмаларды жарыса орындау. XX ғасырдың отызыншы жылдарында педагогикалық пікірлер мен ғылыми теориялық негізделген, гуманитарлық және жаратылыстану бағытындағы салаларды айқындау. Оқу мен білімнің жаңа арнаға түсуін, пәндік бағдарламалардың әзірленуі, оқулықтар мен оқу әдістемелік құралдарының шығу тарихына тоқталу. Бұл жұмыстың бастауында көрнекті әдіскер ғалымдарымыз қалдырған еңбегін саралау.

Қазағымның нар тұлғасы Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларының жасөсіріміздерге берер ұлттық құндылықтары, бойына сіңіретін адамгершілік тәрбиесі. Өлең жолдарын оқыту барысында ақынның ішкі ойын анықтап, болжау. Тұманбай Молдағалиевтың жыр шумақтарының көркемдік арнасын анықтау. Жаңартылған білім мазмұны бойынша Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларын оқып, талқылау. Сабақтан тыс өткізілген тәжірибе жұмысының нәтижесін көрсету. Ақын шығармашылығын таныту, оған берген құнды пікірлер мен мақалаларды жинақтап оған өзіндік ой пікірін жеткізу. Тұманбай Молдағалиев шығармашылығын жас ұрпаққа таныту, әдіс-тәсілдер арқылы оқытудың тиімді жолындарын қарастыру.

Өлең өлкесіндегі ешкімге ұқсамайтын, жөні де, жолы да бөлек Тұманбай Молдағалиевтің қолынан туындаған әрбір шығармаларына қарасак, Тұма ағанның жан әлемі суреттелгенін байқаймыз.

Адам баласының ішкі жан дүниесін көркем бейнелеудің нағыз шебері екенін аңғарамыз. Тұманбай Молдағалиев тірі жан атаулының барлығына арнап өлең шумақтарын арнаса, оның ішкі дүниесінде ерекше тебіреніп, поэзия сипатын анық жеткізгенін байқаймыз. Тұманбай Молдағалиевтың поэзиялық шығармалары дүние жүзіндегі кез келген сөздің қолданысы мен ойын жеткізудегі ерекшеліктерін әр түрлі қырынан байқағанымызбен, оның мектеп қабырғасындағы оқушыларға қатысты өлеңдері зерттеу тұрғысынан ерен зерттелінбегенін көрдік.

Жас ұрпақты тәрбиелеу, санасын және біліктілігін қалыптастыруда әдеби көркем шығармалардың болашақ бастауы ретінде де, сол өмірдің жаңа қырынан дұрыс танып білуіде ерекше орындар алып жатты. Адамзат қоғамында білім берудің маңызды рөлін педагог мамандар қауымы атқарады. Болашағымыздың ертеңі жас ұрпаққа сапалы білім беру әрбір ұстаздың міндеті. Тұманбай Молдағалиевтің мектеп жасындағы оқушыларға арнап жазған жыр шумақтарының ерекшелігін талдауда біраз қиындықтарға жолықтық. Дегенмен, Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларының әдеби білім беру мазмұнындағы оқытудың тиімді жолы мен әдіс-тәсілдері туралы зертеуге берілген. Тұманбай Молдағалиевтың жыр шумақтарын сабақтан тыс уақытта оқытып, әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдандым. Тұманбай Молдағалиевтың шығармалары мектеп мазмұны бойынша бағдарламаға енбеген. Тұманбай Молдағалиевтың өмірлік жолы, қалам тартқан шығармашылығы, өлеңдері жайлы айтылған мақала пікірлері де көп. Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларында өзінше ерекше. Кез-келген өлең жолдарында өмірлік мәні бар, ұлттық құндылыққа дәріпттейді. Тек мектеп жасындағы кішкентай бүлдіршіндерге ғана емес, барлық жас мүшелеріне арналған. Оқушылардың үлкен өмірге нық басуына да өзіндік үлесін қосамын деп, өзінің жыр шумақтарында ерекше беріліп, ерекше толғаныспен айтқан болатын. Тарихи тұлғалар деген кітаптарында тарихта мәңгі ойып тұрып орын алған, қазағымның нар тұлғалы ұлы Тұманбай Молдағалиев. Ақын шығармашылығының мектеп бағдарламасында оқыту жолын көздеу. Сабақта Тұманбай Молдағалиевтың өлеңін талдау үлгісін жасатқызу.

Мектепке арналған әдеби білім мазмұнындағы Тұманбай Молдағалиев өлеңдерінің көркемдік ерекшеліктері, оқыту жолдары деген мақсат – жас буын өкілдеріне өлең шумақтарын арнаған Тұманбай Молдағалиевтың бүкіл шығармашылығын зертеп қадағалау арқылы, өлең шумақтарының оқытылу жолын қарастыру.

Сондай – мектепке арналған әдеби білім мазмұнындағы Тұманбай Молдағалиев өлеңдерінің көркемдік ерекшеліктерін қарастыру және оны оқытудың жолдарын талдау.

Тұманбай Молдағалиевтың шығармаларын оқыту жолдары мен тиімді әдіс-тәсілдер арқылы ғылыми-теориялық тұрғыда тұжырымды талдауларды басшылыққа алынады. Әдіснамалық негізде Тұманбай Молдағалиевтың жыр шумақтарын сабақтан бос уақыттарда көркем поэзияға қатысты, жаңартылған білімді пайданала отырып әдіснамалық іс жүргізу.

Тұманбай Молдағалиев шығармашылығын сабақтан тыс уақытта қосымша пән ретінде оқыту.

Тұманбай Молдағалиев қазақ балаларына тәрбие берерлік көптеген шығармалардың иесі. Өсіп келе жатқан ұрпағына арнап, көптеген жыр шумақтар жазды. Ғасыр ақыны атқа лайық Тұманбай Молдағалиевтың өзіндік өмір жолынан бастасам, ақын 1935 жылы Алматы облысының, Еңбекші қазақ ауданы, "Жарсу" совхозындағы Молдағалиевтер әулетінде дүниеге келген. "Советтік қазақстан жазушылар" атты библиографиялық анықталықта ақынның өмірбаянын қысқа да нұсқа берген.

Тұманбай Молдағалиев жарсу селосындағы мектепті бітіргеннен кейін, Сергей Миронович Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің (қазіргі таңда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) "филология" факультетін 1956 жылы тәмамдаған. Тұманбай Молдағалиев шығармашылық еңбек жолын республикалық "Лениншіл жас" (қазіргі "Жас алаш") газетінде алғаш әдеби қызметкер болудан бастаған. Молдағалиев Тұманбай өмірлік жолын қазақ әдеби шығармаларына сарп етті. 1956-1959 жылдары ақын "Пионер" журналында әдеби қызметкер ісін жалғастырған. 1959-1971 жылдар аралығында "Жазушы" баспасында редактор қызметін атқарған.

Тұманбай Молдағалиев 1973 жылға дейін "Балдырған" журналында жауапты секретарь, 1973-1975 жылдар аралығында "Жазушы" баспасы жанындағы жасөспірімдерге арналған "Балалар және жастар әдебиетінің" бас редакциясы мен "Жалын" баспасының бас редакторы болдып қызмет істеді.

Жаңа әндердің тууына себепкер болған Тұманбай Молдағалиевтің шығармалары қазіргі таңға дейін ел құлағынан кетер емес. Жазушының алғашқы өлеңдер жинағы 1957 жылы "Студент дәптері" деген атпен жарық көрді. Содан бергі уақыт аралығында ақынның қырықтан астам кітабы басылып шықты. Орыс, батыс классиктерінің, сондай-ақ туыстас елдердің ақындардың өлеңдерін қазақшалаған.

Бір сөзбен айтқанда Тұманбай Молдағалиев "аудармашы". Ақын шығармашылығына байланысты соның ішіндегі "Жаңа дәптер" жинағы үшін, ақын Республика Комсомолы сыйлығының лауреаты атанған. "Жүректегі жазулар" кітабы үшін де Тұманбай Молдағалиев Қазақ КСР Мемлекеттік сыйлығының жүлделі иегері болды. Бойындағы бар махаббатын жыр шумақтарымен жеткізген Тұманбай Молдағалиев елге сыйлы, түркі әлеміне аты кең тараған жазушы – ақын. Ақын ойлы да отты, нәзік сырлы шығармаларымен танылды.

Тұманбай Молдағалиев тек бүлдіршін жастағы ұрпақтары мен жастық отымен жанып тұрған жасөспірімдерге де арнап жыр шумақтарын төкті.

Жалындаған шақ мен албырт сезімді жырлап, жыр шумақтарымен сезімін дәлелдеген. 1974 жылы жазылған "Кош, көктем" , 1975 жылы жазылған "Махаббат оты сөнбейді", 1980 жылы жазылған "Өлтай әпке" тағы басқа көптеген шығармалары ойып тұрып орын алады. "Тарихи тұлғалар" еңбектің толықтырылған екінші басылымында Тұманбай Молдағалиевтың өмірі мен шығармашылығына қысқаша тоқталған. Ақын шығармашылығы тірілік атаулыға ерекше мән беріп, оны өзінің жыр шамақтарына тірек еткен. Молдағалиевтың "Кәмила" (1960 жылы), "Көктем таңы" (1961 жылы), "Алатау қызы" (1963 жылы), "Ферюза туралы жыр" (1964 жылы), "Зулайды көктем" (1965 жылы), "Жүрегім менің сапарда" (1966 жылы) тағы басқа жыр жинақтары шыққан [33, 209 бет].

Тарихи тұлғамыз Тұманбай Молдағалиевтың өмірлік жолына қысқаша тоқталып өттік. Жаңа ән тууына себепкер болған ақынның көптеген әндерді халық арасында кең тарап, ескірмей, келер ұрпаққа берер өнегесі мол. Шумақ боп өрілген ақын жолы – адамзат атаулысының жадында мәңгі бақи ұмытылмас мұрадай қалды.

Жаңартылған білім беру мазмұнындадағы Тұманбай Молдағалиев шығармашылығын оқыту жолдары, өскелең ұрпаққа арналған жыр шумақтарының көркемдік арнасы, ақын шығармашылығын таныту жолдары: тиімді әдіс – тәсілдер арқылы қарастырылған. Қоғам дамуының қазіргі жай – күйі халыққа білім беру ісінің алдына күрделі міндеттер қояды, оларды шешу, сөз жоқ, өткеннің көрнекті қайраткерлерінің еңбегімен тікелей байланысты.

Бүкіл әлемде болып жатқан неше түрлі өзгерістердің барлығының өзгеру талаптарының барша педагогтардың алдына міндет боп жүктеледі. Ұлт жоспарында белгіленген елімінің жаңаша білім мазмұны әлі де өзгеру үстінде. Білім беру мазмұнының барлық бағдарламалары жаңа форматқа көшуімен тікелей байланысты. Әдеби білім беру мазмұнындағы білім жүйесі де заманауи талаптарға сәйкес жаңартылған білім мазмұнының жаңаруы, педагогтарға көптеген өзгерістер әкелуде.

Поэзиялық шығармалардың оқытудың өзіндік әдіс-тәсілдері, оқытудың ерекшеліктері бар. Поэзиялық шығармалардың оқыту, оқу-қабылдау ерекшеліктері, ұлттық тәлім-тәрбие берер құнды сөздер, педагогиканың ішіндегі халықтық түрі, методологиясының негіздері, зерттеу әдіс-тәсілдері де бар. Жаңартылған білім мазмұны бойынша оқудың түрлері жанрлық ерекшелігіне қарай: поэзиялық шығармаларды оқу; прозалық шығармаларды оқу болып бөлінген.

Тұманбай Молдағалиев шығармашылық мұрасын танып білуде күні бүгінге дейін жарық көрген көркем-әдеби, ғылым-зерттеу еңбектерге талдау жасау ақиық ақынның, арымас шығармашылық мұрасын әлі де саралап, жан-жақты талдау жасау, әсіресе өзі мектеп оқушыларына, сәбилерге арналған жыр шумақтарын мектеп бағдарламасына қосып, талдаулар жүргізілсе нұр үстіне нұр болар еді.

Адамның рухани болмысын, сезім дүниесін лирикада шыншыл бейнелеуші, танымал эпик ақындарымыздың бірі — Тұманбай Молдағалиев. Осыдан барып шын лирика, адамның рухани тіршілігін, жеке басының қуаныш-сүйінішін, сүйіспеншілік сезімдерін, туған табиғатымен сырластығын жан - жақты бейнелейтін туындылар тым азайып кетті. Ақын ағаның шығармашылығына тән ерекшеліктің бірі де осы — оның туындыларында адамның ішкі жан дүниесі, тебіренісінің айқын көрініс табуы дер едік. Сондай - ақ, эпик ақынның поэмаларына тән қасиет поэтикалық өрнекпен өмірдің шыншыл болмысының өзара үндестік табуы. Т.Молдағалиевтің кейбір эпикалық туындыларының тағы да бір сипаты поэманың өн бойында ақын — кейіпкер.

«Әкемменен әңгіме» поэмасы — майданға аттанған әкенің әрбір сөзі, қылығы санасында сәулеленген перзенттің ішкі сыры. Ауыр мұң мен ойлы сезімталдықтың жаршысы бола білген ақын көңілі. «Өміріңнің бұлт кезін көріп едім, өміріңнің көргем жоқ той кезін мен» дейді. Поэманың «Жоғалған домбыра» бөлімінде иеи сіз қалып жоғалған домбыраны қаралы аруға теңейді.

Ақын адамгершілік тұрғысынан түйін түйеді. Ақиқат өмірде бұл іспетті жайлар аз емес, тұғырында тұрғанда кісінің алдында жорғалап, ердің басынан бақтайған шақта сырт айналар рухани болмысы кемтарлар көп. Ақын өмірдің өзінен боямасыз шындықты туындысына арқау ете отырып, адамдық қасиет, ізгілікке жетелегендей. Поэмадағы көркемдік сипатты ерекшелендіріп тұрған тіл өрнектері де ақынның эстетикалық талғамын танытады. Мәселен, «Билік деген шалдуаз ғой антұрған», «Жері тардың — кеңілі тар», «Ер — ез ғой, ыстық жасқа толса етегі»... «Атанбай ата» поэмасы — аңыздық оқиғаны көркемдік шешіммен жырлаған әдеби шығарма.

Тұманбай ағаның жоғарыда аталып өткен екі эпикалық туындысының алғашқысында лирикалық кейіпкердің жан дүниесінің иірімдері, сырлары ашылған. Тұманбай аға — сезім жаршысы бола білген ақын. Ақиық ақын Мұқағали аға былай деген екен: «Тұманбайдың лирикалық кейіпкерінің жүрегі — қылау түсе қоймаған сәбидің мінезіндей...» Осындай сыршыл да таза жүректен шыққан дүниелер оқырманын бейжай қалдыра алмас.

Тұманбай Молдағалиев шығармашылық мұрасын танып білуде күні бүгінге дейін жарық көрген көркем-әдеби, ғылым-зерттеу еңбектерге талдау жасау ақиық ақынның, арымас шығармашылық мұрасын әлі де саралап, жан-жақты талдау жасау, әсіресе өзі мектеп оқушыларына, сәбилерге арналған жыр шумақтарын мектеп бағдарламасына қосып, талдаулар жүргізілсе нұр үстіне нұр болар еді.

Адамның рухани болмысын, сезім дүниесін лирикада шыншыл бейнелеуші, танымал эпик ақындарымыздың бірі — Тұманбай Молдағалиев. Осыдан барып шын лирика, адамның рухани тіршілігін, жеке басының қуаныш-сүйінішін, сүйіспеншілік сезімдерін, туған табиғатымен сырластығын жан - жақты бейнелейтін туындылар тым азайып кетті. Ақын ағаның шығармашылығына тән ерекшеліктің бірі де осы — оның туындыларында адамның ішкі жан дүниесі, тебіренісінің айқын көрініс табуы дер едік. Сондай - ақ, эпик ақынның поэмаларына тән қасиет поэтикалық өрнекпен өмірдің шыншыл болмысының өзара үндестік табуы. Т.Молдағалиевтің кейбір эпикалық туындыларының тағы да бір сипаты поэманың өн бойында ақын — кейіпкер.

«Әкемменен әңгіме» поэмасы — майданға аттанған әкенің әрбір сөзі, қылығы санасында сәулеленген перзенттің ішкі сыры. Ауыр мұң мен ойлы сезімталдықтың жаршысы бола білген ақын көңілі. «Өміріңнің бұлт кезін көріп едім, өміріңнің көргем жоқ той кезін мен» дейді. Поэманың «Жоғалған домбыра» бөлімінде иеи сіз қалып жоғалған домбыраны қаралы аруға теңейді.

Ақын адамгершілік тұрғысынан түйін түйеді. Ақиқат өмірде бұл іспетті жайлар аз емес, тұғырында тұрғанда кісінің алдында жорғалап, ердің басынан бақтайған шақта сырт айналар рухани болмысы кемтарлар көп. Ақын өмірдің өзінен боямасыз шындықты туындысына арқау ете отырып, адамдық қасиет, ізгілікке жетелегендей. Поэмадағы көркемдік сипатты ерекшелендіріп тұрған тіл өрнектері де ақынның эстетикалық талғамын танытады. Мәселен, «Билік деген шалдуаз ғой антұрған», «Жері тардың — кеңілі тар», «Ер — ез ғой, ыстық жасқа толса етегі»... «Атанбай ата» поэмасы — аңыздық оқиғаны көркемдік шешіммен жырлаған әдеби шығарма.

Тұманбай ағаның жоғарыда аталып өткен екі эпикалық туындысының алғашқысында лирикалық кейіпкердің жан дүниесінің иірімдері, сырлары ашылған. Тұманбай аға — сезім жаршысы бола білген ақын. Ақиық ақын Мұқағали аға былай деген екен: «Тұманбайдың лирикалық кейіпкерінің жүрегі — қылау түсе қоймаған сәбидің мінезіндей...» Осындай сыршыл да таза жүректен шыққан дүниелер оқырманын бейжай қалдыра алмас.

Жалпы ғылым мен білімнің, мәдениет пен өнердің әрқайсысы халықтың мәртебесін, шыққан биігі мен көтерілер көкжиегін байқатар бірден-бір асқар тауға теңейтін болса, әр таудың да алыстан бірден көзге шалынар, қашықтаған сайын асқақтай түсер шыңдары болары даусыз.

Біздің мақсатымыз- Тұманбай Молдағалиев шығармаларына үзілді- кесілді пікір айту емес. Онын жыр шумақтарын талдау арқылы жас ұрпақтың көңіліне тоқытқызу. Қазағымның тайға таңба басқандай өшпес мұрасымен таныстыру. Оқушыларға жыр шумақтарынан оқып беріп, айтайын деген ойын талдау арқылы жүргізгенде сыныптың тең жартысының екінші ынтасын ашылғанын байқаймыз.

Ақын өлеңдерінің негізгі тақырыбы – адамның рухани дүниесімен астасқан гуманистік, адамгершілік мұраттар. Шығармалары халықтың ең ізгі ойымен, арманымен астасып жатқан Тұманбай Молдағалиев үміт, күйіну, сүйіну, өкініш т.б. сезім күйлерін ерекше тебіреніспен өлеңге айналдыра біледі. Туған елінің өнер дариясынан еркін сусындап, бойындағы бар асылын жұртына қалтқысыз жұмсаған ақын тағдыры – бақытты тағдыр. Ақынның ақындық сыры шынайы адамдық қылықтарға, жас адамға лайық сезім шыншылдығына, терең астарлы ойға құрылған.

Тұманбайдың сыршыл ақын екендігі оның табиғат туралы жырларынан да байқауға болады. Өлең жолында игілікті еңбек еткен ақынның жырларында табиғат шаттанып, күйзеліп, мұңайып, ойланып тұрғандай күйде болады.

"Алма ағаштар жырлады

Ақшыл көйлек киіп ап", - дейді ақын. Көктемде гүлдеген алма ағаштарының ақ бүршіктерінің көйлекке теңестірілуі ерекше әсер етеді. Адам табиғаттың бір бөлшегі екені сезілетін «Алматыда қар жауды түніменен», «Көктемдей бейне айрылған ерте көріктен», «Шақырды дала, шақырды кел деп Алатау» т.б. өлеңдерінен астарлы мағыналар аңдалып қалып отырады. Кейде жыл мезгілдерінің әрқайсысынан белгілі бір мағына тауып алып отыратыны бар.

Тұманбай ақын өлеңдерін оқып отырып, ақын бойындағы сүйіспеншілік сезімі туған табиғат арқылы келгендей күй кешесің. Сонымен қатар халықтың ғасырлар бойына аңсап күткен асыл арман, үмітін, бар талап-тілегін айтуды да ұмытпайды. Ақын ылғи оқырманын толғанысқа бөлеп отырады.

"...Өмір деген – алысқа аттаныс,

Қайда ұшсаң да, қасиетінді сақтап ұш.

Бүгін дырдай көрінгенмен, күні ертең,

Мен сендерге бола алам ба мақтаныш?" ... Бұл тамаша өмір – қол жетпес қиял, арман емес, қазіргі біздің шын, күнделікті бақытты өміріміз деген өзінің қуанышын білдіреді. Қазақ ақыны Тұманбай үшін Отаны, елі, жерінің тағдырын жырлау – негізгі мақсат, биік мұрат іспетті.

"Қайда жүрсем, ойлап сені жүремін,

Сүйікті елім, момын елім, ұлы елім.

Саған ғана арқамды мен сүйедім,

Саған ғана аяғымды тіредім", - деп ақын үлкен тебіреніспен сыр шертеді. Тұманбай Молдағалиевте өмірден, тұрмыстан алшақ алынған тақырып жоқ. Ол үнемі күнделікті өмір құбылысын, адам тіршілігін жырлады.

Ақын өлеңдерінің бір тобы – арнау өлеңдер. Олардың әрқайсысы белгілі бір адамға, көрнекті тұлғаға арналып жазылғанымен, әр өлең философиялық ойға бейім. Атап айтқанда, ол үшін Абай, Мағжан, Қасым, Әбділдалар көркем ойдың келісті үлгісі сынды.

Өлеңмен арнау, халықпен сырласу – Тұманбай Молдағалиевтің творчестволық әдісіне, сүйікті жанрына айналады. Ақын жүрегінен жалын боп атқан жыр оты жыр сүйер қауымға мұқалмас қайрат қосты.

Жалпы ғылым мен білімнің, мәдениет пен өнердің әрқайсысы халықтың мәртебесін, шыққан биігі мен көтерілер көкжиегін байқатар бірден-бір асқар тауға теңейтін болса, әр таудың да алыстан бірден көзге шалынар, қашықтаған сайын асқақтай түсер шыңдары болары даусыз.

Біздің мақсатымыз- Тұманбай Молдағалиев шығармаларына үзілді- кесілді пікір айту емес. Онын жыр шумақтарын талдау арқылы жас ұрпақтың көңіліне тоқытқызу. Қазағымның тайға таңба басқандай өшпес мұрасымен таныстыру. Оқушыларға жыр шумақтарынан оқып беріп, айтайын деген ойын талдау арқылы жүргізгенде сыныптың тең жартысының екінші ынтасын ашылғанын байқаймыз.

**LEARNING INDIGENOUS MUSIC THROUGH KEEN OBSERVATION AND
LISTENING IN ANTICIPATION OF PARTICIPATION: THE CASE OF BAPEDI
CHILDREN'S MUSICAL ARTS**

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Arts, Department of Creative Arts

ORCID: 0000-0002-4652-9490

Abstract

Learning indigenous music through keen observation and listening in anticipation of participation seems to be especially valued and emphasized in the Bapedi society, where children have access to learning from informal community involvement. This music tradition, which is referred to as *intent* participation, is prominent in remote rural areas in Greater Sekhukhune District Municipality. The purpose of this study was to investigate musico-artistic skills acquired by children with at least a partial degree of independence. To achieve this, the study employed direct observations, video recordings and informal interviews. The following research question therefore guided this study: 1) Do children in the Bapedi society have the ability to recognize and interpret what musical activity/event is taking place and to participate in ways sensitive to the context? The investigation has revealed that intent participation is a powerful form of fostering learning. It contributes to impressive learning such as that accomplished by young children. The results of this study have further shown that by attending traditional music festivals, children can unconsciously absorb the beauty of music and strive to reproduce that beauty, reflects beauty in his or her inner self and make evidence in sensitivity.

Keywords: Indigenous music, keen observation, anticipation, Bapedi society, children's musical arts, Greater Sekhukhune District Municipality

MORTGAGE FINANCING AS A HOUSING PROVIDER'S PANACEA TO HOUSING DELIVERY: AN ASSESSMENT OF AWARENESS, AVAILABILITY, AND ACCESSIBILITY

Victor MARKUS

Estate Management and Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria

Pawam Martins STEVE

Post-Graduate Student of Estate Management and Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria

Cyrus Ayok SIMON

Post-Graduate Student of Estate Management and Valuation, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi State Nigeria

ABSTRACT

A wide range of elements, including application knowledge and accessibility, household affordability, financial institution and developer viability, all play a role in achieving a sustainable housing supply system. According to existing research, governments' efforts to provide quality housing around the world, particularly in developing economies, are hampered by a lack of access to adequate housing finance. Housing in Nigeria is beset by issues, particularly for low-income earners, who make up the majority of the population, hence the housing deficit of approximately 17 million. It is projected that about 59.5 trillion Naira (approximately 144 billion US Dollars), will be required to remedy the gap in this sector. The lack of awareness and limited access to housing finance by this group of people is at the root of the problem. Housing is the most expensive thing in every household due to its high cost, and it can only be purchased on rare occasions. Housing finance is so critical in the acquisition of housing, but low-income individuals have long struggled to obtain it. The purpose of this research is to assess the level of awareness of available housing financing options, as well as the availability and accessibility of funding for low-income individuals.

Keywords: Mortgage Financing, Housing Provider, Housing Delivery, Awareness, Availability, Accessibility, Low Income Earners

**IMPACT OF SOCIO-CULTURAL BELIEFS ON THE FIGHT AGAINST GENDER
BASED VIOLENCE IN NIGERIA: AN ASSESSMENT OF THE CURRENT
PERCEPTION OF WOMEN**

Pawam Martins STEVE

Post-Graduate Student of Estate Management, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi,
Bauchi State Nigeria

Victor MARKUS

Estate Management Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi, Bauchi state Nigeria

Cyrus Ayok SIMON

Post-Graduate Student of Estate Management, Abubakar Tafawa Balewa University Bauchi,
Bauchi State Nigeria

ABSTRACT

Gender-based violence (GBV) is a type of violence that occurs among both men and women, with the females being the victims in the majority of cases. In Nigeria, like many African Countries, many women are subjected to brutal treatment by their intimate partners, which have resulted in their deaths in some cases. The rate of violence against women is rising by the day, with two-third of women in some communities affected by one form of violence or the other ranging from slapping, battering, arm twisting, wounding, suffocating, burning, attacks with either an object or weapon, and murder. This negates UN SDG 3 and 5 which aim to ensure healthy lives, promote wellbeing for all at all ages, achieve gender equality and empower all women and girls. Unfortunately, many of men and women perceived/belief that this violence is justified, hence posing a huge challenge against the fight against GBV. It is being said that, "perception is everything; what is perceived as justified is accepted, however what is perceived as unjustified something is done about it." Few studies have been carried out on perception of gender based violence by men and women, and efforts by governmental and non-governmental organizations have been geared towards resetting wrong perceptions. This paper seeks to assess the current perception of women on gender based violence with emphasis on intimate partner violence with the view to provide the current level of perception and progress made in the fight against GBV and recommend viable solution to this menace.

Keywords: Gender Based Violence, Intimate Partner Violence, Nigerian Women, Perception, and Sustainable Development

HALAL SLAUGHTERHOUSE MANAGEMENT SYSTEM IN INDONESIA

Rizky ANDREAN

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0001-8288-2630

Hendri Hermawan ADINUGRAHA

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0002-8394-5776

ABSTRACT

The management system of Slaughterhouses in Indonesia needs to be modernized in order to comply with established regulations. This study tries to examine how the management system of Halal Slaughterhouse in Indonesia is. The method in this research is a descriptive analysis in the form of library research using a qualitative research approach. In this study, used secondary data obtained from regulations, previous research studies, and other literature with similar research topics. The results of the study indicate that modernization of halal slaughterhouses should be a priority in order to implement proper animal slaughtering procedures and practices to produce meat products that are safe, healthy, whole, and halal. The criteria for the halal product guarantee system at Slaughterhouses have been explained in the Decree of the Head of the Halal Product Assurance Agency Number 57 of 2021 and the Halal Assurance System Standard 23103 concerning the Halal Assurance System at Slaughterhouses. Halal Slaughterhouses need to implement a management system that refers to the Decree of the Minister of Agriculture No. 413/1992 on Slaughtering Animals and Handling of Meat and Their Followings. In addition, Slaughterhouses need to apply the right method of slaughtering animals in order to meet the criteria of SNI 99003: 2018 concerning Halal Slaughter in Ruminants. This leads to the Good Slaughtering Practices (GSP) established by the Codex Alimentarius Commission (CAC 2004), which covers all practices and stages of the process at Slaughterhouses in the food chain to ensure food safety and suitability.

Keywords: Management System, Slaughterhouse, and Halal

HALAL INDUSTRY DEVELOPMENT IN INDONESIA

Hidayatul SIBYANI

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0001-5010-3188

Muhammad SHULTHONI

Halal Center of IAIN Pekalongan

ABSTRACT

The increasing development of the world's halal industry market share is caused by the increasing number of Muslim population in the world. The Royal Islamic Strategic Studies Center (RISSC) entitled The Muslim 500 2022 edition reports that the world's Muslim population is currently estimated at 1.93 billion people, which is equivalent to 22% of the world's total population. Of which 11.92% of the percentage of the world's Muslim population are Indonesian Muslims. As a country with the world's largest Muslim population, Indonesia must take advantage of this situation by continuously exploring the prospect of the halal industry market share and evaluating old policies with new policies based on the needs of halal consumers in various sectors. The new policy is expected to increase the efficiency and competitiveness of micro and small industries so as to expand access to the halal industry not only in Indonesia, but also in the world. This study uses a qualitative approach with a literature review method. Where the authors collect and analyze relevant and up-to-date information, data, and documents from various trusted media on the internet. This research resulted in positive developments for the halal industry in Indonesia. This is evidenced by the increasing contribution of the halal industry to the national economy, where the market share of the halal sector to GDP in 2020 increased by 0.83% or by 24.86% when compared to the figure in 2016, which was 24.3%. Infrastructure development, halal assurance system, and increasing halal contribution to the trade balance are the focus of the government at this time. Although the progress has not been significant and is a little slow, the government will continue to make improvements in order to achieve the expected target.

Keywords: Halal industry, muslim, development, Indonesia

HALAL MARKETPLACE IN INDONESIA: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Fitri MUKARROMAH

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0002-6275-4145

Muhammad Aris SYAFI'I

Department of Sharia Economy of IAIN Pekalongan

ABSTRACT

The halal industry is currently experiencing a positive trend in recent years. Halal industry means an industry that applies halal standards. Halal indicators can be interpreted as quality standards that are in accordance with Islamic Sharia law and are used in every activity carried out by Muslims. Currently, more and more startups and digital companies are targeting sharia products and services. Not only selling halal goods at e-commerce stalls, they also provide various services to investment products for Muslims. This led to the creation of the Halal Marketplace. Marketplace is present in the midst of the Covid-19 pandemic to meet the halal lifestyle needs of the Indonesian people. Halal Marketplace makes it easy for people to shop for halal products, especially online. With the rapid development of the e-commerce industry in Indonesia, a halal marking system is needed for products sold in existing marketplaces or in new marketplaces specializing in halal products. To realize this, several agendas and activities have been carried out, including: Focus Group Discussion and In-depth interviews with several e-commerce industry players such as Bukalapak, Tokopedia, Shopee, as well as state and government institutions such as Bank Indonesia and BPJPH (Badan Implementing Guarantees Halal Products) and supporting institutions. This research uses the literature study method, which is an activity that must be carried out by a researcher to support his research ideas and problems, besides that his research is in accordance with the facts in the field. With efforts that start from reading various existing literature or reports, and making good use of them, research will also be guaranteed.

Keywords: halal industry, halal marketplace, e-commerce

**EXPORT HALAL PRODUCT INDUSTRY DEVELOPMENT: PERSPECTIVE OF
INDONESIAN GOVERNMENT SUPPORT**

ERLINDAWATI

Halal Center of IAIN Pekalongan

Rinda ASYTUTI

Halal Center of IAIN Pekalongan

ABSTRACT

The large number of world Muslim consumption of halal products and services opens up opportunities for Indonesia to become a producer in the development of the export halal industry. This study aims to explain the role of the Indonesian government in supporting the development process of the halal export industry in Indonesia. The method used in this research is descriptive analysis in the form of a literature study with a qualitative approach. This study uses secondary data obtained by collecting and reconstructing from various sources such as books, journals, and research with similar topics. The results of the study show that government support in the development of the export halal product industry can be seen through four main strategies in the 2019-2024 sharia economic master plan to realize a sharia economic center, namely: 1) Strengthening the halal value chain; 2) Strengthening Islamic finance; 3) Strengthening micro, small and medium enterprises (MSMEs); and 4) Strengthening the digital economy. The main strategy as support in strengthening the halal value chain consists of regional halal hubs, halal certification, halal lifestyle campaigns, investment incentives, and international cooperation.

Keywords: export halal products, sharia economy, and Indonesia

**SYNERGY OF RESEARCH AND INNOVATION IN THE FIELD OF SCIENCE ON
THE DEVELOPMENT OF THE HALAL PRODUCT INDUSTRY IN INDONESIA**

Mochamad YUSUF

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0002-1497-256X

TAMAMUDIN

Halal Center of IAIN Pekalongan

ORCID: 0000-0002-2925-080X

ABSTRACT

Indonesia is a country with the largest muslim population in the world. Countries that are fond of new commodities such as the halal industry halal industry. The development of the halal industry is not far from the development goal of expanding, accelerating, and expanding the sharia economy. The halal industry is strengthened through the synergy of research and innovation in the field of halal science in order to lead to a global halal industry. Research and innovation are important in supporting efforts to improve the quality of economic growth, especially in the halal industry. The research aims to examine the synergy of research and innovation in the field of halal science related to the development of the halal product industry in Indonesia. This study uses a qualitative descriptive analysis method in the form of literature through secondary data used in the form of previous research studies, regulations, and other literature with similar discussions. The results of this study reveal that the synergy of research and innovation in the development of the halal industry in Indonesia provides an increase in import substitution, builds a framework for a halal industrial area with an integrated facility system, accelerates halal certification, and increases the contribution of halal production both on a micro, medium, and large scale towards global halal value chains. Based on the results of the discussion analysis, the implications of the study must be supported by various elements such as the government, institutions, and the community for the development of a halal industry that is beneficial and strengthens national economic resilience.

Keywords: Research, Innovation Science, Halal Industry

SETTLEMENT OF SHARIA ECONOMIC DISPUTES IN INDONESIA

Elsa Tiara

State Islamic Institute of Pekalongan

Muh. Izza

State Islamic Institute of Pekalongan

Hendri Hermawan Adinugraha

State Islamic Institute of Pekalongan

Abstract

Sharia economics is defined as a conflict or conflict related to sharia economic problems. Every type of dispute that occurs requires a quick and appropriate solution and settlement. Please note that the more and more economic activity then the frequency of disputes will also be high, in addition, if the dispute is left without a quick and appropriate solution it can cause inefficient development, productivity decreases, the business world will experience setbacks and various other losses that will occur. Therefore, it is necessary to do a special way that is fast, effective and efficient to resolve sharia economic disputes. For this reason, it must be built and realized a system of settlement of Sharia economic disputes that can adjust to the pace of sharia economic development in the future. The purpose of this study is to explain the resolution of sharia economic disputes in Indonesia. This paper was created using a method of review literature sourced from primary data in the form of books, journals, and internet research related to the topic. The result of this paper is that sharia economics is a conflict between two or more economic actors whose business activities are carried out according to the principles economic law of sharia caused by different thoughts about an interest or property rights that can cause legal consequences for both and can be sanctioned. There solution of sharia economic disputes is every case that is resolved through the Religious Court. Previously deregister should be noted that the case is not a matter of agreement containing arbitration clauses, and carefully study the agreement or agreement underlying the agreement between the parties.

Keywords: settlement, disputes, economy, sharia, and Indonesi

REF : Akademik Teşvik

17/02/2022

İLGİLİ MAKAMA

SSD Journal 3. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi 05-06 Ocak 2022 tarihleri arasında Şanlıurfa / Türkiye’de 13 farklı ülkenin (Türkiye-36, Diğer Ülkelerden-40) akademisyen/araştırmacılarının katılımıyla gerçekleşmiştir. Kongre 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen “Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarıdan fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır.” değişikliğine uygun düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir,
Saygılarımla

Prof. Dr. Gulzar IBRAHIMOVA
Head of Conference / Kongre Başkanı